

TÜRK VETERİNER HEKİMLERİ BİRLİĞİ

23-25 Nisan 2010 - ANKARA

SONUÇ RAPORLARI

III.Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı

Sonuç Raporları

23-25 Nisan 2010
Ankara

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI

Kurultay Düzenleme Kurulu

Başkan, TVHB Merkez Konseyi Başkanı: Dr. Mehmet ALKAN

Üye, Bakanlık Temsilcisi: Beytullah OKAY (KKGM Gn. Md. Yrd.)

Üye, Veteriner Fakültesi Temsilcisi: Prof. Dr. Sezai KAYA (A. Ü. Vet. Fak.)

Üye, Yerel Yönetimler Temsilcisi: Abdullah KÖSE (Ankara B.B. Vet. İşl. Md.)

Üye, Veteriner Hekimleri Derneği Temsilcisi: Yalçın KÖKSAL (Gn. Sek.)

Üye, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Vakfı Temsilcisi: Dr. Tahir GONCAGÜL (2. Başkan)

Üye, Veteriner Tavukçuluk Derneği Temsilcisi: Prof. Dr. Ahmet ERGÜN (Başkan)

Üye, Veteriner Hekimleri Mikrobiyoloji Derneği Temsilcisi: Prof. Dr. Müjgan İZGÜR (Başkan)

Üye, Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Temsilcisi: Araş.Gör.Begüm YURDAKÖK (Gn. Sek.)

Üye, Repr. ve Suni Toh. Bilim Derneği Temsilcisi: Prof. Dr. Necmettin TEKİN (Başkan)

Üye, Buiatri Derneği Temsilcisi: Prof. Dr. Mehmet ŞAHAL (Başkan)

Bireysel Üyeler

Prof. Dr. İrfan EROL (A.Ü. Vet. Fak. Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Hakan YARDIMCI (A.Ü. Vet. Fak. Öğretim Üyesi)

Prof. Dr. Ender YARSAN (A.Ü. Vet. Fak. Öğretim Üyesi)

Prof.Dr. Aşkın YAŞAR (S.Ü. Vet. Fak. Öğretim Üyesi)

Dr. Can DEMİR (Gıda Güvenliği ve Hijyen Akademisi Başkanı)

AB Uzmanı Tuna ÖZGÜL (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı)

İsmet ÇOLAKEL (Serbest Veteriner Hekim, İstanbul)

Dr. Kemal KUTLAY (Serbest Veteriner Hekim, İstanbul)

Gökhan ASLİM (S.Ü. Vet. Fak.)

Kurultay Sekreteryası

Prof.Dr.Ender YARSAN

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Dr.Mediha Eldem sok. 73/8

Kocatepe / ANKARA

Tel: 0312 4355415

Faks: 0312 4351853

İÇİNDEKİLER

5

Önsöz

7

Açılış Konuşmaları

17

Eğitim – Öğretim ve Araştırma Komisyonu Sonuç Raporu

57

Mesleki Politikalar Komisyonu Sonuç Raporu

75

Mesleki Örgütlenme Komisyonu Sonuç Raporu

99

Mesleki Etik ve Mevzuat Komisyonu Sonuç Raporu

125

Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Sonuç Raporu

193

Veteriner Hekimliğinde Yeni Vizyon ve Yeni Konseptler Komisyonu Sonuç Raporu

235

Serbest Veteriner Hekimlik Komisyonu Sonuç Raporu

277

Veteriner Sağlık Ürünleri Komisyonu Sonuç Raporu

309

Veteriner Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği Komisyonu Sonuç Raporu

323

Divan Tutanağı

325

Sonuç Bildirgesi

Önsöz

III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı uzun ve yorucu bir hazırlık safhasından sonra 23–24–25 Nisan 2010 tarihinde Ankara’da gerçekleştirildi. Mesleğimizin değişik katmanlarından toplam 400 katılımcı 3 gün boyunca samimi ve demokratik bir ortamda tüm sorunlarımızı, mevcut durumumuzu, geleceğe ait çözüm önerilerimizi tartıştık. Son kurultaydan bugüne kadar geçen 8 yıl böyle bir kurultayın ne kadar gerekli olduğunu ortaya koydu. Elbette ki kurultay sonucunda ortaya çıkan yeni görüşler ve alınan kararlar halkımızın çıkarlarına ve mesleğimizin yeni vizyonuna önemli katkılar yapacaktır. Bugün gerek ülkemiz, gerekse mesleğimiz açısından önemli bir süreçten geçtiğimiz herkesin malumudur. Bu süreci, giderek artan bu siyasi gerginlik ortamında ülkemizin geleceğini büyük oranda etkileyecek olan Anayasa değişikliklerinin tartışıldığı, mesleğimiz açısından ise tüm geleceğimizi etkileyecek olan iki temel kanun “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanun Tasarısı” ile “Gıda ve Tarım Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısının” yoğun bir şekilde tartışıldığı kaotik bir ortam olarak tanımlayabiliriz. Yasalaşma aşamasında olan bu iki temel yasa tasarısına elbette bizim de ciddi eleştirilerimiz var. Fakat bizim farkımız diğer meslek grupları gibi subjektif bir yaklaşımla her iki kanunun ruhunu bilerek veya bilmeyerek anlamazlıktan gelip, sadece birer istihdam olanağı olarak değerlendirmekten öte, Dünya gerçekleri, ülke gerçekleri ve bilimsel temellere dayanmaktadır. Bu kanunlarda yapılan hataların acısını gelecek yıllarda çarpıcı bir şekilde hep birlikte göreceğiz. Bugün Tarım Bakanlığı yapısını, hayvansal üretimi, veteriner hizmetlerini, gıda güvenliğini, halk sağlığını ve çevre sağlığını 50 sene öncesinin perspektifinden değerlendiremeyiz. Tüm gelişmiş ülkelerin bu hayati konular üzerinde geliştirdikleri gerek yasal alt yapısı gerekse sahadaki uygulamalarından bihaber olamayız. Kendimizden özgün bir şey katmadan bir kısım parçaları alıp uygulamış gibi görünmek kendimizi aldatmadan öteye geçmeyecektir. Biz ülke olarak tercihlerimizde büyük yanlışlıklar yaptık. Bugün hayvancılığımızın gelmiş olduğu nokta, gıda güvenliğimizdeki zaaflarımız, yurttaşlarımızın yanlış ve yetersiz beslenmesi, veteriner hizmetlerinin ciddiye alınmaması hep bu yanlış tercihin sonucudur. Tüm bu gelişmelere karşın biz Türk Veteriner Hekimleri olarak doğruları söylemekten bir an geri durmayacağız. Burada sevindirici olan şudur, memnuniyetle görüyoruz ki hemen hemen tüm meslektaşlarımız bu sorunları ve çözüm yollarını biliyor. Dolayısıyla bu tarihi süreçte bize büyük görevler düşüyor. Elbette ki donanımımızla, ülke severliğimizle, giderek artan dayanışma ruhumuz ve meslek bilincimizle bu misyonumuzu yerine getireceğiz. Üç gün boyunca sabah 5 sularında yatıp kurultayımızı devamlı takip eden meslektaş milletvekillerimiz, bakanlığın merkez ve taşra teşkilatı bürokratları, fakültelerimizin dekan ve öğretim üyeleri, sivil toplum örgütlerinin yöneticileri ve diğer katılımcı meslektaşlarımızda bu heyecan ve ümidi gözlemledik. Onlara ne kadar çok teşekkür etsek azdır.

Ayrıca kurultayın yapılmasında bilimsel, maddi ve manevi tüm emeği geçen kişi kurum ve kuruluşlara teşekkürü bir borç biliyorum. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Başkanı Dr. Tjeerd JORNA’nın kurultayımızı teşrifleri ve 2015 Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin Genel Kongresinin ülkemizde yapılabileceği ile ilgili görüşmelerde bulunması bizleri ziyadesiyle memnun etmiştir.

Elinizdeki bu Kurultay Sonuç Raporları Kitabı sadece veteriner hekimler için değil, konularla doğrudan veya dolaylı olan ilgililer ve özellikle karar vericiler için de bir rehber olması dileğiyle.

Saygılar sunarım.

Dr. Mehmet ALKAN

Kurultay Düzenleme Kurulu Başkanı

TVHB Merkez Konseyi Başkanı

III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı

Açılış Konuşmaları

Dr. Mehmet ALKAN

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı

Sayın Bakanım değerli Milletvekillerim, Dünya Veterinerler Birliğinin değerli başkanları, saygı değer dekanlarım, hocalarım, odalarımızın ve meslek örgütlerimizin değerli başkanları, saygıdeğer delegeler, firmalarımızın değerli temsilcileri, basınımızın değerli temsilcileri. 3. Türk Veteriner Hekimliği kurultayını düzenleme kurulu adına hepinize hoş geldiniz diyor. Saygıyla selamlıyorum.

Bildiğiniz gibi ilk kurultay 1998 yılında, ikincisi 2002 yılında yapıldı. Aradan sekiz yıl geçti tabi sekiz yıl çok dinamik bir meslek olan Türk Veteriner Hekimliği için uzun bir süre. Özellikle sekiz, on yıl içerisinde dünyada mesleğimizle ilgili çok olağan üstü gelişmelere şahit olduk. SARS, Pandemik İnfluenza Enfeksiyonları, BSE ve Dioxin krizleri mesleğimizi çok farklı konumlara benim kendi deyimimle stratejik bir meslek konumuna getirdi.

Saygıdeğer misafirler, değerli meslektaşlar bu üç gün zarfında mesleğimizin mevcut durumunu, sorunlarını, çözüm önerilerini, geleceğe ait vizyonunu ve projeksiyonlarını hep birlikte tartışacağız. Belki yanlış anlamalara neden olabilir, komisyonlar içinde hayvancılık özellikle sığırcılık, koyunculuk ve tavukçuluk gibi bölümler niye yok diye? Bu bir meslek politikası kurultayı. Burada mesleğimizin geleceğe ait stratejisini çizeceğiz. Çok değişik konularda kararlar alacağız. Ve bu çizdiğimiz strateji dokümanı, bundan sonra bizim çalışmalarımızda bir rehber olacak. Ben ilk kurultayın 98 yılının raporunu inceledim 2002 nin raporunu inceledim o zaman kurultay yapan arkadaşlara minnet duygularımı ifade etmek istiyorum. Ben o her iki kurultayında dokümanlarından başım her sıkıştığında istifade ediyorum. Gerçekten o kurultayda çalışan arkadaşlar çok ciddi raporlar hazırlamışlar. Ümit ediyorum ki bu kurultayın çıktıları da aynı fonksiyonu icra edecektir. Bildiğiniz gibi iki aya aşkın süre önce ben kurultayın dokümanlarını, komisyon raporlarını siz değerli delege meslektaşlarıma yolladım. Ümit ediyorum ki elinizden geldiği kadar incelediniz. O komisyon raporları çerçevesinde öğleden sonra kurultay raporları sunulduktan sonra onun üzerinde tartışma yapılacak. Yarın nasip olursa tespit edilen komisyonlar yandaki salonda hazırlanan dokuz masada komisyon raporları üzerinde çalışmalarını yapacaklar. Ben saygıdeğer delegelerden divan burada yerine geçtikten sonra, hangi komisyonda çalışmak istediğini ismiyle birlikte bildirirse bizim için çok daha etkin bir çalışma sistemi olacaktır.

Siz değerli delegelere kurultay çalışmaları ile ilgili kısa bilgi vermek istiyorum. Biraz sonra Dünya Veteriner Hekimleri Birliği başkanı Dr. JORNA hitap edecek. Saygıdeğer meslektaşım ve dostum son bir yıl içinde ikinci defa Türkiye'ye geldi kendisine minnet ve teşekkürlerimi burada arz ediyorum. Çünkü yüze yakın üye ülkeden Türkiye'yi seçti. Bizim 2015 Dünya veteriner hekimliği kongresini Türkiye de yapmamızla ilgilide burada görüşmelerde bulunduk. Ümit ederim hayırlı sonuçlar alırız çünkü başka aday ülkelerde var onun tartışmasını yapacağız. Tabi Dünya Veteriner Hekimler Birliğinin kongresinin Türkiye de olmasını çok önemsiyorum. Çünkü Dünyanın değişik ülkelerinden binlerce veteriner hekimin ve uluslararası örgüt temsilcilerinin ülkemizi ziyaret etmesi çok değişik açılardan mesleğimize ülkemize katkıda bulunacaktır ümidindeyim.

Daha sonra saygıdeğer eski bakanımız MHP Afyon milletvekili prof. Dr. Abdulkadir AKCAN bizlere hitap edecek. Müteakiben CHP Burdur milletvekili Ramazan Kerim ÖZKAN bize hitap edecek, son olarak AKP Adıyaman milletvekili meslektaşımız Mehmet ERDOĞAN hitap edecek en sonunda sayın bakanımız teşrif ederse kendileri hitap edecek. Burada bizim şanssızlığımız Türkiye olağanüstü bir süreçten geçiyor. Türkiye bir bakıma teslim alınmış durumda. Ben tabi

siyasete girmek istemem ama çok iyi günler geçirmiyoruz. Hem milletvekillerimiz hem ülke olarak yoruluyoruz yorulduğumuz neye varacak nasıl olacak bilmiyorum. Benim demek istediğim sayın bakanımız eğer gelemeyebilirlerse büyük bir ihtimal yorgunluktan meclis çalışmaları uzamasından olacaktır. Ümit ediyorum gelebilirler. Bu arada bir şeyi daha hatırlatmak istiyorum yarın bizim biliyorsunuz Anıtkabir ziyaretimiz var, belki taşradan gelen arkadaşlar Anıtkabiri görmedikleri için gitmek isteyebilirler, saat ona on kala buradan otobüsümüz kalkacak anıtkabir için. Biz saat dokuzda ödül töreni yapacağız. Biliyorsunuz 2010 yılı Türk Veteriner Hekimler Birliğinin hizmet onur ödül törenleri her yıl dünya veteriner hekimler gününde yapılıyor. Yarın biz arkadaşlarımızın bir kısmı komisyonlarda çalışırken, bir kısmı anıtkabir e giderken, bir kısmı da biz burada değerli meslek büyüklerimize hizmet ve onur belgelerini burada takdim edeceğiz. Bu arada öğleden sonra her yıl geleneksel olarak yapılan Dünya Veteriner Hekimler Birliği koşumuz var her sene yapılıyor jokey kulübünün bize bir jesti olarak; oda saat beş sıralarında olacak gene burada saat iki buçuk ta otobüsümüz kalkacak orijinal olması bakımından ilgi duyanlar buradan iki buçukta gidebilirler. Bunları da ifade ettik ten sonra ben bu komisyonlarda çalışan, emeği geçenlere, maddi katkıda bulunanlara bir kez daha teşekkür ediyorum. Sözlerimi burada bitirirken bu kurultayın ülkemize ve mesleğimize hayırlı uğurlu olmasını diliyorum hepinize

Dr. Tjeerd JORNA

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Başkanı

Sayın Başkan, Türkiye'ye davetiniz için teşekkür ederim. Burada olmaktan memnuniyet duyuyorum. Katkımı yapacağım; fakat konuşmam biraz fazla uzun olduğu için konuşmamın bir kısmını zaman alacak çeviriler için kıstım, bu nedenle hemen başlayalım. Dünya Veteriner Hekimler Birliği ve küresel düzeyde veteriner hekimlik meseleleri hakkında bir şeyler söylemek istiyorum.

Dünya Veteriner Hekimler Birliği'nin büyük sloganı "Tek dünya, tek tıp, tek sağlık" (Sağlık için veteriner, gıda için veteriner, dünya için veteriner)tır. Böylece sağlıklı hayvanların yetişmesiyle sağlıklı insanlar yetişecektir felsefesi benimsenmiştir. Her meslek grubunda olduğu gibi, biz de büyük bir dayanışma içinde, tek vizyon ve tek ses olmalıyız. Tek dünya, tek tıp vizyonu için de, küresel boyutta insan sağlığının gelişmesi için veteriner hekimliğin ve tıbbın birleşmesi gerekmektedir. Tek dünya, tek sağlık kavramının basında sık sık yer alması hayvan hastalıklarının ve insan sağlığının birbirine bağlantılı olduğunun tüm dünyada anlaşıldığını göstermektedir. Bulaşıcı hastalıkların %60 oranında insanlarda ve hayvanlarda (vahşi ya da evcil) ortak olduğu uzun zamandır bilinmektedir; ortaya yeni çıkan hastalıkların %75'i hayvanlardan gelmektedir ve potansiyel olarak biyoterörizmde kullanılabilinecek patojenlerin %80'i ise zoonozdur. Ayrıca insan nüfusunun düzenli olarak protein alması özellikle de süt, yumurta ve et ürünlerini tüketmesi gerektiği bilinmektedir ve bu ürünlerde üretim ve tüketimdeki azalma toplumsal sağlık problemlerine yol açacaktır. Günümüzde malların ve insanların uluslar arası ölçekte sürekli yer değiştirmesi, patojenlerin kolayca yayılmasına ve çoğalmasına yol açmaktadır. Daha da ötesi, iklim değişikliği patojenlerin menzilini, özellikle vektörler vasıtasıyla -örneğin birkaç yıl öncesine kadar kışın hayatta kalmaları için fazla soğuk olan bölgelerde kolonize olan böcekler, şimdi bu bölgelerde yaşayabiliyorlar- genişletmiştir. Bu yeni felaketlerin zararını en aza indirmek için tek yol hayvan ve halk sağlığı yönetimini dünya çapında, ulusal ve bölgesel olarak uyumlu ve koordine bir şekilde adapte etmektir. Hayvan sağlığı açısından bakıldığında, tek dünya tek sağlık kavramı çerçevesinde, ülkelerin hastalıkları olabildiğince erken teşhis etmesi, bunun yanında veterinerlerin önleyici ya da tedavi edinci uygulamaları zaman kaybetmeden gerçekleştirmesi gerekmektedir. Konuya insan sağlığı açısından bakıldığında ise, tek dünya tek sağlık kavramı çerçevesinde, zoonotik hastalıkların kontrolünde; özellikle de bu hastalıkların saptanması, önlenmesi ve maruziyet sonrası tedavisine aşamalarında; veteriner ve tıp hekimlerinin ortak bir çalışma sergilemesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu gün sabah ya da başka bir gün kutlayacak olduğunuz, 'Dünya Veteriner Hekimliği Günü' nün temel konusunu ise yine bu kavram oluşturmaktadır.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin misyonu değişecektir; bu nedenle bu kısmı geçiyorum. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin yapısal düzenlemesine gelelim. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği, Ulusal Veteriner Hekimleri Birliklerinden (Türk Veteriner Hekimleri Birliği gibi) ve Veteriner Hekimliği Uzmanlarının Uluslararası Birliklerinden oluşur. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'ndeki ana unsurlar Başkanlar Birliği, Konsey ve Yönetim Kurulu'dur. Kısaca yapılanmayı bu şekilde ifade edebiliriz.

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin küresel görevleri arasında ise, hayvan sağlığı, hayvan refahı, halk sağlığı ve zoonotik hastalıklara ilişkin politika üretmesi, gerekli mevzuatı oluşturmaları gelmektedir. Rift Vadisi Humması gibi iklim değişikliğinin hayvan davranışları üzerindeki etkilerinin değiştiği durumlarda küresel politikaları üretmek oldukça zordur. Eğitim ve okullarımız için küresel bir akreditasyon sistemini oluşturmak ise bir diğer önemli konudur. Küresel ölçekte veterinerlerlik hizmetlerinin eş güdüm içinde yürütülmesi için biz de OIE, FAO ve WHO ile iş birliği yapmaktayız.

Yukarıda belirtilen kavramları sembolize edecek olursak, veteriner hekimlik tapınak gibidir: hayvan sağlığı, halk sağlığı, hayvan refahı tapınağın temel sütunlarını oluştururken; tapınak temeli ise sağlam bir eğitim temeline oturtulmuştur. Veteriner hekim mesleğini pratisyen hekim, gıda hijyenisti, resmi veteriner hekimliği, endüstri-sanayide çalışan, enstitü ya da eğitim kurumlarında akademisyen olarak ya da yeni önem kazanan yaban hayatının ve çevrenin korunması, iklimsel hastalıkları kontrolü gibi alanlarda icra edebilir; ancak hangi alanda çalışırsa çalışsın temel nokta veteriner hekimin hayvanlar, hayvan sahipleri ve toplum arasında oluşan bir üçgenin ortasında olmasıdır. Veteriner hekimliği eğitiminde olduğu gibi küresel veteriner hekimlik politikalarını geliştirmek için dünya çapında pek çok kişi ile iş birliği yapmaktayız.

Birlik aynı zamanda geçen seneki H1N1 gibi sadece hayvan sağlığı bakımından değil aynı zamanda insan hastalığı açısından da önemli olan ve ekonomik açıdan da önem taşıyan epidemik hastalıkları kontrol etmek için gelişmekte olan ülkelerde belirli küresel salgın hastalıkların kontrolü projelerinde yer almaktadır. Bu önemli projelerin yanında FAO gibi küresel örgütlerle birlikte antimikrobiyal ilaç kullanımı, dirençlilik ve kalıntıları ile iklim değişikliğinin hayvan davranışlarına ve hastalık kontrolüne etkisi gibi konular sürekli olarak tartışılmaktadır. Bu aşamada Paris'te antibiyotik dirençliliğine karşı bir politika geliştirdik, bu politikayı internet sitemizden de takip edebilirsiniz.

Hastalık kontrolü konusundaki slaytlara geçelim. Mevcut slaytta SARS epidemisini küresel olduğunu, ancak öncelikle Çin'de başlamış olduğunu görüyorsunuz. Hastalığın başlangıç noktası Çin'deki uluslar arası bir kongre olmakla birlikte, kongre sonrasında Kanada'ya kadar yayılmıştır. Anlaşılacağı üzere kongreler hastalıkların küresel olarak yayılması dolayısıyla her zaman bir tehlike noktası olarak düşünülebilir. Bu yüzden hastalık birkaç gün içinde doğudan batıya, ya da Meksika gribinde olduğu gibi bunun tersine, batıdan doğuya gelebilir. Kuduz halen dünya çapında kontrol edebildiğimiz bir hastalık olmasına karşın her yıl çoğu çocuk 55.000 kişi hayatını kaybetmektedir. Bu hastalığı tamamıyla önleyebilmesinin bilinmesine rağmen birçok ülkede Sağlık ve Tarım Bakanlıkları arasındaki uyumsuzluk durumu hastalığın durumunu bu denli vahim hale gelmesinin başlıca nedeni olarak gösterilebilir (Afrika'da bu şekilde olduğunu ilgili kişiler tarafıma bildirmişlerdi).

Hayvan sağlığının geleceği hükümetlerin bu konun önemini fark etmesiyle alakalıdır. OIE'nin yürüttüğü çalışmalar kapsamında hayvan refahı konusunda uluslararası bir bildiri üzerinde (Evrensel Hayvan Refahı Deklarasyonu) çalışılmış ve bilimsel standartlar konusunda kampanyalar yürütülerek bu deklarasyon kabul edilmiştir. Hayvanlarla yakın ilişkimiz, hayvanların refahlarını korumaya ilişkin sorumluluğumuz olduğu anlamına geldiği inancını pekiştirmiş, insan sağlığı bakımından da hayvan refahının önem taşıdığı konusunu vurgulamıştır.

Halk sağlığına ilişkin olarak ise, Birlik olarak zoonotik hastalıkların kontrolünü devam ettirmeye çalışıyoruz. 1863'te Dünya Veteriner Hekimleri Birliği kurulduğunda ilk mesele yine zoonotik

hastalıkların kontrolüydü. Görüldüğü üzere, yüzden fazla yıl sonra bile halen maalesef aynı durumdayız. Zoonotik hastalıkların kontrolü dışında toplum sağlığı için önemli olan bir diğer konu ise gıda güvenliğidir ve Birlik olarak gıda güvenliğini de kontrol altına alacak çalışmalarımız devam etmektedir. Bu konuda veteriner hekimliği hizmetlerini destekliyoruz ve veteriner halk sağlığı, insan halk sağlığı ile küresel halk sağlığı üçlemesini çalışmalarımızda temel alıyoruz. Veteriner hekimlik mesleğinin saygın bir sağlık mesleği olduğu unutulmamalı ve Avrupa'da olduğu gibi tüm dünyada topluma bu şekilde tanıtılmalıdır.

Eğitim konusunda Avrupa'da standardize olmuş bir değerlendirme sistemimiz bulunmaktadır. Her yıl yeni fakülteler bu değerlendirme sürecine başvurmakta ve değerlendirme sonucunda akredite olmaktadır. Veteriner hekimlik eğitimindeki asgari gereksinimleri ise geliştirmiş bulunmaktayız, bunları demeç haline getirdik ve akreditasyon ve mezun olanların durumunu da Başkanlar Meclisimizde alacağımız kararlara ilave ederek bu sene hayata geçireceğimizi ümit ediyorum. Ayrıca ulusal birlikler tarafından hazırlanan hayat boyu öğrenme programlarını da halen geliştirdiğimizi de eklemek istiyorum.

OIE deki eğitim konferansı bu sene bir çok dekanın katılımıyla Lyon'da gerçekleşecek. Bununla birlikte dünyada, Lyon, Fransa'da başlamış olan 250 yıllık veteriner hekimliği eğitimin de kutlamaları birlikte yapılacak. Biz bu toplantılarda 250 yıllık meslek eğitiminin bizi sadece veteriner hekim olarak değil, aynı zamanda halk sağlığında anahtar bir oyuncu olarak ifade ettiğini de kamuoyuna açıklayacağız ve Cape Town'daki Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi'nde de bir kere daha altını çiziceğiz ve çemberimizi tamamlamış olacağız. Eğitime dair son olarak, Türk okullarının dekanlarına bir şey söylemek istiyorum. Avrupa değerlendirme sisteminde EAEVE'nin denetleme grubu üyesiyim ve size öğretimde domuz ve domuz hastalıklarının önemi hakkında ülkenizdeki bu konudaki eğitim eksikliği konusunu aramızda çok tartıştığımızı söylemek istiyorum. Fakat şimdi meslek boyutunda değerlendirdiğimizde, ülkede önemli olarak hangi hayvanların dolayısıyla hangi hastalıkların bulunduğu konsantre olmamız gerekliliği kanaatine vardık. Türkiye'de de domuz hastalıkları konusu birincil öneme sahip olmadığından değerlendirmelerde eskiden olduğu gibi önemli bir kriter olarak değerlendirilmeyecek. Tabi ki bu da sizin için iyi bir gelişme.

Birliğin gelişen ülkelere desteği ile ilgili kısımları geçiyorum; çünkü bu konu daha çok Afrika'daki ülkeleri ve Asya'daki ülkelerin belirli bir kısmını ilgilendirmekte.

İletişime geldiğimizde, Birliğin dünya çapında bir çok kongreyi düzenlediğini görüyoruz. Bunların arasında en önemlisi sayılan ve az önce de belirtmiş olduğum Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi 2011'de Cape Town, Güney Afrika'da; 2013 yılında yapılacak bir sonraki kongre ise Prag, Çek Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilecek. Her yıl, sizin de bu Kurultay çerçevesinde yaptığınız gibi 'Dünya Veteriner Hekimler Günü' çeşitli etkinliklerle kutlanması sağlanacak ve dünya çapındaki kutlamalar ile etkinlik kapsamı değerlendirilerek 'Dünya Veteriner Hekimler Günü Ödülü' verilecek. Tabi, bu ödüle siz de başvurabilirsiniz; tek yapmanız gereken iyi bir programla değerlendirme jürisinde benim de olduğum komisyona başvurmak. Sembolik olarak 1000 Euro para ödülü de veriyoruz, bir sonraki ödül neden sizin olmasın? Bunların dışında, dünya çapında Louis Pasteur'un öldüğü 28 Eylül'de 'Dünya Kuduz Günü'nü kutlamaktayız. Seneye, OIE ile birlikte, yakın gelecekte kuduzdan kurtulup kurtulamayacağımızı tartışmak için büyük bir konferans düzenlemeyi planlıyoruz. Görüldüğü gibi OIE'yle toplantılarımızda, hem profesyonel anlamda, hem de alınacak gerekli mevzuatın uygulanabilirliğine yönelik bizimle çalışması için resmi veteriner hekimlere ihtiyaç duyduğumuz konferanslar organize etmekteyiz. Kongre ve konferansların yanında, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği'nin web sayfasında yer alan yayınladığımız bir haber bülteni bulunmakta.

Bitirmeden önce, devalı olarak yenilediğimiz son on yıla dair mesleki politika raporlarımızı internet üzerinden erişebileceğinizi bildirmek istiyorum. Ancak dünya çapında değerlendirdiğimiz bu politikalarımızı devamlı olarak güncellememiz gerekiyor; fakar güncelleme aşaması Avrupa'da olduğu gibi maalesef küresel anlamda hızlı işleyemiyor ve çok fazla vakit alıyor. Ancak gecikme

maalesef benim karakterime de ters. Bu yüzden şu anda hem kendimi hem de raporları hazırlayanları zorluyorum ve politika raporları için yenileme hemen hemen tamamlandı sayılır, yenilenen bu raporlar ise Mayıs ayının sonunda Paris'te tartışılarak uygulanıyor olacak.

İlginiz ve beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Beni dinlediğiniz için teşekkürler, toparlamam gerekirse: Hepimiz sorumluluklarımızı üsleneceğiz, bunu için size yol gösterebilirim, Dünya Veterinerleri her zaman insanlığın ve hayvanların iyiliği için çabalayacağız, tıpkı sloganımızda olduğu gibi: “Tek Dünya Tek sağlık”.

Son olarak: Sorumluluklarımızı tamamıyla alarak ancak insan ve hayvanların sağlığındaki önemli görevimizi tıpkı sloganımızda olduğu ve Latince’de aynı anlama gelen “Omnium Anumali, Omnium Saluti” yani “Tek dünya, Tek sağlık” felsefesi ile koruyabiliriz.

Prof. Dr. Abdulkadir AKCAN
MHP Afyonkarahisar Milletvekili

Değerli başkanım, çok kıymetli Dünya Veterinerler birliği başkanı Dr. Jorna, kıymetli milletvekili arkadaşlarım, kıymetli meslektaşlarım, hocalarım, değerli basın mensupları hepinizi en içten duygularla selamlıyorum.

Evet mecliste anayasa değişikliği süreci devam ediyor üç dört gündür. Ve ilk gün onsekiz saat, arkasından on altı saat, arkasından 15 saat bu nedenle de sayın ALKAN kaçta yattığını soruyor. Artık o maratona adapte olmuş durumda gidiyoruz. Ondan öncede çok kıymetli bizim için değer ifade eden iki kanun tasarısı ele aldık. Bunlardan bir tanesi Tarım bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun tasarısı idi. Birside veteriner hizmetleri gıda ve yem kanunu tasarısı. Ondada epeyce güzel mesai sarf edildi. Bu mesai sırasında ben gerçekten duygulandım ve işin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha tavrımı değerlendirme fırsatı buldum. Beni uygulandıran hangi parti olursa olsun meslektaşlarımızın meselenin farkında olarak sorumluluk duygusu içerisinde bir yandan Türkiye gerçeğini göz önünde tutarak. Bir yandan insanımızın sahiplenme duygusu içerisinde olmayı prensip edinerek, diğer taraftan da bir veteriner hekim olduğunun farkında olarak bir siyasi parti mensubiyeti söz konusu olmadan arkadaşlarımızın konuya sahip çıkmış olmaları beni uygulandıran. Çalışmalar sırasında bu duyguyla hareket etmeleridir. Artık günümüzde veteriner hekimliğin ne olduğunu başkalarından öğrenmek durumunda olmadığımızı fark etmeye başlıyoruz. Ben daha önceki yıllarda yapılan toplantılarda TBMM genel kurulda hitabım ve hitaplarım sırasında ben Avrupa Birliğini çok istiyorum, ülke olarak bize düşünce tarzı olarak bize çok fazla katkı sağlamayacağına inanmama rağmen, veteriner hekimlik mesleğinin ne olduğunu Türk kamu oyuna önemini anlatma bakımından ne olduğunu ortaya koyacağı için veya bizi uyum müttebesata uyum anlamında yanına çekmek ve bize bastıra bastıra veteriner hekimlik budur diye öğreteceği için Avrupa Birliğini önemsiyorum diye ifade etmiştim. Gerçektende en son görüştüğümüz veteriner hekim hizmetleri ve yem kanunu tasarısında müttebesat ön plana çıkmış ve anayasa değişikliği görüşmelerine başladığı zaman iktidar partisinin meclis gurup önerisi olarak meclis başkanlığına getirdiği teklifte iki husus vardı biri ana yasa değişikliği birde veteriner hizmetleri gıda ve yem kanunu meclisin hali hazırda gündemini görüşmeden onun dışında tutarak birlikte peş peşe ele alınması hususunun getirilip orada oylanarak kabul edilmesi ve bu perspektiften bakınca da Avrupa Birliğinin müttebesatına uyumun on ikinci fasılla ele alınmasında temel kriterin bu olduğu hususunu ön plana çıkaran bir gündem belirlemesi söz konusu olmuştur. Burada eğer biz tavanlara çıksaydık kendimizi ellinci katlardan atmakla Türkiye’yi tehdit etseydik bütün meslektaşlarımız çıksa bu gündemin bu şekilde ayarlanmasını sağlayamazdık. O bakımdan ben Avrupa Birliğinin Türkiye’ye vereceği katkıların ötesinde insanlarımızın sağlığı için, insanlarımızın ayakta durabilmesi, dengeli beslenmesi, yeterli beslenmesi, milli ekonomik hayvancılığın gereken yerde olmasını sağlamada katkı sağlayacak tasarıların ele alınması

bizim kendi ihtiyaçlarımızdan değil Avrupa Birliği görüşmeleri gereği olarak ele alınıyor olması halada hangi noktada olduğumuzu göstermesi bakımından önemli. Biz başkalarının yönlendirmesi ile değil kendimizin kendi sorunlarımıza sahip çıkmasını esas almalıyız diye düşünüyorum.

Değerli meslektaşlarım Dr. Jorna burada sunumunu yaparken, konuşmasını yaparken hep üniversitedeki meslek hayatında neler olabilir diye düşünürken gündeme getirmeye çalıştıklarını hap şeklinde hepimize sundu verdi. 1983 yılında Allah rahmet eylesin Emin ARITÜRK hocaya kürsü başkanımıza :

- Hocam hiç olmazsa ne olur şu hayvan davranışını doktora dersi olarak seçmeli ders olarak verebilir miyiz diye söylediğimde.
- Yahu uğraştığın şeye bak diye söylemişti bana.

Eğer 2013 de olduğumuzu var sayarsak 30 yıl, 2010 da olduğumuz gerçeğini düşünürsek 27 yıl sonra bize hayvan davranışının ve bunun paralelinde hayvan refahının ne olduğu dünya meslek örgütümüzün dünya temsilcisi olarak sn. jorna dan dinliyoruz. Ve buraya tapınak vari bir çizelgede gösterdiği iki ayaktan birisi hayvan refahı. Hayvan refahının sağlanmasında ne olur şu barınak hayvanın içinde yaşadığı bir ortam şu barınağı bir ele alsak da hayvan barınakları dersini özel olarak hiç olmazsa doktora öğrencilerine versek dediğimiz zaman şimdi yeteri kadar ziraatçilerle tartışıyoruz bir tartışma daha mı açalım yani dediğini hatırlıyorum. Ama bir mücadelenin sonun da TBMM arkadaşlarımda buradalar komisyon üyelerimiz hayvan refahı ele alınırken, insan refahı adı konmadan da olsa bir bizimde ele alınıyor nasıl işte bir müteahhit çıkıyor inşaat ruhsatı alıyor bir arsa üzerine konut yapıyor. Konutta iskân ruhsatı verilirken mutlaka bir doktorun imzası gerekiyor niye formal olarak el alıyoruz biz bu gün bunu ama mutlaka ciddi olarak ele alınması gereken bir konu bir doktorun gidip iskân ruhsatı verilen bir konutta veya insanın çalışacağı bir işyerinde burada insan insan oyununa, insan beden yapısına, insan sağlığına uygun bir barınaktır diye altına imza koyması gerekir adına yola çıkılarak bu mevzuat düzenlenmiş bir doktorun imza atması gerekiyor iskân ruhsatında. Hiçbir veteriner hekimin kalkıp da bir inşaat mühendisi mantığıyla veya ziraat fakültelerinde verilen kültür dersini almış olanların yapabileceği bir işi yapsın illa proje çizsin diye bir iddiamız yok. Doktorlarda zaten bunu yapmıyorlar ama yapılması gereken eğer hayvan refahı söz konusuysa o refahın birinci derecede sağlanabileceği ilk birincil ortam onun barındığı barınaktır. Bu barınağın hayvan refahına uygun, hayvanın anatomik yapısına hayvanın davranışına uygun yapılmış ve bu davranışın hür, rahat bir şekilde realize edilebilecek mi sorusuna cevap vererek burada uygun bir barınaktır diyebileceğimiz onayı verecek bir veteriner hekimin mutlaka geldiğimiz noktada imzasının olması gerektiğini tanık komisyonunda vurgulamaya çalıştım. Şimdi TBMM bu konu dün meslektaşlarımızın sayısının azlığı ki hala gerçekten az. İki tane azlık var birisi veteriner hekimlerin meclisteki azlığıdır biriside hanımların meclisteki sayısal azlığıdır. Bir taraftan anayasada düzenleme yapıyoruz kadın erkek fırsat eşitliği komisyonu kuruyoruz mecliste diğer taraftan kendi parti gurubumda yetmiş milletvekili var iki tane hanım var. Oysa hem biyolojik bir gerçek kadınla erkeğin eşit sayıda olması hem topluma katkı bakımından belki kadınların bizden daha fazla katkı sağlama noktasında ama mecburiyetten ama durumundan dolayı olması gerçeğini bir tarafa bırakarak iki azlık yaşıyoruz TBMM bunlardan bir tanesi veteriner hekim azlığı dün başkalarına dile getirttiyorduk biz kendi mesleğimizin meclisteki sorunlarını ama bu gün bu sorunları meslek temsilcilerimizin direk doğrudan kendi ağzından dile getirilebilir duruma gelmeye başladık. Bunun sayısını daha da arttırarak kamuda toplumun hayatını düzenleyen kanunların çıkmasında rol oynayacak doğrudan doğruya birinin taşeronluğuyla değil kendimizin aktif olarak buna hayat kazandırmamız mecburiyetini hatırlamak ve hatırlatmak istedim.

Değerli meslektaşlarım bu kurultay mutlaka ele alınan konular, kurulan komisyonlar itibari ile hazırlanmış raporları göz önüne aldığımız da mesleğimize ve insanımıza tek dünya dediğimiz için milletimize demiyorum. Tüm dünya insanlığına katkı sağlayacak fikirler üretildiğine inanıyorum. Bunları teker teker üç günlük kurultay çalışması sırasında ele alacağız ve birlikte değerlendireceğiz.

Ben umarım ki veteriner hekim milletvekili arkadaşlarımızın bu kurultayı takip etmeleri doğrultusunda bir dileğim umarım takip ederler inanıyorum ki kendileri katkı sağlayacaklar veya bizim meclise götüreceğimiz konularda sizler aracılığıyla sizlerin bu güzel ve yoğun çalışmalarınızda ortaya çıkan fikirleri taşımada aracı olma noktasında yol göstereceklerine inanıyorum ve bu kurultayı düzenleyen bu kurultay da emeği gecen tüm arkadaşlarımıza meslektaşlarımıza ellerine sağlık, yüreklerine sağlık, emekleri için teşekkür ediyorum. Kurultay sonuçlarının ülkemize dünya insanlığına hayırlı sonuçlar getirmesini diler hepinize saygılar sunarım.

Ramazan Kerim ÖZKAN
CHP Burdur Milletvekili

Sayın başkan, sayın milletvekili arkadaşlarım sayın bakanım, bakanlığımızın değerli bürokratları, Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin değerli Başkanı Dr. Jorna, oda ve mesleki sivil toplum örgütlerimizin değerli temsilcileri, görsel ve yazılı basınımızın kıymetli temsilcileri, saygıdeğer meslektaşlarım ve sevgili konuklar. Sekiz yıl aradan sonra Türk veteriner hekimleri kurultayının üçüncü kez toplanmış olmasının mutluluğunu ve heyecanını yaşıyoruz. Ayrıca bu kurultayda bizleri yalnız bırakmayan ve değerli katılımlarıyla bizlere şeref veren konuğumuz Dr. Jorna ya teşekkürlerimi iletiyorum. Hoş geldiniz diyorum. Yine tüm katılımcıları da saygıyla selamlıyorum.

Ayrıca bu kurultayın aynı zamanda dünya veteriner hekimler gününe denk gelmesi daha doğrusu kurultayı düzenleyen organizasyon komitesinin bu günü seçmeside bu kurultayın önemini daha da arttırmıştır.

Bu arada sırası gelmişken bu anlamlı kurultayın düzenlenmesinde büyük katkıları olan başta Türk Veteriner Hekimleri Birliği başkanı, değerli meslektaşım sayın Dr. Mehmet Alkan olmaz üzere şahsında konseyin değerli üyelerine ve çalışanlarına bu organizasyona destek veren, katkı sağlayan bizlerin yetişmelerine büyük emekleri olan saygıdeğer hocalarıma, derneklerimize, odalarımıza, sivil toplum kuruluşlarımıza, kamu kurum ve kuruluşlarımızın değerli temsilcilerine, medya temsilcileri ve değerli katılımlarından olayı mesleğimizin gelişmesine omuz veren, katkı sağlayan hayvancılık sektörünün tüm değerli emekçilerine hoş geldiniz sefa geldiniz diyorum.

Sayın başkan, değerli arkadaşlarım. Bu gün küreselleşen dünyada her geçen gün sağlık, beslenme problemleri artmaktadır. Böylelikle açlık ve dengesiz beslenme her geçen gün daha fazla sorun olmaya başlıyor buna karşın dünyada veteriner hekimliklerin yetki ve sorumlulukları artırılırken ülkemizde arz ve görev alanları kısıtlanmaya çalışılmaktadır. Veteriner hekimlerle ilgili son kararlar veteriner hekim olmayan kişi ve kuruluşlara yetki ve sorumluluk verilmekte ve mesleğimiz neredeyse kukla bir meslek konumuna getirilmek istenmektedir. Hayvan hastalıkları ile mücadelede yanlış politikalar yetersiz kaynak ve yetersiz personel ulaşılması gereken hedefleri güçleştirmektedir. Bu gün geline nokta veterinerlik hizmetleri Türkiye de kamu yönetiminin bir temel sorumluluğu olmaktan çıkarılmıştır. Kadro tasarrufu bütçe tasarrufu gibi anlayışlarla veterinerlik hizmeti Türkiye için çok önemli olduğu halde kamu yönetiminin dışında tutulmuştur. Bu gün ortada veterinerlik hizmetlerinden mahrum bir Türkiye hayvancılığı vardır. Türkiye'nin küçük ve büyük baş hayvan varlığı en önemli ekonomik zenginliklerimizden biridir. Milyonlarca insanımız bu ekonomik zenginliklerle doğrudan ilişkilidir. Ve bunun içinde özel bir sahiplenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bütün bunların her açıdan çok büyük bir hayvancılık ve veteriner hekimliği bilinci içinde ele alınıp değerlendirilmesi gerekiyor. Ama ne yazık ki gereken ilgi gösterilmemiş bu konu kendi kaderine teslim edilmiş bunu hiçbir şekilde anmadan kabul etmek mümkün değildir. Türkiye için olağan üstü önemli bir alana karşı kayıtsız kalınmıştır, araştırma merkezleri kapatılmıştır, laboratuvarlar kapatılmıştır, aşı üretme merkezleri kapatılmıştır. Veterinerlik hizmetleri, hayvan sağlığı konusu, aşılama ihtiyacı bütün bunların gerektirdiği çalışmaların yapılması standartların konulması , kontrollerin yapılması, hayvan ürünleri ile ilgili

ithalatın, ihracatın denetim altına alınması, hijyenik koşulların gerçekleştirilmesi önemli konulardır. Bunlar yerine getirilmeyince de maalesef bunun sonucunda geline nokta ortadadır. Veteriner hekimliği soframızdaki gıdaların temiz bir şekilde hazırlanmasında, arılardan su canlılarına kadar evcil ve yabani hayvanların sağlıklarının korunması ve hastalıklarının tedavisi yanında halk sağlığının korunması, salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi hayvansal ürünlerin artırılması evcil ve yabani hayvan türlerinin korunması, hayvansal kökenli gıdaların hazırlanma teknolojileri ve insan tüketimine uygunluğunun her aşamada kontrolü, çevre ve çevre kirliliğinin önlenmesi gibi geniş bir alanda hizmet veren bir meslektir.

Bu güne dek veteriner hekim meslektaşlarımız ülkemizi zaman zaman tehdit eden salgın hayvan hastalıklarıyla gece gündüz demeden büyük bir özveri ile hizmet etmişler ve etmeye devam etmektedirler. Veteriner hekimler olmadan tarım ve havacılık sektörünü düşünmek bile imkânsızdır. Ayrıca değerli arkadaşlarım bende bir meslek mensubu olduğum için söylemiyorum ama bu gün veteriner hekimlik mesleği ülkemizde en mütevazı, en ağırbaşlı halk diliyle ensesine vur elinden lokmasını al konumundadır. Ancak bunun çağımızda yada mevcut geline konumda geçerli olmadığını gözlemekteyiz. Yani fazla tevazu göstermenin artık geçerli olmadığını bu tevazünün su istimal edilerek böyle olduğumuz şekilde yorumlandığını hep birlikte görüyoruz. Dolayısıyla bizlere burada çok önemli görevler düşmektedir. Bunun tek yolu da misyon, vizyon ve vitrinimizi değiştirmek geliştirmektir. Bu bağlamda şahsen kamuoyunun veteriner hekimlik mesleğine bakış penceresini genişletmek ve mesleğimizin pazarlamasında usul ve yöntemlerin yeniden gözden geçirmemiz gerektiği kanısındayım. Her geçen gün gelişen ve değişen dünyada bu gün yaşanan ve gelecekte de hissedilebilecek olan en önemli sorun yeterli ve dengeli beslenmedir. Bu sorun söz konusu olduğunda da hayvansal ürünler bu sorunun çözümünde vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Zira ülkelerin gelişmişlik ölçeğinde en önemli kriter kişi başına düşen protein miktarıdır. Böylelikle de ulusal kalkınma programında hayvancılık sektörünün ve dolayısıyla da veteriner hekimlik mesleğinin önem ve satışı bir kez daha ortaya çıkmıştır. Özellikle Avrupa Birliği ile ilgili mevzuatların yüzde kırka yakın bir kısmının veteriner hekimlik mesleğinin görev ve sorumlulukları kapsamında olduğu gerçeği de ülkemizde de mesleki gelişmenin sağlanması kaçınılmaz bir gerçektir. Hayvancılık ve gıda sektörünün tüm alanlarında önemli görevler üstlenen veteriner hekimler sağlıklı hayvan, sağlıklı gıda, sağlıklı toplum gerçeğinin vazgeçilmez bir unsurudur. Bu slogan gerçekleşmesi içinde ülkemizde hayvancılık sektörünün gelişmesi ve tarımın bir alt sektörü olma konumundan çıkarılması gerekmektedir. Ülkemizde şuanda hayvansal üretim tüm tarımsal üretimde payı yüzde 15, yüzde 20 payında değişmektedir. Oysa Avrupa Birliği ülkelerinde de bitkisel ve tarımsal üretim oranları neredeyse aynı orandadır. Ülkemizin gerek sosyal ekonomik yapısı ve gerekse iklim ve coğrafi şartları göz önüne alınırsa bu oranın Avrupa Birliği ülkelerindeki gibi olmaması için hiçbir neden yoktur. Bu gün mesleğimizle ilgili olarak birçok konuda üniversitelerden odalara, merkez konseyimize, derneğimize, sivil toplum örgütlerimize kadar tüm meslek örgütlerimizin geçmişte yaşanan yanlışlardan vazgeçerek tam anlamıyla bir ortak kayıtta bütünleştiklerini görüyorum. Buda bizleri fazlasıyla mutlu ediyor ve mesleğimizin geleceği açısından umutlandırıyor. Burada huzurunuzda kendilerine bu ortak dayanışma bütünleşmeden dolayı bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

Bunun en yakın örneği birkaç hafta öncesinde hep birlikte yaşadık. Üyesi bulunduğum TBMM Tarım ve Köyişleri Komisyonu'nda eş zamanlı olarak iki ayrı kanun tasarısı görüşüldü. Veteriner hizmetleri bitki sağlığı gıda ve yem sağlığı kanun tasarısı ile tarım ve gıda bakanlığı teşkilat kanunu. Bu görüşmeler esnasında meslek örgütlerimizin platformlarımızın nedenli çaba gösterdiklerini bizlere değerlendirme görüş ve tespitlerini aktardıklarını ve bu konularda örnek bir dayanışma içerisinde meslek çıkarlarımızı korumaya çalıştığımızı gördük. Bu da bu dayanışmanın yararlarını ve hiçbir siyasi ve şahsi çıkar gözetmeksizin meslek yararına yapılan bütünleşmenin ne denli gerekli olduğunu gözler önüne serdi.

Değerli arkadaşlarım veteriner hekimlerin hekimlik onuruna yaraşır bir geçim düzeyi sağlayabilmesi için acilen özlük haklarının yeniden gözden geçirilmesi bir zorunluluktur. İnaniyorum ki bu bütünleşme ile veteriner hekimlik mesleği çok yakın bir zamanda çoktan hak ettiği konuma gelecektir. Bu gün mesleği icra eden kişiler olarak mesleğimiz hak ettiği konuma getirmek bizlerin sorumluluğundadır. Bugün sorumluluğu yerine getiremezsek gelecek kuşaklara bunu izah edebilmenin sıkıntısını yaşamamız kaçınılmaz olacaktır. Değerli arkadaşlarım burada bulunan konularında uzaman değerli meslek temsilcilerimiz kendi çalışma gurupları konularıyla ilgili değerlendirme ve tespitlerde bulunacaklar. Yapacağınız çalışmalarla hayvancılığımızın geleceğine ve beklentilerine sizler yon vereceksiniz. Ülke hayvancılığı sizlerin başarılı, disiplinli, programlı çalışmalarını gelecek kuşaklara aktarılacaktır. Ve inaniyorum ki Türkiye havancılığı ve veteriner hekimlik mesleği sizlerin sayesinde hak ettiği konuma en kısa zamanda ulaşacaktır. Bu çalışmaların sonunda kurultay sonuç bildirgesi hazırlanacak bu bildirge bizlerin bundan sonraki çalışmalarında bir el kitabı bir rehber niteliğinde olup izleyeceğimiz politikalar konusunda en büyük yardımcımız olacaktır. Defalarca söylediğim gibi yinelemekte yarar görüyorum her zaman her platformda sizlerin görüşlerinizi ve değerlendirmelerinizi tespitlerinizi çok yakından takip ediyorum bunlardan kendimce bir takım çalışmalar yapıyorum ve bunların birçoğunu da birçok kez TBMM sinde gerekse toplantı panel ve sempozyumlarda dile getiriyorum. Özellikle bir çok konu başta özlük hakları olmak üzere TBMM bize tanıdığı imkânlar çerçevesinde gündeme taşımaya çalışıyorum. Elimden geldiğince gerçekleşmesi için caba harcıyorum. Ancak hepimizin bildiği gibi son söz siyasette olduğundan bir kısım çabalarımızdan istediğimiz arzulanmış sonucun alınmadığını görüyoruz. Ancak bu bizleri yıldırmamalı. Bunları en iyi şekilde dile getirdiğimizde konularımızın önemi ve gerekçelerini sunduğumuzda iktidarında bunlarla ilgili bir paylaşım içinde olacağını veya en azından ortak bir payda da buluşulduğunu göreceğiz. Şuanda salonu dolduran tüm meslektaşlarımın, büyük azim ve sorumluluk içerisinde olduğunu gözlemliyorum bu gurup kurultayda görev alacak arkadaşlarımızın da aynı bilinç ve sorumluluk duygularıyla bu görevi yerine getireceklerinden hiçbir endişem yoktur. Bu vesileyle 3. Türk Veteriner Hekimlik Kurultay başarılı geçmesini diler. Çok yakın zamanda artık tüm sorunlarımızın aşıldığı mesleğimizin hak ettiği güzel konumlara geldiğini yeni toplantılarda birlikte olmak üzere kurultay çalışmalarında başarılar diler, veteriner hekimler gününü kutlar hepimize en içten saygı ve sevgilerimi sunarım.

Mehmet ERDOĞAN

AK Parti Adıyaman Milletvekili

Sayın başkanım, çok değerli dünya veterinerler birliği başkanımız, değerli hocalarım, değerli meslektaşlarım çok değerli milletvekili arkadaşlarım, değerli basın mensupları sizleri saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Kurultayda birlikteyiz, tabi son sözü söylemekte herhalde kolay olmasa gerek. Söylenilecek en güzel şeyler ifade edildi dolayısıyla teşekkür ediyoruz katkılarından dolayı. Kendilerini feda eden bu uğurda mesleğimizin gelişmesi, ülke ekonomisine katkı anlamında yaptığı çalışmalarla ebediyete göç eden tüm meslek büyüklerini burada rahmetle yad etmek istiyorum. Başta milli şairimiz Mehmet Akif olmak üzere yine zannedersen iki yıl önce buradaydık rahmetli Muhsin başkan bir buçuk yıl önce cenabı haktan rahmet diliyorum. Şimdi değerli dostlar meslek olarak

tabi hangi konumda nereye geldik. Yaşantı olarak bizlerde bunun bizzat içindeyiz. Burada hiç mi kendimizin suçu yok birazda suçu kendimize aramalıyız. Bu kadar hayvancılığa, Türk tarımına, ekonomiye katkımız var derken bizim yaptığımız çalışmalarda ne kadar bir katkı sunabildik. Kendi aramızdaki meslek birliği, dayanışma ruhunu nasıl aktif hale getirebilirimizin düşüncesinde olduk mu. Sen, ben mantığını bir tarafa bırakarak biz diyerek hareket edebildik mi. Evet meslek çıkarları ortak payları oluşturduğumuzu, meslek adına birlikte çalışmanın gerektiğini, mesleki konular bağlamında birlikte olmanın nasıl yapılabileceğini son bir ay içerisinde çok aktif bir şekilde ortaya koyduk. Burada hem konsey hem oda hem dernek temsilcisi arkadaşlarım adına teşekkür ediyorum tabi iktidar muhalefet ayrımı demeden bütün meslektaş milletvekillerimizle birlikte bu çalışmaları sarf ettik. Çok önemli iki kanun tarım komisyonun da görüşüldü teşkilat kanunuydu altı veteriner hizmetleri bitki sağlığı yem ve gıda kanun tasarıydı burada hem arkadaşlarımızın milletvekilleri olarak birlikte çalışma ruhu ve konsey, oda ve derneğin doküman ve bilgi noktasında bizi desteklemelerinden dolayı da inanın gerçekten duygulandım çok teşekkür etmek istiyorum. On ikinci faslın açılmasının noktasında da AB mevzuatının yaklaşık dörtte birini oluşturan bu çalışmaların mesleğimiz açısından da çok önemli olduğunu ifade ediliyor. AB mevzuatı doğrultusunda bu çalışmalar hem bilimin ışığında olacak, hem de adil olacak yaklaşımını çok değerli hocalarımız bundan önce ifade ediyordu. Bu gün bu çalışmalar meslek camiamızın önünü açacaksa dün rahatsız olduğumuz konulardı ama bu gün bu çalışmaları birer birer gerçekleştirmiş durumdayız. Tüm dünyada kabul gören bir anlayış var “Tek Sağlık Tek Dünya” konsepti. Beşeri hekimliklerle veteriner hekimliğin ortak noktada çalışmasının önemini birlikte yaşıyoruz. Hayatın merkezinde insan varsa, her şey insan içinse, insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan ise biz böyle bir medeniyetin sahipleriyiz. Dolayısıyla bu medeniyete verdiğimiz katkının da ne kadar büyük olduğunun farkındayız. Ben kurultayımızın başarılı geçmesini temenni ediyorum. Burada sizlerin sonuç bildirgesiyle meslek camiamızın ufkunu ve vizyonunu açacak bir çalışma niteliğinde olduğunu biliyorum. Aynı zamanda parlamentoda da bizim için bir ufuk bir hedef çizgisi oluşturacak dolayısıyla burada katkı verecek tüm katılımcılara da teşekkür ediyor, Kurultayımızın başarılı geçmesini diliyor, Dünya Veterinerler Gününüzü tebrik ediyor, sizleri tekrar saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
EĞİTİM – ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr. Tahsin YEŞİLDERE	İstanbul Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	Prof.Dr. Hüseyin YILMAZ	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Prof.Dr. Hasan BATMAZ	Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Arif ALTINTAŞ	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Gökhan ASLIM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Erhan BİLGE	TAGEM Daire Başkanı
Üye	Prof.Dr. İbrahim BURGU	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr.Fikret ÇELEBİ	Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Murat FINDIK	Ondokuz Mayıs Üniv.Veteriner Fakültesi
Üye	Dr.Tahir GONCAGÜL	Türk Veteriner Hekimleri Vakfı
Üye	Doç.Dr.Tamay Başağaç GÜL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Abdullah ÖZEN	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Mehmet ŞAHAL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Şinasi UMUR	Ondokuz Mayıs Üniv.Veteriner Fakültesi, Dekan
Üye	Prof.Dr. Ender YARSAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Cengiz YALÇIN	Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Dekan
Üye	Araş.Gör. Begüm YURDAKÖK	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr.Şinasi UMUR	Ondokuz Mayıs Üniv.Veteriner Fakültesi, Dekan
Başkan Yard.	Prof. Dr. Hasan BATMAZ	Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Prof. Dr. Cengiz YALÇIN	Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Dekan
Üye	Dr. Mustafa ALTUNTAŞ	TİGEM
Üye	Doç. Dr. Sezen ARAT	TÜBİTAK MAM
Üye	Prof. Dr. Şahin ASLAN	Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Dekan
Üye	Mehmet DEMİR	Amasya Serbest Veteriner Hekim
Üye	Dr. Oktay DEPREM	Serbest Veteriner Hekim
Üye	Prof. Dr. Yavuz ÖZTÜRKLER	Kars Veteriner Hekimleri Odası Başkanı

İçindekiler

1. Giriş	19
1.1. Geçmişten Günümüze Veteriner Hekimlik Eğitimi – Öğretimi	19
2. Durum Analizi	24
2.1. Dünya’ da ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler	24
2.2. Türkiye’de Geçmişe Yönelik Değerlendirme – Genel Durum	31
2.2.1. Öğrenci	33
2.2.2. Öğretim Elemanı	33
2.3. Veteriner Fakültelerinin Akreditasyonu	37
2.3.1. Ulusal Eşgüdüm ve Akreditasyon Çalışmaları	37
2.3.2.EAEVE (Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği– European Association of Establishment for Veterinary Education)	37
a) EAEVE Akreditasyonunun Amacı	37
b) EAEVE’nin Akreditasyon İçin Minumum Şartları	37
c) EAEVE’nin Akreditasyon Süreci	38
d) Öz Değerlendirme Raporu (<i>Self Evaluation Report-SER</i>)	38
e) Eğitim ve Müfredat	39
2.4. Türkiye’deki Veteriner Fakültelerin Akreditasyonu	39
3. Veteriner Hekimliği Uzmanlık Eğitimi	39
4. Yaşam Boyu Öğrenim	41
4.1. Avrupa Yaşamboyu Öğrenme Yeterlikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning, EQF - LLL)	41
4.2. Ülkemizde Yaşamboyu Öğrenme Yeterlikler Çerçevesi	41
5. Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitimi ve Gelişimi	42
6. Veteriner Hekimlik Eğitim ve Öğretiminde Çözüm Önerileri	43
7. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Delegeleri Kararlılık Bildirgesi	45
8. Araştırma	46
9. Tablolar	53

1. Giriş

21–22 Mayıs 1998 tarihlerinde ve 11–12 Ekim 2002 tarihlerinde düzenlenen I. ve II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultaylarında lisans ve lisansüstü eğitimin amacı; ulusal ve uluslararası kültürü bütünleştiren genel bir kültüre dayalı olarak; temel bilgi, bilimsel yaklaşım ve becerilerle donatılmış; alanındaki derinliğin yanı sıra çeşitli yan dallarda zenginlik kazanmış, en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü ifade becerisi olan; grup ve/veya bireysel olarak düşünebilme, çalışabilme ve üretebilme yetileri kazanmış; analiz, sentez ve üretme yeteneklerine sahip; yaşam boyu öğrenme, yaratıcı ve üretici olma güdüsü ve alışkanlığı sergileyebilen; gelecek yılların ileri teknolojisine hazır bilgi çağının insanını yetiştirmek şeklinde ifade bulunmaktadır.

Veteriner hekimliği eğitimi – öğretimi de tüm dünyada yukarıda tanımlanan amaçlara yönelik bir yüksek öğrenim süreci olarak kabul edilmektedir. Aynı raporlarda eğitim – öğretimi bütünleyen en önemli unsurun araştırma olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmacılar ise çalışma alanlarında; ulusal ve uluslararası problemlere çözüm bulabilecek bilgi ve teknolojiyi kullanabilen, üretebilen veya bunları üretime dönüştürme konusunda bilgi, merak ve deneyimi olan, araştırmacı yönü gelişmiş, bilimsel ve sosyal etkinlikleri gerçekleştirebilen veya katkı sağlayabilen bireyler olarak tanımlanmaktadır. Temel ve uygulamalı bilimler alanında aktif ve etkin bir rol üstlenmiş olan veteriner hekimler de bu tanım çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Aynı raporlarda, yukarıdaki açıklamalar göz önünde tutularak; uluslararası alanda ve Türkiye’de veteriner hekimliği öğretimi gerekli kılan koşullara bağlı olarak, 1998 ve daha sonra da 2002 yıllarına kadar uzanan eğitim – öğretim ve araştırma sürecinin aşamaları anlatılmakta; bu sürecin verileri çizelgelerle sergilenmekte, nitelik ve nicelik yönünden olumsuz faktörler sıralanmakta ve olası çözüm önerileri tartışılmaktadır.

III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı için hazırlanan bu raporda önceki kurultayların Eğitim – Öğretim ve Araştırma Raporu kaynak olarak kabul edilmiş; ilk bölümde geçmişten günümüze veteriner hekimlik eğitim – öğretimine genel olarak değinilmiştir. İkinci bölümde Dünya ve AB ülkelerindeki genel durum ve Türkiye’de geçmişe yönelik değerlendirme ve durum değerlendirmesi yapılarak, güncel verilerle çizelgeleştirilmiş, eğitim – öğretimi olumsuz yönde etkileyen sorunlar ve çözüm önerileri, veteriner fakülteleri dekanlarının görüşleri de göz önünde tutularak, yeniden ele alınmıştır. Üçüncü bölümde veteriner hekimliği uzmanlık eğitiminin geçmişi, bugünü ve geleceği, halen yürütülmekte olan çalışmalar da değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde önemi her geçen gün artan yaşam boyu öğrenim hakkında genel bilgi ve ülkemizdeki yaşam boyu öğrenim çerçevesi gözden geçirilmiştir. Beşinci bölümde yine yaşam boyu öğrenim ile alakalı olarak veteriner hekimliği sürekli eğitimi ve gelişimi (VETSEG) hakkında bilgi verilmiştir. Altıncı bölümde, veteriner hekimlik eğitimi ve öğretimindeki mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Yedinci bölümde, III. TVHB Kurultayı delegeleri kararlılık bildirgesi; sekizinci bölümde araştırma ile ilgili bilgilendirme, yürütülen projeler ve sorunlara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Son bölümde ise, veteriner hekimliği eğitimi – öğretimi ile ilgili güncel tablolar verilmiştir.

1.1. Geçmişten Günümüze Veteriner Hekimlik Eğitimi–Öğretimi

Avrupa’da, 18. yüzyılın ilk yarısında, sığır vebası salgınlarında 200 milyon civarında sığırın ölmesiyle ve savaşlarda kullanılan tek tırnaklı hizmet hayvanlarında baş gösteren salgın hastalıkların artmasıyla, askeri, ekonomik ve sosyal yaşam olumsuz yönde etkilenmiştir. İnsanlar, salgın hastalıkların sebep olduğu felaketleri, doğal afetlerden sonra gelen en büyük felaketler olarak değerlendirmişlerdir. Bu salgınların önüne geçilememesi, veteriner hekimlerin yetiştirilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine dünyada ilk Veteriner Okulu 2 Şubat 1762’de Fransa’da açılmıştır.

Avrupa’da, 1762’de modern anlamda ilk veteriner hekimliği eğitiminin başlamasından sonra, 18. yy boyunca, hemen tüm Avrupa ülkelerinde yeni okulların açılmasıyla, çok sayıda veteriner

hekim yetiştirilmiş; ancak, salgın hayvan hastalıkları önlenememiştir. Konuya her ülke, ulusal düzeyde çözüm aramış, fakat başarıya ulaşamamıştır. Uluslararası yaptırımlarla hastalıkların önlenebileceği, ilk veteriner okulunun açılışından 100 yıl sonra, 1863'te Hamburg'ta toplanan **"Uluslararası Veteriner Hekimliği Kongresi"** ile anlaşılabilmiştir. Edinburg Veteriner Koleji Profesörlerinden John Gamgee'nin önerisi üzerine ve 99 delegenin katılımıyla gerçekleştirilen bu ilk kongrenin gündemini "salgın hastalıkların coğrafi dağılımı, uluslararası hayvan ticareti ve sağlık ilkelerine uygun çalışma yöntemleri" oluşturmuştur. Böylece hayvan hastalıklarını çözmeye ilişkin ilk uluslararası anlaşmalar bu tarihten itibaren yapılmaya başlanmıştır.

Veteriner hekimliği alanında, Fransızca ve İngilizce olarak düzenlenen çok taraflı anlaşma, Cenevre'de 20 Şubat 1935 tarihinde Avusturya, Belçika, Bulgaristan, İspanya, Fransa, Yunanistan, İtalya, Letonya, Hollanda, Lehistan, Romanya, İsviçre, Çekoslovakya, Türkiye ve Sovyetler Birliği temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Anlaşmada, 17 maddelik "Hayvanların salgın hastalıklarına karşı mücadeleye dair uluslararası anlaşma", 24 madde ve 1 ekten oluşan "hayvanların, etlerin ve kökeni hayvan olan diğer ürünlerin geçişine dair uluslararası anlaşma" ile 18 madde ve bir ekten oluşan "et ve et ürünlerinden, taze hayvansal ürün ve sütten çıkarılanlarından başka olan ürünlerin ihraç ve ithaline dair uluslararası anlaşma" olmak üzere 3 bölüm yer almıştır. Bulgaristan, Fransa, İtalya, Letonya, Hollanda, Lehistan, Romanya, İsviçre ve Çekoslovakya'nın 20 Şubat 1935 tarihinde imzaladığı anlaşmanın, 15 Şubat 1936 tarihine kadar BM Cemiyeti'ne üye veya BM Cemiyeti Konseyi'nin anlaşma suretini gönderdiği üye olmayan ülkelerin imzasına açık olduğu karara bağlanmıştır.

Türkiye'de, Bakanlar Kurulu'nun 1 Şubat 1936 tarihli toplantısında anlaşmanın imzalanması ve imza için Cemal Hüsnü'ye yetki verilmesi kararlaştırılmıştır. Kararda ayrıca hayvanların bulaşıcı hastalıklarına karşı yapılacak mücadelenin ancak, ilgili devletlerin ortak faaliyetleriyle mümkün olabileceğinin altı çizilmiştir. Anlaşmanın 1. bölümünün 2. maddesi uyarınca, anlaşma tarafları, kendi ülkelerinde mevcut olmadığı halde, 1. maddede yer alan bulaşıcı hastalıkların belirlenmesine ve mücadelesine yönelik önlemlerin uygulanmasını gerçekleştirebilecek resmi bir veteriner teşkilatının kurulmasını kabul etmişlerdir. Birinci bölümde, devlet veteriner hekimliği hizmetlerinin, doğrudan bakana bağlı bir veteriner hekim şefinin idaresi altında yürütülmesi, sınırlardaki veteriner hekimliği kontrollerinin devlet veteriner hekimleri (resmi veteriner hekim) ya da devlet tarafından kabul edilen veteriner hekimlerce (yetkilendirilmiş veteriner hekim) yapılması, veteriner hekimliği bültenlerinin her ayın 1. ve 15. günlerde yayımlanması, bu bültenlerin diplomatik yollarla değişimlerinin sağlanması hükme bağlanmıştır.

Anlaşma maddelerinin uygulanabilmesi, 1937'de çıkarılan 3203 sayılı "Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilat Kanununa" dayanılarak; Tarım Bakanlığının reorganizasyonu çerçevesinde, merkez ve taşra birimlerinin örgüt yapısının oluşturulması ile mümkün olmuştur. Merkez Örgütü, Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, Pamuk İşleri Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü şeklinde yapılandırılmıştır. Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'nün 13 şubeyi kapsayan Merkez örgütünde görev, yetki ve sorumlulukları yasa ve tüzüklerle belirlenmiş uzmanlardan oluşan "Hayvan Sağlığı Danışma Kurulu" ile "Hayvan Islah Komisyonu" kurulmuştur.

İller düzeyindeki örgütlenme içerisinde, doğrudan valiye bağlı veteriner başmüdürlükleri ve veteriner müdürlükleri oluşturulmuş; buralarda uzmanlar, veteriner hekimler, fen ve hayvan sağlık memurları görevlendirilmişlerdir. Ayrıca her ilde valinin başkanlığında birincisi hayvan hastalıkları ile savaş ve ikincisi de zootehniye ait yasal düzenlemelerin uygulanması ve sonuçların takip edilmesi ile yükümlü "İl Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyonu" ile "İl Hayvan Islah Komisyonu" adı altında 2 komisyon oluşturulmuştur.

Ülkemizde örgütsel bu gelişmeler olurken veteriner hekimliği eğitimi de bunlara paralel olarak gelişme göstermiştir. Veteriner hekimliği eğitimi ilk defa 1842 yılında İstanbul'da askeri birliklerin veteriner hekim ihtiyacını karşılamak için, Prusyalı askeri Veteriner Hekim Godlewsky önderliğinde, Askeri Veteriner Okulu'nun açılması ile başlamıştır. İlk Sivil Veteriner Okulu da 1889'da yine İstanbul'da açılmıştır.

Takip eden süreçte mesleğimizle ilgili çeşitli enstitü ve kuruluşlar oluşturulmuş ve "Veteriner İşleri Müdürlüğü" kurulmuştur. Aynı zamanda laboratuvar çalışmaları da başlatılarak eğitim-öğretim, araştırma-uygulama hizmetleri beraberce yürütölmeye başlanmıştır.

1920'de askeri ve sivil veteriner okulları birleştirilmiştir. Bu okul, 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü adı altında Ankara'ya taşınmıştır. 1948 yılında, Ankara Üniversitesi'nin kuruluşu ile birlikte, Veteriner Fakültesi adıyla Üniversiteye bağlanmıştır. Ülkemizde, 1970 yılına kadar başka Veteriner Fakültesi açılmamıştır. 1970'de Elazığ, 1972'de İstanbul, 1978'de Bursa'da olmak üzere üç fakülte daha açılmıştır. Bu fakültelerin açılmasında Tarım Bakanlığı, Üniversite, DPT, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi gibi kurum ve kuruluşların görüşü alınmıştır. Buraya kadar veteriner hekimlik eğitim-öğretiminde oldukça olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Eğitim-öğretimde olumsuz gelişmeler 1980 sonrası kendisini oldukça etkin bir biçimde göstermiştir. 2547 sayılı Kanuna ve 41 sayılı KHK'e dayanılarak, yukarıda sayılan kuruluşların görüşleri alınmadan, 1982'de Konya'da Selçuk Üniversitesi ve Van'da Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde, 1985'de Kars'ta Kafkas Üniversitesi'nde Veteriner Fakülteleri açılmıştır. Bu süreç kontrolsüz olarak devam etmiş, en son olarak Balıkesir Üniversitesi Veteriner Fakültesine Dekan ataması yapılmış, Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nin kuruluş kanunu çıkmıştır. Bugün ülkemizde 17'si eğitim-öğretim yapan 21 Veteriner Fakültesi bulunmaktadır (Tablo 1).

Veteriner hekimliği eğitiminde toplumsal sorumluluk, veteriner fakültelerinin eğitim, araştırma ve veteriner hekimlik hizmetlerini, hizmet vermekle yükümlü oldukları hayvanların öncelikli sağlık sorunlarını çözmeye, ayrıca veteriner halk sağlığı kavramı doğrultusunda toplum sağlığı ile yakın ilişki içinde olmasını gerektirmektedir.

Veteriner fakülteleri, sunulan hayvan yetiştiriciliği ve hayvan sağlık sisteminin, öncelikli hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı sorunlarıyla ilişkili, toplumun kaliteli hayvansal ürünler ile olan ilişkisini yüksek kalitede, maliyet-etkin, herkesin erişebildiği niteliklerde olmasına katkıda bulunmalıdır. Gelişmiş ölkelerde, veteriner fakültelerinde veteriner hekim eğitimiyle uğraşanların bugün üzerinde anlaşıtı görüş; veteriner fakültelerindeki eğitimin yaşam boyu kendi kendine öğrenmeyi özendirmesi, temel, klinik ve sosyal bilimler arasında tam bir entegrasyonun sağlanması, veteriner hekimliği eğitiminin temel hayvan sağlığı hizmetlerine ve koruyucu veteriner hekimliğe ağırlık verecek şekilde yeniden yapılandırılması, öğrencilerin eğitiminin çok daha erken dönemlerinde hasta hayvan ile temas etmesi, veteriner hekim eğitiminin hayvan sağlığının biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik bileşenlerini birlikte içermesi konularıdır.

II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı'nda eğitim, öğretim ile saptanan sorunlara hala istenen çözüm getirilememiş olup, mevcut sıkıntılara yeni sıkıntılar eklenmektedir. Giderek artan fakülte sayısı, nitelikli akademik insan yetiştirilmesindeki sorunlar, nitelikli öğrenci girişinde ve fakülteye giren öğrencinin nitelikli yetiştirilmesinde de sorunlar çoğalmıştır. Hatta bu uyarılara Veteriner Fakülteleri Dekanları da katılmış, 26 Nisan 2006 tarihinde yaptıkları Veteriner Fakülteleri Dekanları Toplantısında yayınladıkları bildirmede (A) bu konuya dikkat çekmiş, ayrıca TVHB Merkez Konseyi de 28 Kasım 2007 tarihinde düzenlemiş olduğu ve Veteriner Hekim Milletvekilleri, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Bürokratları, Veteriner Fakültesi Dekanları, Merkez Konseyi, Veteriner Hekim Oda Başkanları ve Mesleki Sivil Toplum Örgütlerinin katılımıyla düzenlediği toplantıdaki bildirgesi (B) ile bu sorunları açıkça dile getirmişler ve bir an önce tedbir alınması hususuna dikkat çekmişler ve ilgili tüm kurum ve kuruluşları bilgilendirmişlerdir.

Tablo 1. Veteriner fakültelerinde öğrenimlerine devam eden ve bu fakültelerden mezun olan öğrencilerin sayısı.

Üniversite	2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010	
	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı
Adnan Menderes	260	28	274	25	300	34	310	33	348	41	359	43	375	53	388	-
Afyon Kocatepe	-	34	-	26	319	38	378	51	280	52	301	45	312	48	370	-
Ankara	944	137	945	142	945	167	920	160	931	158	935	131	975	153	971	-
Atatürk	114	-	159	-	189	15	229	26	253	29	285	44	273	45	277	-
Dicle	28	24	30	20	31	12	32	15	42	30	42	19	28	24	30	20
Erciyes	216	16	213	28	240	31	261	16	313	27	320	58	338	36	360	-
Fırat	685	113	660	89	668	110	655	128	661	130	653	118	556	125	657	-
Harran	170	14	175	12	181	21	190	19	196	29	202	20	235	31	274	-
İstanbul	880	226	851	118	880	84	884	135	876	115	871	108	844	126	884	95
Kafkas	370	56	407	69	389	63	469	84	499	62	498	69	502	70	526	-
Kırıkkale	140	16	150	21	161	19	169	22	199	20	215	34	240	25	261	-
M.Akif Ersoy	180	37	205	32	220	36	231	43	232	34	241	44	248	53	240	-
Mustafa Kemal	124	-	154	7	186	17	190	34	182	33	184	36	176	37	197	-
Selçuk	-	-	564	98	593	72	663	75	741	104	806	62	846	105	847	-
Ondokuz Mayıs	Eğitim yok		22	-	54	-	83	-	143	-	208	7	275	14	333	26
Uludağ	554	82	577	72	594	87	610	100	615	99	649	30	728	72	761	-
Yüzüncü Yıl	604	187	599	78	660	111	623	99	612	125	796	114	791	138	-	-

A. Türkiye Cumhuriyeti Veteriner Fakülteleri Dekanlar Konseyi Bildirgesi (26 Nisan 2006):

Türkiye’de Veteriner Hekimliği Eğitimi ilk olarak 1842 yılında başlamış ve 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde ve daha sonra da 1946 yılında Ankara Üniversitesi’nin kurulmasıyla ilk Veteriner Fakültesi üniversiteye bağlı olarak devam etmiştir. Daha sonra 1970 yılında Elazığ, 1972’de İstanbul, 1978’de Bursa ‘da Veteriner Fakülteleri kurulmuştur. YÖK ‘ün kurulmasından sonra 1982 yılında Selçuk, Yüzüncü Yıl ve Kafkas Veteriner Fakülteleri kurulmuş ve daha sonraki yıllarda hızlı bir artışla bugün eğitim veren Fakülte sayısı 17’ye (İki fakülte de açılmış ancak eğitim öğretime başlayamamıştır) ulaşmıştır.

Günümüzde Türkiye’de 72 milyon nüfus, yaklaşık 10 milyon sığır sayısı bulunmasına karşın 17 Veteriner Fakültesi bulunmaktadır. Bu 17 Veteriner Fakültesi’ne yılda ortalama 1300 öğrenci alınırken, nüfusu 82 milyon olan, 20 milyon üzerinde sığır ve birçok evde kedi-köpek bulunan Almanya’da 5 Veteriner Fakültesi bulunmakta ve bunlara yılda 1000 öğrenci alınmaktadır. Kaynaklar Almanya’da 5 fakülteye ayrılırken, ülkemizde 17 Veteriner Fakültesi’ne pay edilmektedir. Kaldı ki nüfusu bize yakın olan İngiltere’de 6, Fransa’da 4, İtalya’da 12 ve İspanya’da 10 Veteriner Fakültesi bulunmaktadır.

Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye’de 4 Veteriner Fakültesi Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği (EAEVE) tarafından değerlendirilmiş ve bu 4 Fakültenin değerlendirme raporunda Türkiye’deki Veteriner Fakültesi sayısının fazlalığı vurgulanmıştır. EAEVE’nin değerlendirme sürecinde Veteriner Fakülteleri için istenen asgari standartlar ağır şartlar getirmektedir. Bu kadar pahalı olan Veteriner Hekimliği eğitiminin başarılı olabilmesi için Türkiye’deki mevcut Fakültelerin şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Asgari şartları yerine getiremeyen fakültelerin AB üyesi olunduktan sonra kapatılması EAEVE koşullarına göre zorunlu olacaktır.

Bir bölgeye yeni Veteriner Fakültesi açılarak hayvancılığın gelişmesine hizmet edilmesi söz konusu değildir ve dünyada da böyle bir düşünce ile ülke hayvancılığının geliştiği görülmemiştir.

Bu nedenlerle Türkiye’de şu anda eğitim-öğretim yapan 17 Veteriner Fakültesi bulunurken, ciddi yatırım gerektiren Veteriner Fakültelerinin yenilerinin açılmaması, yeni kurulan üniversitelerde Veteriner Fakültelerinin yer almaması ve bazı üniversitelerde de ikinci Veteriner Fakültesi açılması girişimlerinin önlenmesi ve mevcut Veteriner Fakültelerinin olanaklarının artırılarak, eğitim kalitelerinin AB standartlarına yükseltilmesi yönünde çalışmalara ağırlık verilerek nitelikli Veteriner Hekim yetiştirilmesinin teşvik edilmesi, ülkemiz çıkarları için son derece yararlı olacaktır.

B. Türk Veteriner Hekimleri Birliği – Dekanlar Konseyi Bildirgesi (28 Kasım 2007):

2007 yılı itibarıyla Türkiye’de 17 veteriner fakültesi ve bu 17 Fakültede toplam 7497 öğrenci bulunmaktadır. Bu 17 Veteriner Fakültesi’ne yılda ortalama 1300 öğrenci alınırken, nüfusu 82 milyon olan Almanya’da 5 Veteriner Fakültesi bulunmakta ve bunlara yılda 1000 öğrenci alınmaktadır. Ayrıca nüfusu bize yakın olan İngiltere’de 6, Fransa’da 4, İtalya’da 12 ve İspanya’da 10 Veteriner Fakültesi bulunmaktadır. Avrupa’da en fazla Veteriner Fakültesi ülkemizde bulunmaktadır. Mevcut 1995-2005 yıllarına ait veteriner hekim sayısı ve veteriner fakültelerinin kontenjanları dikkate alınarak yapılan çalışmada 2013 yılında veteriner hekim sayısının 32.000’e ulaşacağı öngörülmektedir ki günümüz koşullarını düşündüğümüzde ülkemiz için oldukça yüksek bir rakamdır.

Uluslar arası kuruluşlar; bir veteriner fakültesinin açılma koşullarını saptarken minimal düzeyi belirlemişler ve bu amaçla; alt yapı, insan gücü, eğitim ve öğretimin niteliği gibi ölçütler belirlemişlerdir. Mevcut Veteriner Fakültelerimizin altyapı sorunları çözülmeden, yeterli öğretim elemanı sağlanmadan, yeterli laboratuvar, uygulama sahası koşulları oluşmadan, en önemlisi AB Kriterlerinin uygulanmaya başlandığı ülkemizde Avrupa Eğitim Kurumları Birliği (EAEVE)’nin öngördüğü koşullar yerine getirilmeden yeni Veteriner Fakülteleri açılması Ülkemizin çıkarlarına ve AB Kriterlerine ters düşmektedir.

AB uyum sürecinde Türkiye’de 4 Veteriner Fakültesi, EAEVE tarafından değerlendirilmiş ve bu 4 Fakültenin değerlendirme raporunda Türkiye’deki Veteriner Fakültesi sayısı fazlalığı vurgulanmıştır. EAEVE’nin değerlendirme sürecinde Veteriner Fakülteleri için istenen asgari standartlar ağır şartlar gerektirmektedir. Bu kadar pahalı olan Veteriner Hekimliği eğitiminin başarılı olabilmesi için Türkiye’deki mevcut fakültelerin şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Asgari şartları yerine getiremeyen fakültelerin AB üyesi olduktan sonra kapatılması EAEVE koşullarına göre zorunlu olacaktır.

Artan veteriner fakülteleri sayısı ile birlikte, 1995 yılından sonra fakülte kontenjanlarında da aşırı bir artış olmuştur. Artan fakülte sayısı ve kontenjanlarının aksine fakültelere ayrılan pay azalmış ve gerekli altyapı çalışmalarını, laboratuvar koşullarını sağlamayan fakültelerde bunlara bağlı olarak yeterli eğitim verilememiştir. Böylece önemli bir görevi de ülkenin ihtiyacı olan her düzeyde eğitilmiş, kaliteli insan gücü yetiştirmek olan üniversitelerimizin ilkelerine ve ülkemizin çıkarlarına ters düşmüştür.

Bu nedenlerle Türkiye’de şu anda eğitim-öğretim yapan 17 Veteriner Fakültesi bulunurken, ciddi yatırımlar gerektiren veteriner fakültelerinin yenilerinin açılmaması, yeni kurulan üniversitelerde veteriner fakültelerinin yer almaması ve bazı üniversitelerde de ikinci veteriner fakültesi açılması girişimlerinin önlenmesi ve mevcut veteriner fakültelerinin olanaklarının artırılarak, eğitim kalitelerinin AB standartlarına yükseltilmesi yönünde çalışmalara ağırlık verilerek nitelikli Veteriner Hekim yetiştirilmesinin teşvik edilmesi, ülkemiz çıkarları için son derece yararlı olacaktır.

Dekanlar Konseyi ve TVHB Merkez Konseyi’nin de açık olarak belirttiği bu sorunlara karşı 2. Kurultay’da önerilen çözümler geçerliliğini korumaktadır. Bu nedenle 3. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı’nda mesleki niteliklerin tanınmasında önemli olan eğitim ve öğretimin uluslararası boyut kazanması, nitelikleri, kalite güvencesi, akreditasyon, yaşam boyu eğitim, nitelikli akademik insan gücü yetiştirilmesi, Avrupa yükseköğrenim alanı gibi öngörüler ile yükseköğrenimin yeniden yapılanmasının tartışılmasının daha verimli olacağı düşünülmüştür. Veteriner hekimlik eğitimi öğretimi ile ilgili olarak bu günkü şartlarda daha verimli-nitelikli eğitim ve öğretim için uluslararası kuralları öne çıkarmak ve bu kuralları tartışarak, eğitim-öğretim veren kurumları ve bu kurumlarda görevli yetkilileri uyarmak, sorunların devam ettiğinin tekrar tekrar altını çizmek gerekirse veteriner hekim eğitimi deklarasyonu ve sözleşmeleri yayınlayarak YÖK’ü ve hükümeti de uyarmak amaç edinilmiştir.

2. Durum Analizi

2.1. Dünya’ da ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler

Dünyada veteriner hekim gereksinimi; ülkenin coğrafi konumu, doğal yapısı, kaynakları, genel nüfusu, yüksek öğrenim talepleri doğrultusunda açılacak fakültelerin bina, araç gereç durumu, alt yapısı, maliyeti, öğretim üyesi varlığı, var olan öğrenci sayısı, mevcut fakülte ve veteriner hekim sayılarına göre yapılmaktadır. Veteriner fakültesi açılması ise; hayvan varlığı, hayvan hastalıklarının çeşitlilik ve yaygınlık durumu; veteriner-halk sağlığı; sosyal, kültürel ve ekonomik altyapı; sanayi kapasitesi, uluslararası resmi kuruluşlar ile mesleki örgütlerin görüş, öneri ve yaptırımları gibi kriterler göz önünde tutularak; o ülkenin ilgili bakanlıkları, meslek örgütleri ve eğitim - öğretim kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda saptanmaktadır.

Dünyada ve AB ülkelerinde veteriner hekimlik hizmetlerinin bir taraftan uluslararası düzenlemeler ile yürütüleceği tartışılırken bir taraftan da veteriner hekimlik eğitim, öğretiminin uluslararası boyut kazanması konuları gündeme getirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede AB direktifleri doğrultusunda AB ülkelerinde üniversiteler anlamda değişim dönüşüm modelleri ele alınmaya başlanmıştır.

Bu çerçevede, öncelikle AB’nin “**2005/36/EC SAYILI AVRUPA PARLEMENTOSU VE AVRUPA KONSEYİNİN MESLEKİ NİTELİKLERİN TANINMASI DİREKTİFİ** (L55, 30.09.2005 P.0022-

0142 Resmi Gazete) doğrultusunda meslek tanınırlıkları ile ilgili kararların alınması öngörülmüştür.

Bu çerçevede AB ülkelerinin uyması gereken kurallar özet olarak şöyle açıklanmıştır.

(12) Bu Direktif, bir üye ülkede kazanılmış mesleki niteliklerin diğer üye ülkeler tarafından tanınması hakkındadır. Bununla beraber, bu husus üye devletlerin diğer üye ülkelere uyarlanmış ve bu yönetmeliğe uyan onay kararı ile ilgili değildir. Sonuç olarak, bu Direktife uygunluğu onaylanmış mesleki niteliklere sahip bireyler, bu onayı bu üye ülkede kazanılmış mesleki niteliklerin sağladığı haklardan ayrı olarak kendi ülkelerinde başka haklar elde etmek için kullanamazlar. Ancak, Ev Sahibi Üye Ülkede ek mesleki nitelikler kazandıklarını ispatlamaları durumunda, bunu farklı haklar elde etmek için kullanabilirler.[....]

(16) Mesleklerin serbest dolaşımını teşvik etmek ve aynı zamanda yeterli bir kalite seviyesini sağlamak amacıyla farklı mesleki birlikler ve organizasyonlar veya Üye Ülkeler, Avrupa düzeyinde ortak platformlar oluşturulmasını önerebileceklerdir.

[Not: Ortak Platformlar sadece genel sistem tarafından yönetilen meslekler içindir]

(17) Genel sistem, mesleki niteliklerin tanınması ile ilgili olarak henüz bir hüküm bulunmayan ve özel bir sistemin kapsamında olmayan durumları kendi kapsamına almak üzere genişletilmelidir. Bir meslek bu sistemlerin kapsamında olmadığı zaman veya kapsamda olmasına rağmen bazı özel veya istisnai sebeplerle sistemden yararlanamıyorsa genel sistemin kapsamı genişletilmelidir. [....]

(19) Doktorların, hemşirelerin, diş hekimlerinin, **veteriner hekimlerin**, ebelerin, eczacıların ve mimarların serbest dolaşımı ve diplomalarının karşılıklı olarak tanınmasında temel prensip, birbiriyle bağlantılı minimum eğitim şartlarını karşılayacak şekilde verilmiş diplomaların otomatik olarak tanınması olmalıdır. Ek olarak, doktorlar, hemşireler, **veteriner hekimler**, diş hekimleri, ebeler ve eczacıların üye ülkelere giriş hakkı, bu kişilerin en azından ileri sürülen şartları karşılayacak düzeyde bir eğitime tabi tutulması koşuluna bağlı olmalıdır. Bunlar, kalifiye personelin belli şartlar altında faydalandığı bir takım kazanılmış haklarla desteklenmelidir. [....]

(32) Mesleki birlik ve organizasyonlarının, Avrupa düzeyinde oluşturacakları meslek kartları, meslek mensuplarının hareket kabiliyetini arttırmalıdır. Özellikle kartın verildiği Üye Ülke ile Ev Sahibi Üye Ülke arasında bilgi alışverişini hızlandırmalıdır.

Bu meslek kartı, farklı üye ülkelerde eğitim görmüş ve diploma almış bir kişinin mesleki kariyerinin izlenebilirliğine olanak tanımalıdır. Böyle kartlar, bilginin gizliliği hükümlerine tamamen bağlı kalarak, meslek sahiplerinin mesleki niteliklerini (bu niteliklerin elde edildiği üniversite veya enstitü, burada kazanılmış nitelikler, mesleki deneyim), resmi kurumunu, meslekle ilgili olarak almış olduğu cezaları ve konu ile ilgili yetkili merci'e dair detayları içermelidir.

22. Madde

Eğitimle İlgili Genel Hükümler

38. maddede belirtilen eğitimle ilgili olarak...

(a) Üye ülkeler, yetkili otoritelerin belirleyeceği şartlarda yarım gün eğitimi onaylayabilirler. Söz konusu yetkili merciler, yarım gün eğitimin tam gün eğitim ile aynı seviyede, kalitede ve sürede olmasını sağlayacaklardır.

(b) Her üye ülke, eğitimini tamamlayan kişilerin mesleki gelişmeleri yakından takip ederek güvenli ve etkili mesleki uygulamalar yapmasını sağlamak amacıyla yaşam boyu eğitim ve öğrenim faaliyetinde bulunmasını sağlayacaktır. Bunu kendi özel mevzuatına uygun olarak gerçekleştirecektir.

BÖLÜM 5: Veteriner Hekimler

38. Madde:

Veteriner Hekimlerin Eğitimi

1. Veteriner Hekimliği eğitimi, bir üniversitede veya daha yüksek bir enstitüde en az beş yıl tam gün teorik ve pratik eğitimi kapsar. Söz konusu Enstitü, eşdeğer bir eğitim seviyesine sahip olmalı veya bir üniversitenin denetimi altında olmalıdır, Ek V, 5.4.1'de belirtilen eğitim programını içermelidir.

Ek V, 5.4.2'de belirtilen içerik, bilimsel ve teknik gelişmelere uyum sağlamak amacıyla madde 58 (2)'deki prosedürler takip edilerek ıslah edilebilir.

Bu tip değişiklikler, hiçbir üye ülkede normal bireylerin eğitimi ve mesleğe girişleriyle ilgili yasal prensiplerde değişikliğe yol açmamalıdır.

2. Veteriner Hekimliği eğitimine başlamak için kişinin üniversite veya buna eşdeğer bir enstitü gibi söz konusu eğitimlere başlamasını sağlayacak bir diplomasının olması gerekmektedir.

3. Veteriner Hekimliği eğitimi aşağıdaki niteliklerin kazanılmasını garanti etmelidir:

- (a) Veteriner Hekimlikle ilgili temel bilimlerde yeterlilik
- (b) Hayvan sağlığı, bakımı, reproduksiyonu, genel hijyeni ile beslenmesi ve hayvan beslenmesinde kullanılan yemlerin üretimi teknolojisi konularında yeterli bilgi
- (c) Hayvan davranışları ve korunması hakkında yeterli bilgi.
- (d) Hayvan hastalıklarının sebepleri, yapısı, etkileri, teşhis ve tedavisi ile özellikle insanlara bulaşabilecek hastalıklar konusunda yeterli bilgi.
- (e) Hastalıkları önleyici ilaçlar hakkında yeterli bilgi.
- (f) Hayvan yemleri veya hayvansal kaynaklı yiyeceklerin hazırlanması konusunda yeterli hijyen ve teknik bilgisi.
- (g) Yukarıda bahsedilen konularla ilgili olarak kanunlar, düzenlemeler ve idari hükümlerle ilgili yeterli bilgi.
- (h) Uygun bir gözetim altında yeterli klinik ve pratik deneyim.

39. Madde

Veteriner Hekimliğe has kazanılmış haklar.

Madde 23 (4)'de belirtilen haklar saklı kalmak şartıyla, 1 Mayıs 2004'den önce Estonya'da eğitimine başlamış olan veya Veteriner Hekim diploması almış olan bireylerin diplomaları, Estonya'da en az beş yıl boyunca mesleğini icra ettiğini gösteren bir sertifika almaları şartıyla kabul edilecektir.

Düzenlenmiş Meslek: Bir veya bir grup mesleki etkinliği gerçekleştirme veya bu etkinlikte uğraşma ya da bu uğraşmayı sürdürme hakkının bir biçimde koşullu olarak, doğrudan veya dolaylı olarak belirli mesleki niteliklere sahip olmaya, yasalara, yönetmeliklere ve idari hükümlere bağlı olmasıdır.

EK V'te değişik meslek guruplarının eğitimi yanında veteriner hekimliği eğitim programları da öngörülmüştür.

4. Veteriner Hekimlik

4.1. Veteriner Hekimler İçin Eğitim Programı:

2 Şubat 2008 tarih ve 26775 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşulların Belirlenmesine Dair Yönetmelik” içerisinde eğitim programı yenilenerek belirlenmiştir. Buna göre, veteriner hekimlikle ilgili mesleki nitelikleri kazandırmaya yönelik eğitim programları en azından aşağıdaki konuları kapsayacaktır. Bu konuların bir veya daha fazlası konusundaki eğitim diğer derslerle beraber veya onların bir parçası olarak verilebilir.

Veteriner Hekimlik Programında Okutulması Gereken Konular:

1) Temel Konular

- Fizik
- Kimya
- Hayvan Biyolojisi
- Bitki Biyolojisi
- Biyoistatistik

2) Mesleki Konular

Temel Bilimler

- Anatomi (Histoloji ve Embriyoloji dahil)
- Fizyoloji
- Biyokimya
- Genetik
- Farmakoloji
- Reçete Bilgisi
- Toksikoloji
- Mikrobiyoloji
- İmmunoloji
- Epidemiyoloji
- Meslek Etiği

Klinik Bilimler

- Doğum
- Patoloji (Patolojik Anatomi dahil)
- Parazitoloji
- Klinik Tıp ve Cerrahi (Anestezi dahil)

- Çeşitli evcil hayvanlar, kümes hayvanları ve diğer hayvan türleri üzerine klinik eğitim
- Koruyucu Hekimlik
- Radyoloji
- Reprodüksiyon ve Reprodüktif Hastalıklar
- Veteriner Halk Sağlığı
- Veteriner Hekimlik Kanunları ve Adli Veteriner Hekimlik

Hayvan Üretimi

- Hayvansal Üretim
- Hayvan Besleme
- Agronomi
- Hayvan Sağlığı Ekonomisi
- Veteriner Hijyen
- Hayvanların Korunması ve Refahı
- Hayvan Davranışı

Gıda Hijyeni

- Hayvansal gıdaların ve bileşimde hayvansal gıda bulunan ürünlerin çiftlikten çatala kadarki süreçte muayene ve kontrolü
- Gıda hijyeni ve teknolojisi
- Uygulamaya yönelik çalışmalar (kesimhanelerde ve gıdaların işlendiği yerlerde yapılan uygulamalı çalışmalar dahil)

Fakülte dışındaki pratiğe yönelik eğitim tam gün olmak ve yetkili mercilerin direk kontrolü altında olmak şartıyla okuldaki eğitimin bir parçası olabilir. Ayrıca toplam beş yıllık eğitim süresi içinde altı ayı aşmamalıdır. Farklı konular arasındaki teorik ve pratik eğitimin dağılımı dengeli olacaktır ve elde edilen bilgi ve deneyimlerin, veteriner hekimlerin bütün görevlerini yerine getirmelerine olanak tanıyacak şekilde olması sağlanacaktır (Tablo 2).

4.2. Veteriner Hekimliğin Resmi Niteliklerinin Kanıtları

Veteriner hekimlik, birçok ilgi alanı ile çok hızlı gelişen, sürekli değişim ilerlemelerin kaydedildiği önemli bir alandır. Bu kadar hızlı değişen bilgilerle sürdürülen bir meslek, devamlı olarak kendisini yenilemesi gerekir. Bilim ve teknoloji geliştikçe mesleki bilimsel yenilenme de ihtiyaç haline gelmiştir. Yeniliklerden, değişim ve dönüşümden uzak duran bir veteriner hekimin mesleğini icra etmeyi sürdürme bilmesi günümüz rekabet ortamında mümkün gözükmemektedir. Bu sebeple son yıllarda düzenlenen çeşitli meslek içi eğitim kurslarına kongrelere ilgi giderek artmaktadır.

Bazı ülkelerde meslek içi eğitime katılma yasal düzenlemeler ile zorunlu hale getirilmiş, mesleki faaliyetlerin sürdürülebilmesi yurt içi ve yurt dışı çeşitli kurs ve kongrelere katılım neticesinde alınan kredileri tamamlama şartına bağlanmıştır. Buralarda, meslek hayatı boyunca bilimsel eğitim alması, seminer ve sempozyumlara katılması, öngörülen yasal kredilerini doldurması mesleki zorunluluktur.

Tablo 2. Veteriner Fakültelerinde Yıllık Ders Saati (Teorik ve Uygulama olarak).

Üniversite	2002-2003			2003-2004			2004-2005			2005-2006			2006-2007			2007-2008			2008-2009			2009-2010		
	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.	Teo.	Uyg.	Topl.
Adnan Menderes	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2760	2205	5165	2325	2631	4956
Afyon Kocatepe	2912	2772	5184	3056	2336	5392	3056	2336	5392	3056	2336	5392	2592	2464	5056	2592	2464	5056	2736	2528	5264	2736	2528	5264
Ankara	2534	2124	4658	2382	2108	4490	2156	2136	4292	2100	1968	4068	2100	1968	4068	-	-	4134	-	-	4134	-	-	-
Atatürk	3340	1932	5371	3340	1932	5371	3340	1932	5371	3360	1952	5312	3360	1952	5312	3360	1952	5312	3360	1952	5312	2327	2389	4716
Dicle	-	-	-	-	-	-	3495	1230	4725	3495	1230	4725	3495	1230	4725	3495	1230	4725	3495	1230	4725	3495	1200	4695
Erciyes	4080	1520	5600	3280	1456	4736	3344	1536	4880	3344	1536	4880	3344	1536	4880	3312	1456	4768	2400	1280	3680	2400	1280	3680
Fırat	3591	2394	5985	3591	2394	5985	3591	2394	5985	1722	1904	3626	1722	1904	3626	1722	1904	3626	1722	1904	3626	1722	1904	3626
Harran	3424	1632	5056	3424	1632	5056	3424	1632	5056	2100	2314	4414	2100	2314	4414	2100	2314	4414	2100	2314	4414	2100	2314	4414
İstanbul	2415	1875	4290	2415	1875	4290	2415	1875	4290	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2156	1910	4066
Kafkas	1970	1810	3780	1970	1810	3780	1970	1810	3780	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2254	2310	4564	2254	2310	4564
Kırıkkale	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890	2700	2190	4890
M.Akif Ersoy	3000	1952	4952	3000	1952	4952	3000	1952	4952	2670	1845	4515	2670	1845	4515	2670	1845	4515	2670	1845	4515	2670	1845	4515
Mustafa Kemal	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485	2595	1890	4485
Selçuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	147	78	225
Ondokuz Mayıs	Eğitim Yok			2544	2032	4576	2544	2032	4576	2544	2032	4576	2544	2032	4576	2544	2032	4576	2368	2384	4752	2368	2384	4752
Uludağ	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670	1870	2800	4670
Yüzüncü Yıl	3504	1936	5440	3504	1936	5440	2363	2210	4573	2363	2210	4573	2363	2210	4573	3247	2737	5984	3247	2737	5984	3247	2737	5984

Ülkemizde meslek içi eğitimin ikincil mevzuatla düzenlenmesi konusunda TVHB yasal olarak yetkilendirilmelidir. Ayrıca yeni mezun veteriner hekimlerin staj, çalışacağı alanla ilgili mevzuat ve iş pratiği yönünden bilgilerin verileceği kursların mesleğe katılımlarıyla ilgili prosedürlerin belirlenme yetkisi de yasal olarak TVHB ne verilmelidir.

Veteriner hekimlerden gelen talepler neticesinde bazı veteriner fakülteleri, meslek odaları, uzmanlık dernekleri gibi kurumlar veteriner hekimlere yönelik bazı eğitim programları yürütmektedir. Bu çalışmalar henüz çok yeni olup, zaman içerisinde edinilen deneyimlerle, daha da gelişecektir. Veteriner hekim branşında daha iyi hekimlik hizmeti vermek istediği için kendini yenilemek amacı ile bu eğitimlere katılmaktadır.

Sonuç olarak veteriner hekim meslek örgütleri ve üniversiteler işbirliği ile “Yaşam Boyu Eğitim” sürecini yasal yapıya bağlaması ve TVHB’ce düzenlenmesi kaçınılmazdır. Kendimizi geliştirmek, yüksek standartlarda mesleğimizi icra etmek zorundayız bu konuyla ilgili yasal değişiklikleri kanun koyuculardan talep etmekle yükümlüyüz.

Çeşitli ülkelerde veteriner hekimlere verilen resmi nitelikler ve bu nitelikleri veren organlara ilişkin değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur;

Ülke | Resmi niteliklerin kanıtı | Niteliklerin kanıtları hakkında karar verme organı | Niteliklerin kanıtlarıyla beraber bulunan sertifika | Referans tarihi

- * België/Belgique/Belgien | Diploma van dierenarts/Diplôme de docteur en médecine vétérinaire | De universiteiten/Les universités/De bevoegde Examen-commissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française | | 21 December 1980 |
 - * Česká republika | Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární lékařství (doktor veterinární medicíny, MVDr.)/Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární hygiena a ekologie (doktor veterinární medicíny, MVDr.) | Veterinární fakulta univerzity v České republice | | 1 May 2004 |
 - * Danmark | Bevis for bestået kandidateksamen i veterinærvidenskab | Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole | | 21 December 1980 |
 - * Deutschland | Zeugnis über das Ergebnis des Dritten Abschnitts der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung | Der Vorsitzende des Prüfungsausschusses für die Tierärztliche Prüfung einer Universität oder Hochschule | | 21 December 1980 |
 - * France | Diplôme d'Etat de docteur vétérinaire | | | 21 December 1980 |
 - * Ireland | Diploma of Bachelor in/of Veterinary Medicine (MVB) | Diploma of Membership of the Royal College of Veterinary Surgeons (MRCVS) | | | 21 December 1980 |
 - * Italia | Diploma di laurea in medicina veterinaria | Università | Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina veterinaria | 1 January 1985 |
 - * Nederland | Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd diergeneeskundig/veeartse-nijkundig examen | | | 21 December 1980 |
 - * Österreich | Diplom-Tierarzt/Magister medicinae veterinariae | Universität | Doktor der Veterinärmedizin/Doctor medicinae veterinariae/Fachtierarzt | 1 January 1994 |
 - * Sverige | Veterinärexamen | Sveriges Lantbruksuniversitet | | 1 January 1994 |
 - * United Kingdom |
 - 1. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) | 1. University of Bristol | | 21 December 1980
 - 2. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) | 2. University of Liverpool |
 - 3. Bachelor of Veterinary Medicine (BvetMB) | 3. University of Cambridge |
 - 4. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVM&S) | 4. University of Edinburgh |
 - 5. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVM&S) | 5. University of Glasgow |
 - 6. Bachelor of Veterinary Medicine (BvetMed) | 6. University of London |
-

2.2. Türkiye’de Geçmişe Yönelik Değerlendirme – Genel Durum

Türkiye’de veteriner hekim gereksinimi 1960’lı yıllara kadar çeşitli kriterler göz önünde tutularak, DPT, ilgili bakanlıklar, meslek örgütleri ve o yıllarda ülkenin tek veteriner fakültesi olan Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi işbirliği ile saptanmış ve uygulanmıştır. 1980’li yıllardan itibaren de veteriner hekim gereksinimi göz önünde tutulmadan, bakanlık, meslek örgütleri, DPT ve fakültelerin görüşleri alınmadan çok sayıda yeni fakülteler açılmıştır. Bu uygulama Türkiye’deki veteriner fakültelerinin ve veteriner hekim sayısının kontrolsüz bir şekilde çoğalmasına sebep olmuştur.

EAEVE uzmanlar grubunun her yıl Avrupa’da birkaç veteriner fakültesini ziyaret ederek yaptıkları değerlendirme çalışmalarının 2000 yılına kadar olan programına girmek için Türkiye’den hiçbir veteriner fakültesi teklif yapmamıştır. Bugün itibarı ile Avrupa Birliği Uyum sürecinde Türkiye’de 4 veteriner fakültesi EAEVE (Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği) tarafından değerlendirilmiş ve bu 4 fakültenin de değerlendirme raporunda Türkiye’deki Fakülte sayısının fazlalığı vurgulanmıştır. Bu kadar pahalı olan veteriner hekimliği eğitiminin başarılı olabilmesi için mevcut fakültelerin şartlarının mutlak surette iyileştirilmesi gerekmektedir. Asgari şartları yerine getiremeyen fakültelerin AB üyesi olduktan sonra kapatılması EAEVE koşullarına göre zaten zorunlu olacaktır. Kaldı ki yüksek olan sadece veteriner fakültelerinin sayısı değil öğrenci sayısı da, ülke koşullarını ve istihdam alanlarını değerlendirdiğimizde oldukça yüksektir. Nüfus sayısı göz önünde bulundurulduğunda AB ülkelerinde yaklaşık 13-15 milyon kişiye bir veteriner fakültesi düşerken ülkemizdeki 3,5 - 4 milyon kişiye bir veteriner fakültesi düşmektedir. Benzer durum ülkelerdeki hayvan varlığı göz önünde bulundurulduğunda da ortaya çıkmaktadır. Fakülte başına düşen toplam hayvan sayısı AB ülkelerinde Türkiye’nin oldukça üzerindedir.

1980’li yılların sonuna kadar 7 olan veteriner fakültesi sayısı bugün 17’si aktif eğitim-öğretim verilen olmak üzere 21’e ulaşmıştır. Bunlardan Balıkesir, Marmara, Hitit ve Cumhuriyet Üniversitelerinde de veteriner fakültesi açılmış ancak henüz eğitim öğretime başlamamıştır.

AB ülkelerinin tamamında **52 veteriner fakültesi** ve **41.329 öğrenci** sayısı (**Tablo 3**) varken ve İtalya gibi bazı ülkelerde bunların bazıları kapatılırken Türkiye’de mevcut şartlar göz önüne alındığında 17’si aktif olan ve sayısı 21’i bulan bu fakültelerde 2006 verilerine göre **7.393 öğrencinin** okuması başlı başına tartışılması gereken bir unsurdur. Meslek öncesi eğitim hayatının daha iyi şartlarda sürdürülebilmesi adına kalıcı çözümler üretmeli ve bu çözümler bir an önce uygulamaya konmalıdır.

Tablo 3. Veteriner fakülteleri – AB ülkeleri karşılaştırılması

Ülke	Fakülte Sayısı	Öğrenci Sayısı	Veteriner Hekim Sayısı	Yıllık Mezun Sayısı
Almanya	5	6.506	24.660	974
Avusturya	1	2.500	2.626	?
Belçika	2	3.000	4.567	200
Danimarka	1	736	2.372	100
Finlandiya	1	390	1.030	70
Fransa	4	2.033	15.583	600
Hollanda	1	1.185	4.078	100
İngiltere	6	2.740	14.401	300
İrlanda	1	375	2.078	65
İspanya	10	11.279	17.047	1000
İsveç	1	671	1.722	?
İtalya	13	8.761	19.016	500-600
Portekiz	4	1.754	2.372	?
Yunanistan	2	671	2.300	
Toplam	52	41.329	113.942	
Türkiye *	17	7.393	18.000	950 - 1100

* AB Ülkelerinin verileri 2000 – 2001 yılı verileridir

Tablo 4. Veteriner Fakülteleri En Düşük Puan Durumu (ÖSS Başvuru Kitapçığı)

Üniversite	2006 yılı		2007 yılı		2008 yılı		2009 yılı	
	En Düşük Puan		En Düşük Puan	En son başarı sırası	En Düşük Puan	En son başarı sırası	En Düşük Puan	En son başarı sırası
Adnan Menderes	271.031		299.892	82.500	289.426	94.000	285.640	112.000
Afyon Kocatepe	265.774		294.275	97.000	283.851	110.000	278.693	134.000
Ankara	279.510		306.013	69.100	295.932	77.900	295.148	87.100
Atatürk	265.098		292.480	102.000	281.074	119.000	274.497	148.000
Dicle	266.040	95,300	292.73	101.000	281.074	117.000	274.497	153.000
Erciyes	266.859		295.218	94.400	285.210	109.000	278.539	134.000
Fırat	262.192		290.00	109.000	279.011	127.000	269.668	166.000
Harran	262.067		288.946	113.000	278.128	130.000	266.843	170.000
İstanbul	276.592		304.366	72.500	294.910	80.300	294.344	89.000
Kafkas	257.768		285.055	125.000	276.950	142.000	265.253	185.000
Kırıkkale	265.747		293.092	100.000	283.003	113.000	276.693	141.000
M. Akif Ersoy	267.738		295.975	92.400	284.851	107.000	278.938	133.000
Mustafa Kemal	265.644		293.052	100.000	282.484	115.000	274.439	148.000
Ondokuz Mayıs	269.502		297.126	89.300	286.876	101.000	282.837	121.000
Selçuk	267.738		295.286	94.200	285.210	106.000	280.371	128.000
Uludağ	273.771		302.216	77.300	292.658	85.700	289.597	101.000
Yüzüncü Yıl	260.075		287.615	117.000	276.849	135.000	267.854	173.000
Yüzüncü Yıl (2. Öğr.)	257.768		283.424	131.000	272.695	151.000	261.227	202.000

2.2.1. Öğrenci

1993 yılında veteriner fakültesini kazanan öğrencilerin ülke genelinde ÖSS sonuçlarına göre yüzdelik dilimi % 13–22 arasında değişirken fakülte sayısı arttıkça veteriner fakültelerinin yüzdelik dilimdeki yeri bir hayli gerilemiştir. Bugün bu rakamlar % 25–55 aralığına kadar düşmüştür.

2006 yılından itibaren ÖSS ile yerleşen öğrencilerin %'lik dilimleri değil, en düşük başarı sırası verilmektedir. Buna göre 2006-2007 yıllarında ÖSS yerleştirme sınavında SAY-2 türüne göre öğrenci alan Veteriner Fakültelerinde %'lik dilimin tabanı %25'lere kadar gerilerken; 2008 yılında üniversite kontenjanlarının artması sonucu birçok alanda en düşük başarı sırasının yükselmesine paralel olarak, Veteriner Fakültelerinde de en düşük başarı sırası yükselerek gerileme gözlenmektedir (Tablo 4).

Bunun olumsuz etkileri, yalnızca meslek öncesi eğitime değil, mesleğe atıldıktan sonra da kendini göstermiş ve her geçen gün nitelikli veteriner hekimlerin sayısı azalmıştır. Meslek öncesi eğitimin verimli olması için okuyan öğrencilerin kalitesinin de aynı ölçüde yüksek olması gerekmektedir. Mesleki temel sorunların ivedilikle çözüme kavuşturularak, istihdam koşullarının iyileştirilmesi yanında; orta öğretim öğrencilerine veteriner hekimliği mesleğinin daha etkili olarak tanıtılması, mezuniyet sonrası olanaklarının açıklanması yolunda çalışmaların yapılması ile veteriner fakültelerine nitelikli öğrenci akışı sağlanabilecektir.

AB sürecinde diploma denkliği ve mesleki tanınırlılık ve mesleki değişim açısından veteriner hekimliği eğitimi veren kuruluşların yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda akredite edilmesi önemlidir. ABD ve Kanada'da, Amerika Veteriner Hekimleri Birliği (AVMA -American Veterinary Medical Association) 1946 yılından beri hem kendi ülkelerinde hem de diğer ülkelerde akreditasyonu gerçekleştirmektedir. Avrupa'da ise, AB direktifleri doğrultusunda, 1994 yılından beri veteriner eğitim kurumlarının akreditasyonunu, Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği, EAEVE (European Association of Establishments for Veterinary Education) yapmaktadır.

2.2.2. Öğretim Elemanı

Türkiye'de tüm Veteriner Fakültelerinde 384 profesör, 320 doçent ve 294 yardımcı doçent olmak üzere toplam 998 öğretim üyesi ile 383 araştırma görevlisi bulunmaktadır.

Öğretim Üyesi/Öğrenci oranlarını dikkate aldığımızda tüm sınıflarda öğrencisi bulunan fakültelerde öğretim üyesi: öğrenci oranı 1: 5.76 ile 1: 11.59 arasında değişmektedir (Tablo 5.1, Tablo 5.2, Tablo 5.3).

Bu konuda EAEVE, yeni açılan veteriner fakülteleri için öğretim elemanı: öğrenci oranının 1:5 olarak önermektedir. Eski veteriner fakülteleri için ise öngörülen 1: 7,5 veya daha düşük, "yeterli", 1:7.5 – 15 "yetersiz", 1:> 15 "kabul edilemez" şeklindedir. Bu oranlardan yola çıkıldığında Türkiye'de Öğretim Üyesi / Öğrenci oranların "yetersiz" sınıfına dahil olduğu görülmektedir. Yeterli Öğretim Üyesi bulunmayan fakültelerimizde de öğrenciler EAEVE ve FVE' nin Veteriner Hekimlik Eğitiminde belirlemiş olduğu Çekirdek Eğitim Programı'ndaki, genç mezunların bilmeleri gerekenleri, pratik kazanımları için gereken bilgileri alabilmesi ve bu bilgileri uygulama alanına geçirebilmesi, mesleğini gereği gibi sürdürebilmesi için gereken bilgileri, yeterli derecede alamadan mezun olmaktadır ki bu gelecek adına, veteriner hekimlik mesleği için, ülkemiz için kaygı verici bir durumdur.

Tablo 5.1. Veteriner Fakültelerinde Öğretim Üyesi, İdari Personel ve Öğrenci/Öğretim Üyesi (Oran 1*) ve Öğrenci/ Asistan (Dr. ve Araş. Gör.) (Oran 2**)

Üniversite	2002								2003							
	Prof	Doç	Y.Doç.	Arş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1*	Oran 2**	Prof	Doç	Y.Doç.	Arş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1*	Oran 2**
Adnan Menderes	12	2	22	25	-	-	7.2	10.4	12	2	23	23	-	-	7.4	11.9
Afyon Kocatepe	2	2	16	4	-	9	-	-	4	2	32	5	-	9	-	-
Ankara	75	30	5	46	3	170	8,25	20,28	78	26	5	36	4	161	8,66	23,62
Atatürk	1	2	11	14	0	12	7,4	7,4	1	3	13	11	0	22	8,9	13,7
Dicle	2	1	2	17	-	5	1.6	-	3	1	2	17	-	6	5	1.7
Erciyes	4	3	7	2	-	25	15,43	10,8	7	2	6	11	-	25	14,2	19,36
Fırat	26	18	23	37	-	25	8	10	29	19	19	44	-	28	7	11
Harran	3	14	24	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İstanbul	24	18	13	48	-	155	6,61	18,33	40	29	17	42	-	149	6,64	20,26
Kafkas	4	18	33	35	2	38	16.9	13	6	21	33	41	2	38	6.78	9.92
Kırıkkale	3	2	12	23	-	12	8.23	6.08	4	3	9	23	-	14	8.82	6.52
M.Akif Ersoy	3	2	6	21	-	19	16	9	3	2	11	15	-	18	13	14
Mustafa Kemal	3	3	13	16		16	7.89	9.37	3	3	13	16	-	16	7.89	9.37
Selçuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ondokuz Mayıs									1	3	11	1	-	6	1,46	22
Uludağ	31	15	19	13	-	69	0,11	0,02	35	13	20	14	-	64	0,11	0,02
Yüzüncü Yıl	-	-	-	-	-	-	-	-	21	17	26	21	-	26	7,04	28,52

Tablo 5.2. Veteriner Fakültelerinde Öğretim Üyesi, İdari Personel ve Öğrenci/Öğretim Üyesi (Oran 1*) ve Öğrenci/ Asistan (Dr. Ve Araş.Gör.) (Oran 2)**

Üniversite	2004						2005						2006					
	Prof	Doç	Y.Doç.	Araş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1*	Oran 2**	Prof	Doç	Y.Doç.	Araş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1*	Oran 2**	Oran 1*	Oran 2**
Afyon Kocatepe	4	4	34	8	-	9	7,60	39,88	5	7	31	10	-	10	8,79	37,80	5	11
Ankara	82	24	4	39	2	161	8,59	24,23	86	21	4	39	2	168	8,28	23,58	86	19
Atatürk	2	4	13	14	0	26	9,9	13,5	2	4	15	22	0	25	10,9	10,4	2	6
Dicle	3	2	5	12	-	6	3	2,5	3	2	8	9	-	7	2	3	3	7
Erciyes	7	3	16	7	-	29	9,23	34,29	7	3	16	12	-	27	10,04	21,75	9	3
Fırat	36	20	13	35	-	28	9	11	37	23	16	30	-	30	7	12	40	20
Harman	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İstanbul	49	35	17	46	-	142	5,98	19,13	43	38	7	47	-	134	6,54	18,80	45	27
Karacas	7	35	24	27	2	36	5,89	14,4	13	32	22	32	1	40	7	14,65	14	31
Kırkkale	3	4	14	22	-	16	7,66	7,31	3	9	9	23	-	13	8,04	7,34	3	10
M.Akif Ersoy	1	3	13	19	-	17	13	12	1	5	13	17	-	15	12	13,5	3	6
Mustafa Kemal																		
Selçuk	-	-	-	-	-	-	-	-	47	29	15	21	-	25	7,28	31,57	50	28
Ondokuz Mayıs	3	3	20	5	-	7	2,07	10,8	3	3	30	5	-	8	2,30	16,6	5	4
Uludağ	35	15	19	15	-	54	0,11	0,02	34	19	14	17	-	44	0,11	0,02	35	25
Yüzüncü Yıl	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	17

Tablo 5.3. Veteriner Fakültelerinde Öğretim Üyesi, İdari Personel ve Öğrenci/Öğretim Üyesi (Oran 1*) ve Öğrenci/ Asistan (Dr. ve Araş.Gör.) (Oran 2)**

Üniversite	2007									2008									2009								
	Prof	Doç	Y.Doç.	Arş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1 ^a	Oran 2 ^{aa}		Prof	Doç	Y.Doç.	Arş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1 ^a	Oran 2 ^{aa}		Prof	Doç	Y.Doç.	Arş. Gr.Dr.	Uzm.	İdari P.	Oran 1 ^a	Oran 2 ^{aa}	
Adnan Menderes	15	17	18	14	-	27	7,2	25,6		15	21	21	19	-	29	6,6	19,7		16	23	20	19	-	29	6,57	20,4	
Afyon Kocatepe	5	13	36	1	-	12	5,57	11,15		4	14	34	1	-	13	6,00	14,18		8	22	21	1	-	12	7,25	14,80	
Ankara	86	19	3	35	1	168	8,54	26,6		92	12	4	30	1	169	8,97	32,3		94	15	3	29	1	162	8,125	31,38	
Atatürk	4	5	23	17	0	34	8,8	16,5		4	4	22	15	0	30	8,8	17,7		5	8	18	21	0	48	9,2	13,5	
Dicle	3	3	11	5	-	8	3	9		3	3	11	5	1	8	5	10		3	6	18	3	1	15	5,42	18	
Erciyes	9	8	21	9	-	21	8,42	36,56		9	10	23	6	-	20	8,08	56,33		10	9	19	7	-	19	9,47	51,43	
Fırat	42	24	26	8	12	31	7	10		44	36	14	8	12	33	7	11		50	31	13	8	12	33	7	21	
Harran				-	4									4			3		14	24	3	-	5				
İstanbul	53	34	8	40	-	112	5,84	16,12		56	34	7	37	-	109	5,44	14,55		54	35	6	37	-	99	5,81	15,50	
Kafkas	14	29	28	28	1	27	6,41	17,7		21	29	30	11	1	23	7,1	49,3		22	27	30	4	1	23	6,25	41,83	
Kırıkkale	4	10	9	23	-	13	9,34	9,34		4	12	12	19	-	11	8,57	12,63		5	12	15	18	-	12	8,18	14,5	
M.Akif Ersoy	4	10	24	1	17	-	6	48		4	12	24	1	-	14	6	25		6	16	22	1	-	13	6	27	
Mustafa Kemal	1	3	-	-	-	6	-	-		3	10	18	10	-	15	6,45	20		4	11	20	8	-	20	5,85	25,6	
Selçuk	55	22	13	20	-	28	8,95	40,3		67	17	7	18	-	26	9,29	47		72	13	8	14	-	26	9,10	60,50	
Ondokuz Mayıs	7	6	40	-	-	11	3,92	29,71		9	11	37	4	-	13	4,82	19,64		10	12	38	4	-	15	5,55	23,78	
Uludağ	39	25	6	12	-	39	0,10	0,03		39	26	6	21	-	36	0,10	0,03		41	26	9	22	-	35	0,10	0,03	
Yüzüncü Yıl	23	17	26	-	-	24	7,29	34,00		25	21	21	3	-	25	9,53	60,85		24	16	24	2	-	-	-	-	

2.3. Veteriner Fakültelerinin Akreditasyonu

2.3.1. Veteriner Fakültelerinin ulusal eşgüdüm ve akreditasyon çalışmaları:

a) Bologna Süreci

Veteriner Fakültesi Dekanları, TVHB Konsey Başkanı, Veteriner Hekimler Derneği Başkanı ve TVHB Vakfı Başkanı'nın katılımıyla 18-19 Şubat 2010 tarihlerinde Samsun'da gerçekleştirilen toplantıda Ülkemizdeki Veteriner Fakültelerinde uygulanan eğitim-öğretim müfredatının asgari koşullarının belirlenmesi ve Bologna sürecine yönelik mesleki yeterlilikler çerçevesinin oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır. Öncelikli olarak çekirdek müfredat oluşturulması için bir komisyon kurularak hem ulusal hem de uluslar arası akreditasyona temel sağlanacaktır. Yüksek Öğretim Kurulu öncülüğünde Veteriner Fakültesi Program Çıktılarının hazırlanması amacıyla fakülte dekanlarından bir komisyon oluşturulmuş; komisyon taslak çıktıları hazırlamış ve 31 Mayıs 2010 tarihinde diğer paydaşlarla bir araya gelinerek rapora son şekli verilecektir.

2.3.2. EAEVE (Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği – European Association of Establishment for Veterinary Education)

EAEVE'ye 35 ülkeden 95 üye Fakülte veya Eğitim Kurumu bulunmaktadır. Bu üyelerin 72'sini AB ülkelerinin Veteriner Fakülteleri oluşturmaktadır. AB ülkelerinin Veteriner Fakülteleri bu kuruluşa üye olmak ve akreditasyon ziyaretleri ile değerlendirilmek zorundadır. AB üyesi olmayan ülkelerin üye eğitim kurumları da periyodik olarak EAEVE'nin akreditasyon ziyaretlerine açık olması tavsiye edilmektedir.

EAEVE, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin direktifleri doğrultusunda mesleki kalitenin tanınması için; veteriner hekimliği eğitiminin asgari gereksinimlerinin tanımlanması (EC-Directive 2005/36) amacı ile kurulmuş olup, bu görevi üstlenmektedir. Bu görevini Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu (FVE) ve Veteriner Eğitimi Danışma Komitesi (ACVT – Advisory Committee on Veterinary Education) ile birlikte yürütmektedir.

a) EAEVE Akreditasyonunun Amacı

- * Homojen kriterleri ve şeffaflığı yakalamak
- * Eğitimin benzer biçimde yüksek standartlarda yapılmasını
- * Ana hatların ve gereksinimlerin belirli bir standartta olmasını
- * Mevcut eksikliklerin giderilmesini sağlamak olarak özetlenebilir.

b) EAEVE'nin Akreditasyon İçin Minimum Şartları

Bir Veteriner Fakültesinin EAEVE tarafından akredite edilebilmesi için aşağıdaki tabloda yer alan minimum şartları yerine getirmesi gereklidir.

Tablo 6. EAEVE'nin Akreditasyon İçin Minimum Şartları.

			Tatminkar	Tatminkar değil	Kabul edilemez
Öğretim Elemanı	Öğr. El / Öğrenci	Öğr.El.: (a) Öğrenci: (b)	$a/b=1/\leq 7.5$	$1/7.5 < x \leq 15$	$1/>15$
Destek Personel	Öğr. El. / Destek Personel	Öğr. El.: (a) Dest Pers: (c)	$a/c=1/\geq 1$	$1/0.5 < x \leq 1$	$1/<0.5$
Teorik, Pratik ve Klinik Eğitim	Teorik/ Pratik Eğitim Klinik/ Teorik ve Pratik	Teorik: (d) Pratik : (e)	$d/e=1/\leq 1$ $e3/d+e1+e2=1/\leq 4$	$1/0.6 < x \leq 1$ $1/4 < x \leq 9$	$1/<0.6$ $1/>9$
Klinik Hayvan Materyali	Öğrenci/ Hayvan	Mezun: (i) Hayvanlar .Çiftlik (f) . Ev (g)	$i/f = 1/>20$ $i/g = 1/>50$	$1/20 < x \leq 5$ $1/50 < x \leq 20$	$1/<5$ $1/<20$
Otopsi Yapılan Hayvanlar	Öğrenci/ Otopsi	Mezun: (i) Otopsi. (h)	$i/h = 1/>4$	$1/2 < x \leq 4$	$1/<2$

		Tatminkar	Kabul edilemez
Tesisler ve İlişkili Aktiviteler	Büyük hayvan Hospitalizasyonu	Evet	Hayır
	Küçük hayvan Hospitalizasyonu	Evet	Hayır
	Enfekte hayvan İzolasyon	Evet	Hayır
	Kullanıma açık çiftlik	Evet	Hayır
	Kullanıma açık kesimhane	Evet	Hayır
	Acil Servis	Evet	Hayır

c) EAEVE Akreditasyon Süreci

Bir fakültenin akreditasyonu için aşağıdaki işlemlerin ve basamakların sırası ile yapılması gereklidir. Bunlar:

- Öz değerlendirme raporunun hazırlanması
- Fakültenin 6-7 kişilik uzmanlar kurulu tarafından en az 5 günlük ziyareti (gelecek yıldan itibaren öğrenci temsilcisinin de bulunması)
- Uzmanlar grubunun raporu
- Uzmanlar grubunun raporunun gözden geçirilmesi
- Uzmanlar grubu raporunun JEC'de savunulması
- Rapor sonuçlarının izlenmesi
- Ziyaret sonucu akreditasyon kabul edilmemişse özellikle büyük eksiklikler olmak üzere eksikliklerin tamamlandıktan sonra bunları belirten raporun gönderilip II. kez davet edilmesi
- İkinci ziyarette 2-3 kişilik grubun 2 günlük ziyaret ederek değerlendirmesi
- Bu değerlendirme raporunun JEC'de görüşülerek karar verilmesi

d) Öz Değerlendirme Raporu (Self Evaluation Report-SER)

EAEVE tarafından akredite edilebilmek için aşağıdaki başlıklar altında her kurum kendi öz değerlendirme raporunu hazırlamalıdır. Gelen heyet bu öz değerlendirme raporundaki bilgileri yerinde görmek ve değerlendirmek üzere gelirler.

- Hedefler
- Organizasyon
- Finans
- Ders Programı ve İçeriği
- Eğitimin Kalitesi ve Değerlendirilmesi
- Fiziki Alanlar ve Ekipman
- Hayvanlar ve Hayvan Orijinli Öğretim Materyali
- Kütüphane ve Öğrenme Kaynakları
- Fakülteye Giriş ve Kayıt
- Akademik ve Destek Personeli
- Sürekli Eğitim
- Lisansüstü Eğitim
- Araştırma

2009 yılından itibaren değerlendirme ziyaretleri 2 aşamalı olarak yapılmaya başlanmıştır.

e) Eğitim ve Müfredat

Eğitim aşağıdaki 5 ana başlık altında toplanmaktadır. Bu ana başlıkların altında aşağıdaki konular ders olarak veya müfredat içinde güncel şekilde yer almalıdır.

- Temel Bilimler ve Klinik Öncesi Bilimler
- Klinik Bilimler
- Hayvansal Üretim
- Gıda Hijyeni
- Mevzuat

2.4. Türkiye'deki Veteriner Fakültelerin Akreditasyonu

EAEVE'ye üye toplam 95 fakültenin 43'ü akredite olmuş durumdadır. Ayrıca 5 fakülte (Uludağ, Bristol/İngiltere, Teramo/İtalya, Cordoba/İspanya, Ljubljana/Slovenya) şartlı akredite olmuşlardır.

Türkiye'de Veteriner Fakültelerinden 2007 yılında Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi tam akredite; 2008 yılında da Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi şartlı olarak akredite olmuştur. Nisan 2010'da tam akreditasyona dönüşmüştür. Akreditasyon aşamasında olan fakültelerden İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi 2003 ve 2008 yıllarında I. ve II. değerlendirmelerini, Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi 2002, 2008 ve 2009 yıllarında I., II. ve III. değerlendirilmelerini geçirmişlerdir. Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi 2007 yılında ve Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi de 2008 yılında I. değerlendirmelerini geçirmişlerdir. Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi 2011 yılında II. ziyaretini geçirecektir. Yüzüncü Yıl ve Afyon Kocatepe Üniversiteleri 2010, Adnan Menderes Üniversitesi 2011, Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesinin ise 2012 yılında ilk ziyaretlerini geçirmeleri planlanmıştır.

Türkiye'de toplam 14 fakülte EAEVE'ye üye olup, diğer üyeler Mustafa Kemal, Harran, Ondokuz Mayıs, Mehmet Akif Ersoy Üniversiteleri Veteriner Fakülteleridir. Dicle, Kırıkkale ve Atatürk Üniversiteleri Veteriner Fakülteleri ise henüz EAEVE'ye üye olarak bulunmamaktadırlar. Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesi EAEVE'ye üye olmak üzere 2010 yılında başvuru yapmıştır.

3. Veteriner Hekimliği Uzmanlık Eğitimi

Veteriner hekimlikte uzmanlık eğitimi Tarım Bakanlığı bünyesinde başlamış ve 1954 yılında

yayımlanan 6343 sayılı “Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odaların Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun” ile yasal dayanak kazanmıştır.

Yasanın yürürlüğe girmesi ve bu yasanın 7.maddesinde belirtilen “Mütehassıs unvanı taşıyabilmek, için Veteriner Hekim İhtisas Talimatnamesinde yazılı olan branşlardan birinde ihtisas yapmış olmak ve Ziraat Vekâletince hazırlanacak yönetmeliğe göre yapılacak imtihanı kazanmak ve ihtisas vesikası almak şarttır” hükmü uyarınca Bakanlık, 1955, 1958, 1968 ve 1970 yıllarında uzmanlık yönetmeliklerini yayınlamış ve her yönetmelik yayınlandığında bir öncekini yürürlükten kaldırmıştır. Daha sonra Bakanlığın yine 6343 sayılı kanuna dayanarak hazırladığı yönetmelik 8 Ocak 1975 tarih ve 15112 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliklerden 1968, 1970 ve 1975 yönetmeliklerinin ilgili maddelerinde belirtilen “Uzmanların yetiştirilmelerinde Bakanlık, Ankara Üniversitesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu ile yakın işbirliği kurar” hükmü uyarında uzmanlık eğitimi Bakanlık ile Ankara Üniversitesinin yakın işbirliği halinde gerçekleştirilmiştir.

Yüksek Öğretim Kanununun 1981 tarihinde yürürlüğe girmesi ile Uzmanlık Yüksek Okulu kapatılmış ve uzmanlık eğitimi de sona ermiştir. Bundan sonra uzun bir süre uzman veteriner hekim yetiştirilememesi ve özellikle araştırma enstitülerinde uzman veteriner hekim ihtiyacı oluşması üzerine Bakanlık, uzman ihtiyacını karşılamak amacıyla 1987 yılında “**Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Uzmanlık Yönetmeliği**” yayınlanarak uygulamaya konulmuştur. Bakanlık daha sonra, yeni bir yönetmelik hazırlamış ve 2 Ağustos 1995 tarih ve 22362 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “**Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği**” ile 8 Ocak 1975 tarih ve 15112 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan “Uzmanlık Yönetmeliği”ni yürürlükten kaldırmıştır.

Söz konusu uzmanlık yönetmeliği hakkında Veteriner Hekimleri Derneği’nin 1, 2, 6, 8, 11 ve 12. maddelerinin iptali ile ilgili olarak Danıştay Beşinci Daire Başkanlığı’na açtığı dava, İdari Yargılama Usul Kanununa dayanarak 22.04.1996 tarihli mahkeme kararı ile “tüm veteriner hekimleri kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği ve ilgili maddelerin yürütölmelerinin durdurulması” şeklinde sonuçlanmıştır. Veteriner Hekimler Derneği tarafından Bakanlık aleyhine açılan dava sonucu, Danıştay Beşinci Dairesince verilen iptal kararı temyiz edilmiş, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunca temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verilmiştir.

2001 yılında Bakanlık ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi’nin girişimleri ile mevcut uzmanlık eğitiminde karşılaşılan sorunlar, günümüz şartlarına uygun bir uzmanlık eğitiminin yasal ve teknik şartlarının belirlenmesi, yapılması gereken çalışmalara yön verilmesi ve bu görüşler doğrultusunda yeni bir Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği hazırlanması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır.

Bu kapsamda Bakanlık, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve diğer merkez birimleri, üniversitelerin Sağlık Bilimleri Enstitüleri, Veteriner Fakültesi Dekanlıkları, TÜBİTAK, İleri Teknoloji Enstitüsü, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Vakfı, Veteriner Hekimleri Derneği temsilcilerinin katılımları ile yapılan toplantılar sonucu yeni bir Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği hazırlanmıştır. 1995 tarihli yönetmeliğin iptali gerekçesi olan tüm veteriner hekimleri kapsayacak şekilde olması hükmü dikkate alınarak hazırlanan bu yönetmelikte uzmanlık eğitiminin, Bakanlığın, Üniversitelerin ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi’nin seçeceği akademik formasyona sahip veya uzman veteriner hekimlerden teşkil edilen Veteriner Hekimliği Uzmanlık Kurulu tarafından yürütölmesi planlanmakta ve kurumlar arasında yakın işbirliğini öngörmekteydi. Ancak aradan yıllar geçmiş olmasına ve mevcut yönetmeliğin güncelliğini her geçen gün yitirmesine karşılık 2009 yılına gelene kadar net bir adım atılmamıştır.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi’nin 28 Kasım 2007’de Etlik Veteriner Kontrol Araştırma Enstitüsü’nde düzenlemiş olduğu Veteriner Hekim Milletvekilleri, Bakanlık Bürokratları, Veteriner Fakülteleri Dekanları, Merkez Konseyi, Veteriner Hekim Oda Başkanları, Mesleki Sivil

Toplum Kuruluşlarının katılımıyla gerçekleşen toplantıda yeni bir Uzmanlık Yönetmeliği hazırlanması hususunda görüş bildirilmiştir.

Bu yönetmelik, 6343 sayılı “Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odaların Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun’un 7. maddesi ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na dayanarak katılan tüm kurum ve kuruluşlarla ortak fikir birliği sağlanarak, Merkez Konseyi tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan bu yönetmelikle mevcut sıkıntıların giderilmesi amaçlanmış, günümüz koşullarına uygun bir taslak hazırlanmıştır. Bu taslak üzerinde 13.07.2009 tarihinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’na Merkez Konseyi tarafından görüş bildirilmiş olup, Yönetmelik Bakanlık tarafından değerlendirilmektedir.

4. Yaşam Boyu Öğrenim

4.1. Avrupa Yaşamboyu Öğrenme Yeterlikler Çerçevesi (European Qualifications Framework for Lifelong Learning, EQF - LLL)

Avrupa’daki farklı ülkeler ve sistemler arasında yeterliklerin daha okunabilir ve anlaşılabilir olması için bir tercüme aracı görevi gören; ülkelerin yeterlik sistemlerini birbirine bağlayan ortak bir Avrupa başvuru çerçevesidir. İki temel amacı vardır; yerli halkı, farklı ülkeler arasında hareketliliğe teşvik etmek ve onların yaşamboyu öğrenmelerini kolaylaştırmaktır. Öneri, yasal olarak Nisan 2008’de yürürlüğe girmiştir. Ülkelerin ulusal yeterlik sistemlerini EQF-LLL ile uyumlu hale getirmeleri için önerilen hedef tarihi 2010; ülkelerin ulusal yeterliklerinin EQF-LLL ile uyumluluğunu belgelendirmeleri için de 2012 olarak belirlenmiştir. EQF-LLL farklı ülkelerin ulusal yeterlik sistemlerini ve çerçevelerini ortak bir Avrupa referansı (sekiz referans düzeyi) etrafında toplamayı hedeflemektedir. Bu referans düzeyleri, temelden (Düzen 1, örn. ilköğretim), ileri dereceye (Düzen 8, örn. Doktora) kadar tüm ulusal yeterlikleri kapsamaktadır. Yaşamboyu öğrenmeyi teşvik edecek bir araç olarak EQF-LLL, genel, mesleki ve akademik eğitim ve öğretimin tüm yeterlik düzeylerini kapsar. Buna ek olarak, başlangıç eğitimi ile sürekli eğitim ve öğretimlerde kazanılan yeterlikler de bu çerçeve kapsamında değerlendirilebilir. EQF-LLL’in sekiz referans düzeyi öğrenme çıktıları ile tanımlanmıştır. EQF’de öğrenme çıktısı, öğrencinin öğrenme süreci sonunda bildiği, anladığı ve yapabildiği şeyler olarak tanımlanır. Bu yüzden, EQF-LLL öğrenim süresi gibi öğrenme girdilerine değil, öğrenme sonuçlarına odaklanmıştır. Yeterlikler üç kategoride belirtilir: Bilgi (knowledge), beceri (skill) ve yetkinlik (competence). Bu da gösterir ki, yeterlikler, farklı kombinasyonlarda kuramsal ve uygulamalı bilgi, kavramsal ve uygulamalı beceriler ve başkalarıyla çalışılan ortamlarda gerekli olan sosyal yeterlikleri de içeren geniş bir öğrenme çıktısı sahasını kapsamaktadır.

4.2. Ülkemizde Yaşamboyu Öğrenme Yeterlikler Çerçevesi

Veteriner hekimlik, birçok ilgi alanı ile çok hızlı gelişen, sürekli değişim gösteren her hayvan türüne özgü ilerlemelerin kaydedildiği önemli bir dalıdır. Alanımızla ilgili bilgilerin yarılanma ömrünün bir kaç yıla kadar indiği söylenmektedir. Bu kadar hızlı değişen bilgilerle sürdürülen bir meslek mensubunun, devamlı olarak kendisini yenilemesi gerekir. Bilim ve teknoloji geliştikçe mesleki bilimsel yenilenme de zorunluluk haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde, yeniliklerden, değişim ve dönüşümden uzak duran bir veteriner hekimin mesleğini icra edebilmesi mümkün değildir. Onların yasal düzenlemeleri belirli sürelerde kredilerini tamamlayamamış bir veteriner hekim mesleğini geçici veya sürekli olarak icra edemez. Yaşam boyu öğrenime ilgili yasal düzenlemeler yıllar önce düzenlenmiştir. Bu nedenle, meslek hayatı boyunca bilimsel eğitim alması, seminer ve sempozyumlara katılması, öngörülen yasal kredilerini doldurması mesleki zorunluluktur.

Ülkemizde de mesleki niteliklerin geliştirilmesi için doğru ve etkili bir mezuniyet sonrası eğitim (MSE) programı mutlaka yasal ve zorunlu olarak düzenlenmelidir. Çağımızda bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi ile veteriner hekim aldığı diploma ile her alanda mesleğini sürdürebilmesi olanağı artık mümkün gözükmemektedir. Son yıllarda YÖK’ün AB standartları çerçevesinde üniversitelerde hangi fakülteden mezun olursa olsun mezunlara verilecek diplomalarda sadece “.....Fakültesi

mezunudur” şeklinde bir ibare bulunması zorunluluğu getirdiği bilinmektedir. Bu nedenle mezun kişilere verilecek unvanların nasıl ve hangi yasal kurumca verileceğinin belirsizliği doğmuştur. Meslek örgütleri bu belirsizliği çözmede mutlaka yapıcı ve inandırıcı adım atmalıdır. Yani veteriner fakültesinden mezun bir veteriner hekimin diplomasında sadece “.....Veteriner Fakültesinden mezun olmuştur” yazılmaktadır. Mezun birey, bütün mesleki kurum ve kuruluşların katılımı ile düzenleyeceği yasal bir prosedür sonrası hekim unvanını almalıdır. Bu durum sebebiyle, üniversiteden yeni mezun olmuş bir Veteriner Hekimin, eğitim sistemindeki tüm sorunları göz ardı etsek dahi, aldığı diplomanın tüm detaylarına hâkim olmasını da beklemek mümkün değildir. Kabul etmeliyiz ki fakülte eğitimi sürecinde ve devamında, Veteriner Hekimin, çalışacağı alan üzerinde mesleki eğitimine devam etmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de mevcut yasal sistem içinde hiçbir deneyim ve bilgi birikimine bakılmaksızın diploma sahibi tüm veteriner hekimlere sınırsız yetki verilmiştir. Ülkemizde veteriner hekimler, fakülteden mezun olduktan sonra, ölünceye kadar kendisini hiç yenileme gereksinimi duymadan hekimlik yapma yetisine sahip olmaktadır. Fakülteler arası farklılıkları izlemek mümkün değildir. Çünkü her mezuna aynı yetkileri sağlayan birer diploma verilir. Son yıllarda, bazı veteriner fakültelerinin akredite kuruluşa başvurmaları ve kendilerini yenileme talepleri oldukça önemlidir. Bu doğrultuda Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi tam akredite ve Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi şartlı akredite olmuş, İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi akreditasyona ilişkin ciddi yol almışlardır. Bu çerçevede de bazı veteriner fakülteleri, meslek odaları, uzmanlık dernekleri gibi kurumlar veteriner hekimlere yönelik bazı eğitim programları yürütmektedir. Bu çalışmalar henüz çok yeni olup, zaman içerisinde edinilen deneyimlerle, görüş ve önerilerimizle zenginleşecek daha düzgün işler bir hal alacaktır. Ancak herhangi bir ulusal planlama ve yasal alt yapı dâhilinde olmaksızın gerçekleştirilen bu programların hangi gerekçelerle, hangi önceliklerle ve hangi taleplerle organize edildiği açık değildir. Veteriner hekimlerin aldıkları bazı sertifikalar, zamanla güncelliğini ve bilimselliğini kaybetme ve yeteri kadar fayda sağlayamamaktadır. Bu programlara katılan hekimlerle, katılmayan hekimler arasında uygulamada hiç bir fark yoktur. Bu uygulamaların yasal alt yapısı olmadığından veteriner hekimlerin bu programlara katılımı da tamamen kendi isteklerine bağlı olmaktadır. Alınan belgenin ise, şu anda veteriner hekime yasal herhangi bir getirisi yoktur. Veteriner hekim branşında daha iyi hekimlik hizmeti vermek istediği için kendini yenilemek amacı ile bu eğitimlere katılmaktadır. Oysa gelişmiş ülkelerde, veteriner hekimler veteriner fakültesinden mezun olduktan sonra, ülke çapında düzenli aralıklarla yapılan mesleki yeterlilik sınavlarına girerler. Bu sınavlarda başarılı olup yeterlilik belgesi aldıktan sonra, kendilerine yetkinlik verilir ve bu yetkinlik belgesi ile tanınırlar. Aksi takdirde, yeterlik veya yetkinlik belgesi olmayanlar veteriner fakültesi mezunu olmalarına ve hekim unvanı taşımalarına rağmen hastaya ellerini süremezler, gıda kontrolü yapamazlar, danışmanlık hizmetleri veremezler. Meslek örgütlerince verilen belge, hangi üniversiteden mezun olursa olsun, veteriner hekimin konusunda yetkili olduğunu ispatlayıcı niteliktedir. Bu uygulama, farklı fakültelerden mezun olsalar bile, tüm veteriner hekimlerin standart bir bilgi düzeyine ulaşmış olduklarının kanıtlanması bakımından çok yerindedir. Aldıkları bu belge, sadece 5 veya 10 yıl süreyle geçerlidir. Sürenin sonunda yeniden aynı sınava girip değişen, gelişen ve yenilenen mesleki, güncel bilgilere sahip olduklarını kanıtlamak ve belirli kredileri doldurmak zorundadırlar. Kredisini dolduramamış bir hekimin mesleğini sürdürebilmesi olanaksızdır. Meslek odası tarafından belirli süre veya kredisini tamamlayana kadar meslekten men cezası verilir.

Sonuç olarak veteriner hekim meslek örgütleri ve üniversiteler işbirliği ile “Yaşam Boyu Eğitim” sürecini yasal yapıya bağlaması ve zorunlu hale getirmesi kaçınılmazdır. Farklılığı yakalamak, kendimizi geliştirmek, yüksek standartlarda kalite güvencesi içinde mesleğimizi icra etmek zorundayız ve yasal değişiklikleri yapmak ile yükümlüüz.

5. Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitimi ve Gelişimi (VETSEG)

II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı’nda; “Sürekli Veteriner Hekimliği Eğitimi ve buna ilişkin kredilendirme sistemi ile ilgili bir yönergenin hazırlanması, örgütlenme, sürdürme, denetleme, kurumlar arası eşgüdüm ve işbirliği sağlamak Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyinin

görevi olmalıdır. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi bu görevini Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Veteriner Fakülteleri, Enstitüler, Kamu ve Özel Kuruluşlarla işbirliği yaparak yerine getirmelidir. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi sürekli eğitim konusunda; eğitim kapsamına giren etkinlikleri duyurmak ve organize etmek, bu etkinliklerin nicelik ve niteliklerini yüksek tutmak, etkinlikleri kredilendirmek, öngörülen kredileri toplayanları belgelemek, belgelerin özlük haklarına dönüştürülmesi konusunda girişimlerde bulunmak gibi görevleri üstlenmelidir. SVHE, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi tarafından hazırlanan bir yönergeye uygun olarak oluşturulacak “Sürekli Eğitim Yüksek Kurulu” tarafından; sözlü, yazılı ve kişisel eğitim etkinliklerini önceden belirlenen puanlar çerçevesinde değerlendirilmelidir” ibaresi yer almaktadır. Bu bağlamda Türk Veteriner Hekimleri Birliği tarafından hazırlanan ve 13 Eylül 2006 tarih ve 26288 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği Onikinci Bölümünde “**Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitimi ve Gelişimi**”(VETSEG) yer almıştır. VETSEG uygulama konusunda yasal zemine tam oturtulamadığı için uygulanamamaktadır. Bu bağlamda VETSEG’in günümüz ve ülkemiz şartları göz önünde bulundurularak yeniden hazırlanması ve yasal zemine oturtularak uygulamaya konulması gerekmektedir.

6. Veteriner Hekimlik Eğitim ve Öğretiminde Çözüm Önerileri

- Yeni fakülte açılmamalı ve mevcut fakülte sayıları azaltılmalı veya coğrafi olarak uygun olanlar arasında birleştirmeler yapılmalıdır.
- Gelişmiş fakülteler öncelikli olmak üzere tüm fakültelerdeki öğrenci kontenjanları Akreditasyon kriterleri göz önünde bulundurularak azaltılmalıdır.
- Gelişmiş fakültelerde araştırma ve lisansüstü eğitime ağırlık verilmelidir.
- Gelişimini tamamlayamamış fakültelere merkezi planlama ile öğretim üyesi desteği sağlanmalı ve daha çok lisans eğitimi görevi verilmelidir.
- İkinci öğretim programına sahip fakültelerde bu uygulamadan vazgeçilmelidir.
- Fakültelerde öğretim elemanları ile ilgili kariyer planlaması uzun vadeye yönelik yapılmalıdır. Plansız bir şekilde artan öğretim elemanı sayısının öğrenci kontenjanlarında da artışa yol açmaktadır.
- Fiziki altyapı, öğretim elemanı ve teknik personel sorunu çözülmelidir.
- Uygulamalı eğitim-öğretime ağırlık verilmelidir. Mezunlar, EAEVE’nin de önerdiği gibi ilk gün asgari mesleki beceriye ve deneyime sahip olmalıdırlar. Veteriner hekimlik mesleğinin değişen rol modelinde hayvan refahı, deontoloji ve etik kurallar, çevre bilinci, yaban hayatı, deney hayvanları, su hayvanları hastalıkları, arıcılık, gıda güvenliği vb. konular eğitim müfredatında gerektiği kadar yer almalıdır.
- Çekirdek müfredatta yer alacak dersler ve ders saatlerinin oluşturulmasında ülke koşulları ve mesleki politikalar göz önüne alınmalıdır.
- Eğitim öğretim planlamalarında mesleki politikalara yer verilmelidir.
- Veteriner hekimlik eğitiminin yaşam boyu öğrenmeyi özendirmesi -Yaşam boyu öğrenmeye tüm kuralları ile yasal bir boyut kazandırılmalıdır.
- Temel Bilimler, Klinik Bilimleri ve hatta Sosyal Bilimler arasında entegrasyon yanında yabancı dil eğitimi kaçınılmaz olmalıdır.
- Öğrencilerin erken dönemden başlayarak değişik ve yeterli sayıda hasta hayvan ile teması sağlanmalıdır.

- Yeniden yapılandırılarak hayvan sağlığının biyolojik, toplumsal, sosyal ve ekonomik bileşenlerini birlikte içeren programlarının geliştirilmesine özen gösterilmelidir.
- Tüm veteriner hekimler için temel yeterlilikler; profesyonel yaklaşım, sosyal bilimler, hayvan sağlığı ve hayvancılık ekonomisi, veteriner hekimlik hizmetleri ve bilginin yönetimi ve uygulanması, çevre bilinci, hayvan refahı, topluma dayalı veteriner hekimlik hizmetleri eğitim öğretim süresi ve sonrasında mutlaka projelendirilmelidir.
- Evrensel tanımlanan minimum mesleki yeterliği geliştirme, ölçme, değerlendirmenin öğrenme ile ilişkilendirilmesi kaçınılmazdır.
- Kendi Kendine Öğrenme stratejileri geliştirilmelidir.;

Probleme Dayalı Öğrenme

Buluş Yolu ile Öğrenme,

Göreve Dayalı Öğrenme,

Deneyerek ve Tartışarak Öğrenme,

Küçük Gruplarda, Kendi Kendine Öğrenme,

Projeye Dayalı Öğrenme,

Akran Değerlendirmesi

- Eğiticilerin Eğitimi; Öğrenmeyi kolaylaştırıcılık, öğretim elemanlarını geliştirme yöntemlerinin uygulanması önemlidir. Gerekirse öğretim üyeleri arasında performans ölçüm kriterleri uygulanmalıdır. Öğretim üye ve yardımcıları; öğrencilerine yeni eğitim stratejileri, problem çözme, öğretilebilecek, hipotez oluşturma, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi, bilgiye nasıl ulaşılacağını göstermek, kişiler arası iletişimi sağlamak, mesleki etik değerlere saygıyı sağlamak, farkındalık yaratmak, ekip çalışmasının önemini kavratmak gibi değerleri aşılamalıdır. Ayrıca öğretim elemanlarının öğrencilerin veteriner hekimlik mesleğini sevmelerini ve motivasyonlarını artırmalarını sağlayacak faaliyetlerde bulunmasına olanaklar sağlanmalıdır.
- Veteriner fakülteleri mezunları için yeterlikleri belirleyecek TVHB bünyesinde "Veteriner Hekimlik Eğitimi Sonrası Yetkinlik ve Akreditasyon Komitesi" kurulması düşünülmelidir.

Görevi;

- 1- Hasta hayvan bakımı (Klinik karar verme dahil),
- 2- Veteriner Hekimlik Bilgisi; temel veteriner hekimliği bilgisi, klinik bilgi - becerileri
- 3- Uygulamaya dayalı öğrenme ve gelişme (bilginin yönetimi dahil),
- 4- Hasta hayvan – hasta hayvan sahibi ve toplumsal iletişim becerileri,
- 5- Profesyonel yaklaşım, bilginin yönetilmesi, analitik düşünme ve araştırma
- 6- Veteriner hekimlik hizmetlerine dayalı uygulama (hayvan sağlığı ekonomisi, hayvancılık ekonomisi ve ekip çalışması dahil)

- Ülkemizdeki Veteriner Hekimlik Eğitiminin önemli eksikliklerinden olan uzmanlık eğitiminin başlatılması ve toplam veteriner hekim sayısı içindeki uzman veteriner hekim oranının artırılması.
- Mezuniyet sonrasında uzmanlık eğitimi yapamayanların mesleki gelişmeleri izlemeleri ve deneyim kazanmaları için yaşam boyu eğitimin yasal boyutları ile başlatılması.

7. III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Delegeleri Kararlılık Bildirgesi

- Kurultayda, üniversitelerin asli görevleri arasında sayılan eğitim-öğretim, araştırma ve hizmet üçlemesi içerisinde veteriner fakültelerinde geri plana itilen eğitimin neredeyse bu üçlemenin de dışına itildiği kaygısı dile getirilmiştir. Araştırmaların, hayvancılığın gelişmesi ve hayvan sağlığı hizmetinden daha çok akademik yükselme kriterlerine dayalı olarak yapıldığı uyarıları dikkate alınmalıdır. Veteriner hekimlik hizmetlerine odaklı planlanan eğitim-öğretim, uygulamalı biçimde, öğretim üyelerinin katılımı ile gerçekleştirilmelidir. Uygulamalı eğitimin teorik derslerden az olarak ve istenildiği gibi gerçekleştirilememesi durumu doğrudan hayvan ve toplum sağlığını tehdit etmektedir.

- Her yıl yaklaşık 1.100 veteriner hekimin mezun olduğu ülkemizde oldukça çok sayıda gereksinim olmasına rağmen kamuda görev alamamaları, açılan çok sayıda fakülteye rağmen mezunlara yönelik istihdam politikasızlığı, veteriner hekimlerin iş olanaklarını kısıtlamaktadır. İşsiz veteriner hekim sayısı çok artmış ve giderek artmaya devam etmektedir. Bu durum mesleğini serbest olarak icra eden veteriner hekimler arasında mesleki etik değerlerin zayıflamasına ve hatta bazen yok sayılmasına neden olmaktadır.

- Veteriner hekimlik eğitiminde bazı fakültelerde öğrenci merkezli yeni uygulamalar umut vericidir. Kimi fakültelerde gönüllülükle başlayan bu değişimin kurumsallaşarak, çekirdek eğitim programı içerisinde kalıcı hale getirilmesi sağlanmalıdır. Deneyim paylaşımı ve gelişimin sağlanması için farklı fakültelerde farklı adlarla yapılan uygulamalar için ortak terminoloji oluşturulması yararlı olacaktır.

- Mezuniyet öncesi ve mezuniyet sonrası akreditasyon çalışmaları sürecinde TVHB Merkez Konseyi söz sahibi ve belirleyici olmalıdır. Türk Veteriner Hekimleri Birliği çatısı altında mezuniyet sonrası ve sürekli veteriner hekimlik eğitimi izleme ve değerlendirme kurulu oluşturulmalıdır. Bu amaca yönelik olarak, TVHB tüm veteriner hekimlik eğitimi taraflarına (Üniversite, Mesleki Dernek vb.) çağrı yaparak bu kurulun oluşumuna ve işleyişine yönelik önerilerini açıklamalıdır. Bu bağlamda TVHB'ne yasal yetkiler verilmelidir.

- Veteriner Hekimlikte Uzmanlık yasası mutlaka çıkmalıdır. Bu konuda gerekirse yükseköğretim kanununda değişikliğe gidilmeli, fakültelerimiz ve TVHB'ne yetkiler verilmelidir. Gerekirse bakanlık ile ortaklaşa Veteriner Hekim Uzmanlık Sınavı (VUS) çalışmaları yapılmalı, yasal prosedürlere bağlanmalı, bu konuda tüm öğretim üyeleri çaba göstermelidir.

- Yeni veteriner fakültelerinin açılmasına ve öğrenci sayısının artırılmasına karşı daha güçlü karşı çıkılmalı, veteriner hekimlik eğitimi sürecinde kurumlar arası işbirliği olanakları sağlanmalıdır. Veteriner hekimlik eğitimi ve öğretimi oldukça pahalı bir hizmettir. Bu nedenle yeni açılan fakültelere kaynak aktarılması onların yıllarca gelişmeleri önünde önemli bir engeldir. AB' de 4 veya 5 fakültesi olan ülkelere 1000 öğrenci mezun olurken 17 fakültesi olan Türkiye'de 1100 öğrenci mezun olmaktadır. Bu önemli bir kaynak israfıdır. Bu nedenlerle gerekirse uzun yıllar boyunca gelişimini tamamlayamamış bazı fakülteler kurulacak olan ulusal akreditasyon birimi tarafından değerlendirilerek eksiklikleri ivedilikle giderilmeli, bunlar yapılamıyorsa ya kapatılmalı ya da birleştirilme olanağı yaratılmalıdır. Bu çalışmalarda TVHB bir eğitim ekibi ile birlikte kurumsal olarak yer almalıdır. Kesinlikle yeni fakülteler açılmamalıdır. Dünya'nın bir çok ülkesi ile kıyaslandığında ülkemizdeki veteriner fakültesi sayısının fazlalığı hem Avrupa'nın belirlediği hem de ülkemizin hiçbir kriterine uygun değildir. Yeni fakültelerin bölgesel ihtiyaçlar ve bilimsel gerçekler dikkate alınmaksızın siyasi amaçlar ile açıldığı gerçeği unutulmamalıdır.

- Diplomalarda belirtilmeyen "veteriner hekim olarak mezun olmuştur" ifadesini, gerekli koşulları sağlayan mezunlar için veteriner hekimlik unvanı ve yetkisini verecek şekilde yasal düzenlemelere gidilmeli ve TVHB veteriner hekimlerin mezuniyet sonrası yetkinliğini ölçme ve değerlendirme çalışmalarını yapmalıdır.

- Nitelikli veteriner hekimlik eğitimi, eğitime kendisini adayan öğretim üyeleri ile gerçekleştirilebilir. Öğretim üyeleri, nitelikli araştırma görevlileri yetiştirilmesi amacıyla öğrencilerine, eğitime ve

öğretime kendilerini tam olarak verebilmeleri için tam zamanlı çalışmalıdırlar. Zaman geciktirilmeksizin öğretim üyelerinin ve yardımcılarının özlük haklarında yeterli düzenleme yapılarak tam gün çalışmaları sağlanmalıdır.

- Ülkemizin hayvancılık politikaları konusundaki dönüşüm ve değişimi, tüm veteriner fakülteleri toplum çıkarları doğrultusunda değerlendirmeli ve veteriner hekimlik eğitimi üzerindeki olumsuz etkilerine dair duyarlılıklarını ifade etmelidirler.

8. Araştırma

Eğitim-öğretim ve araştırma komisyonu kapsamında değerlendirilen en önemli unsurlardan biri de araştırmadır. Ülkemizde araştırma geliştirme sisteminde üniversiteler, kamu ve özel sektör kuruluşları etkin rol oynamaktadır. Gerek üniversiteler gerekse diğer araştırma kurumlarınca desteklenen ve gerçekleştirilen çalışmalar sonucu ortaya çıkan bilgilerin ekonomik ve toplumsal bilgiye hızla dönüştürülebilme becerisi ülkelerin rekabet gücünü artırmaktadır. Diğer bir ifadeyle ülkenin bilimsel ve teknolojik kapasitesi ile insan gücünün niteliği, o ülkenin gücünü belirleyen en önemli faktörler olarak kabul edilmektedir.

Türkiye’de lisansüstü eğitim-öğretime dayanan araştırmacı potansiyeli başlıca, üniversitelerin bünyelerindeki sağlık bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimler enstitülerinde yetiştirilmektedir. Veteriner hekimliği mesleği ile birinci derecede ilişkili olan hayvan sağlığı, hayvan yetiştiriciliği ve gıda güvenliği araştırmaları ülkemiz evcil hayvan varlığının sağlık düzeyinin iyileştirilmesi ve bunun bir sonucu olarak verim artışı sağlanması ve nihayetinde ülke ekonomisine katkılarının yanında zoonozların önlenmesine olan katkıları açısından da son derece önemli bir yere sahiptir. Öncelikle ülke insanımızın sağlıklı ve yeterli beslenmesinin sağlanması ve bunun yanında da gerek Avrupa Birliği ile ilgili ve diğer uluslar arası yükümlülüklerimizin yerine getirilmesi, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin yurt içi ve yurt dışı ticaretinde, ihracatta gerekli olan şartların kontrolü için laboratuvar analizleri olmazsa olmaz uygulamalardır. Bu analizlerin de istenilen çabukluk ve doğrulukta gerçekleştirilmesi için bu alanlarda faaliyet gösteren araştırma enstitülerinin gerek yetişmiş uzman personel, gerekse de laboratuvar altyapısı bakımından daha donanımlı olmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yüz yılı aşkın bir zamandır çeşitli yapılanmalara uğrayarak günümüzdeki durumuna ulaşan veteriner hekimlikle ilgili AR-GE faaliyetleri aslında bilinçli hayvancılık uygulamalarının gerçekleştirildiği tüm tarih boyunca bu alanda önemini muhafaza etmiştir. Halen Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı 8 adet veteriner kontrol ve araştırma enstitüsü, Şap Enstitüsü ile hayvancılık, su ürünleri, arıcılık ve gıda konularında araştırma yapılan araştırma enstitülerine ek olarak, Bakanlıkça araştırma yetkisi verilen il kontrol laboratuvarlarında veteriner hekimler görev yapmaktadırlar.

Üniversiteler, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ve Araştırma Enstitülerinde yapılan araştırmalar sahada yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak planlanmalı ve yaygın etkisi yüksek, uygulanabilir sonuçlar doğurabilecek çalışmalar hedeflenmelidir. Son yıllarda araştırma sayılarımızın artmasına karşın uluslararası araştırma sayıları yeterli düzeyde değildir. Bu bağlamda AB çerçeve programlarında projeler üretmek veya mevcut projelere katılım sağlanmalıdır.

Mevcut Durum ve Sorunlar

Türkiye’de hayvan sağlığı, hayvancılık ve gıda güvenliği araştırmaları esas olarak TKB Araştırma Enstitüleri, veteriner fakülteleri, TÜBİTAK, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile sınırlı düzeyde özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca son yıllarda üniversitelerin bünyesinde kurulan ileri teknoloji ve biyoteknoloji enstitüleri ile Teknopark vb. yerlerde de konularında uzman veteriner hekimler ve öğretim üyeleri AR-GE faaliyetlerinde bulunmaktadır. Sayılan bu kuruluşlar arasında kalıcı bir işbirliği ortamının varlığından söz etmek güçtür. Ancak yine de bugüne kadar temel ve uygulamalı araştırmalar gerçekleştirilmiş ve hayvancılığımızın gelişmesine, hayvan sağlığı ve veteriner halk sağlığının korunmasına önemli katkılarda bulunulmuştur. Bununla beraber özellikle son yıllarda ortaya çıkan ya da yeniden önem kazanan

hayvan hastalıkları ve zoonozlar, konuya yeni bakış açısıyla yaklaşmayı ve mevcut çalışmalara buna göre yön vermeyi gerekli kılmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı konu ile ilgili araştırma enstitülerinin bir kısmı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne ve bir kısmı da, özellikle veteriner kontrol ve araştırma enstitüleri Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğüne bağlı olarak görevlerini sürdürmektedirler. Bu nedenle özellikle KKGm'ne bağlı olması nedeniyle veteriner kontrol ve araştırma enstitülerinin gerek Bakanlığın gerekse de Genel Müdürlüklerin reorganizasyonu aşamasında nerede konumlandırılacağı sürekli tartışma konusu olmaktadır.

İyi eğitilmiş ve deneyimli elemanların sistemde tutulması ve verimliliklerinin devamı, sistemin artan kalitede işlev görebilmesi için hayati bir konudur. Ülke kaynaklarını kullanarak gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında eğitim almış, uzun yıllar araştırmada hizmet vermiş ve yararlı hale gelmiş araştırmacıların önemli bir kısmı zamanla ya emekli olmakta ya da araştırma dışında iş alanlarına geçerek sistemden ayrılmaktadır. Ayrılan bu elemanların yerine yeterli sayıda ve nitelikte yeni eleman temin edilememektedir.

Bugün gelinen noktada, mevcut araştırmacı kompozisyonunda gerek sayısal olarak ve gerekse de nitelik yönünden yetersizliklerin olduğu açıktır. Yukarıda belirtilen görev ve sorumlukların ülke hayvancılığı ve ekonomisi, hayvan sağlığı ve veteriner halk sağlığı açısından en iyi şekilde yerine getirilebilmesi araştırmacı varlığımızın nicelik ve nitelik olarak en üst düzeye çıkarılmasıyla mümkün olabilecektir.

Çalışmaları sırasında kendileri bizzat hastalığa yakalanma riski taşıyan araştırmacı veteriner hekimlerin çalışmaları mesai saatleri ile sınırlı değildir. Araştırma faaliyetlerine ilave olarak üretim, teşhis, kontrol ve eğitim gibi hizmetler de yürütmektedirler. Bu bakımdan çoğunlukla akşam geç saatlere kadar hatta hafta sonu tatillerinde dahi laboratuvarlarında ya da kütüphanelerde araştırmacılar büyük özveri içinde çalışmalarını sürdürmektedir. Kısaca araştırmacılık bir gönül işidir ve büyük fedakârlıklar gerektirir.

Ancak bu şekilde büyük özverilerle çalışan araştırmacıların bugün sahip oldukları özlük haklarının tatminkâr bir seviyede olduğunu söylemek mümkün değildir. Şu anda araştırmalarda çalışan veteriner hekim araştırmacıların önemli bir bölümü dört kişilik bir aile için belirlenen yoksulluk sınırının altında ücret almaktadırlar. Bu durumda çalışmak zorunda bırakılan yetişmiş araştırmacılar, zaman içerisinde maddi imkânlar yönünden iyi olan başka kurumlara geçmeyi, araştırma camiasından ayrılmayı tercih etmektedirler. Gerek çalışanların moral motivasyonu, gönüllülüğü ve fedakârlığını artırmak ve gerekse yetişmiş personelin başka iş alanlarına geçmesini engellemek için, özellikle yetişmiş araştırmacıların maddi imkânlarını geliştirici düzenlemelere de ihtiyaç bulunmaktadır.

Kamunun birçok alanında olduğu gibi araştırma sistemimizde de özlük hakları bakımından çalışan ile çalışmayan arasında önemli bir fark olmamaktadır. Bu durum çalışanlar arasında da motivasyon kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle halen TÜBİTAK tarafından uygulanan ve TÜBİTAK tarafından araştırma projelerinde görev alan araştırmacılara verilen telif ücreti uygulamasının başta kamu olmak üzere diğer araştırma kuruluşlarına da yaygınlaştırılmasında büyük yarar bulunmaktadır.

Araştırma çalışmalarının istenen kalitede yürütülebilmesi ve ihtiyaçlara cevap verebilmesi için gerekli olan genel bütçe kaynakları hiçbir dönemde yeterli olamamıştır. Genel Bütçe dışında son yıllarda TÜBİTAK 1001 ve 1007 Programları, Avrupa Birliği Çerçeve Programları, Bakanlık AR-GE destekleri ve diğer ulusal ve uluslararası kaynaklardan araştırmalara destek sağlanması mümkün olmakta ancak bu konuda da istenilen düzeyde yararlanılabildiğini ifade etmek son derece güçtür. Bunun başlıca nedenleri araştırmacıların yeterli lisan düzeyine sahip olmaması ve araştırmalarda süreklilik arz eden bir hizmet içi eğitim sisteminin mevcut olmayışı olarak belirtilebilir. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi araştırma dışında da üretim, kontrol, teşhis gibi hizmetlerde görev alan veteriner hekimlerin kendilerini geliştirmek ve daha kapsamlı araştırma

projeleri hazırlamak için yeterli zaman ayıramadıklarını da vurgulamak gerekmektedir.

Bakanlık Araştırma stratejisi olarak 1996 yılında başlatılan Tarımsal Araştırma Projesi kapsamında bir Araştırma Mastır Planı hazırlanmıştır ve beş yılda bir mastır plan revizyonu yapılmaktadır. Buna göre araştırma fırsat alanları belirlenmiş ve bu alanlar arasında önceliklendirmeye gidilmiştir. Burada amaç kaynakların öncelikli araştırma alanlarına daha fazla aktarılmasıdır. Ancak bu amaca, bazı mevzuat ve Planın uygulanmasındaki yetersizlikler nedeniyle istenen ölçüde ulaşılamamıştır. Genel olarak büyükbaş hayvancılık araştırmalarının ilk sırada yer aldığı araştırma fırsat alanlarının kaynak açısından da ilk sırada yer almasını sağlayacak bağlayıcı bir mevzuat bulunmamaktadır. Bunun yanında kanatlı ve küçük evcil hayvan yetiştiriciliği ile veteriner ilaçları ve hayvan aşıları öncelik yönünden de son sıralarda yer almakta, bu da hayvancılığın ilk sırada yer aldığı bir öncelik belirlemede çelişkili bir durum teşkil etmektedir.

Araştırmalarda çoklu disiplinli yaklaşım ve çoklu katılımlı projeler çok önemlidir. Günümüzde sorunlar artık ülkelerin sınırlarını aşmakta ve global bir özellik arz etmektedir. Bu nedenle araştırma alanı olarak tanımlanan coğrafyalar yakın geçmişte örneğin Avrupa Araştırma Alanı şeklinde tanımlanırken bugün artık kuş gribi, domuz gribi gibi hastalıkların ortaya çıkmasından sonra global bir özellik göstermeye başlamıştır. Ayrıca küresel iklim değişiklikleri, küresel ısınma gibi olaylar da hayvan hastalıklarında yeni yaklaşımları beraberinde getirmiş, bu alanda yapılacak çalışmalarda mutlaka global anlamda bir işbirliği sisteminin tesisini zorunlu kılmıştır. Global anlamda etkin bir işbirliği içerisinde yer almak ve bu alanda söz sahibi olmak amacıyla ülkemizde ulusal düzeyde etkin bir işbirliği ortamının ve sisteminin oluşturulması için mevzuat, yapısal vb. gereken ne varsa en kısa sürede yapılmalıdır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Enstitülerinden Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüleri bölgesel bazda hizmet veren ve daha çok kontrol nitelikli yoğun hayvan sağlığı teşhis ve kontrol hizmetleri yürüten kuruluşlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu enstitüler ayrıca Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'ne ve Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürürken Bakanlıkta muhtemel bir reorganizasyon durumunda bu enstitülerin nerde yer alacağı konusu sürekli tartışma konusu olmaktadır. Gerek ulusal bazda yürütülen rutin zorunlu kontroller gerekse de Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında yürütülen tarama çalışmalarındaki iş yükünden dolayı araştırma faaliyetlerine yeterli zaman ve işgücünün tahsis edilemediği de bir gerçektir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Enstitüleri ile üniversite ve diğer kamu ve özel sektör araştırma kuruluşları arasındaki işbirliği yeterli düzeyde değildir. Bu işbirliği ortamını oluşturacak, sürekli ve kalıcı hale getirecek mevzuat konusunda ihtiyaç bulunduğu rahatlıkla belirtilebilir. Halen Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olan özel sektörle işbirliği, Bakanlık AR-GE Destekleri konusundaki mevzuat, TÜBİTAK 1001 ve 1007 Programlarına proje sunma prosedürleri tüm araştırma ve uygulamaya dönük paydaşlar arasında işbirliği ilkesini bir ön koşul ve değerlendirmede önemli bir avantaj olarak kabul etse de bu şekilde desteklenmesi uygun görülen projelerin yürütülmesi ve uygulamaya aktarılması sırasında yine mevzuattan ya da mevzuat eksikliğinden kaynaklanan çok önemli sorunlarla karşılaşmaktadır.

Üniversitelerimizde ve diğer araştırma kuruluşlarında tarımla ilgili tamamlanmış ve devam etmekte olan veya planlanan araştırma çalışmalarının Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) tarafından kayıt altına alınarak, araştırmacılara sunulmasında sorunlar bulunmaktadır. Aynı şekilde FAO tarafından tüm ülkelere yönelik gerçekleştirilen AGRIS/CARIS sistemine veri girişi konusunda da çalışmalar yeterli düzeyde değildir.

Temel ve uygulanmalı araştırmaları yürüten ve yürütecek araştırma birimleri konusunda belirsizlik vardır. Sonuçlanan araştırma projelerinden elde edilen sonuçların uygulamada kullanılması konusunda kurumlar arasında görev ve yetki bakımından belirsizlikler olabilmektedir.

Ar-Ge yeteneğini belirleyen temel unsurların başında insan kaynağının niceliği ve niteliği ile araştırma için gerekli fiziksel donanım/altyapı olanakları incelenmiştir.

Kamu araştırma kuruluşlarında yetenekli ve uzman araştırmacıların istihdamında ve araştırmacıların uzmanlık alanlarına uygun konularda çalışmalarında önemli güçlükler bulunmaktadır.

Araştırma projeleri yürütecek nitelikte uzman yetiştirilmesini sağlayan “Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği” 2004 yılından bu yana uygulamada değildir. Bakanlık araştırma enstitülerinde “usta-çırak” ilişkisini sağlayan ve geçmişte hayvan sağlığı alanından önemli hizmetlerin başarılmasında büyük rolü olan uzmanlık müessesesinin yürürlükte olmaması günümüzdeki AR-GE konusunda yaşanan birçok problemin ana kaynağını teşkil etmektedir.

Araştırma sisteminde kariyere ve deneyime prim verilmemekte, terfi işlemlerinde objektif ölçütlere dayalı bir terfi sistemi bulunmamaktadır.

Araştırmada sürekliliği engelleyen, kısa dönemlerdeki personel hareketleri önemli bir sorundur. Araştırmacıların, hizmet verdikleri bölgede uzun yıllar çalışmasını destekleyecek teşvikler bulunmamaktadır. Araştırma enstitülerine tayinlerde gerçekçi olmayan talep ve tercihler kabul görebilmektedir. . Bu nedenle sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş bölgelerde yığılmalar, az gelişmiş bölgelerde ise boşluklar söz konusudur.

Araştırmada verimliliği artıracak pozitif teşvik unsurları ve ödüllendirme sistemleri geliştirilememiştir.

Özel sektörün hayvan sağlığı alanında AR-GE'ye ilgisi ve katkısı arzulanan düzeye ulaşamamıştır.

Temel ve uygulamalı araştırmalarda ülkesel önceliklerin belirlenmesinde bazı çalışmalar mevcuttur. Ayrıca son yıllarda önem kazanan bulaşıcı hastalıklar ve zoonozlarla ilgili acil önlemler alınmak üzere çalışmalar yapılırken, aynı konularda kısa sürede araştırma projeleri geliştirip yürürlüğe koyma işlemleri oldukça uzun zaman almaktadır ve projeler desteklense dahi aradan geçen bir yılda fazla bir zamana kadar o konunun güncelliği ortadan kalkabilmektedir.

Araştırma sonucunda ortaya konulan bulguların, mevcut uygulamaya göre sağladığı “ekonomik, sosyal ve çevresel yararlar” açık şekilde ortaya konulamamaktadır.

Araştırma projeleri içerisinde hayvansal üretime oranla bitkisel üretimle ilgili konular nispi olarak daha fazladır. Hayvancılık konusundaki araştırmalar yetersiz düzeydedir.

Başta Veteriner ilaçları ve hayvan aşıları olmak üzere, teşhis kitleri, hayvan sağlığına yönelik yazılım, erken uyarı vb. ürün ve sistem geliştirmeye yönelik AR-GE çalışmaları son derece yetersizdir (Tablo 7, Tablo 8).

Tablo 7. TÜBİTAK/DPT Tarafından Desteklenen Proje Sayısı ve Destek Miktarı.

Üniversite	2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010	
	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Adnan Menderes	1	117.000	-	-	1	252.000	1	5.000	1	19.500	2	84.950	-	-	-	-
Afyon Kocatepe	1	-	2	-	-	-	1	-	0	-	1	-	0	-	1	-
Ankara	17	305.000	17	920.000	15	1.400.000	19	2.180.000	26	1.850.000	21	-	15	-	-	-
Atatürk	1	222.000	1	1.447.849	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dicle	-	-	1	35.000	-	-	-	-	1**	550.000	2***	1.650.000	-	-	-	-
Eriyes	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fırat	4	25.500	-	-	1	6.000	8	405.444	18	848.925	4	328.500	4	82.500	2	24.000
Harran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	61.200	-	-	-	-
İstanbul	-	-	-	-	-	-	-	-	8	429.152	20	-	16	105.469	-	-
Kafkas	-	-	-	-	-	-	-	-	2	185.669	3	69.450	3	75.000	-	-
Kırıkkale	TUBİTAK tarafından destekli 10 Proje															
M.Akif Ersoy	-	-	-	-	-	-	7	-	3	-	2	-	2	-	-	-
Mustafa Kemal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Selçuk*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	121	9.695.779	-	-
Ondokuz Mayıs	-	-	-	-	-	-	-	-	1	379.525	2	128.000	1	24.650	-	-
Uludağ	8	199.780	13	246.061	11	599.432	2	270.000	5	630.000	5	623.000	5	684.000	4	1.000.000
Yüzüncü Yıl	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Araştırma Fonu dahil

Tablo 8. Üniversite Araştırma Fonları Tarafından Desteklenen Proje Sayısı ve Destek Miktarı.

Üniversite	2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010	
	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)	Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Adnan Menderes	-	-	-	-	-	-	23	135,000	29	168,500	21	119,700	22	179,000	34	290,093
Afyon Kocatepe	-	-	-	-	-	-	7	91,500	22	178,235	15	192,342	21	192,500	18	139,000
Ankara	27	750,000	29	380,000	23	440,000	22	560,000	22	560,000	19	-	19	-	-	-
Atatürk	15	222,000	8	272,500	9	1,511,208	7	819,000	8	104,500	11	366,500	12	284,000	26	471,000
Dicle	1	30,000	2	50,000	1	24,000	2	16,290	4	49,500	1	19,250	-	-	-	-
Erciyes	16	344,786	14	312,822	23	193,170	17	418,978	20	489,332	31	380,512	14	130,452	35	402,537
Fırat	14	85,007	11	38,431	2	110,000	11	390,106	15	242,476	13	224,325	7	118,500	7	74,388
Harran	1	3000	1	3000	-	-	1	3000	2	1100	1	6000	1	6000	-	-
İstanbul	41	-	49	-	59	-	88	-	100	-	139	-	88	-	-	-
Kafkas	-	-	9	15,716	11	18,536	10	20,100	28	43,301	23	68,815	16	9,945	-	-
Kırıkkale	Bilimsel araştırmalar birimi tarafından destekli 50 Proje															
M.Akif Ersoy	4	-	9	-	3	-	4	-	2	-	10	50,000	10	50,000	10	80,000
Mustafa Kemal	12	40,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	300,000
Selçuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ondokuz Mayıs	-	-	-	-	9	273,000	16	254,510	16	351,751	8	129,000	21	275,000	13	425,283
Uludağ	8	-	1	-	9	-	3	-	11	530,000	12	495,000	15	799,000	15	537,000
Yüzüncü Yıl	20	216100000	11	104975000	3	584500000	-	-	-	-	-	-	46	829500	-	-

Çözüm Önerileri

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının araştırma vizyon ve misyonunun, ülkemizin bölgesel bazda farklılaşan ihtiyaçlarına analitik yöntemlerle belirlenecek önceliklere göre kesinleştirilmesi gerekmektedir. Problemlerin ve araştırma alanlarının belirlenmesinde AB uyum çalışmalarındaki plan ve hedefler de göz önünde bulundurulmalıdır. Bilgiye erişimi düzenleyen sistemlerde standartlaşmaya gidilmelidir. Bu, araştırma alanlarının ve konuların seçiminde tekrarlardan kaçınılmasını önleyecek ve üretilmiş bilgilere daha sistematik bir şekilde ulaşılmasını sağlayacaktır. Araştırmalarda TKB'nin yönlendirici, düzenleyici ve kolaylaştırıcı rolü ön plana çıkmalıdır. Bu kapsamda yayımda olduğu gibi tarımsal Ar-Ge'ye ayrılan kaynaklar da artırılmalıdır.

Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün yeniden yapılanmasına yönelik hazırlanan Yasa Tasarısı hayata geçirilmelidir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde Ar-Ge esnek hareket kabiliyetine sahip yarı özerk bir birim olarak düzenlenmelidir (bağlı genel müdürlük).

Kaynakların verimli kullanımı sağlanarak kurumlar arası etkin bir koordinasyon sağlanmalıdır.

Araştırma Enstitülerinde personel istihdamı yasa tasarısında önerildiği gibi ölçülebilir kriterlere bağlanmalı ve atamalar dış müdahalelerin etkisinden kurtarılmalıdır.

Araştırma Enstitülerinin fonksiyonlarının, bölgesel ihtiyaçlara göre, düzenlenmesinin kritik önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Enstitülerin bölgesel önceliklere göre belli konularda ülkesel bazda hizmet verebilecek özel donanımlı İhtisas enstitülerine dönüştürülmeleri sağlanmalıdır.

Hızlı ve planlı sonuç alınabilen işleyiş modellerinin oluşturulmasında (TAGEM, TÜBİTAK, ULAKBİM) üzerinde durulmalıdır. Bu kapsamda tamamlanan, yürütülmekte olan ve planlanan araştırmalara ulaşımı sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Sosyo-ekonomik araştırmalar konusunda TAGEM bünyesinde konu ile ilgili bir birim kurulmalıdır.

TAGEM'in genel anlamda uygulamalı araştırmalara odaklanmalı, temel araştırma koordineli bir şekilde Üniversitelere bırakılmalıdır.

Özel sektör Ar-Ge'sini güçlendirmek ve özel sektörü bu alana daha fazla çekmek için teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır.

Veteriner hekimliği uzmanlık yönetmeliği en kısa sürede tekrar yürürlüğe konmalıdır.

Araştırmacıların uzmanlık konularına uygun alanlarda çalışması sağlanmalıdır.

Araştırmalarda sürekliliği sağlamak için deneyimli ve yeni araştırmacıların birlikte çalışmalarını özendirerek önlemler alınmalıdır. Araştırmacıların terfilerinde liyakat öne çıkarılarak objektif kriterler oluşturulmalı ve bundan taviz verilmemelidir.

Araştırmacıların tayin işlemleri kesinlikle siyasi tercihlerden arındırılmalı, bölgenin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Sosyo-ekonomik bakımdan gelişmemiş bölgelerdeki enstitülerde çalışan araştırmacılara teşvik unsurları sağlanmalıdır.

Araştırmacıların işte sürekliliğini sağlamak ve verimli çalışmalarını sağlamak için bir ödüllendirme sistemi geliştirilmelidir.

Özel sektörün ilgi alanı dikkate alınarak Ar-Ge harcamalarını artırmaları yönünde özendirici önlemler alınmalıdır.

Araştırma kuruluşları ve Üniversiteler arasındaki iş ve güç birliği mutlaka artırılmalıdır.

İhtiyaca dayalı araştırmalara öne verilmeli, araştırmalarda çoklu disiplinli yaklaşımı esas alan modeller benimsenmelidir

Araştırma Enstitüleri eğitim öğretim yapan kurumlarla işbirliği içerisinde faaliyetlerde bulunmalıdır.

Ülkemizde araştırma kalitesinin artırılması ve teknoloji transferinin güncel olarak yapılması açısından Uluslar arası birimlerle işbirliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler geliştirilmelidir.

Araştırma sonuçlarının/bulgularının kullanılabilirlik ve yararlanabilirlik yönünden değerlendirilmesi için kriterler geliştirilmelidir. Araştırma bulgularının ekonomik analizlerinin yapılarak üreticiye sağladığı ekonomik sosyal ve çevresel yararlar ortaya konulmalıdır.

Hayvansal Ar-Ge çalışmaları geliştirilmelidir.

Araştırma sonuçlarının bilim dünyasına sunulabilmesi için özellikle Science Citation Index (SCI) gibi indeks'lerce tanınan dergilerde yayınlanması üzerinde durulmalı, bunun için ulusal dergilerin SCI'ya katılımı için teşvik edilmelidir. TÜBİTAK olmak üzere, üniversiteler ve TKB Araştırma Enstitülerinin bu alanda görev üstlenmeleri üzerinde önemle durulmalıdır.

9. Tablolar

2007-2008 yılı verilerine dayanarak cinsiyetlerine göre öğretim elemanları dağılımı Tablo 9'da, Lisanüstü ve doktora öğrenci sayıları Tablo 10'da ve fakültelerdeki öğrenci sayıları Tablo 11'de verilmiştir. Tablo 2'de veteriner fakültelerindeki yıllık ders saatleri, Tablo 12'de ise muayene edilen, opere edilen ve nekropsi yapılan hayvan sayısı belirtilmiştir.

Tablo 9. Veteriner Fakültelerinde Bulunan Öğretim Elemanlarının Cinsiyetlere Göre Dağılımı (2007-2008 Öğretim Yılı).

Fakülte T: Toplam K: Kadın E: Erkek	T 1250 K 348 E 903	Prof.	Doç.	Yrd. Doç.	Araş. Gör.	Öğretim Gör.	Okutman	Uzman
Adnan Menderes	T 71 K 21 E 50	15 4 11	15 3 12	25 9 16	16 5 11	----	----	----
Afyon Kocatepe	T 78 K 16 E 62	5 1 4	12 2 10	34 9 25	24 3 21	1 1		2 1 1
Ankara	T 140 K 42 E 98	88 21 67	13 4 9	3 1 2	34 14 20			2
Atatürk	T 62 K 15 E 47	5 - 5	13 1 12	18 5 13	26 9 17			2 -
Dicle	T 31 K 8 E 23	2 - 2	3 1 2	17 4 13	8 3 5	- 1	-	
Erciyes	T 38 K 10 E 28	7 - 7	6 3 3	16 5 11	8 2 6	- 1		1 -
Fırat	T 113 K 21 E 92	42 5 37	24 5 19	27 5 22	20 6 14	2	1 -	1

Harran	T 42 K 7 E 35	2 - 2	5 1 4	17 4 13	15 1 14	1 1 3	1	
İstanbul	T 160 K 63 E 97	49 15 34	35 6 29	9 3 6	64 38 26	2 1 4	9 2	
Kafkas	T 72 K 16 E 56	7 - 7	7 - 7	23 6 14	19 7 12	1 3	7	
Kırıkkale	T 39 K 15 E 24	4 2 2	9 4 5	13 4 9	13 5 8			3 - 3
M.Akif.Ersoy	T 36 K 16 E 20	3 2 1	3 2 1	25 10 15	3 2 1	2 - -		3
Mustafa Kemal	T 34 K 12 E 22	1 - 1	7 2 5	20 8 12	6 2 4	2		
Ondokuz Mayıs	T 51 K 19 E 32	5 - 5	6 1 5	36 15 21	4 3 1			
Selçuk	T 101 K 9 E 92	50 5 45	24 - 24	12 1 11	13 3 10		1 1	2 - 2
Uludağ	T 101 K 40 E 61	39 16 23	26 6 20	9 3 6	21 9 12	6 4 2	-	2 1 1
Yüzüncü Yıl	T 81 K 18 E 63	21 2 19	13 4 9	26 4 22	19 8 11	1 - 1	1 - 1	- - -

• Tablo ÖSYM web sayfasındaki değerlere göre yapılmıştır.

Tablo 10. Veteriner Fakülteleri Lisansüstü - Doktora Öğrenci Sayıları.

2007 – 2008 Öğretim Yılı	Toplam	Y.Lisans	Doktora
Toplam (T)	381	158	223
Kadın (K)	163	65	98
Erkek (E)	218	8	125

Tablo 11. Veteriner Fakülteleri 2007-2008 Öğretim Yılı Öğrenci Sayıları

	Yeni Kayıt	Okuyan	Mezun
Toplam (T)	1474	5273	1076
Kadın (K)	312	1555	167
Erkek (E)	1162	3718	909

Tablo 12. Veteriner Fakültelerinde Muayene Edilen, Opere Edilen ve Nekropsi Yapılan Hayvan Sayıları.

Üniversite	2002-2003			2003-2004			2004-2005			2005-2006			2006-2007			2007-2008			2008-2009			2009-2010**		
	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr	Mua.	Opr.	Nekr
A. Menderes	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
A.Kocatepe	13	-	-	138	58	7	370	124	11	727	167	16	1001	234	24	897	306	131	773	302	311	486	114	350
Ankara	10988	627	147	10442	721	216	13771	1065	845	10014	667	220	14187	685	240	12199	670	212	11540	658	118	-	-	-
Atatürk	183	19	28	261	20	35	330	37	37	415	31	42	435	38	58	598	51	55	711	81	53	550	75	48
Dicle	95	46	-	190	16	-	319	31	-	229	45	-	264	74	-	315	44	-	337	52	-	106*	29*	-
Erciyes	392	42	25	433	154	20	525	115	25	441	29	22	668	58	15	783	78	10	979	68	10	1206	77	5
Fırat	431	-	140	735	-	185	1779	-	107	1381	-	98	1287	-	98	995	6	74	848	-	-	967	-	-
Harran	545	60	-	798	58	-	607	55	-	464	53	-	534	49	-	393	54	-	423	42	-	150	-	-
İstanbul	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1051	234	570	1956	2182	126	2023	1898	95	1055	-	441
Kafkas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	314	-	-	292	-	-	356	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırıkkale	150	18	11	389	35	39	534	42	67	482	20	102	333	44	113	344	37	212	417	45	80	457	42	205
M.Akif Ersoy	96	11	108	221	30	126	425	24	139	837	101	137	992	131	168	1020	127	174	930	150	166	491	79	167
M. Kemal	50	11	20	311	-	-	311	-	-	421	-	-	351	-	-	398	53	-	422	-	-	319	51	25
Selçuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2502	-	-	2907	-	420	2897	-	571	1516	1223*	328
O. Mayıs	Eğitim Yok	80	23	8	277	105	20	428	166	4	814	353	15	996	548	26	836	359	19	220	460	25	-	-
Uludağ	3897	-	-	3938	-	-	4336	-	-	4342	-	-	3804	-	-	6941	-	-	6120	-	311	7791	-	412
Yüzüncü Yıl	-	-	10	-	-	22	-	-	28	-	-	48	-	-	68	7580	-	412	-	-	33	-	-	-

*2003-2009 verilerinin toplamıdır. ** 2010 verileri yılın ilk 3 ayını kapsamaktadır.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI MESLEKİ POLİTİKALAR KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Doç.Dr. Orhan ÖZBEY	Elazığ Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	Doç.Dr. Tanzer BOZKURT	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Doç.Dr. Fikret ESEN	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Arif ALTINTAŞ	Türk Veteriner Hekimleri Birliği II.Başkanı
Üye	Prof.Dr. Necmettin TEKİN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Zafer GÖNÜLALAN	Kayseri Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Prof.Dr. Sezai KAYA	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Ertuğrul ÖZDEMİR	Malatya Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Sebahattin YAZICI	Trabzon Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Doç. Dr. Orhan ÖZBEY	Elazığ Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	Doç.Dr. Tanzer BOZKURT	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Doç. Dr. Fikret ESEN	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Hüseyin DEDE	Çankaya Belediyesi
Üye	Derviş KARA	Giresun Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Yalçın KÖKSAL	Veteriner Hekimleri Derneği
Üye	Fadime ORHAN	İzmir Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Murat TOPÇUOĞLU	Serbest Veteriner Hekim, Mersin
Üye	Hünkar YIKILMAZ	Mersin Veteriner Hekimleri Odası

İçindekiler

Giriş.....	59
1. Mesleğimizin Türkiye'deki Etkinliği ve Önemi	59
2. Türkiye Hayvancılığı ve Hayvancılık Politikaları	59
3. Mesleki Motivasyon	62
4. Özgüven ve İletişim	62
5. Mesleki Bilgi ve Deneyimleri Açıklama	63
6. Mesleğin İcrası	63
7. Siyasal Güç Kazanma	63
8. Mesleğin Toplumda Bıraktığı İzlenim ve Saygınlık	64
9. Yüksek Öğretim	64
10. Çağdaş Mesleki Örgütlülük.....	64
11. İletişim Teknolojileri	65
12. Çağdaş Biyoteknoloji'lerden Yararlanma	65
13. Araştırma – Geliştirme (Ar-Ge)	65
14. Çalışma Alanlarımızla İlgili Mesleki Politikalar	66
14.1. Kamu Kesiminde Mesleki Politikalar	66
14.2. Serbest Kesimde Mesleki Politikalar	66
14.3. Özel Sektör	67
14.4. Yetiştirici Birlikleri	67
14.5. Belediyeler	67
15. Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin Vizyonu ve Misyonu.....	68
15.1. Türk Veteriner Hekimlerinin Vizyonu.....	68
15.2. Türk Veteriner Hekimlerinin Misyonu	68
16. Önümüzdeki Yol, Özel Dikkat Alanları ile İlgili Mesleki Politikalar.....	71
16.1. Hayvan Sağlığı	71
16.2. Veteriner Sağlık Ürünleri.....	72
16.3. Hayvan Refahı	72
16.4. Veteriner Halk Sağlığı	72
16.5. Gıda Zinciri Bilgileri	72
16.6. Etik	73
16.7. Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitim ve Ömür Boyu Öğrenim	
16.8. Su Ürünleri ve Arıcılık	73
17. “Çiftlikten Sofraya” kadar Veteriner Hekim Denetimi	73
18. Sonuç.....	73

Giriş

Türk Veteriner Hekimleri'nin mesleki politikaları yıllarca değişmeden bugünlere kadar taşınmıştır.

Mesleki politikalara her geçen gün kaybettiğimiz mesleki haklarımızı ve mesleki saygınlığı toplum gözünde tekrar kazanmanın ilk adımıyla başlamak daha doğru olur. Türk Veteriner Hekimleri'nin Cumhuriyetimizin 100. yılında, 2023 vizyonu olan **“Dünyanın En Saygın Mesleği Olmak”** hedefini gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar en önemli ve öncelikli mesleki politikamız olmalıdır.

Bugün yetkileri ve çalışma alanları daraltılmış bir resmi veteriner hekimlik, yeterli altyapıdan ve yasal dayanaktan yoksun henüz kurumsallaşmamış bir serbest Veteriner hekimlik ve giderek boyutları ve çalışma alanları genişleyen bir işyeri veteriner hekimliği olgusu söz konusudur. Kuşkusuz bu gelişmenin mesleki gelişim açısından değeri yadsınamaz bazı katkıları da olmuştur denilebilir. Ancak konu bütünüyle ele alındığında hemen her kesimi büyük sorunlarla karşı karşıya bir veteriner hekimliği mesleği karşımıza çıkmaktadır.

Mesleğin bugünkü sorunları yanında gelecekte karşılaşılabileceği sorunları da dikkate alan mesleki politikalar geliştirmeliyiz.

Mesleğimizin toplumda saygı duyulan, yetkili ve sosyo-ekonomik açıdan yeterli bir konuma getirilmesi TVHB'nin temel görevleri arasında yer almalıdır. TVHB açıklanan görevleri yerine getirmede **“Tek Meslek, Tek Vizyon, Tek Ses”** ilkesi ile yola çıkmış ve bu amacı gerçekleştirmek için çalışmalarını Veteriner Hekim Odalarının, Mesleki Sivil Toplum Örgütlerinin desteği ile başlatmıştır.

1. Mesleğimizin Türkiye'deki Etkinliği ve Önemi

Veteriner hekimlerin; hayvan sağlığı ve refahına yönelik önlemler almak, hayvanları hastalıklara karşı korumak, tedavi etmek ve bunlara yönelik inceleme ve araştırma yapmak, insanları, zoonoz kaynaklı zararlıdan korumak, hayvan kökenli gıda maddelerinin kontrolü ve güvenliği ile hayvan ve çevre koruma eksenli problemlere çözümler üretmek gibi önemli görevlerinin olduğu toplumun her kesimine anlatılmalıdır.

2. Türkiye Hayvancılığı ve Hayvancılık Politikaları

Türkiye'nin hayvancılığa büyük önem veren ve büyük ölçüde hayvansal üretim yapan bir ülke olmadığı, hatta hayvancılık sektörünün gerçekleştirebildiği protein üretiminden kişi başına düşen miktarın giderek azaldığı anlaşılmış olmalıdır. Hayvan varlığının düşmesi, yani sayısal azalmanın şekillenmesi, değişik nedenlere bağlanabilir. Bunlar; ülke politikalarını belirleme sorumluluğu taşıyanların bazı alanları yok sayma eğiliminde olmaları, ülke kaynaklarını yeterince tanımamaları, bu kaynakları geliştirmek yerine genellikle daha kolay sonuç vereceği varsayılan yolları tercih etmeleri ve kısa süreli politik kaygılara öncelik vermeleri ile tarımsal ve sosyal yapıdaki değişimin doğru algılanmaması şeklinde sıralanabilir.

Türkiye'nin hayvansal üretimdeki hedefi; “sektörün satın alınabilir, güvenilir ve yeterli gıda ve diğer hammaddelerini üretmesi, üreticinin yaşam seviyesini yükseltmesi, çevrenin korunması ve hayvan refahının geliştirilmesi ile ihraç edilebilir seviyede üretim yapılmasını sağlamak” olarak belirlenmelidir. Bu hedefin kısa sürede gerçekleştirilmesi mümkündür ve ülke bunu yapabilecek kaynak ve imkanlara sahiptir.

Türkiye'de hayvancılık politikaları hemen tamamen kamu tarafından belirlenmektedir. Tarımsal üretimin her aşamasında, denetleyici, yol gösterici, destekleyici, vergi tahsil edici ve dış piyasa ile ilişkileri belirleyici olarak görev üstlenme iddiasında olan kamu örgütü veya örgütleri, üreticileri ve üretimi ciddi boyutlarda etkilemektedir.

Türkiye'nin uyguladığı politikalarda ihracata gereken önem verilmemiş, ihracatın koşullarının gerçekleştirilmesi bir yana zaman zaman yasak ve kısıtlamalar getirilmiştir.

Hayvancılıkla ilgili politikaların belirlenmesi ve öngörülen politikaların benimsenmesinde yetiştiriciler tarafından kurulan örgütler henüz önemli bir işlev üstlenememişlerdir. Ülkemizde pazarlama, girdi temini ve ıslah amaçlı yetkin sivil örgütlenmelere ihtiyaç vardır. Üreticilerin örgütlenme hızını artırma ve örgütlerin etkinliğini yükseltme amacına hizmet edecek politikaların belirlenip bir an önce etkin biçimde uygulanmasına özen gösterilmelidir.

Türkiye'de hayvansal üretim, doğal olarak sık sık devlet müdahalesine maruz kalmaktadır. Kamunun yönlendirme ve destekleme amaçlı politikalarda en fazla başvurduğu araçlar teşvik ve sübvansiyon olmuştur. Müdahalelerde çoğunlukla ya gıda sanayinin hammadde ihtiyacını karşılama ya da tüketiciyi koruma amacı öne çıkarılmıştır. Oysa üretim yetersizliği olan ülkelerde, devlet müdahalesinin temel amacı; üretimde sürekliliği sağlamak, üreticiyi korumak, üretimi artırmak ve maliyetleri düşürmek olmalıdır. Böylece diğer paydaşların da olumlu etkilenmesi sağlanabilecektir.

Hayvancılığın Sorunları

Hayvancılığın günümüzde mevcut sorunları aşağıda sıralanmıştır:

- İşletmelerin küçük ölçekli olması,
- Üreticilerin örgütsüz olmaları,
- Genotipin ıslahına yönelik çalışmaların yetersiz olması,
- Pazar ve pazarlamadaki eksiklik ve hatalar,
- Hayvan hastalıklarının yaygınlığı,
- Kaliteli kaba yem üretiminin yetersizliği,
- Bakım ve yönetim eksiklikleri,
- Kayıt tutma ve bilgi denetlemedeki eksiklikler.
- Maliyetlerin yüksekliği,
- Mevzuatın uyumsuz ve yetersiz olması,
- Dış ilişkilerdeki tutum da günümüz sorunları arasında sayılmıştır.

Hayvancılığın Gelecekte Beklenen Sorunları

Çalışmada gelecekte Türkiye için gelecekte nelerin sorun olacağı aşağıda sıralanmıştır.

- Hayvan ve hayvansal ürünlerin ithalatı için hem dış baskının artacağını hem de başta yönetimler ve ithalatçı firmalar olmak üzere bu baskının sonuç vermesine çalışan iç odakların etkin olma çabalarının yükseleceğini,
- Çevrenin korunması ve hayvan refahıyla ilgili artan duyarlılığın karşılanmasında yetersiz kalınacağını,
- Gıda güvenliğinin öne çıkacağı ve bunun maliyetleri yükseltebileceğini,
- Kırsal alanda çok sayıda işletmenin tasfiye olacağı ve kırsal istihdamın düşeceğini,
- Eksik süt kotası alınması halinde Türkiye'de sadece süt üretimi değil, kırmızı et üretiminin de düşeceğini,

- AB'ne uyum için gerekli alt yapının oluşturulamamasını,
- Bazı üretim kollarında dışa bağımlılığın artmasını,
- Hayvan sayısının azalma eğiliminin devam etmesini,
- Talebin yükseltilememesini,
- Küresel ısınmayı ve sivil toplum örgütlerinin etkinliğini yitirme ihtimalinin yüksekliği geleceğin sorunları olarak sayılabilir.

Çözüm Önerileri

Sorunlar hedef belirlenerek yapılabilecek olanlara çözüm önerilerden önemli görülenler;

- Bakım-beslemenin iyileştirilmesi,
- Kaliteli kaba yem üretiminin artırılması ve istikrarlı bir yem pazarının oluşmasını sağlayacak tedbirlerin alınması,
- Hayvan sağlığının korunması ve tedavi için gereken önlemlerin alınması,
- İşletmelerde hijyen ve hijyen şartlarının sağlanması, sütün kalitesinin düşmesine neden olan unsurları ortadan kaldıracak tedbir ve uygulamaların da destekleme kapsamına alınması,
- İşletmelerin her bakımdan kayıt altına alınmasının sağlanması, kayıt sistemlerinin güvenilirliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesi,
- Üretim için yapılan destek ve teşviklerin büyümeyi ve maliyetleri düşürmeyi özendirecek şekilde olmasının sağlanması,
- Suni tohumlama çalışmalarının etkin, kolay ve düşük maliyetle yaygın biçimde yürütülmesi,
- Hayvancılık örgütlerin işleve yönelik kurulması ve özellikle kamunun örgüt enflasyonuna katkısının önlenmesi ve örgütlere müdahalesinin azaltılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılması,
- Üretici örgütlerinin etkinliğinin artırılması ve bunların özellikle ürün işleme ve pazarlamada etkin olmasının sağlanması,
- Hayvancılık örgütlerinin, yayım, bilgi toplama ve sağlık koruma faaliyetleri başta olmak üzere çeşitli hizmetler için özendirilmesi,
- Genetik ıslahın etkin kılınmasını sağlayacak tedbirlerin alınması ve damızlık pazarının oluşmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması,
- Bölgelere uygun üretim sistemleri ve genotiplerin belirlenmesi ve kullanılması,
- Koyunculuk başta olmak üzere damızlık nüve işletmelerin kurulmasının desteklenmesi,
- Destek ve teşviklerin damızlık üretimi için örgütlenmeyi özendirecek şekilde kullanılması,
- İhracata dayalı üretimin özendirilmesi, ihracat imkanı yaratılması ve ihracatın artırılması,
- Pazarda istikrar sağlanması ve pazarlama zincirinin altyapısının iyileştirilmesi,
- Kamunun, kuralları ve koşulları önceden belirlenmiş müdahale alımlarına katılmasının sağlanması ve bunu sağlayacak müdahale edecek kurumların kurulması,
- Hammaddesi hayvansal ürünler olan nitelikli işleme (süt, et) tesislerinin yaygınlaşmasının

sağlanması,

- Başta sanayi ve pazarlama olmak üzere, üretiminden- tüketime her aşamada rekabetin artırılmasına yönelik önlemler alınması,
- Sanayinin süt başta olmak üzere kaliteli hammadde talep etmeye özendirilmesi, kalite-fiyat ilişkisinin güçlendirilmesi,
- Sanayici talebinin üreticiye aktarılmasını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması ve işletilmesi,
- Tüketimi artırıcı tedbirlerin özendirilmesi, ürünlerin değer fiyatına pazarlanmasına imkan sağlayacak yapı ve düzenlemelerin desteklenmesi,
- Yetiştirici ve teknik personelin düzenli eğitiminin sağlanması, şeklinde sıralanabilir.

Türkiye'nin hayvancılığını mesleğimizden bağımsız düşünmek elbetteki mümkün değildir. Hayvancılığı gelişmiş, kendi kendine yetebilen ve de ihraç edebilen bir ülkede veteriner hekimlerin toplum içindeki yeri, saygınlığı ve ekonomik durumları günümüz şartlarından daha iyi olacaktır.

Türkiye'de sivil toplum örgütleri ile kamu arasındaki ilişkilerde, henüz yeterli demokratik anlayış geliştirilebilmiş değildir. Bunda kamudan güç sağlama beklentisinde olan sivil toplum kuruluşu yöneticileri kadar, sivil toplum örgütlerini denetleme ve yönetme isteğinde olan siyasiler ve bürokratların da payı vardır. Oysa yetkililer, sistemin yasal zeminde belirlenmiş görev ve sorumluluklar zorlanmadan işletilmesini ve örgütlerin özerk kalarak üyelerine karşı düzenli bildirim yapmasını sağlayacak demokratik ortamın geliştirilmesine imkan sağlamalıdır.

Veteriner hekimlerin söz sahibi edilmediği ve günübirlik hayvancılık politikaları ile ülke hayvancılığının iyiye gitmesini beklemek yanlış olur. Ülke hayvancılığına göre mesleki politikalar geliştirmek yıllarca veteriner hekimlere hem zaman kaybettirmiş, hem de azalan enerjilerini meslek taassubunda bulunan ve çalışma alanlarımıza ortak olmak isteyen mesleklerle mücadeleye ayırmak zorunda bırakmıştır.

3. Mesleki Motivasyon

Toplum içerisinde saygı görme, her insanın en doğal hakkıdır. Ancak bunu saygın bir mesleğin yalnızca üyesi olarak sağlama beklentisi tek başına yeterli değildir. İnsan bir mesleğin başarılı bir üyesi olursa saygınlığa daha çok hak kazanır. Saygınlığı mesleğin kendisinden çok o mesleğin üyelerinin bilgi beceri ve diğer çalışmaları sağlamaktadır.

Toplumu ilgilendiren ve etkileyen bir zoonoz hastalık gündeme geldiğinde veteriner hekimlerin yeri ve önemi mecburen hatırlanmakta, halk sağlığını etkileyen zoonoz hastalıklara yönelik veteriner hekimlerin çalışmaları ve gayretleri ise mesleki önemimizi gündeme getirmede yeterli olmaktadır.

Yıllarca kısır çekişmelerle kendi içimizdeki ayrılıkların yerini, artık meslek adına birlikte olma duygu ve düşüncesi almıştır. Elbette ki her meslektaşımızın bir siyasi görüşü vardır ve de olacaktır. Siyasi görüşlerimiz ne olursa olsun bizler meslek adına birlikte olursak ancak o zaman ciddiye alınır ve başarılı olabiliriz. Ortaya koyduğumuz birlikteliğin sonuçları en kısa zamanda bizlere olumlu bir şekilde yansımaktadır. Birlikteliğin getirdiği özgüvenin mesleki motivasyonumuza çok olumlu katkıları olmuştur ve zamanla daha da çok olacaktır. Aslında evrensel olarak tüm veteriner hekimler arasında çoğu zaman pratiğe yansımamakla birlikte, duygusal olarak bir dayanışma ve birliktelik vardır.

4. Özgüven ve İletişim

Kişiliğimizin en sağlam ilkelerinden biri özgüvendir. Özgüven, kendimizi irdelememiz ve yeteneklerimizi, arzularımızı gerçekleştirebileceğimiz konusunda kendimize güvenmemizdir.

Kendimizi nasıl gördüğümüz, kendimize inancımız ve inancımızı başkalarına aktarabilme becerimiz oluşan fırsatları nasıl değerlendirdiğimize bağlıdır.

Veteriner hekimler olarak her türlü şartlara karşı başarısızlıklardan yılmamalı, başarısızlıklarla nasıl mücadele etmemiz gerektiğini ve nasıl kendimizi geliştirmemiz gerektiğini öğrenmek için çaba göstermeliyiz.

Türk veteriner hekimleri kaybettikleri ya da kaybettirilmeye çalışıldığı inançlarını kazanmak için önce veteriner hekim olarak "Biz kimiz? İşimiz ne? Toplumun, ülkenin ve insanların bize ihtiyacı ne? Biz olmazsak neler olabilir?" gibi soruları kendilerine yöneltmesi gerekmektedir. Tüm bu soruların yanıtında mesleğimizin önemi ortaya çıkacak ve bizleri harekete geçirerek özgüvenimizi artıracaktır.

Karşımıza çıkan engeller ve başarısızlıklar özgüvenimizi yitirmemize neden oldu. Özgüveni olamayan insanların mesleki motivasyonları da düşük olur. Düşük motivasyonla hedefe ulaşmak ve vizyonumuzu gerçekleştirmemiz mümkün değildir.

5. Mesleki Bilgi ve Deneyimleri Açıklama

Yıllardır ne zaman birkaç veteriner hekim bir araya gelsek hep bir meslek politikasının bulunmayışından yakınırız da, birçoğumuz böylesi bir politikanın ilkelerini içerecek görüş ve düşünceler üretip meslek ve ülke kamuoyuna açıklamaktan nedense özenle kaçınır, çekiniriz. Oysaki bir veteriner hekimin en öncelikli ödevi, yapacağı teknik çalışmalardan da öte deneyimlerinin ürünü olan görüş ve düşüncelerini çekinmeden açıklamak olmalıdır. Nedense yıllardır bu ödev sadece meslek örgütlerinin ödeviymiş gibi, yanlış bir kanıya saplanıp kalmışızdır. Kuşkusuz politika üretmek en başta meslek örgütlerinin görevidir, ama meslektaşların da çeşitli konulardaki görüş ve önerileri ile meslek örgütlerini yönlendirmeleri ve gerektiği zaman yardımcı olmaları, taşın altına ellerini sokmaları gerekmektedir.

Veteriner hekimler tarafından ortaya konulan mesleki bilgi ve deneyimler, gelişen teknoloji ve bilimin ışığında sürekli yenilenmeli ve tartışılarak mesleki politikaların oluşturulmasına katkı sağlanarak kamuoyuna ve tüm veteriner hekimlere aktarılmalıdır.

Mesleğini seven her veteriner hekim, başta kolaycılığı seçerek politikacıları, bakanlığı, meslek örgütlerini suçlamayı bir kenara bırakıp özeleştiri anlayışı içerisinde mesleki konuları kendince irdelemeli ve deneyimlerini, düşüncelerini meslek ya da ülke kamuoyuna açıklamaktan çekinmemelidir. Bu tutum hiç kuşkusuz en başta mesleğimizin gelişmesine ve yıllardır yokluğundan söz ettiğimiz meslek politikamızın oluşmasına ışık tutacak, katkıda bulunacaktır.

6. Mesleğin İcrası

Önümüzdeki süreçte veteriner hekimler; hasta hayvanların tedavisinden çok koruyucu veteriner hekimliği hizmetleri için çalışacak, bu amaçla uyulması gereken kuralları ortaya koyacak, uygulanmasını sağlayacak, uygulamaları denetleyecek ve bu yönde rapor vereceklerdir. Hayvan sağlık raporları yanında, hayvan refahı kurallarının uygulanmış olma belgesi veteriner hekimlerin düzenleyeceği bir resmi evrak olacaktır. Başka bir ifadeyle veteriner hekimler hasta hayvanları tedavi etmenin yanında hayvan refahı kurallarının uygulanmasını ve hayvanların hastalanmamasını temin ederek mesleğini icra edecek ve kazanımlarını sağlayacaklardır.

Ülkemizde de bir protokolle imza altına alınan "Tek Dünya – Tek Sağlık" yaklaşımı bir ülkenin meslek politikası gibi algılanmalı ve tüm veteriner hekimlerin desteği sağlanarak güçlendirilmelidir.

7. Siyasal Güç Kazanma

Son zamanlarda haklılık ve uygulama yaygınlığı kazanan "veteriner hekimliğinin siyasal güç elde etme" konusu sorunlarımızın çözümündeki önemli güç kaynaklarımızdan birisi olmalıdır. Mesleki sorunlarımızın çözümünde meslek örgütlerimizin etkilerinin sınırlı olduğunu, sorunların

asıl TBMM’de çözülebileceğini, bu yüce kuruluştaki sayı ve kalite olarak etkinlik kazanmamız gerekmektedir.

Veteriner hekimliği mesleği halkla ilişkilerinin yoğun olması nedeniyle Dünya’da siyasallaşmaya en yatkın bir meslek grubudur. Yıllarca süren kamu kesimi ağırlıklı istihdam yapımız, devlet memurlarına politika yasak olduğu için, siyasetle uğraşma konusunda bizlere engelleyici bir faktör olmuştur. Mesleğimizin sorunlarının çözülmesi de maddi kaygılar taşımayan yeterli sayıda idealist Veteriner hekimlerin siyasi çabaları sonucu gerçekleşecektir.

8. Mesleğin Toplumda Bıraktığı İzlenim ve Saygınlık

Veteriner hekimlikte son 15 yıldır yer alan dünya ile bütünleşme çabaları, ev ve süs hayvanları klinisyenliği alanında gözlemlenen olağanüstü gelişme, eskiden kırsal kesimde “baytarlık” olarak tanımlanan mesleki imajımızı geniş ve etkili çevreler nezdinde önemli noktalara getirmiştir. Bununla beraber gelişme ve dönüşüm tam gerçekleştirilmemiş, son yıllarda toplumda gittikçe daha çok filizlenen “Çevre Bilinci, Hayvan Refahı ve Hayvan Hakları” gibi evrensel konularda hakkımız olan önderlik rolünü mesleğimiz ne yazık ki yeterince üstlenememiştir.

Veteriner hekimliğin Türkiye’deki yeni imajı, toplumda gün geçtikçe daha çok taraftar bulan bu üç konuda da inisiyatif almak, var olan sivil toplum örgütlenmesini daha da genişleterek önderlik etmek olmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Dershaneler Birlikleri, Belediyeler ile işbirliği yapılarak mesleğimizin tanıtımı, hayvan sevgisinin yaygınlaştırılması için eşgüdüm oluşturulmalıdır. Bu sorumluluk bölge odalarınca üstlenilmelidir.

9. Yüksek Öğretim

Fakültelerimiz geçmişte ve bugün olduğu gibi sadece kamu kesiminin gereksinimini karşılayacak memur veteriner hekim tiplemesindeki gibi pratisyen kişiler değil, çağın gelişimine ayak uydurabilecek nitelikte, bir yabancı dili çok iyi bilen, veteriner hekimliğin temel konularından birinde uzmanlık yapmış, sosyal yönü gelişkin kişiler yetiştirmelidir.

Meslek politikalarının oluşmasında veteriner fakülteleri lokomotif görevi üstlenmeli, sadece öğrenci yetiştirmekle kalmayıp, mezun veteriner hekimleri istihdam ve mesleki eğitim sorunlarıyla da yakından ilgilenmelidir.

Fakülteler ile Meslek Odalarının İşbirliği: Örgütlü mesleki mücadelenin etkin bir şekilde yapılması için, öğrencilikten başlayarak meslek örgütlerine olan ilgi sağlanmalıdır. Bu amaçla Fakülte, Meslek Odası birlikteliği hususunda işbirliğinin alt yapısı mevzuatla güçlendirilmeli ve uygulanabilirliği temin edilmelidir.

10. Çağdaş Mesleki Örgütlülük

Veteriner hekimlik örgütlülük sürecinin geçmişi bakımından belki de Türkiye’nin en eski mesleklerinden birisidir. TVHB ve bağlı odalarının kuruluşunun üzerinden elli yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen kurumsallaşmayı başarmış çağdaş bir örgüt modelini tam gerçekleştirilmemiştir. Mesleğin var olan problemlerinin çözüm yeri ve tek adresi TVHB düşüncesi, meslektaşlarımızın ve özellikle odalarımızın kolaycılığı seçmesinin nedenidir. Bölge odaları üyelerini aktive etmeli, bölge ve ülke sorunlarına yönelik çalışmalar yapmalıdır. Ayrıca odalara üye olmanın avantajları yasalarla güvence altına alınmalı ve gönüllü zorunluluk oluşturulmalıdır.

Hukuk Bürosu: Birçok mesleki sorunumuz normal yollarla çözülememektedir. Geriye mahkeme yolu kalmaktadır. Bunun için İdari davalarda tecrübe kazanmış bir hukuk bürosundan danışmanlık hizmeti almak gerekmektedir.

Uzman Havuzu: TVHB Merkez Konsey Başkanlığı bünyesinde konusunun uzmanlarında

meydana gelmiş olan bir uzmanlar havuzu oluşturulmalıdır. Ülke gündeminde mesleğimize dair konulara ilişkin gerekli açıklamalar tek bir ağızdan yapılması bilgi kirliliğinin oluşmaması bakımından önem taşımaktadır.

Kurumsallaşma: TVHB Merkez Konsey Başkanlığı hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi mesleğimizin geleceği bakımından büyük önem taşımaktadır. Konsey Başkanlığı, basın-yayın, halkla ilişkiler, lobi faaliyetleri, mesleki mevzuat oluşturulması konularında arzulan hizmetleri sunabilmesi için kurumsallaşma konusunda çalışmaların bir an önce başlatılması gerekmektedir.

11. İletişim Teknolojileri

Veteriner hekimliği çok hızlı gelişen bir meslektir. Çok hızlı değişen bilgilerle icra edilen bir mesleğin mensubunun, devamlı kendisini yenilemesi gerekir. Bilim ve teknoloji geliştikçe mesleki yenilenme de zorunluluk haline gelmektedir. Yeniliklerden uzak duran bir veteriner hekimin mesleğini yeterince icra edebilmesi mümkün değildir. Bu durumda meslek hayatı boyunca eğitim alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Mesleki kalitenin gerçekleştirilebilmesi için doğru ve etkili bir mezuniyet sonrası eğitim programı düzenlenmelidir.

TVHB ve Fakülteler çağdaş iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeleri yakından izleyip veteriner fakültelerindeki öğrencilere ve tüm meslektaşlara hem iletişim teknolojilerindeki mevcut uygulamaları, hem de günlük değişen gelişmeleri dersler, kurslar, bültenler halinde duyurmalıdır. Bölge odaları özellikle serbest çalışan üyelerine söz konusu kurslara katılmayı zorunlu kılmalıdır.

TVHB – Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitim ve Gelişim (VETSEG) programlarının bir an önce uygulamaya konulması, bunun için de gerekli üst kurulların ve komisyonların kurulması ve faaliyetlerinde işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

12. Çağdaş Biyoteknoloji’lerden Yararlanma

Moleküler biyoloji ve genetik biliminin günümüzde ulaştığı bu son adımı çok kısa bir zaman süreci içerisinde yenilerinin izleyeceğine kuşku yoktur. Öyleyse bizlerin de bu gelişmelerden uzak kalmayıp ortaya çıkan yeni bilgilerin veteriner hekimlik ve hayvancılık alanına bir an önce aktarılması konusunda çaba göstermemiz gerekmektedir. Bu konuda atılacak en önemli adım fakültelerimizde okutulan klasik zootekni konuları yanında modern biyoteknoloji ile ilgili konulara da yer vermek, kurulacak bir araştırma enstitüsünde bu konularda çalışmak isteyen akademisyenlere fırsat ve imkan sağlamak olmalıdır.

13. Araştırma – Geliştirme (Ar-Ge)

Yaşamın her alanında olduğu gibi veteriner hekimlikte de araştırma-geliştirme çalışmalarının çok büyük bir önemi vardır.

Yapılması gereken, şimdilik, fakültelerde, kamu kesiminde ve özel sektörde ayrı ayrı Ar-Ge birimleri veya Teknoparklar oluşturulup ileride bunların ortaklaşmalarını ve entegrasyonunu sağlamak olmalıdır. O arada fakültelerin mutlaka kısmen bağımsız yönetimleri olan araştırma enstitüleri kurup, araştırmaları döner sermaye, TÜBİTAK, Üniversite Araştırma Fonu ve yurt dışı kaynaklardan desteklenecek bir yapılanmaya gitmelerinde çok yararlı olacaktır. Özellikle bölge odalarımızın ve uzmanlık üzerine kurulan derneklerimizin AB fonlarını kullanarak yöresel projeler hazırlamaları veya katılmaları ülkemize ve mesleğimize katkı sağlayacaktır.

14. Çalışma Alanlarımızla İlgili Mesleki Politikalar

14.1. Kamu Kesiminde Mesleki Politikalar

Kamu kesimine ilişkin mesleki politika önerileri

a) Merkezde kurulacak Veteriner Hizmetleri Genel Müdürlüğü, bürokrat olarak değil; planlamacı, projeci, fizibiliteci olarak yetişmiş, dünyada veteriner hekimlik ve hayvancılık alanında yer alan bilimsel gelişmeleri yakından izleyen, dil bilen uzmanlardan oluşan kurmay bir heyet olmalıdır.

b) Taşradaki örgütlenme, ister iller bazında ister havzalar bazında olsun yürütücü, planlama yapan, fizibilite ve proje hazırlayan, veri tabanı oluşturan, hayvancılık işletmelerine eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunabilen, veteriner halk sağlığı ve gıda güvenliği açısından hayvansal ürünleri ahırdan sofraya kadar denetlemeyi önceleyen, hayvan hastalıklarının teşhisini ivedilikle yapabilen, karantina ve hijyen önlemlerini zamanında alabilen bir konumda olmalıdır.

c) Taşra örgütlerini, il müdürlüğü ve ilçe hükümet binalarının giriş katlarındaki sığınmacı konumdan kurtarıp il ve ilçe merkezlerinde kiralananak bilgisayar ve internet ağı ile donanmış, aydınlık, modern ofislerde faaliyet gösterecek duruma getirmek gerekir. Böylesine güçlü bir potansiyele sahip serbest veteriner hekimlerden, kamu hizmeti görmek üzere **“yetkilendirilmiş veteriner hekim”** olarak yararlanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

d) Yukarıda belirtilen hizmetlerin etkinlikle ve zamanında yürütülebilmesi taşra örgütünün bağımsız ve mobil bir ulaşım ve iletişim sistemine sahip olmasına bağlıdır.

e) Kamu kesiminde çalışan veteriner hekimlerin özlük hakları mutlaka iyileştirilmeli, gerek yasadışı gerek klinik açmak suretiyle yasal olarak kamu dışında çalışmaları engellenmelidir.

f) Gıda laboratuvarları ile ilgili mevcut uygulama yönetmelikte sayılan mesleklerce her türlü analiz yaptırılmaktadır. Halbuki mikrobiyolojik, toksikolojik, serolojik v.b. analizlerin sadece Veteriner Hekimlerce yapılması gerekmektedir. Bu husus halk sağlığı bakımından ve gıda güvenliği açısından son derece önem taşımaktadır.

g) Tarım Danışmanlığı: Mevcut uygulama ve düzenlemeler bitkisel üretime yöneliktir. Bu durumun mesleğimiz açısından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi için gereken çalışmalar yapılmalıdır.

h) Çevre ve Orman Bakanlığı: Bu Bakanlık tarafından yürütülen Hayvan Refahı ve Deney Hayvanları ile ilgili hizmetlerin altyapısı yoktur. Bu nedenle bu hizmetler ilgisiz ve yetkisiz meslekler tarafından yürütülmektedir. Yaban hayatı ve hastalıkları konuları veteriner hekimliği eğitim programlarına dahil edilmeli, bu alandaki araştırmalar desteklenmeli, Çevre ve Orman Bakanlığında bu konuda gerekli alt yapının oluşturulması için yeterli veteriner hekim istihdamı sağlanmalıdır. Bakanlık merkezde bir Veteriner İdari yapılanması (Genel Müdürlük, Daire Başkanlığı v.b.), taşrada ise Çevre İl Müdürlüğüne bağlı şube müdürlüğü şeklinde yapılanmaya gidilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde bu hizmetlerin yetkili Veteriner otoritesinin yer aldığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülmesi sağlanmalıdır.

İ) Sağlık Bakanlığı: Sağlık Bakanlığında Şubat 2009’da oluşturulan Zoonotik Hastalıklar Daire Başkanlığı; veteriner halk sağlığı hizmetlerini tümüyle yapmaktan uzaktır. Ayrıca taşra teşkilatı da bulunmamaktadır. Bu bakanlıkta veteriner hekimler, gıda ve çevre kontrol şube müdürlüğü, hıfzısıhha gıda güvenliği ve beslenme müdürü ve çevre sağlığı araştırma müdürü olamamaktadır.

14.2. Serbest Kesimde Mesleki Politikalar

Serbest Veteriner Hekimlik Konusundaki Mesleki Politika Önerileri

- a) Serbest veteriner hekimler ancak odaların belirlediği yerlerde klinik açabilmeli ve yine odalarca belirlenecek deneyimli veteriner hekimlerin yanında bir yıl süre ile staj yapmadan çalışma izni alamamalıdır.
- b) İlaç sorunu sadece Veteriner hekimliğinin bir sorunu değildir. Tıp-Veteriner ve Eczacıların ortak sorunudur. Çözümü de ortak olmalıdır.
- c) Gerek Eczanelerden gerekse Muayenehane ve Polikliniklerden Mesleğimizin saygınlığına gölge düşüren reçetesiz yada muayene etmeksizin ilaç satışı işine son verilmelidir.
- d) Her odanın periyodik olarak kendi bünyesinde düzenleyeceği mezuniyet sonrası mesleki eğitime serbest veteriner hekimlerin katılması zorunlu kılınmalı, yılda belli bir krediyi dolduramayanlara odalarca yaptırım uygulanmalıdır. Bu konuda mevzuata ihtiyaç duyulmaktadır. Varolan mevzuata (TVHB VETSEG yönetmenliği) işlerlik kazandırılması gerekiyor.
- e) Odaların belirledikleri Asgari Ücret Tarifesinin dışında ücret alan veteriner hekimlere mevcut yasada da bulunan hükümler ödünsüz uygulanmalıdır.
- f) Serbest veteriner hekimler Tarım İl Müdürlükleri tarafından değil Veteriner Hekim Odaları tarafından veya birlikte ruhsatlandırılıp denetlenmelidir.

14.3. Özel Sektör

Özel Sektör Şirketlerinin Çalışmaları ile İlgili Mesleki Politika Önerileri

- a) Suni tohumlama şirketleri görev yapacakları bölge ile ilgili ayrıntılı bir fizibilite yapmalı ve proje hazırlamalıdır. Bu proje bölge veteriner hekimler odası ve il kamu örgütü tarafından değerlendirildikten sonra şirketlere çalışma izni verilmelidir.
- b) Arzu edilen, özel sektör şirketlerinin imkanı olan veteriner hekimler tarafından kurulmasıdır, eğer bu mümkün olmuyorsa da, şirketlerin bir suni tohumlama ya da zootekni uzmanı veteriner hekimi koordinatör olarak atamaları koşulu getirilmelidir.
- c) Şirketlerin hazırlayacakları projelere teknik konuların dışında çalıştıracakları veteriner hekimlerin sayılarını ve ödeyecekleri ücreti yazmaları zorunluluğu getirilmeli, ücretler veteriner hekim odaları tarafından belirlenmelidir.
- d) Şirketler çalıştıracakları veteriner hekimlere göreve başlamadan önce etkin bir eğitim programı uygulanmasını sağlamalı, ancak bu eğitimde başarılı olanlar çalışmaya başlamalıdır. Ayrıca şirketler hizmet götördükleri yetiştiricilere de eğitim programları düzenlemelidir.
- e) Suni tohumlama şirketlerinin çalışmaları, elde ettikleri gebelik ve doğum sonuçları her aşamada oda ve il kamu örgütü elemanları tarafından denetlenmeli, aylık çalışma raporu hazırlamaları koşulu getirilmelidir.

14.4. Yetiştirici Birlikleri

Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde yetiştirici birlikleri hem hayvancılık alanında hem de siyasal alanda çok etkindirler. Hükümetler üzerinde baskı oluşturarak bir yandan hayvancılığın sorunlarını çözerken, bir yandan da üyelerinin gelirlerini ve refah düzeyini artırmaktadırlar.

Yetiştirici birlikleri düşük ücretle veteriner hekim ve veteriner sağlık teknisyeni çalıştıracaklarına bölgelerinde bulunan serbest veteriner hekimlerle yaptıkları iş karşılığı anlaşılırsa hem hizmetlerin daha etkin biçimde yürütülmesi sağlanmış olur hem de yetiştirici birlikleri ile serbest veteriner hekimler arasındaki olası çatışmalar ortadan kalkar.

14.5. Belediyeler

Belediyeler, beldelerinde yaşayan insanların sağlık ve mutluluğu için kurulmuş yerel kuruluşlardır.

Özellikle hayvan sağlığı ve gıda güvenliği konusunda alacakları önlemlerle, insanların tükettikleri gıdaların sağlıklı olmasını sağlamak ve kuduz başta olmak üzere zoonoz hastalıkların insanlara bulaşmasını önlemekle yükümlüdürler. Bu amaçla da mezbahalar kurarlar, yetkileri çerçevesinde gıda üreten ve satan işletmeleri denetlerler ve sokak köpeklerinin yaşam ortamlarını bozmadan insanlara zarar vermesini önlemeye çalışırlar. Tüm bu hizmetleri yapacak olan da hiç kuşkusuz veteriner hekimlerdir. Belediye veteriner hekimlerinin özlük hakları, görev alanları ve uğradıkları siyasi baskılar konusunda önemli sorunlarının olduğu bilinmektedir. Ayrıca belediye veteriner hekimlerinin şimdiye kadar kamu veteriner hekimleri ve serbest veteriner hekimler kadar kendilerini ifade edemedikleri, sorunlarını dile getirmedikleri de bir gerçektir. Türkiye'deki 3000'e yakın belediyeden sadece 1000'in de veteriner hekim istihdam edildiği düşünüldüğünde bu konuda büyük bir açığın söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda yapılması gereken en önemli iş, konuyu yasal bir zemine oturtmak ve gereken sayıda veteriner hekim istihdamını sağlamaktır. Yerel yönetimlerde veteriner hizmetlerinin koordinasyonu ve uygulaması için veteriner müdürlüklerinin kurulması yasal olarak zorunlu hale getirilmelidir. Belediyelerde çevre zararlıları ile mücadele veteriner işleri müdürlükleri tarafından yapılmalıdır.

15. Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin Vizyonu ve Misyonu

15.1. Türk Veteriner Hekimlerinin Vizyonu

TVHB'nin hazırlamış olduğu *"Bizler dünyanın en saygın, ömür boyu yüksek ahlak ve sorumluluk gerektiren Veteriner Hekimliği Mesleğinin üyeleriyiz. Şahsi çıkar ve siyasi amaç gözetmeksizin ülkemizin çıkarları doğrultusunda hayvansal üretim, hayvan sağlığı ve refahı, gıda güvenliği, veteriner halk sağlığı ve çevre sağlığı konularında büyük bir azimle çalışacak, mesleğimizi birlik ve beraberlik içinde en ileri noktalara taşıyacağız."* vizyon belgesi ile 2023 yılına kadar *"Dünyanın En Saygın Mesleği Olmak"* temel vizyonunu gerçekleştirmek hedeflenmelidir.

15.2. Türk Veteriner Hekimlerinin Misyonu

Misyonu Gerçekleştirme Çalışmaları

1. Hayvan sağlığı, hayvan refahı ve veteriner halk sağlığı ile ilgili ortak politikalar oluşturmak için ilgili konuların bilim ve etiğini tartışmak üzere Odalar ve üyelerimiz bir araya getirilmeli ve görüşleri alınmalı;
2. Mesleğimizin vizyonunu gerçekleştirmek ve geleceğini tümüyle hazırlıklı karşılamak üzere mesleğimizi etkileyebilecek konularda forum ve tartışmalar düzenlemeli;
3. Tüm veteriner hekimlerin uygun buldukları faaliyetleri yerine getirmeleri için onlara bilgi sağlamalı;
4. Veteriner hekimlere ve kamuya karşı şeffaf olabilmek için mesleğimize kılavuz olacak mesleki politikalar geliştirmeli;
5. Politikacılar, kurumlar ve STK'ları ile lobi faaliyetinde bulunarak düşüncelerimizi ortak ses olarak anlatmalı, önemli kararların merkezinde yer almasını sağlamalı;
6. Politikacılar, kurumlar, üreticiler, STK'ları, ilaç üreten ve satanlar ve diğer önemli paydaşlarımız arasında **'onurlu aracı'** olarak hareket ederek onların görüşlerinin hayvanların yararına uzlaşmasını sağlamalı;
7. İnsanlığa katkısının daha iyi anlaşılması için veteriner hekimliği mesleğinin bir **'Sağlık Mesleği'** olarak rolünü tanıtmalı;
8. Ömür boyu öğrenim dahil, lisans öncesi ve lisansüstü eğitimin içeriğine katkıda bulunarak hasta ve hasta sahiplerinin, bilgi ve becerilerimize güvenebilmelerini sağlamalı;

9. Üyelerin makul bir kalitede hayat sürmeleri için onların menfaatlerini dikkate almalı;
10. Mesleki politikalarımız; kararlarımız ve eylemlerimizin, çevre üzerinde etkileri olabileceğini ve global çevrenin zarar görmemesini sağlamalıdır.
11. **Tek tıp – tek sağlık** kavramına uygun eğitim ve uygulama yapılmasına önem verilmelidir.
12. Veteriner hekimliğin hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi mesleğe karşı oluşan yada oluşması muhtemel tehditlere karşı stratejik mücadele organizasyonunun sağlanması gerekir.

15.2.1. Analiz

Türk Veteriner Hekimleri olarak durum tespiti yaparak nerede olduğumuzu, nereye gitmek istediğimizi, gitmek istediğimiz yere nasıl ulaşabileceğimizi ve başarılarımızı nasıl takip edip değerlendirebileceğimizi analiz etmemiz gerekmektedir.

15.2.2. Dış Çevre

- Bireysel hayvan üretiminin azalan ekonomik değeri ile bireysel hayvanların tedavisindeki azalma ve özellikle kırsal kesimdeki veteriner hekimler üzerindeki ekonomik etki,
- Yalnızlığı paylaşmak için beslenen hayvanların artan duygusal ve bu nedenle de ekonomik değerinin teferruatlı tedaviler için büyüyen bir talep oluşturması,
- Sürmekte olan küreselleşme, ticaretin serbestleştirilmesi ve bunun mesleğimiz üzerindeki etkileri,
- AB'nin önceliği olarak, bir 'rekabet gündemi' ortak taahhüdü,
- Uluslararası Standardizasyon,
- Üretimden bağımsızlaştırma ve çapraz kontrol kuralları dahil Ortak Tarım Politikası reformu,
- Çiftlikten çatala' yaklaşımını kapsayan üretim zincirlerinin daha güçlü entegrasyonu,
- Halkın hayvan refahına karşı artan ilgisi,
- Üreticiler ilave prosedürlerin kazançları üzerindeki etkisi konusunda endişelenmektedirler.

Toplumsal beklentilerindeki değişimleri de dikkate almalıyız:

- Tecrit politikası giderek veteriner hekimleri köşeye sıkıştırmaktadır. Diğer meslek örgütlerinden ortak ve toplumu ilgilendiren problemlerin çözümünde işbirliği ve ortak çalışmalar beklenmektedir.
- Toplum yeni bir politika geliştirilmesinde bilimsel ve teknolojik konulara ilave olarak diğer toplumsal faktörlerin de dikkate alınmasını beklemektedir. Bu nedenle etki değerlendirmeleri ve iletişim planları bir konunun tartışılmasında gittikçe daha önemli hale gelmektedir.
- İnternet; tedaviler ve ilaçlar konusunda bilgi erişimine giderek daha fazla imkan sağlamaktadır.
- Tüketici ve kamuoyunun halk sağlığı/gıda güvenliği konularında her geçen gün daha da artan beklentisi.
- Gıda güvenliği risklerine karşı artan bir önyargı.

Politikalarımız mevcut ve gelecek veteriner hekimleri meslek hayatına hazırlamayı da içermelidir, böylece onlar bu yeni çevrede başarılı olabilirler.

15.2.3. İç Güçlülük ve Zayıflıklar

Geleceğe bakarken bazı fevkalade güçlü yönlerimiz nedeniyle güvenimiz olabilir.

- Anatomiden zootezniye kadar bilimsel bilgilerimiz,
- Birçok hayvan türünün pato-fizyolojisini kavrayışımız,
- Mükemmel muayene, teşhis ve hayvan tedavi etme teknik becerilerimiz,
- Bir tek hayvan ve onun popülasyonunun geri kalan kısmı ile halk sağlığı üzerindeki etkileri arasındaki doğrudan ilişkiyi görme kabiliyetimiz,

Misyonumuzu yerine getirmeye çalışırken bazı önemli sıkıntılarla karşı karşıyayız.

- Geçen yıllarda mesleğimizin içinden ve dışından insanlar toplumdaki rolümüzün önemini unutmuş görünmektedirler,
- Birçok sebeple hayvan sağlığı ve refahı merkezimizden uzaklaştık,
- Halk sağlığı ve gıda güvenliği konularında zaman zaman gerçek görevlerimizden çok kırtasiyecilikle meşgul olduk,
- Bazen etiği göz ardı ederek bilim ve ekonomi üzerine çok fazla odaklandık.
- Eğitimin istenilen düzeylere ulaşamaması.

Dış dünyada kontrol edemediğimiz daha çok şey var ve bu alanlarda olabildiğince erken bir şekilde, en iyi reaksiyonu vermek zorundayız. Güvendiğimiz birçok güçlü yönlerimiz var ancak, meslek olarak ilişkili olduğumuz paydaşlarımızı da geliştirme ihtiyacımız olacaktır.

15.2.4. Vizyon 2023

Yukarıdaki analiz ve sonuca cevap olarak, TVHB'ne 2023 yılı için önerilen “***Dünyanın En Saygın Mesleği Olmak***” vizyonu aşağıdakileri içermektedir:

Stratejik Planlama

Mesleğimizin tanımlanmış olan vizyonu ve misyonu çerçevesinde geleceğe yönelik olarak planlamasının yapılabilmesi için T.V.H.B. Merkez Konsey Başkanlığı'nın belirleyeceği Stratejik Planlama Komisyonun kurularak, beşer yıllık olmak şartı ile 2023 yılına kadar stratejik planlamanın yapılması gerekmektedir.

Tek Sesle Konuşmak

TVHB mesleki konularda ilgili görüşler alınarak belirleyeceği görüşleri duyurmada tek ses olmalıdır.

Mesajlarımızın İletilmesi

Veteriner Hekimlerin, Milli ve Avrupa düzeyinde etkilerini azami seviyeye nasıl getirebilecekleri konusunda şeffaf ve birleştirilmiş bir strateji geliştirmek,

Sorunlar üzerindeki pozisyonumuz bilim ve etiğin tek sesi temelinde olmalıdır.

Üye Çıkarları

Meslek örgütlerine üye olan meslektaşlarımızın maddi ve manevi çıkarları mesleğini icra ederken makul kalitede bir hayat sürebilmeleri için gözetilmelidir.

Veteriner hekimliği mesleğinin bir “ Stratejik meslek” olarak tanınmasını sağlamak tüm Veteriner hekimlerin görevi olmalıdır.

Bilgiler

Veteriner hekimlerin özel ihtiyaçları ilgili bilgilere erişebilecek şekilde düzenleme meslek örgütlerin desteği ile yapılmalıdır.

Ömür Boyu Öğrenme

TVHB ömür boyu öğrenme için geniş kapsamlı, sürekli bir sistem geliştirmelidir. VETSEG programları işlerlik kazanmalıdır.

Katılım

Mesleki etkinliklere duyarlılık ve katılım mutlaka sağlanmalıdır.

Stratejik Duruş

TKB hayvancılıkla ve mesleki konularda TVHB'nin görüşlerini almalıdır.

TVHB'ne etik duruş ve mesleğimiz için söz hakkı ve yetkisi verilmelidir.

Veteriner Hekimlerin Eğitimi

Nihai başarı düzeyleri için bir asgari standart geliştirmek,

Veteriner hekimliği eğitiminde izlemenin etkisini incelemek,

Gönüllülük esasına dayalı mevcut okulları ve öğretim üyelerini ziyaret ve değerlendirme sistemini daha güçlü ve saygın bir sisteme dönüştürerek okulların ciddi noksanlıklarından kaynaklanan önemli sonuçlara engel olma çalışmaları yapılmalıdır.

Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar

Mesleğimizle ilgili diğer ülkelerdeki uygulamaların bilinmesi mesleki politikalarımızın belirlenmesinde ve haklarımızın alınmasında iyi örnekler olacaktır. Bunun için belli bazı ülkelerin uygulamalarını öğrenmek ve meslektaşlarla paylaşmak için üniversitelerimizde konu ile ilgili araştırmalar teşvik edilmelidir. Yâda yurtdışında görevli olan meslektaşlarımızdan yararlanılarak paylaşım sağlanmalıdır.

Türk Cumhuriyetleri başta olmak üzere stratejik öneme sahip olan bütün ülkelerle paylaşım oluşturulması için gereken çalışmaların yapılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

16. Önümüzdeki Yol, Özel Dikkat Alanları ile İlgili Mesleki Politikalar

16.1. Hayvan Sağlığı

Hayvan sağlığı, veteriner hekimliği mesleğinin çekirdek yetkilerinden biridir. Hayvan hastalıklarının önlenmesi ve kontrolü veteriner hekimliği mesleği için daha önemli bir mesele ve görevdir. Koruma, hayvan sağlığının korunması ve hastalık kontrolü temelinde olmalıdır. Çok bulaşıcı hastalıkların erken tespiti sonraki bir aşamada oluşabilecek afetleri engelleyebilir.

Tüm canlı hayvan işletmelerinde yeterli miktarda veteriner hekim bulunmalı ve veteriner hekimler tarafından düzenli olarak kontrol edilen sürü sağlık tarama programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu programlarda veteriner hekimin özel sağlık ve refah parametrelerini muayene ve kontrol edebileceği ve sürü statüsünü değerlendirebileceği bir şekilde çiftçi ile arasında düzenli teması sağlamalıdır. Lokal düzeyde risk değerlendirmesi ve yönetimi olmakta ve biyogüvenlik önlemlerinin çiftlik düzeyinde gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

Hayvan sağılığı alanında çalışan veteriner hekimler ile araştırma, eğitim, endüstri, gıda hijyeni vb. gibi diğer alanlarda çalışan meslektaşlarının çalışmalarına entegre olması gerekir. Tüm veterinerlik hizmetlerinde iyi bir işbirliği, ilgili tüm taraflara fayda sağlayacaktır.

16.2. Veteriner Sağlık Ürünleri

Mevcut veteriner sağlık ürünlerin giderek azalması, hayvan sağılığının korunmasına karşı ciddi bir risk oluşturmaktadır. Yeni veteriner ürünlerin geliştirilmesi uzun süren belirsiz ilaç geliştirme işlemleri ve hayvancılıkta nispeten küçük kârlar için yüksek mali yatırımlar gerektirmesi nedeniyle ilaç firmaları için çok cazip değildir. Birçok ürün nihayetinde piyasadan çekilmekte ve piyasada neredeyse hiçbir yeni ürün görülmemektedir. En üst kalıntı limitlerinin önceden ilan edilmesi, kademeli sistem (diğer endikasyonlar ve türler için onaylanan ilaçların sıra dışı vakalarda veteriner hekimlerin kullanımına izin verme), atların tedavisi için temel ürünler listesi ve pazarlama yetkilerinin karşılıklı tanınmasını koordine etmek için bir grup değerlendirmesi durumun iyileştirilmesi için faydalı olacaktır.

16.3. Hayvan Refahı

Hayvanların kendilerini iyi hissetmeleri onların sağılığı kadar önemlidir. Sağılık ve refahın farklı konular gibi görülmesi neredeyse imkansızdır. Zayıf bir sağılık statüsü hayvanların refahını etkileyecektir ve baskı altında kaldığı zaman hayvanlar enfeksiyonlara ve diğer hastalıklara daha duyarlı hale gelecektir.

Hayvan refahının, hem veteriner hekimliği lisans müfredatında, hem de ömür boyu öğrenim programlarında öğretilmesini geliştirmeye yönelik politikalar geliştirmek gerekmektedir.

Veteriner hekimliği mesleğinin değişen rol modelinde çok önemli bir yere sahip olan 'Hayvan Refahı' konusunda TVHB öncülüğünde; hükümet ve kamuoyunu etkileyebilmek adına çalışma grupları düzenlemeli, bilimsel toplantılar tertip etmeli, politikalarla ilgili tartışmalara yardımcı olmalı ve yayınlar yapmalıdır.

16.4. Veteriner Halk Sağılığı

Veteriner Halk Sağılığı; hayvanlar, hayvansal ürünler ve onların çevresinden kaynaklanan tehlikeleri azaltmak vasıtasıyla insan sağılığını etkilemektedir. Bu tehlike örnekleri zoonozlar, vektör kaynaklı enfeksiyonlar ve diğer bulaşıcı hastalıklar ile hayvanlarda kullanılan kimyasal maddeler ve ilaçları kapsamaktadır. Veteriner hekimliği mesleğinin halk sağılığındaki rolü ile ilgili olarak, bir sağılık mesleği olarak pozisyonunu sürdürmesi konusuna yoğunlaşacaktır. Meslek dışındaki insanlar çoğunlukla veteriner hekimlerin halk sağılığına sağladığı çok önemli katkıların farkında değildirler. Zoonoz hastalıkların kontrolü, ilaçları kullanma sorumluluğu ve gıda zincirini izleme vasıtasıyla hayvan kaynaklı gıdaların kalite ve güvenliğini sağlama veteriner hekimlerin insan sağılığına farklı pozisyonlarda sağladığı katkılara sadece birkaç örnektir. Eğer bu sistem başarısızlığa uğrarsa, büyük insan grupları riske maruz kalabilir. Politikacılar sağılık konularında konuştukları zaman bunun farkında olmalı ve veteriner hekimleri de akıllarında bulundurmaldırlar.

16.5. Gıda Zinciri Bilgileri

Veteriner hekimlerin veteriner halk sağılığı alanındaki etkinlikleri gıda tehlikeleri, risk değerlendirme prosedürleri, gıda kontrol prosedürleri, kontrol sistemlerinin yerinde incelenmesi, laboratuvar test metotları, ilgili mevzuat, gıda işletmecilerine karşı güç kullanım hakları vb. gibi konularda önemli miktarda ilave bilgi gerektirmektedir. Bu nedenle, bunun önemli bir parçası olmak için düzenli ve etkin bir eğitim sürdürülmelidir.

16.6. Etik

Veteriner hekimliği mesleğinin hayvanlar ve topluma karşı bu riskleri önleme ve özellikle günümüzde küreselleşme ve ticaretin serbestleştirilmesi çağındaki farklı çıkarlar arasında doğru bir denge sağlama sorumluluğu vardır.

TVHB, sadece doğrudan veteriner hekimlerin çıkarlarını temsil eden örgüt olma adına değil, ayrıca hasta sahipleri, meslektaşları, yetkili kurumlar, halk ve tüm bunların ötesinde hayvanların kendileri ile iş ilişkilerinde uygun hareket etmelerini sağlamakta rolü olanlar adına da konuşmalıdır.

16.7. Veteriner Hekimliği Sürekli Eğitim ve Ömür Boyu Öğrenim

Veteriner hekimlerin yetenekleri (örneğin bilgi ve becerileri ve bunların uygulanma şekli) onların işlerinin doğrudan en önemli ve en çok görünen yönüdür. Fakat yetenek statik değildir; veteriner hekimlerin mezun olduklarında kazandıkları mesleklerini uygulama yeteneği ömür boyu sürecektir. Bunun için veteriner hekimler bilimsel, etik, gelişim ve değişim yönünden bilgi ve becerilerini sürdürmek ve zenginleştirmek için ömür boyu öğrenimi takip etmelidirler.

16.8. Su Ürünleri ve Arıcılık

Eğitim konusunda fakültelerimizde bu alanlarda meslektaşlarımıza temel eğitimleri verilmeli, dersler zorunlu hale getirilmeli, Fakülte bünyesinde Anabilim ve Bilim Dalı şeklinde yapılanmalara gidilmelidir. Sektörle ilişkiler geliştirilerek sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikte eleman yetiştirilmesinin temini ile istenilen bilimsel altyapı oluşturulmalıdır.

17. “Çiftlikten Sofraya” Kadar Veteriner Hekim Denetimi

“Çiftlikten çatala” veya “tarladan çatala” temel prensipleri doğrultusunda Avrupa’da geliştirilen sloganların Türkiye’de de “ **Düşünceden çatala**” şeklinde ve veteriner hekim kontrolünde uygulanması yönünde çalışılmalıdır.

Veteriner hekimler bir hayvancılık işletmesinde üretimden sofraya kadar tüm aşamalarda veteriner hekim denetimini ve kontrolünü yeterli bulmamaktadır. Veteriner hekimler; hayvancılık işletmesinin ön fizibilite aşamasındaki tüm etütlerin yapılması ve ön fizibilitenin hazırlanması, işletmenin kurulmasına karar verme aşaması ve işletmenin projesi hakkında da karar verme ve kontrol görevlerini üstlenmelidir. Veteriner hekimler işletmenin düşünce aşamasından üretimine kadar olan çalışmalarında merkezinde olmalı ve sorumluluğun en büyük sahibi olmalıdır.

18. Sonuç

Sorunlarını özgürce ve komplekse kapılmadan tartışan toplumlarda, meslekler de sonunda arzu ettikleri yere gelebilirler. Mesleğimizin özellikle göreceli olarak küçük ve rekabetin ise çok güçlü olduğu düşünülürse, bunu söylemek kolay, ancak taşımak zordur. Dünyadaki son siyasi ve ekonomik gelişme ve değişimler görevimizi daha güç hale getirmektedir. Eğer geçmişte olduğu gibi gelecekte de başarıımızı sürdürmek istiyorsak, geniş bir katılımı ve güncelliği yakalamış yeni mesleki politikalar geliştirmemiz gerekmektedir.

Ortak hedeflerimiz ve çalışmalarımız için büyük önem taşıyan konuların önceliklerine karar verirken özellikle, tüm veteriner hekimler tek sesle konuşmayı öğrenmeli ve hepimiz kendi üstümüze düşen görevi yerine getirerek, tüm bunları beraber yapmalıyız.

Mesleki politikalarımızı belirlerken; çıkış noktamız meslektaşlarımızın yüksek mesleki motivasyon için duyabilecekleri özgüven olmalıdır. Meslektaşlarımızın mesleğinin hayvanlar ve insanlar için önemini kavrayarak özgüven kazanmaları ve bu özgüvenle duyacakları yüksek mesleki motivasyon ile mesleğini icra etmeleri mesleki politikalarımızın ikinci basamağını oluşturur.

Mesleğini icra ederken ülke hayvancılığının durumu, ilgili Bakanlığın mesleğimizi ilgilendiren yapılanması ve uygulamaları mesleki politikalarımızın sonraki basamağıdır. Sorunların çözümü noktasında siyasal güç kazanma ve çalışma alanlarımızla ilgili mesleki politikalar da son derece önemlidir; TVHB'nin misyonu ve vizyonu ise mesleki politikalarımızın en son basamağını oluşturur.

Birçok insan veteriner hekimlerin görev ve sorumluluklarını gerçekten anlamamakta ve bilmemektedir. Genellikle veteriner hekimliği ile ilgili bilinen durum hayvanlarını tedavi eden bir meslek grubu olmasıdır; ancak ihbarı mecburi hastalıkların büyük mihraklarının önlenmesi ve kontrolünde ve halk sağlığı/gıda güvenliğinde oynadığı rolle ilgili fazlaca bir şey bilinmemektedir. Eğer kamuoyu mesleğimizle ilgili fazlaca bir şey bilmezse, katkımızın değerini asla tam olarak değerlendiremeyecek ve takdir edemeyecektir.

Hayvan sağlığı, hayvan refahı ve veteriner halk sağlığı ile ilgili toplumsal ihtiyaçları doğru değerlendirmek ve bunu yaparken de mesleğimizi toplum tarafından saygı duyulan ve değer verilen aktif bir konuma getirmek zorundayız.

Bütün bu değerlendirmelerle birlikte 2023 vizyonu olan **“Dünyanın En Saygın Mesleği Olmak”** hedefine, TVHB öncülüğünde ulaşmaya çalışmak da mesleğimizin öncelikli hedeflerinden olmalıdır.

**III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
MESLEKİ ÖRGÜTLENME KOMİSYONU SONUÇ RAPORU**

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Doç. Dr. Fatih BİRDANE	Afyon Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	Yalçın KÖKSAL	Veteriner Hekimleri Derneği
Raportör	Begüm YURDAKÖK	Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği
Üye	Prof.Dr. Arif ALTINTAŞ	Türk Veteriner Hekimleri Birliği II. Başkanı
Üye	Gökhan ASLİM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Abdullah KÖSE	Ankara Büyükşehir Belediyesi
Üye	Tülay KURT	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Üye	Prof.Dr. Mehmet ŞAHAL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Şakir Doğan TUNCER	Veteriner Hekimleri Derneği Başkanı

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Yalçın KÖKSAL	Veteriner Hekimleri Derneği
Başkan Yard.	Araş.Gör. Begüm YURDAKÖK	Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği
Raportör	Gökhan ASLİM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	M. Ali UZAKGİDER	Denizli Veteriner Hekimleri Odası Başkanı

İçindekiler

1. Örgütlenme ve Önemi	77
2. Kamu Kesiminde Örgütlenme	77
2.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda Örgütlenme	77
2.2. Sağlık Bakanlığı'nda Örgütlenme	80
2.3. Yerel Yönetimlerde Örgütlenme	81
2.4. Çevre ve Orman Bakanlığı'nda Örgütlenme	82
2.5. Türk Silahlı Kuvvetlerinde Yapılanma	82
3. Ekonomik Örgütlenme	83
3.1. Yetiştirici Birliklerinde Örgütlenme	84
3.2. Kooperatiflerde Örgütlenme	86
3.3. Özel Kesimde Örgütlenme	89
4. Mesleki Sivil Toplum Örgütleri	90
4.1. Dernekler ve Vakıflar	91
4.2. Kamu Kuruluşu Niteliğinde Mesleki Sivil Toplum Örgütleri	92
5. Sorunlar	93
6. Öneriler	96

1. Örgütlenme ve Önemi

Gelişen ve değişen dünyada veteriner hekimliği mesleğinin önemi her geçen gün artmaktadır. Avrupa Birliği (AB) mevzuatının dörtte birinden fazlasını veteriner hizmetleri ile ilgili konular oluştururken, ülkemizde veteriner hekimliği ile ilgili hizmetler, başta Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) olmak üzere, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı gibi kuruluşlara dağıtılmıştır.

Örgütlenme konusu, her dönemde sosyal ve kültürel yapıyı geliştirmenin, ekonomik kalkınma ve gelişmeyi sağlamanın bir aracı olarak daima önemini korumaya devam etmektedir. Örgütler sosyal yapılardır. Her sosyal varlık gibi kurulur, hizmet eder ve yetersiz hale gelebilir. Yeniden yapılanma, bu yetersizleşmeyi giderici ve varlıklarının devamında kilit rol oynayan etkili bir araçtır. Bir örgüt ne derece etkin ve modern olursa olsun, zamanla, gerek iş yapısında meydana gelen gelişmeler, gerekse çevredeki diğer benzer örgütlerle yapılması zorunlu olan işbirliği ya da sosyal ve toplumsal değişimler örgütleri sürekli olarak yenilemeye iter.

Örgütlerde reform ve organizasyon, onları oluşturan insanlar için yapılır. İnsanlarda bazı yetenek ve niteliklerin var olması gerekeceği gibi, onların arzu ve isteklerinin de gözden uzak tutulmaması gerekmektedir. Örgütler değişme ve gelişmeleri adım adım izlemek ve gerekli uyum önlemlerini almak zorundadırlar. Aksi halde, yapıları sağlamlığını, etkinliğini ve verimliliğini kaybedecektir. Yapılacak bu değişime ve gelişmelerde geç kalınması durumunda reorganizasyon ihtiyacı da o kadar artacaktır.

“Geçmişte hayvan çok veteriner hekim az idi. Şimdi ise veteriner hekim çok hayvan az.” Bu bağlamda seçilecek örgütlenme modelinde hem bu kriteri göz önünde bulundurmak hem de, AB ülkelerinde olduğu gibi, kendi sosyo-ekonomik yapımızla uyumlu bir temele oturtmak zorundayız. Çünkü örgütlenme, yapısal bozuklukları gidermede ve kalkınmada meydana gelebilecek kaynak kayıplarını, en aza indirmede büyük önem taşımaktadır.

2. Kamu Kesiminde Örgütlenme

Dünyada, veteriner hekimliği hizmetlerindeki etkinliği giderek artan kamu teşkilatının, ülkemizde de yeni gelişmeleri takip eden, plan ve projelendirme becerisine sahip, bilimsel gelişmeleri yakından izleyerek uygulanabilirliğini sağlayan ve ülkemizin ihtiyaçlarını karşılayan gerekli donanımına sahip, nitelikli elemanlardan oluşan kadrolarla yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Dünyada her ne kadar kamu kesimini küçültmeyi, kamu hizmetlerini özel kesime devretmeyi amaçlayan global akımlar giderek hızlanmakta ise de hayvancılığın ekonomide önemli yer işgal ettiği batı ülkelerinde hayvan sağlığı ve gıda güvenliği gibi halkı doğrudan ilgilendiren konuların etkin kamu örgütleri tarafından yönetilmesi halen önemini ve güncelliğini korumaktadır. Türkiye’de de bu bağlamda bağımsız bir veteriner otoritesinin kurulmasına mutlak gereksinim vardır. Ancak böylesi bir otorite, geçmişin hantallaşmış aşırı bürokratik anlayışına göre değil, çağın modern devlet anlayışına göre yapılandırılmalı ve her şeyden önce Türkiye’ye özgü olmalıdır.

2.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nda Örgütlenme

1984 yılına kadar farklı isimler ve örgüt yapısı içinde bulunan TKB’nin 1984-1985 tarihinde yapılan ve mesleğimize oldukça büyük zararlar veren “reorganizasyon”dan günümüze kadar olan süreçteki yapılanması aşağıdaki şekilde yer almaktadır;

1984-85 yıllarında 212 sayılı KHK ile mesleğimizin çok büyük zarar gördüğü darbe gelmiş ve ana hizmet birimleri 3 Genel Müdürlüğe düşürülmüştür ve bu kararname ile Bölge Müdürlükleri kurulması da hükme bağlanmıştır (Tarım, Orman ve Köyişleri Bakanlığı).

1964 tarihli Tarım Hizmetleri ve Teşkilatının Yeniden Düzenlenmesi konusunda Tarım Bakanlığı Teşkilat ve Proje Grubu tarafından hazırlanan rapordaki “Merkez ve Taşra Örgütlenme Şemaları

ile 3161 sayılı yasanın teşkilat şemaları büyük benzerlik içindedir. Böylece bir mesleğin 1937'de başlattığı teşebbüs yarım asır sonra 1985'de gerçekleşmiş, ülke çıkarları bir meslek grubunun çıkarlarına feda edilmiştir. Daha sonra, 1991 yılında çıkarılan 441 sayılı KHK ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı teşkilat ve görevlerine ilişkin yeni bir düzenleme ile ana hizmet birimleri yeniden şekillendirilmiş ve araştırma hizmetleri (bitkisel, hayvansal üretim, kontrol hizmeti gıda vb) yeni oluşturulan ve ana hizmet birimi olarak kurulan Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne (TAGEM) devredilmiş, Proje ve Uygulama Genel Müdürlüğü araştırma dışında kalan hizmetleri yürütmek üzere, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne (TÜGEM) dönüştürülmüştür. Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü adını korumakla beraber, araştırma hizmetlerini Tarımsal Araştırma Genel Müdürlüğü'ne devretmiştir. Bu değişiklik, genel müdürlüklerin görevleri değişmemekle birlikte, daire başkanlıkları ve şube müdürlüklerinin sayısı, ismi ve görevlerinde değişiklik yapılmıştır.

1997 yılının Ocak ayında, Bakan onayı ile yapılan yeni bir düzenleme ile Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün yapısı değiştirilerek, veteriner birimlerinin tek bir çatı altında toplanması düşünülmüştür. Ancak, bu yapılanmada da yine veteriner hizmetleri ile ilgili bazı birimler (gıda hizmetlerinin Gıda Dairesi Başkanlığı'nda, ilaç hizmetlerinin İlaç Tohum ve Yem Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nda, su ürünlerini Su Ürünleri Afetler ve Çevre Dairesi Başkanlığı'nda toplanması gibi) diğer daire başkanlıklarının uhdesinde bırakılmıştır. Böylece veteriner hekimlerin görev alanlarında sorumluluk, yalnızca hayvan sağlığı hizmetlerini yürüten daire başkanlığı veya şube müdürlükleri düzeyine indirilmiştir.

Bakanlığın merkez yapılanması aşağıdaki gibidir;

Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

1. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Dairesi Başkanlığı
2. Kanatlılar ve Küçükevciler Dairesi Başkanlığı

Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü

1. Hayvan Sağlığı Dairesi Başkanlığı
2. Hayvan Hareketleri Dairesi Başkanlığı

Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

1. Hayvancılık ve Su Ürünleri Araştırmaları Dairesi Başkanlığı
2. Hayvan Sağlığı Araştırmaları Dairesi Başkanlığı

Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü

Belirgin bir daire başkanlığı olmamakla birlikte; kooperatifler ile ilgili iş ve işlemler muhtelif daire başkanlıklarında yürütülmeye çalışılmaktadır.

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve Et Balık Kurumu Genel Müdürlüğü

Bu genel müdürlükler ana hizmet birimi olmayıp Bakanlığa bağlı görev yapan KİT kuruluşlarıdır.

Taşra yapılanmasını ise il ve ilçe müdürlüklerinin dışında tarımsal araştırmalar genel müdürlükleri oluşturmaktadır. Bunlar arasında;

1. Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Enstitüsü
2. Marmara Hayvancılık Araştırma Enstitüsü
3. Çukurova Tarımsal Araştırma Enstitüsü
4. Bahri Dağdaş Uluslar arası Tarımsal Araştırma Enstitüsü
5. Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü
6. Güneydoğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsü
7. Ankara Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü
8. Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü gelmektedir.

2000'li yıllara gelindiğinde ülkemizde çalışmalarına hız verilen AB uyum yasaları çerçevesinde TKB'de iki önemli yasa üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Bunlardan biri "Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanun Tasarısı", diğeri ise "Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun"dur. Her iki kanun da; tarımsal üretim, gıda ve yem güvenliği gibi çok önemli konuları kapsamaları açısından sektörün tüm paydaşlarını etkilemektedir. Mevcut durumda gıda üretiminde ve uluslararası standartlara göre yasalarımızda ve denetimlerimizde yetersizlikler söz konusu olup, hem halk sağlığı açısından risk taşımakta, hem de uluslar arası ticarete karşımıza birçok engel çıkarmaktadır.

17 Aralık 2004 AB katılım müzakereleri için siyasi kriterleri yerine getiren Türkiye Tarım Bakanlığı bünyesinde AB uyum çalışmalarına başlanmıştır. Bu dönemden itibaren AB tarafından denetimlerden geçen Bakanlık, yeniden yapılandırılma bağlamında 11. ve 12. fasıllar kapsamında gıda güvenliği açısından yasal düzenlemelerdeki eksiklikleri gidermesi amacıyla hazırlanan "Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanun Taslağı" hazırlamıştır. Bu kanun tasarısı da tüm tarımsal üretimin çiftlikten başlayarak, gıda olarak sofraya ulaşınca kadar olan tüm safahatını içine alan çok geniş bir uygulama alanını kapsamaktadır. Bu nedenle, bu kanun, gıda güvenliği ve halk sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Belirtilen kanun tasarısının amacı, yasal düzenlemelerdeki bu eksikliklerin giderilerek, halk sağlığı açısından yeterli gıda güvenliği sağlanması ve uluslararası ticaretteki gıda güvenliğinin sağlanması ve uluslararası ticaretteki gıdanın önündeki engellerin de kaldırılmasıdır. Bu nedenle, bu kanun tasarısının amacına uygun olarak uluslararası kriterler göz önünde bulundurularak yasalaştırılması gerekir.

Gıda güvenliğinin sağlanmasının temelinde etkili denetim vardır. Etkili bir denetim sisteminin oluşturulması açısından TKB'nin yeniden yapılanması ile ilgili kanun tasarısı da bu sistemin oluşturulması açısından çok önemlidir. Tasarlanan kanun kamuoyunun görüşüne açılmadığı için, içeriği tam olarak bilinmemekle beraber, TKB adının "Tarım ve Gıda Bakanlığı" olması öngörülmektedir; ancak önemli olan bakanlığın adından ziyade teşkilat yapısı ve işlevidir.

TKB'den 5 Ocak 2005 tarif ve 25691 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Kırmızı Et Yönetmeliği'nde kombina ve mezbahalarda veteriner hekimin yanında gıda mühendisi ve ziraat fakültesi zootekni ve gıda bölümü mezunlarına sorumlu yönetici olma hakkı tanınmıştır. Ayrıca kombina ve mezbahalarda yönetmelik gereği muayene veteriner hekimi istihdam edilmesini koşula bağlamıştır. Hâlbuki AB ülkelerinde bu kadro resmi veteriner hekimler tarafından doldurulmakta ve hayvansal ürünlerin sağlığa uygun olup olmadığı da yine veteriner hekimlerin kontrolüne bırakılmaktadır. Aynı şekilde 8 Ocak 2005 tarih ve 25694 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Kanatlı Eti Yönetmeliği'nde de sorumlu yöneticilik olarak yine veteriner hekimin yanında gıda mühendisi ve ziraat fakültesi zootekni ve gıda bölümü mezunlarına çalışabilme hakkı tanınmıştır. Belirtilen tesislerin sorumlu yöneticiliği; aldıkları eğitim ve 6343 sayılı Kanunun 5. maddesi ile 3285 sayılı Kanunun 33. maddesi gereğince sadece Veteriner Hekimler tarafından yapılmalıdır. Bu konu ile ilgili hukuk mücadelesi çeşitli kurumların açtığı davalarla devam etmektedir.

2006 yılı AB İlerleme Raporu'nun Gıda Güvenliği ve Veterinerlikle ilgili kısmının sonuç bölümünde "Veterinerlik, bitki sağlığı ve gıda sektörlerinde sınırlı ilerlemeler kaydedilmiştir" ifadesi yer almıştır. Aynı raporda, TKB'de mevcut fonksiyonel yapılanma yerine, sektörel yapılanmaya gidilmesinin gerekliliği ve hayvancılık yönetiminin çok başlılıktan kurtarılması gerekliliği bildirilmiştir. Bakanlığın AB uyum çerçevesinde yeniden yapılandırılma çalışmaları devam etmektedir. Türkiye'de Veterinerlik Servislerinin OIE Kalite Standartlarına Uyumunun Güçlendirilmesi ile ilgili 2009 yılında sunulan raporda ise genel anlamda teşkilat yapısına ilişkin geleceğe yönelik planlamalar yapılmıştır.

Belirtilen modernizasyon sürecinin içerisinde gıdanın tek bir merkezden yönetilmesi; su ürünleri, balıkçılık ve hayvancılık ile ilgili genel müdürlüklerin oluşturulması ve köy hizmetlerinin il özel

idarelerine devredilmesi nedeniyle TKB'nin adının Tarım ve Gıda Bakanlığı olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. 2009 yılında hazırlanan bu kanun tasarısının sadece isim değişikliği getirmemesi, aynı zamanda statik bir bakanlık yerine daha dinamik bir bakanlığın kurulması amaçlanmaktadır.

Bu gün gelinen noktada ise, yaşanan bilim ve teknoloji çağı ve çağın koşullarına uygun, daha etkin, daha fonksiyonel ve daha verimli bir örgütsel yapıya kavuşturulması için TKB'nin örgüt yapısının modern sevk ve idare tekniğinin temel ilkeleri dikkate alınarak yeniden yapılandırmanın kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu bir gerçektir.

2.2. Sağlık Bakanlığı'nda Örgütlenme

Sağlık Bakanlığı'nda veteriner hekimler, 181 ve 190 sayılı KHK'ler gereği, Hıfzıssıhha Enstitülerinde, İl Sağlık Müdürlükleri, Gıda ve Kontrol Birimleri ile hastanelerde ya da laboratuvarlarda mikrobiyoloji ve biyokimya uzmanı olarak çalışma olanağı bulmuşlardır. Sağlık Bakanlığı, veteriner hekimler için geniş bir istihdam alanı olmasına karşın, çok az sayıda veteriner hekim çalışmaktadır. 1593 sayılı Umum Hıfzıssıhha Kanununun 9. maddesi, veteriner halk sağlığı ile ilgili sorunların çözümü için Sağlık Bakanlığı'nda yeterli sayıda veteriner hekimin istihdam edilmesi gerekliliğini hükmetmektedir.

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı bünyesinde; insan sağlığı yönünden önemli olan hayvansal kökenli besin veya katkı maddelerinin üretimi, dış alımı, dağıtımı ve tüketimini düzenleyen Gıda Maddeleri Tüzüğü'nün yetersizliği ileri sürülerek başka meslek gruplarına iş alanı yaratmak amacıyla 1995 yılında 560 sayılı KHK çıkarılmıştır. Hizmetin sunumunda yetki kargaşasına yol açan, hiçbir gelişmiş ülkede örneği olmayan bu uygulama, kimi meslek gruplarına yetki ve istihdam amacı taşımaktadır. Çözüm yerine, daha büyük sorunların doğmasına neden olmuştur.

İnsan sağlığı için risk oluşturan, hayvan hastalıklarının ve ülkede buna bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunlarının boyutlarını ve yaygınlığını saptamak, zoonotik hastalıklardan toplumu korumak için gerekli önlemleri almak, halk sağlığı açısından önem taşıyan hayvan sağlığı ile ilgili hastalıkları kontrol etmek amacıyla, Bakanlık makamının 1996 tarih ve 7706 sayılı oluru ile Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bir Veteriner Halk Sağlığı Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. AB'ye üye ülkelerin Sağlık Bakanlıkları bünyesinde bu tip örgütlenmeler yaygın bir şekilde görülmektedir. Ancak, kurulan bu daire başkanlığı gerekçe gösterilmeden, 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunun özüyle bağdaşmayacak bir şekilde kaldırılmıştır. Bu örnek, ülkemizin kamu yapısındaki politik kararsızlığı ve tutarsızlığı açıkça gözler önüne sermektedir.

Günümüzde biyolojik felaket haline dönüşen zoonozlarla mücadele amacıyla ulusal düzeyde kitle iletişim araçları vasıtasıyla kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik faaliyetleri gerçekleştirebilmek üzere, konuyla ilişkili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yer aldığı, TKB ve Sağlık Bakanlığı müştereken "Türkiye Zoonoz Milli Komitesi"ni (TZMK) oluşturmuşlardır. Coğrafi konumu itibarıyla büyük zoonoz riski ile karşı karşıya olan ülkemiz, yakın zamanda ortaya çıkan Kuş Gribi salgınında bu komitenin kuruluş amacına uygun olarak çeşitli faaliyetlerde bulunduğunu; ancak şu anda aktifliğini kaybettiği gözlenmiştir.

"Tek Dünya Tek Sağlık" yaklaşımı; insan, hayvan ve çevrenin optimal sağlığı ile yerel, ülkesel ve global olarak çalışan değişik disiplinlerin işbirliği faaliyetleri olarak önem kazanmış ve bunun sonucu olarak Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği ile Amerikan Tabipleri Birliği arasında 2007 yılında kabul edilmiş, Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu (FVE) tarafından da benimsenmiştir. 2009 yılında ise, Türk Tabipleri Birliği ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği, son yıllarda ortaya çıkan yeni zoonotik hastalıkların insan, hayvan ve çevre sağlığı üzerine olumsuz etkilerine yönelik olarak oluşturulan "Tek Dünya Tek Sağlık" konusunda ortak bir deklarasyonu yayımladılar. Bu yaklaşım doğrultusunda Sağlık Bakanlığı yapılanmasında veteriner hekimlerin görevlendirilmesi kaçınılmazdır.

Tüm bu gelişmelere rağmen, Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 24.01.2009 tarih ve 27120 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe konulan “Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğinin 2. maddesinin (f) bendinin (1) alt bendinde şube müdürlüğü için öngörülen meslekler arasında veteriner hekimliği mesleği yer almamıştır. Yönetmelikte adı geçen mesleklerden birçoğunun gıda güvenliği ve beslenme ile alakası bulunmamaktadır. Çevre sağlığı konusu aynı şekilde veteriner hekimlerin eğitimi ve uğraşı alanları içerisinde olup veteriner hekimlerin idari görev alabilmeleri de işin doğası gereğidir. Buna rağmen, Sağlık Müdürlüğü’nde bulunan Gıda ve Çevre Kontrol Şube Müdürü Kadrosu’na atanabilmek için ise; Tabip, Gıda Mühendisi, Çevre Mühendisi, Kimya Mühendisi olmak veya kimya, biyoloji fakültelerinden mezun olmak” şartı getirilirken “Veteriner Hekim”e yer verilmemesi dikkat çekicidir. Bu eksikliğin daha sonra 21 Şubat 2007 tarih ve 26441 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan aynı yönetmeliğin “değişiklik yapılmasına dair yönetmelik” ile düzeltilmesi beklenmiş, fakat bu yöndeki eksiklik giderilmemiştir.

Ayrıca, sağlık sınıfı içinde yer alan veteriner hekimler Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık sınıfı ile ilgili yapılan düzenlemelerde kapsam dışında bırakılmaktadır. Bilimsellikten de uzak bu uygulamanın bir an önce düzeltilmesi gerekmektedir. Bütün gelişmiş ülkelerde koruyucu sağlık hizmetleri beşeri hekim, eczacı, veteriner hekim ve yardımcı sağlık personeliyle ortaklaşa yapılırken bugün Avrupa Birliği gibi modern ülkelerin oluşturduğu Birliğe üye olma çabasındaki ülkemizde Sağlık Bakanlığında 30 veteriner hekimin emekliliğini beklemesi de bu tehlikenin önemini gözler önüne sermektedir.

2.3. Yerel Yönetimlerde Örgütlenme

Modern anlamda belediye örgütlenmesi, Cumhuriyet Dönemi’nde başlamıştır. 1930 da yürürlüğe konulan 1580 sayılı Belediye ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunları ile belediyelerin günümüze kadar uzanan yapılanmalarını sağlamıştır. Her iki kanun belediyelere çeşitli görevlerin yanında veteriner hekimlikle ilgili işlevsel görevler de yüklemiştir. 1580 sayılı belediyeler kanunun 15. maddesinde, veteriner hizmetlerinin nasıl yürütüleceği veteriner hekimin belediyelerdeki konumu açıkça belirtilmiştir. Belediyelerde veteriner hekimler personel yapılanmasında “baş amir” olarak tanımlanmış (Madde 77) ve belediye encümeninin doğal üyesi sayılmışlardır (Madde 88) İki kanun dışında 3285 sayılı Hayvan Sağlık Zabıtası Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da belediyelere veteriner hekimlik hizmetleri ile ilgili görevler vermektedir.

Belediyelerde görevli veteriner hekimler, gıda işlerinin kontrolü, et muayenesi, kuduz mücadelesi (başıboş dolaşan köpeklerle mücadele) gibi veteriner halk sağlığı konularında ağırlıklı olarak çalışmaktadırlar ve görev alanları doğrudan halk sağlığı ile ilgilidir.

Kanunlarla belediyelere veteriner hekimlikle ilgili önemli görevler verilmesine rağmen yeterli veteriner hekim bulunmadığı için bu kanunlar uygulanamamıştır. 1990’lı yıllarda ancak belediyeler yeteri sayıda veteriner hekim istihdam etme imkânı bulmuşlardır. 2004 yılında yürürlüğe giren 5272 ve 2005 yılında değiştirilen 5393 sayılı Belediye Kanunu personel yapılanmasında veteriner hekimlerin imtiyazlı yapılanmasına son vermiştir. 5393 sayılı kanunun 48. maddesi belediyelerde yazı işleri, mali hizmetler, fen işleri ve zabıta birimlerinin oluşumunu mecburi tutmuş, diğer birimleri ise beldenin özelliklerine göre ve norm kadro esasları baz alınarak isteğe bağlı bırakılmıştır.

Bazı belediyeler kanunda olmasına rağmen Norm Kadro esaslarını beklemeden Veteriner İşleri Müdürlüklerini, Şube Müdürlüğü veya Şefliklere dönüştürmeye başladılar. Bu durum Ankara İl Hayvanları Kuruma Kurulunda gündem dışı görüşülmüş, bu tür uygulamaların yanlış olduğu ve yasal olmadığı belediyelere tavsiye edilmiştir. Böyle uygulamaların Türkiye genelinde olabileceği düşünülerek meslek örgütleri tarafından İçişleri Bakanlığı uyarılmıştır.

22 Nisan 2006 tarihli resmi gazetede yayınlanan 2006/9809 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla belediyelerde norm kadro ilke ve standartları belirlenmiştir. Buna rağmen İl belediyelerinde veteriner müdürlükleri mecburi, büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe ve diğer il belediyelerinde nüfus ve çalışma kapasitesi daha fazla olmasına rağmen alt kademe belediyeleri ile ilçe ve belde belediyelerinde isteğe bağlı bırakıldığı görülmektedir.

Yönetmeliğin ekinde verilen cetvellerde İl Belediyelerinde Veteriner İşleri Müdürü mecburi olarak belirlenmiş, Büyükşehir Belediyeleri, Büyükşehir'e bağlı ilçe ve alt kademe belediyelerinde, ilçe ve belde belediyelerinde ise isteğe bağlı olarak belirlenmiştir. Belediyelerin nüfus yapısı, sanayi ve ticaretteki konumu göz önüne alınarak yapılan bu düzenlemede, insan sağlığı, hayvan sağlığı ve hayvan hakları maalesef göz ardı edilmiştir.

2.4. Çevre ve Orman Bakanlığı'nda Örgütlenme

Çevre ve Orman Bakanlığı'nda günün gelişen şartları doğrultusunda kurulan, doğal hayatı koruma, geliştirme amacıyla Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü bünyesinde, yaban hayatta ve söz konusu milli parklarda yaşayan hayvanların sağlıkları, popülasyonlarının izlenmesi ve geliştirilmesi için, diğer doğa bilimcilerle birlikte veteriner hekimlerin, çalışmaları mümkün görülmektedir.

Bakanlık tarafından 25 Eylül 2008 gün ve 27008 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevre ve Orman Bakanlığı Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik de Şube Müdürlüğü kadrolarına atanabilmek için fakültelerin Orman Mühendisliği veya Orman Endüstri Mühendisliği bölümleri mezunu olmaları gerekmektedir. Buna karşılık en önemli görevleri, hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele etmek, hayvanları korumak, nesillerinin tükenmesine yol açacak hastalıklara karşı gerekli önlemleri almak, hayvan deneyleri yapmak, laboratuvar tetkikleri yapmak ve tüm bunlarla ilgili projeler üretmek olan veteriner hekimlerin şube müdürlüğü kadrolarına atanabilmeleri mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla bu kadrolarda Veteriner Hekim Şube Müdürü olmadığı için Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulunun raportörü ve üyesi olamamakta, onun yerine Orman Mühendisi veya Orman Endüstrisi Mühendisleri bu görevi yerine getirmektedirler. Bu durumun düzenlenmesi mesleğimiz için önemli bir husustur.

Mobil kısırlaştırma üniteleri gerek hayvanları koruma kanununa aykırılığı gerekse veteriner hekimlik meslek icrasına uygunsuzluğu sebebiyle kaldırılmalıdır. AB'ye uyum çerçevesinde veteriner işlerinin tek bir yerden idare edilmesi gerekliliği düşünüldüğünde hayvanları koruma kanunu çerçevesinde sahipsiz hayvanlara hizmet verecek yerlerin ruhsatlandırmaları Çevre Orman Bakanlığı'na değil TKB'ca verilmesi daha uygun olacaktır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nda çalışan veteriner hekimlerin sayısı yeni çalışma alanları göz önünde bulundurularak mutlaka artırılmalı ve daha etkin olmaları sağlanmalıdır.

2.5. Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Yapılanma

Türkiye'de ilk Veteriner Okulu ordunun gereksinmesini karşılamak amacı ile 1842'de açılmıştır. Askeri veteriner hekimler, eğitim ve öğretimde önemli rol oynamışlar, ders kitaplarının yazılmasını, veteriner hekimlikte ilk derginin yayımlanmasını ve ilk sivil veteriner okulunun açılmasını sağlamışlardır. Ayrıca, ülkemizde hekim-veteriner ilişkisini başlatarak eğitim ve araştırmada bunun en güzel ve olumlu örneklerini vermişlerdir. Askeri Veteriner Akademisi'nde verilen eğitim ve araştırma düzeni ülkemizin tıp ve veterinerlik bilimlerinin gelişmesinde oldukça etkili olmuştur.

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin veteriner hekimliği hizmetleri günümüzde, en üst seviyede TSK Sağlık Komutanlığı, kuvvet komutanlıklarında ise Lojistik Başkanlıkları bünyesinde şube müdürlüğü düzeyinde yapılandırılmıştır. Verilen hizmetler arasında;

- 1.Ordu hizmet hayvanları (at, köpek) üretimi, bakımı, beslenmesi ve eğitimi,

2. Hayvan Sağlığı,

3. Veteriner Halk Sağlığı, yiyecek ve içeceklerin hijyen ve kalite kontrolü, koruyucu veteriner hekimliği hizmetleri olarak yer almaktadır.

Yüksek Öğretim Kurumlarında Öğrenci Okutma Yönetmeliği'ne göre Fakülteler ve Yüksek Okulları kontenjanında Türk Silahlı Kuvvetleri nam ve hesabına okuyacak öğrenci alımı uzun bir süredir yapılmamaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri veteriner hekim subay ihtiyacını veteriner fakültesi mezunları arasından muvazzaf veya sözleşmeli subay istihdam ederek karşılamaktadır. Ordu içinde, özellikle gıda kontrol hizmetleri, çevre sağlığı ve halk sağlığı ünitelerinde veteriner hekim subaylar istihdam edilmektedir. Veteriner hekim subaylar TSK'nin ihtiyaçlarına göre bir kontenjan dahilinde TSK nam ve hesabına yüksek lisans eğitimlerine tabi tutulmaktadır. Bu amaçla uzun yıllardır Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ne görevlendirilen subaylar; 2010-2011 eğitim yılından itibaren eğitimlerini Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde alacaklardır. TSK tarafından aranan nitelikleri taşıyan veteriner hekim subaylar, üniversite tarafından mülakat ve başarı değerlendirilmesine tabi tutulduktan sonra tam gün akademik çalışma yapılabilmesi için Gemlik Askeri Veteriner Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı'na atanacaklardır. Öğrenciler, eğitimlerini kılık kıyafet yönetmeliğine uygun olarak sivil kıyafetle yapacak ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun, "Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği" hükümlerine uyacaklardır.

3. Ekonomik Örgütlenme

Türkiye hayvancılık sektöründe; işletmelerin küçük ölçekli, dağınık ve sermayelerinin yetersiz olması, hayvansal ürünlerde talebin sınırlı ve pazarlama sisteminde aracı sayısının çokluğuna bağlı olarak ürünlerin uygun zaman ve fiyatlarda pazarlanamaması, ürün ve girdi fiyatlarının üreticilerin etkin olmadığı bir ortamda oluşması, eğitim ve yayım hizmetlerinin yetersizliği ve üreticilerin bilgi ve teknoloji kullanımında yetersiz kalmaları gibi nedenlerle üreticilerin örgütlenmeleri kaçınılmazdır. Türkiye'de, örgütlenmenin öneminin üreticiler tarafından yeterince bilinmemesi, tarım üreticilerinin örgütlenme konusunda geri kalmalarına neden olmuş, bugün ki örgütlenme düzeyi ancak % 40 seviyesine ulaşmıştır.

Kamu, belirtilen hayvancılık alanındaki bu örgütlerini ulusal ve uluslararası projelerle desteklemelidir. Hayvan hastalıkları ve zoonozlarla mücadele, gıda güvenliği, suni tohumlama gibi alanlarda hazırlanacak kapsamlı projelerle hizmetlerde etkinlik ve verimlilik artırılması sağlanmalı; yetiştirici eğitimi, danışmanlık, suni tohumlama, koruyucu aşılama gibi hizmetleri veteriner hekimlerin yönetimi altında olması sağlanmalıdır. Ayrıca üretici birlikleri özellikle Doğu Anadolu Hayvancılık Havzası'nda etkili bir kayıt sistemi oluşturmalı, üreticilerin demokratik hak arama mücadelesine öncülük etmelidir. Reel sektör hayvancılık havzalarında büyük entegre tesisler kurmalı, sözleşmeli yetiştiricilik modeli ile pazara dönük hayvan yetiştiriciliği yapan küçük ve orta ölçekli aile hayvancılık işletmeleri oluşturarak tabana yayılmalıdır. Devlet vereceği destek ve teşviklerde anılan havzalardaki yetiştiricilere öncelik tanımalı ve bu hizmetleri etkili bir kayıt sistemi ile bütünleştirmelidir.

Tarımsal işletmelerin rekabet gücünün artırılması, tarımsal pazarlama altyapısının güçlendirilmesi ve tarım-sanayi entegrasyonunun sağlanması, kırsal gelirlerin artırılması ve kırsal toplumun yaşama şartlarının iyileştirilmesi, üretici örgütlerinin geliştirilmesini amaçlayan ve Yüksek Planlama Kurulu'nda görüşülerek 30 Kasım 2004 tarihinde kabul edilen "Tarım Stratejisi (2006-2010)"nin temel ilkeleri arasında bütüncül yaklaşım ve katılımcılık benimsenerek tüzel kişiliklerin gelişimini özendirecek desteklerin verilmesi bulunmaktadır. Bu alanda tarımsal destekleme araçlarının hayvancılık sektöründeki ekonomik örgütlenmeyi desteklemesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'deki hayvan sağlığı ve yetiştiriciliği hizmetleri hayvansal üretim potansiyelleri göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmelidir (534.302 baş sığır varlığı olan Erzurum ile 4.385 baş sığır varlığı olan Kilis aynı örgüt yapısı ile yönetilmektedir. Aynı karşılaştırma, 2.474.050 koyun varlığı olan Van ile 8.043 baş koyun varlığı olan Bartın ve 34.139.160 adet

tavuk varlığı olan Kocaeli ile 26.557 adet tavuk varlığı olan Artvin için de yapılabilir) Her ilde benzer yapıda bir örgüt yerine bölgenin tümünü kucaklayan yeni bir örgüt yapısı oluşturulmalıdır.

Türkiye’de tarım ve hayvancılık kesiminde oluşturulan organizasyonlar özetle iki ana başlık altında toplanabilir:

A. Yapısal özelliklerine göre:

- Hizmet Birlikleri
- Şirketler
- Kooperatifler
- Üretici/Yetiştirici birlikleri
- Kamu Kesimi
- Ziraat Odaları

B. Görev alanlarına göre:

- Ekonomik amaçlı kuruluşlar: Kooperatifler, şirketler (üretici ve hizmet birlikleri ekonomik amaçlı kuruluşlar olmayıp daha çok teknik ve sosyal yönü ağır basan hizmet amaçlı ve politika oluşturan kuruluşlardır)
- Üreticilerin politika oluşturan diğer meslek kuruluşları: Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve bağlı odalar, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Vakfı, Veteriner Hekimleri Derneği.
- Tarım ve hayvancılığa hizmet veren kamu kuruluşları: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve bağlı kuruluşları, Ziraat Bankası vb.
- Gönüllü kuruluşlar: Vakıflar, dernekler ve sosyal alanda faaliyet gösterenler

Hayvancılığa hizmet götüren bu örgütler arasında yeterli koordinasyonun olmaması, ortak ya da üyelerden destek görmemeleri, yönetim, finansman vb sorunları gibi nedenlerden dolayı çoğunluğu gerçek anlamda görevlerini yerine getirememektedirler.

Türkiye’de 3,5 milyonu aşkın tarım işletmesi genelde birbirinden habersiz ve yeterli örgütlenme yapısına sahip olmadan faaliyetlerini sürdürmektedir. Pazarlama ve üretim organizasyonlarının etkili bir biçimde uygulanması için bu işletmelerin birleşerek kendi menfaatlerini korumaları gerekmektedir. Hayvancılık sektöründe mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi için akılcı ve çağdaş örgütlenmeye gereksinim vardır.

Üreticiler örgütlenmiş bir yapıda, tek ses olarak hareket edebilirlerse, kişisel kaynak ve potansiyellerini daha etkin ve verimli kullanabilecekleri gibi ulusal tarım politikalarının oluşturulmasında da söz sahibi olabileceklerdir.

Ancak unutulmamalıdır ki ekonomik örgütlenme konusunda da gerçekçi çözümlerin, batılı güç ve sermaye odaklarının, hatta üyesi olmak üzere gayret içinde olduğumuz AB’nin öneri ve dayatmalarına göre değil, dünyadaki gelişmeleri ve teknolojiyi takip ederek, tüm paydaşlarla birlikte üreticilerin katkısıyla ulusal politikalar üretmekten geçtiğinin de altını çizmek gerekir.

Hayvancılıkta mevcut sorunların devam ediyor olması, örgütler arası koordinasyon eksikliği, çoğunun sermaye yapısının zayıf olması, bazılarının demokratik yapıdan uzak olması gibi nedenlerle bu örgütlerin hayvancılık alanındaki üretimden pazarlamaya kadar olan zincire katkısı halen yetersiz durumdadır.

3.1. Yetiştirici Birliklerinde Örgütlenme

Tarımsal Üretici Birliklerinin amacı; tarımsal üretimi talebe göre planlamak, üretimin kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine alamamak kaydıyla pazara geçerli kural ve standartlara uygun

ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal/uluslararası ölçekte pazarlayıcı gücünü artırıcı tedbirler almak üzere üreticilerin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği bulunan birlikler kurmasını sağlamaktır. Hayvancılık konusunda faaliyet gösteren üretici örgütlerinin çalışma alanları olarak; verim kontrolleri, damızlık seçimi, suni tohumlama, pazarlama, eğitim-araştırma, üretimi teşvik ve sağlık konuları gösterilebilir.

Türkiye’de hayvancılık sektöründe; işletmelerin küçük ölçekli, dağınık ve sermayelerin yetersiz olması, hayvansal ürünlerde talebin sınırlı ve pazarlama sisteminde aracı sayısının çokluğuna bağlı olarak ürünlerin uygun zaman ve fiyatlarda pazarlanamaması, ürün ve girdi fiyatlarının üreticilerin etkin olmadığı bir ortamda oluşması, eğitim ve yayın hizmetlerinin yetersizliği ve üreticilerin bilgi ve teknoloji kullanımında yetersiz kalmaları gibi nedenlerle üreticilerin örgütlenmesi kaçınılmazdır. Türkiye’de, örgütlenmenin öneminin üreticiler tarafından pek iyi bilinmemesi, tarım üreticilerinin örgütlenme konusunda geri kalmalarına neden olmuştur.

Türkiye’de tarımsal üretici birliklerinin kuruluşu, işleyişi, yöntemi, görevleri ve denetimine ilişkin hükümler tarımsal üretici kanunlarıyla birlikte düzenlenmekle birlikte; faaliyet gösteren tarımsal üretici örgütlerinden tarımsal kalkınma kooperatifleri 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, Damızlık Sığır Yetiştirici Birlikleri ile Arı Yetiştirici Birlikleri 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu, Küçükbaş Hayvan Üreticileri ise 5300 sayılı Üretici Birlikleri Kanunu çerçevesinde kurulmaktadır. Tarımsal kalkınma kooperatiflerinin üyesi olduğu Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliği de bulunmaktadır.

Türkiye’de bu güne kadar, kırsal ekonomik örgütlenmede "çok amaçlı kırsal kalkınma kooperatifleri" modeli tercih edilmiştir. Bu ekonomik örgütlenme modeli beklenen başarıyı gösterememiştir. Başarısızlığının en büyük nedeni de üretimde ihtisaslaşmanın dikkate alınmamış olmasıdır. Bu model kırsal kesimde tarım ve hayvancılık işletmeleri arasındaki işletme, ürün ve üretim farklılıklarını dikkate almamaktadır. Model, kırsal alanda yaşayan, farklı amaçları, farklı çıkarları hatta çıkar çatışması olan üretim kesimlerini bir çatı altında toplamaya çalışmıştır.

Kırsal kesimde üretici örgütlenmesi yanında kamu hizmetlerinin düzenlenmesi konusu da reorganizasyonun yapıldığı 1983 yılından bu yana sürekli tartışma konusu olmuştur. Tarım Bakanlığı bünyesinde bu reorganizasyonla oluşturulan fonksiyonel yapının kamu hizmetlerini verimli bir şekilde kırsal kesime götüremediği, hem tarımda hem de hayvancılıkta bu gün yaşanan sıkıntılardan açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Farklı üretim sürecine, üretim yapısına, farklı sorunlara sahip olan ve farklı hizmetlere gereksinim duyan sektörlerde sadece fonksiyonlar dikkate alarak yapılan reorganizasyon kamu örgüt yapısını hantal ve irrasyonel hale dönüştürmüştür, örgüt verimliliği düşerken kamu hizmet maliyetini yükseltmiştir. Zira 1980’den bu yana kırsal ekonomik yapının belirli bir ekonomik kalkınma atılımı içerisine sokulamayışının nedenini bu örgütlenme anlayışında ısrarda ve buna bağlı yapılanma yetersizliğinde aramak gerekir.

Hayvancılıkta ise destek sadece üretim miktarına değil, verimlilik ve kaliteye de prim verme şeklinde olmalıdır. Bu şekilde düşük maliyetli ve yüksek kaliteli üretim teşvik edilmiş olunabilir. Örneğin; kendi kaba yemini üreten ve/veya verimi yüksek ırk yetiştiren üreticiye fazla prim verilmelidir. Ayrıca ürününü kaliteli ve sağlıklı değerlendiren üretici teşvik edilmelidir, et hayvanını kombinalarda kestiren ya da ürettiği sütü soğutup saklayan ve ileri işleme teknolojisine sahip sanayiye satan işletmelere fazla prim verilmelidir. Bu şekilde kayıt dışı işlemler azaltılmış, vergi geliri artırılmış, ürünlerin hijyenik şartlarda işlenmesi sağlanmış olur. Doğrudan Gelir Desteği’nin (DGD) tek başına kullanılmaması daha doğru bir uygulama olacaktır, hayvancılık yapan kesim desteklenirken hayvan sayısı ve süt verimi ve ayrıca kullanılan araziden elde edilen tarla bitkisinin verimliliği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Doğrudan gelir desteği modeli diğer desteklerin tasfiyesi neticesinde onların yerine geçmemeli ancak telafi edici destek olarak onların tamamlayıcı bir unsuru olarak kullanılmalıdır.

Hayvancılık sektöründe yetiştirici birlikleri için önemli olan desteklemeler ise 2009 yılında kamuoyuna açıklanmış olup, hayvan başına tek ödeme için, "büyük ve küçükbaş hayvanların Türk-Vet ve soy kütüğüne kayıtlı olması, örgütlü üretici olması, aşılama programındaki tüm aşılarda yapılması, büyükbaş hayvanlarda suni tohumlama yaptırılmış olması, büyükbaşlar için

en az 5 baş anaç hayvan, küçükbaşta ise en az 25 baş anaç hayvana sahip olunması" şartı getiriliyor. Özellikle yıllardır büyük gerileme gösteren küçükbaş hayvancılığın da destekleme sistemine katılması bu aşamada olumlu görülmektedir. Hayvan başına destek miktarları belirlenirken; özellikle süt teşvik primi ve buzağı desteğinden meydana gelecek kayıpların ve suni tohumlama gibi masrafların da dikkate alınması istenen raporda, büyükbaş desteklerinde alt limitin 5 baş olarak belirlenmesinin, bu limitin altında hayvana sahip özellikle hayvancılık kooperatifi üyesi birçok üreticinin desteklerden faydalanamamasına neden olacağına dikkat çekilmektedir.

Ülkemizde **"Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu"** FAO desteğiyle Tarımsal Üretici Birliklerine Yardım Projesi Kapsamında 29.06.2004 tarihinde 5200 sayılı kanun olarak kabul edilmiş ve kanun 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Üretici birliklerinin kuruluş amacı şöyle açıklanabilir; üretimi talebe göre planlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birliklerini kurmalarını sağlamaktır. Üretici birlikleri TKB'ye bağlıdır.

Bu kanuna bağlı olarak çıkarılan **"Tarımsal Üretici Birliklerinin Kuruluş Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik"** 16.01.2005 tarih ve 25702 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ve yönetmeliğe göre hayvansal üretim konusunda süt ve kırmızı et ürün guruplarında birlikler kurulabilir. *"Çeşitli kanunlarla kurulmuş birlikler ve kooperatif birlikleri hangi ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteriyorsa bu Yönetmelikte belirlenen kriterleri taşıması halinde üretici birliğine üye/kurucu üye olabilir. Mevcut örgütlerin üretici birliğine üye olmaları konusunda yönetim kuruluna yetki verilmesine ilişkin genel kurullarından alacakları kararı üyelik esnasında ibraz etmeleri gerekir."*

Yetiştirici Birlikleri sayesinde yetiştiricilerin deneyimli yönetici kadrolara sahip olmaları ve problemlerinin çözümünde söz sahibi olacak bir güce erişmeleri hedeflenmektedir. Birlik, üyelerinin ihtiyaçlarını ve problemlerini, kendi teknik elemanlarınca daha çabuk tespit edebileceği için, çözümünü de daha çabuk gerçekleştireceği düşünülür. Böylelikle sahasında deneyimli, çalışkan, daimi teknik elemanlara sahip olunacaktır. Hayvancılığın temeli olan ıslah çalışmaları için gerekli olan kayıt tutma ve verim tespiti yapabilecektir. Mevcut sığırlarımız içerisinde damızlık vasıfa sahip hayvanların seçimi mümkün olacak ve üstün nitelikli boğaların tohumları ile Suni Tohumlama yaptırılarak mevcut fakat bilinmeyen genetik potansiyelin korunması ve geliştirilmesi sağlanacaktır. Seçilen işletmeler hayvancılık çalışma ve araştırmalarında hazır alt yapı olarak destek verecektir. Yetiştirici daha modern ve sağlıklı bir şekilde üretim yapabilecektir. Böylece dövl kontrolü ve verim artışında gelişmeler ve gelişmiş ülkelerde uygulanabilen modern teknikler uygulanabilecektir.

3.2. Kooperatiflerde Örgütlenme

Üreticiler ancak kooperatifler aracılığıyla modern ve ekonomik ölçekli tarım yapabilirler. Kooperatifçilik; toplumsal yaşantıda ortak çıkar ve amaçları gerçekleştirmek için birlikte çaba gösteren kişilerin emek, sermaye ve diğer üretim faktörlerini bir araya getirme hareketidir. Türkiye tarım sektöründe geniş bir kitleyi ilgilendiren üç temel kooperatif çeşidi vardır. Bunlar Tarımsal Kalkınma, Tarım Satış ve Tarım Kredi kooperatifleridir. Türkiye'de sayısal olarak 4-5 milyon ortağı bulunan tarımsal kooperatifler çeşitli alanlarda faaliyet göstermesine rağmen, batı ülkelerinde olduğu gibi etkili değildirler. Çünkü Almanya, Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya gibi ülkelerde tarımsal kooperatiflerin pazarlamadaki payı % 50-100 arasında iken bizde % 1-10 arasındadır. Bu durum, üreticilerin en örgütsüz olduğu kesim olan hayvancılıkta daha da geniş boyutlardadır. Oysa hayvancılığı gelişmiş ülkelerde kooperatifler bünyesinde örgütlenen üreticiler, kooperatifleri aracılığıyla ürünlerin üretilmesi, toplanması, işlenmesi ve satışı gibi pazarlamanın hemen tüm alanlarında bütünleşmeyi gerçekleştirmişler ve yukarıda belirtildiği gibi pazarda etkin bir konuma gelmişlerdir. Ülkemizde tarım kooperatiflerinin bir kısmı (özellikle tarım satış ve tarım kredi kooperatifleri) devletin güdümü ve kontrolü altında olduğundan,

ekonomik ve politik açıdan etkin değildirler.

Kooperatifler ortaklarının ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak değişik faaliyetleri yanında; tarımsal üretimde, üretimden pazarlamaya kadar olan tüm faaliyetleri kapsamakla birlikte, üretici birlikleri ağırlıklı olarak pazarlama organizasyonlarıdır. Kooperatif ve Üretici Birliklerinin kuruluş izinleri bakanlıkça yapılmakla birlikte, kooperatiflerin tüzel kişilik kazanımında ticaret siciline kaydolma ve ilan zorunluluğu varken, üretici birliklerinde bu zorunluluk bulunmamakta ve Bakanlığın kuruluş onayı ile tüzel kişilik kazanmaktadırlar. Kooperatifler değişik tarımsal faaliyetleri birlikte gerçekleştirmeye yönelikken, üretici birlikleri ürün ve ürün grubundaki örgütlenmelerdir. Kooperatifler en az yedi kişi ile kurulabilmekte iken, üretici birlikleri belli bir üretim kapasitesine sahip olmak üzere en az 16 kişi tarafından ve asgari ilçe düzeyinde kurulabilmektedir. Üretici birlikleri üretimi talebe göre planlamak, üretim planlamasını gerçekleştirmek, ürün kalitesini iyileştirmeye yönelik pazarlama organizasyonları olup, üyelerine gelirlerinden pay dağıtmamasına karşın, kooperatifler faaliyetleri sonucu oluşan müspet gelir-gider farklarını ortaklarına rüstrun olarak dağıtabilmektedirler. Kooperatifler köy bazlı kurulabilmekte iken üretici birlikleri en az ilçe düzeyinde kurulabilmektedir.

İşletme ürün ve üretim farklılıklarını dikkate alan ihtisaslaşmış hayvancılık kooperatifleri Türkiye’de ekonomik örgütlenmenin başarılmasında diğer örgüt modellerine göre daha yüksek başarı şansına sahip görünmektedir. Önemli olan üretim sektörleri itibariyle uzmanlaşmaktır. Yerel düzeyde ihtisaslaşmış ürün-üretim kooperatifleri, ekonomik coğrafyayı oluşturan bölgeler itibariyle üst birliklerini oluşturmalıdır. Bu üretici organizasyonunun da hayvancılığa dayalı sanayi işletmeleriyle girdi-çıkı ilişkisi içerisinde faaliyetlerini planlaması gerekmektedir.

Tarımsal amaçlı kooperatifçilik çalışmaları çok amaçlı köy kooperatifleri modeliyle 1964 yılında TKB tarafından başlatılmıştır. 1965 yılında TKB bünyesinde kooperatifçilik çalışmalarını yürütmekle görevli birimler oluşturulmuştur. 1969 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanuna göre tarımsal amaçlı kooperatiflerin kuruluş, organizasyon ve denetim görevi TKB’ye verilmiştir. Devlet tarafından kırsal alandaki kaynakların ekonomiye kazandırılması amacıyla değişik tip ve özellikte tarımsal kooperatif projeleri geliştirilmiş ve bu projeleri uygulayacak olan kooperatiflerin devlet yardımı ile desteklenmesi amacıyla 1967 yılında “Tarımsal Kooperatiflere Yapılacak Devlet Yardımı Yönetmeliği” uygulamaya konulmuştur. Kooperatifler Kanununun günün ihtiyaçlarına cevap vermemesi sebebiyle 1988 yılında yeni bir yasal düzenlemeye gidilmiş ve mevcut kooperatiflerin ana sözleşmelerinde düzenlemeler yapılmıştır. Dokuz ayrı konudaki kooperatif ana sözleşmeleri, Tarımsal Kalkınma, Sulama, Su Ürünleri ve Pancar Ekicileri adı altında toplanmıştır. Hayvancılık kooperatiflerinin büyük çoğunluğu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi tipindedir. Bu yeniden yapılanmanın ardından TKB’ye bağlı TEDGEM tarafından kooperatifler mülkiyetinde uygulanan bitkisel ve hayvancılık projelerinde karşılaşılan sorunlar göz önünde bulundurularak 1990 yılında “Ortakların Mülkiyetinde” kooperatif projesi modeline geçilmiştir. Canlı hayvan dahil bütün yatırımların kooperatif ortağının mülkiyetinde bulunduğu ve kooperatif ve ortakların birbirine kefaleti ile kredilendirilen bu sistemde, süt sığırcılığı, damızlık sığır yetiştiriciliği, besi sığırcılığı, arıcılık, damızlık koyun yetiştiriciliği, seracılık ve mantarcılık projeleri uygulamaya konulmuştur. 1990-2005 yılları arasında TKB tarafından desteklenen bu kooperatiflerin konularına göre dağılımı aşağıda verilmiştir (Tablo 1).

TKB tarafından 1990-2005 yılları arasında desteklenen 637 kooperatiften, 354 tanesi süt sığırcılığı kooperatifleridir. 2000 yılında desteklenmeye başlanan damızlık sığır yetiştiriciliği kooperatifleri ise 5 yılda 157’ye ulaşmıştır. Ayrıca, son yıllarda sığır besiciliği kooperatiflerine verilen destek miktarları artmaktadır. Yukarıda açıklanan konularda Bakanlığa müracaat eden kooperatifler, Bakanlık Kontrolörleri tarafından denetlenerek TEDGEM tarafından uygunluğu açısından onay verildiği takdirde ilgili konu başlıkları altında sıraya konulmaktadır. Desteklemede % 25 öz kaynak koşulu aranmakta ve geri ödemeler, 1 yılı ödemesiz, 2 nci yıl sadece faiz ödemeli ve 5 yıl anapara + faiz ödemesi şeklinde toplam 7 yılda yapılmaktadır. Geri ödemelerde uygulanan faiz oranı her yılbaşında ve TCZB cari faiz oranının yaklaşık % 25-30’u düzeyinde Bakan oluru ile tespit edilmektedir. 1990-2005 yılları arasında yıllık olarak tahsis edilen yatırım

Tablo 1. 2003-2008 Yıllarında Damızlık, Besi ve Koyunculuk Proje Uygulamaları (GB+KASDP)

Yıllar	Damızlık Süt Sığırcılığı			Koyunculuk			Besicilik		
	Koop. Sayısı	Aile Sayısı	Ver.Hay. Sayısı	Koop. Sayısı	Aile Sayısı	Ver.Hay. Sayısı	Koop. Sayısı	Aile Sayısı	Ver.Hay. Sayısı
2003	32	2700	6.400	3	150	6.500	3	150	1.500
2004	151	12.876	28.652	44	2.200	78.000	3	150	1.500
2005*	176	13.346	31.692	60	3.540	101.800	1	50	500
2006	140	9.953	26.906	28	1.400	49.400	0	0	0
2007	166	11.288	29.996	34	1.700	55.900	3	150	1500
2008	56	3.147	11.514	12	600	20.800	0	0	0
TOPLAM	721	53.310	135.160	181	9.590	312.400	10	500	5.000

* 2005 yılında Yüksek Komiserler Kurulu kaynaklı 540 aileye dağıtılan 10.800 koyun dahildir.

ve transfer ödenekleri ile borçlandırılan kooperatiflerden yapılan geri ödemelerden yaklaşık 637 kooperatif bu kapsamda desteklenmiştir. 2004 yılı sonu itibarıyla başvuruda bulunan yaklaşık 1800 kooperatifin destekleme kapsamına alınmayı beklediği ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra Türkiye’de, 4572 sayılı Kanun kapsamında çalışan 15 TSK Birliği ve bu Birliklere bağlı 396 TSK ve bu Kooperatiflere üye yaklaşık 616 bin üretici bulunmaktadır.

Türkiye’de en yaygın örgütlenme biçimi kooperatifler olup, 2004 yılı sonu itibarıyla 10709 adet kooperatife üye 4126 bin üretici bulunmaktadır. Hayvan yetiştiriciliği alanında faaliyet gösteren yetiştirici örgütleri ise genel olarak 1163 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyet gösteren tarımsal kalkınma kooperatifleridir. Bu kooperatifler damızlık sığır, süt sığırcılığı, sığır besiciliği, damızlık koyun yetiştiriciliği ve arıcılık alanlarında çalışmaktadırlar. Söz konusu kooperatiflerin üyesi olduğu bir de Hayvancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (HAYKOOP) bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde temel örgütlenme modeli olarak görülen kooperatifler, istenilen üretim artışlarının sağlanması, hayvancılığa dayalı sanayinin gelişmesi ve kırsal kalkınmanın hızlandırılması gibi konularda önemli katkılar yapmıştır. Söz konusu kooperatifler hâlâ hayvancılık alanında oldukça güçlüdürler. Buna karşılık Türkiye’de, süt ve süt ürünleri sanayinde kooperatiflerin (Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Pancar Ekicileri Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri) payı yaklaşık % 3 gibi çok düşük düzeydedir. Et ve et ürünleri sanayinde kooperatifler fazla yaygın olmayıp 5750 ton/yıl kapasite ile % 0.54’lük paya sahiptir. Yem sanayinde Tarım Kredi, Tarım Satış, Pancar Ekicileri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine ait işleme ve iştrakler bulunmakta ve sektörden % 13.64’lük pay almaktadırlar.

Kırsal kalkınmada temel yapı olan kooperatifler maalesef Fransa veya İsrail’deki kadar etkin ve gelişmiş değildir. Bunun temel nedenlerinden birisi kooperatif büyüklüklerinin yeterli olmaması şeklinde gösterilebilir. Küçük kooperatifler örgütlenememektedir aktif ve etkin bir işleyişten

uzaktır. Çünkü küçük ve bölünmüş kooperatifler ne maddi olarak ne de örgütsel anlamda organize olamamakta, gereken yatırım ve girişimleri yapamamakta, sonuç olarak markalaşamamaktadır. AB’de kooperatifler artık belli alanlarda markalaşmışlardır. Ülkemizde ise buna örnek gösterebileceğimiz TARIŞ veya şeker pancarı kooperatifleri veya Fiskobirlik olabilir; ancak hayvansal üretimde önümüzde örnek olacak başarılı bir yapılanmayı saymak çok zordur. Diğer taraftan marka olmuş kooperatifler hayvansal gıda da Pazar payı olarak önemli yer tutmaktadır. AB de işte bu yüzdendir ki tarım ve hayvancılık politikalarında üreticiler ve örgütler önemli yer tutmaktadırlar. Bu nedenledir ki Pazar hâkimiyetinden aldıkları güçle veya üretimdeki güçleri ile süt fiyatları düştüğünde hükümete karşı dik durabiliyor ve istediklerini yaptırabiliyorlar. Fakat hiç biri veteriner hizmeti vermeye kalkmıyor hiç biri ilaç satmak için çabalamıyor çünkü daha önemli işleri var ve herkes kendi işine baksın mantığı ile çalışıyorlar. Bazı kooperatiflerde 20’ye yakın veteriner hekim istihdam ediliyor ancak bunlar veteriner hekimlik hizmeti vermek için değil, sütün, yemin, peynirin, sucuğun kalitesini yükseltmek için veya danışmanlık hizmetleri için istihdam edilmektedir. Bir işletmede meydana gelen ani süt düşmelerinde bu veteriner hekimler devreye girmekte sorunu tespit edip yapılması gerekenleri üreticiye anlatıp bunları rapor haline getirip kayıtlandırmaktadırlar.

Kırsal alanda yeni bilgi ve teknolojilerle donatılmış güçlü ve sağlıklı bir örgütlenmeye ihtiyaç vardır. Ülkemizde gelişmiş ülkelerin aksine, hayvancılık organizasyonlarının yeterli düzeyde etkin olmadığı bu organizasyonların sayısal olarak fazla olmasına rağmen üretimden pazarlamaya kadar tüm kanallarda etkin bir güce sahip olmadıkları bilinmektedir.

Üreticilerin tarımsal girdi ve kredi ihtiyaçlarının temin edilmesi, ürettikleri ürünleri değerlendirerek en uygun fiyatla satışının sağlanması ve küçük işletmelerin ülkemiz ekonomisinde önemli birer varlık haline gelebilmesi için Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerimizin etkili bir biçimde geliştirilmesi gerekmektedir.

Kooperatifçiliğin, özellikle kırsal alanda dağınık, düzensiz imkânları birleştiren, geliştiren ve güçlendiren ona millî nitelikler kazandıran mükemmel bir dayanışma aracı olduğu unutulmamalıdır.

3.3. Özel Kesimde Örgütlenme

Ülkemizde veteriner ilaçları, yem, yem katkıları, yetiştiricilik ürünleri, biyoteknoloji ürünleri, aşı, serum ve biyolojik madde üreten ya da pazarlayan firma sayısı giderek artmaktadır. Bu sektördeki gelişmeye paralel olarak veteriner hekim istihdam olanakları daha da artacak, yeni görev ve hizmet alanları gelişecektir. Gelişmiş bölgelerde ise, hayvan sağlığı hizmetlerinin büyük çoğunluğu serbest çalışan veteriner hekimler tarafından veya veteriner hekim istihdam eden özel kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır. Özel et kombinaları, özel süt işletmeleri, hazır kıyma satışı yapan marketler, serbest veteriner hekimlik klinik hizmetleri ve hatta çikolata fabrikalarında dahi istihdam edilen meslektaşlar sağlıklı ücret sistemine ve sosyal güvenceye sahip değillerdir. Ücretlerini her ay bizzat işini yaptıkları kişi veya kişilerden aldıklarından iş güvenceleri genelde sözel anlamda kalmaktadır. Deontoloji kuralları çiğnenerek, hekimliğin hak ve yetkileri dahi kullanılmayan özel alanlarda çalışan veteriner hekimlerin de örgütlenmeleri kendi haklarını korumaları bakımından şart olmuştur.

Hayvancılığa dayalı sanayi kesiminin oluşturduğu kuruluşlar 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu’na göre kurulmuştur. Sığır yetiştiriciliği alanında faaliyet gösteren ve özellikle ıslah alanında etkin bir çalışma yürüten yetiştirici örgütleri ise, Damızlık Sığır Yetiştirici Birlikleridir. Söz konusu birlikler bir araya gelerek, 2001 yılında Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği’ni kurmuşlardır.

1976 yılında süt ve et sektörünün ve ona bağlı olan sanayinin gelişmesine yönelik olarak çok özel amaçlarla kurulmuş bir dernek olan SETBİR, 2003 yılında üyesi olduğu gıda derneklerinin bir araya gelerek kurduğu SPES EEIG konsorsiyumu ile ortak, her aşamasında etkin olarak görev yaptığı pek çok projede koordinasyon, üye komitesi üyeliği, bilimsel komite üyeliği yanında iş paketlerinin yürütülmesi görevlerini üstlenmiştir. Avrupa Birliği Çerçeve Programları projelerine

aktif olarak katılmakla birlikte stratejik araştırmalarda ve bu projelerin hayata geçirilmesi için önemli olan Avrupa Teknolojik Platformlarında yer alan gıda teknoloji platformunun ülkemizde kurulması için TÜBİTAK-MAM ile çalışmalarını halen sürdürmektedir.

Süt ve Et Üreticileri Birliği (SETBİR), bünyesinden 1998 yılında kurulan ETBİR'den sonra Ambalajlı Süt Üreticileri Derneğini de 2009 yılında çıkarmıştır. Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği (BESD-BİR) 1994 yılında kurulmuştur. Yumurta ve et yönlü damızlıkçı firmaların yanında, kanatlı eti üreten kesimhane sahibi firmalar da 2006 yılına kadar Dernek çatısı altında hep birlikte yer almışlardır. 2006 yılında Tüzükte yapılan bir değişiklik sonucu, yumurta yönlü damızlıkçıları dernekten ayrılmış, piliç ve hindi eti üreten firmalarla et yönlü damızlıkçı firmaların BESD-BİR üyelikleri devam etmiştir. Dernek Türkiye'nin toplam kanatlı eti, kuluçkalık yumurta ve civciv üretiminin yaklaşık %90'ını karşılamakta ve kanatlı sektöründe lokomotif rolü oynamaktadır.

Sağlıklı sürülerden sağlıklı yumurta üretmek, yumurta tüketimini arttırmak, üreticilere teknik destek vermek amacıyla 2006 yılında Yumurta Üreticiler Merkez Birliği (YUMBİR) kurulmuştur.

Veteriner Sağlık Ürünleri Sanayicileri Derneği (VİSAD) veteriner ilaçları, biyolojik maddeler ve yem katkıları gibi veteriner sağlık ürünleri sanayi ve ticareti ile ilgili gerçek ve tüzel kişiler tarafından 1991 yılında kurulmuştur. AB'ye uyum çerçevesinde önümüzdeki dönemde veteriner sağlık ürünlerinin ruhsatlandırılması, üretimi, dağıtımı ve kontrolüyle ilgili ciddi değişiklikler olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. VİSAD bu süreçte aktif destek vermekte, ilaç ve aşı firmaları, sanayiciler, bilim adamları ve yetkili otoritenin daha yoğun işbirliğiyle AB standartlarına ulaşma konusunda hızlı ve sağlıklı ilerlemeye katkı sağlamaktadır.

Bunlara ilave olarak 2003 yılında kurulan Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği ile 2005 yılında kurulan Küçükbaş Hayvan Yetiştiricileri Birliği bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de koza üretimi konusunda tek hakim olan Koza Birlik, yapağı, kıl ve tiftik üreticilerinin üyesi olduğu Tiftik Birlik; yem sanayicilerinin üyesi bulunduğu TÜRKİYEM-BİR faaliyet göstermektedir.

Bütün bu örgütlerin yanı sıra, genel olarak illerde valilerin, ilçelerde kaymakamların başkanı olduğu Süt Birlikleri ve Köye Hizmet Götürme Birlikleri bulunmakta olup, bu örgütlerin sayıları ve kaç tanesinin faal olduğu konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır.

Hayvancılığa dönük hizmetlerin verilmesinde devlete göre daha etkin hizmet veren serbest veteriner hekimlik hizmetlerinin ülkemizde de geliştirilmesi hedef alınmalıdır.

Uluslararası alanda Türkiye'nin de üyesi olduğu ve çalışmalarını sürdürdüğü aşağıdaki tarım örgütleri bulunmaktadır:

- COPA-Avrupa Birliği Profesyonel Örgütleri Komitesi
- Via Campesina
- COGECA

4. Mesleki Sivil Toplum Örgütleri

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de, tüm dünyada, sivil toplum örgütleri; aynı amaca yönelik insanların, dayanışma sağlamak, meslektaşlarının ve toplumun yararı adına gündem oluşturmak, yardım etmek, grubun veya üyelerinin haklarını korumak, bir araya geldikleri amaç doğrultusunda araştırmalar, yayınlar, sosyal faaliyetler vb. etkinlikler yapmak gibi nedenlerle oluşturdukları organizasyonlardır.

Örgütlerin, kendi amaçları doğrultusunda devletler veya hükümetlerle kurdukları bağ açısından, devletle hiçbir organik bağı bulunmayan örgütler (NGO) olduğu gibi, kuruluş kararları kanunlara dayalı, kamu kurumu niteliğinde mesleki örgütlerde de mevcuttur. Bu örgütler; "Meslek Birlikleri", "Dernekler", "Vakıflar" ve "Sendika"lardır.

Meslek örgütlerinin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Türkiye’de meslek örgütlenmeleri ilk olarak Barolarla başlamıştır. 1950-1954 yılları arasında, mesleklerin düzenlenmesi amacıyla; Sanayi ve Ticaret Odaları, Türk Tabipleri Birliği, Türkiye Mimarlar Mühendisler Odaları Birliği ve en üst meslek örgütümüz olan Türk Veteriner Hekimleri Birliği kurulmuş, bu toplulukları diğer meslek örgütleri takip etmiştir.

Mesleki Sivil Toplum Örgütlerinin görevleri; mesleklerini tanıtmak, meslek alanındaki gelişmeleri izlemek, yaymak, toplumu bilgilendirmek, sektörü ve toplumu doğru şekilde yönlendirmek, meslek politikalarının oluşturulmasında söz sahibi olmak, mesleğin gelişimine katkıda bulunacak her türlü etkinliği düzenlemek ve desteklemek, her türlü bilimsel ve mesleki yayınlar yapmaktır. Meslek Örgütlerinin bulunmadığı veya etkin olmadığı durumlarda; en basit ifadesi ile sayıları onbinlerle ifade edilebilecek meslek sahiplerinin görüş ve önerileri alınmamış olacaktır. Bu bağlamda ülkemizde mesleğin gelişmesine katkı sağlamak adına çeşitli dernek ve vakıflar bulunmaktadır.

4.1. Dernekler ve Vakıflar

Ülkemizde Dernekler, 07.10.1983 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren; 2908 sayılı “Dernekler Kanunu”na göre ve ilgili mevzuata göre kurulmuş örgütlerdir.

Bugün faaliyeti süren dernekler şu şekildedir;

- Veteriner Hekimler Derneği
- Veteriner Hekimleri Mikrobiyoloji Derneği
- Veteriner Tavukçuluk Derneği
- Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği
- Reprodüksiyon ve Sun’i Tohumlama Bilim Derneği
- Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Derneği
- Veteriner Cerrahi Derneği
- Veteriner Patoloji Derneği
- Türkiye Parazitoloji Derneği
- Veteriner Jinekoloji Derneği
- Buiatri Derneği
- Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
- Veteriner Gıda Hijyenistleri Derneği
- Veteriner Fakülteleri Mezunları Dayanışma Derneği

Ayrıca 903 sayılı “Vakıflar Kanunu” ve buna bağlı tüzük hükümlerine göre, 1988 yılında “Türk Veteriner Hekimleri Birliği Vakfı” kurulmuştur.

Günümüzde mesleki uzmanlık dernekleri, o mesleğin ve alt birimlerinin kendi görev ve sorumluluklarının belirlenip yürütülmesi ve alanı ile ilgili yeni politikaların üretilip, mesleğin sürekli gündemde olmasını sağlamak, konusu ile ilgili tüm dünyada yaşanan gelişmeleri araştırmak, yaymak, meslektaşlar için bilimsel toplantı, kongre, sempozyum vb. etkinlikler düzenlemek için, en uygun örgütlenme modelleri arasında yer almaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB ülkelerinde, diğer temel meslek grupları için de geçerli olan uzmanlık dernekleri sayısının ülkemizdekilerle karşılaştırılamayacak kadar çok ve yüksek katılımlı olduğu gözlenmektedir. Bu olumlu durumun, kurulan derneklerin veya birliklerin üyelerine sürekli bilgi akışını sağladığı ve onlara çok farklı konularda hem maddi hem de hizmet sunumunda ayrıcalık tanıdığı görülmektedir.

Veteriner hekimliği alanındaki uzmanlık dernekleri, ülkemizde çoğunlukla veteriner fakültelerinde bulunan anabilim dalları adıyla kurulmasına karşılık, AB ülkeleri ve ABD’de neredeyse her temel bilim dalı içinde farklı çalışma alanına göre alt birimler şeklinde örgütlenmektedir. Bu şekilde örgütlenmenin, daha çok bilimsel ilerlemeye neden olduğu düşünülmektedir. Bu ülkelerdeki dernekler internet ortamında toplantı ilanları ve kendi alanları ile ilişkili yan dallardaki gelişmeleri takip etmeye yönelik yeni bilgileri ve sosyal faaliyetleri sunmaktadırlar.

Uzmanlık derneklerinin temel faaliyet alanları içinde, kendi konuları üzerinde yeni politikaların oluşturulup, gerekli yerlere ulaştırılması ve özellikle kendi üyelerine gelişmeler hakkında bilgi sunması yer almaktadır. Üretilen yeni bilgi ve politikalar yine dernek tarafından periyodik olarak organize edilen bilimsel kongre ve toplantılarla duyurulmakta ve konulara dikkat çekilmektedir. Bu tür dernekler, üyelerinin uluslararası bilimsel faaliyetlere katılması için yüksek miktarlarda maddi destek sağlamak ve üyelerine kendilerinin düzenledikleri kongrelerde katılım ve diğer ücretlerde çeşitli indirimler uygulamaktadır. Ülkemiz şartları içerisinde sürekli bilgi akışının sağlanması yönünden bu tür faaliyetlerin ne kadar önemli ve gerekli olduğu aşikârdır.

Bu derneklerin en önemli etkinliklerinden birisi de tüm bilim dünyası tarafından dikkatle takip edilen ve veteriner hekimliği alanında büyük rağbet gören en kaliteli bilimsel dergilerin yayım işlerinin yürütülmesidir. Ülkemizde bir kaç haricinde bilimsel çalışma yayınlanan dergiler, fakülteler tarafından, genellikle veteriner bilimleri ağırlıklı olarak, yayın faaliyetlerini devam ettirmekte; sayıları oldukça az olan uzmanlık dernekleri bu işe çeşitli nedenlerden dolayı yeterince önem verememektedir.

Ülkelerin karşılaşmakta oldukları güncel problemler, veteriner uzmanlık dernek ve birlikleri tarafından sürekli takip edilmekte ve kısa süre içinde resmi makamlarla işbirliği yaparak çözüm yolları aranmaktadır. Bu uzmanlık dernekleri mesleğimizin tanıtım ve vizyonu için çok önemli bir örgütlenme biçimi olarak görülmektedir.

4.2. Kamu Kuruluşu Niteliğinde Mesleki Sivil Toplum Örgütleri

Devlet örgütünün sağlam olmadığı yerde, kamusal alanda sorunlar yaşanacağı, zaman zaman uluslararası alanlarda prestij ve hak kayıpları yaşanacağı; tüketici derneklerinin bulunmadığı yerde çok önemli bir kesim olan tüketicilerin görüş ve önerilerini ilgili noktalara ulaştıramayacağı, üretici örgütlerinin olmadığı yerde tek tek tarla ve çiftçilerin denetlenemeyeceği çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu bağlamda günümüz dünyasında kamu tüzel kişiliğe sahip meslek örgütleri, birlikler, mesleğinin tüm paydaşlarını birleştirme noktasında bir köprü görevi görmektedir.

Ülkemizde bu tür örgütlenme olanakları için ortam, ancak 1950’li yıllarda oluşturulabilmiştir. Bu döneme kadar, mesleki yasa ve yönetmeliklerin hazırlanmasını sağlamak, yardımcı olmak, veteriner hekimlerin etik ve deontolojik eksikliklerinin giderilmesi, haklarının korunması gibi konuları Veteriner Hekimleri Derneği yürütmüştür. Kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü olarak, 9 Mart 1954 tarihinde kabul edilen 18 Mart 1954’te Resmi Gazete’de yayımlanan 6343 sayılı “Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve Veteriner Hekim Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun” ile “Türk Veteriner Hekimleri Birliği” kurulmuştur. Bu yasaya dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerle de veteriner hekimlerin yetki ve sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu yasaya göre kurulan Türk Veteriner Hekimleri Birliği; Merkez Konseyi, Yüksek Haysiyet Divanı ile bugün için 81 ili kapsayan 51 Oda (bazı odalar bölge odasıdır)’dan oluşmaktadır.

Globalleşen dünyaya uyum sağlamak, tüm gelişmeleri takip edebilmek, ulusal ve uluslararası arenada mesleki rekabet (mesleği ileri götürmek adına) edebilmek için ülkemiz dışında yer alan mesleki örgütlerle işbirliği içerisinde girmek kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu bağlamda Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği (WVA) ve Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu (FVE)'nin üyesidir.

Her ne kadar Türk Veteriner Hekimler Birliği oldukça eski bir meslek örgütü olarak görünse de geçmiş yıllarda yapılan çeşitli hatalar nedeniyle bugün, Türk Veteriner Hekimleri Birliği istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Buna rağmen örgütlenme yapısında bazı eksiklikler olsa da örgütlenme yapısını tamamlamıştır. Odalara kamuda çalışan veteriner hekimlerin üye olma zorunluluğunun kaldırılması, odaların ve Türk Veteriner Hekimler Birliği'nin güç kaybına yol açmıştır. Ödentilerdeki aksamalar ile genel bütçeden verilmesi gereken payın yetersizliği, kuruluşun ekonomik yönden yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, yönetime seçilenlerin kendi işlerini sürdürme zorunluluğu, tam olarak bağımsız ve bu çalışmalara yeterince zaman ayırlamamasına neden olmaktadır.

5. Sorunlar

Sorunların kaynağını iki şekilde ele almak mümkündür. Bunlardan ilki ülkemizde hemen her mesleki sivil toplum örgütünün karşılaştığı, genel sorunlardır. Diğer ise, mevcut hükümetler, siyaset adamları, bürokratlar, çıkarılan kanunlar, yönetmelikler, tamimler vb., örgütlenme yapısı içinde bulunan insanların ideolojik yaklaşımları, bilgi birikimi eksikliği, bilinçsizlik gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanan daha özele indirgenmiş sorunlardır.

Örgütlenme konusunda iyi organizasyonlar ancak; bilinçli oluşturulmuş, takım ruhuna sahip yönetim ekipleriyle mümkündür. Günümüzde modern yönetim biliminin gereği olarak "işe göre adam" seçilmesi istenilen hedeflere ulaşmada çok önemli bir yer tutmaktadır. Maalesef ki ülkemizde ki siyasi dinamiklerin hep üst düzeyde olmasından dolayı "adama göre iş" prensibi benimsenmiş ve çıkılan yolda birçok amaca ulaşamamıştır. Çalışanların örgütleri ile bütünleşmeleri, içinde bulundukları toplulukları bir aile gibi görmeleri başarıyı artıran en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Ancak benimsenmemiş, aile gibi görülmemiş bir toplulukta görev yapan bireyler, "gönüllülük" esasına dayalı çalışma prensibini benimsemiş olan örgütlenme yapılarının yerinde saymalarına, hatta geriye gitmelerine neden olmaktadır.

Her bireyin kendine özgün bir kişiliği olduğu gibi, her örgütün de kendine has, onu diğer örgütlerden ayıran bir kişiliği mevcuttur. Bu kendine has yapının oluşmasında elbette yönetimlerin rolü büyüktür, ancak daha da önemlisi o topluluğa, örgüte liderlik edecek, başkanlık yapacak kimsenin "rol model" olmasıdır. Arkasından kitleleri sürükleyebilecek, vizyon sahibi olmayan insanların bu işe soyunmaları, bu sorunların en tepe noktasından başlamasına sebebiyet vermektedir. Yönetimlerde yer alacak insanların "eylem", "fikir" ve "inanç" karakterlerinden oluşan kişilerden seçilmesi gerekliliği de kaçınılmaz olarak göze çarpmaktadır.

1998 ve 2002 yıllarında düzenlenen I ve II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayları'nın komisyon ve sonuç raporları incelendiğinde aradan geçen bunca yıla rağmen sorunların çok büyük bir kısmının harfi harfine aynı olması örgütlenme konusunda ne kadar yol kat edildiğinin açık bir göstergesi! olarak göze çarpmaktadır.

6343 sayılı yasa ile veteriner hekimlere verilen hayvan ıslahı, hayvan hastalıklarıyla savaş, hayvansal ürünler üretimi, kontrolü ve pazarlaması gibi konulardaki yetki ve sorumluluklar, özellikle 1985 yılında Tarım Bakanlığı'nda yapılan "reorganizasyon" ile ortadan kaldırılmış, veteriner hekimlerin sadece hayvan sağlığı hizmetlerinde istihdamı yoluna gidilmiştir. Anılan yasada yapılan değişiklikler bazı meslek mensuplarının işsizlik sorununa çözüm bulmak için yapılmış, çıkarılan yönetmeliklerle de yasal yetkilerin bozulmasına neden olunmuştur. AB müktesebatının % 25'i mesleğimizi ilgilendirmesine ve Bakanlığın örgütlenme yapısını yeniden şekillendirmesi gerektiği ivedilikle vurgulanmasına rağmen örgütlenme konusunda önemli eksiklikler halen giderilememiş, Bakanlık örgütlenme yapısını tamamlayamamıştır.

1985 yılında 3161 sayılı Yasa ile 'dünyada ve batı ekonomilerinde örneği budur' diyerek gerçekleştirilen "Tarım Bakanlığı Reorganizasyonu" Uluslararası Cenevre Antlaşmasını bile hiçe sayarak dünyada en geri kalmış bir ülkede bile yapılmaması gerekenler yapılmış ve Cumhuriyetin en köklü kurumlarından biri olan Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü ortadan kaldırılmıştır. Aynı yıldan itibaren bu hizmetler 3161 sayılı Yasayla kurulan Koruma ve Kontrol, Proje ve Uygulama Genel Müdürlükleri arasında dağılmıştır. Yasa gereği teşkilatlanma böyle olunca heterojen bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu anlayışı uygulayarak ve esas alan Avrupa Birliği ülkeleri, kurumlarını ve halkının refahını yüceltirken, bizler bugün hala anlaşma maddelerinin tekrar uygulamaya konulması konusunda tartışmalara devam etmekteyiz. Kaldı ki bugün girmek için yoğun çaba harcadığımız ve müzakerelerine devam edilen AB normlarında da (11. ve 12. Fasil) çok açık görülmektedir ki Cenevre Antlaşması günümüzde halen güncelliğini ve geçerliliğini korumaktadır.

Bu organizasyon ile bitkisel ve hayvansal üretim ve kontrolü ile gıda güvenliği birlikte değerlendirilerek, Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatları birleştirilmiştir. Bu tip çağdışı bir örgütlenme anlayışı veteriner hekimliği hizmetlerinin niteliğini düşürmüş ve kapsamını daraltmıştır. Diğer taraftan da, devletin kamu hayvancılık hizmetlerinde etkinliği azaltılmış ve hizmet maliyeti artmıştır. Yapılan bu reorganizasyon yetersiz kalmış, birkaç kez merkez teşkilatı görev ve yetki dağılımında değişiklikler yapılmıştır.

Uluslararası antlaşmalara göre var olması gereken kamu veteriner hizmetleri etkisizleştirilmiş, hizmette aksamalar olmuştur. Yasalarda var olan 'Hükümet Veteriner Hekimi' kavramı ortadan kaldırılmıştır.

Çoğu il ve ilçe teşkilatlarında veteriner hekim ve ziraat mühendislerinin kırsal kesime birlikte hizmet götürmesi istenmektedir. Hayvansal ve bitkisel üretim için teknik hizmetlerin günün değişik saatlerinde yapılması gerekliliği, hizmetlerin farklılık arz etmesi gecikmelere neden olmuş ve özellikle hayvancılığa götürülen hizmetlerin etkinliğini azaltmıştır.

Farklı üretim birimlerinin bir çatı altında teşkilatlandırılmasının olumsuzlukları yanında, İller İdaresi Kanunu çerçevesinde il ve ilçe idare kurullarında eskiden Hükümet Veteriner Hekimi tabii üye iken, 1985 reorganizasyonu sonucu İl ve İlçe Müdürleri tabii üye durumuna getirilmiştir. Ancak, hayvan sağlığı, halk sağlığı konularında yetkili veteriner hekimler bu kurulda tabii üyelik yapmaları durumunda, sağlık sorunları ile ilgili problem ve çözümlerde dolayısı ile yönetimde etkinlik sağlanabilecektir.

Yine mevcut yapılanma ile yatay ve dikey iletişimde idari kopukluklar yaşanmış, bu da iletişimin doğrudan yapılmasını engelleyerek, hizmetlerin gecikmesine ve talimatların yanlış yorumlanmasına, veteriner hekimliği hizmetlerinde olumsuzluklara yol açmıştır. Fonksiyonel hizmet bütünlüğü aksamış "Veteriner otorite" olmanın gereği olan görev, yetki ve sorumluluklar bürokratik çarklar arasında erozyona uğramıştır.

Diğer taraftan, hayvancılığa yönelik kamu hizmetleri ve bu hizmetlerin yürütülmesine ilişkin yetkiler, çeşitli Bakanlık ve kuruluşlara dağıtılmıştır. Bu dağınıklık söz konusu hizmetlerin etkin bir biçimde yürütülmesini ve yetiştiricilere en iyi hizmetin götürülmesini güçleştirmekte ve hatta imkânsız kılmaktadır.

Bakanlık tarafından hazırlanan "Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanun Taslağı" görüşe açılmasına rağmen, mevcut sorunların çözümünde çok önemli olan "Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Taslağı" kamuoyu ile paylaşılmamış, görüşe açılmamıştır. Bu durum sorunların çözümünde nasıl kararlar alındığı konusunda meslek örgütleri net bir fikre sahip olamamalarına, görüş bildirememelerine sebep olmuştur.

Sağlık Bakanlığı içerisinde veteriner hekimler çeşitli alanlarda görev yapmaktadırlar. Gıda kontrolü ile denetimi konusunda sorumluluk değişik bakanlık ve kuruluşlar arasında dağıtılmıştır.

İnsan sağlığını koruyan bu kurumlar arası eşgüdümü sağlayacak Sağlık Bakanlığı içerisinde AB normlarında bir örgütlenme veya yetkilendirme bulunmamaktadır. Sorun büyük ölçüde 560 sayılı gıdalarla ilgili KHK ile Sağlık Bakanlığı teşkilat ve görevlerini düzenleyen 181 ve 190 sayılı KHK'lerin eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 9'uncu maddesinde veteriner hekim istihdamı açıkça zikredilmesine karşın, Sağlık Bakanlığı'nın uygulamaları tam tersine olmaktadır. Veteriner hekimin nihai amacı insan sağlığına hizmet etmektir. Veteriner hekim temel tıp bilimleri, et ve süt gibi başlıca hayvansal ürünlerin üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda, uluslararası standartlardaki hijyenik koşulların sağlanmasında gerekli bilimsel eğitimi en üst düzeyde almaktadır. Bu bilgi birikimini uygularken de sağlıklı ve dengeli beslenen bir toplum oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Oysa Sağlık Bakanlığının uygulamaları bunu görememekte, yanlış sürdürmede ısrarlı görülmektedir.

Sağlık Bakanlığı, veteriner halk sağlığı alanında insan sağlığı için risk oluşturan ve DSÖ tarafından 240 kadar olduğu belirtilen zoonotik hastalığa bağlı olarak ortaya çıkan sorunların boyutlarını ve yaygınlığını saptayacak bir yapı oluşturmamıştır. 1946 yılından beri "Veteriner Halk Sağlığı" terimi DSÖ raporlarında kullanılmakta ve örgütlenme modelleri önerilmektedir. Ülkemizde, Sağlık Bakanlığının bu gelişmeyi takip etmemesi nedeniyle, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, yerel yönetimler ve diğer birtakım kurum veya kuruluşlarda eşgüdüm sağlanamamakta ve dolayısıyla bu alandaki hizmeti verememektedir. Her kurum bağımsız olarak sorunlarını çözmeye çalıştığı için de sorunlar biteceği yerde artmaktadır. Ayrıca WHO, WVA, FVE gibi uluslararası kuruluşların "Tek Tıp Tek Sağlık Yaklaşımını" benimsediği günümüzde veteriner hekimlerin halk sağlığındaki önemi bir kez daha anlaşılmaktadır.

Veteriner hekimler, insan üzerine doğrudan uygulama yapmamakla beraber, sağlıklı bir çevre oluşturulması ve birçok hastalığı kaynağında önlemesi açısından insan sağlığına hizmet etmektedir. Sağlık Bakanlığı'nda zoonotik hastalıklardan korunmak veya bu hastalıkların önlenmesi için yapılacak epidemiyolojik programlarda veteriner hekimlere yer verilmemektedir. Sağlık sistemi zincirinin önemli bir halkası olan veteriner hekimler, AB mevzuatının tam tersine son zamanlarda çıkarılan bazı tüzük ve yönetmeliklerle tamamen dışlanmıştır.

Mevcut sağlık sisteminin, parasal kaynak yetersizliği yanında yönetim problemleri, mevzuat yetersizliği, enformasyon sisteminin olmayışı, bilimsel destek araştırma kuruluşlarının olmayışı, teknolojik eksiklik, sağlık yapılarının yetersizliği, yeterli insan gücü planlaması olmayışı gibi çok önemli sorunları vardır. Ulusal sağlık politikası henüz oluşturulamamıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde ekolojinin bir halkası olan veteriner hekimliğe ilişkin herhangi bir birim yoktur. Durum böyle olunca da çevrenin bu boyutuna ilişkin kısmında önemli eksiklikler ve sorunlar yaşanmaktadır. Çevreyi ilgilendiren koruyucu hekimlik hizmetlerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Hayvansal üretimin değişik aşamalarında ortaya çıkan atık ve artıkların yönetimi konusunda veteriner hekimlere ihtiyaç olduğu halde, uygulamada hiç görev verilmemektedir.

1580 sayılı Belediyeler Kanununa göre her belediye veteriner hekim istihdam etmek zorunda olmasına rağmen, bu yasal zorunluluk yerine getirilmemektedir. 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanununa göre büyükşehir belediyelerinde veteriner işleri kent halkının koruyucu sağlık hizmetlerini en etkin biçimde yerine getirecek şekilde örgütlenememektedir. Veteriner halk sağlığı hizmetlerinin sunumunda, diğer kurumlarla yeterince koordinasyon sağlanamamaktadır.

Son yıllarda çıkan mevzuata bağlı olarak belediye veteriner hizmetlerinin yerine getirilmesinde bazı zorluklar yaşanmaktadır. Özellikle 560 sayılı KHK'nin yürürlüğe girmesinden sonra belediye denetim hizmetlerinde yetki kargaşasından kaynaklanan aksaklıklar görülmektedir. Yaklaşık 3000 adet belediye'de sadece 1000 kadar veteriner hekimin çalıştığı tespit edilmiş olup, bu sayı halk sağlığını koruma adına çok ciddi tehlike oluşturmaktadır.

4631 sayılı yasaya dayanılarak çıkarılan “İslah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkındaki Yönetmelik” 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ve yönetmelik doğrultusunda ıslah amaçlı yetiştiricilik yapanların örgütlenmesinin önü açılmıştır. Ancak, AB’nin ön koşullarından biri olan, üretici kesimin örgütlenmesi şartı gereği TBMM’ye sunulan “Üretici Birlikleri Kanunu” ancak 2004 yılında çıkartılabilmektedir. Buna rağmen yetiştirici birliklerinde üst örgütlenmeye yeterince gidilememiştir.

Mevcut mevzuatın yetersizliği, vergi, kredilendirme, hizmetlerin verilmesinde aksamalara neden olmaktadır. Özellikle süt sığırcı işletmelerinin gelirlerinin %50-60’ının süt satışından elde edildiği bilinmesine rağmen, birliklerin bu alana yönlendirilmesi yeterince sağlanamamıştır. Bu durum hayvan satışı organize edebilen birliklerin etkin gözükmesine, diğerlerinin ise tabela birliği biçiminde kalmalarına neden olmuştur.

Bakanlıkça, önce kooperatif, arkasından da birliklerin kurulması bazı illerde aynı sektörde iki ayrı rakip kuruluşun doğmasına, istenen amacın gerçekleştirilmesinde sıkıntılara yol açmaktadır.

Hayvancılık sektöründe AB ülkelerinde ve ABD’de yaygın olarak görülen kooperatifler şeklinde örgütlenme, ülkemizde dağınık ve son derece yetersizdir. Kooperatifçiliğin genelde yasal, finansman, eğitim, örgütlenme modeli gibi sorunları bulunmaktadır. Kırsal alanda kurulan çok amaçlı kırsal kalkınma kooperatif modeli sektörel gelişimi sağlayamamış, kooperatifçiliğe bağlanan umudu ve güveni azaltmıştır. Ülkemizde üretici birlikleri ile ilgili düzenlemeler yapılırken, kooperatiflerle ilgili düzenlemelerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Yetkili idarece serbest veteriner hizmetleri istenen düzeyde kamu sağlığının korunmasına ve hayvancılığın geliştirilmesine entegre edecek idari düzenlemeler yapılamamıştır. Kamu kesiminin veteriner hizmetlerini ne ölçüde ve hangi ne ölçüde ve hangi alanda yürütmesi, hizmetlerin serbest veteriner hekimlere devrinde kriterlerin ne olması gerektiği belirlenememiştir.

11.11.2001 tarihli ve 24580 sayılı Resmi Gazete’de “Serbest Veteriner Hekimlerin Yetkilendirilmesi Hakkında Tebliğ”de tanımlanan “Yetkilendirilmiş Veteriner Hekim” uygulamasına geçilememiştir.

Mesleğimizin tanıtımı, stratejisi ve vizyonu için mesleki sivil toplum örgütleri arasında geçmiş yıllara nazaran çok önemli gelişmeler yaşanmış ve bu yaşanan gelişmeler tam anlamıyla yeterli olmasa da ilerisi için ümit vaat etmektedir. Bu kuruluşların gerek finansal, gerek yasal ve gerekse yönetsel sorunları vardır. Bu sorunlar aşıldığı zaman, meslek adına daha fazla katkı sağlayan faaliyetler de meydana gelecek, meslek içi eğitim konusunda önemli çaba içine girebileceklerdir.

6. Öneriler

TKB’de halen mevcut fonksiyonel örgütlenme yerine, sektörel bir örgütlenmeye gidilmeli, hayvan ıslahı ve üretimi, hayvan hastalıkları ile savaş, hayvansal ürünlerin kontrolü ve pazarlanması konularından yetki ve sorumlulukları ile donatılmış olan “Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü”, Uluslararası Cenevre Antlaşması ve AB kriterleri de dikkate alınarak yeniden kurulmalı, buna paralel olarak taşra teşkilatı da oluşturulmalıdır.

Değişen ve gelişen dünyada, veteriner hekimliği mesleğinin vizyonu da değişmiş ve gelişmiştir. Artık bütün dünyada “Tek Tıp Tek Sağlık” ve “Ahırdan Sofraya Gıda Güvenliği” yaklaşımları benimsenmiş; “Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, Klonlama, Kültür Balıkçılığı, Antimikrobiyel Direnç, Ev ve Süs Hayvancılığı, Hayvan Refahı” vb. gibi alanlara yönelimler olmuş ve çok önemli çalışmalara imza atılmıştır. Ülkemizde yakın zamana kadar çalışma dahi yapılamayan bu alanlar projelendirilerek yeni yeni çalışılmaya başlanmış ve belirli ölçüde mesafe katedilmiştir. 21. yüzyılda veteriner hekimliğin bu değişen rol modeli çerçevesinde, meslek örgütlerimiz ve meslektaşlarımız kendini yenilemeli, stratejilerini ve çalışmalarını buna göre yapılandırmalıdır.

Tarım ve Gıda Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Taslağı ve Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanun Taslağı, AB kriterleri göz önünde bulundurularak yasalaşmalı, mevcut durumda sıkıntıya sebebiyet veren; gıda üretimi, denetiminin uluslararası standartlara

ulaşılması, uluslararası ticarete karşımıza çıkan engellerin kaldırılması ve halk sağlığının korunması amaç edinilmelidir.

6343 sayılı Yasa yeninden gözden geçirilerek, günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli ve etkin bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Yasada yapılan olumsuz değişikliklerin giderilmesi amacıyla gerekli çalışmalar ve girişimler başlatılmalıdır.

Kooperatifler, birlikler ve mesleğimizle ilgili sendikal örgütlenmeler desteklenmeli ve güç birliğine gidilmelidir.

Kamu ve özel sektörde veteriner hekimliği hizmetlerinde görevlerin tanımı günümüzün şartlarına göre düzenlenmelidir.

Her veteriner hekimin bölge odasına üye olma zorunluluğu mutlaka yeniden getirilmeli, odaların güçlendirilmesi için yeni düzenlemelere gidilmelidir.

Hayvan sağlığını korumada; Bakanlıkça hayvan sağlığı ile ilgili mevzuatlara, kontrol ve destek hizmetlerine; uygulama alanlarında ise özel veteriner hekimliği geliştirmeye ağırlık verilmelidir.

Sağlık Bakanlığı veteriner halk sağlığı görevlerini yerine getirebilmesi için gerek Bakanlık merkez teşkilatında, gerekse taşra teşkilatında gerekli idari yapılanmasının yanı sıra buralarda yeteri kadar veteriner hekim istihdam etmelidir.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın veteriner hizmetleri planlanarak gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve kadrolar açılmalı, av ve yaban hayatı hizmetlerinde günün gelişen şartları doğrultusunda veteriner hekimler görevlendirilmelidir.

AB'de hayvanları koruma konusu hayvancılıkla ilgili bakanlıklarda görev yapan veteriner hekimler tarafından yürütülmektedir. Bu nedenle 5199 sayılı KHK'nun yürütülmesi için ÇOB'un yetkisini TKB'ye vermesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde veteriner hekimler mutlaka istihdam edilmeli, büyükşehir belediyelerinde Veteriner Daire Başkanlıkları kurulmalı, il ve ilçe belediyelerinde veteriner işleri müdürlükleri kurulmalıdır.

Türkiye Kalkınma Bankası ve Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin merkez ve taşra teşkilatlarında hayvancılık kredileri birimlerinde veteriner hekimler görevlendirilmelidir. Gerekirse bu sektörü finanse eden bir banka kurulmalıdır.

Çok amaçlı kırsal kalkınma kooperatifleri yerine AB benzeri üretim alt sektörlerine göre kurulmuş (besi, süt, tavukçuluk, arıcılık vb.) üretimi sanayi ve pazarlama ile entegre ihtisas kooperatif modeline gidilmelidir. Kooperatif çalışanlarının sürdürülebilir eğitimi sağlanmalıdır.

Hayvancılığa dayalı sanayinin geliştirilmesi için borsalar kurulmalı ve bölgesel projeler geliştirilmeli ve hayvansal ürün işleyen bütün kooperatif ve birliklerde veteriner herkimler yeteri kadar istihdam edilmelidir.

Üretici desteklemelerinde örgütlü kesime öncelik verilmelidir.

Koruyucu veteriner hekimliği ve hayvan sağlığı hizmetlerinin sunumunda hizmet veren serbest veteriner hekimler desteklenmelidir.

Avrupa Birliği mevzuatının yaklaşık %25'lik kısmını veteriner mevzuatı oluşturması nedeniyle, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği bünyesinde mevzuat ve bilgi alışverişini gerçekleştirerek daha etkin bir birim kurulmalıdır.

En önemlisi ise; ulusal veteriner hizmetleri gelişmiş ülkelerde olduğu gibi tek çatı altında toplanmalıdır.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI MESLEKİ ETİK VE MEVZUAT KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof. Dr. Aşkın YAŞAR	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Dr. Adnan ÖZTÜRK	Konya Vet.Kont. ve Araş. Enstitüsü
Raportör	Zeliha ESKİCİ	Konya Veteriner Hekimler Odası
Üye	Gökhan ASLIM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Yrd.Doç.Dr.R.Tamay BAŞAĞAÇ GÜL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Ramazan GÜRBÜZ	Konya Veteriner Hekimler Odası Başkanı
Üye	Yrd. Doç.Dr. Ayşe M. GÜRLER	Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Yahya HAMURCU	Hatay Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Aysegül HANCI	Real Hipermarketler Zinciri A.Ş. Konya
Üye	Araş. Gör. Serdar İZMİRLİ	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Sezai KAYA	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Yrd. Doç.Dr. Berfin MELİKOĞLU	OMÜ Veteriner Fakültesi
Üye	Yrd. Doç.Dr. Şule OSMANAĞAOĞLU	OMÜ Veteriner Fakültesi
Üye	Doç. Dr. Rahşan ÖZEN	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Halil İbrahim SÖZMEN	İl Tarım Müdürlüğü, Konya
Üye	Prof.Dr. Necmettin TEKİN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Rıza TEMİZCİ	Konya Veteriner Hekimler Odası
Üye	Araş.Gör. Borgia TIRPAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Araş.Gör. Begüm YURDAKÖK	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof. Dr. Aşkın YAŞAR	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Doç.Dr.R.Tamay BAŞAĞAÇ GÜL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Araş. Gör. Ali YİĞİT	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Gökhan ASLIM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Ramazan GÜRBÜZ	Konya Veteriner Hekimler Odası Başkanı
Üye	Yrd.Doç.Dr.Ayşe Menteş GÜRLER	Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Yrd. Doç. Dr. Şule OSMANAĞAOĞLU	Ondokuz Mayıs Üniv. Veteriner Fakültesi
Üye	Doç. Dr. Abdullah ÖZEN	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. H. İbrahim SÖZMEN	İl Tarım Müdürlüğü, Konya
Üye	Mehmet Ali UZAKGİDER	Denizli Veteriner Hekimleri Odası Başkanı

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	101
2. Mesleki Etik	101
2.1. Veteriner Hekimliğinde Etik Eğitimi	102
2.2. Veteriner Hekimleri Etiğine İlişkin Yasal Yapılanma.....	102
2.3. Veteriner Hekimliği Etiğine İlişkin Öneriler	103
3. Mevzuat	104
3.1. Odaların İşleyişlerine İlişkin Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri	104
3.1.1. Odaların İşleyişlerine İlişkin Sorunlar	105
3.1.2. Odaların İşleyişlerine İlişkin Çözüm Önerileri	105
3.2. Kamu Dışı Alanlarda Veteriner Hekimliği Çalışmaları Odaların İşleyişleri.....	106
3.2.1. Klinik Veteriner Hekimliği Mevzuatıyla ilgili Sorunlar	106
3.2.2. Kamu Dışı Alanlarda Veteriner Hekimliği Çalışmalarına İlişkin Öneriler.....	107
3.3. Gıda Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	108
3.3.1. Gıda Mevzuatına İlişkin Sorunlar.....	109
3.3.2. Gıda Mevzuatına İlişkin Öneriler	110
3.4. Zootekni ile İlgili Mevzuat, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	111
3.4.1. Sun'î Tohumlama Mevzuatı ve Sorunlar	112
3.4.2. Zootekni ile İlgili Mevzuata İlişkin Öneriler.....	113
3.5. Su Ürünleri Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	114
3.5.1. Su Ürünleri Mevzuatı ile İlgili Öneriler	116
3.6. Çevre ve Hayvanları Koruma Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri	117
3.6.1. Çevre ve Hayvanları Koruma Mevzuatı ile İlgili Sorunlar	117
3.6.2. Çevre ve Hayvanları Koruma Mevzuatı ile İlgili Öneriler	118
3.7. Yem Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	119
3.7.1. Yem Mevzuatına ilişkin Öneriler	120
3.8. Kamudaki Mesleki Yapılanmaya Bağlı Yaşanan Sorunlar ve Çözüm.....	120
3.9. Veteriner Hekimliği Mevzuatına İlişkin Genel Çözüm Önerileri	121
4. Mesleki Etik ve Mevzuat ile İlgili Öneriler	122

1. Giriş

Hayvan sahiplerinin duygu ve davranışları, veteriner hekimler tarafından verilen hizmet, hizmet karşılığı elde edilen kazanç, hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar, tıbbi teknoloji ve tekniklerin hızlı gelişimi, Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Hayvan Hakları Yasaları çerçevesinde veteriner hekimler için deontoloji ve etik daha da önemli hale gelmiştir. Bu ve benzeri alanlardaki hızlı gelişim ve veteriner hekimlerin söz konusu alan ve kavramlara uyum süreci ve biçimi etik sorunların daha da artmasına neden olabilecektir.

Hayvanların deneylerde kullanımı II. Dünya Savaşı sonrası artmış, 1960'lı yıllarda en üst seviyeye ulaşmış; hayvanların sadece *"ekonomik değere sahip varlıklar"* oldukları şeklindeki yaklaşımlar, *"hayvanları koruma"* düşüncesiyle çakışmaya başlamıştır. Sosyal ve rekreatif nedenlerle 1960'lı yıllarda hayvan arkadaşlığı, kedi, köpek, kuşlar ve egzotik hayvanlara gösterilen ilginin de arttığı görülmüştür. *"İnsanların hayvanlara karşı sorumluluğu olmalı"* fikrinden *"hayvan haklarına"* kadar uzanan düşünceler zinciri veteriner hekimliği etiğinin önemini ve sorumluluğunu daha da arttırmıştır. Son yıllarda hekimlikte görülen çok büyük bilimsel-teknik değişiklikler (genetik kopyalama vb) ve hayvan haklarına verilen önem veteriner hekimliği etkinliğindeki diğer sorunlarının boyutlarını genişletmiştir.

Veteriner hekimliğinde mesleki etik, veteriner hekimlerle ve onlarla ilişki içerisinde olan öğrenciler, teknik elemanlar, hayvan sahipleri, veteriner hekimler gibi bireyler arasında yaşanan değer sorunlarını ele alır. Veteriner hekimlerin bu çerçevede nasıl davranmaları gerektiğini ortaya koymak amacıyla, dünyanın birçok ülkesinde yetkili merciler ve veteriner hekimliği ile ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından bazı kurallar ortaya konmuştur. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği "Mesleki Etik Prensipleri" başlığıyla bir kurallar bütünü ortaya koyarken, Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB) bu kuralları "Veteriner Hekimliği Meslek Etiği Kuralları" şeklinde yazılı etik kod metni haline getirmiş ve yürürlüğe koymuştur.

Veteriner hekimliği alanında ödevlerin, hakların, erdemli davranışın neler olduğunu belirten, veteriner hekimin tutum ve davranışını belirleyen yazılı etik kod metnindeki ilke ve kuralların uygulanabilmesi için Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB) ve Veteriner Hekimleri Odaları bünyesinde Etik Kurullara gereksinim vardır.

2. Mesleki Etik

Türk veteriner hekimleri, mesleki etik açısından 1842 yılından itibaren önemli mesafeler kaydetmiş, dünya çapında başarıları imza atmışlar ve veteriner hekimliğin toplumda özel bir yeri oluşmuştur. Ancak, 1980'leri izleyen dönemde, veteriner hekimliği alanında uzmanlığın kaldırılması, veteriner fakültesindeki bazı kürsülerin kapatılarak derslerin kaldırılması, Sağlık Bilimleri Yüksek Okulu'nun ve Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması gibi uygulamalar, veteriner hekimliği mesleğinin ve ülkenin aleyhine olmuştur. Bu uygulamaların içinde, veteriner hekimlerin ve onların teşkilatlarının yer alması ve meslektaşlarımızın, meslek menfaatlerine sahip çıkmamaları ayrı bir üzüntü kaynağıdır.

Veteriner hekimliği mesleğinin çıkarları, ülkenin çıkarları demektir. Bu mesleğin hak ve çıkarlarını savunmak, ulusal anlamda, ülkenin hak ve çıkarlarını korumak anlamına gelmektedir.

Kişilerin adları önemli olmamakla birlikte, bu mesleğe hizmeti geçenleri adlarıyla anmak bir kadirşinaslık ise, diğer taraftan adeta ihanet derecesinde yanlışlıklar yapanları da dile getirmek bir görevdir. Zira veteriner hekim olan hiç kimsenin, ne bu ülkeye ne de bu mesleğe haksızlık yapma gibi bir hakkı olamaz. Sebep oldukları hasarların tamiri ise uzun yıllar alacağı ortadadır.

Belirtilen olumsuzlukların yaşanmaması için fakültelerimizde öğrencilere meslek bilinci verilmeli, veteriner hekimlik kimliği ve bilinci aşılanmalıdır. Bu bilinç ve kimliğe sahip tüm veteriner hekimlerin her zaman mesleğin ve ülkenin hak ve çıkarlarını koruyacakları tabiidir. Kişi mesleğinin yöntemlerini, düşünce ve gelişme çizgisini, fikir çerçevesini, sosyal ve kültürel yapısını, çevresinde

oluşmuş bulunan değer sistemini tanımadıkça, anlamadıkça ve bunlara katkıda bulunmadıkça mesleki kimliğini edinmiş sayılmaz.

Mesleğin çıkarlarının söz konusu olduğu, özellikle mevzuatla ilgili yeni çalışmaların yapıldığı bu günlerde, mesleğe karşı oluşabilecek olumsuzlukları, meslek örgütlerimiz sıkı bir biçimde takip etmeli, yapılabilecek yanlışlıkları önceden tespit etmeli ve önlemelidirler.

2.1. Veteriner Hekimliğinde Etik Eğitimi

Veteriner Hekimliği Etiği ismiyle veteriner hekimliği eğitimi müfredatının bütünsel bir parçası olarak ilk ders 1977–1978 eğitim-öğretim döneminde Colorado Devlet Üniversitesi'nde veteriner hekimliği öğrencilerine verilmiştir. Avrupa Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları Birliği (EAEVE)'nin, Avrupa Topluluğu (AT) üye ülkeleri veteriner okulları her bir öğrenci tarafından alınan müfredat dersleri "mesleki bilgiler" bölümünde "mesleki etik" ve "veteriner hekimliği mevzuatı" derslerinin ayrı ayrı okutulduğu görülmektedir. Amerika ve Kanada'da veteriner hekimliği etiği programında büyük gelişmelere liderlik yapan Tufts Üniversitesi Veteriner Fakültesi etik eğitimi programında birinci yıl etiğin ilk adımları "İnsan-Hayvan İlişkisi" çerçevesinde atılmakta; ikinci yıl mesleki etik "Hukuk Bilimi ve Etik" dersleri şeklinde verilmektedir. Ders müfredatlarında teorik ve pratik düzeyde veteriner hekimliği etiği ve önemi, yasaların etikle birleşimi şeklinde etik problem çözümleriyle verilmektedir. Öğrenciler dördüncü sınıfta küçük hayvan kliniği çalışmalarında etik durumları yaşamakta; günlük yaşamlarında hayatlarının bir parçası olarak etik durumları ele alıp, seminer olarak sunmaktadırlar.

Türkiye'de etiğe ilişkin konular, uzun bir süre "Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji" dersinde ortak olarak birinci sınıfta verilmeye çalışılmıştır. 1994–1995 Eğitim–Öğretim yılından itibaren "Meslekî Etik, Deontoloji ve Veteriner Hekimliği Mevzuatı" dersi adı altında verilmeye başlanmıştır. Dersin başlığı ve içeriği ile ilgili farklı fakültelerde farklı uygulamalar olsa da EAEVE akreditasyon sürecinde yaşanan yeni düzenlemeler ile etik konusu, "mesleki etik ve veteriner hekimliği mevzuatı" çerçevesinde ele alınmıştır.

Bu derslerde veteriner hekimlerin mesleklerini icra ederlerken karşı karşıya kalabilecekleri değer sorunları, temel etik ilkeleri, bilimsel araştırma etiği, yayım etiği gibi konuların yanı sıra, veteriner hekimlerin meslekî etkinlikleri dışında, insan olarak göz önünde bulundurmaları beklenen bir takım ilkeler üzerinde de tartışılmakta, farklı ülkelerdeki etik uygulamalarla karşılaştırmalar yapılmaktadır.

Bugün ülkemizde eğitim–öğretim sürdüren mevcut veteriner fakültelerinden sadece Adnan Menderes, Ankara, Fırat, Harran, İstanbul, Ondokuzmayıs, Selçuk, Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültelerinde bu dersi verebilecek lisansüstü düzeyde eğitim almış öğretim elemanları bulunmaktadır. Dicle, Erciyes, Kafkas, Afyon Kocatepe ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültelerine mevcut öğretim elemanları görevlendirilmekte ve dersler verilmektedir. Bu fakülteler dışında kalan veteriner fakültelerinde "meslekî etik" dersinin konunun uzmanı akademisyenler tarafından verilmediği de bilinen bir gerçektir.

2.2. Veteriner Hekimliği Etiğine İlişkin Yasal Yapılanma

Türkiye'de veteriner hekimliği uygulamalarında ortaya çıkabilecek sorunların çözümlenmesine ilişkin ilk yasal yapılanma 1954 yılına ait 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" içerisinde yer alan maddelerden ibaretti.

"Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği" 9 Temmuz 1994 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, meslek etkinliklerinde veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiş ve düzenlenmiştir. Bu yönetmelik ile veteriner hekimlerin mesleklerini uygularken göz önünde bulundurmaları istenen ilkeler; "Genel Kurallar", "Hasta Sahibi–Müşteri ve Halkla İlişkiler", "Meslektaş ve İlgili Mesleklerle İlişkiler", "Muayenehane, Poliklinik, Klinik, Hastane ve

Laboratuvar Açılması ve İşletilmesi" genel başlıkları altında belirtilmiştir. Bu yönetmelik ve içeriği 13 Eylül 2006 tarih ve 26288 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği" Sekizinci Bölümü "Deontoloji" başlığı altına (Madde 62–112) içeriğine dokunulmadan aynen alınmış, ancak 1994 Yönetmeliği kaldırılmıştır.

TVHB Merkez Konseyi, 13 Ağustos 2000 tarihinde olağanüstü toplanan Büyük Kongre'de, hazırlanan yönetmelik, yönerge ve talimatnameler delegeler tarafından tartışılarak oybirliği ile kabul edilmiş ve gereğinin yapılması için, Merkez Konseyi yetkilendirilmiştir. Bu yetki çerçevesinde 24 Eylül 2000 tarihli ve 24180 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Türk Veteriner Hekimleri Birliği–Veteriner Hekim Odaları Soruşturma, Yargılama Yöntemleri ve Veteriner Hekimliği Disiplin Yönetmeliği" de aynı yönetmelik kapsamında Bölüm 10 başlığı altında Madde 114–132 içerisine alınarak yürürlükten kaldırılmıştır.

"Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği (2006)" TVHB tarafından Kasım 2000 (Dayanışma)'de yayımlanan "Etik Kurulu Yönergesinde" yer alan bazı düzenlemeleri de kapsamına alarak Hukuki değerini yükseltmiştir. Bu kapsamda, etik ve etik kurullarla ilgili konuları ayrı bir bölüm olarak (Onbirinci Bölüm) ele almış, "etik kurullar, oluşumu, üyelerin görev süreleri, kurulun çalışma biçimi" başlıkları altında Madde 133–136 içerisinde düzenlemeleri yönetmelik kapsamına dâhil etmiştir.

Başbakanlık tarafından hazırlanan ve TBMM tarafından kabul edilen 5176 sayılı "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (08.06.2004 – 25486 sayılı RG)", "k (13.04.2005 -25785 sayılı RG)" ile Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu tarafından yayımlanan 2004/27 sayılı Genelge de Ülkemizde etik ve etik değerlere gösterilen ilginin bir göstergesi ve kamu vicdanında etiğin önemini ortaya koyan yasal düzenlemeler olarak değerlendirilebilir. Kamu etik kurullarına ilişkin düzenlemeler Kamuda çalışan ve Kamu tüzel kişiliği statüsündeki Merkez Konseyi ve odalarımızı da bağlamaktadır.

Mesleğin uygulanmasına ilişkin geliştirilen hukuksal yapılanmalar elbette toplumsal yaşamın değişmez parçalarındandır. Ancak, burada göz önünde bulundurulması gereken konu, meslek içi bu tür yapılanmaların gerçekleştirilmesinden çok, bunlara işlevsellik kazandırılabilmesidir. Kurallar, normlar ve hatta yasalar ancak uygulandığı sürece mesleğe saygınlık kazandırır.

2.3. Veteriner Hekimliği Etiğine İlişkin Öneriler

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin Sekizinci Bölümünde "Deontoloji" başlığı altında etik kod niteliğinde olan düzenlemeler yaptırım gücü açısından, gerekli güncellemeler ve değişiklikler yapılarak "Veteriner Hekimliği Deontoloji Tüzüğü" olarak düzenlenmelidir.

Başbakanlık tarafından, Kamu Görevlileri Etik Kurulu oluşturulmuştur. Bu çerçevede, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşumuz olan TVHB ve bağlı Odaları bünyelerinde de "Mesleki Etik Kurullar" oluşturulmalı ve işlevsellik kazandırılmalıdır. Ayrıca, veteriner hekimliği alanında belirlenmiş etik kod metinlerindeki ilke ve kuralların uygulanabilmesi için Haysiyet ve Yüksek Haysiyet Divanları ile işbirliği içerisinde çalışacak olan Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB) bünyesinde "Veteriner Hekimliği Merkez Etik Kurulu" ve Veteriner Hekimleri Odaları bünyesinde de "Veteriner Hekimliği Yerel Etik Kurulu" oluşturulması yararlı olacaktır.

AB'de olduğu gibi "mesleki etik" ve "veteriner hekimliği mevzuatı" dersleri ayrı ayrı okutulmalı; mesleki etik ile ilgili sorunların kökten çözümü için konu ile ilgili eğitimler uzman akademisyenler tarafından verilmeli; konu ile ilgili akademisyen bulunmayan fakültelerde bilim/anabilim dallarının kurulması sağlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen derslerde veteriner hekimlerin mesleklerini icra ederlerken karşı karşıya kalabilecekleri hukuki sorunların yanı sıra değer sorunları, temel etik ilkeleri, bilimsel araştırma

etiği, yayım etiği gibi konularında eğitim verilmeli, veteriner hekimlerin meslekî etkinlikleri dışında, insan olarak göz önünde bulundurmaları beklenen ilkeler üzerinde tartışma ortamları hazırlanmalıdır.

Veteriner hekimlik mesleğinin çıkarları, ülkenin çıkarları demektir. Bu mesleğin hak ve çıkarlarını savunmak, ulusal anlamda, ülkenin hak ve çıkarlarını savunmak demektir.

Veteriner hekimliği mesleğinde etik anlamda olumsuzlukların yaşanmaması için fakültede eğitim süreci içerisinde meslek bilinci verilmeli, veteriner hekimlik kimliği oluşturulmalıdır.

3. Mevzuat

Son yıllarda mevzuat açısından Bakanlıkta birtakım çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Ancak, bu çalışmalar sonunda ortaya çıkan durum, mesleğimiz açısından olumlu olmanın ötesinde, mesleğin sahip olduğu birçok konuların elden çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun en canlı örneği Hayvan Islahı Kanunu değişikliğinde yaşanmıştır. Yeni çıkarılan kanundan veteriner hekim adı dahi ortadan kaldırılmaya çalışılmış, mesleğimiz açısından geriye gidiş söz konusu olmuştur.

Bu açıdan; mesleğimizin anayasası konumundaki 6343 sayılı yasada değişiklik önerirken son derece dikkatli olunmalıdır. Parlamentoda Veteriner hekim milletvekili sayısı oldukça düşüktür. Çıkan yasalarda fazla bir etkinlik sağlanamamakta, diğer meslek guruplarına avantaj sağlayacak şekilde yasalar çıkmaktadır.

AB mevzuatına uyum çalışmalarında bazı yanlışlıklar ortaya konmaktadır. AB mevzuatına şekli olarak uyan ancak, bu günkü durumdan pek bir farkı olmayan çalışmalar yapılmaktadır. AB mevzuatına göre, hayvansal ürünlerde "Ahırdan Sofraya Kadar Veteriner Hekim Denetimi" öngörülmektedir. Bu sebeple, AB mevzuatına temelde uyum yerine, görünüşte uyum için çalışmalar yapılmaktadır. AB mevzuatına göre, veteriner hekimliği teşkilatı doğrudan Bakanlığa bağlı, bütçesi, personeli taşra örgütüne kadar tamamen bağımsız bir yapıyı öngörüyor iken, şu anda yapılan çalışmalarda bugünkü Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün tabelası indirilmekte, yerine sadece Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü tabelası asılmak istenmektedir. Böylece bırakınız AB normunda Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasını, veteriner hekimlerin Bakanlıkta bugün var olan etkinliği daha da azaltılacaktır.

04 Şubat 2009 gününe kadar çıkartılan ve yürürlüğe giren veteriner hekimliği mesleği ile ilgili mevzuat listesi Resmi Gazete tarih ve sayıları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

İkinci Kurultay'dan Üçüncü Kurultaya kadar (20 Nisan 2010) mesleğimizle ilgili olarak yürürlüğe konulan mevzuat düzenlemelerinin dağılımı aşağıda sunulmuştur:

4950 sayılı Kanunda değişikli yapılmış, 5179, 5176, 5199 ve 5363 sayılı Kanunlar çıkartılmış; 48 Yönetmelik düzenlemesi getirilmiş ve 49 Yönetmelikte de değişiklik yapılmış; 51 Tebliğ çıkartılmış ve 19 Tebliğde değişiklik yapılmıştır. 6 Uluslar arası Antlaşmanın imzalandığı bu dönemde 10 Bakanlar Kurulu Kararı, 36 Talimat ve 31 de Genelge yayımlanmıştır.

3.1. Odaların İşleyişlerine İlişkin Mevcut Durum, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Odaların etkin bir meslek örgütü olarak çalışabilmesi için, yapılanmalarında bazı değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Bunun için, öncelikle 6343 sayılı Kanunda bir takım değişikliklerin dikkatle yapılması gerekmektedir. 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" gereği veteriner hekim odalarının görev ve yetkileri belirlenmiştir. 1954 yılından beri uygulamada olan bu yasa, günümüz koşullarında yetersiz kalmıştır.

Karşı karşıya geldiğimiz mesleki açmazlarda yapılacak düzenlemelerin rolü büyüktür. 1982 Anayasası'yla

etkisizleştirilen sivil toplum örgütleri, AB sürecinde etkili olacak önemli yapılanmalardır. Dolayısıyla kendi yasasını güncelleştirmiş bir örgüt olarak, kilit noktalardan kabul edilen mesleğimiz, AB sürecinde ülkemiz için önemli rol oynayacaktır.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi, 2006 yılında “Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliğini” hazırlayarak 13 Eylül 2006 tarih ve 26288 sayılı Resmi Gazetede yayımlamıştır. Bu yönetmelikle “Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin örgütlenmesine, hizmetlerinin yürütülmesine ve veteriner hekimlerin uyması gereken kurallara ilişkin usul ve esasları düzenlenmesi” amaçlanmıştır.

Bu yönetmelikle “Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği (9.7.1994 – 21985 RG), Türk Veteriner Hekimleri Birliği Veteriner Hekim Odalarında Hizmetlerin Yürütülmesine İlişkin Yönetmelik (13.9.1994 – 22050 RG), Türk Veteriner Hekimleri Birliği İşyeri Veteriner Hekimi Atama Yönetmeliği (28.3.1997–22947 RG), Türk Veteriner Hekimleri Birliği İşyeri Veteriner Hekimliği Sertifika Program Yönetmeliği (28.3.1997 – 22947 RG) ile Türk Veteriner Hekimleri Birliği Veteriner Hekim Odaları Soruşturma, Yargılama Yöntemleri ve Veteriner Hekimlik Disiplin Yönetmeliği (24.9.2000 – 24180 RG)” yürürlükten kaldırılmıştır.

3.1.1. Odaların İşleyişlerine İlişkin Sorunlar

Veteriner Hekim Odaları'nın yetki ve denetim yetersizliği söz konusudur.

Veteriner hekimliği mevzuatında cezalar caydırıcı nitelikte değildir.

Odalar, veteriner hekimler arasındaki birlik beraberliği sağlayacak uygulama ve faaliyetlere yeterince eğilmemesi sahada ciddi sorunlara neden olmaktadır.

Odalar, veteriner hekimlerin güncel konulardan haberdar olup kendilerini yenilemelerine öncü ve yardımcı olabilmek için web sitesi oluşturmak, periyodik dokümanlar yayımlamak (dergi, bülten vb), eğitim kurs ve seminerleri düzenleme noktasında yetersiz kalmaktadır.

Veteriner hekimlikte görülen hatalı uygulamaların (malpraktis) önlenmesi için yeni bir yönetmeliğe ya da Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin yetersiz kalan Disiplin Suçları ve Cezaları gibi bölümlerinde çeşitli düzenlemelere ihtiyaç vardır. Oda Haysiyet Divanlarının ceza verebilmesini sağlayan 6343 sayılı yasanın 41. maddesinde bulunan para cezaları yetersiz kalmaktadır.

3.1.2. Odaların İşleyişlerine İlişkin Çözüm Önerileri

Veteriner Hekim Odaları'nın etkin bir şekilde çalışabilmesi için yasal ve yapısal değişikliklere ihtiyaç vardır. 6343 sayılı Kanunda güncelliğini kaybeden konular dikkate alınarak günün koşullarına uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

Veteriner hekimliği mevzuatında cezaların caydırıcı olması için gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Odalar, veteriner hekimler arasındaki mesleki dayanışmayı güçlendirecek çalışmalara önem vermelidir. Bu amaçla, Türk Veteriner Hekimliği Eğitim Öğretiminin başlangıç yıldönümü, Dünya Veteriner Hekimler Günü, Dünya Hayvanları Koruma Günü, Mehmet Akif Ersoy'un Ölüm Yıldönümü gibi önemli değerlerimiz ve günlerimizin kutlanması ve anılması vb etkinliklerin düzenlenmesine katkı sağlamalıdır.

Odalar, düzenli olarak veteriner kliniklerini denetlemeli ve gereken cezai işlemleri uygulamalıdır.

Asgari ücret tarifesinin uygulanmasına yönelik etkin denetim yapılmalıdır.

Veteriner hekimlerin güncel konulardan haberdar olup kendilerini yenilemelerine öncü ve yardımcı olunmalıdır.

Veteriner hekimlikte görülen hatalı uygulamaların önlenmesi için “Malpraktis Yönetmeliği” hazırlanmalı ya da “Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin” yetersiz kalan “Disiplin Suçları ve Cezaları” gibi bölümlerinde etkili ve caydırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

3.2. Kamu Dışı Alanlarda Veteriner Hekimliği Çalışmaları

Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği (18 Haziran 2001 – 24436 RG) ile “Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği” (13 Eylül 2006 – 26288 RG) Serbest Veteriner Hekimi, “6343 sayılı Kanuna göre mesleğini serbest olarak icra etme yetkisine sahip veteriner hekim” olarak tanımlanmaktadır. 1994 yılı sonrası yeni kurulan veteriner fakültelerine bağlı olarak artan veteriner hekim sayısı ve devlet kurumlarında yeterli sayıda veteriner hekim istihdamının yapılmaması sonucu, pek çok meslektaşımız serbest olarak çalışmaya başlamıştır.

Birkaç yıl öncesine kadar, yalnız klinik açmış olan meslektaşlarımız serbest meslek grubumuzu oluştururken, şimdi gıda sektörü başta olmak üzere farklı dallarda özel sektörde çalışan meslektaşlarımız bulunmaktadır. Özellikle hayvancılığın geliştiği bölgeler olmak üzere ülke hayvancılığının gelişmesine, hayvansal gıda üretimine ve buna bağlı olarak halk sağlığına yönelik hizmetleri serbest veteriner hekimler vermektedir.

Bu kapsamda serbest veteriner hekimlerin kamu ile ilişkiler çerçevesinde ve “Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği” çerçevesinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ayrı başlıklar altında toplanarak aşağıda sunulmuştur. Özellikle II. Kurultay’da belirlenen ve henüz tam çözüme kavuşmamış hususlar aynen burada da belirtilmiştir.

3.2.1. Klinik Veteriner Hekimliği Mevzuatıyla İlgili Sorunlar

Özel çalışan tüm veteriner hekimlerin mesleki bilgi ve becerilerini güncelleyebilmesi ve geliştirebilmesi için meslek içi eğitimlere katılma zorunluluğu gibi yaptırımlara ihtiyaç vardır. Belirli bir dönem içinde konusuyla ilgili kurs, bilimsel yayın, araştırma, sempozyum, konferans, bilimsel kongre gibi etkinliklere katılmayan veteriner hekimlerin (yeterliliklerini ispat etme zorunluluğu) aynı işi yapamaması gibi müeyyidelerin getirilmesi ve de uygulanması gerekir.

Kamu dışı alanlarda uzmanlık gerektiren hizmetlerde açığı giderebilmek ve klinik sahada branşlaşmayı sağlayabilmek için veteriner hekimlikte uzmanlığa ihtiyaç vardır.

Poliklinik, hastane, laboratuvar gibi yerlerin dışında ilaç firmaları, depolar, market, mandıra, mezbaha, kombina, hayvan pazarı, yem fabrikaları, hayvansal gıda üreten fabrika ve iş yerleri vb. diğer iş kollarında çalışan veteriner hekimler için yasal güvenceli çalışma şartları yeterli değildir.

Günümüzde şehir merkezi dışında, köy ve kasabalarda açılmakta olan muayenehane ve polikliniklerde toplanacak tıbbi atıkları alacak bir oluşum bulunmaması halk sağlığı ve çevre kirliliği açısından tehlike ve riskler oluşturmaktadır.

Muayenehane ve poliklinikler, ruhsatlandırılırken bölge odalarının onayı olmaması; muayenehane ve polikliniklerin aralarında haksız rekabet uygulamaları; muayenehane ve polikliniklerde çalışan sözleşmeli veteriner hekim çalıştığı yerden ayrıldıktan sonra aynı semtte muayenehane veya poliklinik açması; muayenehane ve polikliniklerde asgari ücretleri belirtmek amacıyla, asılması zorunlu olan asgari ücret tarifelerinin odalardan geç alınması ve tarifeye uyulmaması; tabelalara bir örnekliliği getiren renk kullanımına ilişkin tanımlamaların olmaması ve yazıların dilimize aykırı olmamasına özen gösterilmemesi önemli mesleki etik ve deontolojik sorunlara neden olmaktadır.

3.2.2. Kamu Dışı Alanlarda Veteriner Hekimliği Çalışmalarına İlişkin Öneriler

Kamu dışı alanlarda uzmanlık gerektiren hizmetlerde açığı giderebilmek ve klinik sahada branşlaşmayı sağlayabilmek için “Veteriner Hekimliği Uzmanlık Yönetmeliği” hazırlanarak “veteriner hekimliği uzmanlığının” yasal alt yapısı oluşturulmalı, başta klinisyen veteriner hekimler olmak üzere “uzmanlık yapma” özendirilmelidir.

Kamu dışında çalışan veteriner hekimler muayenehane, poliklinik ve hayvan hastanelerinde klinik hizmetleri vermenin yanı sıra gıda, yem - entegre tesisler ve ilaç sektörü gibi alanlarda da hizmet vermektedirler. Veteriner hekimlerin kamu dışındaki bu hizmetlerini ve bu hizmetlerin sunumunda görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyecek, çalışma koşullarını hukuki güvence altına alacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Gıda, yem ve ilaç sektörü gibi farklı alanlarda görev yapan meslektaşlarımızın görev tanımı “... Veteriner Hekimi” şeklinde (örneğin gıda kontrol veteriner hekim) düzenlenmeli ve bu alanları da içine alacak şekilde “İşyeri Veteriner Hekimliği Yönetmeliği” hazırlanarak bu kapsamda yeni bir düzenleme yapılmalıdır.

Muayenehane ve polikliniklerde toplanacak tıbbi atıkları alacak bir oluşumu sağlayacak mevzuatın pratiğe aktarılması yönünde düzenleme yapılmalıdır.

Klinik hizmeti veren ve diğer sektörlerde çalışan veteriner hekimlere mezuniyet sonrası meslek içi eğitim zorunluluğu getirilmelidir. Kamu dışında çalışacak veteriner hekimler için mezuniyet sonrası staj niteliğinde çalışmaları 6 ay / 1 yıl süre ile zorunlu kılınmalıdır.

Klinik hizmeti veren veteriner hekimler için muayenehane-poliklinik ruhsatlandırmalarında veteriner hekim odalarının onayı zorunlu kılınmalıdır.

Muayenehane ve polikliniklerin aralarında haksız rekabete neden olmaması açısından belirli bir mesafe olması sağlanmalıdır.

Muayenehane ve polikliniklerde çalışan sözleşmeli veteriner hekim çalıştığı yerden ayrıldıktan sonra, iki yıl geçmeden ayrıldığı yere yakın başka bir muayenehane ve poliklinikte çalışamayacağı gibi, aynı semtte muayenehane veya poliklinik açmamalıdır.

Muayenehane ve polikliniklerde asgari ücretleri belirtmek amacıyla, asılması zorunlu olan tarifelerin, bağlı bulundukları odalardan yılın ilk ayı alınmalı, yapılan denetimlerle düzenli olarak izlenmelidir. Asgari ücret tarifelerine uyulması konusunda gerekli önlemler ilgili kurumlarca alınmalıdır.

Veteriner hekim muayenehane ve poliklinikleri ile hayvan hastanelerinde kullanılacak tabelalara bir örneklik getirmek amacıyla ilgili yönetmeliklerde renk kullanımına ilişkin olarak tanımlamalar eklenmelidir. Ayrıca bu tabelalarda yer alacak yazıların Türk Diline aykırı olmamasına özen gösterilmeli, etik ve deontolojik açıdan uygun olması denetlenmelidir.

İş sağlığı 4857 sayılı “İş Kanunu” ile “Biyolojik Risklere Maruziyet Yönetmeliği” çerçevesinde hayvan barınaklarında, deney hayvanları bulunan işletmelerde ve kurumlarda, serum, aşı ve benzeri biyolojik madde üretim yerlerinde, iş sağlığı uzmanı olabilecek meslekler arasında veteriner hekimlerin de yer alması gerekmektedir.

Tüm bu gerekliliklerin hayata daha etkin ve doğru geçirilebilmesi adına başta Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi ve Veteriner Hekim Odaları olmak üzere tüm veteriner hekimler; mesleki ya da dolaylı olarak mesleğimizi ilgilendiren yasal düzenlemelerde etkin rol almalı ve mesleki çıkarlarımız korunmalıdır.

3.3. Gıda Mevzuatı, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler koruyucu sağlık hizmetlerini, sağlık politikalarının temeli olarak kabul etmişlerdir. Koruyucu hekimliğin gerçekleştirilebilmesi için de sağlık politikalarını yürüten kuruluşlar, halkın bulaşıcı, salgın ve zoonoz hastalıklardan korunması, uygun çevre koşullarında yaşamasının sağlanması ile sağlıklı ve kaliteli gıdalarla beslenmesi temel ilkelerinde birleşmişlerdir.

Hayvan kökenli gıda maddelerinin insan beslenmesindeki önemi ve uygun olmayan çevre koşullarındaki çabuk bozulması herkesin malumudur. Bu nedenle, zoonozlarla savaş hizmetlerinin yürütülmesini, toplumun sağlıklı ve kaliteli beslenmesini sağlamak amacıyla pek çok ülke, devlet örgütlenmelerinde, Gıda Kontrolü ve Veteriner Halk Sağlığı Kuruluşları'nı oluşturmuşlardır. Bunu WHO ve FAO çeşitli raporlarında üye ülkelere tavsiye etmektedirler.

Mevzuatta durum böyle olmasına rağmen, her iki kurum uzun yıllar çalıştıracak veteriner hekim bulamamıştır. Bunun yerine ihtiyacını giderebilecek çözümlere yönelmiştir. Belediyeler ihtiyaçlarını büyük oranda ikinci görev olarak veteriner hekim çalıştırmakta bulmuş, Tarım Bakanlığı'nın il ve ilçede görev yapan hekimlerinden yararlanma yoluna gitmiştir. Sağlık Bakanlığı'nın ise böyle bir şansı olmadığından ilgili olabilecek diğer mesleklerle ihtiyacını gidermeye çalışmıştır. Ancak, çok önemli olan ve uzmanlık isteyen alanlarda veteriner hekim çalıştırmaya özen göstermiştir. Bu durum, Sağlık Bakanlığı ve belediyelerin hayvan kökenli gıdaların denetlenmesinde yardımcı unsur olabilecek bazı meslek gruplarını asli unsur gibi kullanmaları sonucunu doğurmuştur. Hatta bazen hiç ilgisi olmayan memur ve işçi vasfındaki personel bile yetkili kılınmıştır. Daha sonraki yıllarda veteriner hekim sayısının artması da durumda bir değişiklik yaratmamıştır. Uzun yılların alışkanlığı bazı değişimleri zorlaştırmaktadır. Nitekim 1997 yılında oluşturulan Veteriner Halk Sağlığı Daire Başkanlığı'na bir tabibin atanması bunun en belirgin örneğidir. Sağlık Bakanlığı bu ihtiyacını gidermek amacıyla 1974 yılında Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü ile bir işbirliği protokolü imzalamıştır; Genel Müdürlüğün veteriner hekim insan gücünden ve laboratuvar imkânlarından yararlanmaya çalışmıştır. Belediyeler 1985 yılından itibaren kadrolarına veteriner hekim istihdam etmeye başlayarak, veteriner hizmetlerini ve hayvan kökenli gıdaların kontrolünü yapmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca, gıda üretimi ile ilgili Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)'na, gıda sanayisi ile ilgili Sanayi Bakanlığı'na, gıda standartları ile ilgili de Türk Standartları Enstitüsü'ne yetkiler verilmiştir.

Gıda kontrolüne ilişkin ilgili kurumların çok sayıda olması, aralarında koordinasyon olmaması, merkezde ve taşrada iyi örgütlenmemesi ve uzman personel çalıştırmaması, ülkemizde gıda kontrolü hizmetlerinin önemli ölçüde aksamasına neden olmuştur. Bu durum, gıda ile uğraşan esnaf ve sanayiciyi de zor durumda bırakarak, yeterince gelişmesine engel olmuş, sektör içinde haksız rekabet yaratmıştır. Sektörde istenilen düzeyde ilerleme sağlanamaması, teknoloji ve bilgi eksikliğine bağlı kayıplar ve dış ticaretimizde karşılaşılan problemler nedeni ile ülke ekonomisi ve gıda sektörü için ciddi ekonomik kayıplar yaşanmıştır.

Nihayet 1995 yılında 560 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname" ve 4128 sayılı "...560 sayılı KHK de Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" yürürlüğe konulmuştur. KHK ile Sağlık Bakanlığının ve Belediyelerin bazı yetkileri alınarak TKB'ye verilmiştir. Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 5179 sayılı Kanun 05 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe konularak mevcut sorunlara çözüm üretilmeye çalışılmış ve Avrupa Birliği (AB) gıda mevzuatı ile uyum sağlanacağı gerekçesi ileri sürülmüştür. Ancak Kanun ve kapsamında çıkartılan yönetmelikler mevcut sorunların çözümünün ötesinde birçok yeni sorunu da beraberinde getirmiştir. 5179 sayılı Gıda Kanunu kapsamında TKB yetkilendirilmiş, gıdaların içeriği ve kapsamı belli olmakla birlikte sekiz farklı meslek grubuna görev alanı oluşturularak uygulamada AB'de yetkili olan veteriner hekimler sadece kesimhanelerde yetkilendirilmiş, diğer hayvansal ürün alanlarında ise işletme sahibinin çıkarları kapsamında muallâkta bırakılmıştır. TKB taşra teşkilatlarında konu ile ilgili birim kontrol şube olup, bu kapsamda gıda mühendisleri konunun yetkili amirleri pozisyonunda görevli hale getirilmiştir.

3.3.1. Gıda Mevzuatına İlişkin Sorunlar

AB müktesebatının yaklaşık %30'unu veteriner mevzuatı oluşturmaya rağmen AB'ye girme sürecinde olan Türkiye gıda mevzuatında veteriner hekimliğin uygulanması konusuna hiç yer verilmemektedir.

AB gıda mevzuatında 854/2004/EC sayılı yönetmelik, insan tüketimine sunulan hayvansal kökenli gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için çok özel kuralları ortaya koymaktadır. Yönetmelikte hayvansal ürünlerin patojen bakteri ve kimyasal bulaşma riskinin fazla olması nedeniyle bu gıdaların resmi kontrollerinin özel kurallar gerektirdiği, bu sebeple et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri ile su ürünlerinde verilmesi gereken sağlık sertifikalarının resmi veteriner hekim veya yetkili otorite tarafından yeterliliği onaylanmış ve yetkilendirilmiş bir veteriner hekim tarafından verilmesi zorunlu hale getirilmektedir. Veteriner hekim tarafından resmi kontrol ve denetimlerin nasıl yapılacağı da 882/2004 sayılı tüzükle ortaya konmaktadır.

Türkiye'de 5179 sayılı Gıda Kanunu'na dayanılarak çıkarılan yönetmelikte; işletmelerin ürettiği gıdanın niteliğine göre bu işletmelerde hangi meslek mensuplarının sorumlu yönetici olarak istihdam edileceği sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri, bal, polen, arı sütü, temel petek üretimi gibi hayvansal ürünleri üreten işyerlerinde sorumlu yönetici olarak istihdam edilecekler arasında veteriner hekimlerin yanı sıra başka meslek mensupları da yer almaktadır.

Veteriner hekimler almış oldukları tıbbi ve biyolojik eğitim sayesinde hayvan sağlığı ve üretiminin yanı sıra gıda güvenliği konusunda başka hiçbir meslek mensubunun sahip olmadığı bilgi ve beceriye sahiptir. Veteriner hekimlik hayvansal gıdalardan kaynaklanabilecek zoonozların önlenmesi ve kontrol altına alınması dâhil gıda sorunlarını bertaraf etme becerisine sahip ayrıcalıklı meslek olma özelliğine sahiptir.

Türkiye'de işyeri ile veteriner hekim arasında yapılan sözleşme genelde göstermelik olmakta, işyeri sahibi sadece hekimin diplomasının asılması karşılığı sözleşmede hekime ödemesi için gösterilen ücretin çok azını ödemekte ve muhasebesinde ücretin tamamını ödemiş gibi gösterdiği için vergiden kaçırılmaktadır. Bu durumda hem veteriner hekim mağdur edilmekte hem de gıda güvenliği sağlanmadığı için halk sağlığı riske atılmaktadır.

Gıda kaynaklı zoonozlar Türkiye'de toplum sağlığı açısından büyük tehlike arz etmekte ve hayvansal üretimin verimli bir şekilde yapılmasını engellemektedir. Bu nedenle Türkiye son derece modern teknolojiyle kurulmuş et entegre tesislerine rağmen AB ülkelerine ihracat yapamamaktadır. AB öne sürdüğü haklı gerekçelerle ihracata izin vermemektedir.

Gümrük birliği çerçevesinde Türkiye'yi, iç ve dış pazarlarda önemli piyasa rekabeti koşulları beklemektedir. Bu boyuttaki bir rekabet; güvenli, sağlıklı, kaliteli gıda üretme zorunluluğunu gerektirmektedir. Aksi halde gıda ürünlerimiz, iç ve dış pazarlarda önemli ölçüde zorlanacaktır. Bunun sonucu olarak gelişmiş ülke ürünleri, tüketim piyasalarımızda egemenliğini artıracaktır. Türkiye'nin ekonomik çıkarları, gıda güvenliği ve halk sağlığı için veteriner mevzuatının kısa süre içerisinde AB'nin hayvansal gıdalara ilişkin gıda güvenliğini içeren veterinerlik mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Ulusal Gıda Komisyonu 5179 sayılı Kanunda tanımlanmış ancak henüz bir düzenleme getirilmemiştir. İlgili komisyon tarafından işletmelerin yararlanabileceği tehlike listeleri oluşturulabilir. Bu tehlike tanımlamaları ile ilgili Kanun 3. Bölüm Madde 9'da geçen işletmelerin risk analizlerini yaparak tedbir almak yerine, tanımlı olan tehlike ve risk listelerinden faydalanılması hem gıda güvenliği açısından hem de üretimde gözden kaçan bir noktanın kalmaması açısından daha faydalı olacağı açıktır. Çünkü işletmeler risk analizleri istedikleri şekilde hazırlayarak ve sınırlandırarak, risk olan bir konuyu risk yokmuş gibi de gösterebilirler.

Tarım İl Müdürlükleri belirli periyotlarda kayıtlı üretim yapan tüm iş yerlerini denetleyerek bu

işletmelerden numune toplamaktadır. Bu işlem personel yetersizliği ve zaman yetersizliği nedeni ile aksayabilmekte, rutin denetim zamanının çok gerisinde kalabilmektedir; takdir edersiniz ki tüm işletmelerden sadece yılda en fazla 2 defa numune alabilmektedirler. İşletmelerin izlenebilirliğini sağlayabilmeleri için üretimlerini yaptıkları ürünleri mutlak suretle analiz ettirmeleri, personel hijyenini kontrol etmek için mutlak suretle swap analizleri yaptırmaları gerekmektedir. Bu nedenle işletmeler bu analizlerini TKB tarafından akredite olmuş bir laboratuara yaptıırırlarsa ve analiz sonuçlarını Koruma Kontrol Şubenin ilgili birimine ulaştırırlarsa hem denetçilerin işini kolaylaştırmış olurlar hem de işletmeler izlenebilirliğini sağlamak zorunda kalacaklardır.

Koruma Kontrol Şube Müdürlükleri tüm işletmeleri denetlemek ve bu denetimde “tehlike analizleri, risk değerlendirmeleri, izlenebilirliğin sağlanması... gibi” tüm ayrıntılara bakmak zorundadır. Bu tür denetimlerde orta büyüklükte bir işletmenin denetimi en az bir tam gün sürmektedir. Denetim mekanizmasının daha sağlıklı işleyebilmesi ve gıda güvenliğinin tam sağlanabilmesi için mevcut kadro ile TKB'nin bu denetim mekanizmasını uygulayabilirliği mümkün değildir.

3.3.2. Gıda Mevzuatına İlişkin Öneriler

FAO, OIE, WHO ve AB hayvansal gıda üretim zincirinin ahırdan, kovandan ve denizden başlayarak insan tüketimine sunulmasına kadar tüm süreçlerinde gıda güvenliğinin sağlanması görevini vermektedir. AB gıda mevzuatı da, hazır gıdanın tüketime sunulmadan önceki son kontrolünün ancak yetkili otorite tarafından görevlendirilmiş bir veteriner hekim tarafından yapıldıktan sonra tüketime sunulmasını zorunlu hale getirmektedir.

Gıda ile ilgili düzenlemelerin AB gıda mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla çıkartılan 5179 sayılı Kanun, ülkenin ihtiyaçları göz önüne alınarak ve bilimsel veriler ışığında yeniden düzenlenmeli, yetki karmaşası, ruhsat bolluğu, denetim yetersizliği gibi aksaklıklar giderilmelidir.

Gıda Kanunu ve buna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerde tüm hayvansal ürünleri üreten işyerlerinde sorumlu yönetici olarak veteriner hekimlerin görevlendirilmesi gerekmektedir.

Halk sağlığının tehlikeye atılmaması ve veteriner hekimin mağdur edilmemesi için gıda sektöründeki işyeri sözleşmelerinin Veteriner Hekim Odaları ve İşyeri arasında olması, veteriner hekimlerin ücretlerini Oda aracılığıyla almaları sağlanmalıdır.

Kanunda belirtilen Ulusal Gıda Komisyonu ile ilgili düzenlemeler getirilmeli, komisyon tarafından işletmelerin yararlanabileceği risk analizlerine bağlı tehlike listeleri oluşturulmalıdır.

Veteriner Hekimleri Odaları adına işletmelerde görev yapan veteriner hekimlerin aldıkları gıda numunelerinin analizleri TKB tarafından akredite olmuş bir laboratuarda yaptırılmalı ve analiz sonuçları İl Müdürlüğü Kontrol Şube'sine ulaştırılarak denetime işlerlik kazandırılmalı, işletmelerin izlenebilirlikleri sağlanmalıdır.

Akredite Veteriner Hekimliği ve HACCP gibi sektöre yönelik eğitimler Merkez Konseyi'nin koordinasyonunda birörneklilik içerisinde eğitim standardizasyonu sağlanmalıdır.

İşletmelerde çalışan Sorumlu Teknik Yöneticiler için genel olarak Veteriner Hekimler Odası ve Tarım İl Müdürlüklerinin yapacağı ortak bir çalışma ile “Sorumlu Teknik Yönetici” eğitimleri verilerek, sertifikalandırılabilir. Böylece bu işi yapacak olan veteriner hekimlerin işe başlamadan önce mevzuatlarla ve işlerle ilgili olarak ön bilgilendirilmesi yapılmış olur ve sorumlu teknik yöneticilikte bir branş gibi değerlendirilebilir.

İl Müdürlüğü Kontrol Şube Müdürlüklerince işletmelerde yapılan ayrıntılı denetimlerde personel **yetersizliği nedeniyle denetim mekanizması işleyememektedir. Bunun önüne** geçebilmek için yeterlilik almış, konusunda uzman ve Bakanlık tarafından akredite edilmiş veteriner hekimler, devlet adına görevlendirilmelidir.

Hayvan kökenli gıda maddeleri, insan beslenmesinin temel gıdası olması, çabuk bozulması, enfeksiyon ve intoksikasyon riski taşıması nedeniyle gıda kontrolünün içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür gıdaların planlanması, üretilmesi, taşınması, muhafazası, ruhsatlandırılması, ithalat ve ihracatında veteriner hekimler mutlaka etkin görev yapmalı, işin organizasyonu ve yönlendirilmesinde etkili ve yetkili olmalıdır. Mutlaka diğer mesleklerde çeşitli aşamalarda görev yapacaklardır. Bunların üreteceği hizmetler destek hizmetleri biçiminde olmalıdır. Fakat ülkemizde yıllardır bunun tersi yapılmaktadır. AB'de olduğu gibi veteriner hekimler hayvansal gıdalarda tam ve tek yetkili hale getirilmelidir. Hayvan kökenli gıdalarda "Çiftlikten Sofraya Kadar Her Aşamada Veteriner Hekim Kontrolünün" zorunlu hale getirildiği AB'deki gibi kuralların, ülkemizde de uygulanması için gerekli önlemler alınmalı ve ona uygun mevzuat düzenlemeleri ve alt yapı hazırlıkları yapılmalıdır.

3.4. Zootečni İle İlgili Mevzuat, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Osmanlı Devleti döneminde 29 Kasım 1892 tarihinde ilk "*Veteriner Merkez Teşkilâtı Nizamnamesi*" hazırlanmış ve bir "*İslah-ı Hayvânât ve Umûru Baytâriye Şubesi*" kurulmuştur. Bu şube, 1909 yılında "*Umûru Baytâriye Müdüriyeti*", 1914'te ise "*Baytar Müdüriyeti Umumiyesi*" adı altında yeniden düzenlenmiştir. Şubenin çalışmaları sonucunda, 1907 yılında Selanik'te bir hara ile Manastır ve Kosova'da birer aygır deposu kurulduğu bilinmektedir. Meşrutîyet'in ilanı ile birlikte ıslah çalışmalarına daha fazla önem verilmiş ve Rumeli'deki aygır depolarının sayısı beşe çıkarılmış; Anadolu'da ise 12 yeni depo kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilânından sonra, 1923 yılında İzmir'de toplanan I. İktisat Kongresi'nde veteriner hekimlik hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi amacıyla beş yıllık bir program hazırlanmış ve 1925 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Bu çerçevede, gerek hayvan ıslahı ve gerekse hastalıkların önlenmesi ve eradikasyonu amacıyla bir taraftan yasal düzenlemeler yapılırken, diğer taraftan bu yasaların yaşama geçirilmesini sağlayacak kurumlar oluşturulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren halk elindeki hayvanların genetik ıslahını sağlamak amacıyla kullanılacak damızlıkların yetiştirilmesi öncelikli hedef olarak belirlenmiş ve bu amaçla haralar, inekhaneler ve üretme çiftlikleri kurulmuştur. Bu işletmelerde yerli üreticilerden satın alınan hayvanların yanı sıra, Türkiye'nin coğrafi, ekonomik ve kültürel koşulları da dikkate alınarak, yurt dışından üstün verim özelliklerine sahip kültür ırkları getirilmiş ve bu sürülerde saf yetiştirme ve seleksiyon çalışmaları yapılmıştır.

Ülkemiz, dünya hayvan varlığı bakımından ön sıralarda olmasına rağmen, verim bakımından istenilen düzeye ulaşamamıştır. Son yıllarda, çeşitli nedenlerden hayvan sayılarında da önemli azalmalar olmuştur.

Hayvan ıslahı çalışmaları, 1926 yılında çıkarılan 904 Sayılı "İslah-ı Hayvanat Kanunu" çerçevesinde yürütülürken, hayvancılık alanında ortaya çıkan gelişmeler sonucunda güncelleştirilmesi gündeme gelmiş ve 4631 Sayılı "Hayvan Islahı Kanunu" 10.3.2001 tarih ve 24338 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 4631 Sayılı Kanun gereği hazırlanan yönetmelikler de uygulamaya konulmuştur.

Hayvancılığın çeşitli dallarında (sığırcılık, mandacılık, koyunculuk, keçicilik, tavukçuluk, arıcılık, ipekböcekçiliği ve yem bitkileri) ülke ihtiyaçlarını karşılamada öncelikleri belirlemek, üretimi artırmak ve kaliteyi iyileştirmek için, yeni metot ve teknolojiler geliştirmek, ekolojilere uygun yetiştirme sistemleri geliştirmek, alternatif yem kaynakları yaratmak, bakım ve besleme şartlarını iyileştirmek ve geliştirmek ve uluslararası rekabet gücünü artırmak amacıyla araştırmalar yapılması zorunludur. İlk anda gereksiz ve masraflı yatırımlar olarak akla gelen araştırma harcamaları ve çeşitli araştırma yatırımları, uzun vadede semeresini verecek ve harcamalar, verilen emekler ölçüsünde değişik şekillerde geriye dönüşüm ve kazanç sağlayacaktır.

İslah çalışmaları ile genetik çeşitliliğin korunması faaliyetleri uzun zaman süreci gerektiren etkinliklerdir. Bu nedenle, bu alanlarda yürütülecek çalışmalarda temel ilkeler belirlendikten

sonra yürütülecek çalışmanın uzun vadeli olduğu göz önüne alınarak, uygulamada istikrarın korunması oldukça önemlidir. Türkiye’de bu konuda hem bilimsel hem de uygulama politikası çerçevesinde yeterli işgücü ve bilgi birikimi mevcuttur. Ancak, önceki yıllarda gerçekleştirilen bilimsel ve mesleki toplantılarda tekrar tekrar vurgulandığı gibi planlama, yönetim ve sosyo-ekonomik faktörler hemen tüm ıslah çalışmalarında sonuç alınmasını engellemiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2007 yılında bir önceki yıla göre büyükbaş hayvan sayısı %1.36 artış göstererek 11 121 458 başa yükselmiş; sığır sayısı %1.52 artarak 11 036 753 baş olurken, manda sayısı %15.73 azalarak 84 705 baş olarak gerçekleşmiştir.

2007 yılında bir önceki yıla göre küçükbaş hayvan sayısı %1.55 azalarak 25 475 293 baş, keçi sayısı ise %5.37 azalarak 6 286 358 baş olmuştur.

TÜİK verilerine (2007) göre, bir önceki yıla göre kümes hayvanları sayısı %21.89 oranında azalış göstermiş; tavuk, hindi ve ördek sayısı 2007 yılında bir önceki yıla göre sırasıyla %22.07, %17.11 ve %8.19 azalırken, kaz sayısı %23.25 artış göstermiştir.

TÜİK verilerine (2007) göre, kırmızı et üretimi, 2006 yılına göre toplamda %31.54 artarak 576 841 tona ulaşmıştır. Bu miktarın %74.96’ünü sığır eti, %20.47’sini koyun eti, %4.22’sini keçi eti, %0.34’ü ise manda ve deve etinden oluşmaktadır.

TÜİK verilerine (2007) göre süt üretimi, bir önceki yıla göre %3.16 artarak 12 329 789 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın %91.48’i inek sütü, %6.35’i koyun sütü ve %1.93’sini keçi sütü, %0.25’ini ise manda sütü oluşturmaktadır.

TÜİK verilerine göre beyaz et üretimi, bir önceki yıla göre %17.67 artmış ve 1 099 920 ton olmuştur. Bunun %97.14’si tavuk eti, %2.86’sı hindi etidir. Tavuk yumurtası üretimi 2007 yılında 2006’ya göre %8.16’lık bir artış göstermiş ve yaklaşık 12,7 milyar adet olmuştur.

Genel olarak; her hayvan tür ve ırkı için ıslah ve koruma hedeflerinin yeniden gözden geçirilmesi; bu hedeflere ulaşılabilmesi için etkin ıslah stratejilerinin belirlenmesi; bu stratejilerin ülkesel ve bölgesel projelerle hızla uygulamaya konması; bu hedef ve stratejilerin, değişen ve gelişen şartlara göre belli aralıklarla yapılacak değerlendirme toplantıları ile gözden geçirilmesi; başta bilim insanları olmak üzere, konu ile ilgili yetiştirici, besici, sanayici, pazarlayıcı, tüketici vb. bütün çevrelerin bu sürece katılımının sağlanması, büyük önem taşımaktadır.

3.4.1. Sun’i Tohumlama Mevzuatı ve Sorunlar

Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkartılan Islahı Hayvanat Kanununa (7.6.1926; 904) dayanılarak TKB tarafından yürütülmekte olan sun’i tohumlama çalışmaları, 1995 yılında bu konuda yapılan değişikliklerle (28.02.1995; 4084) suni tohumlama çalışmalarının ücret karşılığı özel sektör tarafında da yapılmasına olanak sağlamıştır.

Halen Türkiye’de suni tohumlama hizmetleri 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkartılan yönetmeliklerle yürütülmektedir.

Başlangıçta taze sperma ile yapılan sun’i tohumlama, daha sonra temditli sperma ile devam edilmiş, 1973 yılından itibaren de sıvı azotla dondurulmuş sperma üretimi ve saklanmasına geçilmiştir.

Bu konuda Türkiye’nin değişik bölgelerinde sun’i tohumlama laboratuvarları, aşım durakları açılmış, 1995 yılından itibaren de özel sektör çalışmalara başlamıştır. Halen kamu sektöründe iki laboratuvar, yetiştirme birliklerine ait bir laboratuvar, özel sektöre ait üç laboratuvar olmak üzere altı laboratuvarla çalışmalar sürdürülmektedir.

Özel sektörün çalışmalara başlamasıyla, kamu çalışmaları Ege, Marmara, Trakya, Akdeniz

Bölgeleri'nden çekilmiş, ekipler diğer bölgelere kaydırılmıştır. Buralarda bu hizmetler özel sektör, yetiştirme birlikleri ve serbest veteriner hekimler tarafından yürütülmektedir.

Sun'i tohumlama yöntemiyle etkin ve başarılı sonuçların alınabilmesi için, spermanın uygun tekniklerle erkek hayvanlardan alınması, muayenesi, değerlendirilmesi ile sağlıklı hayvanlara uygun zamanda nakledilmesi her şeyden önce iyi bir organizasyonun olmasına bağlıdır. Bu organizasyonda yeterli uzman eleman, uygun alt yapı, besleme, bakım gibi çevre koşullarının yanı sıra, kayıt sisteminin olması ve verim kontrollerinin tutulması da gerekmektedir.

Ülkemize yurt dışından ithal edilen spermaların yurda girişte mutlaka sağlık kontrollerini yapabilecek laboratuvarların kurulması gereklidir. Halen ülkemizde yurt dışından gelen spermaların muayenesi ancak motilite yönünden kontrol edilebilmekte, sağlık yönü ise tamamen ithal edilen ülkenin verdiği sertifikaya terk edilmiş durumdadır. Oysa çiçek ithal edilirken bile karantina ve sağlık kontrolleri yapılmaktadır.

Fakülteyi bitiren yeni mezunlarımızın veteriner hekim diploması aldıktan sonra sun'i tohumlama, et muayenesi vb gibi konularda görev yapabilmesi için belge alması gerekir. Bununla birlikte hizmet içi eğitimler ile zaman zaman bilgilerin tazelenmesi ya da yeniliklerin taşra çalışanlarına aktarılması da yararlı olacaktır.

3.4.2. Zootekni ile İlgili Mevzuata İlişkin Öneriler

Hayvancılığın yoğun yapıldığı ve mera alanları fazla olan illerde, yem bitkileri, çayır ve mera hizmetleri ayrı bir şube olarak ele alınmalıdır. Bu konuda yetiştirilmiş elemanlara başka görev verilmeyerek, çayır meraların korunma ve geliştirilmesiyle ilgili çalışmalara yoğunlaşmaları sağlanmalıdır.

Siğır, koyun, keçi gibi çiftlik hayvanlarının korunmasında sözleşmeli yetiştiricilik yapan kırsal kesim önemli bir yer tutabilir. Son yıllarda kentten köye geri göçün yaşandığı ülkemizde bu tip çalışmalar devlet politikaları ile de uyumaktadır.

Hayvan genetik kaynakları koruma ve ıslah programlarını yürüten kurum ve kuruluşların etkin bir işbirliği ile çalışmaları sağlanmalıdır. Teknik olarak, yerli hayvan genetik kaynaklarının yalnızca belirli enstitülerde korunması genetik daralma ve hastalıklar gibi pek çok nedenle oldukça risklidir. Bu sakıncayı gidermek üzere, sürdürülebilir bir koruma sistemi kurulmalıdır. Yerel halkın koruma programına aktif olarak katılımının sağlanması ve korumaya alınan hayvan varlıklarının genişlemesi sağlanmalıdır.

Ülkemizde hayvancılık faaliyetlerinin daha verimli, etkin ve entegre olarak yapılmasına imkân sağlayacak hayvancılık organize sanayi bölgelerinin ülke genelinde teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla mevcut hükümet tarafından yapılan yasal düzenlemelerde veteriner hekimliği mesleğinin çıkarları korunmalıdır.

Hayvancılığın çeşitli dallarında (siğircilik, mandacılık, koyunculuk, keçicilik, tavukçuluk, arıcılık, ipekböcekçiliği ve yem bitkileri) ülke ihtiyaçlarını karşılamada öncelikleri belirlemek, üretimi artırmak ve kaliteyi iyileştirmek için, yeni metot ve teknolojiler geliştirmek, ekolojilere uygun yetiştirme sistemleri geliştirmek, alternatif yem kaynakları yaratmak, bakım ve besleme şartlarını iyileştirmek ve geliştirmek, uluslararası rekabet gücünü artırmak amacıyla araştırmaların yapılması zorunludur. İlk anda gereksiz ve masraflı yatırımlar olarak akla gelen araştırma harcamaları ve çeşitli araştırma yatırımları, uzun vadede semeresini verecek ve harcamalar, verilen emekler ölçüsünde değişik şekillerde geriye dönüşüm ve kazanç sağlayacaktır. Islah çalışmaları ile genetik çeşitliliğin korunması faaliyetlerinin uzun vadeli olduğu göz önüne alınarak, uygulamada istikrarın korunması sağlanmalıdır.

Hayvan ıslahı ve gen kaynaklarının korunması için yürütülmekte olan projelerin sağlıklı bir

şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle ülkede hayvan sayımı yapılmalı; ırk dağılımları ve yetiştirme koşullarının belirlenmesi, üretim ve ürün pazarlama konularına ağırlık verilmelidir.

Bu sayımın sonuçlarına göre kısa ve uzun dönemli hedef ve çalışma planları yeniden ele alınmalıdır. Bu amaçla, Bakanlığın eşgüdümünde görev yapmakta olan “Hayvan Gen Kaynaklarını Koruma Ulusal Komitesi”nin işlevselliği güçlendirilmelidir.

Bakanlık araştırma enstitüleri bünyesinde bitki ve hayvan genetik kaynakları bölümleri ayrı ayrı yapılandırılmalı ve bu bölümlerde yetişmiş eleman ve alt yapı açığı giderilmelidir.

Mera Kanununun ülke hayvancılığı gereksinimleri dikkate alınarak revize edilmesi sağlanmalıdır. Hayvancılığın yoğun yapıldığı ve mera alanları fazla olan illerde, yem bitkileri, çayır ve mera hizmetleri ayrı bir şube olarak ele alınmalıdır. Mera Kanunu'nda oluşturulacak Mera Komisyon'larında bu konu ile direkt ilişkili olan veteriner hekimliği mesleği mensuplarına yer verilmemiştir. Yasanın, veteriner hekimlerin görev ve yetkileri göz önüne alınarak, yeniden gözden geçirilmesi ülke hayvancılığının geleceği açısından önemli bir katkı olacaktır.

Üreticilerimizin desteklenmesi için ödenmekte olan teşvik primleri devam ettirilmeli, tabi tohumlamanın yaygınlaşmasına bağlı olarak bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması nedeniyle suni tohumlama teşvik primi sisteminin yeniden başlatılması gereklidir.

Hayvancılığın geliştirilmesinde en etkin yöntemlerden biri olan suni tohumlama çalışmalarında, iletişim ve ulaşım bakımından büyük ilerlemeler sağlanmasına rağmen, istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Bunun başarılması için, bu uygulamanın tüm sığırları kapsayacak şekilde gerekli organizasyonların kurulması sağlanmalıdır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği ortaklığında yürütülmekte olan, döl kontrol projesi çalışmalarına diğer laboratuvar ve özel sektör laboratuvarlarında boğalar da dahil edilmelidir.

Dölle deneme testinden geçmemiş boğa ve spermaların ithaline kesinlikle izin verilmemeli, denetimler titizlikle yapılmalıdır.

Hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla verilen teşvikler içerisinde suni tohumlama teşviki devam ettirilmeli, teşviklerle ilgili denetimlerde veteriner hekim odaları, yetiştirici birlikleri ve TKB taşra teşkilatları arasında koordineli bir sistem kurularak devam ettirilmelidir.

3.5. Su Ürünleri Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ülkemizde mevcut su ürünleri mevzuatının temelini 22.03.1971 tarih ve 1380 sayılı “Su Ürünleri Kanunu” oluşturmuş; bu kanun 1986 ve 2003 yıllarında revize edilmiştir. Kanuna dayalı olarak 10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı Resmi Gazetede “Su Ürünleri Yönetmeliği”; 13.12.1996 tarih ve 22846 sayılı Resmi Gazetede “Balıkçı Barınakları Yönetmeliği”; 19.06.2002 tarih ve 24790 sayılı Resmi Gazetede “Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği”; 29.06.2004 tarih ve 25507 sayılı “Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği” yayımlanmıştır.

“Su Ürünleri Kanunu”nun ikinci maddesinde geçen tanımlar arasında yer alan “su ürünleri” terimi, “denizlerde ve iç sularda bulunan bitkiler ile hayvanlar ve bunların yumurtaları” şeklinde tanımlanırken “Su Ürünleri Yönetmeliği” ve “Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği”nde aynı terimin “denizler, iç sular ve suni olarak yapılmış havuz, baraj, gölet, dalyan ve çiftlik gibi tesislerden tabii veya suni olarak istihsal edilen, yetiştirilen su bitkileri, balıklar, süngerler, yumuşakçalar, kabuklular, memeliler, sürüngenler gibi canlılarla bunlardan imal edilen ürünler” olarak açıklandığı görülmektedir. “Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği”nde ise Kanundaki ifadenin aynısı kullanılmıştır. Gerek kanun gerekse kanuna dayalı yönetmeliklerde su ürünleri terimine ilişkin yapılan tanımların “canlı” ve “hayvan” olarak iki ayrı şekilde açıklanması; konu ile ilgili yasal düzenlemelerde çelişkilere yol açmaktadır. Konunun, geniş olması ve

veteriner hekimlik, su ürünleri mühendisliği, gıda mühendisliği, gibi birçok alanda işlenmesi; disiplinler arası bir yetki karışıklığının temelini oluşturmaktadır. Bu çelişkinin giderilebilmesi için öncelikle bu yasal metinlerde tanımlara ilişkin açıklamaların bir örnek yapılması gerekmektedir. Türk Dil Kurumu'na "su ürünleri" terimi; *"denizlerde ve iç sularda bulunan bitkiler ve hayvanlar ile bunların yumurtaları"* olarak açıklanmıştır. Ayrıca, AB'nin 28.01.1991 tarih ve 91/67/EEC, 24.10.2006 tarih ve 2006/88/EC sayılı Konsey Direktiflerinde de yine aynı ifadenin canlı olarak değil hayvan olarak ele alındığı belirlenmiştir.

Benzer şekilde yasal metinlerde yer alan veteriner hekimliği mesleğine ilişkin çeşitli ifadelerin kapalı kullanılması ve yeterince açıklanmaması; veteriner hekimliği yetki alanlarını sınırlamaktadır.

"Su Ürünleri Kanunu"nın "Genel Yasaklar, Tahdit ve Mükellefiyetler" başlığı altında 23. Madde; "Balıkhaneler ve Satış Üzerinden Alınacak Ücret" başlığı altında 26 maddede ve "Zapt Edilen Su Ürünleri ve İstihsal Vasıtaları" başlığı altında 34. Maddeleri veteriner hekimliği ile ilgili olup adı geçen ilk iki maddede "veteriner hekim" terimi geçmemekte, daha sonra konuya ilişkin hazırlanacak olan yönetmeliklerin düzenlenmesi öngörülmüş ancak hazırlanan yönetmeliklerde gerçekleştirilen sağlık kontrollerinin kimin tarafından yapıldığı tam olarak açıklanmamaktadır.

"Su Ürünleri Yönetmeliği"nin "Su Ürünleri Sağlığı" başlığı altındaki 8. Bölümü veteriner hekimliği mesleğini ilgilendirmesine rağmen Madde 21 ve Madde 23'te "veteriner hekim" unvanının kullanılmaması veteriner hekimliğin yetki ve sorumlulukları netleştirilmemiştir. Buna karşın Madde 22'de, 09.08.2005 tarih ve 25901 sayılı Resmi Gazetede yapılan değişiklik ile ithal edilen su ürünlerinde Sağlık Sertifikası ve Menşei Belgesinin aranması zorunlu kılınmış ancak kimin tarafından yapılacağı yine tam olarak açıklanmamıştır. Oysaki 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununun (HZSK) 6. Maddesine göre, *"Yurda kara, su ve hava yollarıyla ithal olunacak hayvan ve hayvan maddelerinin sağlıklı olduğuna ve menşelerinde hastalık bulunmadığına dair resmi veteriner hekim tarafından çıkış yerinde verilmiş menşe ve sağlık raporlarının ibrazı şarttır. Yurda ithal olunacak hayvanların sağlık durumuna dair ilk muayeneleri kapı ve limanlarda; kara, su ve hava taşıt araçları içinde son muayeneleri ise gümrük kapılarında gösterilecek yerlerde hükümet veteriner hekimi tarafından yapılır"* ifadesine yer verilmiştir. Dolayısıyla söz konusu yönetmeliğin 22. Maddesinde 3285 sayılı Kanuna uyulmadığı görülmektedir.

"Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği"nde "sorumlu yönetici" ve "denetçi" olarak görev yapacak kişiler arasında veteriner hekimlerin de yer almasına rağmen yönetmelik içinde geçen veteriner hekimliğin yetki alanına giren maddelerde kontrol ve denetimin kim tarafından yapılacağı net ve açık bir şekilde belirtilmemiştir. Diğer taraftan, sadece "İmha" başlığı altında insan sağlığına zararlı olan su ürünlerinin tespit edilmesinde veteriner hekimlerin görevli kılındığı açık ve net bir şekilde bildirilmiştir. Sağlık sertifikası ile su ürünleri sağlık kontrol ve denetiminde veteriner hekimlerin görev ve sorumlulukları göz ardı edilirken yalnızca imha konusunda yetki verilmesi düşündürücüdür.

"Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği"nin 7. Bölümünü oluşturan "Su ürünleri Sağlığı ve Refahı" başlığı altında 21. Maddesinde su ürünleri hastalıkları ve bu hastalıklarda korunma tedbirleri anlatılmış; fakat bu maddenin hiçbir bendinde veteriner hekimin görevlerinden bahsedilmemiş ve veteriner hekimlik mesleği yok sayılmıştır. Söz konusu yönetmelikte hastalık ihbarı, numunelerin alınması, dezenfeksiyon, balık ve yumurtaların itlafı, hastalık soruşturması, alınan önlemler, gerçekleştirilen uygulamalar ve sonuçların rapor edilmesi, detaylarıyla anlatılmasına rağmen bunun İl Müdürlüğü Yetkililerince yapılacağı bildirilmiştir. İl Müdürlüğü Yetkililerinin hangi meslek gruplarından oluştuğu belirtilmemiştir. Oysaki 3285 sayılı HSZK'nun 4.maddelerine göre Tespit Edilen İhbarı Mecburi Hastalıklar Hakkında 12.07.2007 tarih ve 26580 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Tebliğ (Tebliğ No: 2007/32)'de "İhbarı Mecburi Hastalıklar" listesinde Balıkların Enfeksiyöz Hematopoietik Nekrozisi (IHN), Bonamiosis, Marteiosis, Sazanların Bahar Viremisi (SVC), Viral Hemorajik Septisemi (VHS), Bakteriyel Böbrek Hastalığı (BKD), Kerevit Vebası olmak üzere suda yaşayan hayvanlarda 7 hastalık bildirilmiş ve hastalığın çıkışı ve söndürülmesine

dair yetki, 3285 sayılı HSZK ile veteriner hekimlere verilmiştir. Ayrıca, 6343 sayılı yasa da belirtilen veteriner hekimliği mesleğinin hak, yetki ve görevlerine de yer verilmemektedir. Söz konusu yönetmelik ile her iki yasanın da dikkate alınmadığı görülmektedir.

Ülkemiz coğrafi yapı bakımından su ürünleri üretime oldukça elverişlidir; fakat besinsel değeri göze alındığında tüketim diğer ülkelere nazaran düşüktür. Bunun önlenmesi için öncelikle su ürünlerinin tanıtımının iyi yapılması gerekir. Tüketicinin önemini anlatmak için bilgilendirme yapılmalı; bunun için veteriner hekimlerin bu sektörde sayıları artmalıdır. Bilinçli yetiştiriciler ile hem daha kaliteli ürünler yetiştirilir hem de daha fazla gelir elde edilir. Bu sektörde veteriner hekimler çok az yer almaktadır. Bu bağlamda veteriner fakültesinde su ürünleri ders saatlerinin fazlaştırılması ve uygulama olanağının sağlanması gerekmektedir; çünkü halk sağlığı açısından veteriner hekimler gerek gıda güvenliği gerekse tüketicinin bilinçliliği açısından yeterli bilgi ve tecrübeye sahiptir. Veteriner hekim sayısını artırarak damızlık sağlık belgesi ve ihraç edilecek su ürünleri sertifikalarının denetimi de yoğunlaşacak ve daha ciddi bir sektör haline gelecektir. Böylece ilgi ve araştırmalar artacak belki de yeni türlerin keşfi sağlanacak ve su ürünlerinin önemi daha da artacaktır.

Balıkçılıkta en önemli sorunun bilinçsiz avlanma olup, bunun önlenmesi için avlanma yasağını ihlal edenlerin ve yanlış, bilinçsiz ve aşırı şekilde avlananların maddi cezalarının artırılması gerekir. Böylece mevcut su ürünleri korunabilir.

Sonuç olarak, 21–22 Mayıs 1998 tarihlerinde düzenlenen I. Veteriner Hekimliği Kurultayı ve 11–12 Ekim 2002 tarihlerinde düzenlenen II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları incelendiğinde, bu raporlarda kaydedilen değerlendirmelerin bir kısmının bugüne dek yayımlanan yasal metinlerde ele alınmasına rağmen büyük bir çoğunluğunun değiştirilmeden halen devam ettiği belirlenmiştir. II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı'nın ardından Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından su ürünlerine ilişkin var olan mevzuata ek olarak, bir kanun, bir yönetmelik, 3 tebliğ, 9 talimat ve 4 genelge yayımlanmıştır.

3.5.1. Su Ürünleri Mevzuatı ile İlgili Öneriler

“Su Ürünleri Kanunu”, “Sucul Hayvanlar / Su Hayvanları ve Su Ürünleri Kanunu” başlığı altında düzenlenmeli ve ilgili mevzuat, uygulamadaki aksaklıkları gidermek amacıyla yeniden yapılandırılmalıdır.

AB'nin konuya ilişkin mevzuatına uyum gerekleri de gözetilerek hazırlanan koruma ve kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi, su ürünleri ile ilgili mevcut sorunların giderilmesi ve pazar şartlarına uygun, kaliteli üretim yapılması yönünde tedbirlerin sağlanabilmesi için su ürünleri ile ilgili mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılarak günümüz koşullarına yeterli düzeye getirilmesi; ilgili mevzuatta veteriner hekimliğin yetki alanının tam olarak açıklanabilmesi için 6343 sayılı “Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun” ve veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk metinlerine atıf yapılması sağlanmalıdır.

Su ürünleri ile ilgili yasal metinlerde “su ürünleri” tanımı ile ilgili olarak Kanunda yer alan açıklamaya sadık kalınmalıdır.

Yasal metinlerde veteriner hekimliğe ilişkin çeşitli ifadelerin üstü kapalı kullanılmamalı ve açık olarak ifade edilmelidir.

Sağlık kontrollerinin, sağlık denetimlerinin ve sağlık sertifikası verilmesinin veteriner hekimler tarafından yapılması gerekliliği yasal metinlerde yer almalıdır.

Mevcut su hayvanlarının ve ürünlerinin korunmasında denizlerde, göllerde yapılan çalışmalara zorunlu olmadıkça izin verilmemesi, deniz kirliliğinin önlenmesi için gerekli yaptırımların uygulanması etkili faktörlerdir. Yetiştiriciliğe uygun alanlar korunmaya alınmalı, kullanılmayan

gözetler balıkçılığa kazandırılmalıdır. İhbarı mecburi hastalıklar açısından periyodik incelemeler yapılmalı, ürünlerin nakliyesinin, satışının, uygun şartlarda yapılması sağlanmalı bu konuda yasal yaptırımlar arttırılmalıdır. Balık hastalıkları teşhis ve tedavisinin daha iyi yapılabilmesi için merkez laboratuvarlar kurulmalıdır.

Konuyla ilgili olarak, Veteriner Fakültelerinde gerekli eğitimi sağlayacak sürede “Su Hayvanları Hastalıkları Dersi” verilmeli ve uygulama olanağı sağlanmalıdır.

3.6. Çevre Ve Hayvanları Koruma Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ülkemizde, 11.08.1983 tarih 18132 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun amacı "Bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi, ülkenin bitki ve hayvan kaynağı ile doğal tarihsel zenginliklerin korunması, geliştirilmeleri ve alınacak önlemleri belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir".

Birden fazla meslek grubunu barındırması gereken çevrede veteriner hekimliği, ilgi alanları nedeniyle önemli bir yer kapsamaktadır. Nitekim kanunun 3, 9, 10, 11, 12, 19, 28, 29. maddelerinde belirtilen hususları, içerik itibarı ile veteriner hekimliğin yapması gereken fiilleri barındırmaktadır.

AB Çevre Yasası ile 2872 sayılı Çevre Kanunu uyum çalışmaları günümüzde halen devam etmektedir. Hayvanları koruma ve hayvan gönenci (refahı) kapsamında Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanan ve TBMM tarafından 24.06.2004 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanununun” (1 Temmuz 2004 – 255092 sayılı RG) amacı, “Hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır”.

Hayvanlarla ilgili yeteri kadar birikimi ve elemanı olmayan Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanarak yürürlüğe giren Kanunun, alanında bir ilk olmakla birlikte gerek uygulamada yaşanan gerekse yaptırımlarındaki bazı boşluklardan dolayı çıkarılış amacını tam olarak yerine getiremediği görülmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın, merkez ve taşra teşkilatında yok denecek kadar az sayıda veteriner hekim bulunması, uygulama yetkisinin devredildiği sorumlu belediyelerde yetersiz sayıda veteriner hekimin görev yapması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, İl Çevre ve Orman Müdürlüklerinde yeterli sayıda veteriner hekim olmadığından çalışmaları çeşitli alanlardan mühendislerin yürütmeye çalıştığı bilinmektedir.

3.6.1. Çevre ve Hayvanları Koruma Mevzuatı ile İlgili Sorunlar

Hayvanları Koruma Kanununun uygulanabilmesi ve kurulların işlerlik kazanması için bir yıl içinde çıkarılması gereken yönetmeliklerin, bu süreden çok sonra yayınlanmaya başlandığı görülmektedir. Bu durumun Çevre ve Orman Bakanlığı'nın ilgili birimleri tarafından kanunun özensiz, hazırlıksız hazırlandığı ve konuya duyarsız kalındığının bir göstergesi olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum ayrıca, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten, yönetmeliklerin çıkarılmaya başlandığı zaman dilimi içerisinde yaşanan birçok sorunun da temel nedeni olarak değerlendirilebilir.

Kanunun veteriner hekimliği uygulamaları bölümünde ötenazi kararının veteriner hekimler tarafından verilmesi doğru olup, bu uygulama ile veteriner hekimin görevlendirilmesi mesleğimizin özü ile bağdaşmamaktadır. Veteriner hekimler sağlık ve yaşam hakkı üzerine görev yaparlarken ölümü gerçekleştirmekle görevlendirilmeleri kabul edilemez bir durumdur.

Yasanın çıkarılmasından bugüne, bazı illerde İl Hayvanları Koruma Kurullarına tam olarak işlerlik kazandırılmadığı, illerde İl Çevre ve Orman Müdürlükleri bünyesinde kurulan bu kurulların bir kısmında sadece kurulların oluşturulup, toplantılarda kararlar alındığı ancak bu kararlar ile ilgili uygulamaların yapılmadığı görülmektedir. İl Hayvan Koruma Kurullarında bulunması gereken tüzel

ve özel kişilerin tarif edildiği bölümde üretici birliklerinin taraf olarak bulundurulmaması Kanunun, yürürlükte aksamasına yol açmaktadır. Çünkü ülkemizin coğrafi ve sosyoekonomik şartları bölgelere göre farklıdır. Dolayısıyla da, hayvanların "yaşama ortamı" bölgelere göre değişken olacaktır.

Araştırmalarda hayvan kullanımı ilgili düzenlemeler çerçevesinde veteriner hekimlerden "deney hayvanı kullanım sertifikası" istenmesi ve düzenlenen kurslara katılma zorunluluğu getirilerek hayvanlar konusunda hiçbir bilgisi olmayanlarla eşdeğer tutulması doğru bulunmamaktadır. Ayrıca "deney hayvanı kullanım sertifikasının" tüm hayvanlar üzerinde yapılacak deneylerde kullanılması da mevzuatın hatalı uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sertifikalar, eğitimi alınan hayvanlara yönelik ("deney hayvanı kullanım sertifikası... bu sertifika yalnızca fareler için geçerlidir." gibi) düzenlenmelidir.

"Denetim" organlarının Çevre Bakanlığı bünyesinde bulundurulması gereken veteriner hekimlerin idari yapılanmasına ait kadroların bulunmaması eleştiriye açıktır.

Yasada sahipli-sahipsiz hayvan ayrımı yapılması, sahipsiz hayvanların aşılanıp, kısırlaştırıldıktan sonra alındıkları ortama geri bırakılması da bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, ev ve süs hayvanı satan kişilerin, yerel yönetimler tarafından düzenlenen eğitim programlarına katılarak sertifika almalarının sağlanması, tehlikeli köpek türlerinin (Pitbull gibi) beslenmesinin yasaklanması, tüm hayvanlara aşılama zorunluluğunun getirilmesi, pet üretiminin sınırlandırılması ile ilgili maddelerinin ise hayvan gönenci açısından olumlu adımlar olduğu söylenebilir.

Hayvanları Koruma Kanununda, 8 Şubat 2008 tarihli ve 26781 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ile değişiklik yapılarak "İdari para cezaları" bölümündeki para cezalarının artırıldığı görülmektedir. Bu da hayvanlara kötü davranışların caydırıcılığını sağlamak adına olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir.

3.6.2. Çevre ve Hayvanları Koruma Mevzuatı ile İlgili Öneriler

Hayvanları Koruma Kanunu, bütünü itibarı ile veteriner hekimliği gözetimi altında yürürlüğe konulmalıdır.

Hayvanları Koruma Kanunu'nun tüm hayvanları kapsayacak şekilde ve çağın gerekleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi sağlanmalı ve ilgili mevzuatta veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumlulukları detaylandırılarak hayvanların korunması konusunda veteriner hekimliği hizmetlerinin etkinliği artırılmalıdır.

AB'nde olduğu gibi Çevre Bakanlığı bünyesinde de veteriner hekimliği kadroları, idari yapıları şekillendirilerek ihdas edilmelidir.

Veteriner hekimliğinde ötenazinin çağdaş ülkelerde uygulandığı şekilde yapılabilmesi için ilgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı AB düzenlemelerini de dikkate alarak, çiftlik hayvanlarının gönencine (refahına) yönelik barındırma, nakil, kesim vb uygulamalar içeren yasal düzenlemeleri ivedilikle oluşturulmalıdır.

HKK'da sahipsiz hayvanların barınak veya bakımevlerine alınması bu hayvanların sonradan neden olabileceği sorunların önüne geçilmesini sağlayacaktır.

İl Hayvanları Koruma Kurullarına işlerlik kazandırılmalı; kurullarda üretici birliklerine de yer verilmelidir.

Deneysel çalışmalar ve bilimsel araştırmalarda hayvan kullanımına yönelik uygulamalarda gözlenen aksaklıkların giderilmesi için gerekli mevzuat değişiklikleri yapılmalıdır.

Deneysel çalışmalar ve bilimsel araştırmalarda hayvan kullanımına ilişkin kontrol ve denetim

sistemlerine etkinlik kazandırılmalı, Veteriner hekimlerin bu sistemde aktif olarak görev almaları sağlanmalıdır.

Deney Hayvanları Kullanım Sertifikası programlarının katılımcılarının bilimsel ve teknik donanımları dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulların görev kapsamı dışında olan klinik veteriner hekimliği uygulamaları ve saha çalışmalarının ihtiyaç duyulacak olan etik bir değerlendirmeye tâbi tutulabilmesi için araştırma birimlerinde “Veteriner Klinik ve Saha Araştırmaları Etik Kurulları” kurulmalıdır.

3.7. Yem Mevzuatı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Yem mevzuatına ilişkin ilk Kanun 1973 yılında hayvanların rasyonel bir şekilde beslenmelerini sağlamak ve hayvansal üretimi geliştirmek amacıyla ticarete arz edilecek yemlerin hazırlanması, imali, ihracı, sürüm ve satışını belli esaslara bağlamak üzere hazırlanmıştır. Bu kanunun 20. Maddesine dayanılarak 1974 yılında hayvanların rasyonel bir şekilde beslenmelerini sağlamak ve hayvansal üretimi geliştirmek üzere ticarete arz edilecek yemlerin hazırlanması, imali, ithali, ihracı, sürüm ve satışlarının belli esaslara bağlanması ve yemlerin özelliklerine göre sahip oldukları nitelikler ve ihtiva etmeleri gereken temel besin maddelerinin cins ve miktarlarının tespiti, bu yemlerin beyana ve tescile tabi tutulmaları ve benzeri hususlar göz önünde tutularak “Yem Yönetmeliği” ve daha sonraki yıllarda aşağıda detayları belirtilen yönetmelik ve tebliğler yayımlanmıştır.

“Karma Yemlere Katılması ve Hayvanlara Yedirilmesi Yasak Olan Maddeler Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” (Tebliğ No: 2005/48) ile 16/6/2005 tarihli ve 25847 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulan (2005/24) No’lu “Karma Yemlere Katılması ve Hayvanlara Yedirilmesi Yasak Olan Maddeler Hakkında Tebliğ” de yer alan EK-1 Karma yemlere katılması yasak olan maddeler listesinin 5 inci bendi “Deri ve deri artıkları ile boynuzlar”, “Kesimhanelerde veteriner kontrolünde kesilen hayvanların deri ve deri artıkları ile tırnak ve boynuzları (kedi- köpek gibi ev hayvanları hariç)” şeklinde değiştirilmiştir.

“Ev Hayvanları Yemlerinin İthalat, İhracat, Üretim ve Satışıyla İlgili Tebliğ” isimli tebliğ 1996 yılında yayımlanmıştır. Bu tebliğin 4. maddesinde “Fabrika Kurma İzni” ve “Yem İmal Belgesi (Ruhsat)” gibi ruhsat almak için ve yine aynı şekilde Kontrol bölümünde 5. madde de Yem Kanun ve Yönetmeliğine atıfta bulunmaktadır. Yem yönetmeliğinin 4.maddesinde “Ekip: Ruhsata tabi yem imal eden işletmeler ve bunların depo ve satış yerlerinin mahallinde denetimi ve kontrolü için görevlendirilen yem konusunda eğitim görmüş biri sağlık hizmetleri sınıfından Veteriner Hekim, diğer ikisi teknik hizmetler sınıfından Ziraat Mühendisi olmak üzere üç kişilik Kontrolörler Kurulunu ifade eder” denilirken 47. maddesinde ise “Kökene hayvansal olan yemleri üreten yem fabrikaları ve işletmeleri, mineral yem ve yemlik preparat üreten fabrika ve işletmeler ile Bakanlıkça verilen ruhsata esas olan en az 5 ton-saat kapasiteli karma yem fabrikaları ve işletmenleri; bir Ziraat Mühendisi veya Veteriner Hekimi işletme şefi veya sorumlu müdür olarak istihdam etmek zorundadırlar” ifadesi bulunmaktadır. Oysaki 6343 sayılı Kanun 5.maddesi c bendinde kara ve deniz hayvanlarından elde edilen gıda, sınaî maddeler ve ürünleri ile hayvan yemi olarak kullanılan maddeleri muayene ve uzmanlaşmış ise analiz etmeyi veteriner hekimlerin görev ve yetkileri arasında olduğu belirtilmektedir.

Çiftlik hayvanlarının iyi ve kaliteli yemler ile beslenmesi hayvansal üretimin ve ülke ekonomisinin gelişmesi için çok önemli bir kaynak olduğu kuşkusuzdur. Hayvan ve insan sağlığına, hayvan hakları, çevre ve üreticilerin ekonomik kazançları büyük oranda uygun ve iyi kalitede yem kullanılmasına bağlıdır. Bu konularda birinci derece sorumlu meslek grubunun veteriner hekimlerin olduğu özellikle hayvan ve insan sağlığını tehdit eden BSE (Bovine Spongiform Encephalopathy) ve memelilerin türetilmiş proteinle beslenmesi durumunda ortaya çıkan hastalıklar ile mücadele kaçınılmazdır. AB direktiflerinde bu konunun önemine değinilmiş ve hayvan yemlerine ilişkin çıkartılan yasal metinlerde insan ve hayvan sağlığı söz konusu olduğunda veteriner hekimliği mevzuatına atıfta bulunulmuştur.

I. Veteriner Hekimliği Kurultayında (21–22 Mayıs 1998) Yem Mevzuatına ilişkin bir çalışma yapılmamış, II. Veteriner Hekimliği Kurultayında (11–12 Ekim 2002) belirtilen konularda farklı olarak 8 yeni tebliğ yayımlanmıştır. II. Veteriner Hekimliği Kurultayı'nda belirtilen sorunların sonraki kurultaylarda da devam edeceği görülmektedir. TKB'nin şu andaki örgütsel yapısı devam ettiği; yani hayvan sağlığı ile ilgili genel müdürlük düzeyinde ayrı bir yapı oluşturulmadığı sürece bu problemlerin de devam edeceği çok açıktır. Çünkü oluşturulan mevzuatta veteriner hekimliği mesleğinin sorumluluğu göz ardı edilerek Bakanlıkta bulunan diğer meslek gruplarının sayısal değerleri yasal metinlerin içeriğine yansıtılmaktadır.

3.7.1. Yem Mevzuatına ilişkin Öneriler

Çiftliklerde ticari amaçlı olmayan ve çiftçinin kendi kullanımı için bile olsa iyi kalitede ve sağlıklı yem maddesi üretilmesinin garanti altına alınması için AB direktifleri de dikkate alınarak geniş kapsamlı bir yasal alt yapı oluşturulmalıdır.

Veteriner hekimliği konularına ilişkin (hayvansal üretim, hayvan sağlığı, yem, hayvansal gıdalar vb.) tüm yasal metinlerde 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" ve veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk metinlerine atıf yapılması sağlanmalıdır.

Yem mevzuatının veteriner hekimliğin görev çerçevesinde yer alan maddelerinde 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" ve veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk metinlerine atıf yapılması sağlanmalıdır.

Çiftliklerde ticari amaçlı olmayan ve çiftçinin kendi kullanımı için bile olsa iyi kalitede ve sağlıklı yem maddesi üretilmesinin garanti altına alınması için geniş kapsamlı bir yasal alt yapı oluşturulmalıdır.

Yem yönetmeliğindeki hayvan kökenli hayvan yemi üreten yem fabrikalarında sorumlu yöneticinin veteriner hekim olması zorunlu hale getirilmelidir.

3.8. Kamudaki Mesleki Yapılanmaya Bağlı Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

441 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede hayvan sağlığı kontrolü ile ilgili görev ve yetkiler "Koruma Kontrol Genel Müdürlüğüne" verilmiştir. Ancak, damızlık ithali sırasında gümrük girişinde yapılacak sağlık kontrollerine esas olmak üzere ithalatçılara verilen kontrol belgeleri TÜGEM tarafından verilmektedir. Halbuki TÜGEM'e verilen böyle bir yetki yoktur. Kalitenin sağlıktan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Bu yanlış uygulama ise ithal edilen damızlıkların özellikle yetiştirme hastalıkları yönünden önem taşıyan sağlık kontrolleri gerektiği biçimde yapılamadığından, yakın zamana dek yurdumuzda görülmeyen hastalıkların (IBR vb.) yurdumuza bulaşmasına neden olunmuştur.

Bakanlık taşra teşkilatında Hayvan Sağlığı Şube Müdürlerinin sorumluluğu tüm ilin hayvan sağlığı ile ilgili iken, ilçede görevli veteriner hekim ve veteriner sağlık teknisyeni üzerinde hiçbir yetkiye sahip değildirler. Bu durum az yetkili çok sorumlu bir yapı oluşturmaktadır.

Türkiye'de özellikle belediyeler başta olmak üzere, özel ve kamu yönetiminde işletilen hayvanat bahçeleri bulunmaktadır. Buralardaki hayvanlar arasında nesli tükenmekte olan bazı türler de vardır. Hayvanat bahçelerinde birinci derecede yönetici ve sorumlu kişi veteriner hekim olacak şekilde, hayvan barındırma ve transfer işlemlerini kapsayan bir yasa veya eşdeğer bir yönetmelikle egzotik hayvanlar ve doğal zenginliğimiz korunabilir.

3.8.1. Kamudaki Mesleki Yapılanmaya İlişkin Öneriler

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndaki veteriner hekimleri dışlayan, görev ve yetkisini yerine getirmesini engelleyen uygulamalara son verilmelidir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na sadece denetim yetkisi verilmelidir.

TKB bünyesinde Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü yapısı yeniden oluşturulmalı; personeli, bütçesi ve taşra teşkilatı ile tamamen ayrı dinamik bir yapı kurulmalıdır.

Özel çalışan veteriner hekimlerin denetiminde "Hayvan Sağlığı Şubeleri" ile "Veteriner Hekim Odaları" eşit yetkili kılınmalıdır. TKB ile görüşülerek bu yönde gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Poliklinik, hastane, laboratuvar gibi yerlerin dışında ilaç firmaları, depolar, market, mandıra, mezbaha, kombina, hayvan pazarı, yem fabrikaları, hayvansal gıda üreten fabrika ve iş yerleri vb. diğer iş kollarında çalışan veteriner hekimler için yasal güvenceli çalışma şartlarının oluşması için gerekli yasal zemin oluşturulmalıdır.

Özel bilgi ve birikim gerektiren cihazların kullanımını yapacak veteriner hekimler, o cihazların kullanıldığı bilim dallarında uzmanlık eğitimi almış veya ilgili bilim dallarında düzenlenmiş kurslardan yeterlilik belgesi ya da eğitim sertifikası almış olmalıdır.

İşyeri açmak isteyen veteriner hekimlere, gerekli ruhsat verme ve konuya ilişkin düzenlemeleri yapma ve bunları denetleme yetkisi, doğrudan Veteriner Hekim Odaları'na verilmelidir.

Belediyelerde veteriner hekim istihdamı zorunlu hale getirilmelidir.

Salgın ve bulaşıcı hastalıklarla yapılacak mücadelede özlenen başarıya ulaşılabilmesi için, aşılamanın tek ve yeterli yöntem olmadığı gerçeğinden yola çıkılarak, salgın ve bulaşıcı hayvan hastalıklarının yurdumuza özellikle doğu ve güneydoğudaki komşu ülkelerden geldiği ve bu hastalıkların, doğu illerimizden batıya doğru yoğun şekilde yapılan ve bir türlü önlenemeyen kaçak hayvan nakliyatı ile kısa zamanda ve kolayca yayıldığı gerçeğini reddetmeden, gereken önlemlerin alınmasına başlanmalı; hayvan naklinde kullanılacak motorlu araçların bu işe uygun ve dezenfeksiyona elverişli nitelikte olması ve ruhsata tabi kılınmaları hususunun kurala bağlanması acilen uygulanması gereken bir diğer konudur. Bu konuda Hayvanları Koruma Kanunu'na ve ilgili mevzuata atıf yapılarak "hayvan nakilleri denetleme, usul ve esasları yönetmeliği" çıkartılmalı; kasaplık, besilik veya damızlık amaçlı hayvan ve hayvan maddeleri ithalatına ilişkin kararların alınması ve hayvancılıkla ilgili proje ve programların uygulanmasında, ilgili kurum ve kuruluşların bu faaliyetlerini mutlak suretle hayvan sağlığından sorumlu ana hizmet birimi ile koordineli şekilde yürütmeleri konusunda Bakanlık Makamınca uyarılmalıdır.

Sun'i tohumlama hizmetlerinin verilmesinde yetki ve sorumluluk yalnızca veteriner hekimlere bırakılmalı ve denetim yetkisi veteriner hekim odalarına devredilmelidir.

Ülkemiz hayvancılığı açısından hayvansal ürünler ve üretim destekleri kapsamı geliştirilerek artırılmalıdır.

Belli kapasitedeki hayvancılık işletmelerinde yeterli sayıda serbest veteriner hekimden hizmet satın alması zorunluluğu kabul edilmelidir.

Veteriner hekimlerin kendilerine, ülkemizde seyreden salgın ve bulaşıcı hayvan hastalıklarını takip ve kontrolü konusunda, gerek bu hastalıklarla ilgili koruyucu hekimlik hizmetleri açısından, ilgili mevzuat çerçevesinde verilen görev, yetki ve sorumlulukların gereğini daha etkin ve başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri, bu hizmetlerin organizasyonu ve ifası için gerekli olan personelin ve onları görev mahallerine götürüp getirecek araç ve gereçlerin; görevi sevk ve idaresi, bu hizmetlerin gerektirdiği harcamaların yapılması gibi konularda, birinci elden inisiyatif sahibi kılınmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca görevlendirmenin zamanlaması da aynı derecede önemli olduğu dikkate alınmalıdır.

Hayvancılık kooperatifi ve hayvancılık birlikleri gibi kuruluşların hayvan sağlığı konusundaki keyfi davranışlarını engelleyici önlemler alınmalıdır. Birliklerin hayvan hastanesi, poliklinik ya da muayenehane açma yetkileri olmamalıdır. Böyle bir yetki uygulamada iki başlılığa neden olmakta ve veteriner hekimleri odasının denetim ve kontrol yetkisini tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bu kuruluşların yapılanmasında bölge odalarımız aktif rol almalı ve denetici konumunda olmalıdır.

Mera Kanunu'nda (28.02.1998 – 23272 RG) oluşturulacak Mera Komisyon'larında bu konu ile direkt ilişkili olan veteriner hekimliği mesleği mensuplarına yer verilmemiştir. Yasanın, veteriner hekimlerin görev ve yetkileri göz önüne alınarak, yeniden gözden geçirilmesi ülke hayvancılığının geleceği açısından önemli bir katkı olacaktır.

Ulaşılan tüm bu sonuçlar, Türkiye'de veteriner hekimliğinde, başta eğitim-öğretim ve istihdam ile ilgili problemler olmak üzere bir dizi sorunun yaşandığını ortaya koymakta ve gerek mevcut, gerekse gelecek yıllarda yaşanması öngörülen sorunların çözümü için bu çalışmanın verileri de dikkate alınarak, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve eylem planlarının hazırlanmasını gerekli kılmaktadır.

3.9. Veteriner Hekimliği Mevzuatına İlişkin Genel Çözüm Önerileri

Son yıllarda mevzuat açısından Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda birtakım çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Ancak, bu çalışmalar sonunda ortaya çıkan durum, mesleğimiz açısından olumlu olmanın ötesinde, mesleğin sahip olduğu birçok konuların elden çıkmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple, yasalarda birtakım değişiklikler önerilirken bu durumlar mutlaka göz önüne alınmalı ve çok dikkatli olunmalıdır.

Veteriner hekimliği konularına ilişkin (hayvansal üretim, hayvan sağlığı, yem, hayvansal gıdalar vb.) tüm yasal metinlerde 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" ve veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk metinlerine atıf yapılması sağlanmalıdır.

AB mevzuatına uyum çalışmalarında mesleğimiz aleyhine olduğu düşünülen önemli yanlışlıklar yapılmaktadır. AB mevzuatına uyum çalışmaları şeklen değil, içerik açısından ele alınarak gerçekleştirilmelidir.

Mevzuatın meslek açısından hak ve yetkilere müdahale eden hükümlerinin düzeltilmesine çalışılmalı ve AB normları esas alınmalıdır. AB mevzuatı mesleğimiz açısından son derece önemlidir. Veteriner hekimliği mesleği Avrupa ülkelerinde olduğu düzeye Türkiye'de de gelebilmelidir. AB örgütleriyle sıkı işbirliği sağlanmaya çalışılmalıdır.

Mevzuat düzenlemelerinin takibi ve konuyla ilgili görüşlerin alınabilmesi için TVHB bünyesinde etik ve mevzuat komisyonu oluşturulmalı; internet üzerinden geniş bir haberleşme, bildirim sistemi ile gerekli koordinasyon sağlanmalıdır.

4. Mesleki Etik ve Mevzuat İle İlgili Öneriler

- Veteriner hekimliği hizmetlerinin etkin olarak yürütülebilmesi ancak mesleki etik ve deontolojik kural ve değerlerin göz önünde tutularak uygulanması ile mümkün olacaktır.
- Mesleki etik ve mevzuat mesleğin temel ve ortak sahip çıkılması ve yaşatılması gereken konulardır.
- Mevzuat ve etik bilgisi olmadan veteriner hekimliği mesleği onurlu bir şekilde yaşatılamaz.

- Akademik ortamda / fakültelerde eğitim standartlarını ve etik değer standartlarını daha da yükseltmediğimiz sürece sahada etik düzeyi yükseltmek çok daha zor olacaktır.
- Mesleki etik ve mevzuat ile ilgili sorunların kökten çözümü için fakültelerde eğitimler konuyla ilgili uzmanlar tarafından verilmeli; konu ile ilgili akademisyen bulunmayan fakültelerde bilim/anabilim dallarının kurulması sağlanmalı ve bu problem en kısa sürede çözümlenmelidir.
- Veteriner hekimliği etik kod metinlerinde yer alan ilke ve kuralların uygulanabilmesi için Türk Veteriner Hekimleri Birliği bünyesinde “Veteriner Hekimliği Merkez Etik Kurulu” ve Veteriner Hekimleri Odaları bünyesinde de “Veteriner Hekimliği Yerel Etik Kurulu” oluşturulmalıdır.
- Odalar mesleki etik ve yürürlüğe giren yeni mevzuat düzenlemeleri konusunda toplantılar düzenleyerek meslektaşları bilgilendirmeli ve eğitimlerine katkıda bulunmalıdır.
- Halk sağlığının tehlikeye atılmaması ve veteriner hekimlerin mağdur edilmemesi için gıda sektöründeki işyeri sözleşmelerinin Veteriner Hekim Odaları ve İşyeri arasında olmalı; veteriner hekimlerin ücretlerini Oda aracılığıyla almaları sağlanmalı; benzer durum arz eden işyeri sözleşmelerinde de bu uygulama dikkate alınmalıdır.
- Veteriner hekimliği konularına ilişkin (hayvansal üretim, hayvan sağlığı, yem, hayvansal gıdalar vb.) yasal metinlerde 6343 sayılı “Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun”a ve veteriner hekimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk metinlerine atıf yapılması sağlanmalı; mevcut mevzuat metinlerinde güncelliğini kaybeden düzenlemeler yeniden günün gereklerine ve AB yasal düzenlemelerine uygun olarak yapılandırılmalıdır.
- Mesleğin çıkarlarının söz konusu olduğu, özellikle mevzuatla ilgili yeni çalışmaların yapıldığı bu günlerde, mesleğe karşı oluşabilecek olumsuzlukları, meslek örgütlerimiz sıkı bir biçimde takip etmeli, yapılabilir yanlılıkları önceden tespit etmeli ve önlemelidirler.
- Sonuç olarak, saygın bir meslek kimliğinin oluşturulması ve mesleki aidiyet duygusunun geliştirilmesi için eğitim-öğretimden mesleki uygulamalara kadar her alana yönelik **etik-deontolojik** ilke ve kurallar çağdaş ölçütler çerçevesinde yeniden düzenlenmeli ve bu ilke ve kurallara uyulması sağlanmalıdır.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Serdar AKTOP	İzmir Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	Zafer KAYA	Bingöl İl Müdürlüğü
Raportör	Tuna ÖZGÜL	AB Uzmanı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Çağlayan İNANLI	İzmir Büyükşehir Belediyesi Veteriner İşleri Şube Müdürlüğü
Üye	Tangül KARAHAN	İzmir Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Yavuz KIZILÖZ	Tarım İl Müdürlüğü(Kontrol Şube), İzmir
Üye	Fadime ORHAN	İzm Büyükşehir Belediyesi Veteriner İşleri Şube Müdürlüğü
Üye	Selim ÖZKAN	Vetmed Ltd. Şti.
Üye	Gülây ÖZKAYNAK	Kartallar Ltd. Şti.
Üye	Hidayet PETİN	Serbest Veteriner Hekim
Üye	Gazanfer TOKLU	İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü, İzmir
Üye	Andaç UZER	Karşıyaka Veteriner İşleri Şube Müdürlüğü

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Tuna ÖZGÜL	AB Uzmanı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Başkan Yard.	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Raportör	Şebnem GÜRBÜZ	AB Uzmanı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Üye	Okan BARUTCU	Trabzon Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Doç. Dr. Leyla GÜLER	Konya Vet. Kont. Araş. Enst.
Üye	Cengiz TAŞ	AB Veteriner Hekim Platformu

İçindekiler

1. Avrupa Birliği	127
2. Türkiye AB İlişkileri	127
3. AB Hayvan Sağlığı Politikası.....	131
A.Topluluk İçi Ticaret: Canlı Hayvan Semen, Ova ve Embriyonun İle Hayvansal Kökenli Ürünlerin Topluluk İçi Ticaretinde ve Pazara Sunulmasında Koruyucu Hayvan Sağlığı Tedbirleri.....	132
B.Canlı Hayvan, Hayvansal Kökenli Ürünler, Semen, Ova ve Embriyo İthalatında Koruyucu Hayvan Sağlığı Önlemleri	132
C.Hayvan Hastalıkları Kontrolü, Eradikasyonu ve İzleme Önlemleri	154
D.İzlenebilirlik	165
E.Hayvan Besleme, Yem ve Katkı Maddeleri.....	171
F.Veteriner Tıbbi Ürünler	173
G.Araştırma	176
H.Bilim.....	176
İ.Mali Konular	176
J.Zootekni.....	177
K.Hayvan Refahı	180
L.Gelecekte AB Hayvan Sağlığı Politikası	186
Ülkemizdeki Mevcut Durum	190

1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB) 27 demokratik Avrupa ülkesi arasında kurulmuş bir ekonomik ve politik ortaklıktır. Amacı 498 milyon vatandaşı için daha adil ve güvenli bir dünyada barış, refah ve özgürlük temin etmektir. Bugüne kadar ortaklıktan elde edilen kazanımlar sınırlardan ari seyahat ve ticaret, güvenli gıda, yeşil çevre, fakir bölgeler için daha iyi yaşam koşulları, suç ve teröre karşı ortak tutum, istihdamdır. Avrupa halkını temsil eden Avrupa Parlamentosu, ulusal hükümetleri temsil eden AB Konseyi ve AB'nin ortak çıkarını temsil eden Avrupa Komisyonu tüm bu politikaların gerçekleştirilmesi için AB'nin mevzuatının oluşturulması ve yürütülmesini sağlayan ana organlardır. Avrupa Birliği yıllık 130 milyar € bütçeli gelişmekte olan bir projedir.

Sınırların kaldırılması ile tek pazar ve tek paraya geçiş neticesinde oluşan rekabet fiyatları düşürerek kaliteyi arttırmıştır, AB kuralları tüketicileri hatalı ya da standardın altında ürünlerden korumaktadır; AB gıda güvenliği için en yüksek seviyede standartlar geliştirmiştir. AB nakil, sanayi, tarım ve turizm gibi temel faaliyetlerin doğal kaynaklara zarar vermeden geliştirilmesini böylelikle sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemektedir.

AB ülkeleri tek tek ele alındığında dünya nüfusunun çok küçük yüzdesini karşılamaktadır; bu nedenle ekonomik büyümenin sağlanması ve diğer büyük ekonomilerle dünya arenasında rekabet edebilmeleri için bir arada olmaya devam etmelidirler. Dünya ticaretinde hiçbir AB ülkesi tek başına yeterince güçlü olamayacaktır, Avrupa tek pazarı, dünya pazarlarında etkin bir şekilde rekabet edebilmeleri için şirketler açısından hayati bir platform sağlamaktadır. AB bugün dünyanın önde giden ticari güçlerinden birisidir ve 153 üyesi olan DTÖ bünyesindeki ve Kyoto protokolünün uygulanması gibi uluslararası müzakerelerde karar verici bir rol oynamaktadır.

AB koyduğu kurallarla tüm üye ülkelerde uygulanmak üzere asgari ortak standartları belirlemektedir. Tarım, görsel ve işitsel medya, bütçe rekabet, tüketiciler, kültür, gümrükler, kalkınma, ekonomik ve mali işler, eğitim, gençlik, istihdam ve sosyal işler, enerji, genişleme, yatırım, çevre, dış ilişkiler, dış ticaret, yolsuzlukla mücadele, balıkçılık ve denizcilik, gıda güvenliği, yabancılar ve güvenlik politikası, insan hakları, insani yardımlar, bilgi toplumu, kurumsal ilişkiler, iç pazar, adalet, özgürlük ve güvenlik, halk sağlığı, bölgesel politikalar, araştırma ve inovasyon, vergilendirme ve nakliye AB tarafından kurallara bağlanan temel faaliyet alanlarıdır.

Avrupa Komisyonu Avrupa'nın ortak çıkarlarını temsil ederek destekler, yeni Avrupa Kanunları için tasarıları hazırlar ve Parlamento ve Konseye sunar, AB politikalarının günbegün uygulanmasını ve AB fonlarının kullanılmasını idare eder.

Avrupa Birliği üyeliği koşulları demokratik, politik ve ekonomik koşulları karşılayan her Avrupa ülkesine açıktır. 1993 yılında Avrupa Konseyi üyelik için 3 kriter belirlemiştir:

- Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı ve haklarının korunmasını teminat altına alan istikrarlı bir yapılanma,
- İşleyen piyasa ekonomisi ve AB içindeki rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi,
- AB'nin amaçlarına hizmet edenler de dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yetisi, AB kanunlarının gerçek hayatta uygulanmasını ve idare edilmesini sağlayabilen bir kamu idari kapasitesi.

Katılım müzakereleri her aday ülke ve AB'ni temsil eden Avrupa Komisyonu arasında yürütülmektedir.

2. Türkiye AB İlişkileri

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin temeli, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasına dayanmaktadır. Ankara Anlaşmasının imzalandığı dönemde Türkiye'nin ekonomik olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliği için hazır olmaması nedeniyle Türkiye'yi Gümrük Birliğine ve tam üyeliğe hazırlamak için üç dönem öngörülmüştür. Hazırlık dönemi (1963-1973); Geçiş dönemi (1973-1995); Son dönem (1996'dan başlayan Gümrük Birliği).

Geçiş Dönemi'ndeki ticari ve ekonomik ilişkilerin içeriği, 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ile belirlenmiştir. Katma Protokol'de, tarım sektörü gümrük birliği dışında bırakılmış, tercihli rejim uygulamasının devamı kararı alınmış ve Türkiye'nin Geçiş Dönemi'nin sonuna kadar Türk Tarımının Ortak Tarım Politikasına (OTP) uyumunu sağlamasına yönelik önlemleri alması öngörülmüştür.

1 Temmuz 1980 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında, uygulanan tercihli rejiminin genişletilmesi; 6 Mart 1995 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyi 1/95 Sayılı Kararı ile 01.01.1996 tarihi itibarıyla Katma Protokol'ün geçiş döneminin sona erdirilmesi, Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Katma Protokol'de, tarım ürünleri Gümrük Birliği dışında kalmış, sadece işlenmiş tarım ürünleri Gümrük Birliği'ne dahil edilmiştir. Bu kapsamda, işlenmiş tarım ürünlerindeki gümrük vergileri sanayi payı (sabit unsur) ve tarım payı (değişken unsur) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gümrük Birliği kapsamındaki işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payları belirli bir takvime göre sıfırlanmış olup, tarım payları üzerinden, her iki tarafın korumacılık politikaları devam etmektedir.

AB ve Türkiye tarım ürünleri ticaretinde tercihli (tavizli) rejimi genişleten protokol, 25 Mart 1997 tarihinde imzalanmış ve 9 Ocak 1998 tarihinde İthalat Rejim Kararı olarak Türkiye Resmi Gazetesi'nde ve 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı olarak 28 Şubat 1998 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ortaklık Konseyi Kararı ile tarafların tarım alanında birbirlerine tanıdığı oldukları tavizler genişletilmiş ve bazı ürünler için yeni düzenlemeler getirilmiştir.

10-11 Aralık 1999 tarihinde toplanan Helsinki Zirvesi, Türkiye – AB ilişkilerinde bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Bu zirvede Türkiye'ye "aday ülke" statüsü verilmiş, Türkiye'nin diğer aday ülkelerle aynı koşullarda değerlendirileceği açıklanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri gereklerini yerine getirmesi yükümlülüğü üzerinde durulmaktadır.

1999 yılında adaylığın açıklanmasından bu yana adaylık sürecinde izlenmesi gereken yol haritası, AB Komisyonu'nun 8 Mart 2001, 19 Mayıs 2003, 23 Ocak 2006 ve 18 Şubat 2008 tarihlerinde Katılım Ortaklığı Belgeleri ile ortaya konmuş ve buna müteakip Türkiye tarafından AB müktesebatının üstlenilmesine yönelik taahhütlerimizi kapsayan Ulusal Programlar 2001, 2003 ve 2008 yıllarında yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca AB Komisyonu üyeliğe hazırlanan aday ülkelerin uyuma ilişkin kaydettikleri gelişmeleri düzenli olarak Avrupa Konseyi'ne rapor etmekte olup, bu kapsamda 1998 yılından bu yana 11 adet Türkiye Düzenli İlerleme Raporunu yayımlamıştır.

6 Ekim 2004 tarihinde Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin, Komisyon görüşlerini içeren İlerleme Raporuna bağlı tavsiye belgesi yayımlanmış ve söz konusu belgelerde, Türkiye'nin siyasi kriterleri gerekli ölçüde karşıladığı belirtilerek, birliğe katılım müzakerelerinin başlatılması tavsiyesinde bulunulmuştur. Bunu müteakip 17 Aralık 2004 tarihinde AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirve toplantısında, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtilerek katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır. 29 Haziran 2005 tarihinde Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesinin yayımlanmasının ardından, müktesebatla uyumun analitik incelemesi olan ve müzakerelerin ilk aşamasını oluşturan "Tarama Süreci" 35 başlık altında başlamıştır. Bu kapsamda bilim ve araştırma alanında 20 Ekim 2005 tarihinde düzenlenen "Tanıtıcı Tarama" toplantısı ile başlayan "Tarama Süreci" tüm fasıllardaki tarama toplantılarının yapılmasıyla 13 Ekim 2006 tarihinde tamamlanmıştır.

Tarama sürecinde, müzakereler başlamadan Türkiye'nin 35 politika alanını kapsayan fasılda AB müktesebatını karşılamadaki hazırlık düzeyinin tespiti amaçlanmıştır. Bu aşamada, her bir fasıl için tanıtıcı tarama toplantıları ile Topluluk müktesebatı hakkında Komisyon tarafından bilgilendirme yapılmış; ayrıntılı tarama toplantıları ile de Türk mevzuatı ve uygulamaları ile ilgili AB Komisyonuna bilgi verilmiştir. Bu toplantıların ardından Komisyon tarafından her bir fasla ilişkin "Tarama Sonu Raporu" hazırlanması ve müzakerelere başlanılmasından önce yerine getirilmesi gereken "açılış kriterleri"nin belirlenmesi öngörülmüştür.

Mesleğimiz ile ilgili olan Katılım Müzakereleri Başlıkları, koordinatör kurum ile tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarının tarihleri aşağıda verilmektedir:

Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Sonuç Raporu

Fasıllar	Koordinatör	Tanıttıcı Tarama	Ayrıntılı Tarama
1.Fasıl Malların Serbest Dolaşımı (İthalat Rejimi, Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları, Test Kategorileri, Faaliyet Alanları, Akreditasyon Statüsü, Makineler, Veteriner Tıbbi Ürünler, Gübreler)	Dış Ticaret Müsteşarlığı	16-20 Ocak 2006	20-24 Şubat 2006
3. Fasıl İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi	Başbakanlık	21-22 Kasım 2005	19-20 Aralık 2005
11. Fasıl Tarım ve Kırsal Kalkınma (Sığır ve dana eti, süt ve süt ürünleri, koyun ve keçi eti, yumurta ve kanatlı eti, domuz eti, bal ve arıcılık, kırsal kalkınma, organik tarım, doğrudan ödemeler ve IACS, ticaret politikaları)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	5-8 Aralık 2005	23-26 Ocak 2006
12. Fasıl Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı (Veteriner Hizmetleri, Gıda Kanunu, Gıda ve Yemin pazara sürülmesi, gıda güvenliği kuralları, yem)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	9-15 Mart 2006	24-28 Nisan 2006
13.Fasıl Balıkçılık ve Su Ürünleri (Hastalıklar 12 fasıl altında değerlendirildiğinden ilintili değildir)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	24 Şubat 2006	31 Mart 2006
27.Fasıl Çevre (Doğa Koruma, Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar, Kimyasallar)	Çevre ve Orman Bakanlığı	3-11 Nisan 2006	29 Mayıs-2 Haziran 2006

Mesleğimiz ile ilgili olan Katılım Müzakereleri Başlıklarına ilişkin müzakerelerin başlatılabilmesi için AB Komisyonu tarafından belirlenen açılış kriterleri aşağıda verilmektedir:

1.Fasıl Malların Serbest Dolaşımı	
3. Fasıl İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu	
11. Fasıl Tarım ve Kırsal Kalkınma	Kriter 1: IPARD Ajansının kurulup akredite edilmesi Kriter 2: Doğrudan destekler ile fiyat desteklerinin OTP'ye uygun olarak üretimden bağımsız hale getirilmesi Kriter 3: Tarım istatistiklerinin iyileştirilmesi Kriter 4: Tarım arazilerinin kontrolü ve Ulusal Çiftçi Kayıt Sisteminin geliştirilmesi Kriter 5: Canlı Hayvan ve et ile ilgili ticari sınırların kaldırılması
12. Fasıl Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı	Kriter 1: AB müktesebatı ile uyumlu gıda, yem ve veterinerlik çerçeve mevzuatının benimsenmesi Kriter 2: İlgili AB müktesebatının uyumlaştırılmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak, gerekli idari ve laboratuvar kapasitelerinin kurulmasını da içeren kapsamlı bir strateji sunulması Kriter 3: Koyun ve keçilerin kaydı ve kimliklendirilmesi hususunda bir sistemin uygulanmaya başlanması; büyükbaş hayvanlar için, kimliklendirme ve hareket kontrol sistemlerindeki zafiyetleri gidermeye yönelik tedbirler alındığının ispatlanması Kriter 4: Canlı hayvanların ülke içi hareketlerine, hareketlerin kaydına ve kesimlerin kontrolüne ilişkin Komisyon'a ayrıntılı değerlendirme sunulması Kriter 5: Trakya bölgesinin, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü(OIE) tarafından aşılama suretiyle Şap hastalığından arı bölge olarak tanınması Kriter 6: Gıda işletmelerinin AB müktesebatındaki kategoriler esas alınarak sınıflandırılması Tarama sonu raporu AB Komisyonu tarafından henüz resmen onaylanmamıştır.
13. Fasıl Balıkçılık ve Su Ürünleri	
27.Fasıl Çevre	

12 Haziran 2006 tarihinde Tarama Süreci tamamlanan Bilim ve Araştırma faslının müzakereleri, Lüksemburg'da düzenlenen Hükümetlerarası Konferans'ta açılmış; Türkiye'nin gerekli kriterleri yerine getirdiği belirtilerek bu faslı müzakereler aynı toplantıda geçici olarak kapatılmıştır. 11 Aralık 2006 tarihinde AB Genel İşler Konseyi'nde bir araya gelen AB üye ülkelerinin Dışişleri Bakanları, 9 Kasım 2006 tarihli Komisyon Tavsiyesini kabul ederek, Türkiye'nin Ek Protokol'e ilişkin taahhütlerini yerine getirdiğini doğrulayana kadar, 8 fasıl başlığının (1. Fasıl Malların serbest dolaşımı, 3. Fasıl İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi, 9. Fasıl Mali hizmetler, 11. Fasıl Tarım ve kırsal kalkınma, 13. Fasıl Balıkçılık, 14. Fasıl Ulaştırma politikası, 29. Fasıl Gümrük Birliği, 30. Fasıl Dış İlişkiler) açılmayacağını ve hiçbir faslın geçici olarak kapatılamayacağını kararlaştırmış ve 15 Aralık 2006 tarihinde Brüksel'de, AB Devlet ve Hükümet Başkanlarının katılımıyla gerçekleşen liderler zirvesinde, Genel İşler Konseyi'nin önerisi aynen kabul edilmiştir.

Bu tarihten sonra 29 Mart 2007 tarihinde İşletmeler ve Sanayi Politikaları faslında, 26 Haziran 2007 tarihinde İstatistik ve Mali Kontrol fasıllarında, 19 Aralık 2007 tarihinde Tüketicinin ve Sağlığın Korunması ile Trans-Avrupa fasıllarında, 12 Haziran 2008 tarihinde Şirketler Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku fasıllarında 18 Aralık 2008 tarihinde Sermayenin Serbest Dolaşımı ile Bilgi Toplumu ve Medya fasıllarında ve 30 Haziran 2009 tarihinde Vergilendirme faslında fiili müzakereler açılmıştır.

Tarama sonu raporunun onaylanmasının ardından ve açılış kriterlerinin karşılanmasının ardından, her bir fasıl için müzakerelere başlanılabilmesi için 27 üye devletin onayı gerekmektedir. Müzakereler, her bir fasıl üzerinde anlaşmaya varıldığında o faslın geçici olarak kapanması prensibiyle sürdürülmektedir. Fasıl müzakerelerinin kapanması için de yine 27 üye devletin onayı zorunludur. Müzakerelerin açılmasını takiben ulusal mevzuatın ne şekilde ve hangi takvimle AB müktesebatına uyumlu hale getirileceği ve uygulanacağı; uygulama için ihtiyaç duyulacak geçiş dönemi/istisna talepleri ve gerekçeleri; uygulama için nasıl bir kurumsal yapı oluşturulacağının ortaya konduğu bir müzakere pozisyon belgesi hazırlanması gerekecektir. Müktesebatın tüm fasılları üzerinde anlaşma sağlandığında varılan sonuçlar "Katılım Anlaşması"na derç edilir, uygun hallerde tüm Topluluk müktesebatının iç hukuka aktarılması amacıyla ek süre sağlanır ve müzakereler bu şekilde sonuçlandırılır.

Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Hizmetlerin Serbest Sunumunun Veteriner Hekimlik Mesleği Yönüyle Değerlendirilmesi

Hizmet sunumu serbestisi iç pazarın dört temel serbestisinden birini oluşturmaktadır. Avrupa birliği kuruluşundan buyana sözkonusu dört temel serbestiyi, malların (1), kişilerin (2) hizmetlerin (3), sermayenin (4) serbest dolaşımı uygulamaya geçirme yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Avrupa birliği ile hizmetlerin sunumu serbestisine ilişkin olarak sürdürülen müzakerelerde 1970 yılında imzalanan katma protokolün 41. maddesi aynen şöyledir: Sözleşmeciler taraflar aralarında yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest icrasında kısıtlamalar koymaktan sakınırlar. Ancak birçok Avrupa ülkesinde çıkartılan, yabancılar yasalarına dayanılarak Türk vatandaşlarına vize zorunluluğu getirilmiş veya ülkeye yerleşmeye gelenlere de zorluklar çıkarılmıştır. Taraflar arasında 30/04/1999 tarihinde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaklık anlaşmalarının ilgili maddeleri uyarınca aşamalı bir serbestiye gidilmesi ve buna ilişkin bir ortaklık konseyi kararı alınması konusunda mutabakata varılmış olup Avrupa Birliği ortaklık konseyinin 11/04/2000 tarihli toplantısında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında hizmetler ve kamu alanlarının serbestleştirilmesine yönelik müzakerelerin başlatılması kararlaştırılmıştır.

17-18/10/2000 tarihinde Ankara'da 1.tur müzakereler

18-19/01/2001 tarihinde Brüksel'de 2.tur müzakereler

10-14/12/2001 tarihinde Ankara'da 3.tur müzakereler

18-19/12/2003 tarihinde Ankara'da 4.tur müzakereler

yapılmış ancak kayda değeri bir ilerleme sağlanamamıştır.

Veteriner Hekimlik mesleği, toplulukta (Avrupa Birliği) mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması sistemi tarafından değeriendirildiğinde, tüm toplulukta yeknesak uygulanmasının zorunlu olduğu ilk grup meslekler arasında yer almaktadır. Yani asgari eğitim şartları, müfredat ve ders süreleri gibi hususların açıkça düzenlendiği bir meslektir. Tüm üye ülkelerde bu meslekler için gerekli eğitimi veren kurumlar, eğitimlerini ilgili topluluk düzenlemelerinde belirtilen asgari şartlara göre vermek zorunda oldukları için bu mesleklerde, mesleki yeterliliğin otomatik tanınması sistemi uygulanmaktadır. Örneğin İngiltere'de Veteriner Hekimlik eğitimi alan bir İngiliz vatandaşının, mesleğini Hollanda'da icra etmek istemesi durumunda her iki ülkede de Veteriner Hekimlik eğitimi, ilgili topluluk mevzuatı uygulandığından, İngiliz Veteriner Hekimin mesleki eğitim aldığına dair belge (diploma) Hollanda makamları tarafından otomatik olarak tanınmaktadır. Bilindiği üzere uluslararası ilişkilerde karşılıklılık esastır. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olması süreci içerisinde, müzakereler sırasında Türkiye ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı sağlanmalıdır. Yoksa Türkiye'ye gelen Avrupa Birliği vatandaşı olan Veteriner Hekimler tek taraflı ve otomatik olarak Türk makamları tarafından tanınırken, Avrupa Birliği'nin birçok ülkesindeki ve özellikle yabancılar yasasına dayanılarak, karşılıklılık ilkesine uymayan çeşitli zorluklar çıkacaktır. Avrupa Birliği'ne uyum süreci içerisinde, mevzuata uyumlu ilgili çalışmalar kadar, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı da bu süreç içerisinde eşzamanlı olarak sağlanıp tamamlanmalıdır. (1. Grup Meslekler: Doktorluk, Veteriner Hekimlik, Mimarlık, Ebelik, Hemşirelik, Diş Hekimliği).

3. AB Hayvan Sağliğı Politikası

AB Hayvan Sağliğı Politikası AB'ndeki tüm besi, gıda, spor, eğlence amaçlı barındırılan hayvanları, hayvanat bahçesindeki hayvanları ve bakım amacıyla sahiplenilen hayvanları, insanlara ve diğeri hayvanlara hastalık bulaştırması ihtimali olan vahşi hayvanları ve araştırmalarda kullanılan denek hayvanlarını, Topluluğa giren ve çıkan hayvanların sağliğını kapsamaktadır. Politika 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü kapsamında kabul edilen ve uluslararası ticarete haksız yere ticaretin önünde engel teşkil eden sağliğla ilgili engelleri asgariye indirmeyi hedefleyen Sağliğ ve Bitki Sağliğı (SPS) Anlaşmasından doğan AB yükümlölüklerine bağlıdır.

Politikanın 4 temel hedefi vardır:

1. İnsanlar için tehdit oluşturan biyolojik ve kimyasal risklerin insidansının asgariye indirilerek yüksek seviyede halk sağliğı ile gıda güvenliğinin temin edilmesi,
2. Hayvan hastalıklarının insidansının azaltılması, hayvan hastalıklarının önlenmesi ile hayvan sağliğı seviyesinin yükseltilmesi ve böylelikle besi ekonomisini ve kırsal ekonominin desteklenmesi,
3. Malların serbest dolaşımını ve orantılı hayvan hareketlerini sağlayarak ekonomik büyüme, bütünleşme ve rekabetin geliştirilmesi,
4. Hayvan sağliğı ile ilişkili tehditlerin önüne geçilmesini temin etmek üzere besicilik uygulamalarının ve hayvan refahının desteklenmesi ile AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi'ni destekleyecek şekilde çevresel etkilerin asgariye indirilmesi.

AB hayvan sağliğı politikasını 9 faaliyet alanı üzerinden yürütmektedir:

- A. Topluluk içi Ticaret
- B. İthalatta Koruyucu Önlemler
- C. Hayvan Hastalıkların Kontrolü, Eradikasyonu ve İzleme
- D. İzlenebilirlik
- E. Hayvan Besleme, Yem ve Katkı maddeleri

F. Veteriner Tıbbi Ürünler

G. Araştırma

H. Bilim

İ. Mali Konular

A. Topluluk içi ticaret: Canlı hayvan semen, ova ve embriyonun ile hayvansal kökenli ürünlerin topluluk içi ticaretinde ve pazara sunulmasında koruyucu hayvan sağlığı tedbirleri:

Üye devletler arasında canlı hayvanlar ile bunların jerminal ürünlerinin ticaretine ilişkin koşullar uyumlaştırılmıştır. Canlı hayvanlar ile jerminal ürünlerinin muayene sonrasında resmi veteriner hekim tarafından imzalanmış bir hayvan sağlığı sertifikası ile hareketleri mümkündür. Bu sertifika hayvanların ilgili AB mevzuatında belirlenen temel hayvan sağlığı koşullarını karşıladığını göstermektedir. Yolculuk esnasında ya da nihai varış yerinde de ilave olarak hayvanlar üzerinde ayırmacı olmayan kontroller yürütülebilmektedir. Hayvansal kökenli ürünlerin büyük bir çoğunluğunun pazara sürülebilmesi için işletmeci tarafından resmi veteriner hekim gözetimi altında gerekli hayvan sağlığı teminatlarının sağlanması gerekmektedir.

Avrupa Topluluklarını kuran Anlaşmanın şartlarında ticaret ve ithalatın tanımları arasında belirgin bir fark vardır. Canlı hayvan semen, ova ve embriyo ile hayvansal kökenli ürünler açısından:

Topluluk içi ticaret ya da ticaret sadece AB üye devletleri arasındaki hareketleri ifade etmektedir.

İthalat ise AB dışındaki üçüncü ülkelerden üye devletlere canlı hayvanların/hayvansal kökenli ürünlerin/jerminal maddelerin girişini ifade etmektedir.

Topluluk içi ticarete veteriner kontrolleri

Canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin topluluk içi ticaretini kolaylaştırmak ve uygun seviyede gıda güvenliğini sağlamak için iç sınırlarda veteriner kontrolleri kaldırılmış ve menşe işletmesi ile varış yerindeki kontroller güçlendirilmiştir. Bu şekilde iç pazarın tamamlanmasını öngören Direktif 89/662/EEC'dir. Bu Direktif resmi veteriner hekim ve menşe işletmesi tarafından yürütülmesi gereken menşe yerindeki kontrollere ilişkin detaylı kuralları düzenlemektedir. Bu kontroller varış yeri için ürünlerin temin edilmesi, işaretlenmesi, etiketlenmesi ve gönderilmesine ilişkin gerekli olan tüm belgeleri kapsamaktadır. Direktif ayrıca varış noktasında yürütülecek kontrollere ilişkin usulleri de belirlemekte olup şüphelenilmesi durumunda nakil esnasında da kontroller yapılabilir. 89/662/EEC ve 91/496/EEC sayılı Direktifler ile bir zoonozun ortaya çıkması durumunda menşe yeri ile varış yeri üye devletleri tarafından alınacak önlemler belirlenmiştir. Bu önlemlere Komisyon da katılabilir.

B. Canlı Hayvan, hayvansal kökenli ürünler, semen, ova ve embriyo ithalatında Koruyucu Hayvan Sağlığı Önlemleri

Mevzuat

Üçüncü ülkelerden canlı hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin ithalatında üye devletlerin uygulaması gereken koşullar veterinerlik alanında detaylı AB mevzuatı ile ortaya konmaktadır. Bu mevzuat ithal edilen pet hayvanları dahil canlı hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin (insan tüketimi amaçlı olsun ya da olmasın) en azından üye devletlerde üretim ve üye devletler arasında ticaret için gerekli olan koşullar ile eşdeğer standartları karşılamasını temin etmek üzere tasarlanmış olup, bir dizi sağlık ve gözetim şartı getirmektedir.

Mevzuata konu hayvanlar sadece evcil hayvanlar ile sınırlı kalmamakta ayrıca hayvanat bahçeleri ve araştırma enstitüleri gibi benzer varış yerlerini de içermektedir. Mevzuat sadece et, süt, yumurta, balık değil aynı zamanda bu ürünlerin kompozit ürünleri, kan ve kan ürünleri, pet gıdası, tüyler, yemler, kemikler, sakatat ve deri, yağ ve küspe, avlanma gibi ürün ve faaliyetleri de kapsamaktadır.

Denetim ve Sertifikasyon

Komisyon hizmetleri üçüncü ülkelerdeki hayvan sağlığı statülerini aşağıdaki kriterler çerçevesinde değerlendirerek belirlemektedir:

- Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi'ne (OIE) üyelik,
- Hayvan hastalıkları bildirimindeki serilik,
- Yetkili veteriner otoritesi, organizasyonu ve yetkileri,
- Yasal düzenlemeler,
- Kontrol sistemleri,
- Üretim standartları ve AB şartlarının karşılandığına dair teminat.

Çoğu durumda üçüncü ülkelere izin verilmesinden önce Komisyon hizmetleri – Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü'nün F Başkanlığı- Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO) tarafından yerinde denetim yapılması gerekmektedir. AB'ne canlı hayvan ya da hayvansal kökenli ürün ihracatının yapılabilmesi için genel bir kural olarak konsinyeye hayvan sağlığı sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir. Sertifika resmi veteriner hekim tarafından ya da bazen söz konusu ürüne bağlı olarak ilgili sertifikada belirtildiği gibi resmi denetçi tarafından imzalanmış olmalıdır.

Hayvan sağlığı koşullarına verilen önem ithalatın gerçekleşmesine imkan tanırken aynı zamanda Topluluğa egzotik hastalıkların girişini engellemek ve Topluluktaki yüksek hayvan sağlığı durumunun bütünlüğünü teminat altına almak ihtiyacından doğmaktadır. Sertifikasyon aynı zamanda AB tüketicisini korumak amaçlı veteriner halk sağlığı koşullarının karşılandığını da teminat altına almaktadır. Sertifikasyon koşulları ihracatçı ülkede söz konusu ürünün tipini ve sağlık durumunu yansıtmaktadır.

FVO-Gıda ve Veterinerlik Ofisi

Komisyon Avrupa Toplulukları Kuruluş Anlaşmalarının gardiyanı olarak Topluluğun gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahına ilişkin mevzuatının düzgün bir şekilde uygulanması ve yürütülmesinin temin edilmesinden sorumludur. Komisyon hizmetlerinden biri olan, Gıda ve Veterinerlik Ofisi de bu görevin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Değerlendirmeleri ile FVO'nun hedefi gıda güvenliği ve kalitesi, veterinerlik ve bitki sağlığı sektörlerinde etkin kontrol sistemlerini teşvik etmek, AB içerisinde ve AB'ne ihracat yapan üçüncü ülkelerde gıda güvenliği ve kalitesi, veterinerlik ve bitki sağlığı mevzuatının gerekliliklerine uyumu kontrol etmek ve gıda güvenliği ve kalitesi, veterinerlik ve bitki sağlığı sektörlerinde AB politikalarının gelişimine katkıda bulunmak ve paydaşları değerlendirmelerinin neticesinden haberdar etmektir. Bu hedefini yerine getirmek için FVO etkin kontrol sistemlerini temin etmek ve mevzuat ile uygunluğu değerlendirmek üzere her yıl belirli bir program çerçevesinde denetimler gerçekleştirmektedir. Denetimler neticesinde bir denetim raporu hazırlanmakta, görüş ve tavsiyeler verilerek web sayfasında yayınlanmaktadır.

FVO denetimleri sırasında tespit edilen eksiklikleri ihracatçı ülkenin yetkili otoritesine bildirmekte ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik bir faaliyet planı talep etmekte, bu kapsamda yürütülen faaliyetleri izlemektedir. Yine yıllık küresel raporlar ve izleme raporları hazırlamaktadır. İrlanda'da yer alan ofiste 81'i denetçi olmak üzere yönetici personel ve destek personeli dahil toplam 163 kişi çalışmaktadır. FVO bünyesinde 6 birim vardır: 1-Ülke profilleri, koordinasyon ve takip, 2-Hayvansal kökenli gıdalar: Memeliler, 3- Hayvansal Kökenli Gıdalar: Kuş ve balık, 4-Bitkisel Kökenli gıdalar; bitki sağlığı, işleme ve dağıtım, 5-Hayvan besleme, ithalat kontrolleri, kalıntılar, 6-Hayvan sağlığı ve refahı.

Üçüncü ülkenin ulusal otoritesi AB Komisyonu Sağlık ve Tüketici Genel Müdürlüğü- DG SANCO'ya söz konusu ürün/hayvanların ihracatını yapabilmek için resmi yoldan başvuru

yapmaktadır. DG SANCO Baş Veteriner Yetkilisine bir anket göndererek doldurulmasını talep etmektedir. AB'nin veteriner ilaçları kalıntıları, pestisit ve bulaşan kalıntılarına ilişkin şartları ile uyumluluğun doğrulanması için başvuruda bulunan ülkede bir kalıntı izleme sisteminin bulunması ve Komisyonca onaylanması gerekmektedir. Kalıntı izleme planının ve ankete verilen cevapların değerlendirilmesi neticesi olumlu ise FVO tarafından yerinde denetimler gerçekleştirilmekte ve karşılıklı güven tesis edilmektedir. Denetimlerin neticesine dayanarak ve üçüncü ülkenin verdiği teminatlara dayanarak Komisyon tüm üye devletlerin görüşünü almakta ve Komisyon tarafından Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesinin yardımı ile özel koşullar belirlenmekte ve ithalata izin verilen ülkeler listesi güncellenmektedir. Hayvansal kökenli ürünler için ise ülkenin yanı sıra işletmelerin de Komisyon tarafından onaylanıp listeye dahil edilmesi gerekmektedir.

Canlı hayvan ve hayvansal kökenli ürün ithalatında AB Sınırlarında Veteriner Kontrolleri

AB'ne varışta tüm canlı hayvan ve hayvansal kökenli ürünlerin Topluluğa resmi veteriner hizmetleri yetkililerinin hizmet verdiği onaylanmış sınır kontrol noktalarından (BIP) giriş yapması gerekmektedir. Varıştan önce sınır kontrol noktalarının konsinye ile ilgili önceden bilgilendirilmiş olması ve konsinye üzerinde aşağıdaki kontrollerin yapılması gerekmektedir:

- Topluluk mevzuatı ile ortaya konan ilgili ithalat koşullarının söz konusu konsinyede karşılandığının onaylanması için konsinyeye eşlik eden resmi sertifikalarda belge kontrolleri
- Sertifika ve konsinyenin örtüştüğünün onaylanması için kimlik kontrolleri
- Tanımlamaya uygunluğun ve tüketim için uygun olup olmadığının onaylanması için konteynırların açılması gibi konsinyeler üzerinde fiziksel muayene
- Yasaklı ya da kontrollü ürünler açısından testler yürütülmesi için örnek alınması gibi hedefli analitik kontroller.

Onaylı veteriner sınır kontrol noktaları listesi 2001/881/EC sayılı Komisyon Kararında ortaya konmuş olup yılda yaklaşık 3-4 kere gözden geçirilmektedir. Şu anda yaklaşık 300 adet sınır kontrol noktası vardır ve son resmi liste 2008/807/EC sayılı Komisyon Kararında yer almaktadır. Ancak İsviçre tarafından hormonlu et dışında veteriner ithalat koşulları ve AB veteriner ithalat kontrol kuralları benimsendiğinden İsviçre ile AB arasındaki sınır kontrol noktaları kaldırılmış ve 2009/38/EC sayılı Komisyon Kararı ile listeden çıkartılmıştır. 01.01.2009 tarihinden bu yana İsviçre'de 2 veteriner sınır kontrol noktası AB sınır kontrol noktası gibi faaliyetlerini yürütmektedir. Komisyon veteriner sınır kontrol noktaları dışında üye devletlerin güncel listelerin tutulmasını kolaylaştırmak amacıyla onaylı depolarında bir listesini oluşturmuştur.

AB'ne Sınır Kontrol Noktaları

Belçika	7	Letonya	8	Finlandiya	4
Bulgaristan	8	Litvanya	12	İsveç	6
Çek Cumhuriyeti	1	Lüksemburg	1	İngiltere	23
Danimarka	12	Macaristan	7	İsviçre	2
Almanya	20	Malta	3	Toplam	298
Estonya	4	Hollanda	7		
Yunanistan	10	Avusturya	2		
İspanya	40	Polonya	12		
Fransa	27	Portekiz	15		
İrlanda	3	Romanya	8		
İtalya	35	Slovenya	6		
Kıbrıs Rum Kesimi	2	Slovakya	3		

Her bir sınır kontrol noktasının ismi, Ticaret Kontrol ve Eksper Sistemi (TRACES) kodu, tipi (havaalanı, demiryolu, liman, karayolu), kontrol merkezi ve kabul ettikleri ürün kodları belirlenmiştir.

Bir konsinye söz konusu kontrollerden geçtikten sonra Topluluk mevzuatı ile uyumlu ise Ortak Veteriner Giriş Belgesi düzenlenmekte ve bu şekilde Topluluğa girişine izin verilmektedir. Uyumsuzluk tespit edilmesi durumunda ise konsinyelerin imha edilmesi, gıda amaçlı olmayan kullanım alanları için ileri işleme tabi tutulması, menşe ülkeye geri gönderilmesi gibi önlemler alınmakta ve Gıda ve Yem için Hızlı Uyarı Sistemi (RASFF) aracılığıyla diğer sınır kontrol noktalarına bilgi ulaştırılmaktadır.

İthalatla ilgili gıda güvenliği problemleri ile karşılaşılması durumunda düzeltici önlemler alınmaktadır. İthalatla ilgili problemler genellikle FVO tarafından yürütülen denetimle, sınır kontrol noktalarındaki kontroller, piyasa gözetimi kapsamında üye devletler, iş ya da tüketici grupları, medya tarafından yürütülen kontroller ile günışığına çıkmaktadır. Bu problemlerin üstesinden gelinmesi için aşağıdaki önlemler alınmaktadır:

- Daha yüksek seviyede piyasa gözetimi sağlanması için tüm üye devletlere özellikle bu üye devletlerdeki sınır kontrol noktalarına Hızlı Uyarı Sistemi aracılığıyla bilgi aktarılması
- İlgili üçüncü ülkeden düzeltici faaliyetlerde bulunması için talep gönderilmesi, örneğin AB'ne ihracat yapmak üzere izin verilmiş işletmeler listesinden ihracatçı işletmelerin çıkartılması gibi.
- Sınır kontrol noktalarında daha yüksek seviyede testler yapılması, bulaşmanın olmadığına yönelik laboratuvar onayı beklenene kadar konsinyelerin alıkonması, ilave sertifikasyon şartları gibi ilave koşulların getirilmesi amacıyla koruma amaçlı kararlarının alınması
- İstisnai durumlarda, başka mantıklı alternatiflerin olmaması durumunda AB'ne ihracata yasak konulması.

Bu önlemler üye devletler ile istişare halinde ve komitoloji kararları çerçevesinde alınmaktadır. AB'ne ihracat yaparken üçüncü ülkeler tarafından karşılanması gereken halk sağlığı ve hayvan sağlığı koşullarına ilaveten belirli gıda maddeleri için insan sağlığını korumak amacıyla Topluluk seviyesinde uyumlaştırılmış özel koşullar da mevcuttur. Bu koşullar veteriner ilaçları kalıntıları, pestisit kalıntıları, gıda katkı maddeleri, bulaşanlar ve genetiği değiştirilmiş organizmalar ile ilgilidir.

A+B.1 Canlı Hayvanların Topluluk içi Ticareti ve İthalatı:

Her gün AB içerisinde birçok canlı hayvan konsinyesinin ticareti yapılmakta ya da ithal edilmektedir. AB halkına ya da diğer hayvanlara hastalıkların bulaşması engellenerek söz konusu konsinyelerin güvenli bir şekilde hareket edebilmeleri için AB geniş çapta hayvan sağlığı şartları oluşturmuştur. Hem ithalatta hem de topluluk içi ticarete geçerli olan genel hayvan sağlığı koşulları özel Konsey Direktifleri ile belirlenmiştir. Topluluk içi ticaretle ilgili olarak ticaret koşulları üye devletler arasında uyumlaştırılmıştır ve tüm hayvanlar, hayvanların ilgili Konsey Direktiflerinde belirlenen temel hayvan sağlığı şartlarının karşıladığını gösteren ve veteriner hekim tarafından onaylanmış olan bir sağlık sertifikası ile hareket etmelidirler. Nihai varış yerinde hayvanlar üzerinde daha ileri düzeyde rastgele kontroller de yürütülebilmektedir. Genel sağlık koşullarına ilaveten ciddi bir egzotik hastalık salgınının söz konusu olması durumunda hastalığın yayılmasının önüne geçilmesi için belirli hayvanların ticaretine yönelik özel kurallar da belirlenebilmektedir.

İthalat ile ilgili olarak ilave hayvan sağlığı şartları özel Komisyon Kararları ile belirlenmektedir. Bu Kararlar tüm hayvan ithalatlarına eşlik etmesi gereken sağlık sertifikalarını belirlemektedir. Genel olarak bu sertifikalar ihracatı yapan üçüncü ülkenin yetkili otoritesinde görevli resmi veteriner hekim tarafından imzalanmış olması ve AB'nin ithalat koşullarının sağlandığını garanti etmesi gerekmektedir. AB'ne varışta hayvanların ve onlara eşlik eden belirlenmiş Sınır Kontrol Noktalarında (BIP) AB resmi veteriner hekimi tarafından kontrol edilerek onaylanması gerekmektedir.

A+B.1.1 Sığır Cinsi Hayvanlar

Sığır cinsi hayvanların Topluluk içi ticaretinde nakilden önce ve nakle ilişkin şartlar 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur ve bu Direktif bir üye devlet içerisindeki hayvan hareketlerini düzenlemekte ancak üye devletler arasındaki hayvan hareketleri için hayvan sağlığı teminatı oluşturmakta ve üye devletler arası kuralları uyumlaştırmaktadır. Uyumlaştırmanın hedefi tüm üye devletler arası ticarete aynı şartların uygulanması temin edilerek hayvanların güvenli serbest dolaşımını sağlamaktır.

Direktif AB içerisinde önemli hastalıkların yayılması riskini azaltmak amacıyla menşe işletmeden varış işletmesine kadar sığır cinsi hayvanların hareketleri esnasında uyulacak kesin kuralları (nakil esnasında diğer hayvanlar ile temasın engellenmesi, temizlik ve dezenfeksiyon, nakil yolları, vb.) ortaya koymaktadır. Bu hareketler onaylı toplama merkezlerinin kullanımını da kapsayabilmektedir. Buna ilaveten hayvan hastalıklarına ilişkin hayvan sağlığı durumu ile ilgili kurallar ile bu hastalıkların tespitiye yönelik resmi veteriner hekim tarafından testlerin uygulanmasına yönelik hükümler de vardır.

Hayvan sağlığı kontrolünde izlenebilirlik anahtar bileşenlerden biri olduğundan hayvanların uygun bir şekilde kimliklendirilmiş olması gerekmektedir. Direktif ile ayrıca nakilden önce bir resmi veteriner hekim tarafından topluluk içi ticaret için gerekli koşulların yerine getirildiğinin tasdiklendiği veteriner sertifikası da uyumlaştırılmıştır.

Bu sertifika hareket esnasında hayvana eşlik etmektedir ve hareketin TRACES’de kayıtlı olması gerekmektedir. Toplama merkezleri ya da pazarlarının dahil olması durumunda ilave veteriner sertifikasının düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

Üye devletler arasında sınır kontrolleri olmadığından 90/425/EEC sayılı Direktif uyarınca nakil esnasında ve varış noktasında ayırmacı olmayan yerinde kontroller düzenlenmekte, sağlık sertifikasında öngörülen teminatların yerine getirilip getirilmediği kontrol edilmektedir.

TRACES geriye doğru izleme sistemi şartlara uyulmasında önemli bir etkidir. Zira hayvanların nakillerine izin verilmesinden önce çıkış işletmesinin ve hayvanın tanımlanmış olması gerekmektedir.

Sığır cinsi hayvanların bir üye devletten diğer bir üye devlete nakledilmesine ilişkin koşullar 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Bu kapsamda sadece aşağıdaki koşullar altında harekete izin verilmektedir:

- Herhangi bir hastalık ile ilgili klinik belirti göstermemesi; klinik muayenesi ve kimlik tespitinin yapılması;
- Hayvan sağlığı gerekçeleri ile bir yasaklamaya maruz olan bir işletmeden gelmemesi;
- 1760/2000 sayılı Tüzük uyarınca kimliklendirilmiş olması;
- Varış ülkesine ulaşana kadar sağlık sertifikasının eşlik etmesi; söz konusu sağlık sertifikası muayene günü resmi veteriner hekim imzasıyla verilmekte olup 10 gün geçerliliğini korumaktadır.
- Tüberküloz, Bruselloz ve enzootik lökoz’dan resmi olarak ari olan bir sürüden gelmesi; bu hastalıklara yönelik testlerin hareketten 30 gün önce yapılmış olması (ari ise lökoz hariç)
- Sertifikayı veren resmi veteriner hekim gerçekleştirecek olan hareketin TRACES sistemine girişinin yapılmasını temin etmelidir.

Nakil esnasında hayvanların aynı sağlık koşullarını karşılamayan başka hayvanlar ile temas halinde bulunmaması gerekmekte ve nakil araçlarının iyi durumda olması ve aşağıdaki koşulları sağlaması gerekmektedir:

- Dışkı, yem ve sıvıların akmasını önleyecek şekilde tasarlanmış olmalı;
- Yetkili otorite tarafından onaylanmış metot ve usuller kullanılarak her nakilden sonra temizlenmiş ve dezenfekte edilmiş olmalı;

- Hayvanların araca yüklendiği yer, tarih, zaman, nakledilen hayvanların tipi ve miktarı, seyahatin uzunluğu, dezenfeksiyon yeri ve tarihi gibi bilgilerin yer aldığı kayıtları en az 3 yıl süre ile tutması gerekmektedir.

Bu koşullar 65 km'ye kadar olan nakiller için geçerli değildir. Varış ülkesinde doğrudan kesimhaneye nakledilecek olan kesim amaçlı hayvanların varış zamanından itibaren 72 saat içerisinde kesime gönderilmesi gerekmektedir. Hayvanların varış ülkesinde kesimhaneye nakledilmesinden önce doğrudan onaylı toplama merkezlerine nakledilmesi durumunda toplama merkezlerine varışından itibaren 3 işgünü içerisinde kesimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Topluluk tarafından aynı mevzuatın E ekinde belirtilen bulaşıcı hastalıklar ile ilgili bir üye devlet tarafından yürütülmekte olan ulusal bir kontrol programı varsa programı Komisyona bildirmeli, yine bir bölgesinin ya da ülkenin hastalıktan ari olduğunu ispatlayacak şekilde Komisyona bilgi vermelidir.

Üye devletlerdeki toplama merkezlerinin resmi veteriner hekim kontrolü altında olması, hastalık gerekçesi ile bir kısıtlamanın uygulanmayan bir bölgede kurulması, veteriner hekimin talimatları doğrultusunda dezenfekte edilmesi, hayvan kapasitesinin dikkate alınması, muayene tertibatının, atık toplama tertibatının ve gerekli ekipmanların bulunması gerekmektedir. Merkezlerin sadece hareketine izin verilen hayvanları kabul etmesi ve merkezin yetkili otorite tarafından onaylanarak numaralandırılması gerekmektedir.

Üye devletler tüccarların yetkili otorite tarafından kayıt altına alınmış olması, onaylanarak numaralandırılmış olmasını temin etmelidir. Hayvan sahibi, alıcı, nakliyecisi ve seyahat süresi gibi bilgilerin kayıtlarını tutmalıdır.

Üye devletler bir surveylans sistemi kurabilmektedir ve bu sistem sürülerin, hayvan sahiplerinin, sorumlu veteriner hekimlerin, veteriner teşhis laboratuvarlarının, veteriner yetkili otoritesine ilişkin kayıtları tutan bilgisayarlı veri tabanını kapsamalıdır. Onaylı toplama merkezleri resmi veteriner hekimleri de sistem ile ilişkilendirilmeli, işletmelerin sınıflandırılması, hastalık surveylansı, hastalık izleme ve epidemiyolojik veriler de sisteme dahil edilmelidir.

İşletme sahipleri hastalık şüphesini onaylı veteriner hekime bildirmeli, çiftliğine gelen hayvanlardan onaylı veteriner hekimi haberdar etmeli ve onaylı veteriner hekim hayvanları muayene etmeden diğerleri ile temasa geçirmemelidir.

Onaylı veteriner hekimler hayvan sahiplerine gerekli yardımı sağlamalı, bilgilerini güncellemeli AB mevzuatından doğan ve yetkili otorite tarafından öngörülen sorumlulukları yerine getirmeli, kimliklendirme, sertifikasyon, hastalık bildirimi, hijyen koşullarına ilişkin şartları yerine getirmelidir. Yetkili otorite onaylı veteriner hekim ve onaylı işletme kayıtlarını tutmalıdır. Bilgisayarlı veri tabanı her bir hayvan için kimlik kodu, doğum tarihi, cinsiyet, ırk, renk, anne, ithal edildiği üçüncü ülke, menşe kimlik numarası, doğduğu işletmenin ve barındırıldığı işletmelerin numarası, kesim ya da ölüm tarihi ile bilgileri, her bir işletme için işletme numarası ile işletme sahibine ilişkin bilgileri içermelidir. Oluşturulan surveylans sistemi Komisyon tarafından denetlenmekte ve onaylanmaktadır.

Sığır Cinsi Hayvanların İthalatından önce aşağıdaki şartların karşılanmış olması gerekmektedir:

1. Sığır Cinsi Hayvanlar 2004/68/EC sayılı Konsey Direktifinde ortaya konan hayvan sağlığı şartlarını karşılamalıdır. Bu direktif Topluluk sınırlarından giren sığır cinsi hayvanlar için genel hayvan sağlığı şartlarını ortaya koymakta ve kuralları Üye Devletler arasında uyumlaştırmaktadır. Böylelikle ithalatı her zaman aynı ilkeler geçerli olmaktadır. Bu Direktif ile sığır cinsi hayvan ihracatı yapmasına izin verilecek olan üçüncü ülke tarafından karşılanması gereken hayvan sağlığı ilkeleri belirlenmektedir ki en önemli hususlar:

- Üçüncü ülkenin mevzuatı
- Canlı büyükbaş hayvanların, diğer evcil ve vahşi hayvanların hayvan sağlığı durumları
- OIE'ye üyelik

- Bulaşıcı hayvan hastalıkları ile ilgili üçüncü ülke tarafından Komisyon ve OIE'ye sağlanan bilginin düzenli ve seri olması
- Üretim, işleme, depolama ve nakil ile ilgili hayvan sağlığı koşulları
- Hayvan hastalıklarından korunma ve hastalıkların kontrolü ile üçüncü ülkenin kuralları, AB mevzuatı ile uyumu,
- Üçüncü ülkenin veteriner hizmetlerinin organizasyonu, yapılanması, uzmanlığı ve gücü.

Bu kriterler dikkate alınarak Komisyon tarafından AB'ne ihracat yapmasına izin verilen üçüncü ülkeler listesi hazırlanmaktadır. AB'ne ihracat yapılabilmesi için üçüncü ülkenin bu listeye dahil olması ve hayvanlara sağlık sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir.

Buna ilaveten belirli bulaşıcı hastalıklar ile ilgili daha detaylı koşullar belirlenmektedir. Örneğin üçüncü ülkelerin Şap Hastalığı ya da Sığır vebasından ari olmaları gibi. Söz konusu direktif uyarınca bir ülkenin bölgeselleşmesine imkan tanınmakta bu çerçevede hayvan sağlığı durumu ve üçüncü ülke tarafından verilen teminatlar çerçevesinde bir bölgeden ithalat yapılabilir.

2. Bir üçüncü ülkenin ya da bir bölgesinin AB'ye ihracat yapmasına izin verilmesinden önce FVO Direktifte belirlenen tüm kriterlerin yerine getirildiğini doğrulamak amacıyla kontroller yürütmektedir.

3. 2004/68/EC sayılı Direktifteki ilkeler ile FVO misyonunun sonuçlarına dayanarak üçüncü ülke 79/542/EEC sayılı Konsey Kararı ile ortaya konan canlı sığır cinsi hayvanları ihracatına izin verilen üçüncü ülkeler listesine dahil edilebilmektedir. İzin verilmiş üçüncü ülkeler ya da bölgelerinden AB'ne ihracata ancak ve ancak 79/542/EEC sayılı kararın 1. Ekinde belirlenen özel veteriner sertifikası modeline uygun sertifikası olması durumunda izin verilmektedir. Sığır cinsi hayvanlar için bir üçüncü ülke ya da bölgesi:

- Bov-X sertifikası altında besi ve üretim amaçlı hayvanlar için ve/veya
- Bov-Y sertifikası altında ithal edildikten sonra hemen kesime gönderilmek üzere ithalat yapılması için listeye dahil edilebilmektedir.

4. Bir üçüncü ülke ya da bölgesi 79/452/EEC sayılı Konsey Kararındaki listeye dahil edildiğinde prensip olarak AB'ne ihracat yapması onaylanmaktadır. Ancak canlı sığır cinsi hayvanların AB'ne ihracatının yapılabilmesi için ilave adımlara gerek vardır. Belirli bir hastalık ile ilgili durum değerlendirmesi yapılmakta ve gerekli olması durumunda potansiyel riskleri asgariye indirilmesi için ilave şartlar talep edilebilmektedir. Bu şartlar aynı Kararın 1. Ekinin 1. Bölümünde yer almaktadır:

- Destekleyici teminatlar: Mavidil ve Epizootik Hemorajik Hastalık ile ilgili üçüncü ülkenin sağlık durumuna bağlı olarak ilave teminatlar gerekmektedir ve bu durum sertifikanın 5. sütununda belirtilmektedir.
- Özel Koşullar: belirli üye devletler tarafından (örn. IBR'den ari) talep edilen ilave sağlık koşulları ya da üçüncü ülkenin hastalıktan ari olması durumunda halk ve hayvan sağlığı koşullarının daha gevşek olabileceğini belirten özel koşullardır ve sertifikanın 6. sütununda belirtilmektedir.

5. AB sınırlarına giren her sığır cinsi hayvan için bir veteriner sağlık sertifikasının sertifika Bov-X ya da Sertifika Bov-Y) mevcut olması gerekmektedir. Sertifikaya üçüncü ülke menşei, varış yeri, konsinyede hayvanların tanımlanması gibi bilgilerin dahil edilmesi gerekmektedir. Sertifika ayrıca;

- Hayvanların belirli zoonotik hastalıklardan (Brusella, Şarbon ve Kuduz) ari işletmelerden geldiğini, farmasötik tedavi görmediğini, hormona maruz kalmadığı ve BSE ile ilgili belirli şartların karşılandığı da dahil halk sağlığı koşullarına üçüncü ülke tarafından uyulduğunu gösteren halk sağlığı tasdiknamesini

- Hayvanların ve/veya hayvanın geldiği sürülerin belirli hastalıklardan arı olduğunu, hayvanların sağlıklı olduğunu ve sağlık durumunun Topluluk hayvanları için bir risk oluşturmadığını, hayvanların hareketlerinden önce muayene edildiklerini gösteren hayvan sağlığı tasdiknamesini
- 91/628/EC sayılı Direktifte ortaya konan hayvan refahı standartlarına uyulduğunu ve hayvanların nakil için uygun olduklarını gösteren bir hayvan nakil tasdiknamesini ihtiva etmektedir.

İzin verilen üçüncü ülkenin resmi veteriner hekimi sertifikadaki tüm koşulların karşılandığını tasdik etmek üzere sertifikayı imzalamalıdır. AB'ne nakli boyunca ve onaylanmış AB Sınır Kontrol Noktasına kadar hayvanlara sertifikaların eşlik etmesi gerekmektedir.

6. Sığır cinsi hayvanların bir üçüncü ülke tarafından AB'ne ihracatını yapabilmesi için belirli halk sağlığı koşullarına da uyması gerekmektedir; örn. Onaylanmış bir "kalıntı planı"nın olması gerekmektedir.

7. Topluluğa giren canlı hayvanlar Topluluğun Sınır Kontrol Noktasında muayene edilirler ve AB resmi veteriner hekimi AB mevzuatında ortaya konan tüm koşulların sağlanıp sağlanmadığını kontrol eder.

8. İthalatçıların AB'ne girişten önce "Ortak Veteriner Giriş Belgesi-CVED"ndeki ilgili bölümleri doldurmaları gerekmektedir. Canlı hayvanlar için CVED 282/2004 sayılı Komisyon Tüzüğünde yer almaktadır ve ilgili bilgiler gerek elden gerekse elektronik olarak TRACES sistemi üzerinden giriş Sınır Kontrol Noktasına varıştan en az bir gün önce gönderilmelidir.

9. Topluluk hayvan sağlığı statüsünden daha düşük hayvan sağlığı durumuna sahip hayvanlar Topluluktan transit geçiş yapamamaktadır.

A+B.1.2 Koyun ve Keçiler

Koyun ve keçilerin topluluk içi ticaretinde nakilden önce ve nakle ilişkin şartlar 91/68/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur ve bu Direktif bir üye devlet içerisindeki hayvan hareketlerini düzenlemekte ancak üye devletler arasındaki hayvan hareketleri için hayvan sağlığı teminatı oluşturmakta ve üye devletler arası kuralları uyumlaştırmaktadır. Uyumlaştırmamanın hedefi tüm üye devletler arası ticarete aynı şartların uygulanması temin edilerek hayvanların güvenli serbest dolaşımını sağlamaktır.

Koyun ve keçilerin bir üye devletten diğer bir üye devlete nakledilmesine aşağıda belirtilen koşullar altında izin verilmektedir:

- Nakilden 24 saat önce yapılan muayenede herhangi bir hastalık ile ilgili klinik belirti göstermemesi; klinik muayenesi ve kimlik tespitinin yapılması;
- Bir eradikasyon planı kapsamında kesime gönderilmesi amacıyla hareket ettirilmemesi;
- Hayvan sağlığı gerekçeleri ile bir yasaklamaya maruz olan bir işletmeden gelmemesi (brusella, kuduz, şarbon, şap hastalığı);
- Şap hastalığına karşı aşılanmamış olması;
- Menşee işletmesindeki kalış sürelerine uyulmuş olması;

Barındırma amacına göre Komisyon tarafından ilave koşullar belirlenebilmektedir. Maedi Visna, keçilerin viral arthritisi, bulaşıcı agalaksi ve paratüberküloz ile ilgili özel kontroller de öngörülmektedir. Şap hastalığı, brusella, bulaşıcı epididymitis, şarbon ve kuduz ile ilgili olarak ulusal eradikasyon/kontrol planları için Topluluk bütçesinden pay aktarılabilir. Tüccarlar için kayıt sistemi ve onay prosedürlerinin uygulanması gerekmektedir. Nakil esnasında hayvanların aynı sağlık koşullarını karşılamayan başka hayvanlar ile temas halinde bulunmaması gerekmekte ve nakil araçlarının iyi durumda olması gerekmektedir. Yine sertifikasyona ilişkin prosedürler belirlenmiştir. İlgili mevzuatın eklerinde resmi olarak bildirim zorunlu hastalıklar, bruselladan arılık koşulları, resmi testlere ilişkin detaylar ve sağlık sertifikası modelleri verilmektedir. İthalata ilişkin prosedürler sığır cinsi hayvanlar ile aynıdır.

A+B.1.3 Tek Tırnaklı Hayvanlar

AB'nde tek tırnaklı hayvan sayısı 6 milyon civarında olup tektırnaklı hayvanların bakımı, beslenmesi ve kullanımı daha çok işgücü kullanımı amaçlıdır ve çiftçiler için gelir kaynağının bir parçasını teşkil etmektedir. Ancak tektırnaklı hayvanlar, özellikle atlar toplulukta sayıları az olmasına rağmen çok fazla nakledilmektedir ve çoğu kez yüksek ekonomik ve duygusal değere sahiptir. Tek tırnaklı hayvanların topluluk içi hareketine ve ithalatına ilişkin sağlık koşulları 90/426/EEC sayılı Konsey Direktifinde yer almaktadır. Bu çerçevede tek tırnaklı hayvanlar 3 kategoriye ayrılmışlardır:

- Kayıtlı tek tırnaklılar: 90/427/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca oluşturulan soykütüğüne kayıtlı olanlar
- Kesim amaçlı tek tırnaklılar: Kesimhaneye gönderilmek üzere nakledilenler
- Yetiştiricilik ve üretim amaçlı tek tırnaklılar: Kayıtlı tek tırnaklı ya da kesim amaçlı tek tırnaklı kategorilerine girmeyen tüm tek tırnaklılar

Tektırnaklı hayvanlar nakil öncesinde 48 saat önce bir hastalık belirti göstermemeli ve yine nakilden 15 gün öncesine kadar hasta hayvanlar ile temasının bulunmamış olması gerekmektedir. Hayvanların doğrudan varış yerine nakledilmeleri ve hayvan sağlığı sertifikası eşlik etmelidir. Komisyon uzman veteriner hekimleri de yerinde kontroller gerçekleştirebilmektedir. 90/426/EEC sayılı Direktif bakıcıların belirlenen 8 bildirimi zorunlu hastalıktan (Dourine, Ruam, Equine encephalomyelitis, Enfeksiyöz anemi, Kuduz, Anthrax, Afrika at hastalığı, Veziküler stomatitis) biri ile ilgili şüpheli olması durumunda yetkilileri bilgilendirmesi yükümlülüğü getirmektedir. Bir üye devletin içerisinde ve üye devletler arası tektırnaklıların nakledilebilmeleri için bulunduğu alanın Afrika At Vebasından ari olması ve bulunduğu işletmenin de ruam, durin, enfeksiyöz anemi ve equine encephalomyelitis gibi önemli at hastalıklarından ari olması gerekmektedir. 93/623/EEC ve 2000/68/EC sayılı Komisyon Kararları çerçevesinde ve ulusal sınırlar içerisinde tek tırnaklıların hareketi esnasında hayvana bir kimlik belgesinin (pasaport) eşlik etmesi gerekmektedir ve kayıtlı olmayan tek tırnaklılara da veteriner sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir. Topluluk içi ticarete tüm tek tırnaklıların kimliklendirilmiş olması gerekmekte ve bir veteriner sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir. Ancak kayıtlı tek tırnaklılarda sertifika naklin varış noktasını göstermemekte böylelikle, sertifikanın geçerli olduğu 10 gün içerisinde farklı yerlerde birbirini takip eden yarışlara katılıma izin vermektedir.

Tektırnaklı Hayvanların İthalatından önce FVO üçüncü ülkede denetim yaparak 90/426/EEC sayılı Direktif ile öngörülen hayvan sağlığı koşullarının karşılanıp karşılanmadığını inceler. Üçüncü ülke ancak 90/426/EEC sayılı Direktifte ortaya konan esaslara dayanarak FVO tarafından gerçekleştirilen denetim neticesinde ihracat yapmasına izin verilen üçüncü ülkeler listesine dahil edildi ise ihracat yapabilmektedir. AB tarafından ithalat 3 farklı şekilde olabilmektedir ve hayvan sağlığı ve veteriner sertifikasyonu koşulları aşağıda verilmektedir:

- Geçici izin: Kayıtlı atlar için 90 günden az (92/260/EEC)
- Kayıtlı atların yeniden girişi: onaylı üçüncü ülkelere 30 günlük yarış ve kültürel faaliyetler amaçlı geçici ihracattan sonra (93/195/EEC)
- İthalat
- Toplama merkezinden geçerek ya da geçmeden kesim amaçlı tek tırnaklıların ithalatı (93/196/EEC), ve
- Besleme ve üretim amaçlı kayıtlı tektırnaklıların ithalatı (93/197/EEC).

İthalat koşulları ülkenin Afrika at hastalığı, Venezuela equine ensephalomyelitis, Ruam ve Dourine'den ari olmasına dayanmaktadır ve veziküler stomatitis ile equine viral arteritis'in söz konusu olduğu ülkelerde işletmelerin ari olması şartı aranmaktadır. Geçmiş hastalık durumu göz önüne alınarak üçüncü ülkeler için farklı sertifikalar kullanılmaktadır. Topluluğa giren canlı hayvanlar sınır kontrol noktasında resmi veteriner hekimler tarafından muayene edilmekte ve

AB mevzuatının tam olarak karşılandığı doğrulanmaktadır. Tektırnaklıların transit geçişlerinde de geçici izinler için hayvan sağlığı ve veteriner sertifikasyonu ile ilgili koşullar 94/467/EEC sayılı Karar ile belirlenmektedir. 2004/68/EC sayılı Direktif söz konusu mevzuatın hijyen paketinin yürürlüğe girmesi ile ilgili şartlar uyarınca güncellenmektedir.

A+B.1.4 Canlı Kümes Hayvanları

Kümes hayvanları ve kuluçkalık yumurtaların Topluluk içi ticareti ve ithalatı ile ilgili hayvan sağlığı koşulları 90/539/EEC Konsey Direktifinde yer almaktadır. Bu Direktif bir üye devlet içerisindeki hareketleri düzenlemekte ancak üye devletler arasındaki hareketler için sağlıkla ilgili teminatı oluşturmakta ve üye devletler arası kuralları uyumlaştırmaktadır. Uyumlaştırmanın hedefi tüm üye devletler arası ticarete aynı şartların uygulanması temin edilerek hayvanların güvenli serbest dolaşımını sağlamaktır.

Direktif canlı kümes hayvanları ve kuluçkalık yumurtaların üretimi ile topluluk içi ticaretinde uyulması gereken ayrıntılı kuralları ortaya koymaktadır. Örn. tüm kümes hayvanlarının onaylı işletmelerden gelmesi ve topluluk içi ticarete girmeden önce muayenelerinin yapılmış olması ve herhangi bir bulaşıcı kanatlı hayvan hastalığı göstermemesi gerekmektedir. Kanatlı hastalıkları ile ilgili referans laboratuvarlar ve ulusal işletmelerin onaylanmasına ilişkin kriterler de bu mevzuat ile belirlenmiştir. Ulusal planlar Topluluk tarafından onaylı işletmeleri göstermektedir. Bu işletmeler yetili veteriner otoritesinin gözetimi altındadır ve gerekli şartları sağlamakla yükümlüdürler.

İki çok önemli kanatlı hayvan hastalığı olan Avian Influenza ve Newcastle için 2005/94/EC ve 92/66/EEC sayılı Direktifler ile özel kontrol önlemleri ortaya konmuştur. Yine nakil ile ilgili hijyen kuralları herhangi bir hastalığın bulaşmasını engellemek üzere yine belirlenmiştir. Kanatlı hayvanların ve yumurtaların topluluk içi ticareti hastalıktan arı ya da Topluluk mevzuatı uyarınca herhangi bir kısıtlamanın uygulanmadığı işletmelerden gelmesi koşuluyla mümkündür.

İzlenebilirlik hayvan sağlığı kontrolünde önemli bir bileşendir. Zira nakillere izin verilmesinden önce çıkış işletmesinin ve kanatlı hayvanların kayıt altına alınmış olması gerekmektedir.

Direktif ile ayrıca nakilden önce bir resmi veteriner hekim tarafından topluluk içi ticaret için gerekli koşulların yerine getirildiğinin tasdiklendiği veteriner sertifikası da uyumlaştırılmıştır. Sertifika her konsinyeye eşlik etmelidir ve hareketler TRACES'e kaydedilmelidir. Bu bilgisayar tabanlı takip sistemi veteriner makamlarını birbirine bağlamakta ve varış üye devletin gelen konsinye ile ilgili sertifikada belirtilen ile örtüştüğünü doğrulamasına imkan vermektedir. 90/425/EEC sayılı Direktif uyarınca varış noktasında ayrımcı olmayan yerinde kontroller yapılmaktadır. Nakillerinde konteynır, kutular, kafesler ve nakil yollarının özel koşullara uygun olması gerekmektedir.

Kümes hayvanlarının AB'nce ithalatı AB mevzuatı ile üçüncü ülkenin yetkili otoritesinin tanınmasına dayanan veteriner sertifikasyonunu gerektirmektedir. Üçüncü ülkelerdeki yetkili otoritelerin üretimin her zincirinde hijyen, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve halk sağlığı açısından gerekli denetim ve kontrolleri yapabilecek donanımda olması gerekmektedir. Topluluğa giren hayvanlar AB sınır kontrol noktalarında resmi veteriner hekim tarafından kontrol ve muayene edilmekte ve AB gerekliliklerinin yerine getirildiği doğrulanmaktadır. Topluluk sağlık durumundan daha düşük sağlık durumuna sahip hayvanlar topluluk üzerinden transit geçiş yapamamaktadır. 90/539/EEC sayılı direktif uyarınca bir ülkenin bölgelere ayrılması mümkün olabilmekte ve sadece bu bölgeden ithalata izin verilebilmektedir. Kümes hayvanlarının ithalatına izin verilen üçüncü ülke, bölge ve kompartmanların listesi ve veteriner sertifikasyon koşulları 798/2008/EEC sayılı Tüzükte yer almaktadır. 318/2007/EC sayılı Tüzük ise kümes hayvanları dışında kalan kuşların ithalatına ilişkin koşulları ortaya koymaktadır. Bu tüzüklerde listeye bir üçüncü ülke, bölge ya da kompartmanın dahil edilebilmesi için gerekli olan kriterler yer almaktadır. Kümes hayvanları dışında ithal edilen kuşlar için de aynı koşullar geçerli olup ithalattan sonra 30 gün karantinada tutulmaları ve Avian Influenza ve Newcastle açısından teste tabi tutulmaları gerekmektedir.

A+B.1.5 Su Ürünleri

Su ürünleri ile ilgili temel mevzuat 1 Ağustos 2008 tarihinden itibaren geçerli olan 2006/88/EC sayılı sağlık şartlarına ilişkin Konsey Direktifi ile belirli hastalıklardan koruma ve kontrole ilişkin 2008/53/EC sayılı Komisyon Direktifidir. 2006/88/EC sayılı Konsey Direktifi:

- Belirli hastalıklardan şüphelenilmesi ya da salgın durumlarında alınacak asgari kontrol önlemlerini,
- Yetkili makamların, işletmecilerin ve diğer sektörle ilgili olanların farkındalığının artırılması için asgari koruyucu önlemleri,
- Pazara sürme ve ithalat ile ilgili hayvan sağlığı koşulları ortaya koymaktadır.

Direktif üye devletlerde ilgili otorite tarafından üretim çiftlikleri ile işleme tesislerinin onaylanmasını gerektirmektedir. Onayın alınması için işletmelerin hareketlerin detaylarının, iyi hijyen uygulamalarının üretim alanlarının kayıtlarını tutması ve riske dayalı hayvan sağlığı surveylans programı uygulaması gerekmektedir.

Belirli hastalıklardan şüphelenilmesi ya da salgın durumlarında alınacak asgari kontrol önlemleri 2006/88/EC'de Topluluk açısından önemli hastalıklar ile duyarlı türlerin listesi verilmektedir. Bu hastalıklar egzotik hastalıklar ile egzotik olmayan hastalıklar olarak sınıflandırılmaktadır. Egzotik hastalıklar Toplulukta daha önce tespit edilmemiş olan özel öneme sahip hastalıklardır ve epizootik haemopoetik nekrozis, *Bonamia exitiosa*, *Xenohaliotis californiensis* enfeksiyonları, Taura sendromu ve sarıbaş hastalığını kapsamaktadır. Topluluğun bu hastalıklara karşı politikası hızlı eradikasyondur, bu hastalıklardan şüphelenilmesi durumunda resmi araştırma başlatılmakta ve resmi hizmetlerin izni olmadan hareketlerine izin verilmemektedir. Hastalığın yayılmasının önüne geçilmesi için su ürünleri toplanmaktadır. Egzotik olmayan hastalıklar ise daha önce Toplulukta görülmüş olan önemli hastalıklardır ve kerevitlerin bahar veremi, viral hemorajik septisemi, enfeksiyöz haemopoetik nekrozis, herpes virusu enfeksiyonları, enfeksiyöz somon anemisi, *Marteilia refringens* enfeksiyonu, *Bonamie ostreae* enfeksiyonu ve beyaz leke hastalığı bu gruptadır. Bu hastalıklar ile ilgili Topluluk politikası ya bu ürünlerin tecrit edilmesi ya da uzun vadede eradikasyondur. Hastalık şüphesi durumunda yine resmi araştırma başlatılmaktadır, aynı önlemler alınmakta ve bölgeler hastalık eradike edilene kadar hastalıktan arılık statülerini kaybetmektedir. Aşılama ya da hastalık kontrol ya da eridikasyon programı çerçevesinde olmadıkça izin verilmemektedir. Hastalıktan arılık statüsünün kazanılması ancak duyarlı türlerin bulunmayışı veya yeterli süre surveylans ve tespit önlemlerinin uygulanması ile Komisyon tarafından belirlenmekte ve listesi hazırlanmaktadır. Su ürünleri hastalıkları ile ilgili referans laboratuvarları Balık Hastalıkları ile ilgili Danimarka Veteriner Enstitüsü, Yumuşakça Hastalıkları ile ilgili Fransa Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü (IFREMER), Kabuklu Hastalıkları ile ilgili Çevre, Balıkçılık, Su Ürünleri Bilim Merkezi (CEFAS)'tır.

Koruyucu Önlemler

2008/88/EC sayılı Direktif hastalıklardan korunmaya odaklanmıştır ve su ürünleri üretim işletmelerine ve belirli işleme tesislerine izin verilmesi sistemi getirmektedir. İşletmelerin izin alabilmeleri için izlenebilirlik, iyi hijyen uygulamaları, risk tabanlı sağlık surveylansı ile ilgili belirli asgari şartlara uymaları gerekmektedir. İşletmelere izin verildikten sonra üye devletlerin kamuya açık bir kayıt tutmaları gerekmektedir. Bu hüküm 2008/392/EC sayılı Komisyon Kararı çerçevesinde uygulanmaktadır ve elektronik yolla işletmelerin bilgilerinin yer aldığı internet sayfalarına ilişkindir. Risk tabanlı surveylans programı ise tüm çiftliklerin ve yumuşakça toplama alanları için uyulması gereken diğer bir önemli koruyucu önlemdir. Bu program artan mortalitenin ve hastalıkların tespit edilebilmesini hedeflemektedir.

Pazara Sürme

2006/88/EC sayılı Direktif her üye devlette, üye devletler arasında ve AB ithalatında pazara sürme ile ilgili kuralları ortaya koymaktadır. Söz konusu ürünlerin bir üye devletten, bölgeden

hastalıktan ari bir bölgeye devlete hareketinde ön koşul yine çıkış yerinin hastalıktan ari olmasıdır. Hareketlerin AB mevzuatı ile uyumlu olup olmadığı aşağıda belirtilen üç faktör ile belirlenmektedir:

- Direktifin ekinde yer alan hastalıklar için varış yerindeki sağlık durumu (ari, surveylans altında ya da eradikasyon programı altında)
- Harekete konu türler. Türün duyarlı olması ya da hastalığın vektörü olması
- Menşe yerindeki sağlık durumu

Genel kural olarak konsinyenin duyarlı ya da vektör türleri ihtiva etmesi durumunda hastalıktan ari, surveylans altında ya da eradikasyon programı altında bir bölgeye gönderilebilmesi için çıkış yerinin hastalıktan ari olması gerekmektedir.

İthalat

İhracat yapacak üçüncü ülkelerin ya da bölgelerinin Komisyon tarafından hazırlanan listeye dahil olması FVO tarafından yapılan su ürünleri sağlığının, mevzuatın, yetkili otoritenin organizasyonu ve yetkileri, denetim kapasitesinin değerlendirmesinden sonra olmaktadır. Komisyon yetkilileri değerlendirmeye destekleyici olarak yerinde denetimler de yapabilmektedir. İthal edilen ürünlere veteriner sağlık sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir.

A+B.1.6 Domuz

Domuzların Topluluk içi ticareti ile ilgili hayvan sağlığı koşulları 64/432/EEC sayılı Konsey Direktifinde yer almaktadır ve sığır cinsi hayvanlar için geçerli olan koşulların aynısı uygulanmaktadır. Bu Direktif bir üye devlet içerisindeki hareketleri düzenlemekte ancak üye devletler arasındaki hareketler için sağlıkla ilgili teminatı oluşturmakta ve üye devletler arası kuralları uyumlaştırmaktadır. Uyumlaştırmmanın hedefi tüm üye devletler arası ticarette aynı şartların uygulanması temin edilerek hayvanların güvenli serbest dolaşımını sağlamaktır.

Direktif domuzların menşe işletmesinden varış yerine kadar (başka çiftlik ya da kesimhane) hareketlerinde uyulması gereken ayrıntılı kuralları ortaya koymaktadır. Bu hareketler toplama merkezlerini de kapsamaktadır. Buna ilaveten hayvan hastalıklarına ilişkin kuralları da kapsamaktadır. Topluluk içi ticaretinden önce menşe üye devletteki yetkili makamın harekete konu domuzların, domuzları etkileyen bir hastalık ile ilgili bir kısıtlamanın olmadığı bir işletmeden geldiğini temin etmelidir.

İzlenebilirlik hayvan sağlığı kontrolünde önemli bir bileşendir. Zira nakillere izin verilmesinden önce çıkış işletmesinin ve hayvanların 2008/71/EC sayılı Direktif uyarınca kayıt altına alınmış olması gerekmektedir.

Direktif ile ayrıca nakilden önce bir resmi veteriner hekim tarafından topluluk içi ticaret için gerekli koşulların yerine getirildiğinin tasdiklendiği veteriner sertifikası da uyumlaştırılmıştır. Sertifika her konsinyeye eşlik etmelidir ve hareketler TRACES'e kaydedilmelidir. Hayvan toplama merkezlerinin ya da hayvan pazarlarının söz konusu olması durumunda ilave veteriner sertifikasına ihtiyaç vardır. Bu bilgisayar tabanlı takip sistemi veteriner makamlarını birbirine bağlamakta ve varış üye devletinin gelen konsinye ile ilgili sertifikada belirtilen ile örtüştüğünü doğrulamasına imkan vermektedir. 90/425/EEC sayılı Direktif uyarınca varış noktasında ayrımcı olmayan yerinde kontroller yapılmaktadır. İthalatta da sığır cinsi hayvanlar için belirtilmiş olan koşullar geçerlidir.

A+B.1.7 Petler

Kedi, köpek ile diğer petlerin hareketinde 998/2003 sayılı Tüzük ile gerek topluluk içi harekete gerekse de ithalata ilişkin koşullar uyumlaştırılmıştır; AB içinde seyahat eden pet sahiplerinin gerekli belgelerin tamamlanması için veteriner hekimler irtibata geçmeleri gerekmektedir. AB dışından gelen pet sahipleri için özel koşullar belirlenmiştir. Petlerin ticari olmayan hareketlerine ilişkin koşullar:

Üye devletler 3 aylıktan küçük petlerin aşağıdaki koşullar çerçevesinde devletlerine girişine izin vermektedirler:

Finlandiya, İrlanda, Malta, İsveç ve İngiltere haricindeki üye devletlere giriş için geçerli kuduz aşılması, Finlandiya, İrlanda, Malta, İsveç ve İngiltere'ye giriş için 30 Haziran 2010, tarihine kadar bu üye devletlerin ulusal mevzuatları uygulanacak olup aşılama ilaveten onaylı bir laboratuvar tarafından antikor titrasyon testinin uygulanması ve aşının etkili olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Buna ilaveten ekinokoka karşı anti-paraziter uygulaması da gerekmektedir. Tüm pet hayvanı hareketleri için varış üye devleti hangisi olursa olsun hayvana bir pasaportun eşlik etmesi gerekmektedir. Pasaportun örneği 2003/803/EC sayılı Komisyon Kararında verilmektedir. Pasaportta yer alan bilgilerin varış üye devleti tarafından öngörülen koşullar ile uyumlu olması gerekmektedir. Tüm petlerin hareket ettirilebilmesi için elektronik kimlik ile (transponder) ya da okunabilir bir dövme ile kimliklendirilmiş olması gerekmektedir. Söz konusu dövme ancak 3 Temmuz 2011 tarihine kadar kabul edilecektir ve İngiltere, Malta ve İrlanda için geçerli değildir.

998/2003 sayılı Tüzükteki koşullara ilaveten pet hayvanlarının ticari hareketine ilişkin olarak 92/65/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konulan koşullar aşağıda verilmektedir:

- TRACES üzerinden varış yerindeki üye devlet yetkili otoriteye hareketi bildirecek menşe üye devletteki resmi veteriner hekim tarafından düzenlenmiş sağlık sertifikası
- Hayvanların gönderilmesinden 24 saat önce hayvanların sağlık durumlarının iyi olduğunun ve varış yerine kadar yolculuk yapabileceklerinin yetkili veteriner hekim tarafından doğrulanması ve klinik muayenenin pasaportun 9. Bölümünde belgelendirilmesi

Yine aşılama, titrasyon, kimliklendirme ve pasaporta ilişkin düzenlemeler ticari olmayan hayvan hareketleri ile aynıdır. Finlandiya, İrlanda, Malta, İsveç ve İngiltere için ayrı koşulların karşılanmasına ihtiyaç vardır. Kuduz ile ilgili test yapabilecek referans laboratuvar listeleri AB tarafından yetkilendirilmektedir.

A+B.1.8 Diğer Canlı Hayvanlar

Bu kategori büyükbaş, küçükbaş, tek tırnaklı, domuz, kanatlı ve su ürünleri ile pet hayvanları sınıflandırmasının dışında kalan hayvanları kapsamaktadır ve lama gibi devegiller, bazı geviş getirenler, ticari amaçlı kedi ve köpekler, arılar, maymunlar, egzotik kuşlar, kurt ve hayvanat bahçesi hayvanları gibi hayvanları kapsamaktadır.

Bu hayvanların hareketinde geçerli olan kurallar 92/65 sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Bu Direktif bir üye devlet içerisindeki hareketleri düzenlememekte ancak üye devletler arasındaki hareketler için sağlıkla ilgili teminatı oluşturmakta ve üye devletler arası kuralları uyumlaştırmaktadır. Uyumlaştırmamanın hedefi tüm üye devletler arası ticarete aynı şartların uygulanması temin edilerek hayvanların güvenli serbest dolaşımını sağlamaktır.

Direktif hayvanların menşe işletmesinden varış yerine kadar (başka çiftlik ya da kesimhane) hareketlerinde uyulması gereken ayrıntılı kuralları ortaya koymaktadır. Bu hareketler toplama merkezlerini de kapsamaktadır. Buna ilaveten hayvan hastalıklarına ilişkin kuralları da kapsamaktadır. Topluluk içi ticaretinden önce menşe üye devletteki yetkili makamın harekete konu hayvanların aynı hayvanları etkileyen bir hastalık ile ilgili bir kısıtlamanın olmadığı bir işletmeden geldiğini temin etmelidir. Bu Direktif ayrıca hayvanat bahçesi gibi hayvanların sergilenmesi ve halkın eğitimi amaçlı merkezler, türlerin korunması ile ilgili kurumlar ve araştırma amaçlı hayvan besleyen bilimsel araştırma enstitülerinin tanımını da yapmaktadır.

İzlenebilirlik hayvan sağlığı kontrolünde önemli bir bileşendir. Zira nakillere izin verilmesinden önce çıkış işletmesinin ve hayvanların kayıt altına alınmış olması **gerekmektedir**.

Direktif ile ayrıca nakilden önce bir resmi veteriner hekim tarafından topluluk içi ticaret için gerekli koşulların yerine getirildiğinin tasdiklendiği veteriner sertifikası da uyumlaştırılmıştır. Sertifika her konsinyeye eşlik etmelidir ve hareketler TRACES'e kaydedilmelidir. Bu bilgisayar

tabanlı takip sistemi veteriner makamlarını biri birine bağlamakta ve varış Üye devletinin gelen konsinye ile ilgili sertifikada belirtilen ile örtüştüğünü doğrulamasına imkan vermektedir. 90/425/EEC sayılı Direktif uyarınca varış noktasında ayrımcı olmayan yerinde kontroller yapılmaktadır.

A+B.2 Semen Ova ve Embrioların Topluluk içi Ticareti ve İthalatı

Semen Ova ve Embrioların topluluk içi ticareti ile ithalatı ile ilgili hayvan sağlığı koşulları bu maddeler ile taşınabilecek özel patojenlerin mevcut olmadığının teminat altına alınması ve dişiler ile yavrulara bulaşmasının önüne geçilmesi amacıyla üye devletler arasında uyumlaştırılmıştır.

A+B.2.1. Sığır Cinsi Hayvanlar

Semen

88/407/EEC sayılı Konsey Direktifi ile derin dondurulmuş semenin topluluk içi ticareti ve ithalatına yönelik genel hayvan sağlığı şartları ortaya konmuştur. Bu Direktif Topluluk içi ticarete ve üçüncü ülkelerden ithalatta semende aranan sağlık koşulları ile semen toplama ve depolama merkezleri için onay şartları ortaya konarak tüm üye devletler arasında uyumlaştırılmıştır. Direktifte sadece varış devletinde semenin dağıtımı ile teslimi ile ilgili hususlar düzenleme dışında bırakılmıştır. Ancak bu hususlarında AT Kuruluş Anlaşması ile uyumlu olması gerekmektedir. Üye devletlerde onaylı semen toplama ve depolama merkezlerinin listesi 2003/43/EC sayılı Direktifte yer almaktadır. Bu ürünlere ilişkin örnek sertifikalar da 88/407/EEC sayılı Direktifte yer almaktadır.

Topluluk içi ticarete gönderen üye devletin aşağıda belirtilen koşulları sağlaması gerekmektedir:

- Semen onaylanmış toplama ve depolama merkezlerinde toplanmış, işlenmiş ya da depolanmış olmalıdır. Bu merkezler resmi veteriner hekim gözetiminde olmalı ve bir dizi teknik özelliklere sahip olmalıdır;
- Semen tuberküloz, bruselloz, lökoz gibi hastalıklardan ari işletmelerdeki hayvanlardan alınmış olmalı, bu hayvanlar 28 gün karantinaya tabi tutulmalı ve toplanmasından 12 ay öncesine kadar şap hastalığına karşı aşılanmış olmamalı ve sağlıklı hayvanlardan alınmalıdır.
- Nakil esnasında hayvan sağlığı sertifikası konsinyeye eşlik etmelidir.

Semenin ithalatı sadece 2004/639/EEC sayılı karardaki listede belirlenmiş olan ülkelere ve bu ülkelerdeki onaylı toplama depolama merkezlerinden mümkün olmaktadır. Topluluk tarafından öngörülen hayvan sağlığı şartları ile uyumlu olmalı ve yine hayvan sağlığı sertifikası eşlik etmelidir. Komisyonun veteriner hekimleri üye devletlerdeki ve üçüncü ülkelerdeki onaylı toplama ve depolama merkezlerini düzenli olarak kontrol etmesi gerekmektedir. Faaliyetlerini yürütmesinde Komisyona Gıda zinciri ve Hayvan sağlığı daimi komitesi yardımcı olmaktadır.

Ova ve Embriyo

89/556/EEC sayılı Konsey Direktifi ile topluluk içi ticareti ve ithalatına yönelik genel hayvan sağlığı şartları ortaya konmuştur. Bu Direktif Topluluk içi ticarete ve üçüncü ülkelerden ithalatta sağlık koşulları ile embriyo toplama ve üretim ekipleri için depolama aşamasına kadar onay şartları ortaya konarak tüm üye devletler arasında uyumlaştırılmıştır. Direktifte sadece varış devletinde embriyonun dağıtımı ile yerleştirilmesi ile ilgili hususlar düzenleme dışında bırakılmıştır. Ancak bu hususlarında AT Kuruluş Anlaşması ile uyumlu olması gerekmektedir. Üye devletlerde onaylı embriyo toplama ve üretim ekiplerinin listesi ile örnek sertifikalar 89/556/EC sayılı Direktifte yer almaktadır. Topluluk içi ticarete şartlar çiftleşme, toplama, işleme, depolama ve sertifikasyon ile sınırlıdır. Ova ve embriyoya nakil esnasında sağlık sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir. Direktif embriyo toplama ve üretim merkezlerinin onaylanmasına yönelik bir sistem öngörmektedir. Üçüncü ülkelerden ithalat izin verilen üçüncü ülkeler ile sınırlıdır ve bu ülkelerin yer aldığı liste Daimi veteriner komitesinin de dahil olduğu bir prosedür ile belirlenir.

İthalatın özel sağlık koşullarını karşılaması gerekmektedir. Bu özel kurallar şap hastalığına ilişkin hayvan sağlığı kurallarıdır. Direktifin eklerinde embriyo toplama ekibinin onay koşulları, onaylı embriyo toplama ve üretim ekiplerinin toplama, işleme depolama ve nakil yapmalarına ilişkin koşullar verilmektedir. Direktifte ayrıca çıkış ve varış ülkelerinde koruyucu önlemlere ve kontrol önlemlerine de yer verilmektedir.

A+B.2.2. Koyun ve Keçilerin Semen Ova ve Embriyosu

92/65/EEC sayılı Direktif ile düzenlenmektedir. Direktif hayvan sağlığı koşullarını, semen toplama merkezlerinin ve ova, embriyo toplama ekiplerinin onaylanmasına ilişkin koşulları ortaya koymaktadır. Uygulamaya yönelik düzenlemeler Gıda zinciri ve Hayvan sağlığı daimi komitesi (SCoFCAH) tarafından kabul edilen esaslarla Komisyon kararları ile belirlenmektedir. 2008/635/EC sayılı Kararda onaylı embriyo toplama ekipleri ve semen toplama merkezleri listesi vardır ve 95/388/EC sayılı Direktif örnek sağlık sertifikası modelini vermektedir. 94/388/EC sayılı Komisyon kararı ile AB'ne koyun ve keçi semen, ova ve embriyosu ihracatı yapmasına izin verilen üçüncü ülkeler listesi belirlenmiştir.

A+B.2.3. Tektırnaklıların Semen Ova ve Embriyosu

Tek tırnaklıların, semen, ova ve embriyosunun Topluluk içi ticaret ve ithalata ilişkin genel hayvan sağlığı koşulları 92/65/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur.

A+B.2.4. Domuzların Semen Ova ve Embriyosu

Domuz semeni Topluluk içi ticaret ve ithalata ilişkin genel hayvan sağlığı koşulları 90/429/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur. Bu Direktif topluluk içi ticarete ve ithalatta semende aranan sağlık koşulları ile semen toplama merkezleri onaylanması koşullarını düzenlemektedir. Sadece varış ülkesinde dağıtım ve semenin yerleştirilmesi ile ilgili koşullar üye devletler arasında uyumlaştırılmamıştır. Onaylı semen toplama merkezlerinin listesi ile örnek hayvan sağlığı sertifikaları gibi uygulamaya yönelik düzenlemeler Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi (SCoFCAH) tarafından kabul edilerek Komisyon Kararları ile belirlenmiştir.

Domuz ova ve embriyosunun Topluluk içi ticaret ve ithalata ilişkin genel hayvan sağlığı koşulları 92/65/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur. Bu Direktif topluluk içi ticarete ve ithalatta ova ve embriyolarında aranan sağlık koşulları ile embriyo ve ovum toplama ya da üretim ekiplerinin onaylanması koşullarını düzenlemektedir. Sadece varış ülkesinde dağıtım ve ova ve embriyoların yerleştirilmesi ile ilgili koşullar üye devletler arasında uyumlaştırılmamıştır. Onaylı embriyo toplama ekipleri listesi ile örnek hayvan sağlığı sertifikaları gibi uygulamaya yönelik düzenlemeler Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi (SCoFCAH) tarafından kabul edilerek Komisyon Kararları ile belirlenmiştir.

A.2.4. Diğer Hayvanların Semen Ova ve Embriyosu

Diğer hayvanların semen, ova ve embriyosunun Topluluk içi ticaret ve ithalata ilişkin genel hayvan sağlığı koşulları genel esaslarıyla 92/65/EEC sayılı Konsey Direktifi ile ortaya konmuştur. Bu Direktif ulusal önlemler alınırken üye devletler tarafından karşılanması gereken asgari standartları ortaya koymaktadır.

A.3 Hayvansal Kökenli Ürünlerin Topluluk içi Ticareti ve İthalatı

AB'nde yüklü miktarlarda hayvansal kökenli ürünlerin ticareti ya da ithalatı yapılmaktadır. Diğer hayvanlara ve insanlara bu konsinyelerden hastalıkların geçmesinin engellenmesi için AB geniş kapsamlı hayvan sağlığı koşulları belirlemiştir. Gerek topluluk içi ticarete gerekse ithalatta geçerli olan hayvan sağlığı koşulları özel Konsey Direktifleri ile düzenlenmiştir. Genel olarak topluluk içi ticaret üye devletler arasında uyumlaştırılmıştır. Söz konusu uyumlaştırmanın sürdürülebilmesi için tüm et, süt ve diğer hayvansal kökenli ürünlerin genellikle resmi veteriner hekimin gözetimi altındaki bir onaylı işletmede üretilmiş olması gerekmektedir. Ayrıca nihai varış noktasında ürünler üzerinde daha ileri seviyede rastgele kontroller de yürütülebilmektedir.

Genel hayvan sağlığı koşullarına ilaveten üye devletlerde yayılmakta olan hastalık durumu gibi konular da dikkate alınarak hayvansal kökenli ürünler için ilave özel koşullar da aranabilmektedir. Bu durumda özel hayvan sağlık sertifikası da gerekli olabilmektedir. İthalat için ilave şartlar özel Komisyon Direktifleri ile belirlenmektedir. Bu Direktifler ile AB'ne ihracat için gerekli olan tüm koşulların sağlandığını temin etmek üzere ihracatçı üçüncü ülkenin yetkili makamında görevli resmi veteriner hekim tarafından imzalanması gereken ve tüm ithalata eşlik etmesi gereken sağlık sertifikaları ortaya konmaktadır. AB'ne varışta hayvansal ürünler ile eşlik eden sertifikaların AB resmi veteriner hekimleri tarafından Sınır Kontrol Noktalarında (BIP) kontrol edilerek onaylanması gerekmektedir. Nihai varış yerinde daha ileri seviyede kontroller de yapılabilmektedir. Hayvansal Kökenli ürünlerin topluluk içi ticareti ve ithalatı ile ilgili düzenlemeler için Birliğin Gıda Güvenliği Politikasının ele alınması gerekmektedir.

A.3.1. AB Gıda Güvenliği Politikası - Çiftlikten Çatala

AB'nin çok kapsamlı bir gıda güvenliği stratejisi vardır. Bu strateji sadece gıdayı değil ayrıca hayvan sağlığı ve refahı ile bitki sağlığını da kapsamaktadır. Söz konusu strateji gıdanın çiftlikten sofraya geçirdiği tüm süreçlerde, AB iç sınırları arasında hareketinde ve ithalatında izlenebilir olmasını temin etmektedir. AB içerisinde üretilen ve ithal edilen gıdalar için yüksek standartlar uygulanmaktadır. AB'nin gıda güvenliği politikası tüketici sağlığının ve çıkarlarının korunmasını sağlarken tek pazarın sorunsuz işlemesine imkan tanımaktadır. Bu hedef ulaşmak için AB kontrol standartlarının belirlenmesi ile bu standartların gıda ve gıda üretim hijyeni, hayvan sağlığı ve refahı, bitki sağlığı ve yabancı maddelerden bulaşma riskinin önlenmesinde uygulanmasını temin etmektedir. Ayrıca bu gıda maddeleri için ve gıda ürünleri için uygun etiketleme kurallarını ortaya koymaktadır. 2000'lerin ortasında bu politika "çiftlikten çatala" yaklaşımı çerçevesinde reforma uğramış ve AB pazarlarında pazarlanan gıda maddeleri ve gıda ürünlerinin üretim ve dağıtım zincirindeki tüm aşamalarında yüksek seviyede standartların temin edilmesi sağlanmıştır. Bu yaklaşım AB içerisinde üretilmiş hem de üçüncü ülkelerden ithal edilmiş ürünleri kapsamaktadır.

Çiftlikten çatala yaklaşımı özellikle şeffaflık, risk analizi ve korunma, tüketici çıkarlarının korunması güvenilir ve yüksek kalitede ürünlerin iç pazarda ve üçüncü ülkelerde serbest dolaşımını kapsamaktadır. Özellikle Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi, Gıda ve Veterinerlik Ofisi olmak üzere AB'nde belirli kurumlar gıda güvenliğinin temin edilmesinden sorumludur. Araştırma da gıda güvenliği politikasının önemli bir unsurudur. Gıda Kanunun genel esasları 178/2002/EC sayılı Tüzük ile ortaya konmuş olup aynı Tüzükle Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi kurulmuştur.

Gıda Hijyeni mevzuatının gözden geçirilmesi kapsamındaki hijyen paketi ile gıda ve yemlerde resmi kontroller yeniden düzenlenerek üretimin tüm aşamalarında ve tüm sektörlerde kontroller entegre edilmiştir. 882/2004 sayılı Tüzüğün amacı insan ve hayvanlar için oluşabilecek risklerden korunmak, elimine etmek ya da kabul edilebilir seviyeye getirmektir. Resmi kontrol yetkili makam ya da Topluluk tarafından gıda ve yem kanunu ile hayvan sağlığı, hayvan refahı kurallarına uygunluğun tespiti için herhangi bir şekilde düzenlenen kontrolleri ifade etmektedir. Üye devletlerin resmi kontrollere ilişkin temel yükümlülükleri 178/2002 sayılı Tüzükle belirlenmiş olup bu Tüzük gıda kanununun temel esaslarını ortaya koymaktadır. 882/2004 sayılı Tüzük ise 178/2002 sayılı Tüzük ile ortaya konan esasların detaylı bir şekilde nasıl yorumlanması ve uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Resmi kontroller mevzuata uygunluğun doğrulanması amacıyla gerçekleştirildiğinden üretimin tüm aşamalarında yapılması gerekmektedir. Üye devletler resmi kontrolleri yürütecek yetkili otoriteleri belirlemektedir. Bu otoritelerin etkinliğinin ve tarafsızlığının temin edilebilmesi için uygulamaya yönelik kriterleri karşılaması gerekmektedir. Gerekli ekipman ve personele haiz olmalı ve acil eylem planlarının bulunması gerekmektedir. Bu Tüzüğün hedeflerine üye devletler tarafından ulaşıldığının temin edilmesi için iç ve dış denetimler yürütülmektedir. Yetkili otoriteleri mevcut bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasını temin ederek şeffaflığı sağlamalıdır. Resmi kontroller esnasında kullanılan örnekleme ve test metodlarının uluslararası kabul görmüş protokoller ve topluluk mevzuatına göre onaylanmış olması ve testlerin onaylı laboratuvarlar tarafından yürütülmesi gerekmektedir. İnsan ve hayvan sağlığı için ciddi tehdit oluşturan risklerin tespit edilmesi durumunda acil durumlarda uygulanmak üzere

acil eylem planının bulunması gerekmektedir. Resmi kontroller için üye devletlerin yeterli mali kaynağı ayırması gerekmekte olup, denetim ücretleri işletmeciler tarafından karşılanmaktadır. Topluluk Referans Laboratuvarları listesi bu tüzük ile hazırlanmış olup AB'den mali destek alma hakları vardır ve analitik metotlar ile ilgili ulusal referans laboratuvarlarına detaylı bilgi vermek, komparatif testler, analiz metotlarının geliştirilmesine yönelik bilimsel faaliyetler, eğitim ve Komisyon için bilimsel ve teknik tavsiyede bulunma gibi sorumlulukları vardır. Resmi kontrollerin birkaç üye devlet tarafından yürütülmesinin gerekli olduğu durumlarda üye devletler arasında işbirliği yapılmaktadır. Üye devletler entegre çok yıllık ulusal kontrol planı hazırlamaktadır. FVO tarafından da ayrıca resmi kontroller ile ilgili uygulamalar da denetime tabi tutulmaktadır. Resmi kontroller neticesinde Topluluk mevzuatının ihlalinin tespit edilmesi durumunda üye devletler gerekli idari yaptırımları yürütmekle yükümlüdür.

Hayvansal Kökenli Ürünlerin topluluk içi ticaretinde hayvan sağlığı koşullarına ilaveten halk sağlığının korunmasına yönelik koşullar AB'nin Gıda Güvenliği mevzuatı kapsamında ele alınmaktadır.

A.3.2. Hayvansal Kökenli Ürünler için Özel Hijyen Kuralları

Gıda Hijyeni mevzuatı -hijyen paketi- kapsamında 853/2004/EC sayılı Tüzük hayvansal kökenli ürünler için özel hijyen koşullarını düzenlemektedir. Bu Tüzükte belirlenen koşullar 852/2004/EC sayılı Tüzükte belirlenen gıda maddelerinin hijyenine ilişkin düzenlemeleri desteklemektedir. Bu Tüzük işlenmiş ve işlenmemiş hayvansal kökenli ürünleri kapsamakta ancak genel olarak perakende satış ve özel tüketim için üretilen ürünleri kapsamamaktadır. Perakende satış ve özel tüketim için üretilen ürünler 852/2004 sayılı Direktif kapsamında ele alınmaktadır. Üye devletlerde hayvansal kökenli ürünler ile iştigal eden işletmelerin yetkili otorite tarafından onaylanması gerekmektedir. Onay birincil üretim gerçekleştiren işletmeler, kontrollü ısıda depolama koşullarının geçerli olmadığı ürünlerin nakil ya da depolanması ile ilgili faaliyet gösteren işletmeler ve perakende işletmeleri için geçerli değildir. Üye devletler onaylı işletmelerin güncel listelerini tutmaktadır ve bu işletmelere birer onay numarası ile ürünün tipine göre ilave kod verilmektedir. Hayvansal kökenli ürünlere resmi kontroller sonrasında bir sağlık işareti konmaktadır, bunun yapılamadığı durumlarda üretim sırasında veya üretim sonrasında tanımlama işareti konmaktadır. Bu işaret oval okunabilir, silinmeyen ve açıkça görülebilir karakterde olmalı ve ihracatçı ülkenin ve onaylı işletmenin onay numarasını içermelidir.

Üçüncü ülkelerden ithalatta Komisyon resmi kontrollerden sonra daha önceden belirtilen kriterler çerçevesinde izin verilen üçüncü ülkeler listesi hazırlamaktadır. Direktif tüm kesimhane işletmecilerinin vahşi av hariç tüm hayvanlarla ilgili gıda zinciri bilgisi edinmesini temin etmektedir.

Evciil Toynaklı Eti

Bu grup büyükbaş, küçükbaş hayvanlar ile domuz eti ile ilgilidir. Kesime gönderilecek hayvanların strese sokulmadan nakledilmeleri gerekmektedir. Hastalık belirtileri gösteren hayvanlar ile kontamine sürülerden gelen hayvanların özel izin alınmadan nakledilmemeleri gerekmektedir. Ante mortem ve post mortem muayenelerin insan tüketimi için hayvansal kökenli ürünlerde resmi kontroller Tüzüğü uyarınca yapılması gerekmektedir. Etin kontaminasyonu riskinin asgariye indirgenmesi için özel hijyen kuralları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Kesimhanelerin inşaa ve ekipmanı,
- Genel anlamda kesim işlemi ile özel olarak acil kesim işlemleri: sersemletme, kanın akıtılması, derinin yüzülmesi, iç organların çıkartılması,
- Parçalama tesislerinde parçalama ve kemiklerin çıkartılması,
- Resmi veteriner hekim tarafından sağlık işareti uygulaması,
- Depolama, nakil ve etin olgunlaştırılması.

Kanatlı ve Tavşan Eti

Nakil ve muayeneye ilişkin koşullar evcil toynaklılar için belirlenen kurallarla aynı olmakla birlikte kanatlı ve tavşan eti için özel hijyen koşulları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Kesimhaneye nakil,
- Kesimhane ve parçalama tesislerinin inşası, tasarımı ve ekipmanı;
- Kesim işlemi: sersemletme, kanın akıtılması, derinin yüzülmesi, iç organların çıkartılması,
- Parçalama ve kemiklerin çıkartılması,
- Resmi veteriner hekim tarafından sağlık işareti uygulaması,
- Depolama, nakil ve etin olgunlaştırılması,
- Kaz ciğeri elde etmek için beslenen kanatlılar.

Çiftlik Av Eti

Çift tırnaklı hayvanların eti için de (geyik ve domuz) evcil toynaklı hayvanlar eti için geçerli olan koşulların aynısı geçerlidir. Devekuşu eti için ise kanatlı hayvanların eti için geçerli olan koşullar geçerlidir. Yetkili otorite hayvan refahı açısından bu hayvanların onaylı tesislerde değil de menşee yerinde kesilmelerine belirli koşullar altında izin verebilmektedir.

Vahşi Av Eti

Vahşi av eti için özel hijyen koşulları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Sağlık ve hijyen ile ilgili avcılarının eğitilmesi,
- Kesim, iç organların çıkartılması ve onaylı işletmeye nakli;
- Av eti işleyen tesisler.

Kıyma, Et Mamulleri ve Mekanik Olarak Parçalanmış/birleştirilmiş Et

Bu grup endüstri amaçlı kıyma haline getirilen eti kapsamamaktadır. Özel hijyen koşulları aşağıdaki konulara ilişkindir:

- Üretim tesislerinin ekipmanı ve onaylanması;
- Kıyma üretiminde kullanılan ya da yasaklı hammaddeler,
- Kıymanın, kıymadan elde edilen et preparatlarının ve mekanik olarak parçalanmış etlerin üretimi, konservelenmesi ve kullanımı,
- Ürünün etiketlenmesi.

Et Ürünleri

Et ürününe özgü hijyen standartları belirlenmiştir. Bu standartlar hayvanın tipine göre et ürünlerinde kullanılmayacak hammaddeleri kapsamaktadır.

Çift Kabuklu Yumuşakçalar

Kendi doğal ortamından toplanan ve insan tüketimine sunulacak çift kabuklu yumuşakçalar için üretim zincirinin tüm aşamalarında aşağıdaki yüksek hijyen standartlarının uygulanması gerekmektedir:

- Çift kabuklu yumuşakçaların üretimi: 3 çeşit üretim alanı (Sınıf A, B, C);
- Yumuşakçaların toplanması, varış yerine, arıtma merkezine ya da işleme tesisine nakli
- İzlenebilirlik ve arıtma ile ilgili optimum koşullar altında onaylı alanlarda yumuşakçaların işlenmesi

- Gönderme ve arıtma tesislerinde temel ekipman ve hijyen kontrolleri;
- Yumuşakçalar için uygulanan sağlık standartları: tazelik ve güvenilirlik, mikrobiyolojik kriter, deniz biyotoksinlerinin ve zararlı maddelerin günlük alım miktarı dikkate alınarak mevcudiyetinin değerlendirilmesi
- Sağlık işareti, paketleme, etiketleme, depolama ve nakil
- Sınıflandırılmış alanların dışından toplananlara yönelik standartlar

Su Ürünleri

Özel hijyen koşulları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Avlanma teknelerinde, fabrika gemilerinde (işleme tekneleri) ve muhafaza ve soğutma teknelerinde ekipman ve donanım; teknelerde balıkların toplandığı alan, çalışma ve depolama alanları, soğutma ve dondurma ekipmanı, atıkların boşaltılması, dezenfeksiyon;
- Teknelerin hijyeni: temizlik, kontaminasyondan korunma, su ile yıkama, soğuk uygulaması;
- Su ürünlerinin karaya boşaltılması esnasında ve sonrasında hijyenine ilişkin koşullar: kontaminasyondan korunma, kullanılan ekipman, pazarlar;
- Taze ve dondurulmuş ürünler, mekanik olarak parçalanmış ürünler, insan sağlığı için zararlı endo-parazitler ile ilgili görsel muayene, pişirilmiş kabuklular ve yumuşakçalar
- İşlenmiş su ürünleri,
- Su ürünleri sağlık standartları; insan sağlığı için tehlikeli madde ve toksinlerin mevcudiyetinin değerlendirilmesi,
- Paketleme, depolama ve nakil.

Süt ve Süt Ürünleri

Ham sütün üretimi ile ilgili özel sağlık şartları aşağıda verilmektedir:

- Ham süt ve kolostrum iyi sağlık durumu gösteren hayvanlardan ve tuberküloz ile bruselloz gibi hayvan hastalıklarından arı hayvanlardan elde edilmelidir. Bu şartları karşılamayan ürünlerin özel muameleye tabi tutulması gerekmektedir.
- Ham süt mikrobiyolojik kriterleri ve somatik hücre sayısı ile ilgili standartları karşılamalıdır.
- Sütün sağılması, toplanması ve nakli kontaminasyona engel olmak üzere hijyen koşullarına uygun olmalıdır. Aynı koşullar üretimde yer alan kişiler, tesisler, ekipman için de geçerlidir.
- Yine ısı ile işlem görmüş ürünler için de genel hijyen kuralları belirlenmiştir.

Yumurta ve Ürünleri

Yumurtaların üreticinin tesislerinde ve tüketiciye satışına kadar temiz tutulması, şoklardan korunması, direkt güneş ışığına maruz kalmaması koruma için optimum ısıda depolanması ve nakledilmesi gerekmektedir. Yumurtlamadan sonra 21 gün içinde tüketiciye ulaştırılmalıdır. Yumurtaya ilişkin hijyen koşulları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Yumurta üretim işlemlerini birbirinden ayırmak için onaylı işletmelerde uygun odaların bulunması,
- Yumurta kabuklarının ve sıvılarının kullanımına ilişkin koşullar,
- Üretim ve depolama esnasında kontaminasyondan korunma
- Çeşitli kalıntılar ve butirik ve laktik asitler açısından analitik özellikler
- Etiketleme ve tanımlama işareti

Bu ürünlerin yanı sıra aynı mevzuatta kurbağa bacağı, salyangoz, hayvansal yağ, sakatat, jelatin, kollajen, için de hijyen standartları belirlenmiştir.

A.3.3. İnsan Tüketimine Uygun Hayvansal Kökenli Ürünlerde Resmi Kontroller

AB taze et, çift kabuklu yumuşakça, süt ve süt ürünleri ile ilgili resmi kontroller ile ilgili düzenlemeleri 854/2004 sayılı Tüzükle yapmıştır. Toplulukta üretilen ile ithal edilen bu ürünler bu Tüzük ile belirlenen kontrollere tabidir.

Topluluk İşletmeleri

Yetkili otoriteler gıda hijyenine ilişkin AB mevzuatına uyan işletmelere onay vermektedir. İşletmeciler kontrollerin yürütülmesi esnasında işletmeye giriş, ilgili belge ve kayıtların temin edilmesi gibi hususlarda yetkili otoriteye gerekli yardımı sağlamakla mükelleftir. Resmi kontroller iyi hijyen uygulamaları ile HACCP esasları denetimlerini de kapsamaktadır ve gereklilikleri ürüne özgüdür.

Taze Et

Resmi Veteriner Hekim

Yetkili otorite tarafından atanan ve yetkilendirilen resmi veteriner hekim aşağıdaki konularda denetim yapmaktadır:

- İyi hijyen uygulamalarının daimi olarak uygulanması (tesis ve ekipmanın yapısı ve bakımı, hijyeni, personel hijyeni, eğitim hayvansal yan ürünlerin işlenmesi vb.;
- HACCP'e dayalı işlemlerin denetimi özellikle hayvansal kökenli ürünlerin mikrobiyolojik kriterlere uygunluğu, yasaklı maddelerin, bulaşanların ve kimyasal kalıntıların fazla miktarda olmaması, yabancı maddeler, patolojik ve fizyolojik anormallikler gibi fiziki zararlıların olmaması ve kontaminasyonun olmaması gibi.

Resmi veteriner hekim kontrolleri aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Kesime gönderilmiş olan ya da gönderilecek olan hayvanlara ilişkin sağlık verilerinin bulunduğu gıda zinciri bilgisi
- Vahşi av haricinde ante mortem muayene. Kesimhaneye varıştan itibaren 24 saat içerisinde ve kesimden önceki 24 saat içerisinde tüm hayvanların antemortem muayeneden geçmesi gerekmektedir. Resmi veteriner hekim hayvan refahı ile ilgili kurallara uyulmadığına dair herhangi bir göstergenin olmadığını ve insan ve hayvan sağlığını olumsuz etkileyecek herhangi bir koşulun bulunmadığını doğrulamalıdır.
- Nakil ve kesim esnasında hayvan refahı
- Postmortem muayene. Kesilen hayvanların karkas ve sakatatları görsel muayene ile zorunlu kesitlere tabi tutulmalıdır. Tanıyıcı teşhis ya da hayvan hastalıklarının ya da etin insan tüketimi için uygun olmamasına neden olacak diğer faktörlerin varlığının tespiti amacıyla resmi veteriner hekim ilave muayene yapabilmekte ve laboratuvar analizleri için örnekler alabilmektedir. Muayene esnasında bulaşmanın önlenmesi için gerekli olan önlemler alınmalıdır.
- Özel Risk Materyali. Topluluğun Bulaşıcı Spongiform Encephalopati (TSE)'ye ilişkin mevzuatı uyarınca özel risk materyalinden örnek alınır, bu materyal karkastan ayrılı ve uygun olması durumunda işaretlenmektedir.
- Laboratuvar testleri. Resmi veteriner hekim olası zoonozların, TSE'nin, diğer hastalıkların ve yasaklı maddelerin varlığının tespitine yönelik olarak örnekler alır.
- Sağlık işareti. Postmortem muayenenin tamamlanmasından sonra tüketimi uygun olan ete mürekkep ya da sıcak marka ile sağlık işareti verilmelidir. Bu işaret oval, okunabilir, silinmez, kontrol mercileri tarafından kolay görülebilir, gönderen ülkenin ismini ve işletmenin

onay numarasını gösterir karakterde olmalıdır. Paketleme türüne ve etin türüne bağlı olarak sağlık işareti farklılıklar gösterebilmektedir.

Kontrollerin sonuçları yazılı olarak kaydedilmeli ve ilgili veritabanlarına da girilmelidir. Bir problemin tespit edilmesi durumunda bu bilgi et işletmesinin işletmecisi, yetkili otorite ve hayvanların bakımından sorumlu kişiler ile paylaşılmalıdır. Enfeksiyon etkeninin yayılması riskinin önüne geçmek üzere resmi veteriner hekim gerekli önlemleri almalıdır.

Kontroller Sonrası Kararlar

Kontrollerin eksiklik ya da aksaklıkları ortaya çıkarması durumunda aşağıda belirtilen önlemler alınmaktadır:

- Gıda zinciri bilgisine ilişkin kararlar. Aşağıdaki durumlarda hayvanlar insan tüketimine sunmak amacıyla kesimhaneye kabul edilmez: hareket kısıtlaması altındaki bir bölgeden geliyor olmaları, veteriner tıbbi ürünlerin kullanımına ilişkin kurallara uyulmadığında ya da insan ya da hayvan sağlığı açısından risk olduğu durumlarda. İşletmeci tarafından temin edilen hayvanlar ilişkin bilgiler ile gerçek durumun örtüşmemesi durumunda, yetkili otorite işletmeciye yönelik ekstra tedbirler –işletmeci tarafından maliyetin karşılanacağı ekstra kontroller gibi- alabilmektedir.
- Canlı hayvanlara ilişkin kararlar: hayvanın kimliğinden emin olunamadığı durumda ayrı bir şekilde öldürülmeli ve insan tüketimine sunulmamalıdır. Aynısı bulaşıcı patolojik riski gösteren hayvanlar için de aynısı geçerli olup bu hayvanlar ayrıntılı ante mortem muayeneye tabi tutulmalıdır. Buna ilaveten özel hastalık eradikasyon programları çerçevesinde hayvanların öldürülmesi resmi veteriner hekim gözetiminde gerçekleştirilmelidir.
- Hayvan refahına ilişkin kararlar. Resmi veteriner hekim nakil ve kesim esnasında hayvan refahı kurallarına uyulmasını temin etmeli ve gerekli olması durumunda düzeltici önlemler almalıdır.
- Ete ilişkin kararlar. İnsan hayatı için zararlı olabilecek tüm etler insan tüketimine uygun değildir. Bu etler antemortem muayene geçirmemiş hayvanlardan elde edilen etleri, sakatatı post mortem muayene geçirmemiş hayvanlardan elde edilen etler, kesimden önce ölen hayvanlardan elde edilen etler, doğmadan ölen, yeni doğmuş, 7 günlükten küçük kesilen hayvanlardan elde edilen etler, bildirimi zorunlu hastalıklardan etkilenen hayvanlar, biyolojik ya da radyoaktif kriterlere uygun olmayan et, özel risk materyalini, izin verilen limitlerin üzerinde kimyasal kalıntılar ve veteriner tıbbi ürün kalıntıları ihtiva eden etleri kapsamaktadır. Buna ilaveten resmi veteriner hekim kesimhane dışında acil olarak kesilen hayvanlardan elde edilen etlerin kullanımına ilişkin koşulları da belirleyebilmektedir.

Kontrollere İlişkin Yükümlülükler ve Kontrollerin Sıklığı

Ulusal otoriteler et üretim işletmelerinde uygun resmi gözetimi temin etmelidir. Resmi gözetimin şekli ve yoğunluğu insan sağlığı, hayvan sağlığı ve hayvan refahına ilişkin risklerin düzenli olarak değerlendirilmesi çerçevesinde belirlenmelidir. Ante ve post mortem muayeneler süresince en az bir resmi veteriner hekimin mevcut olması gerekmektedir ancak bazı kesim ve et işleme tesisleri için esneklik tanınabilmektedir. Resmi veteriner hekimlerin sağlık, iyi hijyen ve iyi çiftlik uygulamaları, HACCP uygulamaları, epidemiyoloji ve TSE'ye ilişkin ulusal ve Topluluk mevzuatları ile ilgili sınava tabi tutulması ve tek başına faaliyet göstermesinden önce 200 saat uygulama eğitimi alması gerekmektedir. Kontrolleri gerçekleştirirken resmi veteriner hekime yardımcı personel yardım edebilir, kanatlı eti ile ilgili ilave eğitimlere gerek vardır.

Canlı Çift Kabuklu Yumuşakçalar

Yetkili otorite çift kabuklu yumuşakçalar için üretim alanlarının sınırlarını ve yerlerini tespit etmelidir. Yumuşakçaların toplanmasına izin verilen üretim alanları üçe ayrılmaktadır:

Sınıf A: doğrudan insan tüketimi amacıyla yumuşakçaların toplanabileceği alanlar

Sınıf B: Arıtma tesisinde işleme tabi tutulduktan sonra insan tüketimine sunulmak üzere yumuşakçaların toplanabileceği alanlar

Sınıf C: En az 2 ay olmak üzere uzun süre arıtma olsun ya da olmasın beslenip, insan tüketimine sunulmak üzere toplama alanları. Üretim alanlarının belirlenebilmesi için yetkili otorite insan ve hayvan kaynaklı kirlenmeyi incelemesi, yıllık kirlenme oranlarını ve özelliklerini incelemelidir. Yumuşakçaların mikrobiyolojik kalitesini doğrulamak üzere örnekleme programı uygulamalı ve toksin üreten plankton ve kimyasal bulaşanların var olup olmadığını kontrol etmelidir. Bu programlar örnekleme planlarına dayanmaktadır ve kontrollerin sıklığı da bu programlara göre belirlenmektedir. Örnekleme sonucunda temel sağlık standartlarına uygunluk olmadığının ortaya çıkması durumunda söz konusu üretim alanında yumuşakçaların toplanması yasaklanmaktadır ve tatminkar düzeyde bir birini takip eden 2 analiz yapılmadan yeniden toplamaya açılmamalıdır. Üretim ve dinlendirme tesislerinin izlenmesine ilaveten laboratuvar testlerini içeren bir kontrol sistemi oluşturulmalıdır.

Su Ürünleri

Olağan kontrol şartlarına ilaveten karaya indirilme esnasında ya da ilk satıştan önce özel resmi kontrollerin yürütülmesi gerekmektedir. Resmi kontroller aşağıdakileri içerir:

- Organoleptik surveylans testi,
- Toplam uçucu azot testleri
- Histamin testi
- Bulaşanlara yönelik surveylans testleri,
- Mikrobiyolojik kontroller
- Parazit tarama testleri
- Zehirli balık türleri ya da biyotoksin ihtiva eden balıkların var olup olmadığının kontrolü

Süt ve Süt Ürünleri

Olağan kontrol şartlarına ilaveten özel resmi kontroller aşağıdakileri kapsar:

- İşletmelerin denetimi; ham süt üretimi için hayvanların düzenli olarak veteriner hekim denetimine tabi olması böylelikle sağlık koşullarının yerine getirilmesi temin edilmelidir (hayvanların sağlık durumu ve veteriner tıbbi ürünler)
- Toplama sonrası ham sütte kontroller. Yetkili otoritenin ham süt standartlarına uygunluğun değerlendirilmesi için kontrol programları uygulaması gerekmektedir. Ham sütün zorunlu gıda güvenliği kriterlerini karşılayamadığı durumda yetkili otorite söz konusu sütün satışını askıya alabilir ve besiciden gerekli önlemleri almasını talep edebilir.

İnsan tüketimine sunulmak üzere, hayvansal kökenli ürünlerin üretimi, işlenmesi ve dağıtımına ilişkin hayvan sağlığı kuralları

Bu kurallar 2002/99/EC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Bu direktif veteriner halk sağlığı koşullarını uyumlaştırmakta ve güçlendirmekte, hayvan sağlığı kurallarının daha sıkı ve kapsamlı bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Direktif birincil üretim, işleme, nakil, depolama ve satış ile ilgili tüm üretim aşamalarını kapsamakta olup canlı hayvanlara da uygulanmaktadır.

A.3.3. Genel Hayvan Sağlığı Koşulları

Hayvan hastalıklarının eradikasyonu için gerekli olan önlemlerin üye devletler tarafınca alınması gerekmektedir. Bu direktif ile hayvansal ürünlerin hangi standartta olması gerektiği, hayvan sağlığı gerekçesiyle kısıtlamaların bulunduğu alanlarda bu faaliyetlerin yasaklanmasına ilişkin koşullar belirlenmektedir. Direktif uyarınca üye devletler veteriner sertifikası uygulamasını oluşturmalı ve ayrıntılı kuralları belirlemelidir. Ayrıca hijyen paketinin kabulüyle üye devletler resmi veteriner kontrollerinden ve ihlal durumunda uygulanacak önlemleri almaktan da sorumludur.

Üye devletlerin yetkili otoriteleri ithal edilen ürünlerin de Topluluk ürünleri için geçerli olan koşullarda olmasını temin etmek üzere gerekli önlemleri almalıdır.

C. Hayvan Hastalıkları Kontrolü, Eradikasyonu ve İzleme Önlemleri

Hayvan hastalıklarına ilişkin AB stratejisinin esasları ve en önemli uygulama araçları aşağıda özetlenmektedir:

Kontrol Önlemleri: Şap Hastalığı, Klasik Domuz Humması gibi, öncelikli olarak OIE hastalık listesinde yer alan önemli Epizootik hastalıklara karşı hastalık şüphesinin oluşması ile en kısa sürede kontrol önlemlerinin alınması;

Bir salgın çıkması durumunda enfekte işletmedeki hayvanlar enfeksiyon zincirini kırmak üzere öldürülerek, karkasları imha edilmektedir. Gerekli görülmesi durumunda şüpheli işletmelerdeki hayvanlarından korunma amaçlı öldürülmesi ve imhası söz konusu olabilmektedir. Eradikasyonun yapılabilmesi için acil aşılama ilave önlemlerden biri olarak kullanılabilir. Şap Hastalığı ve Klasik Domuz Hummasına karşı koruyucu genel aşılama uygulaması enfeksiyöz etmenleri saklayabileceğinden ve hastalığın yayılmasına neden olabileceğinden yoktur. Ancak mavidil gibi başka yollarla etkin bir şekilde kontrol edilemeyen hastalıklar için önemli bir hastalık kontrol aracı olarak aşılama uygulanabilmektedir.

- **Eradikasyon ve İzleme Programları:** AB tarafından eşfinansmanı sağlanan ulusal programlara tabi Kuduz, Tüberküloz, Brusella gibi halihazırda AB'nde bulunan hastalıklar için geçerlidir.
- **Bölgeselleşme:** Hastalıkların görülmesi durumunda tüm ülkede kısıtlama uygulanmadan enfekte alanda hastalığın kontrolü ve eradikasyonuna yönelik önlemlerin alınması amacıyla kullanılmaktadır.
- **Çiftliklerin Kaydı, Hayvanların Kimliklendirilmesi, Bilgisayarlı Veri Tabanının (TRACES) oluşturulması, Sınır Kontrol Noktaları:** Böylelikle yetkili otoriteler, işletmeler, sınır kontrol noktaları arasında iletişim sağlanmakta ve hayvan ve hayvansal kökenli ürünlerin hareketleri önceden bildirilerek takip edilebilmektedir. Bu araçlar ürünlerin izlenebilirliğinin sağlanması ve uygun önlemlerin alınması, gıda güvenliğinin insan ve hayvan sağlığının korunması için hayati öneme sahip araçlardır.
- **Şeffaflık:** Üye devletlerdeki ve aday ülkelerdeki hayvan hastalıkları durumu Komisyona ve diğer üye devletlere hastalık bildirim sistemi (ADNS) üzerinden bildirilmekte, gerekli önlemlerin alınabilmesine ve takibine imkan tanımaktadır.
- **Acil eylem planları:** Yerel epidemiyolojik durumda dikkate alınarak her üye devlet yetkili otoritesi tarafından hazırlanan planlar epizootik hastalıkların salgınlarında önlemlerin hızlı bir şekilde alınmasına imkan tanımakta ve acil durumlarda yetki ve sorumlulukları paylaşmaktadır.
- **Referans Laboratuvarlar:** Komisyon ve üye devletlere gerek testlerin yürütülmesinde gerekse uzmanlık alanlarında yeknesaklığı temin etmektedir.

Mevzuat ile belirlenen önlemlerin uygulanması sorumluluğu üye devletlerde olup, hayvanların itlafı neticesinde besiciye yapılan telafi ödemeleri de dahil olmak üzere önlemlerin uygulamasından ortaya çıkan maliyet AB tarafından desteklenmektedir. Komisyon AB mevzuatının düzgün bir şekilde uygulanmasından, mevzuatın geliştirilmesine yönelik yeni teklifler hazırlanmasından ve uygun olan uygulamaya yönelik koşulların ortaya konmasından sorumludur. Kabul edilmelerinden önce bu uygulama kuralları Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesinde üye devletlerin uzmanları arasından görüşülmektedir. Acil durumlarda Komisyon ad hoc ilave kontrol önlemlerini kabul edebilmektedir.

Toplulukta mevcut olan belirli hayvan hastalıklarının ve zoonozların zaman içerisinde eradikasyonu ve izlenmesine yönelik olarak bu hastalıkların kontrolü, eradikasyonu ve izlenmesi programları uygulanmaktadır. Öncelik brusella gibi zoonoz hastalıklara verilmektedir ve aşılama (kuduz),

hayvanların teste tabi tutularak kesim için telafi ödemelerinin yapılması (tüberküloz) ve genotipin çıkartılması (scrapie) gibi bir dizi önlem alınmaktadır. Komisyon Komisyon Topluluktan mali destek görecektir yıllık ya da çok yıllık programları ve önerilen destek miktarları ile her program için azami tutarları onaylamaktadır. Söz konusu programlar 2008 yılında yaklaşık 194 milyon € tutarında destek almıştır. 82/894/EC sayılı Konsey Direktifinin 1. Ekinde yer alan hayvan hastalıklarının bir üye devletteki hayvanlarda salgını çıkması durumunda üye devletler tarafından Komisyona ve diğer üye devletlere Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi üzerinden ayrıntılı bilgi sağlanmaktadır.

Büyük ekonomik öneme sahip hayvan hastalıklarının görülmesi durumunda hastalığın yayılmasının kontrol altına alınmasına yönelik olarak genel ve detaylı önlemler ortaya konmuştur, amaç Topluluk seviyesinde dünyaca tanınmış hastalıktan arılık statüsünün yeniden kazanılmasıdır. Şap Hastalığında olduğu gibi enfeksiyonun yayılmasında etken olabilecek hayvanların ve ürünlerin hareketleri sıkı bir şekilde düzenlenmektedir.

C.1. Hayvan Hastalıkları-Eradikasyon ve İzleme

Eradikasyon ve izleme programlarının amacı Topluluğun belirli alanlarında endemik olan hayvan hastalıklarının zaman içerisinde eradikasyonu ve zoonozlardan korunmaya yönelik kontrollerdir. Programlar aşılama, hayvanların teste tabi tutulması, itlaf için telafi ödemesi yapılması ve tedavi gibi geniş önlemleri kapsamaktadır. Programların kapsamındaki hastalıklar:

1. Grup:

- Sığır cinsi hayvanların tüberkülozu
- Sığır cinsi hayvanların brusellozu
- IBR/IPV (suni tohumlama +embriyo üniteleri)
- Küçükbaş hayvanların brusellozu
- Enzootik Lökoz
- Aujeszky Hastalığı
- Salmonella pullorum
- Salmonella gallinarum
- Anthrax
- Maedi/Visna ve CAEV
- IBR/IPV (diğer tip işletmeler)
- Paratüberküloz
- Mycoplasma gallisepticum
- CBPP
- Afrika Domuz Humması
- Domuzların veziküler Hastalığı
- Endemik klasik domuz humması
- Enfeksiyöz Hametopoetik nekrozis (IHN)
- Fransa deniz aşırı bölgelerinde vektörler ile taşınan babesiosis, anaplasmosis ve enfeksiyöz hidrokaridit
- Somonların enfeksiyöz anemisi

- Endemik ya da yüksek riskli alanlarda mavidi
- Avian Influenza

2.Grup: sürü bazında önlemlerin kapsamadığı zoonoz ya da epizootik hastalıklar

- Kuduz
- Ekinokok
- BSE veya diğer yavaş gelişen hastalıklar

C.1.1. Hayvan Hastalıkları-Eradikasyon ve İzleme Programları- Mevzuat

Veterinerlik alanında harcamalara ilişkin 90/424/EEC sayılı Konsey Kararı belirli hastalıkların eradikasyon ve izleme programları için Topluluk eşfinansmanına imkan tanımaktadır. Üye devletler eradikasyon ve izleme programlarını Komisyon onayına sunmakta ve Komisyon 2008/341/EC sayılı Konsey Kararı uyarınca bu hastalıkların eradikasyonu ve izlemesine ilişkin Topluluk kriterlerine uygunluğu kontrol ederek üye devletlerin programlarını veterinerlik açısından ve mali açıdan değerlendirmektedir. Her yıl Komisyon bir Karar yayınlarak mali destek alabilecek programların listesini çıkartmaktadır. 2008 yılında Komisyon ulusal programlara ilişkin kriterleri, programların teklif edilmesi ve standart raporlama şartlarını 2008/341/EC, 2008/425/EC ve 2008/940/EC sayılı kararlar ile belirlemiştir. Bu Kararlarda yer alan hükümler SCoFCAH'in görüşleri doğrultusunda alınmıştır.

2009 ve ileriki yıllar için hastalık ve üye devlet başına ayrılan Topluluk destek miktarları 2008/879/EC sayılı Komisyon Kararı ile belirlenmiştir.

2008/341/EC sayılı Konsey Kararı ile belirlenen ulusal eradikasyon, kontrol ve izleme programları için belirlenen finansman kriterleri aşağıda verilmektedir:

Programın Hedefi

İzleme programının hedefi hayvan popülasyonunun ve alt popülasyonunun, çevresinin araştırılması, 90/424/EEC sayılı Kararın ekinde listesi verilen hayvan hastalıkları ya da zoonozların ortaya çıkması, ve enfeksiyon yollarına ilişkin değişikliklerin tespit edilmesi **olmalıdır**.

Kontrol Programının amacı 90/424/EEC sayılı Kararın ekinde listesi verilen hayvan hastalıkları ya da zoonozların prevalansının sağlık açısından kabul edilebilir bir seviyeye getirilmesi ya da bu seviyede tutulması olmalıdır.

Bir eradikasyon programının hedefi 90/424/EEC sayılı Kararın ekinde listesi verilen hayvan hastalıkları ya da zoonozların biyolojik olarak yok edilmesi olmalıdır. Eradikasyon programının nihai amacı hastalıktan arılık statüsünün kazanılması olmalıdır.

Tüm programlar topluluk politikası ile uyumlu olmalıdır.

Programın Coğrafi Sınırları

Program bir ya da birkaç üye devletin tüm topraklarını ya da epidemiyolojik açıdan doğru bir şekilde gerekçelendirilmesi durumunda bir ya da birkaç üye devletin iyi tanımlanmış alanlarında ve hastalığın vahşi hayvanları etkilemesi durumunda üçüncü ülkelerde uygulanmalıdır.

Programın Süresi

Programın hedefine ulaşmak için yeterli olacak süre ile sınırlı olmalıdır.

Programın Hedefleri

Bir yıldan uzun programlar için ara dönem hedefleri olarak yıllık hedefler belirlenmelidir. Hedeflerin gerçekleştirildiğinin göstergesi olarak insidans, prevalans, sağlık kalitesinde artış gibi göstergeler kullanılmalıdır.

Programın Önlemleri

- Hayvan hastalığı ya da zoonozun bildiriminin zorunlu olması
- Önlemlerin duyarlı hayvan türlerini, rezervuar türleri ve vektörleri kapsamı
- Kanatlı hayvanlar, su ürünleri, tavşanlar ve vahşi yaşam dışında kalan tüm hayvanların kimliklendirilmiş olması ve epidemiolojik birimlerin kayıt altına alınmış olması, hareketlerinin kontrolü ve kayıt altına alınması

Programda öngörülen önlemlerin bilimsel temele dayanması ve topluluk mevzuatı ile uyumlu olması, en etkili ve etkin önlemlerin seçilmiş olması, hayvan hareketlerine, + sonuçlar ile ilgili alınacak önlemler, hızlı kontrol ve eradikasyonu temin etmek üzere gerekli önlemleri kapsamalıdır.

Programda kullanılacak laboratuvar testleri Topluluk mevzuatı ile belirlenmiş olmalıdır. Ulusal referans laboratuvarlarının sonuçlarını gerekli kalite standartları çerçevesinde verebilmesi

Programda kullanılan aşılarda AB standartları ile uyumlu olması,

Programın yetkili otorite kontrolü altında olması ve tüm yetki ve sorumlulukların belirlenmiş olması, program için tüm gerekli kaynakların ayrılmış olması gerekmektedir.

Programın ilerlemesi değerlendirilmeli ve Komisyona raporlanmalıdır.

Maliyet en hesaplı şekilde tespit edilmeli, hayvan sahiplerine makul miktarlarda telafi ödemesi yapılmalıdır.

C.1.2. Hastalık Eradikasyonunun Üye Devletlerde İzlenmesi İçin Görev Gücü

Görev Gücünün hedefleri hayvan hastalıkları eradikasyonunu geliştirmek ve Topluluk tarafından eşfinansmanın sağlandığı hayvan hastalıkları eradikasyon programlarının maliyet-fayda oranlarını geliştirmektir. Görev gücü tüm üye devletlerden oluşmakta ve toplantılarına Komisyon başkanlık etmektedir. Bazı hastalıklar için (küçükbaş hayvan brusellası, sığır cinsi hayvanların brusellası, sığır cinsi hayvanlarda tüberküloz, kuduz, salmonella) Görev Gücünün altında alt gruplar oluşturulmuştur. Alt grupları ise programı onaylanan üye devletlerin temsilcileri ve Komisyon yetkilileri oluşturmaktadır. Bu grupların amacı üye devletlerin optimum hastalık eradikasyon önlemleri geliştirmesi ve uygulaması için destek olmaktır. Toplantılar programı yürüten üye devlette yetkili otorite ile birlikte yapılmaktadır. Çalışmalar neticesinde raporlar hazırlanarak tavsiyelerde bulunmaktadır. Gruplara 2007'de salmonella alt grubu ve 2009 da klasik domuz humması alt grubu da eklenmiştir.

C.1.3. Topluluk Acil Veteriner Ekibi

2007/142/EC sayılı Komisyon kararı ile oluşturulmuştur. Ekip veterinerlik bilimi, viroloji, vahşi yaşam, laboratuvar testleri, risk idaresi ve diğer ilgili alanlarda uzmanlardan oluşmaktadır. Ekip acil durumlarda bir araya gelmektedir. Bir üye devletin yardım talebi olduğunda ya da bir üçüncü ülkeden acil durum olması durumunda Komisyon uzmanlar listesinden bir ad hoc ekip hazırlamaktadır.

C.2. Hayvan Hastalıkları Kontrol Önlemleri

Aşağıdaki hastalıklar için Konsey tarafından özel kontrol önlemleri kabul edilmiştir:

- Afrika At Vebası
- Afrika Domuz Humması
- Şap Hastalığı
- Avian Influenza
- Mavidil
- Belirli Balık Hastalıkları

- Belirli Yumuşakça Hastalıkları
- Klasik Domuz Humması
- Newcastle Hastalığı

Ayrıca bazı egzotik hastalıklar için de kontrol önlemleri geliştirilmiştir.

Afrika At Vebası Kontrol Önlemleri: 92/35/EEC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Önlemler vektör kontrolü, enfekte hayvanların imhası, hareket kısıtlaması ve enfekte işletmelerin çevresinde koruma alanı olarak belirlenen 100 km çaplı alanda aşılama ile ilave 50 km'lik surveylans-gözetim alanında hareket kontrolleridir. Aşılanmış hayvanların işaretlenmesi gerekmektedir. Hareketlerin yasak olduğu alandan dışarı hareket edilebilmesi için hayvanları vektörden korunarak 40 gün süre ile karantinada tutulması gerekmektedir. Üye devletlerin acil eylem planlarının bulunması gerekmektedir ve laboratuvarlar topluluk referans laboratuvarı ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Bu hastalık bildirimi zorunlu bir hastalık olup 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine kayıtların yapılması gerekmektedir.

Afrika Domuz Vebası Kontrol Önlemleri: 2002/60/EC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Kontrol önlemleri teşhis rehberi doğrultusunda araştırma başlatılması, resmi surveylans, hareket kısıtlaması, epidemiyolojik araştırma, itlaf, 3 km çapında koruma ve 10 km çapında gözetim alanı oluşturulması, insektisitlerin temizlenmesi vb. konuları kapsamaktadır. Üye devletler aşılama yapmamaktadır. Üye devletlerin acil eylem planlarının bulunması gerekmektedir ve laboratuvarlar topluluk referans laboratuvarı ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Bu hastalık bildirimi zorunlu bir hastalık olup 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine kayıtların yapılması gerekmektedir.

Şap Hastalığı Kontrol Önlemleri: Topluluk kontrol önlemleri 2003/85/EC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmiştir. Önlemler enfekte ve temasta olan işletmelerde itlaf, duyarlı türden hayvanlar ve ürünleri için bölgesel hareket kısıtlamaları, acil aşılama. Üye devletlerin acil eylem planları hazırlaması ve topluluk referans laboratuvarı ile işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Bu hastalık bildirimi zorunlu bir hastalık olup 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine kayıtların yapılması gerekmektedir.

Avian Influenza Kontrol Önlemleri: 2005/94/EC sayılı Konsey Direktifi ile belirlenmektedir. Önlemler ithalat kısıtlaması, evcil ve vahşi kanatlı surveylans programları uygulaması, 3 km çapında koruma ve 10 km çapında gözetim alanları ve çevresinde risk alanlarının belirlenmesi, koruyucu aşılama, itlaf. Bu hastalık bildirimi zorunlu bir hastalık olup 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine kayıtların yapılması gerekmektedir.

Maavidil Kontrol Önlemleri: 2000/75/EC sayılı Direktif ile belirlenmektedir. Önlemler aşılama planları çerçevesinde vektörlerin olduğu alanlarda aşılama, kontrol ve gözetim alanları oluşturulması, vektör kontrolü, hareket kısıtlaması, izleme programlarının uygulanmasını kapsamaktadır.

Newcastle Kontrol Önlemleri: 92/66/EEC sayılı Direktif ile belirlenmiştir. Önlemler enfekte hayvanların ve şüpheli hayvanların itlafı, 3km çapında en az 21 gün süre ile koruma ve 10 km çapında en az 30 gün süre ile gözetim alanlarının oluşturulmasını, hareket kısıtlamasını, epizootiyolojik araştırma yapılmasını, koruyucu aşılama kapsamaktadır.

Diğer Hastalıklara Yönelik Kontrol Önlemleri: 92/119/EEC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmiş olup hayvan sağlığı ile ilgili teknik referans kuruluş Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi (OIE) tarafından OIE'ye bildirimi zorunlu hastalıklar listesinde verilen hastalıkları kapsamakta ancak topluluk tarafından özel olarak kontrol önlemlerinin düzenlenmiş olduğu hastalıkları kapsamamaktadır. Direktifin amacı hastalıkların yayılmasının önüne geçilmesidir.

Kapsadığı Hastalıklar:

- Geyiklerde Epizootic Haemorrhagic Hastalık

- Lumpy Skin Hastalığı
- Küçük ruminant vebası
- Rift vadisi humması
- Sığır vebası
- Koyun keçi çiçeği
- Swine Vesicular Disease
- Vesicular Stomatitis

Kontrol önlemleri aşağıdakileri kapsamaktadır:

Hastalık Şüphesi - Bildirim

- Resmi veteriner araştırması
- İşletmenin resmi gözetim altına alınması

Hastalığın Doğrulanmasından sonra

- Duyarlı hayvanların öldürölmesi
- Kontamine atıkların ve maddelerin imhası/dezenfeksiyonu
- Temizlik ve dezenfeksiyon
- Epizootik araştırma
- Kriz birimi
- Diğer işletmelerin resmi gözetim altına alınması
- Koruma ve Gözetim alanlarının oluşturulması

Hastalıkların Teşhisi:

Hayvanların bu hastalıklardan birisi ile enfekte olduğu ile ilgili bir şüphe oluşması durumunda resmi veteriner hekim, işletmede hastalığın varlığını doğrulamakla yükümlüdür. Bu amaçla laboratuarlara göndermek üzere örnek toplanması gibi hastalığı araştırma önlemlerini uygulamak zorundadır. Buna ilaveten ilgili işletmede ve hastalığa neden olabilecek diğer işletmelerde de resmi gözetim altına alınmalıdır. Bu amaçla yetkili otorite, hastalığa duyarlı hayvan türlerinin sayımının yapılması izole edilmesi gibi önlemlerin alınmasını sağlamakla yükümlüdür. Tanıya yönelik işlemler ve ayıracıların kullanımı üye devletler tarafından her hastalık için atanan ulusal laboratuvarlar tarafından koordine edilmeli ve bu laboratuvarlar TRL ile işbirliği halinde olmalıdır.

İşletmede hastalığın varlığı doğrulandıktan sonra, yetkili otorite

- Hastalığa duyarlı tüm hayvan türlerinin kesime gönderilmesi,
- Kontamine olmuş olabilecek tüm materyalin dezenfeksiyonu,
- Hayvanların barındırıldığı binaların temizlenmesi,
- Enfekte olmuş olabilecek vahşi hayvanlara ilişkin önlemleri uygulamakla yükümlüdür.

Buna ilaveten, yetkili otorite, enfekte işletme etrafında, en az 3 km çaplı bir koruma alanı ile en az 10 km çaplı bir gözetim alanı oluşturmalıdır. Bu alanlar içinde bulunan hayvanlar ve işletmeler en az söz konusu hastalığın inkubasyon süresi kadar olmak üzere özel önlemlere tabi tutulmalıdır. Bu bölgede yerleşik olan kişiler alınan önlemlerle ilgili bilgilendirilmelidir.

Korunma

Komisyon, koruyucu önlemlere aşılama yapılmasının ilave edilmesi yönünde karar alabilmektedir;

ancak bu önlem istisnai bir durum olma özelliğini korumaktadır. Bu durumda aşılamanın hayvanların görülebilir bir işaret ile işaretlenmesi ve aşılamaya yapılan alanı terk etmemesi gerekmektedir.

Bu Direktif ile kapsamındaki hastalıklara yönelik olarak her üye devlet için hastalık salgının çıkması durumunda alınacak önlemleri içeren bir ulusal bir acil eylem planı hazırlaması yükümlülüğü getirilmiştir. Bu planlar Komisyon tarafından onaylanmaktadır. Konu ile ilgili Topluluk önlemlerinin idaresinde Komisyon faaliyetlerine Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi destek olmaktadır.

C.3. Zoonozların ve Zoonotik Etmenlerin İzlenmesi

Zoonotik etmenlerin izlenmesi 2003/99/EC sayılı Direktif ile düzenlenmiştir. Üye devletler izleme sistemleri ile veri toplaması ve salgınların epidemiolojik araştırmasını yapmakla yükümlüdürler. Öncelikli olarak: Brucellosis, Campylobacteriosis, Echinococcosis, Listeriosis, Salmonellosis, Trichinellosis, Tuberculosis (*Mycobacterium bovis*), Verotoxigenic *Escherichia coli*; ile epidemiolojik duruma bağlı olarak: viral zoonozlar (Calicivirus, Hepatitis A virus, İnfluenza virus, Kuduz, arthropodlar tarafından bulaştırılan viruslar), bakteriyel zoonozlar (Borreliosis, Botulism, Leptospirosis, Psittacosis, Tuberculosis (diğerleri), Vibriosis, Yersiniosis ve etmenleri, ile parazitik zoonozlar (Anisakiasis, Cryptosporidiosis, Cysticercosis ve Toxoplasmosis) bu izleme sistemlerine tabidir. Belirli zoonotik etmenler için toplanan verilerin temsili ve karşılaştırılabilir olmasını teminen uyumlaştırılmış izleme programları hazırlanabilmektedir. İzleme metodları izlemenin kapsamında olan hayvan popülasyonunu ve alt popülasyonlarını ve gıda zinciri aşamasını belirtmeli, toplanacak verilerin doğasını ve tipini ortaya koymalı, hastalıkların ya da risklerin raporlanması sıklığını belirlemelidir. Çoğu zaman rutin izleme ile elde edilen veriler yetersiz olduğundan koordineli izleme programlarının yürütülmesi gerekli olabilmektedir. Üye devletler ayrıca zoonotik etmene karşı oluşan antimikrobiyel direnç ile ilgili de karşılaştırılabilir veri temin etmelidir. Üye devletlerde yetkili otoritelerin gıda kaynaklı salgınlara ilişkin epidemiyolojik araştırma yaparak Komisyona – EFSA'ya bildirmesi gerekmektedir. Üye devletler zoonozların trendi ve kaynakları, zoonotik etmenler ve antimikrobiyel direnç ile ilgili değerlendirmeleri yaparak her yılın Mayıs ayı sonuna kadar Komisyon aracılığıyla EFSA'ya iletmelidir.

C.4. Hayvan Hastalıklarının Bildirilmesi

AB belirli bulaşıcı hayvan hastalıklarının yayılmasını önlemek amacıyla bir bildirim sistemi oluşturmuştur. Bu uygulama Topluluk mevzuatı ile öngörülen çeşitli koruma önlemlerinin uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Topluluktaki hayvan hastalıkları bildirimleri 82/894/EEC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Bu Direktif Üye devletler tarafından belirli hayvan hastalıkları salgınlarının ve eradikasyonunun bildirilmesini zorunlu kılmakta ve böylelikle Topluluk hayvan varlığına yayılmasını engellemeyi hedeflemektedir. Üye devletler Komisyona ve diğer devletlere ilk mihrakın ortaya çıkmasından sonra 24 saat içerisinde ve son mihrakın eradikasyonu ile uygulanan kısıtlamaların kaldırılmasından sonra 24 saat içerisinde bildirimde bulunmalıdır. Üye devletler ayrıca her haftanın ilk iş gününde takip eden ikincil mihrakların da aynı şekilde bildirimini yapmalıdır. En son 2008/650 sayılı Komisyon kararı ile ilgili mevzuatın bildirim zorunlu hastalıklar listesini ve bildirim kapsamında dahil edilecek bilgilere ilişkin ekler güncellenmiştir.

EK-I: Bildirimi Zorunlu Hastalıklar Listesi

A. Karada Yaşayan Hayvanların Hastalıkları

Afrika At Vebası

Afrika Domuz Humması

Avian influenza

Mavidil

Bovine spongiform encephalopathy

Klasik Domuz Humması

Contagious bovine pleuropneumonia

Dourine

Equine encephalomyelitis (Venezuela equine encephalomyelitis dahil tüm tipleri)

Equine infectious anaemia

Şap Hastalığı

Ruam

Lumpy skin Hastalığı

Newcastle Hastalığı

Koyun ve Keçi Vebası

Rift Vadisi Humması

Siğır vebası

Koyun ve keçi çiçeği (Capripox)

Küçük kovan kanatlıböceği (Aethina tumida)

Domuzların vezikiler Hastalığı

Tropilaelaps akarı

Vesicular stomatitis

B. Su Ürünleri Hastalıkları

Epizootic haematopoietic necrosis

Epizootic ülseratif sendrom

Viral haemorrhagic septicaemia

Beyaz leke hastalığı

Sarı Kafa hastalığı

Taura sendromu

Infectious haematopoietic necrosis

Infectious salmon anaemia

Perkinsus marinus Enfeksiyonu

Microcytos mackini Enfeksiyonu

Marteilia refringens Enfeksiyonu

Bonamia ostreae Enfeksiyonu

Bonamia exitiosa Enfeksiyonu

Koi herpes virus Hastalığı

EK-II: Ek-1'in A ve B listeleri altında yer alan hastalıklar için bildirim kapsamında verilmesi gereken bilgiler:

1. Gönderilme tarihi;
2. Gönderilme zamanı;
3. Menşe ülke;
4. Hastalığın ismi ve etkenin tipi
5. Salgının seri numarası;
6. Salgının tipi;
7. Bu salgına bağlı salgının referans numarası;
8. İşletmenin bölgesi ve coğrafi konumu;
9. Kısıtlamalardan etkilenen diğer bölgeler;
10. Konfirmasyon tarihi;
11. Şüphe tarihi;
12. Tahmini ilk enfeksiyon tarihi;
13. Hastalığı kökeni;
14. Alınan kontrol önlemleri;
15. İşletmelerde türlere göre duyarlı hayvan sayıları
16. İşletmelerde türlere göre klinik olarak etkilenen hayvan sayıları
17. İşletmelerde türlere göre ölen hayvan sayıları,
18. Türler göre kesime gönderilen hayvan sayıları
19. Türler göre imha edilen karkas sayıları
20. (Tahmini) itlafın tamamlanma tarihi;
21. (Tahmini) imhanın tamamlanma tarihi

Mevzuat kapsamında yapılan bildirimler Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemine (ADNS) kaydedilmektedir. ADNS sistemi, bulaşıcı hayvan hastalıkları salgınlarının idaresine ve izlenmesine imkan tanıyarak, acil önlem alınabilmesine imkan tanımaktadır. Ek-2'de belirtilen bilgiler kodifiye form ile sisteme girilmektedir.

C.5. Topluluk Referans Laboratuvarları

Hayvan sağlığı statüsünün geliştirilmesi ve canlı hayvanlar ve hayvansal kökenli ürünler için tek Pazar oluşturulması amacıyla AB stratejisi kapsamında önemli hayvan hastalıkları ile

ilgilenen Topluluk ve ulusal referans laboratuvarları arasında bir iletişim ağı aşamalı olarak kurulmuştur. Referans laboratuvarları ile ilgili Topluluk mevzuatı atanan her bir Topluluk Referans Laboratuvarının (TRL) görev ve faaliyetlerini düzenlemektedir. Referans laboratuvarların atanması analiz sonuçlarında yüksek kalite ve homojenlik sağlamayı hedeflemektedir. Gıda ve yem kanunu, hayvan sağlığı ve refahı kurallarının uygulandığının doğrulanmasını temin etmek üzere yürütölen resmi kontrollere ilişkin 882/2004 sayılı Tüzük 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere gıda, yem ve hayvan sağlığı Topluluk Referans Laboratuvarlarının genel görevleri, faaliyetleri ve koşullarını düzenlemektedir. Söz konusu tüzüğün VIII. Ekinde hayvan sağlığı ve zootekni için atanmış TRL'nın listesi verilmektedir.

TRL'nın görevleri analiz metotları ve ulusal referans laboratuvarları ile karşılaştırmalı testler yapılmasının organizasyonu, metotların uygulanmasının koordinasyonu, yeni analiz metotları ile ilgili araştırma yapılması, ulusal referans laboratuvarı personeli için eğitimler düzenlenmesi ve Komisyona bilimsel ve teknik destek sağlanmasıdır. Komisyon bu görevlerin yanı sıra her TRL için yıllık çalışma planlarını onaylamakta ve bir sonraki yıl için görevleri ortaya koymaktadır. TRL veterinerlik alanında harcamalara ilişkin 90/424/EEC sayılı Konsey Kararı çerçevesinde hayvan sağlığı mevzuatı ile belirlenen görevlerini yerine getirmek üzere Topluluk mali yardımı alabilmektedir.

1754/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü, TRL'na Topluluk mali yardımı verilmesi için ayrıntılı kuralları düzenlemektedir. Tüzük uyarınca onaylı çalışma programlarının etkili bir şekilde uygulanması durumunda ve faydalananların gerekli olan tüm bilgileri zamanında temin etmesi durumunda verilmektedir. Komisyon ve TRL arasındaki ilişki ortaklık anlaşması ile tesis edilmekte ve çok yıllık çalışma programı ile desteklenmektedir. Topluluk yardımı personel maliyetini, ekipman alımı ve sarf malzemeleri için kullanılabilmektedir. Topluluk Referans laboratuvarları listesi aşağıda verilmektedir:

Hastalık	Topluluk Referans Laboratuvarı
Avian Influenza	Veterinary Laboratories Agency New Haw, Weybridge Surrey KT 15 3NB İNGİLTERE
Newcastle Hastalığı	Veterinary Laboratories Agency New Haw, Weybridge Surrey KT 15 3NB İNGİLTERE
Mavdil	Institute for Animal Health Pirbright Laboratory Pirbright, Woking Surrey GU24 0NF İNGİLTERE
Afrika At Vebası	Laboratorio de sanidad y producción animal Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación 28110 Algete, Madrid İSPANYA
Şap Hastalığı	Institut für Virologieder Tierärztlichen Hochschule Hanover Bischofscholer Damm 15 D-3000 Hannover 1 ALMANYA
Domuzların Veziküler Hastalığı	Institute for Animal Health Pirbright Laboratory Pirbright, Woking Surrey GU24 0NF İNGİLTERE

Afrika Domuz Humması	Centro de Investigación en Sanidad Animal Ctra. De Algete a El Casar, Valdeolmos 28130, Madrid İSPANYA
Kuduz (Seroloji)	AFSSA, Nancy Laboratoire d'études sur la rage et la pathologie des animaux sauvages Domaine de Pixérécourt, BP 9 F-54220 Malzéville FRANSA
Çift kabuklu yumuşakça hastalıkları	The Ifremer Laboratory B.P. 133 17390 La tremblade FRANSA
Zootekni (büyükbaş hayvan besleme)	INTERBULL Centre Department of Animal Breeding and Genetics Swedish University of Agricultural Sciences Box: 7023; S-750 07 Uppsala İSVEÇ
Brucellosis	AFSSA, Nancy Laboratoire d'études sur la rage et la pathologie des animaux sauvages Domaine de Pixérécourt, BP 9 F-54220 Malzéville FRANSA
Balık Hastalıkları	State Serum Laboratory Havgvej 2 8200-Aarhus DANİMARKA
Klasik Domuz Humması	Institut für Virologie der Tierärztlichen Hochschule Hannover Bischofscholer Damm 15 D-3000 Hannover 1 ALMANYA
Afrika At Vebası dışındaki diğer hastalıklar	Agence Française de Sécurité Sanitaire des aliments (AFSSA) Laboratoire d'études et de recherches en pathologie animale et zoonoses 23, avenue du Général de Gaulle F-94706 MAISONS-ALFORT Cedex FRANSA
Bovine Tuberculosis	VISAVET Laboratorio de vigilancia veterinaria, Facultad de Veterinaria, Universidad Complutense de Madrid Avda. Puerta de Hierro, s/n. Ciudad Universitaria 28040. Madrid İSPANYA
Kabuklu Hastalıkları	Centre for Environment, Fisheries & Aquaculture Science (Cefas) Weymouth Laboratory The Nothe, Barrack Road, Weymouth Dorset DT4 8UB İNGİLTERE
Kuduz	AFSSA, Nancy Laboratoire d'études sur la rage et la pathologie des animaux sauvages Domaine de Pixérécourt, BP 9 F-54220 Malzéville FRANSA

D. İzlenebilirlik

Hayvanların kimliklendirilmesine ilişkin Topluluk düzenlemelerinin hedefi veterinerlik ile ilgili olarak hayvanların yerlerinin tespiti ile izlenmesidir. Kimliklendirme, bulaşıcı hastalıkların kontrolünde ve hayvansal kökenli ürünlerin geriye dönük izlenebilirliğinde çok büyük öneme sahiptir. Hayvanların kimliklendirilmesi ve kaydedilmesini düzenleyen ayrıntılı kurallar geliştirilmiştir ve farklı türlerin özelliklerine göre kimliklendirme ve kayıt sistemleri tanımlayıcılar, kayıtlar ve pasaportlar gibi birçok unsuru kapsamaktadır. Canlı hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin AB içerisinde izlenmesi veterinerlik sektöründe iç pazarın işleyebilmesi için anahtar unsurdur. Bilgi alışverişi de (Topluluk içi ticaret sertifikaları ve ithalat ya da transit belgeleri) AB’nde hayvan sağlığından sorumlu yetkili otoritelerin yükümlülüklerinden biridir. Bilgi alışverişini kolaylaştırmak amacıyla Komisyon Hayvan Hareketleri İzleme Sistemi (ANIMO) oluşturmuş ve 2004 yılında topluluk içi ticarete ve ithalata ilişkin tüm kural ve esasları birleştiren TRACES sistemine entegre edilmiştir.

D.1. Hayvanların Kimliklendirilmesi

AB’nde hayvanların kimliklendirilmesi ile ilgili mevzuat ve geçerlilik tarihleri

Tür	Mevzuat	Hükümler
Büyükbaş Hayvanlar	1760/2000	E-kimliklendirme olmadan bireysel küpeleme
Küçükbaş Hayvanlar	21/2004	2010 dan itibaren doğan kuzular
Domuzlar	92/102	E-kimlik olmadan toplu kimliklendirme
Tekirnaklılar	90/426	Temmuz 2009’dan itibaren doğan taylarda e-kimlik
Petler	998/2003	Üye devletlerarası hareketlerde e-kimlik

D.1.1. Büyükbaş Hayvanların Kimliklendirilmesi

1997 yılında BSE krizi sonrası Avrupa Konseyi büyükbaş hayvanların doğumdan ölüme kadar güvenilir bir şekilde izlenmesine imkan tanıyacak şekilde kalıcı bir kimliklendirme sistemi oluşturmuştur. Büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesine ilişkin kuralların temel hedefleri

- Bulaşıcı hastalıkların kontrolünde hayati öneme sahip olan hayvanların yerinin tespiti ve izlenebilmesi;
- Halk sağlığı açısından sığır etinin izlenebilmesi;
- Sığır ve dana eti ortak piyasa düzeninin bir parçası olan büyükbaş hayvan primlerinin idaresi ve denetimi.

Büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması aşağıdaki unsurları kapsamaktadır:

- Bireysel numara ile her hayvan için çift kulak küpesi
- Her işletmede (çiftlik, pazar, vb.) kayıt tutulması
- Büyükbaş hayvan pasaportu
- Ulusal seviyede bilgisayarlı veritabanı

Hayvan Sağlığı Stratejisi ile mevcut izlenebilirlik sisteminin geliştirilmesi için büyükbaş hayvanların elektronik kimliklendirmesinin yapılması ve büyükbaş hayvan veritabanları arasında uyumlaştırma yapılması öngörülmektedir.

İlgili Mevzuat

- Temel Tüzük: (EC) 1760/2000.
- Küpeler, işletme kayıtları, pasaportlara ilişkin ayrıntılı kurallar: Tüzük (EC) 911/2004
- Kontrol Önlemleri: Tüzük (EC) 1082/2003.
- Yaptırımlar: Tüzük (EC) 494/98.
- Kültürel ve sportif amaçlı boğalar için özel önlemler: Tüzük (EC) 2680/99.
- Dağlık bölgelerde yazın otlatmaya ilişkin özel önlemler: Komisyon Kararı 2001/672/EC.
- Açık besicilik koşullarında beslenen hayvanlar için küpeleme döneminin uzatılmasına ilişkin özel kurallar: Komisyon Kararı 2007/28/EC.

Bizonlar için küpeleme süresinin uzatılmasına ilişkin özel kurallar: Tüzük (EC) 509/1999.

- Doğal koşullarda barındırılan belirli büyükbaş hayvanlara küpe uygulanmasına yönelik azami sürenin uzatılmasına ilişkin özel kurallar: Komisyon Kararı 2004/764/EC.
- Kültürel ve tarihi amaçla barındırılan büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesine ilişkin özel kurallar: Komisyon Tüzüğü (EC) 644/2005

Siğir cinsi hayvanların her birinde aynı kimlik numarası olacak şekilde her iki kulağa küpe takılması gerekmektedir. Küpenin doğumdan sonra 20 gün içerisinde ya da ithalat yapılması durumunda ithal edilmesinden sonra en geç 20 gün içerisinde ve her koşulda işletmeyi terk etmeden önce takılması gerekmektedir. İthal edilmesi durumunda üçüncü ülke tarafından verilen kimlik numarası veritabanına kaydedilmelidir. Küpelerin işletmelere tahsis edilmesi gerekmektedir ve küpelerin dağıtımı, uygulanması üye devlet yetkili otoriteleri tarafından belirlenmektedir. Yetkili otoritenin bir veri tabanı oluşturması ve doğumun bildirilmesinden sonra ya da ithalden sonra yeniden kimliklendirme işlemi yapıldığının bildirilmesinden sonra 14 gün içerisinde hayvanlar için pasaport düzenlemesi gerekmektedir. Hayvanların hareketinde bu pasaportun hayvana eşlik etmesi gerekmektedir. Hayvanların ölmesi durumunda 7 gün içerisinde pasaportlar yetkili otoriteye bakıcı tarafından iade edilmelidir. Kesimhanede kesim sonrası pasaportların yetkili otoriteye gönderilmesi sorumluluğu kesimhaneye aittir. İhracat yapılması durumunda ise yine hayvan bakıcısı tarafından hayvanın son çıkış noktasındaki yetkili otoriteye pasaportların iade edilmesi gerekmektedir. Nakliyeciler dışında hayvanların bakımından sorumlu her işletmenin güncel kayıt tutması gerekmekte yetkili otoriteye üye devlet tarafından belirlenmek üzere 3-7 gün içerisinde işletmeye hayvan giriş çıkışlarını, doğumları ve ölümleri tarihleri ile birlikte bildirmekle yükümlüdür. Küpelerde üye devletlerin kodu ile başlayan ve 12 haneli kimlik numarası bulunmalıdır. Küpenin kaybolması durumunda aynı numaralı küpe takılmalı ve Romen rakamıyla kaçınıcı defa düzenlendiğini gösteren bir işaret konulmalıdır. Küpe esnek plastik materyalden olmalı, hayvanın yaşamı süresince okunabilir olmalı, yeniden kullanılamamalı, hayvana zarar vermemeli ve üzerindeki bilgilerin silinmemesi gerekmektedir. Doğumdan sonra buzağların 4 haftaya kadar hareketi ancak geçici pasaport ile mümkün olmakla birlikte ancak 1 kez harekete izin verilmektedir. Yetkili otoriteler her yıl hayvan sayısı, hastalık geçmişi, prim miktarı, önceki denetimlerin sonuçları gibi faktörlerin göz önünde bulundurulduğu risk analizlerini yaparak işletmelerin en az % 10'unda mevzuata uygunluğu sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek üzere denetimler gerçekleştirmelidir. Hayvanların kimliklendirilmemiş olması durumunda itlaf edilmekte ve bakıcıya telafi ödemesi yapılmamaktadır. Kayıtların tutulmaması, gerekli bildirimlerin yapılmaması durumunda hayvan hareketlerine izin verilmemektedir.

Büyükbaş Hayvanlarda Elektronik Kimliklendirme:

Mevcut sistemin geliştirilmesi amacıyla elektronik kimliklendirmeye ilişkin fizibilite çalışmaları yapılmış ve Mayıs 2009'da hazırlanan rapora göre transponder olarak hem e-küpe hem de cilt altı kimliklendirmenin kullanılabileceği AB çapında, gönüllü olarak tek e-kimliklendirme, gönüllü olarak e-kimliklendirme ve tek kulak küpesi ya da mevcut durumun sürdürülmesi gibi seçenekler ve maliyetleri değerlendirilmektedir.

D.1.2. Küçükbaş Hayvanların Kimliklendirilmesi

2001'de yaşanan Şap hastalığı salgınından sonra AB'nde küçükbaş hayvanların kimliklendirilmesinin güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır ve 2003 yılında kabul edilen ve 2005 Temmuz tarihinde yürürlüğe giren sistem hayvanların bireysel olarak kimliklendirilmesine dayanmakta ve aşağıdaki unsurları kapsamaktadır:

- 6 aylık olmadan önce çift kimliklendirme (bir kulak küpesi ve bukağılıkta bir dövme ya da elektronik kimlik ya da 2 kulak küpesi)
- İşletmelerde güncel kayıtların tutulması
- Her hayvan grubu hareketinde hareket belgesi
- Tüm işletmelerin merkezi kaydı ya da ulusal seviyede bilgisayarlı veri tabanı.

Daha önceden hayvanların toplu olarak kimliklendirilmesi hastalıkların izlenmesinde ve izlenebilirliğin sağlanmasında yeterli olmadığından, grupların her harekette farklı olmasından ve hastalıkların yayılmasını arttırdığından bireysel kimliklendirmeye geçiş yapılmıştır. Hayvanların toplu hareket etmesinde gerekli kayıtların tek tek okunarak ve güvenilir bir şekilde yapılması zaman kaybettiğinden ve mümkün olmadığından elektronik kimliklendirmeye geçiş öngörülmektedir. E-kimlik - transponder ya e-küpe olarak kulağa altına mikroçip yerleştirmesi ile ya da sindirim sistemine mikroçip yerleştirilmesi ile olabilmektedir.

İlgili Mevzuat

- 759/2009 ile değişikliğe uğrayan (EC) 21/2004 sayılı Konsey Tüzüğü
- Kontrol Önlemleri: (EC) No 1505/2006 sayılı Tüzük
- Elektronik kimliklerin onaylanmasına yönelik rehber: 2006/968/EC sayılı Karar.

21/2004 sayılı Konsey Tüzüğü, Radyo Frekansı Tanımlamaya dayalı bir bireysel izlenebilirlik sistemine kademeli olarak geçişi öngörmektedir. Aşamalar aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- 31 Aralık 2009 tarihinden sonra doğan tüm hayvanların e-küpelenmesi, düşük hayvan varlığına sahip üye devletler topluluk içi ticarete konu olmadıkça e-kimlik uygulamasını tercihe bağlı yapabilmektedir.
- Hareketler esnasında bireysel hayvan kodlarının kaydedilmesi (bireysel izleme)
- 31.12.2009 tarihinden sonra doğan tüm hayvanlar için 1.01.2011 tarihinden itibaren
- Tüm hayvanlar için 01.01.2012 tarihinden itibaren.

İşletmeciler tarafından tutulacak kayıtlarda aşağıdaki bilgilerin bulunması gerekmektedir:

- İşletmenin tanımlama kodu,
- Coğrafi yerleşim koordinatları, adresi,
- Üretim tipi
- Son sayım sonuçları
- Bakıcının isim ve adresi
- Nakledilen hayvanlar için, nakliyecinin isim ve adresi, nakil araçlarının plakaları, varış işletmesinin kodu, adres ya da hareket belgesinin örneği
- Hayvan girişinin olması durumunda gönderen işletmenin kodu, hayvanın kimlik değişikliklerine dair bilgiler,

31.12.2009 tarihinden itibaren

- Her hayvanın bireysel kimlik kodu,

- Her hayvanın doğum ve ölüm tarihi

Hareket Belgesinde bulunması gereken bilgiler:

- İşletmenin tanımlama kodu,
- Bakıcının isim ve adresi
- Hareket ettirilen hayvan sayısı
- Varış işletmesinin, kesimhanenin işletme tanımlama kodu, bakıcısının isim ve adresi, yaylaya çıkartma durumunda adres,
- Nakil durumunda nakliyecinin ismi, izin numarası,
- Çıkış tarihi ve bakıcının imzası
- 1.1.2011 tarihinden itibaren hareket ettirilen her bir hayvanın bireysel kimlik numarası

Veritabanında her işletme için bulunması gereken bilgiler

- İşletmenin tanımlama kodu,
- Coğrafi yerleşim koordinatları, adresi,
- Üretim tipi
- Son sayım sonuçları
- Bakıcının isim ve adresi
- Hayvan türleri
- Hayvan sağlık durumu, uygulanan kısıtlamalar,
- Nakledilen hayvanlar için, nakledilen hayvan sayısı, çıkış işletmesinin tanımlama kodu, çıkış tarihi, varış işletmesinin tanımlama kodu ve varış tarihi

Komisyon tarafından işletmelerin en az %3'ünün ve hayvan varlığının en az %5'inin kapsayacak şekilde mevzuat ile uygunluğun denetlenmesi gerekmektedir. Yine hayvan yoğunluğu, sağlık durumu, prim ödemeleri, önceki denetimler vs. gibi faktörler dikkate alınarak risk analizi neticesinde habersiz denetimler yapılmaktadır. Her bir denetimde ve denetime ilişkin tespit edilen ihlaller ve yaptırımlar hakkında yıllık raporlar hazırlanarak Komisyona iletilmelidir.

D.1.3. Tektırnaklı Hayvanların Kimliklendirilmesi

01 Temmuz 2009 tarihinden itibaren gerek sürme gerekse nakil esnasında tektırnaklı hayvanlara bir kimlik belgesinin (pasaport) eşlik etmesi ve hayvanların transponder ile kimliklendirilmesi gerekmektedir.

İlgili Mevzuat

90/426/EEC ve 90/427/EEC sayılı Konsey Direktiflerinin tektırnaklı hayvanların kimliklendirilmesi açısından uygulanmasına yönelik 504/2008 sayılı Komisyon Tüzüğü,

90/427/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca soykütüğüne kayıtlı tektırnaklı hayvanlar için 93/623/EEC sayılı Komisyon Kararına uygun olarak kimlik belgesi

90/426/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca damızlık ve üretim amaçlı barındırılan tektırnaklı hayvanlar için 200/68/EEC sayılı Komisyon Kararına uygun olarak kimlik belgesi

Tek tırnaklı hayvanların tanımlanması sistemi aşağıdaki unsurları kapsamaktadır:

- Yaşam süresince tek bir kimlik belgesi
- Kimlik belgesi ile tektırnaklı hayvanı eşleştirecek bir metot
- Tek bir kimlik numarası altına kayıt yapmak üzere hayvana ilişkin tanımlama detayları ve kimlik numarasının tahsis edildiği kişiye ilişkin bilgileri barındıran veri tabanı.

Kimliklendirme birlikler tarafından yapılabilmekte olup üye devletlerin izin vermiş oldukları birliklerin listelerini Komisyona bildirmeleri gerekmektedir. Kimlik belgesine hayvanların soykütüğüne kayıtlı olması durumunda soykütüğü bilgilerinin de girilmesi gerekmektedir. Tektırmaklı hayvanların en geç doğdukları yılın 31 Aralık tarihine kadar ve her durumda en geç 6 ay içerisinde kimliklendirilmesi gerekmektedir. Transponder hayvanın 2 kürek kemiği arasına uygulanmaktadır. Yerleştirildikten sonra kimlik belgesindeki bilgiler 15 haneli kimlik numarası, doldurulmaktadır. Üye devletler tarafından yetkilendirilen kimliklendirmeden sorumlu birlikler aşağıdaki bilgileri üye devletler tarafından oluşturulan veritabanına girmelidir:

- Hayvana ait numara
- Tür
- Cinsiyet
- Renk
- Doğum tarihi
- Doğum ülkesi
- Kimlik belgesinin düzenlenme tarihi
- Kimlik belgesini düzenleyen kişi
- Kimlik belgesinin yenilenmesi ile ilgili bilgi
- Damızlık ve üretim amaçlı ya da safkan amaçlı beslendiği
- Ölüm tarihi

D.1.4. Domuzların Kimliklendirilmesi

Domuzların kimliklendirilmesi sistemi aşağıdaki unsurları kapsamaktadır:

- Kulak küpeleri ya da dövme
- Her işletmede kayıtların tutulması
- Ulusal seviyede bilgisayarlı veri tabanı

İlgili Mevzuat

2006/80/EC sayılı Komisyon Direktifi, 2000/678 sayılı Tüzük ve 2008/71/EC sayılı Konsey Direktifi

İlgili mevzuat uyarınca üye devletler kendi bölgelerinde domuz barındıran tüm işletmelerin güncel kayıtlarını tutmalıdır. İşletme sahiplerinin de kayıt tutması gerekmektedir. Bu Kayılarda tüm hayvan hareketleri, doğum, ölüm ve kimlik numaralarının hareket tarihleri ile birlikte kaydının tutulması gerekmektedir. Hayvanların doğum işletmesini terk etmeden önce dövme ya da küpe ile kimliklendirilmesi gerekmektedir. İthal edilen hayvanların da 30 gün içerisinde işaretlenmesi aksi takdirde ikinci bir harekete izin verilmemesi gerekmektedir.

D.1.5. Petlerin Kimliklendirilmesi

Hayvan sağlığı sertifikası ile (AB pasaportu) ilişkilendirmenin teminat altına alınması için üye devletler arası hareketlerde petlerin elektronik transponder ile kimliklendirilmiş olması gerekmektedir. 2011 yılına kadar olan geçiş süresinde dövme uygulamasına izin verilmektedir. İlgili hükümleri 998/2003 sayılı Tüzük ile belirlenmektedir.

D.2. TRACES Sistemi

TRACES sistemi hayvan sağlığı ve halk sağlığı ile ilgili bir risk yönetim sistemidir, gerek Topluluk gerekse üçüncü ülke kaynaklı olsun hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin ticaretinde veterinerlik ile ilgili tüm bilgilerin merkezi bir serverda toplanmasına imkan vermektedir. Ayrıca

üye devletlerin ve üçüncü ülkelerin veteriner otoriteleri için uygulanmakta olan yasal düzenlemelerin güncel haline ulaşılmasını sağlayarak hayvan sağlığı sertifikasyonuna ilişkin destek vermektedir. TRACES olarak bilinen Entegre Kompüterize Veteriner Sistemi geliştirilmesine ilişkin düzenlemeler 2003/623/EC sayılı Komisyon Kararı ile belirlenmiştir.

TRACES (Trade control and expert system- ticaret kontrol ve eksper sistemi) AB içerisinde ve üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin hareketlerinin izlenmesine yönelik tek bir elektronik veri tabanı olup aynı zamanda söz konusu ürünlerin ve hayvanların ticaretine ilişkin rehber veri temin etmektedir. TRACES'ın temel özellikleri bilginin elektronik olarak iletilmesi, mevcut duruma ilişkin rehber verilerini merkezi yönetimi ve diğer bilgi sistemleri ile uyumlu olması ve çok lisanlı olmasıdır. Böyle bir sistem sağlık sertifikalarının ya da hayvanlara ve hayvansal ürünlere eşlik eden belgelerin hazırlandığı yetkili otoriteler ve varış yerindeki üye devlet yetkili otoritesi arasında hayvan sağlığı ve refahına ilişkin bilgi alışverişinin sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu hayvanların ve hayvansal kökenli ürünlerin izlenmesini geliştirmekte, karar alma sürecini desteklemekte, bir hastalığın ya da enfeksiyonun kaynağının hızlı bir şekilde izlenmesine ve dolayısıyla yayılmasının önüne geçilmesine imkan tanımakta, risklerin değerlendirilmesini merkezileştirmekte, veteriner otoritelerine güncel referans verileri temin etmekte ve ekonomik işletmecileri sisteme entegre ederek idari yükü azaltmaktadır.

TRACES sistemindeki bilgiler kısmen aşağıdaki belgelerden temin edilmektedir:

- Üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvanlar için Ortak Veteriner Giriş Belgeleri (common veterinary entry documents -CVED) (Transitlerin ve daha başka üçüncü ülkelerin de dahil olduğu durumları da kapsamaktadır);
- Üçüncü ülkelerden ithal edilen ve AB'nden transit geçiş yapacak ürünler için CVED;
- Tüm reddedilen konsinyeler için düzenlenen CVED;
- Topluluk mevzuatı ile öngörüldüğü durumlarda hayvan ve hayvansal kökenli ürünlerin Topluluk içi ticaretine ilişkin sağlık sertifikaları.

Sistem ayrıca üye devletler tarafından alınan kısıtlayıcı önlemler ilişkin güncel referans verileri de ihtiva etmektedir.

İşleyiş

Ekonomik işletmeciler bağlı oldukları yetkili otoriteye kayıtlı olmaları durumunda TRACES sistemine entegre olabilmektedir. Hayvan nakletmek istedikleri zaman hayvan ve hayvansal ürün, varış yeri ve nakil aşamaları ile ilgili tüm bilgileri ihtiva eden standart formatta bir elektronik formu doldurmaları gerekmektedir. Topluluk içi ticaret söz konusu ise ilgili bilgiler menşe üye devleti yetkili otoritesine iletilmektedir ve formun içeriği kontrol edildikten sonra otorite nakli reddedebilir ya da geçerli kılabilir. Uygun olması durumunda menşe üye devlet ve varış üye devleti resmi dillerinde sağlık sertifikası ve hayvan refahına ilişkin rota planı düzenlemektedir. Olumlu karara istinaden işletmeci nakli gerçekleştirmektedir.

Hayvanların ya da hayvansal kökenli ürünlerin ithalatı ya da transit geçişinin söz konusu olduğu durumlarda Sınır Kontrol Noktasında hayvanları ve ürünleri ve veteriner ithalat belgelerini kontrol eden yetkili TRACES veri tabanına AB topraklarına giriş için izin ya da girişin reddi ile ilgili karar dahil gerekli bilgileri girmekle ve CVED düzenlemekle yükümlüdür. Tüm bu bilgiler varış üye devleti veteriner otoritesine, transit ülkesinin/ülkelerinin merkezi veteriner otoritelerine ve uygun olan tüm kontrol noktalarına iletilmektedir. Böylelikle nakil esnasında ve varış yerinde kontrollerin yürütülmesi mümkün olabilmektedir. Sistem kullanıcılarına ücretsizdir.

Karar alma sürecine yardımcı olmak üzere hayvansal ürünün ve hayvanın tipine göre güncel sertifikasyon şartları, korunma önlemlerine ilişkin işlevsel bilgi, sıklaştırılmış kontroller ve aynı tipten sınırda reddedilen konsinyelere ilişkin bilgiler otomatik olarak temin edilmektedir.

TRACES sistemi veteriner otoriteleri arasında veri ağı kuran ANIMO (hayvan hareketleri bildirim sistemi) sisteminin yerini almıştır ve SHIFT sisteminin işleyişe yönelik unsurlarını entegre

etmiştir. TRACES ile getirilen en büyük yenilik veteriner sertifikalarının ve ithalat belgelerinin yetkili otoriteler arasında AB'nin tüm resmi dillerinde çalışarak elektronik olarak alışverişinin sağlanması, gümrük sistemleri ile bilginin karşılaştırılabilmesinin sağlanması ve uygulanan tüm yasal düzenlemelerin merkezi olarak güncellenmesidir.

TRACES sisteminin kontrolünden ve geliştirilmesinden Komisyon sorumlu olup ANIMO sistemi üye devlet ve özel şirketler arasında yapılan sözleşmeye dayanmakta idi.

E. Hayvan Besleme, Yem ve Katkı Maddeleri

AB'nde tarımsal gıda sektörü her yıl yaklaşık 120 milyon ton hayvan yemi üretmektedir. Hayvan sağlığını ve dolayısıyla gıda güvenliğini etkilediğinden hayvan beslemede iyi kalite hayati öneme sahiptir. İnsan ve hayvan sağlığına atfedilen önemin ağırlığını artırmaya yönelik olarak hayvan yeminin etiketlenmesi ve dolaşımına ilişkin mevzuat geliştirilmiştir. Yem maddelerinin hijyeni ve izlenmesine ilişkin kurallara ilaveten AB hayvan yemlerinde bulunabilecek belirli maddelerin miktarlarını sınırlandırabilmekte ve hatta yasaklayabilmektedir. Bu kapsamda yem materyalleri ve karma yemlere ilişkin kurallar belirlenmiştir. Üretilen yemin insan ya da hayvan sağlığı ya da çevre için bir tehlike arz etmemesi gerekmektedir. Yasaklı yem materyali ile istenmeyen maddeler için azami seviyelerin bulunduğu bir liste hazırlanmıştır. Diyet yem maddeleri ve tıbbi ürün ihtiva eden yem maddeleri için özel kurallar belirlenmiştir. AB işlenmiş hayvan proteininin gıda üretmek amaçlı beslenen hayvanlar için üretilen yem maddelerinde kullanımını yasaklamış, ruminantlar dışındaki hayvanlar için balık ihtiva eden yemler için istisnalar getirmiştir. İzin verilen yem katkı maddeleri kayıt sistemi oluşturulmuştur ve yeni yem katkı maddeleri için Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) tarafından risk değerlendirmesi de dahil izin prosedürünün yürütülmesi şartı getirmiştir. Üretimin her aşamasında hijyen kuralları üye devletler arasında uyumlaştırılmış olup bu, yem işletmelerinde HACCP uygulamalarını da kapsamaktadır.

Yem Hijyeni Şartları

183/2005 sayılı Tüzük ile düzenlenmektedir. Tüzük en son Mart 2009 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Tüzük yem işletmecilerine yem hijyeni, yem izlenebilirliği ve işletmelerinin kayıt ve onayları ile ilgili yükümlülükler uymaları yükümlülüğü getirmektedir. Amaç yemin iyi kalitede ve güvenilir olmasını temin ederek yüksek seviyede hayvan ve insan sağlığı koruması sağlamaktır. Tüzük yemin birincil üretiminden başlayarak dağıtımına, ithalatına ve gıda elde edilen hayvanların beslenmesi konularına ilişkin düzenlemeler getirmektedir.

İşletmeciler yem güvenliğini azaltacak tehlikeleri üretimin her aşamasında önlemeli, azaltmalı ya da bertaraf etmeli, alınan önlemlerin kayıtlarını tutmalı ve HACCP prensiplerini uygulamalıdır. Bu prensipler güvenliğin sağlanması için tehlike analizi aracılığıyla kritik noktaların tespiti. İşletmeciler kendi kontrol mekanizmalarını oluşturmalıdır. İşletmelerini kayıt ettirmeli ve kontrollerde yetkili otorite ile işbirliği yapmalıdır.

Her üye devlet yetkili otoritesi onaylı işletmelerinin listesini tutmalıdır. Faaliyetleri ile gerekli şartlara uymayan işletmelerin onayları askıya alınmakta ya da iptal edilmektedir. İşletmeler üçüncü ülkenin gıda ve yem kontrollerine ilişkin 882/2004 sayılı Tüzük uyarınca hazırlanan üçüncü ülke listesinde bulunmasına ve söz konusu işletmenin üçüncü ülkede kayıtlı olması ve hijyen standartlarını karşıladığı ile ilgili teminat vermesi durumunda ithalat yapabilmektedir.

Yem Materyali

Yem materyallerinin dolaşımı 96/25 sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Direktif uyarınca yem materyalleri ile ilgili üretici, paketleyici, ithalatçı, satıcı ya da dağıtıcının sorumlu tutulabileceği özellikleri ya eşlik eden belgede ya da konteynır üzerindeki etikette görülebilir, okunabilir bir şekilde yer almadan dolaşıma çıkamamaktadır. Gerekli bilgiler materyalin adı, tanımı, üretici ve sorumlu kişinin adı adresi, onay numarasıdır. Direktifte ayrıca dolaşıma çıkabilecek yem materyali listesi verilmektedir.

Hayvan Yeminde İstenmeyen Maddeler

2002/32 sayılı Direktif ile hayvan yeminde istenmeyen maddelerin azami seviyeleri belirlenmektedir. Bu seviyelerin aşılması durumunda üye devletler maddelerin kaynağının tespitine yönelik araştırma yapmalı ve sonuçlar ve alınan önlemler ile ilgili Komisyonu bilgilendirmelidir.

Karma Yem Maddelerinin Pazarlanması

79/373/EEC sayılı Direktif ile düzenlenmektedir. Yemlerin üzerinde bulunması gereken zorunlu bilgileri, tercihe bağlı bilgileri, oranlarını kapsamlı, raf ömrü ile ilgili koşullar belirlenmekte ve yem maddelerinin pazarlanmasına ilişkin genel hükümler Ekte düzenlenmektedir.

Resmi Yem Kontrolleri

178/2002 sayılı Tüzük ile düzenlenmektedir. Kontrollerin üretimin her aşamasında yapılması ve üye devletlerin yem ve gıda kanunu ile uyumluluğu doğrulaması gerekmektedir. Üye devletler resmi kontrolleri yürütmekle sorumlu yetkili otoriteyi belirlemektedir. Yetkili otorite şeffaflığı ve gizlilik prensiplerine uygun olarak kontrolleri yürütmeli ve kamuyu bilgilendirmelidir. Örneklem metodları ile analiz metodları Topluluk mevzuatı ile uyumlu olmalı, risk teşkil eden yemlerin tespiti durumunda alınmak üzere acil eylem planları geliştirilmelidir. İthal edilen yemler düzenli olarak resmi kontrollere tabi tutulmalıdır. Resmi kontrollerin finansmanı için üye devletler yeterli kaynak aktarımında bulunmalıdır. Denetim ücretleri ile ilave denetimlerin ücretleri işletmeciler tarafından karşılanmaktadır.

Hayvan Beslemede Katkı Maddelerinin Kullanımı

1831/2003 sayılı Tüzük ile yem katkılarının pazara sürülme izinlerine, etiketleme ve gözetimlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bu Tüzük antibiyotik katkılarını yasaklayan Topluluk mevzuatını da tamamlamaktadır.

Katkı maddeleri aşağıdaki kategorilere ayrılmaktadır:

Teknolojik katkı maddeleri (örn. Koruyucular, antioksidanlar, emülsiyon maddeleri, sabitleştiriciler, asit regülatörleri, silaj katkıları)

- Duyusal katkı maddeleri (örn. Tatlandırıcılar, renklendiriciler)
- Besleyici katkı maddeleri (örn. Vitaminler, mineraller, aminoasitler, iz elementler)
- Zooteknik katkı maddeleri (örn. Sindirilebilirliği arttıran maddeler, bağırsak florası sabitleyicileri)
- Coccidiostatlar ve histomonostatlar

Hayvan yemlerinde kullanılması istenilen katkı maddeleri için pazara sürülmeden önce EFSA'dan izin alınması gerekmektedir. Onay başvuruları Komisyona iletilmektedir. Başvuruya başvuru sahibinin isim ve adresi, üretim metodunun tanım, katkı maddesinin kullanılma ve üretilme amacı, pazara sürmeye ilişkin önerilen koşullar gibi bilgilerin ilave edilmesi ve başvuranın TRL'na örnek göndermesi gerekmektedir. Başvuranın aşağıdaki koşulları ispatlaması durumunda izin verilmektedir:

- Katkı maddesinin hayvan yetiştiriciliğine ya da yemin özelliklerine olumlu etkisinin olduğu
- Katkı maddesinin insan, hayvan ve çevreye zararlı etkilerinin olmadığı
- Katkı maddesinin sunumu ve tanıtımının tüketiciye zarar verecek ya da yanlış yönlendirecek şekilde olmadığı.

TRL raporunun değerlendirilmesinden sonra EFSA 6 ay içerisinde başvuruya ilişkin görüşünü

hazırlamaktadır. EFSA görüşü çerçevesinde Komisyon katkı maddesi için onay verip vermeyeceğini karara bağlamaktadır. İzinler, katkı maddelerinin zooteknik, koksidiostat ve histomonostat kategorilerine girmesi durumunda izin sahibine verilmekte, diğer kategorilere ait olması durumunda izin sahibine verilmeyen izinler kapsamında verilmekte olup her iki izin türü de 10 yıl süre ile geçerlidir. TRL analiz ücreti her başvuru için 6000 € tutarında olup başvuru sahibince karşılanmaktadır.

TSE'den Korunma, Kontrol ve Eradikasyonuna İlişkin Yemle İlgili Düzenlemeler

999/2001 sayılı Tüzük büyükbaş hayvanların beslenmesinde hayvansal protein ve hayvansal protein ihtiva eden yemlerin kullanılmasını yasaklamaktadır. Yine işlenmiş hayvan proteini, ruminant kökenli jelatin, hayvansal kökenli kan ürünleri, hidrolize protein, dikalsiyum ve trikalsiyum fosfatların yemlerde kullanımı yasaktır. Bu kısıtlamalar 1774/2002 sayılı insan tüketimi için uygun olmayan hayvansal yan ürünlere ilişkin Tüzüğe uygun olarak işleme tabi tutulmuş belirli yem maddelerini ve proteinleri kapsamamaktadır. İhracatta da aynı koşullara uyulması gerekmektedir. Bu kapsamda ruminantların beslenmesinde süt ve süt ürünleri, kolostrum, yumurta ve yumurta ürünleri, ruminant olmayan hayvanlardan elde edilen jelatin yemlerde kullanılabilir.

Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) ihtiva eden yemlerin üretimi EFSA tarafından onay alınmasına bağlıdır, bu tip yemlerin etiketlerinde GDO ihtiva ettiğinin belirtilmesi, GDO kalıntılarının bulunması durumunda ise bu oranın % 0.9'u geçmemesi gerekmektedir. Geçmesi durumunda etikete GDO bulunduğu ibaresinin eklenmesi gerekmektedir. Buna ilişkin hükümler 1829/2003 sayılı Tüzük ile belirlenmiştir.

1774/2002 sayılı insan tüketimi için uygun olmayan hayvansal yan ürünlere ilişkin Tüzük kapsamında hayvansal yan ürünler 3 kategoriye ayrılmıştır. Tüzük Bu ürünlerin toplanması, nakli, depolanması, işlenmesi ve imhası ile bunlardan elde edilen ürünlerin pazara sürülmesi ve ihracatına ilişkin koşulları belirlemektedir. Sadece 3. Kategoride bulunan hayvansal yan ürünlerin işlenerek yem üretilmesine izin verilmektedir. Pet yemi üreten tesislerin yetkili otorite tarafından onaylanması ve kontrolleri tabi olması gerekmekte ve yan ürünlerle ilgili hijyen önlemleri getirilmektedir.

90/167/EEC sayılı Konsey Direktifi ile tıbbi ürün ihtiva eden yem maddelerinin hazırlanması, pazara sürülmesi ve kullanımına ilişkin koşullar belirlenmiştir.

82/471/EEC sayılı Konsey Direktifi ile hayvan beslemede kullanılan belirli proteinlerin özellikleri ortaya konmuştur.

93/74/EEC sayılı Konsey Direktifi ile özel besleyici olarak kullanılan (diyet yemler gibi) yem maddelerine ilişkin düzenlemeler getirmektedir.

F. Veteriner Tıbbi Ürünler

F.1. Veteriner Tıbbi Ürünlerin Üretimi, Pazarlanması, Dağıtım ve Kullanımı

Avrupa Farmasötik düzenleyici çerçevesi ister veteriner farmasötikleri olsun ister veteriner aşıları olsun veteriner tıbbi ürünlerin pazarlanmasına ilişkin farklı yollar öngörmektedir:

- Merkezi Prosedür: Tüm başvuruların Avrupa İlaç Ajansına yapılmasıyla temin edilen verilerin kalitesinin, güvenliğinin ve etkinliğinin değerlendirmeye tabi tutulması sonrasında Komisyon tarafından düzenlenmek üzere Topluluk pazarlama izni verilmesi tavsiyesinde bulunulmasıdır. Topluluk pazarlama izni 27 üye devlette geçerlidir.
- Karşılıklı Tanıma Prosedürü ya da Merkezi Olmayan Prosedür: Başvuruların değerlendirmesinin referans bir üye devlet tarafından yapılması ve bunun ilgili üye devlet tarafından tanınması ile ilgili üye devletin sayısına bağlı olarak 27 üye devletten ikisinde ulusal pazarlama izninin verilmesi.

- Tek Başına Ulusal Prosedür: Başvuruların sadece tek bir üye devlete yapıldığı prosedür

İlgili veteriner tıbbi ürünün kalite, güvenlik ve etkinlik açısından bilimsel değerlendirmesi yapıldıktan sonra söz konusu ürünün risk/fayda dengesinin değerlendirilmesi olumlu bulunursa pazarlama izni verilmektedir.

Yasal çerçeve bunlara ilaveten üretim, ithalat, toptan satış, dağıtım, bulundurma, hazırlama, farmakovijilans (Günlük klinik uygulamada ilaçların güvenliği ile ilgili klinik verilerin toplanması, ilaç uygulamasında karşılaşılan sorunların takibi, sorumlu nedenlerin saptanması, tanınması, araştırılması, kaydedilmesi, duyurulması ve gerekli önlemlerin alınması- ilaçların her türlü arzu edilmeyen etkilerinden korunma ve bunların araştırılması) ile ilgili hükümleri de kapsamaktadır.

Veteriner tıbbi ürünlere ilişkin Topluluk kurallarını 2001/82/EC sayılı Direktif kapsamaktadır. Direktif ürünlerin üretim, pazara sürme, dağıtım ve kullanımına ilişkin kuralları kapsamaktadır. Tıbbi ürün ihtiva eden yem maddeleri, inaktive edilmiş immünolojik tıbbi ürünler, eczanelerde hazırlanan tıbbi ürünler, radyoaktif izotop ihtiva eden tıbbi ürünler ve yem maddelerine ilave edilen belirli katkı maddeleri ise bu mevzuatın kapsamı dışındadır. Veteriner tıbbi ürünlerin tanımı 2004 yılında değiştirilmiştir. Pazarlama izni olmadan hiçbir veteriner tıbbi ürünü pazara sürülemez. Ciddi bir hayvan hastalığı salgınında ancak istisna tanınması mümkün olabilmektedir. Hayvansal kökenli ürünlerin temin edildiği türleri hedefleyen tıbbi ürünlerin pazarlanmasına ancak içerdikleri aktif maddelerin 2377/90 sayılı Tüzük ile ortaya konan listeye (hayvansal kökenli gıda maddelerinde veteriner tıbbi ürün kalıntı miktarları) dahil olması durumunda izin verilmektedir. Hayvanlara pazarlama izni olmayan ürünlerin uygulanması (ürün denemesi hariç) yasaktır. Tedavi için tıbbi ürünün mevcut olmaması durumunda gıda amaçlı üretilen hayvanlara olmamak koşuluyla başka türden hayvanlara başka koşullar için uygulanmasına izin verilen veteriner tıbbi ürünlerin, insan kullanımı için izin verilen tıbbi ürünlerin ve acilen üretilen veteriner tıbbi ürünlerin uygulanmasına istisnai olarak izin verilebilmektedir.

Pazarlama izni başvurularına tıbbi ürünün kompozisyonu, özellikleri, üretim metodu, terapötik etkileri, yan etkileri, kontrendikasyonları, atılma süresi, kontrol metotları, toksikolojik ve farmakolojik testlerin, klinik deneylerin sonuçları, başka bir üye devlette alınan pazarlama izninin ya da reddedilen pazarlama izni başvurusunun örneği gibi birçok belge ile desteklenmesi gerekmektedir. Pazarlama izni verilmesine ilişkin prosedürün 210 gün içerisinde tamamlanması gerekmektedir. Tek bir üye devletten fazla üye devlette pazarlanmak üzere yapılan başvurular merkezi prosedür ile değerlendirilmektedir. Tek bir üye devlete başvuruda bulunulmuşsa üye devlet başvuran tarafından verilen bilgiler kontrol edilmekte, laboratuvar testleri yapılarak ilave bilgi talep edilebilmektedir. Üye devletler her başvuru ile ilgili kayıtları tutmakla yükümlüdür. Pazarlama izinleri daha sonra yenilenebilmek üzere 5 yıl süre ile geçerlidir. İthalat ve üretim izni için başvuruların 90 gün içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Veteriner tıbbi ürünlerin paketleri ve etiketleri aşağıdaki bilgileri ihtiva etmelidir:

- Ürünün ismi ve kompozisyonu,
- Üreticinin üretim seri numarası ve pazarlama izin numarası
- Pazarlama izni sahibinin isim ve adres,
- Hangi tür hayvanlarda kullanılmak üzere üretildiği,
- Gıda elde edilen hayvanlarda atılma süresi
- Son kullanım tarihi
- Özel uyarılar
- “sadece hayvan tedavisi için” ibaresi

Veteriner tıbbi ürünlerin toptan satışı da izne tabidir ve başvuruların 90 gün içerisinde sonuçlandırılması gerekmektedir. İzinin verilmesi için başvuru sahibinin gerekli personel ve

ekipmana, tesislere haiz olması gerekmektedir. İzin sahiplerinin ilaçların pazardan geri çekilebilmesi için bir acil durum planının olması gerekmektedir. İzin sahibi tüm ticari hareketleri kaydetmelidir. Pazarlama izni ve kayıt şartı perakende satışlar için de geçerlidir. Resmi kısıtlamalara tabi ürünlerin, gıda üreten hayvanlarda kullanılmak üzere tıbbi ürünlerin, hayvanlara, insanlara ve çevreye risk teşkil etmemesi için özel önlemlerin alınması gereken ürünlerin, net bir ön teşhisi gerektiren ürünlerin, gıda elde edilen hayvanlar için müstahzarların, 5 yıldan az bir süre için izin verilen aktif maddeleri ihtiva eden yeni veteriner tıbbi ürünlerin hazırlanabilmesi için reçeteye gerek vardır.

Üye devletleri bir farmakovijilans sistemi kurması ve olumsuz etkilere ilişkin verileri bu sisteme kaydetmesi gerekmektedir. Pazarlama izni sahiplerinin bu konuda uzman kişileri istihdam etmesi ve bu kişilerin yetkili otoriteye bilgi vermesi gerekmektedir. İzin sahibi şüpheli ciddi yan etkileri 15 gün içerisinde yetkili otoriteye bildirmek ve kayıtlarını tutmakla yükümlüdür.

F.2. Veteriner Tıbbi Ürünler İçin İyi Üretim Uygulamaları

91/412/EEC sayılı Komisyon Direktifi ile ortaya konmuştur. Üretilen tıbbi ürünlerin bu mevzuat ile belirlenen esaslar ve rehberler çerçevesinde üretilmesi gerekmektedir. Esaslar ve rehber temel olarak personel, tesis, ekipman, üretim, belgeleme, kalite kontrolü, devir, denetimler, şikayet ve ürünün toplatılması konularıyla ilgilidir. Üreticilerin personel, tesisler ve ekipman gibi konuları içeren bir kalite garanti sistemi geliştirmesi bu kapsamda eğitim, hijyen uygulamalarına dikkat edilmelidir. Üretim daha önceden belirlenen üretim talimatları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Üretime ilişkin faaliyetlerle ilgili bir belgeleme sistemi oluşturulmalıdır ve her partiye ilişkin kayıtlar tutulmalıdır. Bir kalite kontrol departmanı oluşturulmalı ve her son ürün partisinden örnekler saklanarak kullanma tarihinin bitiminden sonra en az 1 yıl saklanmalıdır, ayrıca bazı ham madde örneklerinin de 2 yıl süre ile saklanması gerekmektedir. Üye devletler tarafından koşullara uygunluğun tespiti için denetimler gerçekleştirilmelidir. Üreticiler şikayetlerin kaydedilmesi ve incelenmesine yönelik bir sistem kurması ve ürünün geri toplatılmasına yönelik etkili bir sisteminin bulunması gerekmektedir.

F.3. Hayvansal Kökenli Ürünlerde Veteriner Tıbbi Ürün Kalıntıları

Gıda elde edilen hayvanlara uygulanan veteriner tıbbi ürün kalıntılarına ilişkin kurallar halk sağlığını korumayı amaçlamaktadır. 2377/90 sayılı Konsey Tüzüğü veteriner tıbbi ürünlerde kullanılan farmakolojik olarak aktif maddeleri halk sağlığına olan etkileri temelinde sınıflandırmaktadır. Gıda elde edilen hayvanlarda veteriner tıbbi ürünlerin izin verilen azami kalıntı limitlerinin-seviyelerinin belirlenmesine ilişkin Topluluk prosedürlerini ortaya koymaktadır. Tüzükte hayvansal kökenli gıda maddelerine izin verilmeyen veteriner tıbbi ürün kalıntıları belirlenmekte, izin verilenlerin ise azami seviyeleri tespit edilmektedir. Veteriner tıbbi ürünlerde kullanılan farmakolojik olarak aktif maddeler bu çerçevede 4 kategoriye ayrılmıştır:

- Azami kalıntı limitlerinin belirlenmiş olduğu maddeler (ek-1)
- Azami kalıntı limitlerinin belirlenmesine gerek olmayan maddeler (ek-2)
- Geçici olarak azami kalıntı limitlerinin oluşturulabileceği maddeler (ek-3)
- Tüketici sağlığı için risk teşkil ettiğinden azami kalıntı seviyelerinin oluşturulamayacağı maddeler (ek-4)

Ek 1, 2 ve 3'e bir maddenin ilave edilebilmesi için Avrupa İlaç Ajansı'na başvuruda bulunulması gerekmektedir. Başvuruya güvenlik ile ilgili bilgilerin ilave edilmesi gerekmektedir.

F.4. Hayvanlarda kullanılmak üzere tıbbi ürün ihtiva eden yem maddelerinin üretilmesi ve pazarlanması

90/167/EEC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Sadece izin verilen tıbbi ürün ihtiva eden premikslerin tıbbi ürün ihtiva eden yem maddelerinin üretimi için kullanılmasını öngörmektedir. Üreticilerin gerekli tesis, personel, ekipmana haiz olmaları gerekmektedir. Ürünün kalitesinden üretici sorumludur. Etiketleme ile ilgili topluluk mevzuatı uyarınca kapalı paketlerde satışına

izin verilmekte ve işletmelerin kayıt tutması gerekmektedir. Tıbbi ürün ihtiva eden premikslerin ticaretine ilişkin veteriner kontrolleri ve güvenlik önlemleri 89/662/EEC sayılı Direktifle düzenlenmektedir.

G. Araştırma

AB hayvan sağlığı alanında araştırmaları birbirini takip eden çok yıllık Çerçeve Programlar kapsamında 1984 tarihinden bu yana desteklemektedir.

Şu anda yürürlükte olan 7. Çerçeve Program'da (2007-2013) "Gıda, Tarım ve Balıkçılık, Biyoteknoloji" isimli 2. Tema bütün gıda zincirini kapsamaktadır ve "biyolojik kaynakların sürdürülebilir üretimi ve idaresi" faaliyeti altına genetik bilginin araştırılması, yeni yetiştirme metotları, hayvan refahı, enfeksiyöz hastalıkların ve zoonozların kontrolünde yaklaşımların iyileştirilmesi anlaşılması, hastalıklardan korunma, hastalıkların kontrolü ve izlenmesi için araçlar, bilinen ya da yeni bulaşıcı hayvan hastalıklarının ekolojisi, hayvansal atıkların güvenilir imhası ve geliştirilmiş hayvansal yan ürün idaresini ilave etmiştir. Buna ilaveten "çataldan çiftliğe: gıda, sağlık" faaliyeti gıdalarda kalite ve güvenliğin geliştirilmesi, gıda ve yemin izlenebilirliği konuları ilave edilmiştir.

Araştırmaların başlıkları Topluluk Politikalarının ihtiyaçları doğrultusunda ve EFSA'nın görüşleri ve ilgili Teknoloji Platformlarının Stratejik Araştırma Gündemleri göz önünde bulundurarak Araştırma Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmektedir.

H. Bilim

Topluluk bilimsel mükemmellik, bağımsızlık, açıklık ve şeffaflık prensiplerine bağlıdır. EFSA risk değerlendirmesi ve Komisyona bilimsel destek verilmesinden sorumlu bağımsız bir kurumdur.

Özellikle:

- EFSA'nın Hayvan sağlığı ve refahı bilimsel paneli hayvan sağlığı ve refahı ile ilgili tüm alanlarda ve öncelikle balık dahil gıda elde edilen hayvanlarla ilgili bilimsel görüş vermektedir.
- EFSA'nın Biyolojik Zararlılar Bilimsel Paneli gıda güvenliği ve gıda kaynaklı hastalıklar ile ilgili biyolojik tehlikelerle ilgilenmektedir. Sorumlulukları zoonozlar, TSE, gıda mikrobiyolojisi, gıda hijyeni ve buna eşlik eden atık idaresi konularını kapsamaktadır.
- EFSA'nın Katkı maddeleri ve hayvan yemlerinde kullanılan maddeler bilimsel paneli bu maddelerin güvenliği/etkinliğine ilişkin bilimsel görüş vermektedir. Panel hedef türleri, kullanıcıyı, tüketici ve çevre faktörlerini göz önünde bulundurarak bu maddelerin güvenliği ve etkinliğini değerlendirmektedir.

Buna ilaveten, Hayvan hastalıkları ile ilgilenen Ulusal Referans ve Topluluk Referans Laboratuvarları arasında bir iletişim ağı kurulmuştur. Uygun hastalık teşhisinin konulabilmesi ve gerekli kontrol ve eradikasyon önlemlerinin alınabilmesi için testlerin bilimsel olarak makul ve yeknesak yürütülmesi çok önemlidir. TRL Topluluktan mali yardım almaktadır.

İ. Mali Konular

Şap Hastalığı ve Klasik Domuz Humması salgınları gibi hayvan hastalıkları hükümetler, çiftçiler ve üretim zincirinde yer alan diğer paydaşlar için büyük ekonomik kayıplara yol açmaktadır.

a. Topluluk mevzuatı uyarınca önemli hayvan hastalıklarının kontrol altına alınmasına yönelik hayvanların öldürülerek imha edilmesi ve besiciye telafi ödemesi yapılması gibi belirli faaliyetler için Topluluk Mali Yardımı

Veterinerlik alanında harcamalara ilişkin 90/424/EEC sayılı Konsey Kararı Topluluk bütçesinden kaynak aktarılmasının zorunlu olduğu hayvan hastalıklarının eradikasyonu ve izlenmesi için

topluluk mali önlemlerinin tümünü bir araya getirmekte ve Komisyona uygulamaya yönelik gerekli önlemleri almak üzere yetki vermektedir. Direktif Topluluk mali yardımının temel olarak aşağıda belirtilen önlemler için ayrılmasına ilişkin prosedürleri belirlemektedir:

- acil durum önlemleri,
- şap hastalığına karşı kampanya
- hayvanların korunması önlemleri
- belirli hastalıkların eradikasyonu ve izlenmesi ulusal programları,
- teknik ve bilimsel önlemler (TRL)

Bu yardım veteriner fonu olarak bilinmektedir. Veterinerlik alanında harcamalar Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu Garanti bölümünden karşılanmaktadır.

Veterinerlik fonu aracılığıyla acil önlemler ve eradikasyon programları dahil hayvan hastalıkları ile mücadeleye AB mali yardımı yıllık ortalama 250 milyon €'dur.

b. Mevzuatın uygulanmasından doğan binaların boşaltılması, hareketlerin engellenmesi gibi mali kayıplar özel olarak sigorta edilmediyse genel olarak çiftçiler ya da duruma göre üretim zincirinde katılan şahıslar tarafından karşılanmaktadır. Ancak üye devletler ya da Komisyon bu kayıplar için çiftçilere belirli koşullar altında destek sağlayabilmektedir.

Şap Hastalığı, Klasik Domuz Humması gibi hayvan hastalıkları salgınlarında veteriner otoriteleri tarafından uygulanan kısıtlamalara bağılı olarak piyasaların ciddi bir şekilde etkilenmesi durumunda, Komisyon tarafından bu bölgelerdeki çiftçileri desteklemek amacıyla istisnai piyasa destek önlemleri alınabilmektedir. Bu önlemlere üye devletler de eşfinansman sağlamaktadır.

Mevzuatın uygulanmasından doğan kayıplar için özel devlet yardımları da verilebilmektedir. Farklı üye devletler arasında rekabet şartlarının bozulmasının önlenmesi amacıyla Komisyon onayı gerekmektedir. Komisyon tarım sektöründe verilecek devlet yardımlarına ilişkin rehber hazırlamıştır.

J. Zootečni

Topluluğun zootečni mevzuatı, ıslah programlarını ve genetik kaynakların korunmasını göz önünde bulundurarak besi hayvanlarının ve genetik materyalinin serbest ticaretini teşvik etmeyi hedeflemektedir. Temel hedef olan besisi yapılan hayvanların serbest ticaretinin sağlanması ve aynı ırktan olan hayvanların soy kütüğüne kaydedilmesi hakkı; yetiştirici birliklerinin tanınması, soy kütüğü kayıtlarının tutulması, pedigree sertifikaları, performans testleri ve genetik değerlendirme ve yetiştiriciliğin kabulü alanlarında üye devletler arasında yasal uyumlaştırma ile temin edilmeye çalışılmıştır.

J.1. İlgili Mevzuat

Büyükbaş Hayvanlar

Temel Direktif	Konsey Direktifi 77/504/EEC
Yetiştirici Birliklerinin tanınması	Komisyon Kararı 84/247/EEC
Soy kütüğüne kayıt	Komisyon Kararı 84/419/EEC
Pedigri sertifikaları	Komisyon Kararı 2005/379/EC
Performans testi ve genetik değerlendirme	Komisyon Kararı 2006/427/EC
INTERBULL	Konsey Kararı 96/463/EC
Yetiştiriciliğin kabulü	Konsey Direktifi 87/328/EEC

Domuzlar

Temel Direktif	Konsey Direktifi 88/661/EEC
Yetiştirici Birliklerinin tanınması	Safkan Komisyon Kararı 89/501/EEC Hibrid Komisyon Kararı 89/504/EEC
Soy kütüğüne kayıt	Safkan Komisyon Kararı 89/502/EEC Hibrid Komisyon Kararı 89/505/EEC
Pedigri sertifikaları	Safkan Komisyon Kararı 89/503/EEC Hibrid Komisyon Kararı 89/506/EEC
Performans testi ve genetik değerlendirme	Komisyon Kararı 89/507/EEC
Yetiştiriciliğin kabulü	Safkan Konsey Direktifi 90/118/EEC Hibrid Konsey Direktifi 90/119/EEC

Küçükbaş Hayvanlar

Temel Direktif	Konsey Direktifi 89/361/EEC
Yetiştirici Birliklerinin tanınması	Komisyon Kararı 90/254/EEC
Soy kütüğüne kayıt	Komisyon Kararı 90/255/EEC
Pedigri sertifikaları	Komisyon Kararı 90/258/EEC
Performans testi ve genetik değerlendirme	Komisyon Kararı 90/256/EEC
Yetiştiriciliğin kabulü	Komisyon Kararı 90/257/EEC

Tektırnaklılar

Temel Direktif	Konsey Direktifi 90/427/EEC
Yetiştirici Birliklerinin tanınması	Komisyon Kararı 92/353/EEC
Yetiştirici Birlikleri arasında koordinasyon	Komisyon Kararı 92/354/EEC
Soy kütüğüne kayıt	Komisyon Kararı 96/78/EC
Kimlik belgesi (pasaport)	Komisyon Kararı 93/623/EEC Komisyon Tüzüğü (EC) No 504/2008
Semen, ova, embriyo için pedigri sertifikası	Komisyon Kararı 96/79/EC

At Yarışları

Temel Direktif	Konsey Direktifi 90/428/EEC
Veri toplanması	Komisyon Kararı 92/216/EEC
At Yarışlarını Koordine eden Otoriteler	

Diğer Hayvanlar

Temel Direktif	Konsey Direktifi 91/174/EEC
----------------	-----------------------------

Üçüncü Ülkelerden İthalat

Temel Direktif	Konsey Direktifi 94/28/EC
Pedigri sertifikaları	Komisyon Kararı 96/509/EC Komisyon Kararı 96/510/EC
Onaylı örgütler	Komisyon Kararı 2006/139

J.2. Safkan Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Konsey Direktifi 77/504/EEC uyarınca Zootečni Daimi Komitesi ařađıdaki hususları belirlemektedir:

- Performans izleme metotları ve sığır ların genetik değ erinin değ erlendirilmesi metotlarını,
- Yetiştirici örgütlerinin ve birliklerinin tanınmasına ilişkin kriterler,
- Soy kütüklerinin oluşturulmasına yönelik kriterler,
- Soy kütüklerine kayıt yapılmasına ilişkin kriterler,
- Pedigri sertifikasına girilmesi gereken bilgiler.

Ü ye devletler Topluluk iç i ticarete hayvanlara ve semen, embriyolarına pedigri sertifikasının eş lik etmesi talebinde bulunabilmektedir. Pedigri sertifikaları olmadan üç ü ncü ÷ lkelerden safkan hayvan ithalatı yapılmasına izin verilmemektedir.

J.3.Safkan Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Konsey Direktifi 89/361/EEC ile Komisyon aşağıdaki hususları ortaya koymaktadır:

- Soy kütüğü tutan yetiştirici örgütlerinin ve birliklerinin tanınması kriterleri,
- Soy kütüklerine kayıt yapılmasına ilişkin kriterler,
- Performans izleme metotları ve koyun ve keçilerin genetik değ erinin değ erlendirilmesi metotlarını,
- Hayvanların semen ova ve embriyosunun kullanılması amacıyla safkan olarak tanınması için kriterler.

J.4. Safkan Domuz Yetiştiriciliği

88/661/EEC, 90/118/EEC, 90/119/EEC sayılı Konsey Direktifleri ile Komisyon aşağıdaki hususları ortaya koymaktadır:

- Performans izleme metotları ve domuzların genetik değ erinin değ erlendirilmesi metotlarını,
- Soy kütükleri ve kayıt defterlerinin oluşturulması kriterleri,
- Soy kütüklerine kayıt yapılmasına ilişkin kriterler,
- Soy kütüğü tutan yetiştirici örgütlerinin ve birliklerinin ve özel işletmelerin tanınması ve izlenmesi kriterleri,
- Domuzların, semen ova ve embriyoların pazarlanması için ü ye devletlerce talep edilebilecek pedigri sertifikalar.

J.5. Tektırnaklı Hayvanların Topluluk İçi Ticaretinde Zootečni ve Soy Kütüğü İle İlgili Koş ullar

90/427/EEC sayılı Konsey Direktifli kayıtlı tektırnaklı hayvanlarda soy kütüğü koş ullarını belirlemekte ve zootečni gerekçesi ile topluluk iç i ticarete engel olunmasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Yine aşağıdaki hususlar ile ilgili koş ullar belirlenmiştir.

- Performans izleme metotları ve genetik değ erinin değ erlendirilmesi metotlarını,
- Soy kütükleri ve kayıt defterlerinin oluşturulması kriterleri,
- Soy kütüklerine kayıt yapılmasına ilişkin kriterler,
- Soy kütüğü tutan yetiştirici örgütlerinin ve birliklerinin tanınması ve izlenmesi kriterleri,
- Pedigri sertifikasına girilmesi gereken bilgiler.

J.6. Tektırnaklı Hayvanlar ve Yarışlar, Topluluk İçi Ticaret

90/428/EEC sayılı Konsey Direktifi kayıtlı tektırnaklı hayvanların yarışmalara katılmak amacıyla ticareti ile yarışmalara katılma koşullarını düzenlemektedir. Yarışma kurallarının hayvanlar arasında ayrımcılık yapacak şekilde düzenlenmemesi öngörülmektedir.

K. Hayvan Refahı

Avrupa Birliği, çiftlikte barındırılan hayvanlar, nakil ve kesim ile ilgili üç temel alanda hayvanların gereksiz acı çekmesini önlemek amacıyla asgari şartları düzenlemiştir. Ayrıca hayvan deneyleri, kürk ticareti konulara ilişkin düzenlemeleri de mevcuttur. 2006-2010 yıllarını kapsayan hayvan refahı faaliyet planı hem AB'nde hem de AB sınırları dışında bu alandaki AB müdahalesini belirlemektedir.

K.1. Genel Strateji- 2006-2010 Hayvan Refahı Faaliyet Planı

28.02.2006 tarihinde yürürlüğe giren Hayvanların Korunması ve Hayvan Refahına ilişkin Topluluk Eylem Planı 2006-2010 yılları arasında AB'nde hayvan refahı ve korumasını geliştirmek ve teminat altına almak amacıyla Komisyonun uygulamayı öngördüğü önlemleri ortaya koymaktadır. Planın hedefi ve yetersiz olan alanlarda tekliflerde bulunmaktadır. Komisyonun hedefleri:

- Hayvan refahına ilişkin mevzuata açıklık getirmek,
- Bu alanda yüksek standartların uygulanmasını teşvik etmek,
- Kaynakların koordinasyonunu arttırmak,
- Araştırma ve hayvan deneylerine alternatif yöntemleri teşvik etmek,
- Hayvan refahına ilişkin AB politikalarını yakınlaştırmak ve koordine etmek.

Faaliyet planı belirtilen hedeflere ulaşılması amacıyla birbiri ile ilişkili 5 ana faaliyet alanı belirlemiştir:

- Asgari standartların yükseltilmesi,
- Araştırma ve hayvan deneylerinin yerini alabilecek metotların teşvik edilmesi,
- Refah göstergelerinin belirlenmesi,
- Profesyonellerin ve halkın genelinin daha iyi bilgilendirilmesinin sağlanması,
- Hayvanların korunmasına yönelik uluslararası girişimlerin desteklenmesi.

Asgari standartların yükseltilmesi ile ilgili olarak son bilimsel gelişmeler ışığında ve uluslararası ortamdaki gelişmeler çerçevesinde mevcut mevzuatın güçlendirilmesi, standartların türleri ve düzenlenmemiş alanları kapsamı, ortak tarım politikası gibi diğer politikalarla ağırlığın hayvan refahına verilmesini desteklemektedir.

Araştırma ve hayvan deneylerinin yerini alabilecek metotların teşvik edilmesi, bu kapsamda araştırma ve faaliyetlere ilişkin bilgileri toplayıp koordine etmek ve bilgi alışverişinde bulunmak üzere bir merkez ya da laboratuvar oluşturulması ve hayvan deneylerine ilişkin olarak Avrupa seviyesinde tanımlanan 3 R Deklarasyonunun (yerine koyma, azaltma ve iyileştirme) uygulanmasını vurgulamaktadır.

Refah göstergelerinin belirlenmesi ile göstergeler aracılığıyla asgari ya da yüksek standartların uygulanmasını temin edilmesi hedeflenmektedir. Plan ayrıca ürünlerin daha yüksek hayvan refahı standartlarında üretilmesini teminen bir etiket oluşturulmasını önermektedir. Plan Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmanın eki hayvan refahı ve korunması protokolünde yer alan esasları karşılamaktadır. Bu protokol hayvanların duygulu yaratıklar olduğunu tanımakta ve tarım, nakliye, araştırma ve iç pazara ilişkin politikaların formülasyonu ve uygulanmasında hayvan refahı çekincelerine önem verilmesini öngörmektedir.

K.2. Çiftlikte Barındırılan Hayvanlar

K.2.1. Çiftlikte Barındırılan Hayvanların Korunması Avrupa Konvansiyonu

78/923/EEC sayılı Konsey Direktifi ile tamamlanmıştır, bu Konvansiyon gıda, yün, deri ya da kürk ve diğerk çiftçilik amaçlı barındırılan ya da beslenen hayvanları kapsamaktadır. Bu hayvanların gereksiz acı çekmesi, barındırılması ile ilgili koşullar, verilen yem ya da aldıkları tedaviler nedeniyle zarar görmesine karşı korumayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için Konvansiyonu imzalayan devletler büyük besicilik yapılan işletmelerde barınma alanları, yem, hayvan sağlığı ve denetimlerinin organizasyonunda belirli kurallara uymakla yükümlüdür. Konvansiyon bir Daimi Komite oluşturarak uygulanmasının izlenmesini ve tavsiye kararları alması yükümlülüğü getirmiştir.

K.2.2. Çiftlik Hayvanlarının Korunması

98/58/EC sayılı Konsey Direktifi ile AB çiftlik hayvanlarının korunmasına ilişkin düzenlemeler getirerek asgari hayvan refahı standartlarını belirlemiştir. Üye devletler aşağıda belirtilen barındırma koşulları ile ilgili hükümlerin hayvan sahipleri ve bakıcıları tarafından uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür:

- Personel: hayvanların bakımından uygun yetenek ve profesyonel uzmanlığı olan yeterli sayıda personel sorumlu olmalıdır.
- Muayene: çiftlikteki hayvanların her gün en az bir kere muayene edilerek hastaların hemen tedavi edilmesi ya da izole edilmesi sağlanmalıdır.
- Kayıtlar: hayvan sahipleri ya da bakıcıları herhangi bir tıbbi tedaviye ilişkin kayıtları en az 3 yıl süre ile tutmalı
- Hareket serbestisi: bağlı ya da kapatılmış, sınırlandırılmış olsalar dahi tüm hayvanlara gereksiz acı ya da yaralanmaya neden olmadan hareket edebilmesi için yeterli alan ayrılmalıdır.
- Bina ve barınma yerleri: kullanılan materyal temizlik ve dezenfeksiyon uygun olmalı, havalandırma, toz seviyeleri, ısı ve nem kabul edilebilir sınırlarda tutulmalıdır. Binalarda tutulan hayvanlar karanlıkta bırakılmamalı ya da sürekli suni aydınlatma kullanılmalıdır.
- Otomatik ve mekanik ekipman: her gün incelenmeli ve suni havalandırma kullanılması durumunda yedek sistemi gerekli havalandırmayı yapabilmelidir.
- Yem, su ve diğerk maddeler: hayvanlara tam ve uygun diyetler verilmeli, yeterli miktarlarda ve düzenli aralıklarla beslenmelidir. Terapi amaçlı, profilaktik amaçlı verilen ya da ıslah amaçlı verilen maddeler dışındaki maddelerin verilmesi yasaktır. Ekipman kontaminasyon riskini asgariye indireyecek şekilde olmalıdır.
- Kastrasyon ile ilgili ulusal kurallar geçerlidir.

K.2.3. Broiler Tavukların Korunması

2007/43/EC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmiştir. 500 broiler tavuktan fazla tavuğu olan işletmeler için geçerlidir.

Tüm işletmeler için geçerli koşullar: Tavukların barındırıldığı kümesler tüm tavukların altlık, yem ve su kanallarına erişimi için müsait olmalı, uygun aydınlatma ve havalandırma yapılmalı ve günde en az iki kere kontrol edilmelidir. Yaralanmış ya da sağlığı kötü tavuklar tedavi edilmeli ya da en kısa zamanda öldürülmelidir. Tedavi maksadıyla yapılanlar dışında cerrahi işlemler prosedürler yasak ancak bazı durumlarda gaga törpülenmesi ve kastrasyona izin verilebilmektedir. Üretici tavuklara, sağlık ve mortalite oranlarına ve tedavilere ilişkin ayrıntılı kayıt tutmalıdır. Üye devletler düzenli olarak uygulamaları denetlemeli ve post mortem muayenede hayvan refahı koşullarının karşılanmadığını tespit ettiği durumda gerekli idari önlemleri almalıdır.

Hayvan varlığı yoğun olan işletmeler: yoğunluk 33 kg/m²'yi aşmamalıdır. Üreticinin ilave kriterleri karşılaması durumunda 42kg/m²'yi aşmamak koşuluyla yoğunluk arttırabilmektedir.

Diğer işletme koşullarına ilaveten üretici yetkili otoriteye ekipman ve işletmeye ilişkin teknik ayrıntıları içeren bilgileri sunmak durumundadır. İşletmelerde uygun ısı, rutubet ve CO₂ ve NH₃ derişimlerinin sağlanması için havalandırma sistemleri, ısıtma ve serinletme sistemlerinin bulunması gerekmektedir. Personel işletme yoğunluğu, hayvan psikolojisi, tavukların bakımı ve acil müdahale ve koruyucu biyo-güvenlik konularında eğitilmelidir.

K.2.4. Yumurtacı Tavukların Korunması

1999/74/EC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmekte olup Direktif yumurtacı tavuklar için asgari refah standartlarını belirlemekte ve 350 yumurtacı tavuktan fazlasını barındıran işletmeler için geçerlidir. 01.01.2002 tarihinden bu yan kurulmuş olan tüm üretim alternatif sistemlerin aşağıdaki koşulları karşılaması gerekmektedir:

- Tüm sistemlerde bulunması gereken ekipman: lineer yemlikler (tavuk başına en az 10 cm) ya da dairesel yemlikler (tavuk başına en az 4 cm), ve sürekli suluklar (tavuk başına en az 2.5 cm) ya da dairesel suluklar (tavuk başına en az 1 cm), her 7 tavuk için en az bir yataklık, uygun tünekler (tavuk başına en az 15 cm) ve tavuk başına en az 250cm² altlıklı alan ayrılması gerekmektedir.
- Tesislerin zeminleri her pençenin yere basan bölümlerini desteklemelidir;
- Tavukların açık alanda serbest bırakıldığı sistemler için özel hükümler getirilmiştir.
- Hayvan yoğunluğu kullanılabilir alan m² başına dokuz yumurtacı tavuğu geçmemelidir.

Kullanılabilir alan uygun olan zemin yüzeyine karşılık gelmektedir ve 31 Aralık 2011 tarihine kadar m² başına 12 hayvan yoğunluğuna izin verilmektedir.

Zenginleştirilmemiş Kafes Sistemlerinde Yumurtacı Tavuk Yetiştiriciliği

1 Ocak 2003 tarihinden itibaren tüm Zenginleştirilmemiş Kafes Sistemlerinin aşağıdaki koşulları karşılaması gerekmektedir:

- Her bir tavuk için 550 cm² boyutunla bir alanın ayrılması
- En az 10 cm X tavuk sayısı uzunluğunda, tavukların kısıtlama olmadan kullanılabileceği yemlik
- Her kafeste uygun sulama sistemi,
- Kafesler kafes alanlarının en az % 65'inin üzerinde en az 40 cm yüksekliğinde ve her noktada 35 cm den daha yüksek olmalıdır.
- Kafeslerin zeminleri her ayağın pençesinin yerle temas eden kısmını destekleyecek şekilde yapılmalıdır ve zemin eğimi en fazla % 14 ve tel kafes dışındaki kafes kullananlar için en fazla % 8 olmalıdır.
- Kafeslere uygun olan tırnak törpüleme aletlerinin yerleştirilmesi gerekmektedir.

Bu tip yetiştiricilik sistemi 1 Ocak 2012 tarihinden itibaren yasaklanmıştır.

Zenginleştirilmiş Kafes Sistemlerinde Yumurtacı Tavuk Yetiştiriciliği

1 Ocak 2002 tarihinden itibaren tüm Zenginleştirilmiş Kafes Sistemlerinin aşağıdaki koşulları karşılaması gerekmektedir:

- Her bir tavuk için 750 cm² kafes alanı, yataklık, gagalayabileceği ve eşeledebileceği altlık, her tavuk için en az 15 cm boyutunda tünek
- En az 12 cm X tavuk sayısı uzunluğunda, tavukların kısıtlama olmadan kullanılabileceği yemlik
- Her kafeste uygun sulama sistemi,
- Kafes katları arasında en az 90 cm ve kümesin zemini ile kafeslerin altı arasında en az 35 cm boşluk olmalıdır.

- Kafeslere uygun olan tırnak törpüleme aletlerinin yerleştirilmesi gerekmektedir.

Üye devletler işletmelere izlenebilirliği teminen numara vermeli ve kayıtlarını tutmalı, hayvan refahı koşullarının karşılanma durumu ile ilgili denetimler yapmalı, raporlarını Komisyona göndermelidir.

K.2.5. Buzağların Korunması

91/629/EEC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Altıdan fazla sayıda buzağı barındıran işletmelerin aşağıdaki koşulları sağlaması gerekmektedir:

- Sekiz haftalıktan büyük olan buzağlar, bir veteriner hekim tarafından sağlığı ve davranışları gerekçesiyle tedavi edilmek üzere izole edilmedikçe tek başına barındırılmamalıdır.
- Buzağların grup halinde barındırılması durumunda, canlı ağırlığı 220 kg'ın üzerinde olan her buzağı için en az 1.5 m²'ye eşdeğer açık alan ayrılmalıdır.

İthalatta aynı koşulların karşılandığını gösteren bir sertifika aranmalıdır. Üye devletlerin yükümlülükleri aynıdır.

K.2.6. Domuzların Korunması

91/630/EEC sayılı Direktif ile düzenlenmekte olup altı adetten fazla domuz barındıran ve 01.01.2003 tarihinden itibaren yeni kurulan ve 01.01.2013 tarihinden sonra tüm işletmeler tarafından karşılanması gereken barınakların inşasında kullanılan materyal, hayvanların dinlenmesi, diğer hayvanları rahatlıkla görebilmesine imkan tanıyan barınak planı, izolasyon ısıtma havalandırma, ışık ve gürültü seviyeleri, domuzların muayenesi, hayvanlar arasında saldırganlığın engellenmesi, temizlik ve dezenfeksiyon ve yemleme ile ilgili asgari standartlar belirlenmiştir. İthalatta aynı koşulların karşılandığını gösteren bir sertifika aranmalıdır. Üye devletlerin yükümlülükleri aynıdır.

K.2.7. Hayvanat Bahçelerinde Vahşi Hayvanların Korunması

1999/22/EC sayılı Direktif ile hayvanat bahçelerinin lisans alabilme koşulları, üye devletlerin yükümlülükleri düzenlenmiştir.

K.3. Nakiller Esnasında Hayvanların Korunması

1/2005 sayılı Konsey Tüzüğü ile düzenlenmektedir. Ekonomik faaliyet olarak nakli yapılacak hayvanları kapsamaktadır. Amacı nakil esnasında gereksiz acı ve yaralanmaya neden olmadan uygun koşulların temin edilmesidir. Bu doğrultuda nakilde yer alan taraflar ve yükümlülükleri, izinlerin verilmesi ve denetimlere ilişkin kurallar belirlenmiştir.

K.3.1. Tarafların Sorumlulukları

Nakilden sorumlu tüm tarafların personelinin uygun bir şekilde eğitime tabi tutulması, şoförlere sınav sonrası sertifika verilmesi gerekmektedir. 65 km.yi geçen tüm nakil işlemlerinde nakliyecilerin yetkili otoritesi tarafından düzenlenmiş izin belgelerini almaları gerekmektedir. Bu onayın alınabilmesi için başvuru sahiplerinin personel, ekipman ve cerrahi müdahale prosedürlere ilişkin belirli kriterleri karşıladıklarını ispat etmeleri gerekmektedir. 8 saatten uzun tüm nakiller için başvuranların şoför ve görevlilerin uzmanlık sertifikaları, kullanılacak nakil aracının onaylandığını gösteren sertifikalar, araç hareketlerinin izlenmesi ve kaydedilmesine ilişkin işlemler ve acil eylem planlarını kapsayan özel belgelere ve uydu izleme sistemi kullanıldığına dair kanıt göstermeleri gerekmektedir. İzinler 5 yıl için geçerlidir ve standart formatta düzenlenerek elektronik veri tabanına kaydedilmektedir. Üye devletler arası uzun nakiller yapan nakliyecilerin standart formatta nakle ilişkin bilgilerin kaydedildiği bir seyir defteri bulundurmaları gerekmektedir. Nakil sırasında yetkili otoriteler tarafından çıkış noktaları ve sınır kontrol noktaları dahil olmak üzere önemli aşamalarda kontroller gerçekleştirilmeli ve buna ilaveten rastgele ya da hedefi belli kontroller yürütülmelidir. Kontroller esnasında izinlerin geçerliliği ve seyir defterine kayıtlı bilgilerin doğruluğu incelenmelidir, Resmi veteriner hekim hayvanların sağlık durumunu ve yolculuğa devam etmek için kondisyonunu muayene etmelidir. Deniz yolu ile nakillerde teknenin durumu ve mevzuata uygunluğu da kontrol edilmelidir.

K.3.2. Hayvan nakillerinde Teknik Kurallar

Tüzük 8 saati geçen nakiller için gerek araçlara yönelik gerekse hayvanların bakımına yönelik daha sıkı kurallar getirmektedir. Araçların en yüksek kalitede ekipman ile donatılmış olmasını, ısı izleme sisteminin bulunmasını, içme suyuna daimi erişim imkanı olmasını öngörmekte ve teknelerdeki koşulları belirlemektedir. 10 günlükten küçük buzağuların, 3 haftalıktan küçük domuz yavrularının ve 1 haftalıktan küçük kuzuların nakli 100 km'yi aşması durumunda yasaktır. Ayrıca gebeliğin son aşamalarında ve doğum sonrası ilk hafta içerisinde dişi hayvanların nakilleri de yasaklanmıştır. Tüzük ile hayvan türüne göre farklı nakil süreleri belirlenmiştir:

Sütten kesilmemiş hayvanlar: 9 saat yolculuk sonrası 1 saat dinlenme 9 saat nakil

Domuzlar: Sürekli suya erişim koşuluyla 24 saat yolculuk

Atlar: Her 8 saatte bir suya erişimle birlikte 24 saat yolculuk,

Büyük ve küçükbaş hayvanlar: 14 saat yolculuk 1 saat dinlenme 14 saat yolculuk

Bu sürelerin tekrarı ancak 24 saat dinlenme sonrasında mümkün olabilmektedir.

K.3.3. Kontrol ya da Mola Noktalarına İlişkin Topluluk Standartları

1255/97 sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Kontrol noktaları hayvanların seyahat süreleri hükümleri çerçevesinde 12 saatten fazla dinlendirildikleri alanları ifade etmekte ve yemleme, sulama, dinlenme, uykuluk, tedavi ve hayvanların indirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Kontrol noktalarına sadece aynı sağlık durumuna sahip hayvanların aynı anda girişine izin verilmektedir. Her kontrol noktası yetkili otorite tarafından onaylanmalıdır. Onaylanabilmeleri için aşağıdaki koşulları sağlamaları gerekmektedir:

- İnşası ve işletilmesi hayvan hastalıklarının yayılmasını önleyecek şekilde olmalı, uygun ve etkin temizlik yöntemleri ve ekipmanı kullanılmalı, her kullanımdan sonra dezenfekte edilmelidir.
- Hayvanların araçtan indirilmesi ve bindirilmesi için kaygan olmayan ve yan korumaları olan uygun ekipman ile donatılmış olmalıdır.
- Kullanılan ekipman ve hayvanlarla teması olan personelin kontrol noktasını dezenfekte olmadan ve temizlenmeden terk etmemesi gerekmektedir.
- Hastalıkların yayılmasını engelleyecek şekilde işleme tabi tutulmadan dışkı, idrar ve altlıklar toplanmamalıdır.

Kontrol noktaları herhangi bir hayvan hastalığı gerekçesiyle kısıtlamaların bulunduğu alanda yerleşik olmamalıdır. Resmi veteriner hekim kontrolü altında olmalı ve her yıl en az 2 kere denetlenmelidir. Hayvan sağlığı ya da hayvan refahı gerekçeleri ile kontrol noktalarının kullanımı ciddi durumlarda askıya alınabilmektedir. Topluluk mevzuatı ile uyumsuzluğun tespit edilmesi durumunda Komisyon da kullanımını askıya alabilir ya da izni iptal edebilir.

Kontrol noktasından her geçişte veteriner hekim tarafından seyir defterine giriş yapılmalıdır.

K.4. Kesimler

K.4.1. Kesim Esnasında Hayvanların Korunması Konvansiyonu

Konvansiyon 88/306/EEC sayılı Konsey Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Evcil tektirnaklıların, ruminantların, domuzların, tavşanların ve kanatlı hayvanların hareketi, dinlendirilmesi, zapt edilmesi, sersemletilmesi ve kesilmesinde hayvanlara mümkün olduğunca düşük acı ve stres verilmesi gerekmektedir. Konvansiyonu onaylayan ülkeler kesimhanelere nakilden kesime kadar olan sürede barındırma ve ritüel kesimler dahil kesim metotlarına ilişkin kurallara uymak durumundadır.

K.4.2.Öldürme veya Kesim Esnasında Hayvanların Korunması

93/119/EC sayılı Konsey Direktifi ile düzenlenmektedir. Direktif kesimhaneler tarafından uygulanması gereken kuralları ve üye devletler tarafından gerçekleştirilecek denetimlere ilişkin işlemleri ortaya koymaktadır.

Topluluğun Faaliyet Planı çerçevesinde hazırladığı COM (2008) 2424 sayılı ve 09.2008 tarihli teklif standart kesim/öldürme işlemlerinin belirlenerek personelin eğitilmesi, yeni ekipmanların kullanımı ile hayvanların korunmasını amaçlamaktadır. Kesim ve hayvan hastalıkları kontrolü çerçevesinde yapılan acil kesim/itlafları kapsamaktadır. Kesimhane işletmecileri hayvanlara bağlı olarak göstergeler kullanarak sersemletme metotlarının etkinliğini değerlendirmelidir. Hayvanların kesimden önce bilincinin yerine gelip gelmediği takip edilmelidir. Bağlama ve sersemletme ekipmanı üreticileri optimum kullanıma yönelik açıklama hazırlamalıdır. Her kesimhaneye Hayvan Refahı Yetkilisi atanmalı ve yetkili mevzuata uygunluğu temin etmelidir. Kesimhane personeline eğitim verilmeli, yetkili otorite tarafından gerçekleştirilen sınav sonucu başarılı olanlara 5 yıl süre için geçerli sertifika verilmelidir. Ulusal düzeyde hayvan refahı referans merkezleri oluşturulmalı ve kesimhaneleri bu merkez teknik destek vermeli ve bilimsel gelişmeleri takip etmelidir. Acil Eylem Planları hayvanların acil kesimine ilişkin lojistik bilgileri kapsamalıdır. Sersemletme metotları belirlenmelidir. Bu teklifin Kabul edilmesi durumunda 93/119/EC sayılı Direktifin yerini alacaktır.

K.4.3. Deneyisel Amaçlı Kullanılan Hayvanların Korunması

86/609/EEC sayılı Tüzük ile düzenlenmektedir. Türleri tehlike altında olan hayvanların denek olarak kullanılması, türlerin korunmasına yönelik bir araştırma olmadıkça yasaktır.

Denek hayvanları için üye devletler aşağıdaki koşulların karşılanmasını temin etmekle yükümlüdür:

Tüm hayvanlara hijyenik yaşam koşulları sağlanmalıdır,

- Hayvanların normal davranışlarına getirilecek kısıtlama asgariye indirgenmelidir,
- Hayvanların barındırıldığı fiziksel koşullar kontrol edilmelidir,
- Yetkili kişilerce acıyı önleme açısından hayvanların sağlık durumları kontrol edilmelidir
- Gereksiz acı verilmemelidir,

Hayvanlara uzun süreli acı verebilecek bir deney ya da araştırma yapılması söz konusu olduğunda yetkili otoriteden izin alınmalıdır. Deneye olan ihtiyaç yetkili otorite tarafından değerlendirilmelidir. Yetkili otoriteler üye devlette gerçekleştirilecek deneyler ile ilgili aşağıda verilmekte olan bilgileri toplamak ve kamuyu bilgilendirmekle yükümlüdür:

- Deneylerde kullanılan hayvan türleri ve sayıları,
- Kategorilere göre deneylerde kullanılan hayvan sayısı,
- Topluluk mevzuatı gereği yapılan deneylerde kategorilere göre hayvan sayısı

Deneyler sadece hayvanların kullanılmadığı alternatif araştırma, deney metotları bulunmadığı durumlarda hayvanlar üzerinde gerçekleştirilmelidir. Kullanılan hayvanlar en düşük nöro-fizyolojik hassasiyeti olan türlerden tercih edilmelidir.

Hayvanlara ilişkin tüm detaylı bilgiler kayıt altına alınmalı ve 3 yıl süre ile saklanmalıdır. Hayvanlara lokal ya da genel anestezi uygulanmalı, anestezi verilemediği durumlarda analjezik verilmelidir. Deneyden sonra hayvanların iyileşmesini teminen tüm önlemler alınmalı, tedaviler uygulanmalıdır. İyileşme şansının olmaması durumunda insani yöntemler ile en kısa sürede uyutulmalıdır. Deney tekrarlarına neden olmamak için Üye devletler birbirlerinin yaptıkları deneyleri karşılıklı olarak tanımalıdır.

Hayvan refahı alanında bunun dışında Kozmetik ürünlerin tüketimi, etiketlenmesi ve hayvan deneyleri, insani yakalama standartları, kedi köpek tüylerinin ticaretinin yasaklanması ile ilgili düzenlemeler mevcuttur.

L. Gelecekte AB Hayvan Sağlığı Politikası

2004 yılında Komisyon AB'nde hayvan sağlığı alanında atılan adımların sonuçları ile gelecekte arzu edilen gidişat hakkında bir dış değerlendirme süreci başlatmıştır. Bu değerlendirmeye ihtiyaç duyulmasının nedenleri mevcut politikanın temel unsurlarının 12 üyeli Avrupa Topluluğu için, 1988 ve 1995 tarihleri arasında belirlenmiş olması, yeni son 10 yılda SARS gibi yeni hastalıkların ortaya çıkması ile şap hastalığı, mavidil, kuş gribi ve domuz gribinin yeniden tehdit oluşturması ve hayvansal ürünlerinin ticaretinin büyük miktarda artmasıyla yeni ticaret koşullarının oluşması ve bilim, teknoloji ve yapısal çerçevenin büyük ölçüde gelişmesidir. Değerlendirmenin sonucuna dayanarak ve geniş bir tabana yayılan paydaşlar ile dayanışma içerisinde Komisyon Eylül 2007 tarihinde yeni hayvan sağlığı stratejisini hazırlamıştır. Komisyon ilk kez hayvan sağlığı ile ilgili stratejik amaç ve hedeflerini ortaya koymuştur. Konsey, Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Komite AB hayvan sağlığı politikası ile ilgili stratejik yaklaşımını takdir ederek 2007-2013 yılları arası dönemi kapsayan Hayvan Sağlığı Stratejisinde ortaya konan genel hedef, amaç ve esasları desteklemiştir.

Yeni Hayvan Sağlığı Stratejisi (2007-2013) "Korunma tedaviden iyidir"

(COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS COM 539 (2007) final)

Hayvan sağlığı alanında Toplulukta kurulduğundan bu yana belirgin ilerlemeler kaydedilmiştir. Parçalı bir ulusal hastalık kontrolü yaklaşımının yerini hayvan sağlığı önlemleri ve hastalık surveylansı, tanısı ve kontrolü sistemlerinin üye ülkeler arasında ilerleyerek uyumlaştırılması almıştır. Şu anda canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ticaretinde üye ülkeler arasında tam anlamıyla uyumlaştırılmış bir yasal çerçeve oluşmuştur. Uyumlaştırmanın katma değeri her geçen gün belirginleşmektedir zira bir çok önemli hastalığın eradikasyonuna büyük katkı sağlamış ayrıca tek pazarın canlı hayvan ve hayvansal ürünler de düzgün ve en önemlisi güvenilir bir şekilde işlemesine imkan vermiştir.

Yeni Hayvan sağlığı stratejisi 6 yıllık bir dönem için hayvan sağlığı ve refahı önlemlerine ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır. Ciddi hastalık salgınlarının besici, toplum ve ekonomi üzerindeki olası etkilerine bakılarak yeni strateji "korunma tedaviden iyidir" ilkesine dayandırılmıştır. Vizyon hayvan sağlığı ile ilgili problemlerden meydana gelmeden önce korunulması için ortaklığın güçlendirilmesidir. Amaç paydaşlar ile geniş kapsamlı danışma halinde ve yüksek hayvan sağlığı standartlarına sıkı bir şekilde bağlı olunması ile hayvan sağlığı politikasının geliştirilmesidir. Hayvan hastalıklarının insidansının düşürülmesi ve salgınların etkisinin asgariye indirgenmesi amacıyla korunma önlemleri, hastalık surveylansı, kontrol ve araştırma alanlarına daha fazla ağırlık verilmesi hedeflenmektedir. Yeni strateji sadece hayvan hastalıklarının kontrolünü değil aynı zamanda hayvan sağlığı ile birbirinden ayıramayacak şekilde ilişkili halk sağlığı, gıda güvenliği, hayvan refahı, sürdürülebilir kalkınma ve araştırma konularını da kapsamaktadır. Strateji AB'ndeki tüm besi, gıda, spor, eğlence amaçlı barındırılan hayvanları, hayvanat bahçesindeki hayvanları ve bakım amacıyla sahiplenilen hayvanları, insanlara ve diğer hayvanlara hastalık bulaştırması ihtimali olan vahşi hayvanları ve araştırmalarda kullanılan denek hayvanlarını, Topluluğa giren ve çıkan hayvanların sağlığını kapsamaktadır. Buna ilaveten, yeni stratejinin hedeflerinin karşılanmasında, hayvan sağlığı ile ilgili işgal edenlerin sorumlulukları daha açık ve net olacaktır. Strateji hayvan sahipleri, veteriner hekimlik mesleği, gıda zinciri işletmeleri, hayvan sağlığı sanayi, hayvan çıkar gruplarını, araştırmacı ve eğitim görevlilerini, spor ve eğlence amaçlı organizasyonların yönetimlerini, eğitimsel tesisleri, tüketicileri, seyahat edenleri ve üye devletlerin yetkili makamlarını ve AB kurumlarını kapsamaktadır. Netice güçlü, sağlıklı, etkili ve etkin bir AB hayvan sağlığı politikasıdır.

Strateji mevcut hayvan sağlığı yasal çerçevesi ve Uluslar arası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE)'nin standartları ve rehberlerini temel almaktadır ve diğer AB politikaları ile AB'nin uluslararası yükümlülükleri ile uyumluluğunun temin edilmesini amaçlamaktadır.

Stratejinin Hedefleri:

1. İnsanlar için tehdit oluşturan biyolojik ve kimyasal risklerin insidansının asgariye indirilerek yüksek seviyede bir halk sağlığı ve gıda güvenliğinin temin edilmesi,
2. Hayvan hastalıklarının insidansının azaltılması, hayvan hastalıklarının önlenmesi ile hayvan sağlığı seviyesinin yükseltilmesi ve böylelikle besi ekonomisini ve kırsal ekonomiyi desteklemek
3. Malların serbest dolaşımını ve orantılı hayvan hareketlerini sağlayarak ekonomik büyüme, bütünleşme ve rekabeti geliştirmek,
4. Hayvan sağlığı ile ilişkili tehditlerin önüne geçilmesini temin etmek için besicilik uygulamalarını ve hayvan refahını desteklemek ile AB Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi'ni destekleyecek şekilde çevresel etkileri asgariye indirmek.

AB'nin hayvan sağlığı stratejisinin uygulanmasına yönelik olarak Avrupa Komisyonu 10 Eylül 2008 tarihinde bir Faaliyet Planını kabul etmiştir. Plan mevcut mevzuatın basitleştirilerek geliştirilmesini, yeni mevzuatın daha iyi tasarlanmasını, kuralların güçlendirilerek, uygulanmasının artırılmasını ve böylelikle mevzuatın etkinliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Faaliyet planı 4 temel sütunda ya da faaliyet alanı üzerinde yapılandırılmıştır:

1. AB müdahalesinde önceliklerin Belirlenmesi
2. AB Hayvan Sağlığı Çerçevesi
3. Korunma, Surveylans ve Hazırlılık
4. Bilim, İnovasyon ve Araştırma

Genel hayvan refahı mevzuatı 2. Sütun kapsamında gözden geçirilecektir. Hayvan refahına ilişkin özel faaliyetler hali hazırda 2006-2010 yıllarını kapsayan ve artık Hayvan Sağlığı Stratejisinin ayrılmaz bir parçası haline gelen Hayvanların Korunması ve Refahı'na ilişkin Topluluk Faaliyet Planında ele alınmaktadır. Bu nedenle, bu Faaliyet Planı Hayvan Refahına ilişkin özel faaliyetlerin detaylarını kapsamamaktadır.

1. AB Müdahalesinde Önceliklerin Belirlenmesi

Küreselleşme, iklim değişikliği ve insan hareketleri hayvan hastalıklarının yayılmasında önemli etkenler olup, hastalıkların kontrol altına alınmasını daha da güçleştirmektedir. 10 yıl önce insan ve hayvan sağlığı için büyük tehdit oluşturan BSE gibi hastalıklar, alınan önlemler ile artık daha düşük riskli hastalıklar olarak kabul edilmektedir. Ancak küresel ısınma nedeniyle prevalansı artan hastalıklar gibi yeni zorluklar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle önceliklerin dikkatli bir şekilde yürütülen risk değerlendirmesi ve sadece bilimsel tavsiyeye dayanacak şekilde yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

Yeni Hayvan Sağlığı Stratejisi bu nedenle Entegre Risk Değerlendirme ve Yönetim Stratejisi olarak değerlendirilmelidir.

Komisyon faaliyetlerin bir öncelik sırasına sokulması için temel teşkil etmek üzere biyolojik ve kimyasal risklerin profillerini çıkartacak ve kategorize edecektir. Bu çalışmaya tanımlanan tehditlerin Stratejinin 4 hedefi ile ilişkisinin belirlenmesi, Topluluk için "kabul edilebilir risk seviyesi"nin belirlenmesi ve riskin azaltılması için müdahalede göreceli önceliğin belirlenmesi için ihtiyaç duyulmuştur. İnsan sağlığı ve kırsal ekonomi açısından ciddi tehditler için riskin göz ardı edilebilir seviyeye getirilmesi gerekmektedir. Böylelikle yüksek önceliğe sahip tehditler ile mücadele ederken sınırlı kaynakların en uygun şekilde kullanımını temin edilebilmesi için müdahalelerin hem AB hem de üreticiye maliyeti açısından maliyet-fayda ve maliyet-etkinlik hesaplarının analiz edilmesi gerekmektedir. Potansiyel olarak sağlık için ciddi risk olan bir

tehdidin tespit edilmesi ancak yayılması ile ilgili bilimsel bir belirsizliğin olması durumunda yüksek seviyede bir sağlık korumasını temin etmek üzere, riskin kapsamını ortaya çıkaran bilimsel bilgiler elde edilene kadar orantısız geçici önlemlerin alınması gerekmektedir (ihtiyatlılık ilkesi). Kategorizasyon yapıldıktan sonra müdahalede kararlarının makul bilimsel temele dayanması ve uygun risk değerlendirmesine dayanması gerekmektedir. Sadece bilim tüm sorunlara cevap vermeyeceğinden risk idaresi sürecine tüm paydaşlar da dahil edilecek ve sorumluluklar paylaşılacaktır. Komisyon bu yaklaşımın AB hayvan sağlığı yasal çerçevesine entegre edilmesi hususunu dikkate almaktadır. Müdahale ve kaynaklar özellikle halk sağlığı ile doğrudan ilişkili olan hastalıklarda odaklanacaktır.

Çıktılar: biyolojik ve kimyasal risklerin AB ile ilgisi seviyesine göre kategorizasyonu; kabul edilebilir risk seviyesi üzerinde mutabakat, önceliklerin belirlenmesi, hedeflerin ölçülebilir olması ile performans göstergeleri, tanımlanan tehditler için ayrılacak kaynak miktarlarının belirlenmesi

2. AB Hayvan Sağlığı Çerçevesi

Hayvan Sağlığı Stratejisinin temel hedefi açık ve tek bir AB Hayvan Sağlığı Kanunu'nun hazırlanmasıdır. 2010 yılına kadar Komisyon bir taslak hazırlayacak, sorumluluklar ve mali finansmanı dahil olmak üzere hayvan sağlığı, hayvan refahı, hayvan besleme, gıda güvenliği, halk sağlığı, çevrenin korunması, farmasötik ürünler, ortak tarım politikası müktesebatı ve ilgili uluslararası örgütler (OIE, Kodeks Alimentarius) tarafından belirlenen kurallar ile ilgili kesişme alanlarının yeniden tanımlanmasına gidecektir. Hayvan Sağlığı Kanununun hazırlanmasında özellikle hayvan sahiplerinin yükümlülüklerini, hastalıkların önceliklendirilmesini, aşılama, hayvanların yoğunluğu, denetim sistemleri ile veteriner okullarının akreditasyonuna ilişkin tavsiyeleri analiz edecektir. Komisyonun 2011 yılına kadar hastalıkların tespiti ve eradikasyonunda yükümlülükler ile ilgili ve maliyetin paylaşımı ile ilgili yasal bir taslak hazırlaması gerekmektedir. Komisyon hastalıkların kategorizasyonu ve risk önleme girişimine göre bir telafi sistemi oluşturulması öngörülmektedir. Rekabetin bozulmasının engellenmesine yönelik mekanizmalar da dikkate alınacaktır. Komisyon aynı zamanda AB ihracat koşullarının müzakeresindeki rolünü güçlendirme ve yerel olarak yapılanmış AB Pazara giriş ekipleri oluşturulması aracılığıyla ihracat problemlerini aşmayı hedeflemektedir. Topluluğun yine OIE'ye 2010'da üye olması öngörülmektedir. Yine yem sektörü için etkili bir mali garanti sistemine geçilmiştir.

3. Korunma, Surveylans ve Hazırlılık

AB'nin en büyük hedefi salgın ve krizlerin başlamasından önce problemlerin tanımlanmasıdır. Komisyon çiftliğe yeni getirilen hayvanların izolasyonu, hasta hayvanların izolasyonu, insan ve hayvanların hareketlerinin düzenlenmesi, yemin doğru kullanımı, temizlik ve dezenfeksiyon kriterleri, ile ilgili paydaşların AB biyogüvenlik rehberleri hazırlamalarını teşvik etmektedir. Komisyon hayvan sağlığı üzerinde olumlu etkileri olan çiftlik altyapılarına yatırım, çiftçilerin eğitimi, çiftçi danışma hizmetleri ve yasal standartlar gibi faaliyetler için mevcut veteriner fonu ve diğer ilgili Topluluk fonlarından (kırsal kalkınma fonu, yapısal fon, bölgesel fon, balıkçılık fonu, karşılıklı fonlar, araştırma) mümkün olan en iyi derecede faydalanılması imkanlarını araştıracaktır. Daha iyi sınır biyogüvenliği özellikle AB'nin dünyanın en büyük hayvansal ürünler de dahil gıda ithalatçısı olmasından dolayı özellikle önemlidir. Koruma seviyesinin geliştirilmesi için ithalat kontrollerinin yüksek riskli ithalata odaklanmalıdır. 2010'da komisyon sınır kontrollerine ve yasal olmayan ticarete daha iyi bir riske dayalı yaklaşım getirmek üzere yasal bir taslak hazırlayacaktır. Komisyon ayrıca yardım programları kapsamında hayvan sağlığına ve gıda güvenliğine tehdit oluşturan unsurlarla mücadelede ve sağlık standartlarının karşılanmasında üçüncü ülkelere yardım çabalarına devam edecektir. Tehditlerin önlenmesi ve kriz idaresi AB izlenebilirlik çerçevesi gibi surveylans mekanizmaları ile desteklenmektedir. Çerçeve tanımlama sistemlerini, etiketleme ve TRACES kapsamaktadır. Komisyon 2011'e kadar sertifikasyon, hayvanların tanımlanması, hayvan sağlığı ve refahı durumu gibi mevcut sistemin tüm unsurlarını kapsayan birleştirilmiş bir veri tabanı ile daha geniş kapsamlı ve entegre elektronik bir sistem oluşturulmasını hedeflemektedir. Komisyon 2011'e kadar sığır cinsi hayvanların elektronik olarak tanımlanması için bir taslak hazırlayacaktır. Yine 2011'e kadar Komisyonun OIE sistemi

ile uyumlu ve AB vatandaşı AB'nde hayvan sağlığı durumu hakkında genel bilgi verebilecek bir Hayvan Hastalıkları Bilgi Sistemi (ADIS) geliştirmesi beklenmektedir.

Acil durumlarda AB seviyesinde hayvanlar ile ilişkili tehditlerin sınırlandırılması ve kontrol altına alınmasına yönelik AB'nin hızlı bir şekilde karar alması önemli olduğundan acil cevap ağının güçlendirilmesine yönelik önlemler alınacaktır. AB antijeni ve aşı bankaları güçlendirilecektir.

4. Bilim, İnovasyon ve Araştırma

Bilimsel temel ticaret paydaşları ile sorunların çözülmesini desteklemekte ve AB'nin uluslar arası arenada duruşunu güçlendirmekte ve tüketici güveninin sağlanmasında temel faktördür. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi – EFSA en iyi bilimsel tavsiye için bilimsel kaynakların hareketliliği ve koordinasyonuna devam edecektir. Topluluk ve ulusal referans laboratuvarları arasındaki ağ güçlendirilecek, tüm paydaşların bir araya geleceği bir Küresel Hayvan Sağlığı Teknoloji Platformu oluşturulacaktır. 7. Araştırma Çerçeve Programı (2007-2013) hayvan sağlığının desteklenmesi için önemli bir araçtır. Avrupa İlaç Ajansı ile yeni aşı ve teşhis kitlerinin geliştirilmesine destek olması temin edilecektir.

Ortaklık ve iletişime özel önem verilecektir. Hayvan Sağlığı Tavsiye Komitesi 2008'de kurulmuştur. 2011'de komisyon orta dönem değerlendirmesi yürütecektir.

Temel Faaliyetlerin Özeti ve Zaman Çizelgesi

Temel Faaliyetler	Tamamlama Tarihi
AB Müdahalesinin Önceliklendirilmesi	
Hayvan hastalıklarının sınıflandırılması	2010
AB Hayvan Sağlığı Çerçevesi	
AB Hayvan Sağlığı Kanunu	2010
AB maliyet ve sorumluluk paylaşımı programları	2011
Yem sektöründe mali garantiler için AB çerçevesine ihtiyacın değerlendirilmesi	2008-2009
AB İhracat koşullarının incelenmesi: AB pazara giriş ekiplerinin oluşturulması ve önceliklerin belirlenmesi	2008-2013
OIE'ye üyelik	2010-2011
Korunma, Surveylans ve Hazırlılık	
AB biyogüvenlik rehberlerinin hazırlanması	2009-2013
Biyogüvenlik önlemlerinin finansmanı imkanlarının araştırılması	2008-2013
TRACES: geniş entegre sistem	2011
Elektronik kimlik (bovine)	2011
Sınır kontrollerinde riske dayalı değerlendirme	2010
Hayvan Hastalıkları Bilgi Sistemi (ADIS)	2011
Topluluk Hızlı Cevap Ağı'nın değerlendirilmesi	2009-2010
Topluluk aşı/antijen bankalarının güçlendirilmesi	2008-2009
Bilim, İnovasyon ve Araştırma	
EFSA desteği ile bilimsel kaynakların harekete geçirilmesi ve koordinasyonu	2008-2013
Stratejik Araştırma Gündemi	2007-2013
Topluluk referans laboratuvarlarının değerlendirilmesi	2008-2009
Antimikrobiyel direncin surveylansı/kontrolü	2008-2010
Yeni ilaçların ve teşhis kitlerinin geliştirilmesi girişimi, Varyasyon Tüzüklerinin gözden geçirilmesi	2008-2013
Hayvan Sağlığı Tavsiye Komitesi	2008-2013
Ara dönem gözden geçirme ve raporu	2011

Temel: Ortaklık ve İletişim

Strateji ilgili olan tüm vatandaşlar ile hayvan sağlığı ile iştigal eden herkesin birlikte çalışmasıyla gerçek anlamda değişiklik getirmesi mümkündür. Bu kapsamda AB mevcut işbirliği çabalarından faydalanarak yeni girişimleri destekleyecek ve düzenlemeye yönelik olarak mevzuat dışı alternatiflerden daha çok fayda sağlayacaktır. Bu kapsamda hayvan sağlığı sektöründeki tüm sivil toplum örgütleri temsilcileri, tüketiciler ve hükümetlerden oluşan bir "Hayvan Sağlığı Tavsiye Komitesi " oluşturulmuştur. Komite uygun ve kabul edilebilir seviyede hayvan ve halk sağlığı korumasına, faaliyet ve iletişim önceliklerine yönelik stratejik rehberlik sağlamakta, aynı zamanda stratejinin ilerlemesini takip etmektedir, her yıl ilerleme raporlarının yayınlanmasıyla iletişim sağlanacaktır. Tüm etki analizlerinde Komite'nin görüşüne danışılmaktadır. Diğer taraftan kriz dönemlerinde kamuoyu tarafından riskin yanlış algılanması haksız ve orantısız olmayan önlemlerin alınmasını zorunlu kılabilirdiğinden paydaşlarla ve tüketiciler ile iyi iletişim kurulması hedeflenmektedir.

Ülkemizdeki Mevcut Durum

Ülkemizdeki veteriner hizmetleri ve gıda güvenliği konusundaki, yasal düzenlemeler ve uygulamaların mevcut durumunun değerlendirmesini, AB'nin ülkemizle ilgili olarak yayınladığı son ilerleme raporu ve Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı (OIE) tarafından ülkemizdeki veteriner hizmetleri ve gıda güvenliği konusunda yaptığı detaylı incelemeler sonucu, Ocak 2009 da yayımlanan raporları ışığında yapmak, ülkemizdeki mevcut durumun daha sağlıklı olarak ortaya konulmasını sağlayacaktır.

Ekim 2009 da yayınlanan son AB İlerleme Raporunda, ülkemizdeki yasal uyum ve uygulamalar açısından "mevcut durum" değerlendirmesi;

- 1- Tarım ve Köyşleri Bakanlığının daha önceden yapılacağı bildirilen yeniden yapılandırılması ile ilgili bir gelişme kaydedilmemiştir.
- 2- Katılım müzakerelerinde kilit rol oynayan gıda, veterinerlik, yem, hijyen ve resmi kontroller konularındaki yasa taslağı henüz kabul edilmemiştir.
- 3- Hayvan sağlığının kontrolü hakkındaki mevzuat henüz tamamlanmamıştır.
- 4- Gıdaların kontrolü ve izlenmesi ile ilgili ulusal kalıntı programı ve veteriner tıbbi ürünlerin kontrolü ile ilgili olarak önemli eksiklikler bulunmaktadır.
- 5- Veteriner kontrol ve denetimlerinin finansmanı ile ilgili bir ilerleme gözlenmemiştir.
- 6- Hayvan Refahı ve zootekni konularında bir ilerleme kaydedilmemiştir.
- 7- Farklı kurum ve kuruluşların görevlerinin net bir şekilde belirlenmemiş olması, resmi kontrollerde problem doğmasına neden olmaktadır.

OIE (Uluslararası Salgın Hastalıklar Ofisi) Raporlarında yapılan "mevcut durum" değerlendirmesi

OIE, tüm ülkelerin uluslararası ilişkilerde hayvan sağlığı ve hayvansal gıda güvenliği konusunda uyması gereken kuralları belirlemektedir. İncelemelerini de, belirlenen bu kuralların yürürlükteki yasa ve uygulamalarla sağlanıp sağlanmadığı yönünde yapmaktadır.

OIE'nin ülkemizdeki inceleme sonuçları da mevcut yasa ve uygulamalarımızla bu kuralları ne kadar sağlayabildiğimizi veya sağlayamadığımızı ve eksiklerimizi göstermektedir.

Raporun giriş bölümünde;

"Veteriner Hizmetleri; Hayvan ve hayvansal ürün ticareti, gıda güvenliği ve veteriner halk sağlığı, hayvan hastalıklarının önlenmesi, ulusal sağlık gözetimi, acil durum müdahalesi, hayvan refahı ve insanların yaban hayatı ile etkileşimi gibi konuları kapsamaktadır."

"Herhangi bir devletteki tarımsal sektörün gelişimi ve ilerlemesi konusunda Veteriner Hizmetleri kalitesinin büyük öneme sahip olduğuna dair birçok örnek uluslararası arenada bulunmaktadır.

Ülkelerde Veteriner Hizmetleri kapsamında hem paydaş hem de ulusal yatırımlar, hayvan ve hayvansal ürünlerine “değer katan” bir faktördür.”

“Bu alanda yeni fırsat ve zorlukları karşılayabilmek için Veteriner Hizmetlerinin bilimsel temelli kurallarla yönetilmesi, teknik olarak her türlü politik veya ticari baskılardan bağımsız ve muaf olması gerekmektedir.”

“DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) üyesi ülkeler SPS (Sağlık ve Bitki Sağlığı Uygulama Anlaşması) koşullarına uymak zorundadır. SPS anlaşması, her üye ülkenin bitki, hayvan ve insan hayatını veya sağlığını korumakla yükümlü olduğunu, ülkelerin bu önlemleri bilimsel kurallar çerçevesinde almaları gerektiğini belirtmektedir.”

“Hayvan sağlığı ve zoonozlar konusunda, hayvan ve hayvansal ürünlerin uluslararası ticaretini kapsayan OIE standartları, kuralları ve önerileri DTÖ tarafından referans olarak alınmaktadır. OIE tarafından geliştirilen bu uluslararası standartlar, kurallar ve önerilerin uygulanmasına dair yaklaşım, uluslararası ticarete ayrımcılığın ve bilimsel olarak uygun olmayan kısıtlamaların engellenmesini sağlamaktadır.”

Denilerek, uluslararası kuruluşlar ve veteriner hizmetlerinin önemi konusunda bir değerlendirme yer almaktadır.

Komisyonun ülkemizdeki durumu değerlendirmesi ise;

1- Veteriner hizmetlerinde çalışan personel, ödül ve teşvik bakımından yetersiz, uzun mesai saatleri boyunca çalışan, oldukça kalifiye ve işine bağlı personellerden oluşmaktadır.

2- Hayvan sağlığı ve hastalık kontrolü gibi teknik yeterlilik konusundaki kritik yetkilerin politik düşünceler veya müdahalelerle engellendiği görülmektedir.

3- 81 İl Müdürlüğünden sadece 8'inin veteriner hekim olduğu görülmüştür. Bu durum, hayvan sağlığı ve gıda güvenliği çalışmalarında merkezi otoritenin komuta zincirini olumsuz yönde etkilemektedir.

4- Zoonoz hastalıkların önlenmesi için yeterli surveylans çalışmalarının yürütülmediği

5- Veteriner ilaçları ve biyolojik maddeleri ile ilgili düzenleme konusunda yasal dayanak ve kalifiye personel olmasına rağmen üretim, ithalat ve kullanımlarının kontrolü konusunda idari yetersizliklerin olduğu, ülke genelinde ilaç ve biyolojiklerin dağıtım ve satış kontrollerinin gerçek anlamda yapılamadığı,

6- Hayvan kaynaklı gıdalardaki mikrobiyoloji ve kimyasal kalıntıların çok sınırlı bir şekilde yapılabildiği,

7- Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin yasaların hazırlanmasında, veteriner hekimlerin haklarının sağlanmasında, hayvan sağlığı ve gıda güvenliğinde çok sınırlı yetkilerinin olduğu,

8- Ulusal mevzuat ve hijyen tedbirleri ile uluslararası standartlar arasında bariz farkların olduğu, veteriner servislerinin bunun farkında olduğu ancak, bu problemleri çözecek yetkilerinin olmadığı,

Şeklinde dir.

Hayvan Sağlığı ve Gıda Güvenliği ile ilgili yürütülen çalışmalar, bilimsel temellere dayanan ve evrensel nitelik taşıyan kurallardır. Bu nedenle, her iki değerlendirme birbirini teyit eder durumdadır. OIE, belirlenen uluslararası kuralların yeterince sağlanamadığını vurgularken, AB de bu kuralların sağlanması için yasal düzenlemelerin ve uygulamaların yapılmadığını belirlemektedir.

Her iki rapordan da anlaşılmaktadır ki; Ülkemizde uluslararası standartlarda bir veteriner hizmetleri ve gıda güvenliği uygulaması bulunmamaktadır. Bu uluslararası ticaretimizi olumsuz yönde etkilediği gibi, hayvan sağlığı ve halk sağlığı açısından önemli riskler ortaya koymaktadır.

Öneriler

Bilindiği gibi, zoonoz hastalıklar nedeniyle, hayvan sağlığı ve hayvansal kökenli gıdaların güvenliği halk sağlığı açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle tüm ülkeler bu

konuda ortaya konulan uluslar arası kuralları uygulamaktadır. Bu kuralları uygulamayan ülkeler, kendi ülkelerinde yaşadıkları halk sağlığı problemleri yanında, bu alanda uluslararası arenadan da tecrit edilmektedir.

Bu nedenle, veteriner hizmetleri içerisinde yer alan hayvan sağlığı, gıda güvenliği ve veteriner halk sağlığı açısından ülkemizde yapılacak yasal düzenlemeler ve uygulamalarda uluslararası kuruluşların belirlediği bilimsel kurallar göz önüne alınarak yapılmak zorundadır.

OIE, uluslararası ilişkilerde geçerli olan standartları ve kuralları belirlemektedir. Bu standart ve kuralların sağlanması, ülkelerin gerekli yasal düzenlemeleri ve uygulamaları yapmaları ile mümkündür. Bu, uluslararası ilişkilerimiz ve ticaretimiz yanında halk sağlığımız ve hayvan sağlığımız açısından önemli ve zorunludur.

AB'nin uyguladığı kurallar, Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatının (OIE) hayvan sağlığı, halk sağlığı ve gıda güvenliği açısından ortaya koyduğu kuralların mevzuata aktararak uygulamaya konmuş şeklidir. OIE kuralları aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından da uygulanmaktadır. Bu nedenle ülkemizdeki ilgili mevzuat ve uygulamaların AB müktesebatına uyumlaştırılması, AB ne girme amacı dışında, çağdaş veteriner hizmetleri, halk sağlığı ve uluslar arası ticaret açısından gereklidir.

Uluslar arası standartlarda Hayvan sağlığının ve halk sağlığının korunması ve gıda güvenliğinin sağlanması için;

- 1- Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
 - 2- Etkili ve sürekli denetimin sağlanması,
 - 3- Konu uzmanı yeterli personel istihdamı,
- gerekir.

Yasal Düzenlemeler

Hizmetlerin sağlıklı olarak yürütülebilmesi için gerekli yasal dayanağı sağlayacak kanunlara ihtiyaç vardır.

AB yasaları çok açık ve net ifadeler içeren, yorum ve tereddüte mahal bırakmayan hükümler içermektedir. Bu yasalar, bu alandaki yasal düzenlemeler için baz alınmalıdır.

Bu amaçla hazırlanan "Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanun Tasarısı" AB yasalarında belirlenmiş olan hayvan sağlığı, gıda güvenliği ve hayvan refahı ile ilgili temel bilimsel kurallara bağlı kalınarak yasalaştırılmalıdır.

Etkili ve Sürekli Denetim

Etkili ve sürekli denetimi sağlamak için yetkili otoriteye doğrudan bağlı olan taşra teşkilatlarının oluşturulması ve emir-komuta zincirinin sağlanması zorunludur.

Tarım ve Gıda Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki Kanun tasarısında veteriner hekimliği ve gıda hizmetlerini yürütecek bir veteriner hizmetleri teşkilatının kurulması öngörülmüştür. Söz konusu tasarı, Türkiye'nin de taraf olduğu uluslar arası **Cenevre Antlaşması** hükümlerine uygun olarak veteriner hekimliği ve gıda hizmetlerini yürütecek bağımsız bir merkez ve taşra teşkilatını yapılandırılacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Konu Uzmanı Yeterli Personel İstihdamı

Kontrol ve denetim hizmetlerinin konu bazında yetkili meslek grupları tarafından yapılması ve yeterli kapasitenin oluşturulması uluslararası standartlar açısından zorunludur. Bu nedenle, **Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu tasarısında** AB'nin EC/854/2002 numaralı Direktifi gereği, Özellikle, **"hayvansal ürünlerin birincil üretiminden başlayıp tüketimine kadar olan zincirde mutlaka veteriner hekim kontrol ve denetiminin sağlanması"** yönünde bir düzenleme yapılmalıdır.

Bu hizmetlerin aksatılmadan yürütülebilmesi için yeterli veteriner hekim istihdamı ve hizmet içi eğitimlerinin sürekliliği sağlanmalıdır.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
VETERİNER HEKİMLİĞİNDE YENİ VİZYON VE YENİ KONSEPTLER KOMİSYONU
SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr. İrfan EROL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Ümit DUMAN	Ankara Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Raportör	Bülent BAŞ	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Prof.Dr. Sema BİRLER	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Dekan
Üye	Dr. Ramazan BOZTEPE	Almanya, Yaban Hayatı Uzmanı
Üye	Prof.Dr. Tamer DODURGA	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Ahmet DOĞANAY	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Ersin İSTANBULLUOĞLU	Emekli Öğretim Üyesi
Üye	Yasemin SAATÇİ	Serbest Veteriner Hekim
Üye	Prof.Dr. Hakan YARDIMCI	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Ender YARSAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Nahit YAZICIOĞLU	Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürü
Üye	Arş.Gör. Begüm YURDAKÖK	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr. İrfan EROL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Prof.Dr. Ender YARSAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Dr. Muammer GÖNCÜOĞLU	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. M. Enes ALTUĞ	MKÜ Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Sezen ARAT	TÜBİTAK MAM
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Dr.Ramazan BOZTEPE	Almanya, Yaban Hayatı Uzmanı
Üye	Prof.Dr. Tamer DODURGA	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Ahmet DOĞANAY	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Leyla GÜLER	Konya Vet. Kont. Araş. Enst.
Üye	Prof.Dr. Ersin İSTANBULLUOĞLU	Emekli Öğretim Üyesi
Üye	Prof.Dr. Hakan YARDIMCI	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Nahit YAZICIOĞLU	Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürü
Üye	Arş.Gör. Begüm YURDAKÖK	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

İçindekiler

1. Hayvan Refahı	195
2. Davranış Hekimliği ve Çalışma Alanları	196
3. Hayvan Deneyleri Etik Kurulları	199
4. Akredite Veteriner Hekim veya Yetkilendirilmiş Veteriner Hekim Uygulamaları	200
5. Doğa Koruma, Yaban Hayatı ve Veteriner Hekimlik	201
6. Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) ve Biyogüvenlik	204
7. Akvatik Hayvanlar	208
8. Arıcılık	213
9. Organik Hayvancılık	216
10. Yeni ve Yeniden Önem Kazanan Zoonozlar	223
11. Antimikrobiyel Direnç	225
12. Klonlama Tekniği	229
13. Kök Hücre Tedavisi	231
14. At Hastalıklarına Yönelik Yeni Teşhis Teknikleri Genetik ve Doping Alanındaki Son Gelişmeler	232

1. Hayvan Refahı

“Hayvan Refahı” konusunu iyi anlayabilmek için bazı kavramları açıklığa kavuşturmak gerekir. Çoğu zaman konu ile ilgili kişiler dahi “**Hayvan Refahı**”, “**Hayvan Hakları**” ve “**Hayvanları Koruma**” kavramlarını birbiriyle karıştırabilmektedirler. Bunu bir bakıma doğal karşılamak gerekir, çünkü bu kavramlar yüzeysel olarak değerlendirildiğinde ilk anda anlamları itibarıyla birbirlerine çok yakın ifadeler gibi görünebilir.

“Hayvanların korunması ve hakları” 19. yüzyılın başından itibaren, ilk önce İngiltere’de başlayıp sonra diğer ülkelerde de ilgi toplayan ve daha sonra yerel ve uluslararası düzeyde örgütlenerek, amaç ve kapsamı belirlenmiş “Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi” şeklinde tüm dünya kamuoyuna sunulmuş bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Şüphesiz ki bu hareketin insani, dinsel ve kültürel kaynakları ve boyutları vardır. Tüm diğer ulusların kültürel kaynaklarında ve dini inanışlarında olduğu gibi Türk toplumunun tarihsel, kültürel değerlerinde ve inanç sisteminde de hayvan hakkı, hayvanlara şefkat ve ilgi daha derin bir şekilde vardır. Bunu, geçmiş tarihsel süreç içerisinde sayısız uygulama örnekleriyle görebilmek mümkündür. Gerek İslam öncesi, gerek İslam sonrası dönemde Türk toplulukları, hayvan hakkı ve korunması konusunda mevzuat hazırlayan ve uygulayan ilk topluluklardır.

Avrupa Birliğine giriş sürecini yaşayan ülkemiz için “Hayvan Refahı” artık yadsıyamayacağımız ekonomik bir konuma gelmiştir. Avrupa Komisyonu’nun 23.01.2006 tarihli kararında 2006-2010 yıllarını içeren süreçte hayvanları koruma ve hayvan refahı üzerine hazırladıkları topluluk eylem planı dahilinde gelecekle ilgili bu alanda yapılması gerekenler tespit edilmiştir.

Bugün ülkemizde “Hayvan Refahını” doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren bazı mevzuatlar bulunmaktadır. Bunlar;

- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve ilgili yönetmeliği
- 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili yönetmeliği
- Kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik
- Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik

Ancak bu mevzuatlar AB (Avrupa Birliği) ve OIE (Dünya Hayvan Sağlığı Ofisi) standartlarında hayvan refahı kurallarını karşılayacak düzeyde değildir.

Günümüzde uluslararası boyutta hayvan refahı standartları, şu üç ana başlık altında incelenmektedir:

- 1- Çiftliklerde hayvan refahı
- 2- Nakillerde hayvan refahı
- 3- Kesimler ve itlaflarda hayvan refahı

OIE (Dünya Hayvan Sağlığı Ofisi) ve AB’nin bu alanlarda belirlemiş olduğu “Hayvan Refahı” kuralları, mevcut mevzuatımızda yeteri kadar yer almadığından mevzuat uyumu açısından yeni yönetmeliklere ihtiyaç olduğu ve bu yönetmelikler için yasal dayanak açısından önce “**Veteriner Çerçeve Kanununda**” gerekli düzenlemenin yapılması gerçeği ortadadır.

“Hayvan Refahı” konusundaki mevcut mevzuat yetersizliğimiz sonucunda, ülkemiz açısından iki önemli sorunun bundan sonra gündeme gelebileceği görülmektedir. Birincisi; İslami kesim nedeniyle batı ülkeleri için uygulanan standartlara şimdilik tolerans tanınsa bile, gelecekte bazı yaptırımlarla karşılaşabileceğimiz ikincisi ise; hayvan refahı standartlarını uygulamayan ve/veya uygulayamayan bizim gibi gelişmekte olan ülkeler için uluslararası ticarete bir engel olarak karşımıza çıkabileceğidir.

Bu sorunların yaşanmaması için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın "Hayvan Refahı" konusunda daha ciddi tedbirler alarak, mevzuatı AB ile uyumlaştırması, halkımızın ve üreticimizin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunların yanında "Hayvan Refahı" konusu orta öğretimde tüm öğrencilere verilmeli, veteriner fakültelerinde ise bu konu mutlaka akademik olarak ele alınmalıdır.

Gelişmiş pek çok ülkede hayvan refahı ile ilgili oluşturulan yaşam standartları, yasalar çerçevesinde denetim altına alınmakta ve zorlayıcı yaptırımlara dönüştürülmektedir. Burada amaç hayvanlardan sadece yüksek verim elde etmek değil, aynı zamanda hayvanların türe özgü normal davranışlarını sergileyecekleri, stresten uzak yetiştirme koşullarının hayata geçirilmesini sağlamaktır.

Hayvan refahı kuralları ile ilgili öne çıkan konuların başında; hayvanların doğal yaşantısına uymayan ve sosyal ilişkilerini engelleyen tavuk kafes sistemleri ve bireysel buzağı büyütme kabinlerinin yasaklanması olmuştur. Ayrıca hayvan nakillerinde uygun araç kullanımı, nakil süreleri ve mezbaha uygulamaları da öne çıkan konular arasındadır.

AB'ye tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 yılında başlamasıyla ülkemizde yeni bir sürece girilmiş ve çok kapsamlı olan AB müktesebatının iç hukuka aktarılma çalışmaları başlamıştır. Hayvan refahı konusunda, AB müktesebatında çerçeve düzenlemeler mevcuttur. Örneğin AB'de 5 Ocak 2007'de 1/2005/EC sayılı düzenleme yürürlüğe girmiş, buna göre de 8 saat ya da daha fazla sürede nakledilecek hayvanların klimalı ve kapalı kasalarda taşınmaları, nakil sırasında da hayvanlara temiz su sağlanması gerekmektedir. Ayrıca doğumuna 1 hafta kalan hayvanların nakli yasaklanırken, genç hayvanların nakillerinin belli bir merkezden izlenebilmesi için, nakil araçlarının uydu izleme sistemi bulundurması istenmiştir.

Türkiye'de hayvan refahı kavramı ilk olarak 01.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanunu'yla iç hukukumuzda girmiştir. İlgili kanunla sahipsiz sokak hayvanlarının rehabilitasyonu, kasaplık hayvanların kesilmesi, hayvanların deney amaçlı kullanılması, hayvanlara karşı olan davranışlar vb. konular düzenlenmiştir. Ancak bu kanunun sadece sahipsiz sokak hayvanlarını koruma ağırlıklı olması tüm hayvanlar için kapsamlı olmamaktadır. Bu nedenle Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından, Teknik Destek ve Bilgi Değişim Ofisi (TAİEX) Uzmanlarının raporları doğrultusunda, AB müktesebatındaki hayvan sağlığı, hayvan refahı, gıda güvenliği ve veteriner ilaçlarına ilişkin kısımları kapsayan Veteriner Hizmetleri Kanun tasarısı hazırlanarak, meslek kuruluşları ve diğer bakanlıkların görüşlerine açılmıştır.

Veteriner Hizmetleri Kanun tasarısının, üçüncü bölümünde hayvan refahı ele alınmıştır. Hayvan Hakları Kanunu'yla karşılaştırıldığında, tasarıda hayvan refahı konusunun daha ciddi ele alındığı gözlenmektedir. Tasarıda, hayvanların kesimi sırasında refahı, nakil araçlarıyla taşınması, hayvanlara kötü muamele, yabani hayvanların yetiştirilmeleri vb. konularıyla ilgili hükümler bulunmaktadır. Entansif koşullarda yetiştirilen çiftlik hayvanlarıyla ilgili ise ayrıntılı bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak tasarının 14. maddesinin b bendinde hayvanlar kendi türlerine, yaşlarına, fizyolojik ihtiyaçlarına uyumlu bir şekilde, sağlık, beslenme ve barınma şartlarına uygun olarak yetiştirilir denmektedir. Tasarı kanunlaştığı taktirde bu ibare doğrultusunda hazırlanacak ikincil mevzuatla çiftlik hayvanlarında refah koşullarını dikkate alan yetiştirme ortamının yasal alt yapısı oluşturulabilir.

Hayvan refahı kavramının gelişmesi, kurallarının oluşturulması ve uygulanmasının sağlanması veteriner hekimlerin temel görevi içindedir. Hayvanların hastalanmaması için çalışacak, bu amaçla uyulması gereken kuralları ortaya koyacak, uygulanmasını sağlayacak, uygulamaları denetleyecek ve bu yönde rapor vereceklerdir. Hayvan sağlık raporlarının yanında hayvan refahı kurallarının uygulanmış olma raporu da veteriner hekimlerin düzenleyeceği bir resmi evrak olacaktır. Başka bir ifadeyle veteriner hekimler hasta hayvanları tedavi etmekten çok hayvan refahı kurallarının uygulanmasını ve hayvanların hastalanmamasını temin ederek mesleklerini icra edecek ve kazanımlarını sağlayacaklardır.

2. Davranış Hekimliği ve Çalışma Alanları

Davranış bir canlının çevresel uyaranlara verdiği tepkiler bütünüdür. Psikoloji ise bu davranışların

sebepler ve sonuç ilişkisini araştıran bilim dalıdır. Davranışlar hem psikoloji hem de etoloji bilimi tarafından incelenir. Ancak etoloji, bir türe ait genel davranış kalıplarını incelerken psikoloji bireysel davranışları ve bu davranıştan sapmaları yani davranış bozukluklarını inceler. Davranış bozuklukları normal fizyolojik hadiseler değildir; bunlar sinir sisteminde nörotransmitter madde patolojisine bağlı olarak şekillenen hastalıklardır. Dolayısıyla, davranış hekiminin her iki konuda da eğitim alması gerekir.

Davranış hekimliği hayvanlarda davranış bozukluklarının tedavisinde psikoloji yöntemlerinin 1970'li yılların başında kullanılmasıyla doğmuştur. Çalışma alanı oldukça geniştir ve bu alanlara sürekli olarak yenileri eklenmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Hayvan yetiştiriciliği, hayvan refahı ve davranış hekimliği: Hayvansal verim ve hayvan psikolojisi ilişkileri gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin son yıllarda hayvanlara müzik dinleterek verim artırdıklarını iddia edenler çoğalmıştır.

Hayvan refahı biliminin en önemli ölçekleri, çevre koşullarının hayvan organizmasında ve hayvanın veriminde yaptığı değişikliklerdir.

Hayvan beslenme davranışından, yatıp kalkma davranışları dahi çevre koşullarından etkilenir. Örneğin sığırların ataları ve hatta günümüzdeki yabani sığırlar yattığı yerden kalkarken ilk önce ön iki ayağı üzerine dikilirler, oysaki evcil sığırlar, ahır koşullarına uyum sağlayarak bu davranışlarını değiştirmişler ve kalkarken önce arka ayaklarını kullanır olmuşlardır. Bu değişimin tek nedeni ahır koşullarıdır ve böylece, ahırların hayvanın doğasına ne kadar ters olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Genellikle canlıların içgüdülerine ve doğalarına uygun olmayan koşullar stres nedenidir. Stres, hayvansal ürünü nicelik ve nitelik bakımından etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bu açıdan hayvan psikolojisini göz önüne almayan, bilimsel bir yetiştiricilikten söz edilemez. Hayvanlardaki stres sadece müzik dinleterek aşılabilecek bir konu değildir, bunu aşmak ancak davranış hekimlerinin sürekli olarak değişen stres faktörlerini kontrol etmesi ve gidermesiyle mümkün olabilir.

Hayvan koruma bilimi ve davranış hekimliği: Son yıllarda hayvan koruma konusu bir bilim olarak hekimliğimizde yerini almaya başlamıştır. Araştırma yöntemleri hayvan refahınıninkine benzer; tek farkı insan merkezîyetçi olmayışı, hayvanın verimiyle ilgilenmeyiştir. Hayvan koruma, hayvanın stresten uzak bir şekilde yaşamasıyla ilgilenir. Dolayısıyla, stresin organizmada yaptığı değişimler hayvan koruma biliminin önemli ölçeklerinden biridir. Bu amaçla hayvanda beta-endorfin ve glukokortikoid düzeyleri takip edilir. Örneğin barınağa birkaç kez getirilen hayvanda stres hormonları ilk kez gelenlerden daha yüksek çıkmıştır.

Davranış hekimliği geliştikçe bilimsel hayvan koruma uygulamalarında da ilerleme sağlanacaktır.

İnsanlarda hayvan yardımcı terapilerde davranış hekimliği: Otistik çocuklar başta olmak üzere çeşitli psikiyatrik, psikolojik hatta fiziksel hastalıkların tedavisinde, bazen kanser gibi hastalıkların teşhisinde de hayvanlardan yararlanılır. Bu hayvanların eğitimi ve kullanımı hekim yönetiminde olduğu takdirde sonuçlar hem başarılı olacak hem de terapi uygulamaları sırasında bu özel hayvanların psikolojik durumları kontrol altında olacaktır. Hayvanın terapi olacak bireyle iletişim kurabilmesi için psikolojik ortamın hazır olması gerekir. Daha önemlisi özellikle fobilerin tedavisinde, hayvandan gelecek beklenmeyen bir ısırma hadisesi hastanın fobik durumunu daha da artırabilir. Bu nedenle, bu hassas uygulamalarda davranış hekiminin bulunması ve bu hayvanlara zaman zaman davranış testlerinin yapılması önemlidir.

Hayvan sağlığı ve davranış hekimliği: Psikolojik faktörlerden bazıları hayvanın davranışlarını olumsuz etkiler ve hayvanın verdiği istenmeyen tepkiler “davranış bozukluğu” olarak nitelendirilir. Hayvanın çevresiyle iletişimini bozan ya da hayvanın kendi yaşantısını olumsuz etkileyen, bu nedenle mutlaka tedavi edilmesi gereken birçok davranış bozukluğu bulunmaktadır. Bu hayvanlar tedavi edilmediği takdirde ya ötenazi edilmekte ya da terk edilmektedir.

Psikolojik faktörlerin bazıları hayvanın fiziksel sağlığını etkiler ki bunlara psiko-somatik hastalıklar adı verilir. Bunun en tipik örneği stres ülserleridir.

Bazı hastalıklar psikolojik kökenli olmasa bile hayvanın psikolojisini sonradan bozabilir. Örneğin kaşıntılı bir deri hastalığını takiben hayvandaki kaşıntı bir takıntı haline alabilir. Kompulsif davranış bozuklukları arasında sayılan bu olguların tedavisinde kaşıntı önleyici ilaçların hiçbir faydası olmaz. Bu durumda psikoaktif ilaçlardan ve davranış tedavi yöntemlerinden yararlanılır.

Normalde davranış sorunu olmayan hayvanların bile bazen klinik ortamında yaşadıkları korku ve stres, laboratuvar sonuçlarından tutun, hastalığın semptomlarını ve hatta tedavisini bile etkilemektedir. Örneğin korku içindeki hayvan, bir yerinde ağrı olsa bile hekimin yaptığı palpasyonda hiçbir ağrı tepkisi vermeyebilir. Bu durum hekim için yanıltıcı olabilir. Ya da korkudan dolayı hayvanın karnı o kadar gerginleşmiştir ki abdomenin palpasyonunda hekim hiçbir organı muayene edemeyebilir.

Bu nedenlerden dolayı klinikçilerimiz için hayvan psikolojisi büyük önem taşır.

Adli olaylarda davranış hekimliği: Ülkemizde özellikle kentlerde beslenen köpek sayısı arttıkça ister istemez köpeklerle yaşanan adli olayların sayısı da artmaktadır. Bunların başında ısırılma hadiseleri gelmektedir. Ülkemizde bu konuda sağlıklı bir istatistik yoktur. Ancak dünyada kişi başına düşen köpek sayısının en fazla olduğu Amerika'da her yıl bir milyonu aşkın kişinin köpekler tarafından ısırıldığı bilinmektedir.

Ülkemizde de oldukça önemli sayıda ısırılma vakası adliyeye intikal etmekte ve kusurun kime ait olduğunu saptamak için bilirkişi görüşüne müracaat edilmektedir. Isırma davranışsal bir tepkidir. Bu tepkinin nasıl uyarıldığı, hayvanın bireysel özellikleri ve mizacı, ısırılan kişinin o sırada yaptığı davranışlar vb. değerlendirilmeli, gerekirse hayvana mizaç testleri yapılmalıdır. Bu konuda ülkemizde davranış hekimliği istenilen noktaya gelmediği için hâkimler, uzmanlığı olmayan, hatta hekimlikle alakası olmayan kişileri bilirkişi olarak tayin edebilmektedir. Bu durum adaleti de olumsuz etkilemektedir.

Yabani hayvanlar ve davranış hekimliği: İnsan sayısındaki hızlı artış nedeniyle yaşam alanları iyice daralan, yiyecek bulmaları zorlaşan, üremeleri azalan yaban hayvanları her geçen gün daha fazla strese maruz kalmakta ve nesilleri yok olmaya devam etmektedir. Yaban hayvanları içerisinde değişen çevre koşullarına uyum sağlayabilenler hayatta kalmakta, diğerleri bu yaşam mücadelesini başaramamaktadır. Bu hayvanlarda stres yapan çevre koşullarının düzeltilmesi çoğu zaman olanaksızdır; ancak yaban hayvanı alanında çalışan davranış hekimleri yaban hayvanlarının değişen çevre koşullarına uyumlarını sağlayacak önlemler alabilirler.

Bu hayvanların bir kısmı insanlar tarafından kontrol edilen çevre koşullarında yaşarlar. Ülkemizde örnek olarak geyikleri gösterebiliriz. Ancak zaman zaman çevre koşullarında değişimler, geyik sayısında artışlar vb. gibi nedenlerle zorunlu olan hayvan nakilleri yaban hayvan idaresinin en önemli konularındandır. Nakil sırasında hayvanların yaşayacağı stresi önlemek kadar yeni yerleşecekleri alana uyum sağlamalarında da davranış hekimlerinin önemli rolü vardır.

Hayvan rehabilitasyon merkezlerinde davranış hekimliği: Rehabilitasyonun ağırlıklı tarafı psikolojik rehabilitasyondur. Örneğin yaralı bir leyleğin tedavisi ardından yapılan doğaya alıştırmaya çalışmaları psikolojik rehabilitasyonun konusuna girer. Bu yapılmazsa, hazır beslenmeye alışan, kasları çalışmadığı için zayıf düşen ve avlanma yeteneklerini kısmen de olsa kaybeden hayvan birden bire dış koşullarda yaşamını sürdüremez.

Bazı hayvan türleri ise doğadan kısa süreli bile ayrılrsa bir daha geri dönemez. Örneğin aylar doğaya döndürülmesi çok zor olan hayvanlardır. Böyle hayvanlar, ömürlerinin sonuna kadar kalacakları barınak ortamında rehabilite edilmelidir.

Evcil köpeklerde de rehabilitasyon önem taşımaktadır. Özellikle sokak köpekleri barınağa alındığında barınak koşulları için, sahiplendirildiklerinde ise yeni gideceği ev koşulları için rehabilite edilmelidir.

Rehabilitasyonda yeni koşullara uyum sağlamada hayvana yardımcı olunması ve mevcut davranış sorunlarının giderilmesi için çalışılır. Bütün bu çalışmalar davranış hekimliğinin konusudur.

Hayvanat bahçelerinde davranış hekimliği: Hayvanat bahçelerinde çalışan hekimler çoğu kez hayvanların sağlığından daha çok davranışlarıyla ilgilenmek zorunda kalırlar. Çünkü hayvanat bahçelerinin koşulları ne olursa olsun, çoğu hayvanların özgürlüğü kısıtlanmış, farklı iklim ve doğa koşullarında, farklı canlı türleriyle birlikte yaşamaya mahkum edilmişlerdir. Bu hayvanlar hayvanat bahçesine ilk geldikleri günden itibaren bahçeye uyum sağlaması, yanındaki hayvanla iyi geçinmesi, kendine ve çevresine zarar vermemesi için rehabilite edilirler. Uyum sağladıkça sorunlar azalmakla beraber bazı hayvanlarda bu tür sorunlar nerdeyse hiçbir zaman bitmez. Tutsak hayvanların en önemli davranış sorunları strese bağlı obsesif-kompulsif davranışlar (örneğin volta atma davranışları), anorexia nervosa, depresyon ve birbirlerine yönelik agresyondur.

Burada çalışan hekim, her hayvanın kendine özgü davranışlarını göz önüne alıp davranış sorunları açısından hem önleyici hem de tedavi edici çalışmalar yapmak zorundadır. Hayvanat bahçelerindeki yoğun mesai gerektiren bu çalışmalar nedeniyle klinik hekimliği ve davranış hekimliği için farklı personeller istihdam edilmelidir.

Havaalanlarında davranış hekimliği: Günümüzde bütün dünya havaalanlarında kuş-uçak çarpışmaları en önemli sorunlardan biridir. Her yıl hem ölümlere hem de milyonlarca dolar tutarında maddi kayıplara yol açan bu çarpışmalar ülkemiz havaalanlarında da sıkça yaşanmaktadır.

Havaalanlarının içersinde büyük kırsal alanların mevcudiyeti kuşlar için cazip olmakta ve çoğu havaalanı adeta bir kuş cenneti haline dönmektedir. Bu kuşlarda popülasyon kontrolü ve uçak çarpmalarının önlenmesi süreklilik gerektiren bir çalışmayla mümkün olabilir. Bu nedenle her havaalanının davranış konularında yetişmiş bir veteriner hekim istihdam etmesi önemlidir.

Kuş çarpmalarını önlemede kullanılan yöntemlerin havaalanlarındaki kuş türlerine ve hatta o kuş türlerinin havaalanı koşullarına göre farklılaşan davranış yapılarına göre değiştiği kabul edilmektedir. Bu nedenle örneğin Ankara'da kullanılan bir yöntem İstanbul'a uygulanamamaktadır. Ayrıca uygulanan yöntemler hayvanlarda görülen davranışlar statik olmadığı için sürekli revize edilmek zorundadır. Bu nedenle havaalanlarında sürekli bir veteriner hekime ihtiyaç vardır.

Davranışları hesaba katmayan hiçbir teknoloji bu konuda başarı sağlayamamıştır. Örneğin kuşlar ultrasonik ses yayıcı gibi birçok yöntemle kısa sürede alıştırılmaktadır. Bu nedenle havaalanlarındaki veteriner hekimler o alana ait kuş davranışlarına uygun bilimsel kontrol yöntemlerini tasarlamalıdır.

Gün geçtikçe veteriner hekimlik içersinde davranış hekimliğinin önemi artmakta ve hekimliğimiz yeni iş alanları kazanmaktadır. Hayvan davranışları multidisipliner bir konudur. Biyologlar, zoologlar ve ziraatçılar da bu konuda çalışmalar yapmaktadır. Bu nedenle, söz konusu iş alanlarında meslektaşlarımızı daha fazla görmek istiyorsak veteriner fakültelerimizin bu konudaki eğitime daha fazla ağırlık vermesi gerekmektedir.

3. Hayvan Deneyleri Etik Kurulları

Avrupa Konseyi tarafından 1986 yılında "Deneyisel ya da Başka Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalı Hayvanların Korunmasına İlişkin Konvansiyon" (ETS 123) kabul edilmiştir. Bu konvansiyonun temel ilkesi deneylerde hayvan kullanımının kabul edilmesi, ancak alternatif yöntemler geliştirilerek hayvan kullanımının azaltılmasıdır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Avrupa Konseyi ülkeleri uluslararası yasalar gereğince bu konvansiyonun hükümlerini yerine getirmekle yükümlüdür. O nedenle ayrı bir grup olan Avrupa Birliği ülkeleri ETS 123'e dayanarak aynı yıl "Deneyisel ya da Başka Bilimsel Amaçlarda Kullanılan Omurgalı Hayvanların Korunmasına İlişkin Yönergeyi" (86/609/EC) yürürlüğe koymuşlardır. Bu yönergenin amacı topluluk içinde ayrılık ve haksız rekabeti önlemek için ulusal yasaları uyumlulaştırmaktır. Hükümleri de tamamen ETS 123'e dayanmaktadır.

Türkiye'de biraz geç de olsa 5199 sayılı "Hayvanları Koruma Yasası" 2004'te kabul edildikten sonra buna bağlı olarak etik kurul yönetmeliği 2006 yılında hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Mevzuat gereği hayvanlarla yapılan çalışmalarda etik kurul kararı alınması zorunluluğu getirilmiştir. Mevzuatta hayvanın türüne bağlı olmadan hangi hayvanla çalışılırsa çalışılsın

mutlaka etik kuruldan izin alınması gerektiği, ayrıca hayvanlarla ilgili çalışma yapılacağı zaman deney hayvanları kullanım sertifikası almayan kişilerin hayvanlarla çalışması yasaklanmıştır. Ancak bilindiği gibi 5 yıllık veteriner hekimlik eğitiminde daha çok çiftlik hayvanlarıyla ilgili verilen bilgilerin adeta yok sayıldığı ve sadece 80 saat gibi o da laboratuvar hayvanlarıyla ilgili verilen bir eğitimle alınan deney hayvanları kullanım sertifikasının çiftlik hayvanlarında yapılacak bir çalışmaya yeterli olmayacağı açıktır.

Çiftlik hayvanlarıyla ilgili çalışmaları yapan birimlerin daha çok veteriner fakültelerinde olduğu ve hayatında hiç laboratuvar hayvanıyla çalışmayacak bir kişinin bu sertifikayı almasına getirilen bu zorunluluk veteriner fakültelerinde çalışmaları zora sokabilmektedir. Bu nedenle veteriner fakültelerinde laboratuvar hayvanı haricinde çalışma yapacak bir veteriner hekimin etik kurul onayını hayvan deneyleri yerel etik kurulu haricinde başka bir kuruldan alması, 5 yıl boyunca almış olduğu veteriner hekimliği eğitimi yeterli olacağından daha doğru olacaktır.

Mesleğimizle ilgili olarak Avrupa Veteriner Hekimleri Birliği tarafından yayınlanmış İyi Veteriner Hekimlik Uygulamaları (Code of Good Veterinary Practise) bulunmaktadır. Bu kurallara ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliğinin 74. maddesi ile 133-136. maddelerine dayanarak böyle bir kurulun oluşturulması ve çalışmaya başlanmasında yarar görmekteyiz. Bu nedenle veteriner fakülteleriyle iş birliği yapılması ve veteriner hekimlik mesleği için önemli olarak gördüğümüz bu uygulamanın bir an önce hayata geçirilmesini gerekmektedir.

4. Akredite Veteriner Hekim veya Yetkilendirilmiş Veteriner Hekim Uygulamaları

Hayvan sağlığı ve hayvansal gıda güvenliği, halk sağlığı açısından ortaya koyduğu riskler nedeniyle tüm ülkelerin önemle üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir.

Bu nedenle, uluslararası düzeyde hayvan sağlığının korunması ve gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla yönelik olarak kurulmuş olan **OIE'nin** hayvan sağlığının ve halk sağlığının korunması amacıyla yönelik olarak belirlediği bilimsel temelli standartlar ve kurallar tüm ülkeler tarafından dikkatli bir şekilde takip edilmekte ve bu standartlar uluslararası ticarete de bağlayıcı kurallar olarak karşımıza çıkmaktadır.

OIE'nin, hayvan ve hayvansal ürünlerin kontrolü ile ilgili olarak belirlediği standartlara göre; çiftlikten-sofraya gıda zincirinin tüm aşamalarında kontrollerin resmi veteriner hekim tarafından yapılması zorunluluğu vardır.

Pratikte bu kuralın uygulanmasında hiçbir ülke yetkili otoritesi (Bakanlık) bu alanda çalışan veteriner hekimlerin tamamını kadrolu olarak kendi bünyesinde istihdam etmemektedir. Bunun yerine, OIE'nin standartlarına da uygun olan, resmi veteriner hekimin yetkilerini kullanan Akredite Veteriner Hekim veya Yetkilendirilmiş Veteriner Hekim modeli uygulanmaktadır.

Bu uygulamalarda temel prensip; görev konusu ile ilgili yeterli bilgi donanımına ve tecrübeye sahip konu uzmanı veteriner hekimlerin yetkili otorite adına görevlendirilmesi ve ücretlerinin ve sosyal haklarının da yetkili otorite tarafından karşılanmasıdır.

Burada amaç, halk sağlığı ve hayvan sağlığı ile ilgili olarak, hayati önem taşıyan konularda karar verici konumda olan veteriner hekimin, bağımsız ve objektif olarak karar vermesini sağlamaktır.

Akredite veteriner hekimlik ve yetkilendirilmiş veteriner hekimlik uygulamaları aynı temel prensibe sahiptir ve farklı ülkelerde farklı isimlerle uygulanmaktadır.

Akredite veteriner hekim ve yetkilendirilmiş veteriner hekim uygulamaları ABD ve AB'de çok yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Çiftliklerdeki hayvan sağlığı kontrolleri dahil, gıda sofraya ulaşıncaya kadar her aşamada kontrol ve muayeneler bu veteriner hekimler tarafından yürütülürken, bakanlık personeli veteriner hekimler genellikle denetim görevini üstlenmektedir.

Ülkemizde, akredite veteriner hekim uygulaması, 21/02/2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2005/8503 Sayılı Hayvancılık Desteklemeleri ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararının

2. maddesinin (j) fıkrası “Bakanlıkça yapılacak sözleşme kapsamında, hayvansal orijinli gıda kontrolünde, etkinliğin sağlanması, hayvan hastalıkları ile mücadele, mezbaha ve denetim hizmetlerinin iyileştirilmesi amacı ile Bakanlığın belirlediği bölge ve işletmelerde veteriner hekim çalıştırılması için destekleme yapılır.” hükmü gereği sadece bazı mezbahalarda uygulamaya konulmuştur.

Ancak, ülkemizdeki Akredite Veteriner Hekim uygulaması, diğer ülkelerde uygulanan benzer uygulamalarla karşılaştırıldığında, akredite veteriner hekimlerin yetkilerinin yetersiz olduğu ve uygulamanın çok sınırlı olarak gıda zincirinin sadece bir aşaması olan kesimhanelerde uygulandığı görülmektedir. Gıda güvenliğinin tam olarak sağlanabilmesi için akredite veteriner hekimlerin yetkilendirildikleri üretim yerinde karşılaşılan problemlerle ilgili olarak, üretimin geçici olarak durdurulması dahil, her türlü tedbiri alma yetkisinde olmaları ve uygulamanın, çiftlikten-sofraya gıda zincirinin tüm aşamalarını kapsamaması gerekir.

Akredite veteriner hekimlerin görev aldığı mezbahalarda kontrol ve hijyen uygulamalarında gözle görülür değişimlerin yaşandığı görülmeye rağmen, Ülkemizdeki Akredite Veteriner Hekim uygulaması bu haliyle,

- OIE standartlarını karşılamamaktadır.
- Yeterli düzeyde gıda güvenliği sağlayamamaktadır,
- Uluslararası ticarete hayvan ve hayvansal ürünlerimiz için konulan engelleri ortadan kaldırmak için yeterli değildir.

Bunun sebebi; akredite veteriner hekimlerin yetki ve sorumluluklarının yetersiz olması, çiftlikten-sofraya gıda zincirinin tamamını kapsamamasıdır.

OIE standartlarında iyi bir hayvan sağlığı ve gıda güvenliği sistemi oluşturabilmek için akredite veteriner hekimin görev alanlarını, yetki ve sorumluluklarını istenilen düzeyde sağlayacak ve gerekli mali kaynağı belirleyecek yasal düzenleme yapılması zorunludur.

Bunun için; AB uyum amacı ile hazırlanan “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanun” tasarısında, Akredite Veteriner Hekim uygulamalarına, yukarıda açıklanan şekilde yasal zemin teşkil edecek hükümlerin konulması ve buna bağlı olarak gerekli yönetmeliğin çıkarılması sorunun çözümünü sağlayacaktır.

5. Doğa Koruma, Yaban Hayatı ve Veteriner Hekimlik

Tabiattaki canlı çeşitliliği ve bunların gelişimsel uyum mekanizmaları ve en önemlisi de yabani hayvan hastalıkları ve bunların insan ve doğa üzerindeki etkilerinin incelenme gerekliliği son çeyrek yüzyıldır yaşadığımız birçok anlaşılmaz olaylarda anahtar role sahiptir. Yani birçok canlı çeşidinin sahip olduğu ekolojik nitelik ve insanların çıkarları temelindeki çelişkiler; ekosistemin işlevsel kılınmasında ve doğa koruma düşüncesinin oluşmasında önemsenen bir olgudur.

Veteriner hekimliğin yabani hayat ve doğa ile ilgili araştırmalarda çok önemli bir role sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Çünkü yabani hayat ve yabani hayvanlarla ilgili araştırmalarda canlı çeşitliliği, vitalite, uyum kabiliyeti, hastalıklar gibi kriterler ancak hayvan-insan ilişkilerindeki ekolojik çıkar ve bu anlamdaki kırılmaları anlamakla mümkündür.

Yabani hayat-doğa-insan üçleminde veteriner hekimliğe biçilen rolün anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla birçok bilimsel yönelimde öne çıkan üç temel kritere vurgu yapmak gerekir. Bunlar:

- Uyum sağlama yeteneği
- Hastalıklar
- Doğa koruma’dır.

Uyum Sağlama Yeteneği

Fenomenlerin ekolojik ve gelişimsel özelliklerinin tespit edilmesi, yabani hayvanların tarihsel gelişim periyodları çerçevesinde uyum değerlerine ait verilerin analiz edilmesine yönelik gereksinimin ön plana çıktığı bir dönem yaşadığımız birçok bilimsel veri ile ortaya konulmuş durumdadır.

Yabani hayvanlar gelişim evreleri boyunca hayatta kalma esprisıyla değişen şartlara uyum kabiliyetlerini de geliştirmişlerdir. Bilindiği üzere bu kompleks yapı ile ilgili açıklanmayı bekleyen birçok husus mevcuttur. Herşeyden önce uyum kabiliyetlerinin direkt ya da indirekt antropogen aktivitelerin etkisi ile mesela iklim değişiklikleri ile ilgili analiz ve çözümlemeler açıklayıcı verilere ulaşmamıza yardımcı olabilir.

Fakat bu kompleks yapıyı anlamak çokta kolay değildir. Bu amaçla herşeyden önce uzun vadeli bilimsel araştırma programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle reproduksiyon, gıda, sosyal davranışlar, hastalık etkenleri, genetik esaslar ve sonuçları gibi alanlarda sağlıklı verilere ulaşmak için adaptasyon kabiliyetlerinin tespiti gereklidir. Böylece insan-hayvan-doğa üçlemindeki ilgisel ilişkiler de daha anlaşılır olacaktır.

Günümüzde yapılan bilimsel araştırmalar ile canlıların gelişim evreleri süresince hangi nitelikler sayesinde yaşamlarını sürekli kılmayı başardıkları açıkça ortaya konulmuştur.

Yani vücut ve karakter özellikleri ile sahip olunan niteliklerdeki kalite aynı zamanda bazı vücutsal fonksiyonları anlamak için birer ölçü çubuğu olarak kabul edilir. Bu sayede gelişim sürecinde ihtiyaç duyulan öncelikler (işlev anlamında) fonksiyonel hale gelmiştir.

Bu anlamda bahsi edilen verilere ulaşmak için araştırma yapılacak alanlara bakıldığında veteriner hekimliğin rolü de kendiliğinden anlaşılır. Bu çalışma alanlarından bazıları ana başlıkları ile şöyle sıralanabilir:

- Türler arası gelişim ilişkileri
- Üreme (çoğalma) stratejileri
- Gebelikler ve sonrasındaki gelişim ve adaptasyon verileri
- Gıdadan yararlanma ve enerji lokasyonları ile ilgili fizyolojik stratejiler.

Hastalıklar

Yabani hayvan hastalıklarının gelişimsel etkileri, nedenleri, yayılma karakterleri analiz edilmelidir.

Bilindiği gibi özellikle enfeksiyon hastalıklar hayvanların vital durumları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Özellikle patojenlerin konakçı hayvanların immun sistemleri üzerinde oldukça değişken varyantlar ortaya koyduğu bilinmektedir.

Bu durumun insan-hayvan ikilemindeki ilişkide göstereceği etkileşimin geldiği veya gelebileceği seviye anlamında ortaya çıkabilecek tehlike felaket boyutuna gelebilir. Kaldı ki bazı önemli yabani hayvan hastalıklarındaki etiyoloji ve patogenezin halen sır olması tehlike anlamında oldukça önemsenmelidir.

Günümüzde artık yabani hayvan hastalıklarındaki immunolojik ve genetik esaslar üzerinde yapılan çalışmaların, örneğin hastalığın oluşumu ve yayılmasında etkili olan faktörler gibi, hızla pratiğe geçirilmesi gereklidir. İşte bu noktada veteriner hekimliğin yabani hayat ve yabani hayvanlar konusunda kendisini etkinleştirmesi gerekliliği burada kendisini çok açık olarak ortaya koymaktadır. Bu başlık altında yer bulan bazı çalışma alanları:

- Patojenite ve immunité mekanizmalarının tespiti
- Patojenlere ait epidemiyoloji ve filojen
- Patomorfoloji ve klinik diagnolar
- Eko-faktör olarak hastalıklar.

Doğa Koruma

Biyolojik esas ve değerlerin izahı ve nesli tükenmekte olan canlıların korunma metodlarının geliştirilmesi gerekir.

Doğa koruma anlamında anlaşılması gereken en önemli husus nesli tükenmekte olan canlılarla ilgili bilimsel verilere ulaşma gayreti olmalıdır. Ancak bu şekilde hayvan insan ilişkileri neticesinde ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar, bir bütün olarak tehlike faktörleri (Mortalite nedenleri), önlem alma amacıyla ortaya çıkabilecek genetik olumsuzluklar, yabani hayvanlar ile yerel insan toplulukları arasındaki interaksiyonlar gibi kritik konularda çözümler ortaya çıkabilir.

Bu anlamda yapılması gereken bazı çalışma alanları şöyle sıralanabilir:

- Genomların konserve edilmesi
- Minimize-invazif metodlar
- Üreme kontrol konseptleri
- Yabani hayvan popülasyonları–tarım alanları ilişkileri
- Mortalite nedenleri.

Bilimsel araştırma sonuçları ve bu alanda elde edilen tecrübeler yarınlarımızı kurtarmak için yabani hayat, yabani hayvanlar, ekosistem gibi konularda programatik araştırmaların geliştirilmesi gerektiğini ve disiplinler arası işbirliğinin esas alındığı çalışmaların oluşturulması gerektiğini çok açık olarak ortaya koymaktadır.

Yabani hayvanların neden incelenmesi gerektiği ya da hangi ekosistemde neden araştırma yapılması gerekliliği gibi çok basit bazı sorular bile yabani hayat ile ilgili çalışmaların geleceğimizin daha refah bir şekilde yaşanır kılınmasında indikatör faktörler olduğu söylenebilir.

Yabani hayvanların büyük bir çoğunluğu tarihsel gelişimleri sırasında çok çeşitli uyum kabiliyetleri edinmişler ve özellikle doğal denge anlamında oldukça kritik bir noktada yer almışlardır. Özellikle antropogen kaynaklı çevresel değişikliklerin bunlar üzerindeki etkileri çok yalın olarak görülür.

Mesela bazı yabani hayvanların yaşam kalitelerindeki düşüşün canlı çeşitliliğinin hızla azalmasına yol açtığı ve bunun da özellikle insanların yaşam koşullarını etkilediği ve bu anlamda dünya çapında bir tehlikeye yol açtığı söylenebilir.

Sadece bu örnekte bile yapılması gerekenler anlamında bir fikir jimnastiği veteriner hekimliğin bu anlamdaki rolünü ve gerekliliğini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Yani yabani hayvanların yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik çalışmaların, örneğin üreme biyolojisi, gıda fizyolojisi, enerji lokasyonu gibi, uzun süreli araştırmaları gerektiriyor olması bile başlı başına bu alanda veteriner hekimliğin rolü ve işlevini açıkça ortaya koyar.

Bilindiği üzere dünyanın birçok coğrafyasında yabani hayat ve doğayı koruma bilincinin geliştirilmesine yönelik birçok çalışma yapılmaktadır ve bunlar genellikle interdisipliner projelerle etkin kılınmaya çalışılmaktadır. Buna da en iyi örnek olarak UNESCO'nun devam eden "Man and Biosphere Programme (MaB)" adlı projesi verilebilir. Bu projede, yaşanabilir bir dünya perspektifiyle canlı çeşitliliğini sürekli kılmak ve doğal yaşam kaynaklarını koruma ve geliştirme esas alınmaktadır.

Tabii olarak yabani hayat ve doğa anlamında yapılacaklar yaşanılan coğrafyaların ihtiyaçları temelinde uluslararası işbirliklerini esas alan stratejik araştırma projelerinin ortaya konulmasını zorunlu kılar. İşte tam bu noktada da veteriner hekimliğin önemi etkin bir şekilde tekrar karşımıza çıkar.

Yani araştırma ve inceleme programları nasıl olmalıdır sorusuna verilecek yanıt aynı zamanda veteriner hekimliğin yabani hayat-doğa-insan üçlemindeki gerekliliğini ve rolünü de açık bir şekilde ortaya koyar.

Sadece ülkemizde son yıllarda ortaya çıkan genetik ve ekolojik sorunlardan kaynaklı zoonoz hastalıklarda çözüm ararken ortaya çıkan tablo, veteriner hekimliğin bu alandaki yetersizliğini çok açık olarak ortaya koymaktadır. Yani canlıların davranışlarını, biçim ve fonksiyonlarını, randıman ve uyum kabiliyetlerini, yaşam biçimlerini ortaya koyamayan bir yönelim çevre ve genetik özellikleri göz ardı eden bir kaos ortamı oluşmasına yol açacaktır.

Sonuç olarak doğanın bir bütün olarak düşünülmesi ve korunması, artık bir dünya gerçeği olarak kabul edilmeli ve bu amaca yönelik olarak tüm ülkelerin ortak hareket etmesi sağlanmalıdır. Dünyadaki hiçbir birimin tek başına biyolojik çeşitliliği ve doğal yaşam alanlarını koruyacak yetkinlikte olmadığı unutulmamalı ve bu yönde tüm dünyayı kapsayacak nitelikte ortak çalışma birimleri oluşturulmalıdır.

İnsanların doğa ve yaban hayvanları üzerindeki olumsuz etkilerinin ulusal ve kültürel boyutları ile sınırları zorlayan bir tarzda artış eğilimi gösterdiği günümüzde, tepkisel anlamdaki birçok uluslararası çevre konvensiyonu, çerçevesi doğru çizilmiş çözümlerle yabani hayat ve doğanın korunmasına yönelik çalışmalarda başarı veteriner hekimlerin bu alandaki etki ve yetkileri ile paralellik arz etmektedir. Veteriner hekimlik yabani hayat ve doğayı anlamaya yetecek bilgi ve beceriye sahip olduğu sürece nedensel analizler yapılabilecektir ve ancak bu şekilde ekolojik ve genetik değişim kaynaklı sorunlarda çözüm üretilebilecektir.

Ekosistemdeki iklim değişiklikleri ve insan faaliyetlerinin genişlemesi nedeniyle doğal habitatları daralan veya yok edilen birçok yaban hayvanı ve zararlısı insan ve hayvan popülasyonu için çeşitli zoonoz hastalıkların tehdit kaynağını oluşturmaktadır. Bu gelişmeler Ekodemik veya Doğal Koruma Alanları Hekimliği "conservation medicine" gibi kavramların ve alanların genişlemesine sebep olmuştur. Bu alanda faaliyet gösterecek veteriner hekimlerin yetiştirilebilmesi için eğitim-öğretimin bu alanlarda geliştirilmesi çalışmalarına zaman geçirmeden başlanılmalıdır.

6. Genetik Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) ve Biyogüvenlik

Bilinmeyen veya yeni olan şeyler her zaman insanlarda endişe ve korkuya sebep olmuştur. Özellikle gen teknolojisi bu özelliği ile birçok bilim kurgu ürününün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Gen teknolojinin ürünleri ile ne zaman karşılaşacağımız ve bunlar ile ne zaman yaşamak zorunda kalacağımız çoğunlukla "gelecekte" olarak algılanmıştır. Ancak, şarap, bira, yoğurt gibi klasik biyoteknoloji ürünleri üzerinden binlerce yıl geçmiş ve günümüzde insanoğlu modern biyoteknoloji olarak adlandırdığımız sistemi kullanarak canlıların genetik yapısını değiştirecek güce ulaşmıştır.

Biyoteknoloji özel bir kullanıma yönelik olarak ürün veya işlemleri dönüştürmek veya meydana getirmek için biyolojik sistem ve canlı organizmaları veya türevlerini kullanan teknolojik uygulamalardır. Modern biyoteknoloji ise; rekombinant DNA, nükleik asitlerin hücre veya organellere doğrudan enjeksiyonu ve farklı taksonomik gruplar arasında uygulanan hücre fizyonu gibi tabi fizyolojik çoğalma ve rekombinasyon engellerini ortadan kaldıran, klasik ıslah ve seleksiyon yöntemlerince kullanılmayan in vitro nükleik asit tekniklerinin tamamıdır.

Gen teknolojisi kullanılarak doğal süreçler ile edinilmesi mümkün olmayan yeni özellikler kazandırılmış organizmalara "Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)" veya uluslararası kullanımı ile "Living Modified Organism (LMO)=Değiştirilmiş Canlı Organizma veya Genetically Modified Organisms (GMO)" denilmektedir. Transgenik tabiri de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Ülkemizde biyoteknoloji çalışmaları; üniversiteler, TÜBİTAK ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Enstitüleri'nde yürütülmektedir. Alt yapı geliştirme ve eğitim çalışmalarının tamamlanma aşamasına geldiği, ve yapılan çalışmaların karakterizasyon ve gen transfer yöntemlerinin optimizasyonu ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ancak, gen izolasyonu gibi ileri aşama çalışmalarına henüz başlanamamıştır. Özel sektörün bu konuda Ar-Ge faaliyeti yürütmediği veya çok yetersiz olduğu görülmektedir.

Hayvancılıkta Biyoteknolojinin Kullanım Alanları ve Sağladığı Avantajlar

Hayvanların fizyolojik özelliklerini ilgilendiren ve bunları daha etkin hale getirmeyi amaçlayan çalışmalarda, biyoteknolojik yöntemlerden yararlanılmaya başlanılmıştır. Günümüzde, hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar;

1. Büyümenin artırılması
2. Süt üretiminin artırılması
3. Süt üretiminde transgenik hayvanların kullanılması
4. Terapötik maddelerin sütle salgılanması
5. Döl veriminin artırılması
6. Yumurta veriminin artırılması
7. Yapağı veriminin artırılması
8. Gen aktivitesinin artırılması
9. Hastalıklara direncin artırılması

Hayvancılıkta Modern Biyoteknoloji Uygulamaları

Hayvancılıkta modern biyoteknolojinin uygulama alanları genel olarak 3 kısımda incelenebilir;

1. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalar
2. Hayvan sağlığı ürünleri (aşılar, ilaçlar vs.)
3. Hayvan besleme ürünleri (yem, yem katkı maddeleri vs.)

Hayvanlar Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Hayvanlar üzerine yapılan çalışmalar daha çok ıslah, verim artırma ve ürün kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olmuştur. Bu amaçla, önceleri bütün verim parametreleri çok iyi belirlenmiş erkek damızlıklar kullanılarak “Tabi Tohumlama” ve sonraları da “Suni Tohumlama” yöntemleri uygulanmıştır.

Sistemli ve bilinçli yapılan melezleme ve seleksiyonlarla bu tekniklerden bugüne kadar büyük yararlar sağlanmıştır. Halen de etkinliğini ve önemini koruyan ve birçok gelişmiş ülkede de başarı ile kullanılan bu metodlar arasına, içinde “Embriyo Transferleri” ve “Embriyoların Dondurulması” gibi uygulamaların yanı sıra, son zamanlarda biyoteknolojik yöntemlerden olan klonlama ve “Gen Transferleri” de katılmış bulunmaktadır.

Hayvan Sağlığı Ürünleri

Hayvancılık sektöründe aşı, ilaç ve biyolojik ürün üretiminde de genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar kullanılmaktadır. Aşı çalışmalarında, Şap, Kuduz, Hepatit B, Parvoviruslar, Sığır Papilloma, Herpes, IBR, Yalancı Kuduz, Rift Vadisi Humması, Veziküler stomatit, TGE (domuzların), Kedi ve Sığırların Kan Kanseri (Lösemi) vs. ile bazı kanatlı hastalıkları (IB, ILT, IBD, LL, Marek, Newcastle vs.) önde gelen çalışmalardır. Rekombinant Kuduz, Şap Aşısı gibi aşılar ticarete sunulmuş durumdadır.

Hayvan Besleme Ürünleri

Hayvanların daha iyi ve dengeli beslenmesinde bilinçli hazırlanan rasyonların önemi büyüktür. Giderek artan pahalılık karşısında kaliteli yem bulmak oldukça zordur. Hammadde fiyatlarının yükselmesi bunlardan hazırlanan yemlerin kalitesine de yansımaktadır. Bu durum, genellikle orta halli yetiştirmeleri ve besicileri oldukça fazla etkilemekte ve hayvanlardan istenen verim de düşmektedir. Halbuki, hayvancılığın temeli verime ve kazanca dayanmaktadır. Bunun sağlanabilmesi hayvanların dengeli beslenmesi ve sağlıkları ile paralellik gösterir.

Hayvanların iyi ve dengeli beslenmelerini konu alan çalışmalar 7 nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar;

1. Yemlerin kalitesinin yükseltilmesi
2. Hayvanların yemden yararlanma kabiliyetinin düzeltilmesi
3. Rumenin mikroflora ve mikrofaunasının düzeltilmesi
4. Bitkilerden istenmeyen bileşenlerin çıkarılması
5. Yemlerin, önceden bazı enzimlerle muamelesi
6. Bitki silajlarında mikrobiyel inokulantların kullanılması
7. Tek hücre proteinlerinin kullanılması

Modern Biyoteknoloji Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Biyolojik yapıları nedeniyle memeli hayvanlara gen aktarımının başarılı uygulamaları günümüzde oldukça kısıtlıdır. Deney hayvanı olarak üretilen transgenik farelerde insan ile ilgili tıbbi çalışmalar yapılabilen ve bu hayvanların ticareti yapılmaktadır. Aktarılmış gen ifadesi fareler dışında, çiftlik hayvanlarında özellikle ilk yapılan çalışmalarda çok başarılı olamamıştır. Domuzlar ve koyunlar üzerinde yapılan çalışmalarda, yem tüketiminde azalma, reproduksiyon fonksiyonunda gerileme ve birçok patolojik bozukluklar (mide ülserleri, sinovitis, pericarditis, endocarditis, pneumonia, nefritis vs.) saptanmış ve hayvanlar komaya girerek çok genç yaşta öldükleri saptanmıştır.

Transgenik hayvanlara ait yukarıda bildirilen olumsuzlukların yanında hayvan sağlığı amacı ile kullanılacak rekombinant ürünlere bağlı sorunlar da gözden uzak tutulmamalıdır. Özellikle, genetik yapısı değiştirilmiş mikroorganizmalardan elde edilen aşılar en fazla tehlike potansiyeline sahip olarak görünmektedir. Canlı aşılar üretim aşamalarından itibaren en fazla dikkat edilmesi gereken konudur. Bu tür aşılar verildikleri canlıda üreme yeteneğine sahip bulundukları için taşıdıkları geni de kuşaklarına aktarılabilirler. Riskli görülen durumlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- Yeni hastalıkların ortaya çıkması
- Alerjik, kanserojen ve toksik etkiler oluşması
- Antibiyotiklere direnç
- Transfer edilen genlerin hayvan bünyesinde bakterilerle birleşme ihtimali

Biyogüvenlik

Tüm risklerine rağmen, modern biyoteknoloji insanların yararlanabileceği ve klasik yöntemlerle çözilemeyen sorunlar için çözüm üretebilecek imkanlar sunmaktadır. Bu nedenle modern biyoteknolojinin insan sağlığı ve biyolojik çeşitlilik üzerinde olabilecek olumsuz etkilerini önlemek ve modern biyoteknolojinin mevcut ve potansiyel faydalarından ulusal ihtiyaçlar doğrultusunda güvenliği sağlayarak yararlanmak amacıyla hukuki, idari ve teknik tedbirler geliştirilmektedir. Bu tedbirler uluslararası kuralları ve düzenlemeleri dayanak almaktadır.

Türkiye’de yakın zamana kadar modern biyoteknoloji ve özel olarak da GDO’larla ilgili bir kanunun bulunmamasıydı. Bununla birlikte Türkiye “Cartagena Biyogüvenlik Protokolüne” taraftır. Protokol 2003’de dünyada, 2004’de ülkemizde yürürlüğe girmiştir ve protokolün ülke içi uygulamalarının yapılabilmesi için “Biyogüvenlik Kanunu” çalışması yapılmıştır.

“**Biyogüvenlik**”, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilmiş olan genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların insan sağlığı ve biyolojik çeşitlilik üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkilerin belirlenmesi sürecini (risk değerlendirme) ve belirlenen risklerin meydana gelme olasılığının ortadan kaldırılması veya meydana gelme durumunda oluşacak zararların kontrol altında tutulması için (risk yönetimi) alınan tedbirleri ifade eder. **Biyogüvenlik sistemi** ise biyogüvenliği sağlayan idari, hukuki ve kurumsal yapılanmanın tamamını ifade eder.

Cartagena Biyogüvenlik Protokolü'nde, biyolojik çeşitliliğin korunması amacına yönelik olarak, biyogüvenliğin sağlanması için alınacak tedbirler, GDO'ların çevreyle etkileşime girme olasılığı temel alınarak belirlenmiştir. Bu nedenle tüm GDO'lar için geçerli olan genel tedbirlerin yanı sıra, açık alanlarda üretimi yapılacak olan ürünler ile gıda, GDO'ların yem ve işleme amaçlı kullanımları için biyogüvenliğin sağlanması amacıyla ithalatçı ve ihracatçı ülke tarafından uyulması zorunlu olan "ön bildirim anlaşması" kuralları getirilmiştir.

Ön bildirim anlaşmasına göre ihracatçı ülke ithalatçı ülkeye önceden GDO ile ilgili bilgileri içeren bir bildirim yapılmasından, ithalatçı ülkenin yazılı izni olmadan GDO'nun ihracatının başlatılmamasından ve ithalatçı ülkenin izin vermesi halinde izinde belirtilen kurallara uyulmasından sorumludur. Bu kapsamda ithalatçı ülke, bilimsel esasa dayalı risk değerlendirme ve sosyo-ekonomik değerlendirmenin sonuçlarına göre karar vermek zorundadır.

Cartagena Biyogüvenlik Protokolü'nün temel mekanizmaları üç noktada toplanır. Bunlar;

- Bilgi değişim mekanizması
- Ön bildirim anlaşması
- Belgelemedir.

GDO'lar yalnızca bitkisel ürünlerle sınırlı değildir. Yakın gelecekte daha çok GDO'nun çok çeşitli alanlarda kullanıma sunulacağı dikkate alınarak, insanımızı ve doğamızı korumak için ulusal seviyede tüm GDO'ları ve kullanım alanlarını içine alan bütüncül bir yaklaşımla biyogüvenlik sisteminin kurulması gerektiği görülmektedir. Bu sistemin kurulması için temel unsur olan yasal düzenleme 18 Mart 2010 tarihinde TBMM 'de kabul edilen ve 26 Mart 2010 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 5977 sayılı "Biyogüvenlik Kanunu'nda" toplanmıştır.

Biyogüvenlik Kanunu

Biyogüvenlik Kanunu Tasarısı Taslağı, Cartagena Biyogüvenlik Protokolü, AB'ye uyum kapsamında ilgili AB mevzuatının uyumlaştırılması ve ülke ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Biyogüvenlik Kanunu 5 Bölüm ve 18 Madde'den oluşmaktadır.

Biyogüvenlik Kurulu

Biyogüvenlik Kurulu 9 üyeden oluşacaktır. Bu üyeler 7'si değişik bakanlıklar tarafından önerilecek konu ile en az 5 yıl deneyimli kamu görevlileri (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 4, Çevre ve Orman Bakanlığı 2, Sağlık Bakanlığı 1, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 1 ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 1 üye) ile biri üniversitelerin diğeri meslek örgütlerinin önereceği 2 üyedir. Bu son 2 üye Tarım ve Köyişleri bakanlığına ayrılan kontenjandan seçilecektir. Üyelerin görev süresi 3 yıldır. Kurul başkan ve üyeleri en fazla 2 dönem seçilebilirler.

Biyogüvenlik Kurulunun Görevi

Biyogüvenlik kanunu ile ilgili kararları "Biyogüvenlik Kurulu" alacaktır. Kurul kararlarını üniversiteler ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Kurul tarafından gerekli görülen alanlarda çalışanlar arasından seçilen uzmanlardan oluşacak Bilimsel Komite görüşleri ve kamu istişaresine dayanarak verecektir.

Bilimsel Danışma Kurulu

Yapılan başvurularda verilen bilgilerin yeterliliği, başvuruya konu olan GDO ve ürünlerinin risk değerlendirmesi, ilave bilgi istenmesi durumunda gereken test, deney, deneme, analiz ve bunların sonuçları hakkında bilimsel görüş oluşturmak üzere Bilimsel Danışma Kurulu kurulur.

Bilimsel Komiteler her bir başvuru için, risk değerlendirme komitesi ve sosyoekonomik değerlendirme ile ihtiyaca göre oluşturulacak diğer komitelerdir. Bu komiteler 11 kişiden oluşacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Biyogüvenlik kanunu ülkemizin sahip olduğu özellikler ve uluslararası ilişkileri dikkate alınarak, Cartagena Biyogüvenlik Protokolü ve AB mevzuatı gibi, modern biyoteknoloji ürünlerinin risk taşımakta oldukları esasına dayalı olarak hazırlanmıştır. Kanunda, biyogüvenlik sisteminin, ülkemiz gerçekleri göz önünde tutularak bilimsel esasa dayalı olarak çalışması öngörülmüştür.

İnsan sağlığı, taslakta birinci derece önemli konu olarak öne çıkmaktadır. Biyogüvenlik sisteminin en önemli unsuru olan karar verme mekanizmasının bu husus dikkate alınarak tasarlanması insan sağlığına verilen önemin en belirgin göstergesidir.

Diğer yandan, biyolojik çeşitlilik ve genetik kaynaklar bakımından dünyanın en önde gelen ülkelerinden birisi olan ülkemizin, taslağın getireceği tedbirlerle, bu alanlarda önemli bir koruma sistemine kavuşması mümkün olacaktır.

Ülkemiz mevzuat sisteminde, kanun genel çerçevenin belirlenmesini temin eder. Kanunun uygulanması ise tüzük, yönetmelik, talimat ve genelge gibi ikincil mevzuat ile yapılır. Bu nedenle kanun değerlendirilirken bu hususların göz önünde bulundurulması, detayların bulunmadığı noktasından hareketle, bunların eksiklik gibi algılanmaması gerekir.

Biyogüvenlik kanunu bir bütün olarak ele alındığında, kendi alanında ülkemiz için çok önemli bir boşluğu doldurduğu görülmektedir. Modern biyoteknolojiyi bir bütünlük içinde ele almış olması, yalnızca bugünün yönetimi değil orta ve uzun vadeli geleceğin de yönetimine imkan sağlayabileceği görülmektedir.

7. Akvatik Hayvanlar

Sağlıklı akvatik hayvanlar ve bunlardan elde edilen güvenli ürünler insanların sağlıklı beslenmesi ve dünya ekonomisi üzerinde önemli bir paya sahiptir. Akvakültür dünyanın birçok bölgesinde en hızlı büyüyen gıda üreten sektör olup, artan dünya nüfusunun hayvansal protein gereksiniminin karşılanmasında daha çok önem kazanmaktadır. Akvakültür dünya balık üretiminin % 40'ından fazlasını sağlamakta ve yaklaşık 500 milyon insana istihdam yaratmaktadır. Dünyada 2006 yılı verilerine göre 78,8 milyar dolar değerinde toplam 517 milyon ton akvatik hayvansal üretim gerçekleştirilmiştir. Dünya nüfusu artış hızı dikkate alındığında 2030 yılına kadar ilave 27 milyon ton akvatik gıda üretimine gereksinim duyulmaktadır. Akvakültür alanında Çin 34,4 milyon ton ve Asya-Pasifik ülkeleri 31,1 milyon ton ile (% 22,8) dünya üretiminin önemli bir bölümünü karşılamaktadır.

Dünya akvakültür üretim hacminin % 66,7'si Çin, % 22,8'i Asya-Pasifik ülkeleri % 10,5'i diğer ülkelere (Avrupa % 4,2, Latin Amerika ve Karibikler % 3, Afrika % 1,5, Kuzey Amerika % 1,2, Orta Doğu % 0,6) aittir.

Tablo 7.1. Dünyada en fazla akvakültür üretimi yapan ülkeler (FAO, 2006)

Ülke	Milyon ton
Çin	34.4
Hindistan	31.1
Vietnam	1.7
Tayland	1.4
Endonezya	1.3
Bangladeş	0.9
Şili	0.8
Japonya	0.7
Norveç	0.7
Filipinler	0.6

Akvakültürün küresel olarak hızlı gelişmesi ve gerek canlı su hayvanlarının gerekse su ürünlerinin artan uluslararası ticaretine bağlı olarak ortaya çıkan hastalık riski nedeniyle akvatik hayvan sağlığı alanında OIE aktiviteleri giderek artan önem kazanmaktadır. Bu kapsamda akvatik hayvanların (balık, mollusk, krustasean, amfibiyen) ve bunların ürünlerinin uluslararası ticareti, geliştirilen OIE akvatik hayvan biyogüvenlik rehberi, OIE Akvatik Hayvan Sağlığı Standartları Komisyonunun (AAHSC) çalışmalarından biridir.

Komisyonun Akvatik Hayvan Sağlığı Kodu (Aquatic Code) ve Akvatik Hayvanlar için Teşhis Testleri Rehberi (Aquatic Manuel) su hayvanları hastalıklarının yayılmasının önlenmesi ve bu hastalıklar hakkında gerekli olan temel bilginin verilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda Akvatik Hayvan Sağlığı Kodu'nun genel içeriği verilmiştir.

Seksiyon 1. Akvatik hayvan hastalıkları tanısı, sürveyansı ve bildirimi

Seksiyon 2. Risk analizi

Seksiyon 3. Yetkili otoritelerin kalitesi

Seksiyon 4. Genel öneriler: Hastalıkların önlenmesi ve kontrolü

Seksiyon 5. Ticaret ölçütleri, ithalat/ihracat prosedürleri ve sağlık sertifikasyonu

Seksiyon 6. Veteriner halk sağlığı

Seksiyon 7. Çiftlik balıkları refahı

Seksiyon 8. Amfibilerin hastalıkları

Seksiyon 9. Kabuklu hastalıkları

Seksiyon 10. Balık hastalıkları

Seksiyon 11. Yumuşakça hastalıkları

Akvatik Kod, yalnızca canlı akvatik hayvanlar değil aynı zamanda akvatik hayvanlardan elde edilen ürünlerin güvenliğini de kapsamaktadır.

Lokal patojenler, yetersiz yetiştirme koşulları, uygun olmayan su kalitesi gibi faktörlerle birlikte akvakültür alanında hastalıkların ortaya çıkmasında en sıklıkla rastlanan neden olmasına karşın, canlı akvatik hayvanların ve ürünlerinin uluslararası ticaretine bağlı olarak ortaya çıkan ekzotik patojenler yeni epizootilerin başlıca nedeni olmaya devam etmektedir. Bu hastalıklar arasında alabalık uyku hastalığı, EHN, SUC, Koi herpes virüs hastalığı, infeksiyöz somon anemisi gibi önemli hastalıklar yer almaktadır.

Hastalıkların kontrolünde ve önlenmesinde karantina ve sağlık sertifikası uygulamaları ulusal biyogüvenlik programları kapsamında etkili olmaktadır. Ancak, bu uygulamalar uluslararası standartlar ile geliştirilmelidir. OIE'nin akvatik hayvan hastalıkları listesinde (2009) 9 balık, 7 mollusk, 9 krustasean, 2 amfibyen hastalığı bulunmaktadır. Akvatik hayvan hastalıkları listesinin temel amacı üye ülkelerde hastalıklarının çıkması halinde OIE'ye rapor edilerek dünya çapında akvatik hayvan sağlığı durumunun şeffaflığını garanti etmektir. Üye ülkeler tarafından hastalık bildirimi derhal (24 saat içinde), haftalık, 6 aylık raporlar ve yıllık sorgulamalar şeklinde olmaktadır. Hastalıklar akvakültür üretimi ve ticaretindeki en önemli engellerden biridir. Dünya Bankası 2006 yılı raporuna göre akvatik hayvan hastalıklarına ilişkin yıllık kayıp 3 milyar dolar civarındadır. Çin'de 1993 yılında ve Tayland'da 1996 yılında görülen beyaz benek hastalığına (White Spot Disease, WSD) ilişkin direkt üretim kaybının 900 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Yine Ekvator'da bu hastalığa ilişkin üretim kaybının 600-1.000 milyon dolar ve 500.000'in üzerinde iş kaybı olduğu bildirilmektedir. Norveç'te pankreas hastalığına ilişkin

kaybın çiftlik düzeyinde 14 milyon Norveç kronu olduğu tahmin edilmektedir. Bu nedenle biyogüvenlik önlemlerinin etkin olarak uygulanması yoluyla birçok enfeksiyöz ve bulaşıcı hastalığın kontrolü sağlanabilir. Dolayısıyla çiftlik, lokal, ulusal ve uluslararası düzeyde biyogüvenlik programlarına yoğunlaşmak büyümenin ve ticaretin gelişmesi, enfeksiyöz hastalıkların kontrolü, önlenmesi ve buna bağlı ekonomik kayıpların azaltılması açısından gereklidir.

FAO biyogüvenliği; insan, hayvan, bitki yaşamı ve sağlığına yönelik önemli risklerin ve ilintili çevresel risklerin analiz ve yönetimi için politika ve çerçeve çalışmalarını kapsayan stratejik ve entegre bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. FAO'nun akvatik hayvan biyogüvenlik faaliyetleri balıkçılıkla ilgili FAO kodunda (CCRF; Code of Conduct for Responsible Fisheries) ulusal, bölgesel ve küresel akvatik hayvan biyogüvenliğini iyileştirmeye yönelik olarak üye ülkelere teknik yardım ve danışmanlık vermektedir. Bu yardımlar, ulusal akvatik hayvan biyogüvenlik çerçeve çalışmasının, politika, yasal ve kurumsal çerçeve çalışmalarının iyileştirilmesi, daha iyi risk analizi, yetkili otoritenin eğitimi ve uluslararası standartlarla ilgili konuları içermektedir.

Ticaretin küreselleşmesi, iklim değişikliği, uluslararası turizmin artması, yeni veya yeniden önem kazanan hastalıkların ortaya çıkması gibi faktörler geçtiğimiz yıllarda biyogüvenliğe olan ilginin artmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak hayvancılık, bitkisel üretim ve gıda alanında ticareti düzenleyen uluslararası anlaşmalar (WTO'nun SPS anlaşması, Cartagena Protokolü vb.) ülkelerdeki yetkili otoriteleri ulusal standartlarını bu anlaşmalarla uyumlu hale getirecek iyileştirmeler yapılması konusunda irade ortaya koymaktadır.

Genel biyogüvenlik çerçevesi, akvatik hayvan biyogüvenliği akvatik hayvan sağlığı yönetimi, akvatik biyoçeşitliliğin korunması ve akvakültür ürünleri tüketiminden kaynaklanabilecek halk sağlığı risklerini azaltmayı içermektedir. Uluslararası düzeyde akvatik biyogüvenlik sorumluluğu birçok organizasyon ve kuruluş arasında paylaşılmıştır. FAO bünyesindeki "Balıkçılık ve Akvakültür Bölümü" vasıtasıyla ulusal ve uluslararası düzeyde normatif çalışmalar ve teknik yardım konularında lider rol oynamaktadır. FAO, teknik yardım ve eğitim programlarıyla üye ülkelerde akvatik veteriner kapasitenin iyileştirilmesine özel çaba harcamaktadır. FAO bu alanda özellikle hastalıkların kontrolünde OIE ile yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır.

FAO, CCRF Canlı Akvatik Hayvan Hareketleri Sağlık Yönetimi Teknik Rehberi kapsamında akvatik hayvan sağlığı programları, ulusal akvatik hayvan sağlığı ve biyogüvenliği stratejileri ve koruyucu uygulamalar ile önemli akvatik hayvan hastalıklarının ortaya çıkmasını ve yayılmasını önlemeye rehberlik etmektedir. Akvakültür biyogüvenlik planlarında risk analizinin esas alındığı HACCP önemli bir yer tutmaktadır.

Akvakültür alanında biyogüvenlik uygulamaları üç önemli gereksinimi karşılayacak önlemleri içermelidir:

1. Epidemiyolojik birimde hastalıklardan korunma, kontrol ve mümkünse eradikasyon.
2. Üreticilere finansal destek sağlanması.
3. Mevzuat hükümlerinin uygulanması ve özellikle uluslararası ticarete konu olan durumlarda uluslararası standartların gereğinin yerine getirilmesi.

Bu programların geliştirilmesi ile etkin, pratik ve ekonomik bir şekilde uygulanmasında bilgili ve tecrübeli veteriner hekimler ve ilgili diğer profesyonellerin, üreticilerin ve hükümet yetkililerinin emek ve işbirliği zorunludur.

AB'nin akvatik hayvanlara ilişkin uygulamaları 2006/88 sayılı direktifi kapsamında ele alınmıştır.

Avrupa Birliği 2006/88 Direktifi aşağıdaki konuları içermektedir;

- Akvakültür hayvanlarında ulusal ve uluslararası ticarete sağlık gereklilikleri.
- Akvakültür hayvanlarında hastalıklara karşı hazırlıklı olmaya ve bilinçlenmeye yönelik minimum önlemler.

- Hastalık salgınlarında ve şüpheli durumlarda uygulanacak minimum kontrol önlemleri.

Kapsam

- Akvakültür hayvanları.
- Listedeki hastalıklar ve türler.
- Yeni ortaya çıkan hastalıklar.

Kapsamdan çıkarılanlar

- Süs olarak kullanılan akvatik hayvanlar.
- Yetiştirme ya da yakalama yoluyla gıda zincirine direk giren vahşi akvatik hayvanlar.
- Balıkunu, balık yağı, balık yemi ve benzeri ürünlerin üretiminde kullanılmak üzere yakalanan akvatik hayvanlar.

Biyogüvenlik stratejileri

- Kontrol altında olan hastalıkların listesi
- Şüpheli ve vektör türlerin listesi
- Riske dayalı sürveyans
- Market yeri için sağlık sertifikasyonu
- Taşıma sırasında bulaşmayı önlemek için MS
- Canlı akvakültür hayvan hareketleri için kurallar (şüpheli ve vektör türler)
- Akvatik hayvanlar ve insan tüketimine sunulacak ürünler için kurallar
- Akvatik hayvanlar için sağlık riski oluşturmayan süs hayvanları ticareti için taslak
- Vahşi akvatik hayvanların karantinası
- 3. ülkelerden ithalat için kurallar
- Hastalık ihbarı için kurallar
- Hastalıktan şüpheli durumlar için önlemler
- Epizootik araştırmaların hedefleri
- Şüphe doğrulanırsa AB komisyonuna ve MS'ye ihbar
- Egzotik ve egzotik olmayan hastalıkların doğrulanmasında kontrol önlemleri
- Yeni ortaya çıkan hastalıklar için kontrol önlemleri
- Hastalıktan ari durum için programların onayı
- Beklenmedik durumlar için planlar (önem kazanan, egzotik hastalıklar)
- Aşılama için kurallar
- Hastalıklardan ari bildirilmek için şartlar
- Hastalıklardan ari statüsü kazanmak için gerekli şartlar
- CA ve laboratuvar düzenlemek için MS yükümlülükleri
- Tavsiye edilen teşhis prosedürleri
- Komite tarafından uygulamaların incelenmesi ve denetlenmesi
- Riayet etmeme durumunda cezalandırma

Üçüncü ülkelerden ithalat (akvakültür hayvanları ve ürünleri) İthalatın yapıldığı pozitif ülkeler listesi

- AB standartlarına uyan kanun ve uygulamalar
- Scofcah (Gıda zinciri ve hayvan sağlığı daimi komitesi) değerlendirmesi
- Olası denetim (Gıda ve Veteriner Ofisi)
- Ülkeden yapılan ithalatın tarihi
- Ülkedeki hayvanların sağlık durumu
- OIE listesinde yer alan hastalıkların rapor edilmiş salgınları

Yasal biyogüvenlik çerçevesi- AB direktif 2006/88

- Hastalığın girişinin önlenmesi,
- Hastalığın erken saptaması,
- Hastalığın girişi durumunda kontrolü için kurallar.

Günümüzde, artan nüfus ve buna bağlı olarak da sağlıklı beslenme nedeniyle gerek dünyada gerekse Türkiye’de su ürünlerine olan ilgi ve ihtiyaç sürekli olarak artmaktadır. Dünyada, 2003 yılı toplam su ürünleri üretimi yaklaşık 132.5 milyon ton olup, bunun 42.3 milyon tonu kültür balıkçılığından, 90.2 milyon tonu ise avcılıktan sağlanmıştır. Avcılık yolu ile balık üretiminin % 1-2’den daha fazla yıllık artış gösteremeyeceği, hatta fiziksel ve biyolojik kapasite, giderek bozulan çevre şartları ve avlanma giderlerindeki artışlar nedeniyle gittikçe azalacağı, kültür balıkçılığının ise geleneksel balıkçılıktaki bu azalmayı telafi edebileceği ileri sürülmektedir. Bu nedenlerle, artan su ürünleri talebinin karşılanmasında kültür balıkçılığına olan ihtiyaç her geçen gün daha da artmaktadır.

Türkiye’nin 2004 yılı toplam su ürünleri üretimi 644 bin ton olup, bunun yaklaşık 94 bin tonu yetiştiricilik yoluyla sağlanmıştır. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, zengin nehirlerimizin bulunması göz önüne alındığında aslında bu rakamların çok düşük kaldığı görülmektedir.

Su ürünleri işletmesi kurmak isteyen özel veya tüzel kişiler, yaklaşık 11 bakanlıktan izin almak durumundadırlar. Bu işlemler, yaklaşık iki yıl aldığından dolayı yatırım gecikmekte veya girişimci yatırımdan vazgeçmektedir. Türkiye’de su ürünleri yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, yönetimi ve kontrolünden Tarım ve Köyşleri Bakanlığı sorumludur.

Yetiştiriciler balık hastalıkları konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Hastalıklarla mücadelede yetiştiricilere yardımcı olabilecek uzman kişilerin yeterli olmadığı ve hastalıkların teşhisini yapacak laboratuvarların olmadığı görülmektedir. Hem yetiştirmede hem de hastalıkları konusunda veteriner hekimlere büyük rol düşmektedir. Bu kadar zengin su kaynaklarına (hem tuzlu su hem de tatlı su) sahip olmamıza rağmen kültür balıkçılığına gereken önemin verilmemesi mesleğimiz adına olumsuz bir durumdur.

Ülkemizde yetiştirilen kültür balıklarının bir kısmı Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir. Bu ihracat öncesinde ithalat yapan ülkenin aradığı kriterlerden en önemlisi veteriner hekim onayının olup olmamasıdır. Yani yetiştirilen balıkların sağlıklı olup olmadıkları ve yetiştirilirken veteriner hekim kontrolünde olup olmadığıdır. Buradan da anlaşıldığı gibi mesleğimiz kültür balıkçılığı konusunda da önem arz eden bir meslektir.

Türkiye’de su ürünleri sektörü bugün itibarıyla henüz tam anlamıyla örgütlü değildir. Türkiye’deki kültür balıkçılığı işletmelerinin büyük çoğunluğunda iş gücü sorunu görülmektedir. İşletmelerde yeterince teknik eleman yoktur. Su ürünleri yetiştiriciliği diğer hayvansal üretilere göre bilgili ve deneyimli teknik elemana daha fazla ihtiyaç göstermektedir (özellikle veteriner hekim). Genellikle, işletmeler köy, belde gibi sosyal alt yapısı olmayan yerlerde kurulmuşlardır. Bu durum, nitelikli personelin istihdam edilmesini ve devamlılığını olumsuz yönde etkilemektedir.

8. Arıcılık

Arıcılık, az bir sermaye ile toprağa bağlı olmadan yapılabilen, kısa sürede gelir getiren, bal, bal mumu, polen, arı sütü, propolis, arı zehiri, ana arı, oğul gibi çeşitli ürünler sağlayan önemli bir tarımsal uğraşı alanıdır. Ayrıca bal arılarının bitkisel üretime olan katkıları da arı ürünlerinden sağlanan gelir ile kıyaslanamayacak düzeydedir. Sağladığı önemli faydaları nedeniyle arıcılık, işsizliğin önemli sorun olduğu ülkemizde geleceğe yönelik yatırım ve istihdam tedbirleri düşünülürken göz ardı edilmemesi gereken bir alandır. Arıcılık ülkemizin ekonomik gelişmesinde olduğu kadar özellikle sosyo-ekonomik yaşantısında da büyük önem taşımaktadır. Zira arıcılık faaliyetleri kırsal alanda hızlı nüfus artışının getirdiği sorunlara ve geçim sıkıntısına karşı çözüm oluşturabilecek bir nitelik arz etmektedir.

Ülkemizde doğal arı meralarının dışında tarımsal alanların yonca, korunga, soya fasulyesi, ayçiçeği gibi yağlı tohumlu bitkilerden; elma, narenciye, badem gibi meyve ağaçlarından oluşması Türkiye'nin arıcılıktaki şansını daha da arttırmaktadır. Ülkemiz arılar tarafından önemli nektar kaynağı olarak değerlendirilen çam, köknar gibi salgı kaynağı ağaçlar ile akasya, ıhlamur, akça ağaç, kestane gibi orman ağaçları bakımından da oldukça zengin bir genetik çeşitliliğe sahiptir. Bal verimi yüksek ülkelerde bile bu çeşitliliğe rastlanmamıştır. Türkiye'nin topografik koşulları nedeniyle çiçeklenmenin bölgeden bölgeye yılın farklı dönemlerinde olması da Türkiye'de göçer arıcılık lehine değerlendirilen önemli bir avantajdır. Ülkemiz yedi coğrafi bölgeye ayrılır. Her bölgenin kendi içinde iklim koşulları ve bitki çeşitliliği farklıdır. Dolayısıyla Türkiye çok çeşitli iklim deseni nedeniyle arı gen kaynakları bakımından oldukça zengindir. Yapılan bilimsel çalışmalar Türkiye'de beş farklı arı ırkı (*Apis mellifera anatoliaca*, *A.m.meda*, *A.m.caucasica*, *A.m.syriaca*, *A.m.carnica*)'nın bulunduğundan söz etmektedir. Genetik çeşitlilik ıslah ve seleksiyon çalışmalarının temel taşıdır. Bugün koloni başına bal verimi bakımından önde giden ülkelerin hepsinde gen kaynaklarının kontrollü olarak kullanıldığı ıslah ve seleksiyon çalışmalarına önem verildiği görülür. Dolayısıyla Türkiye'nin arı gen kaynaklarındaki zenginlik diğer gen kaynaklarında olduğu gibi arıcılığın gelecekteki garantisidir.

1961-2003 yılları itibarıyla yapılan değerlendirmede (Tablo 8.1) koloni sayısı bakımından Çin'den sonra 2. sırada yer alan ülkemizin toplam bal üretimi bakımından 4. sıraya gerilediği, koloni başına bal üretimi bakımından ise yıllara göre değişmekle birlikte 9. sıraya gerilediği görülür. Diğer tarımsal iş kollarında olduğu gibi arıcılıkta da önemli olan birim başına verimdir. Arıcılığı ticari amaçlı düşündüğümüzde Türkiye'nin koloni varlığı bakımından Dünyada % 8'lik paya sahip olması, toplam bal üretimi bakımından 4. sırada yer alması çok önemli değildir, önemli olan koloni başına alınan verimdir. Meksika, Arjantin, ABD gibi koloni varlığı bizden çok daha az olan ülkeler dünya ortalamasının çok üzerinde bal verimine sahiptir. Arjantin koloni varlığı bakımından Türkiye'nin gerisinde yer alırken toplam bal üretimi ve koloni başına bal verimi (30 kg/koloni) bakımından Türkiye'nin önüne geçmiştir. Dünya'da balın en çok üretildiği ülke Çin'dir. 2006 yılı verilerine göre bal üretimi (ton olarak) ülkelere göre şöyledir; Çin 267.830, Arjantin 85.000, ABD 84.000, **Türkiye 83.000**, Meksika 61.939, Ukrayna 52.000, Hindistan 52.000, Kanada 35.000, İspanya 33.000 ve İran 29.000. Ülkemizde bal üretiminde kovan sayısı, 2008 yılında bir önceki yıla göre %1,31 artarak 4 888 961 adet ve bal miktarı da %10,05 artarak 81 364 ton olarak gerçekleşmiştir. Balmumu ise %18,30 oranında artış göstermiş ve 4 539 ton olmuştur.

ABD, Avustralya ve Çin gibi birim başına bal verimi dünya ortalamasının üzerinde olan ülkelerde arıcılığın önemli bir tarımsal iş kolu olarak değerlendirildiği, arı yoğunluğunun düşük olduğu, arıcılıkta ileri tekniklerin ve ürün teknolojisinin kullanıldığı bilinmektedir. Amerika'da arıcılık bal üretiminden ziyade polinizasyondaki etkin rolü nedeniyle önemsenmektedir. Türkiye'de yerli bal arılarının bal verimlerinin düşüklüğü sık sık tekrarlanır. Yapılan araştırmalarda yerli arılarımızın koloni gelişiminin zayıf olduğu ergin arı miktarının az olduğu belirlenmiştir. Çin, Japonya, ABD, ve pek çok Avrupa Birliği üyesi ülke, yerli ırklarını bal verimi bakımından ıslah etmeyi başarmışlardır. Türkiye'de ise genetik yapıyı iyileştirme çalışmaları ana arı yetiştiriciliğinden ileri gidememiştir.

Tablo 8.1. Dünyada bazı ülkelerin yıllara göre toplam bal üretimi (ton), koloni sayısı, dünya arı varlığındaki payı (%), ve kovan başına bal verimi (kg) istatistikleri.

Ülkeler	1961-1965	1966-1970	1971-1975	1976-1980	1981-1985	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2003
Çin	57431 3550000 8.8 16.2	70313 3996200 9.1 17.6	83010 4260000 9.3 19.5	105874 4566809 11.5 23.2	141505 6362762 12.5 22.2	194245 7379534 12.3 26.3	188054 7135460 11.7 26.4	221437 6653887 11.7 33.3	265165 6966136 8.0 38.1
Türkiye	9355 1560300 3.8 6.0	12982 1721313 4.0 7.5	17234 1886383 4.3 9.1	23723 2118200 4.6 11.2	33742 2547715 5.0 13.2	41652 2948515 6.3 14.1	59542 3657174 7.3 16.3	67152 4193144 7.5 16.0	69915 4438451 3.5 15.8
ABD	124553 5373400 12.1 23.2	105741 4577400 10.1 23.1	94312 4146400 8.9 22.7	94891 4197200 8.5 26.6	84927 4272600 7.7 19.9	92264 3253400 5.5 28.4	99871 2901800 5.0 34.4	93385 2641200 4.6 35.4	81456 2559000 4.3 31.8
Meksika	29000 461187 3.3 19.8	33582 1282730 2.8 26.2	47312 1869600 4.0 25.3	59532 2183354 4.4 27.3	55443 2526560 4.6 21.9	65673 2239381 3.8 9.3	60203 2273000 3.9 26.5	54065 2030000 3.6 26.6	57933 1866000 3.1 31.0
Arjantin	21600 658000 1.5 32.8	22200 760000 1.7 29.2	21800 840000 1.8 26.0	30120 990000 2.0 30.4	38800 1340000 2.4 29.0	43000 1400000 2.4 30.7	61800 1640000 2.8 7.7	77314 2020000 3.5 38.3	83333 2866000 4.8 29.1
Dünya	714440 44488305 100 16.1	762332 45282294 100 16.8	790558 46796051 100 16.9	876676 49157369 100 17.8	995202 55185371 100 18.0	1151404 58830101 100 19.6	1152030 57857876 100 19.9	1181097 57109102 100 20.7	1283077 59412880 100 21.6

Her ülke için ayrılan 4 satırdan birincisi toplam bal üretimi (ton), ikincisi ise koloni sayısıdır, üçüncüsü dünya arı varlığındaki payı (%), dördüncüsü ise kovan başına bal verimi (kg)'dır.

Dünyada en çok bal ithal eden ülkeler; Almanya, ABD, Japonya, İngiltere, İtalya, İsviçre, Fransa, Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleridir. Bunlar arasında sadece Almanya'nın ithalatı Türkiye'nin üretiminden fazladır. Bal üretimi, yanında bal mumu, arı sütü, polen, propolis gibi bal ürünlerinin de üretim ve ticaretini gündemdedir. Ülkemizde bal arılarından diğer bal ürünlerinin elde edilmesi ve zirai tozlaşma maksadıyla kullanılması yaygın değildir.

Arıcılıkta, Ege ve Karadeniz Bölgeleri daha öne çıkmaktadır (Tablo 8.2). Bunun nedeni olarak söylenebilecek ilk faktör hiç şüphesiz ki ekonomik gerekliliklerdir. Özellikle Karadeniz'de tek ürüne bağımlı agrokültürel yapı zaman içinde geçim haddini idame ettiremez hale gelince alternatif üretim biçimleri gündeme gelmiştir. İşte tam bu noktada ekolojiye en uygun iştiğal konusu tercih edilmiştir. Başta flora yapısı olmak üzere diğer doğal şartlar da gözetilerek bu bölgelerde arıcılığın geliştiği görülmektedir. Türkiye'de üretilen balın %50'si 10 ilimizin arıcıları tarafından üretilmektedir. Bu iller sırasıyla; Muğla, Ordu, Adana, Aydın, Sivas, Antalya, İzmir, İçel, Erzincan, Samsun'dur.

Tablo 8.2. Ülkemizde bölgelere göre bal ve balmumu üretimi.

Bölgeler	Bal Üretimi Payı(%)	Balmumu Üretimi Payı(%)
Ege	26,93	25
Karadeniz	23,85	21,52
Akdeniz	12,22	17,29
Orta Doğu Anadolu	9,01	10,67
Kuzey Doğu Anadolu	7,1	8,93
Orta Kuzey Anadolu	5,4	4,12
Güneydoğu Anadolu	5,32	3,68
Ortğuney Anadolu	5,26	4,52
Marmara	4,81	4,26

Arıcılık ülkemizde 40 bin aile tarafından geçim kaynağı olarak yapılmaktadır. Bu anlamda önemli bir istihdam alanı olma özelliği de vardır. Türkiye'de bal ve bal mumu üretiminden elde edilen gelir "*Hayvansal Üretim*" den elde edilen toplam gelirin %5,33'lük kısmını oluşturmaktadır. Bal ve bal ürünlerinin insan sağlığı üzerinde oldukça olumlu etkileri bulunmakta, bunun yanında ilaç ve kozmetik sanayinde de bal ve bal ürünlerinden faydalanılmaktadır.

Türkiye toplam bal üretiminin %7,59'unu ihraç etmektedir. Almanya, İngiltere, Beyaz Rusya, Danimarka, Fransa, Hong-Kong, Kanada, KKTC, S.Arabistan, Yemen ve Yunanistan'a yapılan ihracat ile Türkiye dünya bal ihracatından sadece %1,86'lık pay alabilmektedir (Tablo 8.3). Son yıllarda küresel ısınmanın da etkisi ile arı ölümleri ile popülasyondaki düşüş, floranın olumsuz etkilenmesi gibi durumlar bal üretim miktarını düşürmektedir. Üretilen balın iç tüketimi karşılamaya bile yetmemesi gibi bir durum söz konusudur ki bu anlamda ihracat miktarının da düşeceği iddia edilmektedir. Zaten yıllar itibariyle ihracat miktarı trendine bakıldığında bir düşüşün olduğu ve bu düşüş oranlarının da bir önceki yıla nazaran çok yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8.3. Yıllar itibariyle Türkiye'nin bal ihracat miktarı ve tutarı.

Yıllar	Miktar(Ton)	Tutar (Avro)
2000	3.514, 86	6.337,73
2001	4.328, 02	7.552,69
2002	16.348, 73	33.357,99
2003	14.980, 39	33.247,85
2004	5.685, 65	13.136,30
2005	2.142, 88	5.295,00

Arı hastalıkları genellikle yetersiz ya da uygun olmayan bakım ve beslemeden kaynaklanan yetiştiricilikle ilgili hastalıklardır. İyi bir bakım besleme, düzenli seleksiyon, hastalıklara dayanıklı hatların geliştirilmesi ve koruyucu ilaçlamalarla bu hastalıklar önlenebilir, daha sağlıklı ve verimli üretim yapılabilir. Bütün canlılarda olduğu gibi bal arılarında da birçok enfeksiyöz ve paraziter hastalık mevcuttur. Amerikan, Avrupa ve Tulum su yavru çürüklüğü, kireç hastalığı, taş hastalığı gibi yavru hastalıkları ile nosema, kronik ve akut arı felci, trake akarı gibi ergin arı hastalıkları varroa gibi arı zararlıları kolonilerin zayıflamasına, verimlerinin azalmasına ve uygun zamanda gerekli önlemler alınmadığında ise kovanların sönmesine, hastalıkların yayılmasına neden olmaktadır. Arı hastalıklarının tanısı ve bu amaçla yapılan kontroller arıcılık eğitimi görmüş, arı hastalıklarında uzmanlaşmış kişilerce yapılmalıdır. Koloni kontrollerinin yeterli olmadığı durumlarda arıcıların gönderdiği örneklerden hastalık tanısı ise laboratuvarlarda yapılmalıdır. Varroa paraziti ve Amerikan Yavru çürüklüğü hastalıkları Avrupa Birliği standartlarına uygun şekilde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından ihbarı zorunlu hastalıklar listesine alınmıştır.

Son 20-30 yıla kadar Türkiye’de arıcılık uzun yıllardan beri geleneksel olarak ailenin bal ihtiyacını karşılamak ve aile bütçesine ek gelir kaynağı yaratmak amacıyla küçük çapta işletmeler halinde yapılmaktaydı. Ancak son yıllarda bu konuda nispeten olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Nitekim bu gün ülkemizde yaklaşık 190 000 köy-aile işletmesi içinde 40 bin civarında aile arıcılığı ticari anlamda yapmaktadır. Ülkemizde arıcılığın istenilen seviyede olabilmesi için şu hususlara dikkat edilmesi gerekir:

1. Arıcıların teknik bilgi düzeylerinin geliştirilmesi, özellikle hastalık ve zararlıları konusunda eğitilmesi
2. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın arıcıların gelişigüzel bilinçsizce ilaç kullanımlarını önlemek için gerekli yasal düzenlemeleri yapması
3. Ana arı üreten işletme sayısının artırılması
4. Zirai mücadele ilaçlamalarında arı kolonilerinin etkilenmemelerini sağlayacak tedbirlerin alınması
5. Arıcılık organizasyonlarının artırılarak etkili çalışmaların yapılması
6. Gezginci arıcıların karşılaştıkları sorunların giderilmesi
7. Veteriner fakültelerinde arıcılık konusunda yeterli düzeyde eğitim verilmesi ve bu konuda uzman yetiştirilmesi.

9. Organik Hayvancılık

Dünya nüfus artışı ve buna bağlı olarak tarım ürünlerine olan talebin yoğunluğu; son yıllardaki bitkisel üretim gibi hayvansal üretimin de, geleneksel hayvancılık da denilen yoğun üretim şeklinde yapılmasına neden olmuştur. Geleneksel üretimde birim alandan yüksek miktarda ve ekonomik ürün alınması öncelikli olduğu için; çevre dengesi ve ürün kalitesinde sağlık kriterleri ikinci plana atılmıştır. Bunun sonucu olarak da, günümüzde artık geleneksel bitkisel üretim gibi geleneksel hayvansal üretimin de çevreye, hayvan ve insan sağlığına zararlı etkileri kendini göstermeye başlamıştır.

Geleneksel hayvansal üretim işletmelerinde, barınaklardaki hayvan sayısının fazla olmasına bağlı yerleşim sıklığı ile yetersiz kalan işgücü ve dikkatsiz bakım hayvanların daha kolay hastalanmalarına neden olduğu gibi özellikle tırnak ve ayak rahatsızlıkları ile mastitis gibi hayvan yetiştirme ile ilgili bazı hastalıkları da arttırmıştır. Daha fazla ilaç kullanımı ve hayvansal ürünlerde daha fazla ilaç kalıntısı birikimi riski demek olan bu durum ise, bu ürünleri tüketen insanların sağlığını tehdit etmektedir. Ancak, bu üretimde kullanılan yem ve bazı katkı maddeleri daha büyük problemlere neden olmaktadır. Nitekim, geleneksel hayvansal üretimin bitkisel kaynaklı yem ihtiyacını karşılayan geleneksel bitkisel üretim, gerek erozyona zemin hazırlayarak, gerekse de genetik modifiye edilmiş (GM) tohumları, yoğun kullanılan sentetik kimyasal gübreleri ve tarım ilaçları ile hem ekolojik dengeyi bozmakta, hem de hayvan ve insan sağlığını tehdit

etmektedir. Ayrıca, geleneksel hayvansal üretimde ekonomik hayvansal kaynaklı yem olarak yeterince hijyenik hale getirilememiş ve ilaç kalıntıları da içerebilen çeşitli kesimhane yan ürünleri ve kadavra unları kullanılması da bazı sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Geleneksel hayvansal üretimde, yemlerde olduğu gibi çeşitli katkı maddelerinin kullanılmaları da önemli sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Üretimle ilgili tüm bu sorunlar yanında; gelişmiş ülkelerde hayvan haklarına gösterilen ilgi nedeniyle hayvan refahı giderek toplumsal düzeyde önem kazanmaktadır. Hayvan refahı, tıpkı insanlardaki gibi hayvanlara da doğal davranışlarını yapabileceği; ekstrem hava koşullarından, stres yaralanma ve hastalıklardan korunabileceği bir ortamın sağlanması ile yeterli beslenme olanaklarının verilmesi anlamına gelmektedir. Tüm bu nedenlerle son yıllarda, geleneksel hayvansal üretim alternatifi olarak ekolojik hayvansal üretim önerilmektedir. Bu üretim şeklinde, öncelikle ekolojik bir sürünün oluşturulması, hayvan refahını da ekolojik bir yetiştirme ve besleme ile sağlayarak, sağlıklı hayvanlardan sağlıklı ürünler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Organik hayvancılık dünyada çeşitli ülkeler açısından değerlendirildiğinde, ABD ve Kanada'da ilk sıralarda yer almaktadır. ABD'de organik et üretimi tavukçuluk ve sığırcılıkta yoğunlaşmış olup, bu oran toplam organik et üretiminin %64'ü(pazar payı 40 milyon dolar) dolayındadır. Avusturya'da organik koyun- keçi eti üretimi ise %30 oranındadır. AB'de de organik hayvancılığa yönelik gelişmeler üretim dalları itibarıyla değerlendirilecek olursa; Avusturya'da organik besi sığırcılığı işletmelerinin oranı %47.4 iken, bunu %28.0 ile Almanya ve %10.4 ile Danimarka'nın izlediği görülmektedir. Organik koyun ve keçi yetiştiriciliğinde ilk sırayı Avusturya alırken, bunu koyunculukta Almanya ve Fransa, keçicilikte ise Hollanda ve Almanya izlemektedir. Broilerde ise Fransa %64.1 ile ilk sırada yer almaktadır.

Organik et fiyatlarının geleneksel et fiyatlarına göre yüksek oluşu tüketiciler açısından da oldukça önem taşımaktadır. Ancak, organik etin özellikle sağlık açısından önemli olduğunun bilindiği birçok ülkede bu ürünlere talep oldukça fazladır. Bu ülkelerde organik et fiyatları yüksek olmasına rağmen gelir seviyesinin de yüksek olmasının etkisiyle son yıllarda bu ürünlere artan bir eğilim görülmektedir. AB ülkelerinde tüketicilerin organik ete, geleneksel olarak üretilen ete oranla %200'e ulaşan oranlarda yüksek fiyat ödemeyi kabullendikleri ortaya çıkmaktadır. Sığır etinde bu fiyat farkı %20-%50, koyun etinde %10-%50, tavuk etinde ise %40-%100 oranları arasında değişmektedir.

Organik Tarıma İlişkin Türkiye'de Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizde organik tarıma yönelik faaliyetler, Avrupalı ithalatçıların özellikle kuru üzüm ve kuru incir talepleri üzerine 1984–85 yıllarında Ege Bölgesi'nde başlamıştır. O yıllarda ülkemizdeki organik tarım "Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu" (IFOAM) kurallarına göre yürütülmüştür. Hukukî ve kurumsal düzenlemeler bağlamında, Türkiye'de organik tarım sektörünü üç ayrı dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönemde (1984–1993) herhangi bir ulusal hukuki düzenleme bulunmamaktadır. İkinci dönemde (1994–2002), yönetmelik düzeyinde bir takım yasal düzenlemeler yapılmış ve organik tarım faaliyetleri bir takım "komiteler" vasıtasıyla yürütülmüştür. Üçüncü dönemde ise (2003), organik tarım sektöründeki faaliyetlerin tam bir yasal dayanağa kavuşturulması amacıyla 03 Aralık 2004'de Organik Tarım Kanunu yayımlanmış ve bunu takiben, 2092/91 sayılı Organik Tarım AB Konsey Tüzüğü ile büyük oranda uyumlu olan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Haziran 2005'te yürürlüğe girmiştir. Ayrıca üçüncü dönemin başlangıcında, organik tarıma yönelik tüm faaliyetler, TKB Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM) bünyesinde kurulan teknik bir daire başkanlığına devredilmiş ve halen "Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı" olarak isimlendirilen bu birim tarafından yürütülmektedir.

Ülkemizde ekolojik tarımdan sorumlu kamu birimi, TKB'nin Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne (TÜGEM) bağlı Alternatif Üretimler Dairesi'dir. Organik Tarım Yasası'nın hazırlanması, yönetmelik, Ulusal Strateji Raporu ve Eylem Planı hazırlığı ve bir çok eğitim, çalıştay organizasyonunu, içerisinde sivil toplum örgütlerinin, üreticilerin, kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının da bulunduğu Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi ile birlikte, tamamen

katılımcı bir süreçte gerçekleştirmiştir. Komite ise, şu sırada AB mevzuatına uyumlandırmak üzere revize edilmekte olan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'e göre kurulmuş ve gönüllülük esasında çalışmaktadır.

Türkiye'de Organik Tarım Mevzuatı

Ülkemizdeki organik tarım faaliyeti, Avrupa Birliği'ndeki gelişmelere yöndeş şekilde 24 Aralık 1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan "Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Organik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik" doğrultusunda TKB'nin denetiminde yürütülmeye başlamıştır. Bundan önce organik tarım faaliyetleri; 1984 – 85 tarımsal üretim mevsiminden itibaren hareketlenerek, dış piyasaların taleplerinin belirleyici unsur olduğu bir piyasa ekonomisi ortamında yürütülmüştür. Bilhassa da AB pazarlarının talepleri organik tarımsal faaliyete ve üretime ülkemizde kayılmasını tetikleyen en belirleyici unsuru oluşturmuştur.

Bahsi edilen yönetmelikte, 29 Haziran 1995 tarih ve 22328 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değişikliğe gidilmiştir. Ardından sonraki değişikliklerin yer aldığı 11 Haziran 2002 tarih ve 24812 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 6 Ocak 1996 tarih ve 22515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "İhracat Rejim Kararı" ve bağlı ihracat yönetmeliğinin Kayda bağlı ihracat listesi" eki çerçevesinde organik ürünlerin ihracatı kayda bağlanmıştır.

Ülkemizde organik tarım faaliyetleri 3 Aralık 2004 tarih ve 25659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Organik Tarım Kanunu" ile bu kanun gereğince 10.06.2005 tarih ve 25841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" hükümlerine göre yürütülmektedir.

Organik tarım kanunu ile sektörde meydana gelebilecek ihlallere karşı cezai yaptırımlar ile kontrol ve sertifikasyon hizmetleri yasal zemine oturtulmuştur. 10.06.2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"le AB komisyonunun sürekli güncellediği 2092/91 sayılı yönetmeliği ile organik tarım faaliyetleri AB'ye uyumlu bir şekle kavuşturulmuştur. Dış pazarlarda istenen çeşitlerin, talep edilen miktarlarda ihraç edilerek pazarlanması yayımlanan bu yönetmelikle mümkün olmuştur.

İl düzeyinde organik tarım hizmetlerinin çok daha etkin yürütülmesini temin için 2005/1 sayı ve 01.08.2005 tarihli "Organik Tarım Birimlerinin Görev ve Yetkileri" başlıklı Bakanlık Genelgesi ile taşrada organik tarımda münhasır bir teşkilatlanmayı getirecek olan üçüncü düzey mevzuat yayımlanarak yürürlüğe geçirilmiştir.

AB ilgili mevzuatında gelişen ilave değişikliklerin içselleştirilmesini teminen 17 Ekim 2006 tarih ve 26322 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanması Yönetmeliği'nin çeşitli maddelerinde değişiklik getiren "Yönetmelik Değişiklik Yönetmeliği" yürürlüğe geçirilmiştir.

25 Ekim 2008 tarih ve 27035 sayılı Resmi Gazete'de "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"te değişiklik yapılarak, GDO ürünleri tanımı çıkarılmış ve aşağıdaki GDO türevleri (GDO'lar tarafından veya bu organizmaların kullanımı ile üretilen, ancak GDO'ların kendisini içermeyen maddeleri) tanımı eklenmiş ve organik tarımda GDO ve/veya GDO türevlerinin kullanılması yasaklanmış; organik arı yetiştiriciliği kuralları eklenmiş; organik ürünlerin satışında "Ürün Sertifikası" belgesi zorunlu hale getirilmiş, işletmede stoklanabilecek gübre miktarına eşdeğer hayvan sayıları gibi çeşitli konularda değişiklikler yapılarak yenilenmiştir.

17 Ekim 2009 tarih ve 27379 sayılı Resmi Gazete'de "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönerge kapsamında yetkilendirilmiş kuruluşların teknik ve idari bakımdan görevleri yerine getirebilecek imkanlara sahip olması ve komite tarafından kontrol edilmesi; yabancı kuruluşların akreditasyon belgelerini almış olmaları şeklinde ilaveler yapılmıştır.

İç mevzuatlarında dengi düzenlemeleri oluşturamayan ülkelerin, AB ülkelerine organik ürünlerini ihraçlarının önü tıkanmaktadır. Bunun aşılmasına yönelik olarak, Avrupa Birliği'nin "Topluluğa Organik Ürün İhraç Eden 3. Ülkeler Listesine" dahil olmak için bir teknik dosya hazırlanarak Avrupa Birliği'ne sunulmuştur. AB mevzuatına göre güncellenmiş yönetmeliğin son halinin AB Komisyonu'na gönderilerek AB'ye uygunluğunun kabul edilmesi ile "Organik Ürün İhraç Eden 3. Ülkeler Listesine" dahil olma girişimi tamamlanacaktır. Bu kapsamda 2006 sonlarında AB' inden intikal eden ülkemizdeki organik tarım uygulamalarına ve mevzuatına yönelik ilave sorular üzerine teknik dosya tekrar revize edilmiş ve önümüzdeki günlerde AB tarafına iletilmiştir.

AB'de Organik Tarım Mevzuatı

AB; tarihinde ilk defa olarak 1991 yılında organik çiftçilik ve gıda üretimi konusunda genel çerçeveyi çizdiği (EEC) 2092/91 sayılı Bakanlar Kurulu Tüzüğü'nü (Council Regulation) oluşturarak yürürlüğe koydu. Daha sonraki süreçlerde, bu tüzüğün uygulanmasından edindiği deneyimler ve dersler temelinde bu çerçeve üzerinde gözden geçirme, iyileştirme ve değişiklikler yapmak ihtiyacı gördü. Görülen bu ihtiyaçlar üzerine, ilk yürürlük kazandığı 1991 yılından günümüze (EEC) 2092/91 sayılı tüzükte; konu maddelerinde gerek görülen değişiklikler dolayısıyla 40 kez, AB'ye yeni katılımları getiren katılım yasaları nedeniyle oluşan genişlemeler dolayısıyla 2 kez ve tüzük metninde yapılması gereken düzeltmeler nedeniyle de 2 kez olmak üzere 44 kez değişikliğe gidilmiştir. Bu ise konuyla ilgili mevzuatı karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bunun üzerine 2001 yılında AB Konseyi; AB'ye katılımlar ve küresel piyasa baskıları dolayısıyla giderek büyüyen ve daha da ticari önem kazanan organik tarım ile ilgili sektörlü de dikkate alarak komisyondan Avrupa Organik Gıda ve Çiftçilik Eylem Planı(The European Action Plan for Organic Food and Farming) hazırlaması istenmiştir. 21 Aralık 2005 tarihinde AB Komisyonu; organik üretim konusunda daha basit ve şeffaf olması yönünde çalışılan yeni bir düzenleme tüzüğü uyarlamış bulunmaktadır. Yeni düzenleme tüzüğü teklifi; organik üretim ilkelerini ve hedeflerini tanımlamakta ve etiketleme kurallarına özel ağırlık vererek piyasa yapısı ve işleyişinde engeller çıkaran bu hususlardaki önceki kuralların yetersizliklerini giderici daha net ve anlaşılabilir etiketleme kuralları tesis etmekte, organik ürün ithalatlarına düzenlemeler getirmektedir. 2009 yılında yürürlüğe giren yeni tüzük AB organik mevzuatı; artık "organik ürünleri etiketleme tüzüğü" olmaktan kurtarılıp organik çiftçilik ve gıdalar ile ilgili hedefleri, ilkeleri, etiketleme ilkelerini ve temel etiketlemeyi, denetim/kontrol-ithalat ve üretim kurallarını ve uygulamalarını tanımlayan hükümlerden oluşturulan daha muktedir bir tüzük niteliğine kavuşturmuştur.

Yeni tüzükle, EU Logosunun kullanımı zorunlu olmaktan çıkarılmakta, ancak AB dahilinde üretilen ürünlerin "EU-ORGANIC" şeklinde standartlaştırılmış sade bir metin fragmanı ile etiketlenmesinin mecburi kılınması ön görülmektedir.

İthalatlarda ise aranacak "Eşdeğerlilik Değerlendirmeleri (equivalency assessments)"nin; ya Codex Alimentarius ya da AB Tüzüğü temelinde olacağı bildirilmektedir.

2007'den itibaren AB piyasalarına tek ürün girişleri; ya AB standartları ile uyumluluk temelinde yahut Komisyon tarafından onaylanıp kabul görmüş bulunan kontrol/denetim kurum/kuruluşlarınca belgelendirilmiş olan eşdeğer teminat belgeleri temelinde mümkün hale getirilmektedir. Bunun anlamı; üçüncü ülke belgelendirme kurum/kuruluşları için bir onama mekanizmasının devreye sokulacağıdır. Üçüncü ülke listesi uygulamalarının yeni dönemde de varlığını sürdürmesi hükmü korunmaktadır.

Organik denetimlerinin düzenli halk gıda denetimine katılarak birleştirileceği anlamına gelen "Resmi Gıda ve Yem Denetimlerine Dair" (EEC) No 882/2004 sayılı Tüzüğün müşterek çerçevesine atıf yaparak denetim/kontrol hükümlerinin sade tutulması benimsenmiştir.

AB'de organik tarıma ilişkin mevzuat düzenlemeleri halen işlemektedir. AB organik mevzuatının alacağı yapı doğrudan Türkiye organik mevzuatını etkileyecek ve tekrar şekillendirilmesini gündeme getirecektir.

Organik Tarımda Yürütme ve İzleme Organları

Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi; Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdür'lüğünün başkanlığında TÜGEM temsilcileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü temsilcileri, TÜBİTAK, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, yetkilendirilmiş kuruluşların temsilcisi, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile komitenin toplantı gündemiyle ilgili görüşlerinin alınmasında yarar gördüğü kurum ve kuruluşların temsilcilerinden olmak üzere en az on kişiden oluşur.

Komite organik tarımın geliştirilmesi ve uygulanması ile ilgili stratejileri belirlemek üzere yılda en az bir kez toplanır ve alınan kararları tavsiye niteliğinde olmak üzere Organik Tarım Komitesi'ne iletir.

Organik Tarım Komitesi (OTK); Komitenin oluşumu; Bakanlık, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Başkanlığı ile Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından görevlendirilecek temsilcilerinden, Bakan veya yetkilendireceği müsteşar veya müsteşar yardımcısının onayı ile kurulur. Yukarıda adı belirtilen kuruluşlardan en az bir üye olmak üzere komiteye alınacak üye sayısını Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü belirler. İhtiyaç duyulması halinde Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği'nden Komiteye birer üye alınabilir. Komite başkanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürü veya yetki vereceği Genel Müdür Yardımcısı veya Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanı tarafından, komite sekreteryası ise Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı'nca yürütülür. Bu komite ülkedeki organik tarım faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, geliştirilmesi, tanıtılması, takip ve kontrolünden sorumludur. Kontrol ve kuruluşlarına çalışma izni vermek ve çalışmalarını denetlemek ise görevleri arasındadır.

TKB tarafından yetkilendirilen organik tarım kontrol ve sertifikasyon kuruluşları; organik (ekolojik, biyolojik) tarım ürünleri (bitkisel ve hayvansal ürünler, su ürünleri, tohum, gübre, fide, fidan ve tüm diğer girdiler, gıdalar, vitaminler ve diğer tüm katkı maddeleri ile hammedesi tarım olan tüm sanayi ürünleri) üretecek, işleyecek, pazarlayacak, ithal veya ihraç edecek özel veya tüzel kişilerin faaliyetinde bulunabilmeleri için bakanlıktan yetki almış kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarından biriyle sözleşme yapmaları zorunludur. Gerekli olan sözleşme yapılmadan bu faaliyetlerde bulunulamaz. Tarım Bakanlığı'ndan yetki alan 15 Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan ikisinin çalışma izni askıya alınmıştır.

Ayrıca Organik Tarım'la ilgili birçok dernek ve çeşitli sivil toplum örgütleri kurulmuş olup, bunlar arasında Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) ülkemizde ekolojik (organik, biyolojik) tarımın bir şemsiye organizasyon altında hızlı ve sağlıklı gelişimini sağlamak amacıyla üretici, tüketici, işleyici, tüccar, kontrolör, araştırmacı ve teknik elemanların katılımıyla 1992 yılında İzmir' de kurulmuştur. Günümüze dek ekolojik tarımın farklı alanlarında çok sayıda kısa kurs, seminer, konferans ve panel düzenlemiş, fuarlara katılmış, eğitim materyalleri hazırlamış, 1999, 2001 ve 2006 yıllarında üç Türkiye Ulusal Organik Tarım Sempozyumu düzenlemiştir.

Türkiye'de organik tarımın yaygınlaştırılması, organik ürün deseninin zenginleştirilmesi, organik tarım yapan çiftçi ailelerinin hayat standardının iyileştirilmesi, organik tarım yapmak isteyen müteşebbislerin yöreklendirilmesi konularında yenilikçi yaklaşımlar geliştirmek, inovatif projeler üretmek amacıyla 2006 yılında İstanbul'da "Organik Tarım Derneği" kurulmuş olup, üreticiyi ve tüketiciyi bu konuda bilgilendirme çalışmalarını çeşitli etkinliklerle sürdürmektedir.

Ayrıca İstanbul'da Organik, Sürdürülebilir ve İyi Tarım Derneği (OSTİD), Mersin'de Organik Tarım ve Gıda Güvenliği Araştırmacıları ve Uygulayıcıları Derneği (OTGGD), Ankara'da Organik Ürün Üreticileri ve Sanayicileri Derneği, Sürdürülebilir ve Ekolojik Tarım Derneği, Buğday

Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği gibi organik tarım alanında faaliyet gösteren birçok dernek bulunmaktadır.

Türkiye’de Organik Hayvancılığın Durumu

2008 yılı kayıtlarına göre organik hayvancılıkla uğraşan çiftçi sayısı 31; hayvan sayısı 38.942; et toplam 554,42 ton; süt toplam 8.711,00 ton; yumurta ise 4.424,00 adet bildirilmiştir. Yine 2008 yılı kayıtlarına göre organik arıcılıkla uğraşan çiftçi sayısı 93, kovan sayısı 11.207, bal-bal mumu-arı poleni-propolis gibi arıcılık ürünlerinin toplam üretim miktarı ise 181,21 tondur.

Organik ürün üretimine ilk başladığı yıllarda organik ürün çeşidi 8 ürünle başlanmıştır. 1996 yılına gelindiğinde 26 olan ürün çeşidi günümüzde 247 çeşidi geçmiştir. Üretici sayıları ve üretim alanlarında ise 1996 yılından günümüze kadar çok büyük oranda artışların görülmesiyle beraber son birkaç yılda hafif düşüşler de yaşanmıştır. Bu düşüşlere karşın üretim miktarlarında genel itibariyle düzenli bir büyüme söz konusudur. 2008 yılında 530 bin ton üretim miktarı her ne kadar bir önceki yıla oranla bir miktar düşmüş gibi gözükse de genel itibariyle organik ürün üretiminin ülkemizde artışta olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir.

Üretim alanları ile üretim miktarının ilişkisini gösteren aşağıdaki tabloya bakıldığında ise üretim alanlarındaki nispi düşüşe karşın üretim miktarlarının yükseliş göstermesi birim alandan alınan verimlilik artışı ile açıklanabilmektedir. Üretimde verimlilik artışının yanı sıra mevsimsel değişikliklerde küçük oransal değişimlere yol açmaktadır.

Organik ürünlerin ithalatına ilişkin 2008 yılı verilerine göre hayvansal (karışık) kökenli ürünlerin arasında İspanya’dan 33.487,2 kg ithal edilen bebek maması ile İsveç’ten 693 kg ithal edilen rokfor peyniri gelmektedir. Hayvansal ürünlerin ithalatını azaltmak; ülkemizde organik hayvancılık ürünlerini çeşitlendirmek için çalışmalar sürmektedir.

Organik hayvan yetiştiriciliğinde hayvan sağlığı ve veteriner hekim müdahalesi kuralları

A) Organik hayvan yetiştiriciliğinde hastalık önleyici tedbirler;

- 1) Organik hayvan yetiştiriciliğinde; hayvan sağlığında koruyucu hekimlik esastır,
- 2) Uygun damızlık ırkların seçilmesi,
- 3) Hayvanların doğal bağışıklıklarını artırıcı düzenli egzersiz için gezinti alanlarına veya otlaklara ulaşımı ve kaliteli yem kullanımının sağlanması,
- 4) Aşırı kalabalık nedeni ile hayvanlarda sağlık problemlerini önlemek için uygun yerleşim sıklığı sağlanması,

B) Tüm önleyici tedbirlere rağmen bir hayvanın hastalanması veya yaralanması durumunda, gerekiyorsa uygun bir barınakta izole edilerek, derhal tedavi edilmelidir.

C) Organik hayvancılıkta veteriner hekim gözetiminde veteriner tıbbi ilaçlarının kullanım usul ve esasları;

1) Tedaviye alınan hayvan türü üzerinde tedavi edici etkisinin bulunması ve tedavi koşullarına uygun olması kaydıyla kimyasal sentezlenmiş veteriner tıbbi ürünler yerine, bitki alıntıları ve bitki özleri gibi bitkisel ilaçlar, probiyotikler, organik asitler, bitki, hayvan veya mineral kaynaklı maddeler, eser maddeler ve ürünleri ve homeopat tedavi yöntemleri kullanılır.

2) Yukarıda bahsedilen maddelerin kullanımının hastalıkla veya yaralanmayla mücadelede yetersiz kalması durumlarında ve hayvanın acı çekmemesi için tedavi amacı ile kimyasal bileşimli ilaçlar veya antibiyotikler yetkilendirilmiş kuruluşun izni ile kontrollü olarak kullanılabilir.

3) Kimyasal olarak sentezlenmiş veteriner tıbbi müstahzarlar veya antibiyotikler, hastalık önleyici uygulamalar için kullanılamaz.

D) Organik hayvan yetiştiriciliğinde, hayvanların genetik yapısı değiştirilemez ve genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar organik hayvansal üretimde girdi olarak kullanılamaz. Gen teknolojisi metotları ile hayvan ıslahına izin verilmez. Büyüme veya üretimi artırıcı maddelerin kullanımı ve üremeyi kontrol etmek amacıyla veya diğer amaçlarla hormon ya da benzeri maddelerin kullanımı yasaktır. Ancak hormonlar, tedavi amaçlı veteriner hekim uygulaması olarak hasta hayvana verilebilir.

E) Ayrıca veteriner ilaçlarının kullanılacağı zaman konulan teşhis, müdahale yöntemi, ilacın dozu, ilacın etken maddesi, tedavi süresi ve ilacın yasal kesilme süresi ile birlikte kullanılan ürün kayıt edilmelidir.

F) Bir hayvana normal koşullarda verilen veteriner ilaçlarının son uygulandığı tarih ile bu hayvanlardan organik ürün elde edilme tarihi arasındaki süre, yani ilacın tanımlanmış yasal arınma süresi organik yetiştiricilikte, geleneksel yetiştiricilikteki uygulamanın iki katı veya yasal arınma süresi belirtilmemiş hallerde ise 48 saat olmalıdır.

G) Aşı uygulamaları, parazit tedavisi veya ülkemizde zorunlu olarak belirlenen hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele programları haricinde, bir hayvanın veya hayvan grubunun bir yıl içerisinde ikiden fazla kimyasal sentezlenmiş veteriner tıbbi müstahzarlar veya antibiyotiklerin uygulanması halinde, söz konusu hayvanlar veya bu hayvanlardan elde edilen ürünler organik ürün olarak satılamaz ve yetkilendirilmiş kuruluşun izni ile yeniden geçiş sürecine alınır.

H) Ülkesel zorunlu mücadele programları dışında işletmenin bulunduğu alanda ihbari mecburi bulaşıcı ve salgın bir hastalığın ortaya çıkması halinde, 8/5/1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabitası Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine uyulur ve bağışıklık sağlayan veteriner biyolojik maddeleri kullanılabilir.

Türkiye’de Organik Hayvancılığı Geliştirme Olanakları

Türkiye’de organik hayvancılık potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Üreticilerin örgütsüz olması bu sorunun en önemli kaynağıdır. Organik ürünlerin pazarlanmasında Türkiye’de bir birlik ya da kooperatif sisteminin olmaması nedeniyle tüketiciler bu ürünleri yüksek fiyattan satın almaktadır. AB ülkelerinde üretimi yapılan organik ürünlerin tüketiciye ulaştırılması, üreticilerin bu alanda eğitimi ve danışmanlık hizmetleri kooperatifler tarafından sürdürülmektedir. Organik hayvancılık alanında ülkemizde üreticileri teşvik edici yeterli destekleme programının uygulanması ve üretim planlamasının yapılması bu alanda önemli ilerlemelere neden olabilecektir. Nitekim AB ülkelerinde kooperatifler üye üreticileri desteklemektedir. Ülkemizde ise Tarım Kredi Kooperatifleri bu konuda yetersiz kalmaktadır.

Türkiye’de bulunan işletmelerin küçük ve birbirine yakın olması da çevrede geleneksel üretim yapan işletmelerde kullanılan bazı kimyasalların organik üretimi olumsuz etkileyebilmesine neden olmaktadır. Organik hayvancılık meraların temel yem kaynağı olarak kullanılmasını önermektedir. Bu sebeple ülkemizde mera ile ilgili yasal düzenlemelerin hızlı bir şekilde yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Organik üretim yapacak olan işletme çalışanlarının bu konudaki bilgi eksikliği de bu alanda yaşanan diğer bir sorundur. Bu nedenle doğru ve kaliteli organik ürünlerin elde edilmesi, sistemin tüm detayları hakkında eğitim programlarının oluşturulması önem taşımaktadır.

Veteriner hekimlik eğitimine mutlaka Organik Hayvancılık dersi eklenmeli; ilgili anabilim dallarında verilecek Organik Tarımda Hayvan Besleme, Hayvan Islahı, Ekonomik Boyutu gibi konuların yanı sıra ilaç kullanımı dışında alternatif tedavi yöntemlerin eğitimine yönelik Farmakoloji anabilim dallarında eğitim verilmelidir. Yurt dışında veteriner hekimlikte bitkisel tedavi uygulamaları için

ayrıca sertifika eğitimleri verilmektedir. Sertifikası olmayan veteriner hekimin bitkisel tedavi uygulaması yapmasına izin verilmemektedir. Bu nedenle en azından ülkemizde de Medikal Botanik dersi ve Farmakoloji dersi içerisinde Homeopati derslerinin tüm fakültelerde verilmesi sağlanmalıdır. Öğrencilerin organik hayvancılık işletmelerinde stajları yapmaları ayrıca teşvik edilmelidir.

Ülkemiz bitki ve iklim koşulları göz önüne alındığında organik tarım ve hayvancılık sisteminin gerektirdiği yasal düzenlemeler yapıldığı ve uygulandığı takdirde gerekli eğitimin verilmesi ile bu alanda önemli ilerlemelerin gerçekleştirilebileceği söylenebilir.

Gelişmiş ülkeler açısından risksiz, güvenli, geleneksel hayvancılığa alternatif bir sistem olarak kabul gören organik hayvancılığın dünya üzerindeki üretim pazar payından Türkiye'nin de pay alabilmesi için, organik ürünlerin üretim ve tüketiminin teşvik edilmesi, sektöre ilgi duyanların bir araya getirilmesi ve Ar-Ge çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

Sonuç

Türkiye'de özellikle et talebinin yüksek fiyatlar nedeniyle diğer ülkelere göre oldukça düşük seviyelerde olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde organik etin geleneksel ete kıyasla fiyatının iki katından daha fazla oranlarda satışa sunulduğu da bilinen bir gerçektir. Bunun yanı sıra tüketicilerin fiyata aşırı duyarlılığı da düşünüldüğünde organik et üretim sisteminin ilk aşamada Türkiye'de uygulanabilirliğini kısıtlayan bazı sınırlılıkların olduğu açıkça görülmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu bazı avantaj ve dezavantajlar dikkate alınarak bazı düzenlemelerin yapılması organik et üretim sisteminin uygulanabilirliğine yön verebilecektir. Bunlardan ilki ve en önemlisi üreticinin konu ile ilgili bilgilendirilmesi ve eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılmasıdır. Üreticinin eğitimine ilişkin yapılan çalışmalar ve araştırmalar mutlaka artırılmalı ve ilgili projeler desteklenmeli, sertifikalı ürün yetiştirme koşulları konusunda bilgilendirmeler yapılmalıdır. Ayrıca, aşırı kimyasal kullanımının azaltılmasına yönelik eğitim çalışmalarının da aynı aşamada sürdürülmesi organik hayvancılığın uygulanması gereği zorunlu olmaktadır.

Bilindiği gibi organik et üretim sisteminde ana amaç, bir hayvandan kalite ve miktar yönünden uygun et randımanı alabilmektir. Bunun için beslemede özellikle organik yem ve meralar son derece önemlidir. Bu anlamda Türkiye'de bazı yörelerde yapılan mera ıslah çalışmaları olumlu bir adım olarak görülmektedir. Ancak meralara yönelik iyileştirme çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Organik hayvancılığın yapılacağı işletmelerde özellikle organik olarak üretilen yem bitkilerine yer verilmelidir. Bunun yanı sıra üreticilere gerek damızlık temini gerekse yem bitkileri konusunda destek verilerek organik et üretim sisteminin yaygınlaştırılması sağlanabilir. Diğer taraftan, son aşamada ürünün pazarlanmasına ilişkin çalışmaların yapılması zorunlu olmaktadır. Bu nedenle ayrıntılı pazar araştırmalarının yapılması önem taşımaktadır.

Gümüşhane'nin Kelkit havzasında yapılan Gümüşhane-Kelkit organik hayvancılık projesi gibi kırsal kalkınma projeleri içerisinde organik hayvancılık projelerin sayıları arttırılmalıdır.

En önemlisi ise, veteriner hekimler olarak organik hayvancılığı sahiplenmemiz, bu konudaki bilgi ve becerilerimizi arttırarak söz sahibi olmamızdır.

10. Yeni ve Yeniden Önem Kazanan Zoonozlar

Zoonozlar: "Vertebralı hayvanlar ve insanlar arasında doğal olarak bulaşabilen hastalık ve enfeksiyonlardır." İnsan patojenlerinin % 60'ı zoonotiktir. Bunların % 75'i hayvan orijinlidir. Dünyanın birçok bölgesinde insan ve hayvanların birlikte yaşamaları ve çalışmaları ile hastalık bulaşma riskindeki artış arasında ilişki bulunmaktadır. Birçok zoonotik patojen evcil hayvan ve insanlara bulaşmadan önce yaban hayatında varolmaktadır.

Yeni Zoonozlar

Yeni zoonoz; yeni tanımlanmış/evrimleşmiş, ya da daha önce oluşmuş ancak insidens, ya da coğrafya, konakçı ve vektör açısından oransal artış gösteren zoonozdur. Bu hastalıklardan bazıları ileride evrimleşerek insandan insana bulaşabilecek etkilere ve spesifiteye sahip olabilirler.

Zoonozların Önemi

İnsanlarda 1,415 enfeksiyöz etken (Viruslar, prionlar, bakteriler, riketsialar, mantarlar, protozoonlar, helmintler) hastalık nedeni olarak belirlenmiştir. Bu etkenler arasında 868'i (%61) zoonotik olarak bilinmektedir. Otuzsekiz hayvan hastalığı geçtiğimiz 25 yıl içerisinde insan sağlığını etkilemiştir. Yüzyetmişyedi enfeksiyöz etken “yeni ve yeniden önem kazanan etkenler” olarak kabul edilir. Bu “yeni” etkenler arasında 132'si (%75) zoonotik olarak bilinmektedir.

Yeni Önem Kazanan Hastalıklar Neden Önemlidir?

Bu hastalıklar; tüm insanları yaş, cinsiyet, yaşam tarzı, etnik geçmiş veya sosyoekonomik statüsüne bakmaksızın tehdit ederler; acıya ve ölüme neden olurlar, topluma ağır finansal yükler getirirler.

Patojenlerin Yeniden Önem Kazanmasında Biyolojik Faktörlerin Etkisi

- Mutasyondan kaynaklanan genetik değişiklikler
- Rekombinasyondan kaynaklanan genetik değişiklikler, reassortment ve diğer gen takasları
- Gen ekspresyonunda değişiklikler
- Patojen özelliklerindeki (enfektivite, konakçı genişliği) değişme sonucu hayvan ve insan konakçılarda değişiklik
- Patojen-konakçı etkileşimini etkileyen çevresel değişiklikler

Yeni Hastalıkların Nedenleri

- Mikrobiyel adaptasyon ve değişiklikler
- Enfeksiyona karşı konakçının duyarlılığı
- İklim ve hava
- Ekosistemlerin değişmesi
- Ekonomik gelişme ve toprağın kullanımı
- İnsan demografisi ve davranışları
- Teknoloji ve endüstri
- Uluslararası seyahat ve ticaret
- Halk sağlığı ölçütlerinde kırılma
- Yoksulluk ve sosyal eşitsizlik
- Savaş ve kıtlık
- Politik irade yokluğu
- Kötü niyet (Biyolojik saldırı)
- Laboratuvar kazaları

Bu Gelişmeler Sonucunda;

- “Yeni Zoonoz Çağı” tamamlanacak ve yayılacaktır.

- Bu çağı etkileyen faktörler ve harekete geçiren kuvvetler azalma belirtisi göstermemektedir.
- Yeni yerel hastalıklar hızla küresel hale gelmektedir.
- Yeni zoonozların önemleri ve bulaşıcılıkları hızla oransal ve coğrafik olarak artmaktadır.

Hayvan ve insan sağlığının önemli noktaları ve faydaları bir noktada kesişmektedir.

Tablo 10.1. Türkiye’de 2006 yılında insanlarda rapor edilen zoonozlar.

Hastalık	Olgu	Ölüm	Her 100,000 Kişide	Sıra
Brucellosis	10790	0	15.4894	1
Salmonellosis	2561	0	3.6764	2
Leishmaniosis	1831	0	2.6285	3
Kırım Kongo kanamalı ateşi	438	27	0.6288	4
Echinococcosis/hydatidosis	280	0	0.4019	5
Anthrax	272	1	0.3905	6
Tularemia	126	0	0.1809	7
Campylobacteriosis	37	0	0.0531	8
Toxoplasmosis	18	0	0.0258	9
Escherichia coli O157	16	0	0.023	10
Kuş gribi (yüksek patojen)	12	4	0.0172	11
Leptospirosis	6	0	0	12
Listeriosis	3	0	0	13
Kuduz	1	1	1	14

Yeni ve Yeniden Ortaya Çıkan Zoonozlara İlişkin Spesifik Önlemler

- Küresel yanıt kapasitesinin artırılması,
- Yenilikçi teknolojilerin kullanılarak erken uyarı ve gözetim sistemlerinin geliştirilmesi,
- Hastalık bildiriminin geliştirilmesi,
- Teşhisin geliştirilmesi.

Yeni ve Yeniden Önem Kazanan Zoonozlarla Küresel Mücadele

- Uluslararası insan ve hayvan sağlığı organizasyonları (WHO, OIE, CDC) arasında işbirliğinin artırılması,
- Patojen keşiflerinin geliştirilmesi,
- Tanının geliştirilmesi,
- Hayvan ve insan sağlığının ortak noktalarının daha iyi anlaşılmasında işbirliği,
- Sağlık sistemindeki profesyonellerin işbirliğinin sağlanması,
- Uygulamalı küresel araştırma portföyü oluşturulmasına ortaklaşa katkıda bulunmak,
- Mikrobiyel tehditlerin cevaplanması ve tanımlanmasında küresel hazırlıkların geliştirilmesi,
- Denetimlerin geliştirilmesi.

11. Antimikrobiyel Direnç

1950’li yıllardan itibaren önce insan sağlığı daha sonra hayvan sağlığı alanında evrensel düzeyde kullanılan antibiyotikler “Harika İlaç (Wonder Drug)” veya “Sihirli Kurşun (Magic Bullet)”

gibi ifadelerle anlatılacak başarıların elde edilmesine ve günümüze kadar gelmesine imkan sağlamıştır. Antibiyotikler insan ve hayvan refahının gelişimi ve yaşamlarının uzaması, insan ve hayvanların hareket kabiliyetlerinin artması, yeterli ve ucuz hayvansal protein elde edebilmek, zoonotik hastalıkların yayılımını önlemek ve hijyenik ürünlerin üretilmesinde önemli yarar sağlamaktadırlar.

Hayvan Yetiştiriciliğinde Antimikrobiyellerin Kullanım Alanları

Tedavi

Metafilaktik

Profilaktik

Büyümeyi hızlandırıcı

Antimikrobiyellerin Kullanımının Önemli Faydaları

İnsan ve hayvan refahının gelişimi

İnsan ve hayvan ömrünün uzaması

İnsan ve hayvan hareket kabiliyetinin artması

Yeterli ve ucuz hayvansal protein üretimi

Zoonotik hastalıkların kontrolü

Bitkisel üretimde artış

Hijyenik ürünlerin etkinliğindeki artış

Tablo 11.1. Antibiyotiklerin Kullanım Alanları

Kullanım Alanı	Kullanım Tipi	Gereksiz Kullanım
İnsanlarda	% 20 Hastane % 80 Toplumda	% 20 - 50
Hayvancılık	% 20 Tedavi % 40 Profilaktik, Metafilaktik % 40 Büyümeyi Hızlandırıcı	% 40 – 60
Balıkçılık	% 80 Tedavi % 20 Profilaktik	
Bitkisel Üretim	Toprak uygulamaları Tohum uygulamaları Ağaç ilaçlaması Fide uygulaması Hydroponik Hasat sonrası Doku kültürü	

Oluşan Sorunlar

Dirençli gen havuzundaki artış

Çoğul direnç frekansındaki artış

Yeni antibiyotiklere süratli direnç oluşumu (3. nesil sefalosporin, florokinolon)

Antimikrobiyel Direnç (AD)

Genelde AD mikroorganizmaların belirli konsantrasyondaki bir antimikrobiyel ajana karşı canlılığını sürdürme gücü olarak tanımlanır.

Antimikrobiyel Direnç Evrimi

Doğal direnç

Mutasyonlar / Direnç genlerinin kazanımı

Seleksiyon

Amplifikasyon (AD gen rezervuarları)

Yayılma

Direnç Epidemiyolojisi

Mevcut veriler bulaşıcı hastalıklarla mücadelede antibiyotik öncesi çağa dönme riskinin bulunduğunu göstermektedir. Transfer edilebilir antimikrobiyel direnç bugün için karşımızda olan en önemli küresel sorundur. Epidemiyolojik veriler direnç genlerinin global yayılma trendine girdiğini göstermektedir. Hayvan orijinli direnç genleri yeni bir tip zoonoz infeksiyon olarak tanımlanmaktadır.

Antibiyotik direnç genleri taşıyan DNA materyali ayrıca yeni bir tip çevre kirliliği yaratmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalarla dere ve ırmak sularının, şehir kanalizasyon deşarj sularının, hayvan çiftliklerindeki yer altı sularının önemli boyutlarda DNA materyaliyle kontamine olduğunu ortaya koymaktadır.

Antimikrobiyel Direncin İnsan Sağlığı Üzerine Etkileri

Hayvan orijinli bakterilerde (*Salmonella* spp., *Campylobacter* spp., *E. coli* spp.) oluşan çoğul antimikrobiyel direncin insan sağlığına olumsuz etkisi ; direkt etki ve dolaylı etki şeklindedir.

Direk etki; zoonotik karakterli bakteriyel infeksiyonların tedavisinde karşılaşılan olumsuzluklardır. Dolaylı etki ise; hayvan orijinli bakterilerde oluşan direnç genlerinin insan patojenlerine aktarılması sonucu oluşmaktadır.

Antimikrobiyel Direncin Kontrolünde Küresel Çabalar

1969 yılında yayınlanan Swann Raporu'nda; antimikrobiyel direnç sorununun gerek tıp ve gerekse veteriner hekimlik alanlarında ciddi boyutlara ulaştığı, hayvancılık alanında kullanılan antibiyotiklerin insan sağlığı için olumsuz etkilerin oluşmasına neden olduğu ilk kez açıklanmıştır.

ABD ve AB'de çalışma ve yayınlara paralel olarak "Antibiyotiklere karşı direnç oluşumunun" gelişen bir tehlike olduğunu vurgulayan ülkemizde ki ilk yayın 1976 yılında yapılmıştır.

1981–APUA (Alliance for Prudent Use of Antibiotics) sorunla ilgili tüm uluslararası kuruluşları bünyesinde toplayan organizasyon

Çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarla yemlere katılan antibiyotiklerin dirençli popülasyon oluşumunda en büyük etken olduğu ortaya konulmuştur.

1998–AB Mikrobiyel Tehdit Konferansı; Bu toplantıda ortaya konan önemli bulgulardan birisi, antibiyotiklere dirençli mikroorganizmaların hayvanlardan insanlara bulaşmasındaki en önemli yolun hayvansal gıdalar olduğunun açıklanmasıdır.

1998–WHO Dünya Sağlık Asemblası (WHA); AD sorununa uluslararası çözüm çabaları.

2001–WHO Raporu “Contaminant of Antimicrobial Resistance”; direnç sorununun antibiyotiklerle sınırlı kalmadığı, antifungal, antiviral ilaçlara ve dezenfektanlara karşıda direncin olduğu açıklanmış; sorunun bireysel değil toplumsal olduğu, ülkesel değil küresel olduğu ve ancak ülkelerin ortak çalışmalarıyla kontrol altına alınabileceği açıklanarak, kontrol stratejilerinin esasları belirlenmiştir.

Antimikrobiyel Direncin Kontrolü

Antimikrobiyel direnç sorunu; ekonomik, sosyal ve politik boyutlarıyla global toplum sağlığını, yeterli ve ekonomik hayvansal üretimi tehdit eder bir düzeye ulaşmıştır. Bu bağlamda bütün dünya ülkelerinde antibiyotik direnç sorununa eradikasyon değil kontrol stratejileri geliştirilerek yaklaşılmaktadır.

Sorunun global boyutlarını insan ve hayvan sağlığı, refahı ve ekonomisine olumsuz etkilerini dikkate alan WHO, 2001 yılında OIE ve FAO ile işbirliği halinde “Global Strategy for Containment of Antimicrobial Resistance” (2001) konulu bir aksiyon planı hazırlamıştır.

Antimikrobiyel direncin kontrolünde;

Hastalıkların oluşum ve yayılmasının kontrolü,

Uygun antibiyotiklere ulaşımın kolaylaştırılması,

Bilinçli antibiyotik kullanımı,

Veteriner hizmetlerinin etkinleştirilmesi,

Yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi,

Yeni ilaç ve aşılarda geliştirilmesi, çok önemli yer teşkil etmektedir.

Avrupa Birliği Stratejisi

2001 yılında AB Komisyonu WHO strateji raporunu temel alarak AD ile ilgili AB stratejisini belirlemiştir.

“Community Strategy Against Antimicrobial Resistance” başlıklı dökümanda AD’nin kontrolü için gelecek 10 yılda üye ülkelerde yapılacak çalışmalar planlanmıştır. Bu çalışmalar 4 ana konu ve onbeş öncelikli aksiyonu kapsamaktadır.

1. Sürveyans
2. Korunma
3. Araştırma ve ürün geliştirme
4. Uluslararası işbirliği

Antibiyotik Alternatifleri

- Bakteriyosinler,
- Antimikrobiyel peptidler,
- Bakteri hücre duvarı hidrolazları,
- Bakteriyofajlar,
- Organik asitler,
- Probiyotikler,
- Prebiyotikler.

Antimikrobiyel Direncin Önlemesi Hakkında Öneriler

- Toplumun ve AD paydaşlarının direnç sorunu üzerinde bilinçlendirilmesi,
- Antibiyotik üretim ve tüketim verilerinin sağlıklı bir şekilde toplanması,
- Sektör bazında patojen, kommensal bakteri popülasyonlarındaki direnç konumunun ulusal ağlar aracılığıyla belirlenmesi,
- Bilinçli antibiyotik kullanım prensiplerinin uygulanmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin insan ve veteriner hekimlik alanlarında hazırlanıp uygulamaya konulması,
- AD konusunda araştırmaların desteklenmesi,
- Sektör bazında risk değerlendirme çalışmalarının yapılması,
- Ulusal AD İzleme Komitesi'nin kurulması,
- Antibiyotiklerin ruhsatlandırma aşamasında direnç verilerinin değerlendirmeye alınması,
- Potensi düşük antibiyotik ham madde ithalatının yasaklanması,
- Hayvansal üretimde antibiyotik kullanımının denetimi,
- Antibiyotik alternatifi olan ürünlerin geliştirilmesi, kullanımının yaygınlaştırılması alanındaki araştırmaların desteklenmesi,
- AD risk yönetim planlarının yapılması,
- AD'nin sebep olduğu ekonomik kayıpların tıp ve veteriner hekimlik alanında belirlenmesi çalışmalarının yapılması,
- Hayvansal üretimde "çiftlikte gıda güvenlik programlarının (ÇGPP) geliştirilmesi",
- ÇGPP programına katılan çiftçilerin desteklenmesi,
- Zoonotik infeksiyon etkenlerinde AD risk analizlerinin yapılması,
- Antibiyogram testlerinde MIC değerlerinin dikkate alınarak CLSI standartlarına göre sonuçlarının belirlenmesi ve tüm laboratuvarlarda metod birliğinin sağlanması,
- Tıp ve veteriner hekimlik alanında antibiyotiklerin kullanıldığı hastalık profillerinin belirlenmesi ve bu hastalıkların kontrol ve tedavisi için alternatif yaklaşımların geliştirilmesi
- Hayvan yetiştiriciliğinde hastalıkların kontrol ve eradikasyonunu destekleyici bakım, besleme ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi.

Sonuç olarak: Yeni ve yeniden önem kazanan zoonozlar ve antibiyotik direnç sorunu insan popülasyonunu ciddi boyutlarda tehdit etmektedir. Bu hastalıkların başarılı bir şekilde kontrol ve eradikasyonunun sağlanabilmesi için etkin ve sürekli epidemiyolojik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için bakanlık merkez ve il teşkilatı, Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitülerini kapsayacak bir epidemiyoloji yönetim ağının kurulması ve bu alanda elaman yetiştirecek programların ortaya konulmasına acilen ihtiyaç vardır. Bu konuda alt yapının oluşturulması ve çalışmaların başlatılması için bakanlık ve üniversite işbirliği ile bir komite oluşturulması önerilmektedir.

Ülkemizde insan ve hayvan sağlığını tehdit eden zoonoz hastalıkların etkin bir şekilde kontrol ve eradikasyonunun sağlanabilmesi için Zoonoz Milli Komitesi'nin sürekli çalışan bir kurum haline getirilmesi, özel bir bütçenin tahsisi, bu alanda hazırlanacak projelerin geliştirilmesi, uygulanması ve denetiminde etkin bir rol oynaması için gerekli girişimler yapılmalıdır.

12. Klonlama Tekniği

Biyolojide birçok farklı anlamda kullanılan klonlama terimini duyduğumuzda ilk aklımıza gelen Dolly idi. Şimdi bunun yanına Oyalı ve Zarife'de eklendi. İlk klonlama denemeleri 1952'de

kurbağalarda, 1979'da farelerde, 1984'de koyun embriyolarında ve 1986'da sığırlarda yapılmıştır. Nükleer transfer yöntemi kullanılarak erişkin somatik hücreden klonlanan ilk memeli hayvan olan Dolly'nin 276 denemeden sonra 5 Haziran 1996'da doğumundan bu yana yaklaşık 14 yıl geçti. Bu süreçte tüm dünyada çok sayıda araştırmacı bu konuda çalıştı ve yıllar boyunca artan bilimsel deneyim sayesinde bugün klonlama birçok hayvan türünde (koyun, keçi, fare, domuz, kedi, tavşan) başarıyla gerçekleştirebilir hale geldi. At, köpek gibi bazı türlerde ise istenen sonuçlar elde edilemedi. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Sema BİRLER öncülüğünde bir ekip tarafından yapılan çalışmalar sonucunda 2007 yılında doğan Oyalı ve Zarife de Türkiye'nin ilk klon kuzuları oldular. Devlet Planlama Teşkilatı ve TÜBİTAK desteğiyle gerçekleştirilen çalışmada 69 klon embriyo 8 koyuna aktarıldı ve farklı annelerden önce Oyalı, 7 gün sonra da Zarife dünyaya geldi. Her iki kuzuda sağlıklı bir gelişme göstererek bir yaşını geçti. Dolly'nin 6 yaşına geldiğinde akciğer rahatsızlığı sonucu 'genç yaşta' ölümü ise kopyalanan canlılarda normal canlılara göre daha fazla sağlık sorunu görüldüğü yorumlarına neden oldu.

1953 yılında DNA'nın çift sarmal yapısının keşfedilmesi ve hayatın bu yapı içinde şifrelendiği ve gelecek nesillere aktarıldığının anlaşılması ile klonlamaya yönelik çalışmalara da başlamıştır. Bunu moleküler biyoloji ve biyokimya elde edilen ilerlemeler izlemiş, bu bilgiler yavaş yavaş ticarete dökülerek 'biyoteknoloji' devri ortaya çıkmaya başlamış ve ilk olarak rekombinant DNA teknolojileri ile mikroorganizmalara gen aktarma çalışmaları yapılmıştır.

Klonlamada amaç bir ana hücreden aynı kökene sahip bir veya daha fazla sayıda kopyaların oluşturulmasıdır. Aslında vücuttaki her hücre, tek bir hücrenin, başlangıçtaki döllenmiş bir yumurta hücresinin klonudur. Tek bir embriyonun ikiye bölünmesiyle oluşan tek yumurta ikizleri de birbirlerinin klonlarıdır.

Klonlama popüler olarak tüm dünya tarafından bilinen üreme amaçlı klonlama dışında rekombinant DNA üretimi ve terapötik amaçlarla da kullanılmaktadır. Rekombinant DNA klonlama yönteminde farklı birey veya türlerden alınan DNA parçalarının fonksiyonel olacak şekilde birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Terapötik klonlamada ise amaç insan ve hayvan gelişiminin ve hastalıkların tedavisinin araştırılması ve çalışılması için kök hücrelerin üretilmesidir. Kök hücreler vücutta herhangi bir hücreye farklılaşarak bozulmuş ya da hastalıklı dokuları yenileme ve iyileştirme yeteneğine sahip olabilirler.

Klonlama tekniği ile ilgili olarak hepimizin aklına gelen çok sayıda soru bulunmakta ve bu soruların cevapları en azından şimdilik tam anlamıyla verilememektedir;

Acaba soyu tükenmekte olan canlıları klonlayarak, onları yok olmaktan kurtarabilir miyiz?

Soyu binlerce veya yüzlerce yıl önce tükenmiş olan canlıları yeniden hayata döndürebilir miyiz?

Organlarının tek kök hücresinden üretimini yaparak Alzheimer, lösemi gibi hastalıklara çözümler üretilebilir mi?

Bir liderin ya da dahinin genlerini kullanarak onu tekrar yaratabilir miyiz?

Üreme amaçlı klonlama çok pahalı ve yüksek oranda verimsiz bir yöntemdir, klonlama girişimlerinin %90'ından fazlasında yaşayabilecek döller üretilmemektedir. Ayrıca klon hayvanlarda bağışıklık sistemi problemleri, tümör oluşumları, erken yaşlanma gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Dünya çapında çok sayıda merkezde devam eden çalışmaların yakın gelecekte yukarıda sayılan sorunların çözümüne katkı yapacağı şüphesizdir. Bu sayede uygun maliyetlerle yüksek verimli hayvanların klonlanabileceği, ilaç üretimi amacıyla klon canlıların elde edilebileceği de öngörülebilir. Ancak insanların klonlanması ya da dünya üzerinden binlerce yıl önce yok olmuş canlıların tekrar hayata geçirilmesi konuları etik yönleriyle değerlendirilmesi gereken konular olarak görünmektedir.

Yukarıda da görüldüğü gibi teknoloji ve bilim gelişmekte ve bu gelişim esnasında özellikle hayvanlar kullanılmaktadır. Bu da veteriner hekimlerin rolünü bir kez daha gözönüne sermektedir.

13. Kök Hücre Tedavisi

Bir canlının yaşamı ile ilgili bütün programı hücrelerindeki DNA moleküllerine şifrelenmiştir. Ancak bu şifreli bilgilerin durağan halden görünür hale geçirilmesindeki sırlar halen açık değildir. Zigotun şekillenmesinden başlayarak trilyonlarca hücreye ulaşan ve aynı zamanda farklılaşarak yeni özellikler kazanan hücrelerin bölünmelerindeki programlanma dikkat çekmektedir. Vücudumuzda yaşlanan ve ölen hücrelerin yerlerine yenileri oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, yabancı antijenlerle savaşmak için vücut özel savunma hücreleri üretmektedir. Gözümüzdeki hücreler görme, pankreastaki hücreler salgı, akciğerdeki hücreler solunum için farklılaşmaktadır. Kök hücreler vücudumuzda bütün dokuları ve organları oluşturan ana hücrelerdir. Henüz farklılaşmamış olan bu hücreler sınırsız bölünebilme ve kendini yenileme, organ ve dokulara dönüşebilme yeteneğine sahiptir.

Genel olarak üç tür kök hücre vardır. Bunlar totipotent, multipotent ve pluripotent kök hücrelerdir. Bir hücrenin totipotent olması bütün vücudun tüm organ ve dokularına dönüşebilmesi anlamına gelir. Bu hücreler plasenta ve amnion kesesi zarları gibi embriyo dışı dokulara da farklılaşma yeteneğine sahiptirler. Totipotent hücreler gelişmenin ileri evrelerinde pluripotent hücrelere dönüşebilirler. Pluripotent hücreler totipotent hücreler gibi vücudun bütün hücrelerine dönüşmezler. Pluripotent bir hücre vücudun birçok hücresine dönüşebilecek yetenektedir. Multipotent hücreler gelişmenin daha ileri evresine ait hücrelerdir ve özelleşmiş hücre tiplerine farklılaşabilirler. Örneğin, multipotent bir kan hücresi diğer özelleşmiş kan hücrelerine dönüşebilme kabiliyetine sahiptir. Totipotent hücreler embriyonun en erken evresindeki kök hücrelerdir. Pluripotent hücreler embriyonun blastokist evresinden itibaren ve fetusta bulunabilen hücrelerdir. Multipotent hücreler ise kordon kanı ve yetişkin kök hücrelerdir.

Kök hücreleri; embriyonik kök hücreler ve embriyonik olmayan kök hücreleri şeklinde değerlendirilirler. Embriyonik olmayanlar da; 1- Erişkin kök hücreleri, a) Hematopoetik kök hücreleri (I. Kemikiliği kök hücreleri, II. Periferik kan kök hücreleri, III. Kordon kanı kök hücreleri); b) Stromal kök hücreleri; c) Organlardaki kök hücreler. 2- Fötüs kök hücreleri ve 3- Kadavra kök hücreleri olarak sınıflandırılırlar. Kök hücreler, özellikle de emriyolardan elde edilen kök hücreler son derece değerlidir. Çünkü bu kök hücreler her türlü dokuya dönüşme kapasitesine sahip oldukları için beyin hastalıkları, felç, diyabet, karaciğer hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, kan hastalıkları gibi bugüne kadar tedavisi bulunamayan hastalıkların tedavisinde büyük umut vaat etmektedirler.

Kök Hücrelerinin Kullanım Alanları

Canlılarda önemli görevleri yerine getiren beyin, kalp, karaciğer gibi organlar ciddi hasarlar gördüklerinde doğal biçimde yenilenemezler. Kök hücreler bölünebilme ve farklılaşma yeteneğine sahip olduğu için hastalık veya yaralanma sonucu hasar gören organ ve dokuların yenilenmesinde kullanılabilirler. Günümüzde araştırmacılar organ naklinin yerini alabilecek ve organ nakli olanağı olmayan hastalar için kullanılabilecek kök hücre tedavisi ile ilgili çalışmalar yapmaktadırlar. Kalp kasının yenilenmesi, diyabet, romatizma grubundaki hastalıklar, sinir sistemi hastalıkları (Parkinson, Alzheimer), sinir sistemi ve omurilik yaralanmaları, karaciğer hasarları gibi bozukluklarda kullanılmaktadır. Klinik olarak, ortopedik kusurlar, kısırlık gibi bazı rahatsızlıklar ve deri hastalıklarında da kök hücre tedavisi daha fazla kullanılmaktadır.

Kök hücre konusu gündemde kalmayı sürdürüyor ve öyle olacak. Kök hücre çalışmaları tüm dünyada ilgi ile ve umutla izleniyor. Gerçekte bunlar geleceği olan çalışmalar. Bugün için hayvanlarda ve bazı merkezlerde, deneysel amaçlı olarak insanlarda kullanılıyor. Çalışmalar ve bugüne kadar elde edilen sonuçlar güvenilir bilim dünyası için pek çok bilinmezlikler içeriyor. Burada ciddi yan etkiler söz konusu. Bununla birlikte konunun önemini göstermesi açısından, 2007 Nobel Tıp Ödülü'ne The University of North Carolina'dan Oliver Smithies, The University of Utah'dan Mario Capecchi ve Cardiff University'den Martin Evans kök hücre üzerindeki çalışmalarından dolayı layık görüldü. Ödülün sahibini belirleyen komite tarafından yapılan açıklamada, Capecchi, Smithies ve Evans'ın, embriyonik kök hücreye dair çığır açan buluşları ve DNA'nın yeniden bir araya getirilmesine ilişkin çalışmaları neticesinde ödüle layık görüldükleri belirtildi.

Ülkemizde, insan ömrünü uzatmanın yolunun doğum sonrası atılan plasentalarda ve kordon hücrelerinde olduğunu söyleyen araştırmacı **Prof. Dr. Süreyya Tahsin Aygün** kök hücre tedavisi üzerine dünyada belki de ilk çalışmaları yapan kişidir. Aygün hayvanlarda fetal ve kordon kanı greftleri ile çeşitli hastalıkların tedavisi konusunda 1950-1960'lı yıllarda araştırmalar yapmıştır. 1967 yılında ise embriyonel karsinoma hücrelerinin kültür ortamında çoğaltılması bu alanda ileri doğru atılmış ilk önemli adımdır. Bu hücrelerin farklılaşması; embrioid cisimcikler olarak adlandırılan embriyo benzeri oluşumların meydana gelmesi ile oluşan hücre kümelenmesi ile sonuçlanır. Söz konusu embrioid cisimcikler ilk olarak, embriyonal karsinomlu farelerin asit sıvılarında gözlenmiştir. Bu hücreler bilim adamları için de önemli birer model oluşturmıştır. Ülkemizde daha önceleri yasak olan kök hücre tedavisi uygulamaları Sağlık Bakanlığı'nın 23 Aralık 2008 tarihinde yayınladığı "Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik"le; tedavi edilemediği takdirde ölümlü sonuçlanabilecek hastalıklarda kök hücre tedavisine izin verilebileceği şeklindeki izinle yasal zeminini bulmuştur. Üniversitelerimizde bu yönde ciddi bilimsel çalışmalar yapılmakta; yayınlanan makale ve açılan kök hücre merkezlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Veteriner hekimliği alanında kök hücre tedavisi atların tendo ve ligament problemlerinde, kemik kırıklarında ve eklem hastalıklarında başarılı sonuçlar vermiştir. Son yıllarda köpeklerin osteoartritlerinin tedavisinde de kullanılmaktadır. ABD'de 2005'den beri seçilmiş kliniklerde osteoartrit ve ortopedik yumuşak doku problemlerinde bu tedavi kullanılmaktadır. Ön çalışmalarda kök hücre tedavisinin intraartiküler uygulanması ağrıyı önemli derecede azaltmış ve olguların büyük bir kısmında yaşam kalitesinin artmasını sağlamıştır. Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmaları göstermesi açısından; TÜBİTAK, İstanbul Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi işbirliğinde ortak yürütülen "Anadolu Yerli Sığırlarının Klonlanması" projesi kapsamında dünyada ilk defa Anadolu yerli sığırlarından biri olan "Boz" ırkı klonlanmıştır.

Günümüzde çözümü olmayan pek çok hastalığın tedavisinde kök hücrelerden yararlanılabilir. Bu bakımdan kök hücre teknolojisi, bir hücrenin ölmesi ya da görevini yapamaması sonucu gelişen hastalıkları (diyabet, parkinson, alzheimer vb), yanmış vücut dokularının onarımını, organ nakillerini, bağışıklık sistemiyle ilişkili hastalıkların, kimi kanser türlerinin ve kalp kaslarının yenilenmesi gibi daha birçok hastalığın tedavisi için umut verici olacaktır. Embriyonik kök hücrelerin genellikle alındıkları embriyonun tahribine yol açması, bazı inanışlara göre embriyonun canlı sayılması, insan klonlanması için kullanılabilme kuşkusu, kök hücre üretimi için embriyo oluşturulmasına yol açabileceği endişeleri bu hücrelerin kullanımına birçok ülkede kısıtlamalar getirilmesine neden olmuştur. Konuyla ilgili etik, yasal ve bilimsel veriler açısından tartışmalar olmuştur ve ileriye dönük olacaktır da; bununla birlikte bu çalışmaların önemli bir kısmını hayvan deneylerinin oluşturması ve veteriner hekimliği alanında da kök hücre tedavisinin uygulanabilir olması nedeniyle veteriner hekimlerin konuyla ilgili daha fazla eğitim almaları ve bu alanda çalışmalar yapmaları son derece önemlidir.

14. At Hastalıklarına Yönelik Yeni Teşhis Teknikleri Genetik ve Doping Alanındaki Son Gelişmeler

Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü laboratuvarlarında viral, bakteriyel, paraziter hastalık etkenlerinin izolasyon ve identifikasyonları ve serolojik testler gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda dünyadaki bilimsel gelişmelere paralel olarak hastalık teşhisinde PCR ve sekans analizi gibi biyoteknolojik metotlar da kullanılmaktadır.

Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü uluslararası at ithalat ve ihracat sırasında yapılması gereken testler konusunda tek yetkili kurumdur.

Virolojik teşhis laboratuvarlarında viral at hastalıklarının teşhisi Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı (OIE) tarafından önerilen testler kullanılarak yapılmaktadır. At vebasası ve atların enfeksiyöz anemisi hastalıkları konusunda, TS EN TS EN ISO/IEC 17025:2005 kalite sistemi ile Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından akreditasyon sağlanmıştır.

At Vebasası Hastalığı (AHS) konusunda Avrupa Birliği (AB) Referans Laboratuvarı olan İspanya Algete Merkez Veteriner Enstitüsü ve Atların Enfeksiyöz Anemisi (EIA) konusunda da OIE

Referans Laboratuvarları olan Fransa AFSSA ile yakın işbirliği içerisinde çalışılmakta olup bu laboratuvarlarca düzenlenen ring test programlarına workshoplara katılım sağlanmaktadır. Ayrıca AB ülkeleri laboratuvarları ile At Vebası (Fransa) ve Batı Nil Virusu (İtalya) hastalıkları konusunda da ortak projeler yürütülmektedir.

At ithalatı ve ihracatına uygulanacak testler konusundaki, 2002/635/EC, 93/197/EEC ve 92/260/EEC sayılı AB düzenlemeleri gereğince, Fransız Gıda Sağlığı ve Güvenliği Ajansının (AFSSA) Mayıs 2004'de yapmış olduğu inceleme neticesinde At Vebası, Atların Viral Arteritisi ve Atların Enfeksiyöz Anemisi hastalıklarının teşhisinde uygulanan testler akredite edilmiş ve karar AB Komisyonu tarafından onaylanmıştır.

Testlerde kullanılan tüm alet ekipmanların validasyon kalibrasyonları düzenli olarak yapılmakta, analizlerde dünyaca kabul gören validasyonları yapılmış metotlar kullanılmaktadır.

Genetik Alanındaki Gelişmeler

Genetik Laboratuvarı, 1980 yılından bu yana Türk atçılığına hizmet vermektedir. Laboratuvar, Uluslararası Hayvan Genetiği Birliğinin (International Society for Animal Genetics;ISAG) üyesi olup bu kurum tarafından her 2 yılda bir gerçekleştirilen karşılaştırma testlerine katılmaktadır. Bu kapsamda laboratuvarın DNA testindeki başarısı ölçülmekte ve başarı durumuna göre akredite edilmektedir. ISAG'ın 2 yılda bir yapılmakta olan uluslararası toplantılarına laboratuvar uzmanları katılmakta, bilimsel gelişmeleri ilk elden takip edilmekte alınan kararlar ve geliştirilen yeni metotlar laboratuvarında uygulamaya konulmaktadır.

Genetik laboratuvarı kurulduğu günden bu yana dünyadaki gelişmelere paralel olarak gelişimini devam ettirmiş ve uluslararası laboratuvarlar hangi testleri yapıyorsa aynı testleri mümkün olan en kısa sürede ülkemizde yapmıştır. Laboratuvar, 2004 yılı Kasım ayına kadar kan tipi analizleri yaparak % 94,5 güvenilirlikte sonuç vermekteydi. Laboratuvar 2004 yılı Kasım ayından itibaren DNA testleri yapılmaktadır.

Laboratuvar metot validasyon çalışmaları, dokümantasyon, karşılaştırma testleri gibi çalışmaları tamamlamış ve Mayıs 2006 da yapılan denetim sonrasında DNA testinde akredite olmuştur.

DNA testi; DNA kimliğinin saptanması, tayların soy kütüğüne kaydedilebilmesi için tescil belgelerinde belirtilen ana ve babaların doğruluğunun kontrol edilmesi ve şüpheli görülen ana-babalıkta konunun aydınlatılması amacıyla yapılmaktadır. DNA testi % 99.99 güvenilirlikte sonuç veren bir uygulamadır, kan tipi testine kıyasla yapılması kolay, güvenilirliği çok daha yüksek ve kesindir. Bu laboratuvarın hedefi en kısa sürede soy kütüğüne kayıtlı tüm atlar ile bunların yavrularının tamamının DNA testlerini tamamlamak ve bu verileri kayıt altına alarak yeni nesillerin sadece yavruların testini yaparak secere kontrollerini tamamlamaktır. Bugüne kadar 19951 baş atın DNA analizi tamamlanmıştır.

Sonuç itibarıyla, yapılmakta olan testler ile Türkiye'de yetiştirilmekte olan safkan Arap ve İngiliz atlarının saflığının korunmasına, böylelikle bu at ırklarının korunmasına ve at yetiştiricilerinin de bu anlamda zarara uğramasına yardımcı olmaktadır.

Doping Alanındaki Gelişmeler

Ülkemizde saf kan Arap ve İngiliz at yarışları 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı "At Yarışları Hakkında Kanun" hükümleri çerçevesinde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı denetiminde Türkiye Jokey Kulübü tarafından düzenlenmektedir. Bu kanuna dayanılarak Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü bünyesinde Doping laboratuvarı kurularak, yarışlara kayıtlı atların doping analizleri yapılmaya başlanılmıştır.

Laboratuvar, 2001 yılında bir dizi testlerden geçerek AORC'nin (Association Official Racing

Chemists) profesyonel üyesi olmuştur. Ayrıca ISO-17025 kalite sistemi bu laboratuarda uygulanarak 02.09.2005 tarihinde TÜRKAK tarafından akredite edilmiş, 2006 yılında yabancı uzmanlarca yapılan denetimlerde başarılı olmuştur.

Laboratuvar, iki yılda bir düzenlenen ICRAV (International Conference of Racing Analyst and Veterinarians) ve her yıl düzenlenen AORC toplantılarına katılarak yeni geliştirilen doping analiz yöntem ve analiz cihazları hakkında bilgi sahibi olurken, farklı doping etkili ilaçlarla ilgili bilgi ve becerisini de geliştirmektedir. 2005 tarihinde İstanbul'da yıllık AORC toplantısı ve 2008 tarihinde 17. ICRAV toplantısı Türkiye ev sahipliğinde Antalya' da gerçekleştirilmiştir.

Mevcut cihaz donanımı dünya standartlarında olup, sinir sistemine, kardiyovasküler sisteme, solunum sistemine, sindirim sistemine, üriner sisteme, kas iskelet sistemine, kan sistemine ve endokrin sisteme etkiyen ilaçların çok yönlü analizleri yapılmaktadır.

Merkez Doping Laboratuvarı aşağıdaki uluslararası kuruluşlardan onay almış olup, doping analizlerinde kalite sistemini, bilimsel ve teknolojik alt yapısını alınan karar doğrultusunda geliştirmekte ve sürdürmektedir.

- IFHA (International Federation of Horseracing Authorities),
- AORC (Association Official Racing Chemists),
- IITP (International Interlaboratory Testing Program),
- AQAP (Asia Quality Assurance Program),
- TÜRKAK (Türk Akreditasyon Kurumu).

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
SERBEST VETERİNER HEKİMLİK KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Dr. Leyla GENCER	Mersin Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	İsmet ÇOLAKEL	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
Raportör	Tülay KURT	KKGM, Şube Müdürü
Üye	Gökhan ASLİM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Uğur BAZAN	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
Üye	Dr.Kemal KUTLAY	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Dr. Leyla GENCER	Mersin Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Başkan Yard.	İsmet ÇOLAKEL	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
Raportör	Tülay KURT	KKGM Şube Müdürü
Üye	İsmail ASLAN	KKGM Şube Müdür
Üye	Gökhan ASLİM	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Şaban AYDEMİR	Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Üye	Mustafa AYDIN	Uşak Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Burhan BAĞCI	Çanakkale Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Uğur BAZAN	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
Üye	Prof.Dr. Murat FINDIK	Samsun Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Yusuf Zülali GÖKTEN	Serbest Veteriner Hekim - Beyşehir
Üye	Erkut GÖREN	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği Başkanı
Üye	Yahya HAMURCU	Hatay Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Dr. Erdal İLGÜ	Trakya Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Müslüm KESEK	Mersin Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Asuman KIZILTEPE	Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Kemal KUTLAY	Küçük Hayvan Veteriner Hekimleri Derneği
Üye	Özlem NOHUT	KKGM
Üye	Rıza TEMİZCİ	Serbest Veteriner Hekim - Konya
Üye	Murat TOPÇUOĞLU	Mersin Veteriner Hekimleri Odası

İçindekiler

Tarihten Günümüze Serbest Veteriner Hekimlik	239
Serbest Veteriner Hekim Tanımı ve Serbest Veteriner Hekimlerin Faaliyet Alanları	240
Günümüzde Serbest Veteriner Hekimlerin Yapmış Oldukları Faaliyetler	241
Serbest Veteriner Hekimlerin Sorunlarının Çözümünde Bütüncül Yaklaşım	241
Serbest Veteriner Hekimlerin Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri	241
1. Eğitim ile İlgili Sorunlar	241
2. Veteriner Hekim Olmayan Kişi ve Kuruluşların 6343 Sayılı Yasaya Aykırı Olarak Muayenehane, Poliklinik ve Hastane Kurması (Muvazaalı yerler sorunu)	243
3. Yurt Genelinde Açılmış Olan Serbest Veteriner Hekim Muayenehane, Poliklinikler ve Hastanelerin Dengeli Bir Dağılım Göstermemesi, Bazı Bölgelerde Açılan Klinik Sayısının Fazla Olması Sebebiyle Mesleki Kalitenin Düşmesi.....	245
4. Reklam Yasağına Uyulmaması	245
5. Açıköğretim Fakültelerinin Hayvan Sağlığı ile İlgili Alanda Tekniker Mezun Etmesi	245
6. Birden Fazla Veteriner Hekimin Bir Araya Gelerek Çalışmasının Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarafından Yasaklanması	246
7. Muayenehane, Poliklinik ve Hastanelerin Açılması, Ruhsatlandırılması ve Denetiminde Veteriner Hekim Odalarının Yeterli Yetkiye Sahip Olmamaları	248
8. Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinin, Kuruluş, Açılış, Ruhsat, Çalışma, Denetlenme ve Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe Göre Açılan İşyerlerinde Sorumlu Veteriner Hekim Çalışması, Klinik Hizmetlerinin Verilmesi ve İlaç Satışının Yapılması, Buraların Yasadışı Klinikler Haline Gelmesi	248
9. İşyeri Veteriner Hekimliği ile İlgili Düzenlemelerin Yapılmamış Olması.....	250
10. Belediye ve Tarım İl Müdürlükleri Gibi Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kendi Çalışma Alanları Dışında Serbest Veteriner Hekimliğinin Çalışma Alanlarında Faaliyet Göstererek Mesleğe Zarar Vermesi	250
11. Veteriner Hekimlerin Görevli Oldukları İşyerlerinin Haricinde, Çalışma Saatleri Dahilinde, Mevzuata Aykırı ve Serbest Olarak Çalışmaları	250
12. Hekimlik Mesleğinin Kurallarına Aykırı Olarak, Klinisyen Meslektaşını Rakip Olarak Görüp Kötülemek, Veteriner Hekimler Arası İlişkisizlik, Örgütlü Davranmadaki Yetersizlikleri ve Dayanışma Noksanlığı	251
13. Veteriner Hekimler Odası Tarafından Belirlenen Alt Sınır Ücret Tarifesinin Altında Ücretle Çalışmak, Çalıştırmak	252
14. Ülkemizde Halen Bir Veteriner Hekimlik Politikası Oluşturulamaması, Bu Sebeple Bazı Serbest Veteriner Hekimlerin Geçim Derdine Düşerek, Hekimliği Bırakıp Ticari İşlerle Uğraşır Hale Gelmesi.....	252

15. Damızlık Birliklerinin Asli Görevlerinin Dışına Çıkararak Serbest Veteriner Hekimlerin Hizmet Verdiği, İlaç Satma, Suni Tohumlama ve Hayvan Sağlığına İlişkin Faaliyette Bulunması Gerek Serbest Veteriner Hekimliğinin Gelişmesine Gerekse Toplum Sağlığına Zarar Vermektedir	253
16. Tarım Danışmanları (4/B) ve Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri Uygulama Esaslarına İlişkin Yönetmelikle İlgili Sorunlar	256
17. Veteriner Hekim Olmayıp, Veteriner Hekim Yetki ve İşlerini Yapan, Veteriner Hekimlik Alanlarına Tecavüz Eden Kişi ve Kurumlar	257
18. Serbest Veteriner Hekimlerin İhtiyaçlarını Karşılamanın Bazı Tedarikçi, Mama ve İlaç Firmalarının Serbest Veteriner Hekimi Zor Durumda Bırakan Davranışları	258
19. Veteriner Sağlık Ürünleri Alanında Serbest Veteriner Hekimlik Mesleğinin Karşılaştığı Sorunlar	258
20. Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri ile Serbest Veteriner Hekimler Arasında Yaşanan Sorunlar	260
21. Serbest Veteriner Hekimlerin Yapmış Oldukları Mesleki Hizmetin Karşılığını Alamamaları	261
22. Yıllardır Süren Hatalı Hayvancılık Politikaları Sonucunda Hayvancılık Beklenen Derecede Gelişememiş, Bu da Serbest Veteriner Hekimlerin Çalışmasını Güçleştirmiş ve İş Hacmini Daraltmıştır	261
23. Çiftliklerde Veteriner Hekim veya Teknisyen İstihdam Ederek Tedavi Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Ecza Depoları veya Tedarikçilerin Buralara Doğrudan İlaç Temini	262
24. Mesleğimizin Adı Olan “Veteriner” Kelimesinin Veteriner Hekim Kontrolü ve Gözetimi Olmayan Alanlarda Kullanılması	262
25. Meslek Etiğiyle İlgili Alanlarda Oda Yönetim Kurulları ve Oda Haysiyet Divanlarının Yeterli Etkinlikte Çalışmaması	263
26. Serbest Veteriner Hekimlik Meslek Mevzuatındaki Yetersizlikler	263
27. Akredite Veteriner Hekim Sorunu	264
28. Serbest Veteriner Hekimlerin Muayenehanelerinin Kayıt Düzenindeki Aksaklıklar, Gereksiz Bürokratik İşlemler	265
29. Su Ürünleri, Kanatlı Hayvanlar, Arıcılık, Zararlılarla Mücadele Konularında Yaşanan Yetersizlikler	265
30. Bazı Hayvansever Derneklerinin Mevzuata Aykırı Olarak Veteriner Sağlık Hizmetleri Vermeleri	266
31. Tarım Bakanlığı’nın Veteriner Hekimlik Düzenine Olumsuz Etkileri	266
32. Yardımcı Sağlık Elamanları Olan, Hayvan Sağlık Teknisyen ve Teknikerlerin Veteriner Hekimlik Hizmeti Vermeleri ve Hayvan Sağlık Kabinleri Sorunu	267
33. Serbest Veteriner Hekimlerin Finansal Sorunları	271

34. Yetkilendirilmiş Serbest Veteriner Hekimlik Etkin Bir Şekilde Uygulamaya Sokulamamıştır	271
35. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. maddesinin Yargıtay Tarafından Veteriner Hekimler Aleyhine Yorumlanması Neticesinde Muayenehanelerde Yaşanan Sıkıntılar ...	272
36. Radyoloji ile İlgili Mesleğe Özel Yasal Düzenlemeler Olmamasından Kaynaklanan Sorunlar	272
37. Hayvanları Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nde Yer Alan, Veteriner Hekimlik Mevzuatına Aykırı Uygulamalar, Mobil Kısırlaştırma Ünitesi Adı Altındaki Faaliyetler, Meslek Mevzuatına ve Haklarına Aykırı Düzenlemeler	273
38. Serbest Veteriner Hekimlerin Yüksek Vergi Oranları Altında Ezilmesi	276
39. Maliye Bakanlığı'nın POS Tebliğinden Sonra Zorunlu Hale Gelen, Veteriner Muayenelerinde POS Cihazı Kullanımına Bağlı Olarak, Bankaların Keyfi Uygulamalar Yapıp, Bu POS Makinesi ile Yapılan İşlemlerde Yüksek Komisyon Almaları	276
40. Serbest Veteriner Hekimlerin Meslek İcrasında Karşılaştıkları Şiddet	276

Tarihten Günümüze Serbest Veteriner Hekimlik

Hayvanların evciltilmeye başlanmasıyla birlikte kullanım alanlarına göre değerleri artmış, artan bu değer karşısında tedavi edilme ve hastalıklardan korunma ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Günümüzde tıbbın babası olarak kabul edilen ve halen kullanımda olan kurallarıyla veteriner hekimlik tıbbına da yön veren Hipokrat (MÖ 460-370 yılları arasında) Anadolu'nun kuzey illerini gezdikten sonra İstanköy Adası'na dönerek serbest hekimlik yapmıştır. Batıl inançlar, büyü'lü şifa yöntemleri reddedilerek bir bilim dalı olan tıbbın temel ilkeleri Hipokrat tarafından ortaya konmuştur. Roma devletinin hükümlerine sürdüğü yıllarda, hekimlik mesleği serbest olarak icra edildiği gibi, ordu içinde hizmet veren hekimlikte yapılanmıştır. 1700'lü yılların ortalarında, bilhassa Fransa'da baş gösteren sığır vebası salgınına karşı, hekimlerin yetişememesi neticesinde, hayvanların hastalıklarıyla ilgili olarak ayrı bir hekimlik dalının ortaya konulması gerekmiş, 1762'de Fransa'da ilk Veteriner Okulu açılarak, veteriner hekim yetiştirilmeye başlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde devletin askeri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, veteriner hekimlik eğitimine başlanmış, sonraki yıllarda Tarım Bakanlığı'nın ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim gören veteriner hekimlerin sayısı giderek artmıştır. Öyle ki 1950'li yılların sonlarına kadar Veteriner Fakültesi öğrencilerinin birçoğu Tarım Bakanlığı'nda çalışmak üzere burslu okutulmuşlardır. Bilinen ilk serbest veteriner hekim muayenehanesi 1954 yılında açılmakla birlikte serbest veteriner hekimlik hizmetleri 1990'lı yıllara kadar ülke çapında etkin bir yapıya kavuşamamıştır. 1980'li yılların ortalarına kadar veteriner hekimlik mesleği ağırlıklı devlet hizmeti olarak verilmiştir. Bu dönemde veteriner hekimlerin işsizlik diye bir sorunları yoktur. Son yıllarda oluşan büyük ekonomik değişiklikler neticesinde, devlet veteriner hekimlik istihdamını durdurmuş, fakültelerin artan kontenjanlarıyla birlikte çok sayıda veteriner hekim serbest meslek erbabı olarak çalışmak zorunda kalmıştır. 1980'li ve 1990'lı yıllarla birlikte giderek artan bir ivmeyle Türkiye'de serbest veteriner hekim muayenehanesi açılmıştır. 6343 sayılı kanun, serbest veteriner hekim muayenehanelerinin niteliklerinin belirlenmesi konusunda, 1954'de Tarım Bakanlığı'na görev vermesine rağmen, 1995'e kadar serbest veteriner hekimlik mesleğini düzenleyen bir yönetmelik dahi çıkarılamaması, düzenin kurulmasında bugün de yaşanan sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bu yıllarda "veteriner hekimlik hizmetleri devletin bünyesinde verilir" yaklaşımı dikkatleri devlet kurumlarında yoğunlaştırmış, serbest veteriner hekimliğin alt yapısını teşkil edecek mevzuat ve kurumsal yapılar ihmal edilmiştir.

Serbest veteriner hekim muayenehanelerinin açılmasıyla toplum sağlığı hizmetleri daha da gelişmiş, ancak yapısal düzenlemelerin yetersizlikleri bazen toplum sağlığını koruma hedefinden ziyade piyasa şartlarına adapte olmaya çalışan zayıf yapıların da yer yer ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

1995 yılında çıkarılan Serbest Veteriner Hekimlik Yönetmeliği'yle ilk defa serbest veteriner hekimlik mesleğinin icrası ve verilmiş şartları ayrıntılı olarak belirlenmiş, ancak mesleğin icrasına ilişkin konular tüm uygar ülkelerde olduğu gibi Türk Veteriner Hekimleri Birliği'ne (TVHB) bırakılması gerekirken, Tarım Bakanlığı'nca düzenlenmiştir.

O yıllarda meslek örgütlerince de bu gelişmelere duyarsız kalınmış, meslek icrasının Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nca (TKB) düzenlenmesinde bir sakınca görülmemiştir. Yine aynı yıllarda serbest veteriner hekimlerin salgın hastalıklarla mücadelede istihdamı hakkında yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelik serbest veteriner hekimlerin salgın hastalıklarla mücadele, koruma, hastalık eradikasyonunda kullanılmasının yararları göz önüne alınarak çıkarılmasına rağmen, günümüze kadar etkin bir şekilde serbest veteriner hekimlik potansiyeli bu alanlarda uygulamaya sokulamamıştır.

Günümüzde 2001'de çıkarılan Hayvan Islahı Kanunu'nun 11. Maddesi ile serbest veteriner hekimlerce hayvan sağlığında kullanılan ilaç ve müstahzarları muayenehane ve kliniklerde bulundurma, taşıma ve satma alanı Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nca düzenlenmektedir. Bu

düzenleme ilaç satışının serbest veteriner hekim kontrolü altında yapılması açısından olumlu bir yasal düzenleme olmuş, ancak veteriner ilaçlarının ithalatçı - üretici - veteriner ecza depoları ve serbest veteriner hekimler kanalıyla tüketiciye ulaşmasını tek elden yapacak, kontrol ve denetimini sağlayacak düzenlemeler yapılmaması neticesinde ilacın kontrolsüzce kullanılmasının önüne geçilememiştir. Kanun hükmüne aykırı olarak hastanelerde de ilaçların satışına göz yumulmuş, yasa dışı ilaç satarak gelir elde eden tüzel yapıların hastane açarak halk sağlığını tehdit edecek durumlar oluşturması teşvik edilmiştir (Damızlık Birlikleri gibi).

Bugün gelişmiş ülkelerde veteriner hekimlik faaliyetlerinin genel olarak %70'i serbest veteriner hekimlerce verilmektedir ve toplum sağlığını koruyucu işlevleri büyük önem arz etmektedir. Serbest veteriner hekimlik mesleği tüm uygar ülkelerde kamu hizmeti gören bir meslek grubu olarak ele alınırken, ülkemizde bu yapılanma sağlanamamıştır. Bugün geline nokta da yer yer ilaç firmalarının ve diğer ticari işlerin (mama satışı) pazarlama aşında yerlerini alarak, hekimliğin yanı sıra ticari işlerle de uğraşan bir meslek grubu haline dönüşmüş, zaman zaman ticari menfaatler hekimliğin önünde yer almaya başlamıştır.

Veteriner Uzmanlık Yönetmeliği, 6343 sayılı yasanın ilgili hükümlerine aykırı olarak tüm veteriner hekimleri kapsayacak biçimde düzenlenmemesi sebebiyle, Danıştay tarafından iptal edilmiştir. Ancak serbest veteriner hekimleri de kapsar bir biçimde yeniden uzmanlık yönetmeliği çıkarılamamış, kamuda olduğu gibi serbest veteriner hekimlik alanında uzmanlık açığı giderek artmıştır.

İlk Hayvan Hastanesi 1992'de İstanbul'da kurulmuş, 1999'da TKB tarafından çıkarılan Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği de, dayanak aldığı 6343 sayılı yasaya aykırı olarak, veteriner hekim olmayan kişi ve tüzel kişilere hastane açma yetkisi vermiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarıyla kurulan veteriner hekim teşkilatlanma yapısı günümüze gelindiğinde, çağdaş örneklerinde yer aldığı gibi, özerk bir yapılanmaya dönüştürülemedi, bununla bütünleşmiş kamusal hizmet gören, serbest veteriner hekimlik ağı da oluşturulamamıştır. TKB'nin Mart 2010 verilerine göre, 5350 adet muayenehane, 320 adet poliklinik tüm yurt sathında serbest veteriner hekimlik hizmetleri vermektedir. Buralarda yaklaşık 8500 veteriner hekim çalışmaktadır. 1995 yılında çıkarılan ilk Serbest Veteriner Hekim Yönetmeliği'nde bir muayenehanede birden fazla veteriner hekim çalışabiliyorken, 2001'de çıkarılan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği ile aynı muayenehanede birden fazla veteriner hekimin bir arada çalışması engellenmiş ve veteriner hekimlerin bir kısmı kayıt dışı çalışır hale getirilmiştir.

Günümüzde ticaretin hekimlik mesleğinin önüne geçmesi, mesleğin gereğince icra edilememesi gibi çok ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Türkiye'deki veteriner hekim sayısının 2013'de 32.000 civarına ulaşacağı hesaplanmaktadır. Oluşan meslek enflasyonu, mesleki kalitenin düşmesine, deontolojik ilişkilerin zayıflamasına yol açacaktır. Bu yapısal bozulmada serbest veteriner hekimliğin sağlıklı gelişimini sağlayacak idari kararların geç ya da hiç alınamamasının payı büyüktür. Serbest veteriner hekimlerin veteriner halk sağlığındaki önemi günümüze kadar göz ardı edilmiş, toplum sağlığını koruyucu organizasyonlara tam olarak entegrasyonu sağlanamamıştır.

Serbest Veteriner Hekim Tanımı Ve Serbest Veteriner Hekimlerin Faaliyet Alanları

Tanım

18.3.1954 tarihli ve 6343 sayılı "Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odaların Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun" uyarınca mesleğini icra eden ve bu kanunun 5 inci maddesinde sıralanan görev ve yetkileri kullanan ve sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilim veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticarî mahiyette olmayan hekimlik hizmetlerini işverene tâbi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapan, 23.7.1965

tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tâbi olmaksızın çalışan, mevzuatlar çerçevesinde mesleğini serbest olarak icra etme yetkisine sahip veteriner hekimdir.

Günümüzde Serbest Veteriner Hekimlerin Yapmış Oldukları Faaliyetler

Hayvan sağlığı,

Hayvan yetiştirilmesi ve ıslahı,

Gıda güvenliği,

Laboratuvar hizmetleri,

Hayvan refahı,

Çevre sağlığı,

Yaban hayatı ve

Danışmanlık hizmetleri

Serbest Veteriner Hekimlerin Sorunlarının Çözümünde Bütüncül Yaklaşım

Kamuda veteriner hekimlerin özlük hakları yeterli düzeye çıkarılmadan, genel sağlığın korunması ve ülke menfaatleri ön plana alınarak hayvancılık politikaları düzenlenmeden, bir veteriner politikasına sahip olunmadan, mevzuatların birbiriyle uyumu sağlanmadan, özerk yapılı meslek örgütlerinin sesine kulak veren idari yapılanma kurulmadan, serbest veteriner hekimliğin sorunlarının çözülmesi ve toplum sağlığının korunmasının istenen düzeye çıkarılması mümkün değildir. Bu bütüncül yaklaşımın sağlanabilmesi için AB'de olduğu gibi bağımsız veteriner teşkilatının kurulması, veteriner hekimlik örgütleri ve eğitim kurumları tarafından oluşturulacak mesleki vizyon ve misyona dayalı "Türkiye Veteriner Hekimlik Politikası"nın ortaya konarak serbest veteriner hekimlerin, veteriner teşkilatının hastalıklarla mücadele programlarına entegre edilmesi, kamu sağlığının korunması için gereklidir. AB'de 3-4 bin Euro, ABD'de 5-7 bin Dolar olan, ülkemizde ise aylık gelirleri fakirlik sınırının altında bulunan meslektaşlarımızın toplum sağlığına verdikleri hizmetlerin başarıyla sürdürülmesi meslektaşların özverileriyle mümkün olabilmektedir. Kişilere bağlı bu düzenin uzun yıllar sağlıklı sürdürülebilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden tüm uygar ülkelerce kabul görmüş çağdaş mesleki kurallar içerisinde ülke şartlarını da gözetken bir anlayışla veteriner hekimlik sisteminin kurulması gerekmektedir.

Gıda güvenilirliğini, halk sağlığını, ve hayvan sağlığını korumak amacıyla çıkartılacak Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısında, sorun yaşanan alanlarla ilgili sınırlamalar yapılması beklenirken, toplum sağlığını tehdit edecek nitelikte ilaçta reklam yasağını gevşeten, evlerde birebir temas halinde olduğumuz ev hayvanlarına, serbest veteriner hekim disiplini dışında, ilaç satışını sağlayan, tüzel kişilerin hastane açarak ilaçtan kazanç sağlayacak, veteriner hekim kontrol ve gözetimi olmaksızın biyolojik maddelerin uygulanmasının yolunu açacak düzenlemelerin bir an önce yasa tasarısından çıkarılması sağlanmalıdır.

Serbest Veteriner Hekimlerin Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri

1. Eğitim ile İlgili Sorunlar

Veteriner fakültelerinin sayılarının fazla, altyapılarının yetersiz olması eğitim kalitesini düşürmekle birlikte, veteriner fakültelerine niteliği yüksek öğrencilerin veteriner fakültelerini tercih etmemelerine sebep olmaktadır. Avrupa Veteriner Eğitim Kurumları Birliği (EAEVE), Türkiye'deki veteriner fakültelerinin sayısının fazla olduğunu ve eğitim kalitesinin artırılması gerektiğini bildirmiştir.

Dünyada meydana gelen değişimler veteriner hekimliği eğitiminde de yeni yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Bugün veteriner fakültelerinde verilen eğitime ek olarak veteriner halk sağlığı, çevre sağlığı, hayvan refahı, egzotik hayvanlar, aquatik hayvanlar, biyomedikal teknoloji ve biyoteknoloji, yabani hayvanlar, laboratuvar hayvanları gibi alanlarda eğitime ihtiyaç vardır.

Bazı fakültelerin eğitim-öğretim süreci içerisinde, öğrencilere veteriner hekim nosyonunu kazandıracak en önemli unsur olan deontolojinin istenen düzeyde verilememesi, yeterli uygulamalı eğitim yaptırılamaması, öğrenci staj sürelerinin yetersizliği, mezuniyet öncesinde ve sonrasında meslek hukuku yönünden yeterli eğitimin verilememesi, meslek içi eğitim programlarının yetersizliği, fakültelerin ihtiyaçtan fazla mezun vermeleri sorunu giderek ağırlaştırmaktadır.

Uzmanlık eğitimi konusunda içine serbest veteriner hekimleri de dahil eden bir yönetmelik halen çıkartılamamıştır.

Çözüm: Üniversite seçme sınavlarında, veteriner fakültesini tercih eden öğrencilerin sayısını arttırmak amacıyla, TVHB'nin Milli Eğitim Bakanlığı ile imzalayacakları ortak protokol çerçevesinde, Bölge Veteriner Hekim Odaları tarafından mesleğimizi tanıtıcı çeşitli sunumlar, seminerler ve yayınlar yapılmalıdır.

Yeni veteriner fakülteleri açılmamalı, açılmış olan fakültelerin yapıları güçlendirilmeli, akredite edilmeli, güçlendirilemeyen ve akredite olamayanlar kapatılmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak meslek örgütleri, siyasi irade ve YÖK nezdinde süregelen girişimlerini arttırarak devam ettirmelidir.

Veteriner fakültelerindeki müfredatta yeterli düzeyde meslek hukuku, deontolojisi ve veteriner hekimliği tarihi dersleri zorunlu olarak bulunmalı, eğitim görevlileri her fırsatta meslek etiği konusunda öğrencileri bilgilendirmelidir.

Veteriner halk sağlığı, çevre sağlığı, hayvan refahı, egzotik hayvanlar, aquatik hayvanlar (su hayvanları), biyomedikal teknoloji ve biyoteknoloji, yabani hayvanlar, laboratuvar hayvanları, veteriner zooloji gibi alanlarda eğitim verilmelidir.

Mezun olan öğrencilerin, etik değerlere sahip, iş yönetimi bilgisi olan, mevzuatı bilen, iletişimi iyi, ortaya çıkabilecek durum ve olayları yönetme kapasitesinde olması hedeflenmelidir.

Veteriner hekim öğrencilerin kliniklerde staj yapmasıyla ilgili olarak fakülte ve meslek kuruluşları ortak çalışma yapmalıdır.

Mezuniyet sonrası çalışılacak alanlarla ilgili kesintisiz olacak şekilde, pratik eğitime yönelik staj zorunluluğu getirilmeli, staj sonrasında odalar tarafından açılacak meslek hukuku kurs ve sınavlarından başarı ile mezun olanların mesleki çalışma lisansları onaylanmalıdır.

Mezuniyet sonrası veteriner hekimlikte olan gelişmeler ve değişikliklere intibakı sağlayacak meslek içi eğitim kurslarının sayıları arttırılmalı, tüm odalarca bu kursların düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Uzmanlık Yönetmeliği, serbest veteriner hekimleri de içine alacak şekilde TVHB, TKB ve YÖK'le birlikte koordineli bir çalışmayla tekrar çıkarılmalıdır.

Ayrıca 6343 sayılı kanunun 2. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

Madde2- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve sahip oldukları diplomalarını Türk Veteriner Hekimleri Birliği'ne ve odalarına tescil ettirmiş olan veteriner hekim, mesleğini bu kanun hükümleri dâhilinde serbestçe icra edebilir.

Mesleğini icra edecek ve eden veteriner hekimlerin nasıl ve hangi şartlarda çalışacakları, usul

ve esasları Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nce çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir. Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nce çıkarılacak 'mezuniyet sonrası staj ve meslek içi eğitim yönetmeliği' çerçevesinde veteriner hekimler bu eğitimlere katılmak zorundadır.

2.Veteriner Hekim Olmayan Kişi ve Kuruluşların 6343 Sayılı Yasaya Aykırı Olarak Muayenehane, Poliklinik ve Hastane Kurması (Muvazaalı yerler sorunu)

Veteriner hekimler, 09.03.1954 tarihli ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimliği Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun, 08.05.1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 09.08.1991 tarihli ve 20955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan TKB'nin Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 28.02.2001 tarihli ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu ile 25.09.1981 tarihli ve 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Mesleklerini İcra Edebilmelerine İlişkin Kanun'a dayanılarak hazırlanan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'ne göre mesleklerini icra edebilirler. Veteriner sağlık hizmetleri, mesleklerini **bizzat icra etmek** üzere **veteriner hekimlerce kurulmuş** veteriner muayenehaneleri veya **ortaklarının tümü veteriner hekimlerden oluşmuş** poliklinikler tarafından verilebilir. Onun dışında veteriner hekimlerden oluşmamış kişi ve kuruluşlarca hiçbir şekilde veteriner hekimlik hizmeti verilemez. Yani aynı diğer serbest mesleklerde olduğu gibi, nasıl ki bir doktor muayenehanesini doktor, diş hekimi muayenehanesini diş hekimi açabiliyorsa veteriner muayenehanesi veya polikliniğini de sadece veteriner hekimler açabilir ve veteriner sağlık hizmeti verilebilir. Ancak son zamanlarda meslek enflasyonunun ortaya koyduğu işsiz veteriner hekimlerin ve meslek örgütlerinin zafiyetleri neticesinde bazı sermaye sahipleri yasaları çiğneyerek muvazaalı (sahibi veteriner hekim olmayan-yasa dışı) yerler açması neticesinde mesleği dejenere ettikleri gibi, toplum sağlığına da zarar vermektedirler.

Veteriner hekimlerin kontrolündeki veteriner klinik sağlık hizmetlerinin sermayenin kontrolüne geçmesinin ne tür zararlar doğuracağı öncelikle veteriner hekimler tarafından anlaşılmalıdır. Bunun yeterince anlaşılamaması (özellikle ilaç satışı yapılan yerlerde) durumu toplumun genel sağlığını da tehdit eder düzeylere getirmiştir.

Veteriner hekimlerin insan sağlığını korumadaki önemi büyüktür. Sağlık hakkı alınıp satılan ve aracılık yapılarak kazanç elde edilen bir tüketici hakkı olmayıp, en temel insan haklarından biridir. Bu nedenle sağlık; hizmeti sunan sağlık çalışanı, hizmet sunulan müşteri, aracılık yaparak para kazanan sermayedar ilişkisi biçimi olarak tanımlanamaz. Hekimlik mesleği yaşamın önceliği ilkesine dayalı olarak kuruludur. Hekimler ticari ortamın kurallarına göre çalışamaz; gerek mesleklerine gerekse tedavi müesseselerine ticari bir veçhe veremez. Sağlık ticarileştirilemez; çünkü sağlığın ticari bir karşılığı yoktur. Herkes kendi sağlığının kaybına yada canından olmasına sebep olacak bir uygulamanın parasal bir karşılığı olmadığını bilir ve kabul eder. Bu sebeptendir ki sağlık, hekimlik gibi mesleki bir disiplin ve kontrol gerektirir. Bugün sağlığın ekonomik değerlerle bağdaştırılmaya kalkışılması neticesinde, sağlıkla ilgili alanlarda birçok sorunlar yaşanmaktadır. Veteriner hekimlik sağlık hizmetlerinin toplum sağlığını gözeten kamusal bir anlayışla sunulmadığı ortamlarda sağlık hakkından söz etmek mümkün değildir.

Günümüzde sağlığın ticarete ve sermayenin kontrolüne girdiği alanlarda çoğu zaman gereksiz uygulamaların ve 'paran kadar sağlık' anlayışının en belirgin sonuçları maalesef halkımız tarafından yaşanmaktadır. Bilakis devlet sağlığın ticarileşmesinin ve sermayenin kontrolüne girmesinin önünde engel olmalıdır ki en temel hak olan yaşam hakkı ve hatta sağlıklı yaşam hakkı korunabilsin.

Veteriner klinik sağlık hizmetlerinde özellikle, hekim olmayanlarca sürdürülen acze düşmüş hastadan aracılık yaparak para kazanmak insan ahlakına uymayan ve mevzuatımızca da yasaklanmış bir davranış biçimidir. Veteriner hekimliği sermayenin kontrolüne sokacak yasa teklifleri, maalesef hastaları ile hekimler arasında aracılık yaparak para kazananları türetecek, teşvik edecek ahlaki ve yasal normlara uymayan bir anlayıştır. Hekimlerin, sermayedarların

kontrolüne girmesini kabul edenler şunu bilmelidirler ki hiçbir ticari kâr insan sağlığından daha öte bir anlam taşıyamaz. Kâr adına toplum sağlığını ticarileştirenler bir çığ gibi büyüyecek sağlık sorunlarının vebalini taşımak zorunda kalacaklardır.

Veteriner hekim olmayanların veteriner klinik hizmetleriyle iştigal eden bir şirkete ortak olmaları halinde, bu şirketin faaliyetleri dolayısıyla ticari kâr elde edecekleri ve böylece, kanunen veteriner hekimlerce verilen bir mesleki faaliyetten veteriner hekim olmayan kimselerin menfaat sağlayacağı tartışmasıdır. Ayrıca böyle bir duruma izin verilmesi, koruyucu sağlık hizmetleriyle doğrudan alakalı olan veteriner hekimlik mesleğinin disiplin ve prensiplerine dayalı ve hekimlere ait olan inisiyatifin, ticari şirketlerin ve mesleğin dışındaki kişilerin idaresine geçmesine neden olacaktır. Bu da doğal olarak mesleğin istismarına yol açacaktır.

Veteriner hekimlik hizmetlerinin sermayenin idaresinde olması durumunda;

- Veteriner hekimlik klinik sağlık hizmetleri ticari ilişkiler ağının bir parçası haline gelir.
- Veteriner hekimlik klinik sağlık hizmetleri sermayenin sömürü aracı haline gelir.
- Çıkar sağlamak için gereksiz ilaç tüketimi artar.
- Veteriner hekimlik klinik hizmeti veren kuruluşlar sağlık ticareti yapan kuruluşlar haline gelir.
- Gıdada kalıntı ve ilaçlara karşı hastalık direnci sorununun artışı da beraberinde getirir.
- Hekim ve hasta sahipleri arasında, 6343 sayılı Kanunun 71. maddesine aykırı olarak gayrimeşru menfaat sağlayan araçlar türer.
- Daha fazla hasta çekmek, daha fazla hasta yaratmak, gereksiz uygulama yapmak sağlık kuruluşlarının amacı haline gelir.
- Mesleki etik çiğnenir, mesleki disiplin bozulur.
- Kalıntı içeren gıda ürünleri ihracatın artışına engel teşkil eder.
- Toplumun genel sağlığının bozulmasıyla sonuçlanır.

Bütün bunların sonucunda ticaret; hekimliğin, bilimin ve teknolojinin önüne geçecek ve hekimlik ile ticaret arasındaki hassas sınırın korunamadığı bu ortamdan en çok hasta ve yakınları zarar görecektir. Bugün için herkese düşen görev, kâr adına toplum sağlığının kurallarını hiçe sayan ve ticari bir meta olarak kabul ettikleri ilaçları pazarlama hevesinde olanlarla, sağlıklı ticarileştirerek elde edecekleri kârdan başka düşüncesi olmayan bazı sermayedarların toplum sağlığını tehdit eden girişimlerine karşı mücadele ederek, gerek AB gerekse diğer mevzuatların düzenlenmesi esnasında en tabi hak olan toplumun sağlıklı yaşam hakkının korunmasına özen gösterilmesidir.

Dünya Sağlık Örgütü "Sağlık alanında tüketici bilincini oluşturmak mümkün değildir. Bu nedenle sağlıkta serbest piyasa kuralları tümünden geçerli olamaz" demektedir.

Geleceğimizi bugün benimseyeceğimiz tutumumuzun belirleyeceği açıktır. Ya klinik açma hakkının sadece veteriner hekimlere verilmiş bir hak olarak kalmasını sağlayarak, onurlu iyi hekimlik değerlerine, sağlık hakkının korunmasına, bağımsızlığımıza sahip çıkarak mesleğimizin öz niteliklerini koruyacağız; ya da sermayenin kar aracı, ucuz iş gücü haline gelişimizi, insan ve hayvan sağlığının veteriner hekim haklarıyla birlikte yağmalanışını seyredeceğiz.

Çözüm: 6343 sayılı kanunumuzda yer alan 71. madde cezai hükümleri arttırılmalıdır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca yönetmeliklerden kaldırılan "mesleğini icra etmesinde sakınca

olmadığına dair belge” hükmü yeniden yönetmeliklere konulmalıdır. Tüm veteriner hekim odaları, çalışma izin belgesi talep eden meslektaşlardan, mesleğini icra etmesinde herhangi bir sakınca olup olmadığına dair araştırma-inceleme yaptıktan sonra belge düzenlemelidir. Muvazaalı kliniklerde diploma kiraladığı tespit edilen veteriner hekimlere, oda haysiyet divanlarınca süratli ve caydırıcı cezalar verilmelidir. Ayrıca yanıltıcı belge düzenleyerek odalardan çalışma izin belgesi talep eden veteriner hekimler hakkında, Türk Ceza Kanunu ile ilgili hükümleri ihlal etmesinden dolayı Savcılığa suç duyurusunda bulunulmalıdır.

3. Yurt Genelinde Açılmış Olan Serbest Veteriner Hekim Muayenehane, Poliklinikler ve Hastanelerin Dengeli Bir Dağılım Göstermemesi, Bazı Bölgelerde Açılan Klinik Sayısının Fazla Olması Sebepiyle Mesleki Kalitenin Düşmesi

Uygar ülkelerden örnekler incelendiğinde, Resmi Veteriner Teşkilatı tarafından planlama ve denetim yapılırken, yurt geneline yayılmış olan serbest veteriner hekimlerin de kamu adına toplum sağlığını koruyucu hizmet vermesi sağlanmaktadır. TKB'nin Mart 2010 verilerine göre, Türkiye genelinde 5695 adet muayenehane, poliklinik ve hayvan hastanesi mevcuttur. Zoonoz hastalıklarla etkin mücadelenin yapılabilmesi ve bunların eradikasyonunun sağlanması ancak serbest veteriner hekimlerin de dahil olduğu bir teşkilatlanma düzeni ile mümkündür. **Serbest veteriner hekimlerin ülke sathına dengeli bir dağılım göstermesi çok büyük öneme sahiptir.** Ancak ülkemizde muayenehane, poliklinikler ve hastanelerin açılmasını düzenleyen bir mevzuat ve otorite bulunmamaktadır. Belli alanlarda yoğun ve ihtiyaç fazlası olacak şekilde muayenehane, poliklinik ve hastaneler açılmaktadır. Bu durum aynı zamanda klinik enflasyonuna yol açmakta, bu yerler asgari işletme maliyetlerini karşılayamamakta ve hekimlik zanaatı kuralları dışında çalışılmasına (ilaç satışının ticari boyuta gelmesi, hayvan pansiyonu işletilmesi gibi işler) sebep olabilmektedir. Sınırsız bir şekilde açılan bu yerlerin denetimi de başlı başına bir sorundur. 2001'de TKB'ce çıkarılan yönetmelikte yılda 3 kez olan denetim sayısı, 2006'da yapılan değişiklikle yılda bire düşürülmüştür. Bazı bölgelerde kliniklerin açılışlarının artık sınırlandırılması gerektiği, aksi durumda mesleki hizmet kalitesinin düşmesinin önlenemeyeceği açıktır.

Çözüm: Sorun bölgesel olduğu için, 6343 sayılı kanuna “*Oda genel kurullarının kararıyla, odanın sorumlu olduğu bölge içerisinde kısmen veya tamamen muayenehane, poliklinik ve hastanelerin açılmasına sınırlama getirilebilir*” hükmü eklenmelidir.

4. Reklam yasağına uyulmaması

Bilindiği üzere, hekimlik mesleği kurallarından biri olan reklam yasağı, meslek mevzuatımızda da yer almakta ve bu konuda veteriner hekim odalarına görev verilmektedir. Ancak giderek artan bir şekilde bu yasak, çeşitli broşürler dağıtılarak, veteriner hekim tabelalarında ve özellikle de internet ortamında çiğnenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün de belirttiği üzere: **“Sağlık alanında tüketici bilincini oluşturmak mümkün değildir. Bu nedenle sağlıkta serbest piyasa kuralları tümünden geçerli olamaz”**

Veteriner hekimlik alanında yapılan reklamlarla, hasta sahipleri yanıltılarak, mevzuatta yer alan reklam yasağı çiğnendiği gibi hasta sahibinin hekim seçme özgürlüğü de elinden alınmakta, ayrıca haksız rekabet oluşturulmaktadır. Hekimlik mesleğini ticari mesleklerden ayıran en önemli niteliklerden olan reklam yasağı tam olarak uygulanmalıdır.

Çözüm: TVHB Genel Kurulu'nda konu ele alınarak karara bağlanmalı, Veteriner Hekim Uygulama Yönetmeliği'nde veteriner hekimlerin internet ortamında nasıl yayın yapacağına ilişkin düzenleme yapılmalı, reklam yasağını ihlal edenlere karşı cezalar arttırılmalıdır.

5. Açıköğretim Fakültelerinin Hayvan Sağlığı ile İlgili Alanda Tekniker Mezun Etmesi

Hayvan sağlık hizmetlerinin verilmesi uygulamalı eğitim alınmasını zorunlu kılar. Oysaki açık öğretim fakültelerinde tekniker yetiştirme programlarında, herhangi bir uygulamalı eğitim

yapılmamaktadır. Bu durum gerek hayvan sağlığına, gerek toplum sağlığına ve ülke ekonomisine büyük zarar vereceği gibi, gelecekte veteriner hekim nosyonu kazanılmaksızın, hayvanlar üzerine yapılacak yasadışı uygulamaların önünü açmıştır. Öğrenci seçimi yapılmadan yerleştirilen bu program mezunlarının, toplum sağlığında etkin olan bir alanda fiili olarak çalışacağı unutulmamalıdır. Sonuçlanmış davalara bakıldığında, yaygın olarak yasa dışı bir şekilde hayvan sağlığı teknisyenlerinin serbest veteriner hekimlerin işlerini yapmaya kalktığı da bir gerçektir.

Çözüm: Uygulamalı eğitim vermeyen bu bölümler kapatılmalıdır. Veteriner ön adını taşıyan haller için, veteriner hekim kontrol ve gözetimi altında çalışmalarını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalı, bunların uygulamalı eğitime tabi olan yüksek okullarda eğitim görmesi teşvik edilmelidir.

6. Birden Fazla Veteriner Hekimin Bir Araya Gelerek Çalışmasının Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Tarafından Yasaklanması

1995'de çıkarılan ve 2001'e kadar yürürlükte kalan Serbest Veteriner Hekimlik Yönetmeliği'ne göre muayenehanelerde birden fazla veteriner hekim çalışabilirken, gerek 2001'de çıkarılan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği ile gerekse 02.04.2006 tarihli ve 26127 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik ile Türkiye çapında yüzlerce veteriner hekim sigortalı çalıştıkları yerlerde çalışamaz hale sokulmuş, veteriner hekimlerin muayenehanelerde birlikte çalışma hakları ellerinden alınmıştır. Hâlbuki sayıları binleri aşan bu veteriner hekimlerin de haklarının korunması açısından 2001'den önce olduğu gibi, muayenehanelerde birden fazla veteriner hekim, veteriner hekim odalarından alacakları izin ile çalışabilmelidir.

02 Nisan 2006 tarihinde, "Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile Madde 11'den sonra gelmek üzere 11/A Maddesi eklenerek geçici ve süreli çalışacak veteriner hekim ve stajyerler konusuna yer verilmiş, çalışacak veteriner hekim ve stajyerlerin çalışma süreleri bir defaya mahsus olmak üzere bir yıl ile kısıtlı tutulmuştur. Yapılan bu değişiklik ile TKB tarafından veteriner hekimlerin muayenehanelerde meslektaşlarıyla birlikte özgürce çalışma hakları ellerinden alınmış, açılmış ruhsatlı bir muayenehanede iş bulup uzun süre çalışabilecek iken, bir yıllık sürenin sonunda işsiz kalması sonucunda, ancak muayenehane açarak, poliklinik ya da hastanede iş bulur ise çalışabilir hale getirilmiştir. Veteriner hekimler bir yıllık sürenin sonunda başka bir muayenehanede çalışamaz duruma sokulmuş, sadece sermayesi olan veteriner hekimlerin muayenehane veya poliklinik açarak veteriner hekimlik yapabileceği gibi bir ortam oluşturulmuştur. Bu durum veteriner hekimlerin işsiz kalmasına sebep olduğu gibi aynı zamanda, ülke ekonomisine ve sağlık hizmetlerinin gelişmesine de engel olan bir yapılandırma.

Sosyal Sigortalar Kanunu gereği, sigortalı olarak çalışmaya zorunlu veteriner hekimlerin yönetmelikte yapılan bu değişikliğe dayanılarak, bir yılın sonunda, işverence tekâmüle ermeden işten çıkartılmasına gerekçe oluşturulmuştur. Bu durum veteriner hekim istihdamında azalma meydana getirecek ve ülkemizde işsiz sayısının artmasına sebep olacak niteliktedir. İşsizliğin ortadan kaldırılması için son zamanlarda devletçe yapılan büyük özveriler göz önüne alındığında, bu tür bir uygulamanın yanlışlığı daha açıkça ortaya çıkmaktadır. İşsizliği önlemek devletin bütün kurumlarınca uyulması gereken anayasal bir görev iken, TKB, Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmeliğin 6'ncı ve 12'nci maddesinde yer alan hükümler ile veteriner hekimlerin işsizliğine sebep olmaktadır.

Veteriner hekimler, veteriner hekim odalarından alacakları çalışma izin belgelerini TKB'ye bildirimde bulunarak, ruhsatlı bir muayenehanede çalışabilecek iken, bakanlıkça muayenehane veya poliklinik açmaya zorlanmaktadırlar. Büyük illerimizde açılan klinik sayılarının çok olması dolayısıyla TKB denetimlere yetişememektedir. 2001'deki yönetmelikte yer alan yılda en az 3 denetleme sayısı, 2 Nisan 2006 tarihinde yapılan değişiklikle yılda bir defaya indirilmek zorunda kalmıştır. Muayenehanelerde birden fazla veteriner hekimin çalışmasına izin verilmemesi muayenehane ve poliklinik sayılarını arttıracak ve denetimleri zorlaştıracak bir uygulamadır.

Muayenehanede bir yıldan fazla çalışması yasaklanan ve ekonomik durumu muayenehane açmaya elverişli olmayan veteriner hekimler, diploma kiralamaya varan kanun dışı yollara yönlenebilmektedir. Mevzuatımıza göre veteriner muayenehanesi ve polikliniğini sadece veteriner hekimler kurabiliyor iken, veteriner hekim olmayan sermayedarlarca kurulan fason (muvazaalı) muayenehaneler ve yerler yasadışı olarak açılmaktadır. TKB'nin bu düzenlemeleri sonrası muvazaalı yerlerin sayısı artmıştır. Bu muvazaalı yerler, veteriner hekimlik mesleğini ticari amaçlara araç ederek, 6343 sayılı kanunun 71. Maddesinde suç olarak yer alan 'aracılık yaparak gayri meşru kazanç elde edilmesi' yolunu açmakta, suç işlenmesine teşvik etmekte, buralarda ticaret adına toplum sağlığını riske edecek durumlar yaratılmaktadır.

Ülkemizde birçok veteriner hekim ekonomik sebeplerden dolayı tek başına muayenehane açamamaktadır. Bazen ikinci iş olarak çalışması, bazen de mesleki ve bedeni yetersizliklerden dolayı ikinci bir meslektaş ile birlikte muayenehane hizmetleri vermektedirler. Her ne kadar birden fazla veteriner hekimin bir araya gelerek poliklinik açabileceği düşünülse de bu pratikte mümkün değildir. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. Maddesinde yasak işler belirlenmektedir. Buna göre ana gayrimenkulün kütükte mesken, iş veya ticaret yeri olarak gösterilen bağımsız bölümünde 'Hastane, dispanser, klinik, poliklinik, ecza laboratuvarları gibi müesseseler kurulamaz' denmektedir. Bu da göstermektedir ki bu tür yerlerde poliklinik kurulamaz ve işletilmesine izin verilemez. Ancak bu madde ana gayrimenkulün bağımsız bölümlerinde muayenehane kurulabilme ve işletilebilme istisnasını getirmiştir. Bu tür yerlere poliklinik ve hastane ruhsatı verilmesi Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. Maddesi'ne aykırıdır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca gayri yasal olarak ruhsatlandırılan poliklinik ve hastanelerin tapu kütüklerindeki cins tashihihleriyle karşılaştırılması, yasalara aykırı bu durumu net olarak ortaya koyacaktır.

Veteriner hekimlerin çalışma özgürlükleri kısıtlanmıştır. Yasalara ve usule aykırı bu durumun düzeltilmesi ile -mevcut muayenehanelerde birden fazla veteriner hekim çalışarak- topluma daha iyi ve sürekli hizmet verilmesinin önü açılacak, veteriner hekimlerin mevcut sistemin dışına itilmesinin önüne geçilecek, yeni mezun veteriner hekimlerin istihdamı arttırılacak, ülke, insan, hayvan sağlığına ve ekonomisine katkıları olacak, diğer hekimlik dallarından ayrımcı bu uygulamaya son verilecek, bir arada çalışmak isteyen veteriner hekimlere bakanlıkça Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. Maddesi'ne aykırı olarak poliklinik ve hastane ruhsatı verilmeye zorlanmasının önüne geçilecektir. Gerek ruhsatı veren makamların gerekse veteriner hekimlerin yasaları çiğnemesine engel olunacaktır.

Uygar ülkelerde veteriner hekimlik mesleğinin icrasına bakıldığı zaman gerek muayenehanelerde, gerekse polikliniklerde birden fazla veteriner hekim herhangi bir süre kısıtlaması olmaksızın çalışabilmekte, mesleki bilgi ve deneyimlerini birbirine aktararak daha iyi ve sürekli bir hizmet verme olanağı bulmaktadırlar.

Sağlık Bakanlığı'nın 17.04.1995 tarihli "Özel Poliklinik Açılış ve İşleyiş Genelgesi" ile aynı mekânı paylaşan hekimler, oluşturdukları müşterek muayenehane olarak adlandırılabilirler. Böylece birden fazla hekimin bir araya gelerek aynı muayenehanede çalışabilmelerine olanak sağlanmıştır. Birden fazla tabip bir arada muayenehanede çalışabilirken, Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'ne göre veteriner hekimlerin birden fazlasının bir arada muayenehane açması ya da bir araya gelerek çalışmasına engel olunmuştur. Anayasanın eşitlik ilkesine de aykırı olan diğer hekimlik dallarından ayrımcı bir uygulamayla veteriner hekimlerin bu haksız uygulamaya tabi tutulmasına son verilmelidir.

Çözüm: Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nde Yasaklar başlıklı 25'inci maddesinin (b) bendindeki "Muayenehanelerde ruhsatta adı geçen veteriner hekim dışında veteriner hekim çalıştırılmaz" hükmü kaldırılarak "Muayenehanelerde birden fazla veteriner hekim, veteriner hekim odalarından alacakları izin ile çalışabilir" hükmü eklenmelidir.

7. Muayenehane, Poliklinik ve Hastanelerin Açılması, Ruhsatlandırılması ve Denetiminde Veteriner Hekim Odalarının Yeterli Yetkiye Sahip Olmamaları

6343 sayılı Veteriner Hekimlik Mesleği İcrasına TVHB ile Odalarının Teşekkül Tazına Göreceği İşlere Dair Kanun tüm uygar ülkelerde olduğu gibi meslek mevzuatının teminini oda yönetim kurullarına vermiştir. Ancak kanunun çıkartıldığı 1954 yılının şartları veteriner hekimlerin sadece tarım alanında istihdamının düzenlenmesi gözetildiğinden birçok alanda yetki o dönem bugünkü TKB olan Ziraat Vekâletine verilmiştir. Aradan geçen 56 yıllık süreç içerisinde ülkemizde veteriner hekimlik mesleğinde büyük gelişim ve değişimler şekillenmiş, günümüze gelindiğinde TKB'nin kuruluş amaçları kapsamının dışına taşan mesleğimiz, bu bakanlığın dar boyutlu bakış açısından kurtarılamamıştır. Günümüzde tüm çağdaş ülkelerde olduğu gibi veteriner hekimlik mesleğinin icrasına dair yapılacak düzenlemelerde TVHB ve odaları yetkin kılınmalıdır. Teknik bir konu olan veteriner hekimlik mesleği multidisipliner bilim dallarını içinde barındıran bir meslek olması dolayısıyla bu alanda konulacak normlarda mutlak veteriner hekim örgütlerinin ve fakültelerinin onay ve görüşü aranmalıdır. Kanunun özünde yer alan meslek mevzuatının gereğinin temini hükmünün yerine getirilebilmesi mesleğin can damarını teşkil eden muayenehane, poliklinik ve hastanelerde mevzuat hükümlerinin tam olarak uygulanabilmesi TVHB'nce çıkarılacak yönetmelikle Bölge Veteriner Hekim Odalarına ruhsatlandırma ve denetimde yetki verilmesiyle mümkündür.

Son yıllarda TKB'ce meslek icrasında sakınca olmadığına dair belge ve yeni tarihli oda kayıt belgesi konusunda 18.03.2006 tarihinde çıkarılan "Sunî Tohumlama Yönetmeliği" ile 02.04.2006 tarihinde yayınlanan "Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği" değişiklikleriyle giderek artan bir biçimde Tarım Bakanlığının Anayasal bir kurum olan TVHB Odalarının yetkilerini kısıtladığı görülmektedir. Bilindiği üzere veteriner hekim odaları veteriner hekimlik hizmetlerinin daha iyi verilmesi ve kamu sağlığını korunması amacıyla kurulmuş kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütleridir. Bakanlığın veteriner hekim odalarının yetkilerini sınırlandırma eğiliminin, kamu kurumlarınca anayasal bir görev olan genel sağlığın korunması önünde engel teşkil edeceği, kamunun bundan göreceği zararın tazmininin mümkün olmayacağı sebebiyle çıkartılan yönetmeliklerin TVHB Odalarından görüş alınması yoluyla yeniden düzenlenmesi daha doğru bir yol olacaktır.

Çözüm: Muayenehane, Poliklinikler ve Hastanelerin açılması, ruhsatlandırılması ve denetimi için TKB'ce yapılacak ortak çalışma ve mevzuat düzenlemeleri ile TVHB Odalarının yetkilendirilmesi gerekmektedir.

8. Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinin, Kuruluş, Açılış, Ruhsat, Çalışma, Denetlenme ve Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe Göre Açılan İşyerlerinde Sorumlu Veteriner Hekim Çalışması, Klinik Hizmetlerinin Verilmesi ve İlaç Satışının Yapılması, Buraların Yasadışı Klinikler Haline Gelmesi

Giderek artan bir biçimde veteriner hekimlik mesleğinin temel kuralları çiğnenerek ticari k*3frdan başka hiçbir amaç gütmeyen, veteriner hekim olmayan kişiler ya da şirketlerce veteriner hekim diplomaları kiralanarak fason klinikler kurulmakta, buralarda veteriner hekimlik hizmeti verildiği ilan edilmektedir. Bu yerler; kaçak olarak yurda sokulmuş (hiçbir kaydı olmayan, çoğu hastalık taşıyan) hayvanların pazarlanmasına ve kontrolsüz ilaç satışına paravan olarak kullanılmakta, veteriner sağlık hizmetleri diğer ticari kazançlara (ilaç, yem satışı... vs) promosyon haline getirilmekte, veteriner hekimlerin hakları gasp edilmekle birlikte k*3fr adına toplumun en temel hakkı olan 'sağlık içinde yaşam hakkı' bu işyerlerinin ticari menfaatlerine kurban edilmektedir.

Ev ve süs hayvanları satışı yapılan işyerlerinde (pet-shoplar) bir bölüm paravanla bölünerek, Bakanlık İl Müdürlükleri'nden muayenehane ruhsatı alınmakta, bu yerlerde bir tarafta bulaşıcı hastalıklar da dahil olmak üzere tedavi hizmeti verilmekte iken, paravanın arkasındaki bölümde kafesler içinde hayvanlar barındırılarak satışa arz edilmektedir. Yapılan bu sağlığa aykırı işlemle insan ve hayvan sağlığı riske edilmektedir. Veteriner hekim olmayan kişilerin sahip olduğu

klินิกler, toplum ve genel sağlık kuralları konusundaki bilinçsizlikleri ile sadece kar amacı güden işletmeler haline gelmektedir. Buralarda çalışan veteriner hekimler mesleki enflasyonun getirdiği yozlaşmayla hiçbir inisiyatif kullanamamakta, kullanmaya kalkanların da işine son verilmektedir.

Serbest veteriner hekimlik hizmetlerinin sermayeden ziyade hekimin şahsi mesaisine, ilim ve mesleki bilgisine ve ihtisasına dayanması ve ticari mahiyette olmayan bir meslek olması Vergi Kanunu'nun gereğidir. Serbest veteriner hekimlikte, klinik hizmetlerinin herhangi bir işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluk altında kendi nam ve hesabına yapılması özelliği korunmalıdır. Veteriner hekim olmayanların klinik hizmeti veren işyerlerine gizli ya da açık sahip olmaları engellenmelidir. Ticari hakların toplumun genel sağlığının korunmasından daha büyük bir anlam taşımayacağı herkesçe bilinen bir gerçektir. Kamu kurumları anayasal olarak toplum sağlığının korunması ile görevlidir.

Bilindiği üzere hukuk normları hiyerarşisi gereği, düzenlenen mevzuatlar birbirleriyle çelişmemeli, üst normlarla ikincil mevzuat uyumlu olmalıdır. Tedavi hizmetlerinin muayenehane açma şartlarının yerine getiren serbest veteriner hekimlerce verileceği yasal zorunluluk iken, Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinin, Kuruluş, Açılış, Ruhsat, Çalışma, Denetlenme ve Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe göre, açılan işyerlerinde serbest veteriner hekim olmayanların sorumlu veteriner hekim olarak çalıştırılması, buraların yasa dışı klinik hizmetleri veren, ilaç satışı yapan yerler haline gelmesine sebep olmuştur.

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısı'nın 13. Maddesi yasalaşması halinde serbest veteriner hekimler dışında hastanelerde, süs kuşları ile akvaryum ve egzotik süs hayvanlarını satan iş yerlerinde de veteriner ilaçları satışı mümkün hale gelecektir. Sahiplerinin çoğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu bu yerlerde insanlarla birebir ilişkide olan bu hayvanlara yönelik ilaçların sattırılmasının toplum sağlığına hizmet etmeyeceği açıktır. Ayrıca taslak metinle zaten yeterince kontrol altında tutulamayan veteriner tıbbi ürünlerin satışı birtakım tüzel kişilerce de yapılabilir hale getirilmiştir. Bu durum ilaç satışlarının kontrolsüzce yapılmasına yol açacak ve ilaca karşı mikroorganizmalar tarafından oluşan direnç sebebiyle insan ölümlerine varan sonuçlar doğurabilecek niteliktedir.

Çözüm: Bu sebeple veteriner hekimlik mesleğinin ticarileşme tehlikesinin varlığı da göz önünde bulundurularak veteriner hekimlerin sahibi olmadığı (açık ve gizli ortaklık şeklinde) işletmelere, klinik işletebilecekleri ortamlara, gelişmiş batı ülkelerinde olduğu gibi toplum sağlığı adına engel olunması bir zorunluluktur. Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinde ihtiyaç duyulan veteriner hekimlik hizmetlerini serbest veteriner hekimlerin vereceği, mevzuatımızın da gereğidir.

Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinin, Kuruluş, Açılış, Ruhsat, Çalışma, Denetlenme ve Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğe tabi olarak açılan işyerlerinde sorumlu veteriner hekimlik görevlerinin, ruhsatlı kliniklerde çalışan serbest veteriner hekimlerce yürütülmesi sağlanmalı, kliniklerde verilmekte olan hizmetlerin bu yerlerin içinde yapılması engellenmelidir. Kaçak olarak yurda sokulan ve menşei şahadeti olmayan hayvanlarla ilgili yasa hükümleri TKB'ce yerine getirilerek, yasa dışı bu durumun finansmanının sağlanması engellenmelidir. Yönetmelikte değişiklik yapılarak "*Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinde bulundurulanan hayvanların veteriner sağlık hizmet ihtiyaçları serbest veteriner hekimlerden hizmet alımıyla karşılanır*" hükmü konulmalıdır. Bu düzenleme aynı zamanda veteriner hekim diploması kiralatarak yapılan suistimalleri de engelleyecektir.

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısı'nın 13. Maddesinde yer alan, yasalaşması halinde serbest veteriner hekimler dışında süs kuşları ile akvaryum ve egzotik süs hayvanlarını satan iş yerlerinde de veteriner ilaçları satışı mümkün hale getirecek, halk sağlığını tehdit edecek hükümler, insanımıza zarar verecek bir sürece girilmeden derhal yasa tasarısından çıkarılmalıdır.

9. İşyeri Veteriner Hekimliği ile İlgili Düzenlemelerin Yapılmamış Olması

Mevzuat yetersizliklerinden dolayı veteriner hekimlikle ilgili işyerlerinde çalışacak işyeri veteriner hekimleri ile ilgili düzenlemeler yapılamamakta; kamu zararı oluşturacak ve toplum sağlığını tehdit edecek durumlar engellenememektedir. Veteriner hekimlik mesleği ile ilgili olan bu sorun, işyeri veteriner hekimlerinin işverenleri ile yapacakları sözleşmelerde onay yetkisinin veteriner hekim odalarına verilmesi ile çözülecektir.

Çözüm: İşyeri veteriner hekimliği ile ilgili olarak 6343 sayılı kanuna “Özel ve tüzel kişi veya kurumlara süreli/ sürekli mesleki hizmet verecek olan işyeri veteriner hekimleri bu kuruluşlarla hizmetin kapsamı, şartları ve ücreti içeren, oda yönetimlerince belirlenen ve onaylanan iş sözleşmesi yapmak mecburiyetindedirler” hükmü eklenmelidir.

10. Belediye ve Tarım İl Müdürlükleri Gibi Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kendi Çalışma Alanları Dışında Serbest Veteriner Hekimliğin Çalışma Alanlarında Faaliyet Göstererek Mesleğe Zarar Vermesi

6343 sayılı Veteriner Hekimlik Mesleği İcrasına TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun, muayenehane açma yetkisini sadece serbest veteriner hekimlere vermiştir. 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu insan sağlığını tehdit eden salgın hastalıklarla mücadele konusunda kamu veteriner hekimlerini görevlendirmiştir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ise sahipsiz hayvanlara verilecek veteriner hekimlik hizmetlerini belirlemiş ve yerel idarelere bu konuda görev vermiştir. Ancak son zamanlarda bu kanunlarda verilen yetkilere aykırı olarak, belediye başkanlarının oy kaygısıyla, belediyeler bünyesinde muayenehane, poliklinik, hastane veya hayvan bakım merkezi adı altında yerler kurulmakta, mevzuata aykırı olarak buralarda sahipli hayvanlara hizmet verilmektedir. Bu durum serbest veteriner hekimlerin çalışma alanlarına tecavüz ettiği gibi devletin kıt kaynakları oy uğruna heba edilmektedir. Bu durum, serbest veteriner hekimlerce sahipli hayvanlara verilecek hizmetlerden doğan Gelir Vergisi ve Katma Değer Vergisi gibi gelir kayıpları yönüyle de devleti zarara uğratmaktadır. Bu yerler sadece belediyelerle sınırlı kalmayıp, sayıları azalsa da TKB İl Müdürlükleri’nce açılan kliniklerde de sahipli hayvanlara hizmet verilerek olumsuzluklar devam etmektedir.

Çözüm: Belediyelere ait bu yerler kapatılarak Hayvanları Koruma Kanunu’nun ruhuna uygun olarak sahipsiz hayvanlara hizmet eder yapılara dönüştürülmelidir. TKB’ye ait yerler ise kapatılmalıdır. İhtiyaç duyulan alanlarla ilgili yetkilendirilmiş serbest veteriner hekimlerden yararlanılmalıdır.

11. Veteriner Hekimlerin Görevli Oldukları İşyerlerinin Haricinde, Çalışma Saatleri Dahilinde, Mevzuata Aykırı ve Serbest Olarak Çalışmaları

Herhangi bir mali kaydı olmadan, muayenehane veya poliklinik açmadan kayıt dışı olarak çalışan veteriner hekimler, serbest veteriner hekimliği baltadıkları gibi, toplum sağlığına da zarar vermektedirler. Bu kişiler her tür ilacı kontrolsüzce ve kayıt dışı olarak kullanmakta, veteriner hekimliğin kurallarına ve mevzuata uymamaktadırlar. Zaman zaman kamuda çalışan veteriner hekimler de bu tür çalışma biçimlerine girmektedirler. Ana amacı bilim yapmak ve meslek adamı yetiştirmek olan, veteriner fakültelerindeki bazı öğretim üyeleri asli görevlerine ayıracakları zamanı mevzuat dışı çalışmaya ayırmaktadırlar. Bu durum gerek veteriner hekim yetiştirmede gerekse ülkemizdeki veteriner hekimlik bilimine olacak katkılarda yetersizliğe sebep olmaktadır. Yine zaman zaman TKB’de görevli veteriner hekimlerin muayenehane açtıkları görülmekte, bu muayenehanelerin birçoğu mesai saatleri içerisinde açık olup, buralarda duran veteriner hekim olmayan şahıslarca ilaç satışı, tedavi önerileri veya tedaviler yapılmaktadır. Kamuda çalışan ve muayenehane açan, muayenehane, poliklinik ve hayvan hastanesi kontrol ve denetleme yetkisine sahip veteriner hekimlerin, gerek hür vicdanları gerekse yönetmelik ve kanunların gereğini yapabilmelerini sağlamak, bu görevi yapanların aynı zamanda kendi muayenehanelerini kendilerinin denetleyemeyeceği, kendileri hakkında rapor tutamayacağı,

ya da kanun ve yönetmeliklerin gereğini tam olarak yerine getiremeyeceği gibi durumlar söz konusudur. Aynı zamanda mevcut kurumların yıpranmasına da sebebiyet vermektedir. AB ülkelerinde de olduğu gibi bu kişilerin muayenehane açmalarına izin verilmemelidir. YÖK Kanunu, 657 sayılı Kanun ve 6343 sayılı kanunun gereği kamuda çalışanların, serbest çalışmasına dair hükümlerin tam olarak uygulanması gerekmektedir.

Bunun dışında işyerlerine diplomalarını bırakıp başka işlerle uğraşan veteriner hekimlerin varlığı da büyük sorun yaratmaktadır. Bunun geçmişteki en yaygın örneği marketlerde çalışıyor görünen, ancak orada fiilen çalışmayan veteriner hekimlerdir. Bu bozuk yapı Sağlık Bakanlığı'nca çıkarılan bir tebliğ ile fonksiyonel olmadığı için ortadan kaldırılmıştır. Ancak buralarda bilfiil çalışan meslektaşlarımızın da işsiz kalmasına sebep olmuştur. Bundan dolayı veteriner hekimlerin mesai saatlerinde görevli oldukları işlerde çalışmalarının sağlanması gerekmektedir. Görevli oldukları yer ve zamanlarda mesai yapmayıp, serbest veteriner hekimlik alanında çalışmalarını mesleğimizi yıpratmaktadır.

Çözüm: T.C Devlet Başkanlık Devlet Personel Dairesi Başkanlığı'nın 22 Eylül 1995 tarihli kararı gereğince, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine tabi olarak memur statüsünde istihdam edilen veteriner hekimlerin Devlet Memurları Kanunu'nun değişik 28. Maddesi hükmü karşısında ayrıca serbest muayenehane açamayacakları mütalaası doğrultusunda serbest çalışmalarına izin verilmemelidir.

Görevli oldukları yer ve zamanlarda mesai yapmayıp, bu zamanı başka alanlarda kendi menfaati için kullanan veteriner hekimlere izin verilmemelidir. Bu alanda meslek mevzuatının gereği yerine getirilmelidir.

12. Hekimlik Mesleğinin Kurallarına Aykırı Olarak, Klinisyen Meslektaşını Rakip Olarak Görüp Kötülemek, Veteriner Hekimler Arası İlişkisizlik, Örgütlü Davranmadaki Yetersizlikleri ve Dayanışma Noksanlığı

Son yıllarda hekimlik kavramının dışında olan rekabet anlayışı, çoğu sektörde olduğu gibi veteriner hekimlik alanına da empoze edilmektedir. Oysaki veteriner hekimler meslek etiği kuralları gereği veteriner hekimliği mesleğinin kurulduğu 1842'den günümüze kadar, bu ünvanı onurla taşımışlardır. Yaşadıkları topraklar üzerinde ulusal, evrensel ve çağdaş bir sorumluluk ve hizmet anlayışı ile veteriner hekimlik mesleğinin toplumsal ve kültürel koşullardan soyutlanmayacağı bilinci ile sahip oldukları olanakların geliştirilmesinde en temel koşulun halk sağlığı ve hayvan sağlığının temini, hayvansal üretimin artırılması bilincini taşıyan veteriner hekimler dünyada ve Türkiye'de toplumsal ve bilimsel değişimleri göz önünde bulundurarak veteriner hekimliği meslek etiği kurallarına bağlıdırlar. Türkiye Hayvancılığına ve halk sağlığına hizmet etmenin yüce onurunu taşırlar.

Veteriner hekimler toplum sağlığını korumaya yönelik misyonları gereği özellikle ticari, mali ve endüstriyel çıkar gruplarının bu misyona zarar verebilecek etkilerinden kendilerini koruyarak tam bir mesleki bağımsızlık içinde rekabetin zararlı etkilerinden uzak çalışma hedefinde olmalıdırlar.

Veteriner hekimler arası dayanışma olduğunda ve örgütlü davranıldığında mesleğimizle ilgili birçok sorunun üstesinden gelineceği açıktır. Son yıllarda bir arada verilen mücadelelerin olumlu sonuçları olsa da (kamuda çalışan veteriner hekimlerin özlük haklarının nispi olarak iyileşmesi) meslektaşlar arasında gerek iletişim gerekse dayanışma noksanlığından problemlere karşı koymada mesleki zafiyet yaşanmaktadır.

Çözüm: Tüm mesleki örgütlerimiz kendi bünyelerinde mesleki iletişim ve dayanışmayı artıracak çalışmalar yapmalı, meslektaşlarımızın karşılaştıkları sorunlarda, kendilerini yalnız hissettirmeyecek mesleki örgüt yapısına ulaşılması hedeflenmelidir. Meslek örgütlerince yapılacak olan veteriner hekimleri bir araya getirecek toplantı ve faaliyetler artırılmalıdır.

Hipokrat'ın "meslektaşım benim kardeşimdir" sözünde olduğu gibi meslektaşların birbirlerini rakip olarak görmemelerinin gerektiği, fakülte eğitim süreci içerisinde ve meslek içi toplantılarla anlatılmalıdır.

13. Veteriner Hekimler Odası Tarafından Belirlenen Alt Sınır Ücret Tarifesinin Altında Ücretle Çalışmak, Çalıştırmak

Hekimlik, ticari bir meslek olmayıp, diğer mesleki faaliyetlerden farklı olarak, verilen hizmetlerin asgari ücretinin odalarca belirlendiği, belli standartta hizmetin ve gelirin sağlandığı bir meslektir. Hekimler, hastalarına yapacakları uygulamalarla ilgili olarak ticari amaç gütmeyen, hastasına en iyi hizmeti vermekle mükellef olan kişilerdir. Hizmetinin kalitesinden ödün vererek ucuza mal edip, bu ucuzluğa rağbet yaratmak hekimlik mesleği ile bağdaşmaz. Zira hekime gelen hasta sahipleri, en iyi hizmeti alarak, kaybolmuş sağlığı yeniden kazanmak ya da hasta olmamak amacıyla olup, bunun karşılığında bir ücret öder. Alınan ücret ile geçim derdi olmaksızın, hastalarının durumlarıyla tam olarak ilgilenebilecekleri bir ortam oluşturulmalıdır. Bu sebeple hekimlik mesleğinin kalitesinden ödün verilmeyecek bir asgari ücretin meslek odalarınca belirlenmesi gerekmiştir. 6343 sayılı kanun 1954'de odalara veteriner hekimlik asgari ücretini belirleme yetkisi vermiş olmasına rağmen, Veteriner Hekimler Odaları yıllarca asgari ücret tarifesini belirlememişlerdir. Asgari ücret tarifesinin yıllarca belirlenmemesi, belirlenen yerlerde de ücret fiyat tarifelerine uymayanlarla ilgili disiplin cezalarının uygulanmaması bugünkü durumu yaratmıştır. Tüm bunların neticesinde veteriner hekimlik mesleği uygun olmadığı halde piyasa ekonomisine açık hale getirilmiş, yer yer kaliteden ödün verilerek düşük ücretle çalışmak ön planda tutulmuş, hekimin iyi mesleki uygulamalarından ziyade ucuzluğun ön planda tutulduğu, veteriner hekimin geçim derdiyle boğuştuğu, beklenen kalitede yaygın hizmetin verilemediği bir ortam yaratılmıştır. Bununla birlikte ucuza rağbetin yaratıldığı bu ortamda kliniklerde çalışan veteriner hekimler de bu ucuzluktan nasibini almakta, asgari ücret denebilecek fiyatlarla veteriner hekim çalıştırılmaktadır. Bu kişiler de geçim sıkıntısı içerisinde mesleklerini icra etmeye çalışmaktadır. Oysaki zaten büyük sorunların üstesinden gelme görevine sahip olan veteriner hekimlerin uygar ülkelerde olduğu gibi geçimini sağlayabileceği kazancın sağlanması gerekmektedir.

Çözüm: 6343 sayılı Kanun'da yer alan, TVHB Odaları'nca belirlenen asgari ücrete uymayan veteriner hekimlerle ilgili Oda Haysiyet Divanları harekete geçmeli, caydırıcı cezalar verilmeli, meslektaşlar asgari ücret fiyat tarifesine uymalarının gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir. İşyeri veteriner hekimliği ile ilgili yasal düzenleme yapılarak iş yerlerinde çalışacak veteriner hekimlerin alacakları asgari ücretler ve sözleşmelerin onaylanması konusunda TVHB Oda Yönetimleri'ne yasal olarak yetki verilmelidir.

14. Ülkemizde Halen Bir Veteriner Hekimlik Politikası Oluşturulamaması, Bu Sebeple Bazı Serbest Veteriner Hekimlerin Geçim Derdine Düşerek, Hekimliği Bırakıp Ticari İşlerle Uğraşır Hale Gelmesi

Birçok veteriner hekim, mesleki kayıplardan ve gelişmelerden, bugün hoşnut olmadığı gibi geleceğinden de ümitsizdir. Bu durum bütünlük içerisinde bir veteriner hekimlik politikasının olmamasından kaynaklanmakta, mesleğin nitel bozulmasını da beraberinde getirmekte ve ticarileşmeye doğru kaymasına sebep olmaktadır. Ülkemizde veteriner hekimler mesleğimizin geleceğinin aydınlık bir resme sahip olmasını isterken, bu aydınlık geleceğe nasıl ulaşılacağı konusunda birlikte faaliyet içerisinde değildir. Oysa ki yüksek lisans düzeyi bir eğitim gerektiren ve spesifik bir teknik konu olan veteriner hekimlik mesleğinin şimdi ve gelecekte nasıl icra edileceğine karar vermesi gerekenler yine veteriner hekimlerdir. Son zamanlarda giderek artan meslek örgütü sayıları ile artık meslek politikasının nasıl oluşması gerektiğine ilişkin görüş ve faaliyetler de artmaktadır. Ancak bu faaliyetlerin koordineli ve eşgüdüm halinde olmaması, mesleki isteklerin başarılı bir şekilde ilgili kurumlara iletilmemesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte ülkemiz şartlarında değişen ve yeni ihtiyaçlarla birlikte hizmet alanı genişleyen veteriner hekimlik mesleği, şimdi ve gelecekte karşılaşılabilecek problemlere karşı, koordineli ve eşgüdümlü

olarak harekete geçebilme yeteneğine sahip bir yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır. Ortaya konulacak stratejik yapılanmayla, mesleğimizin iç kaynakları ve kabiliyetleri, dış çevrenin fırsat ve tehditlerini değerlendirerek kullanacak bir organizasyon yapısına büyük ihtiyaç duymaktadır.

Çözüm: Mesleğimizi temsil eden en üst organ olan TVHB bünyesinde Kurultay raporları çerçevesinde mesleki kısa, orta ve uzun vadeli politikaları üretecek birimin faaliyetleri ile mesleğimizin geleceğine yön verilmelidir.

15. Damızlık Birliklerinin Asli Görevlerinin Dışına Çıkararak Serbest Veteriner Hekimlerin Hizmet Verdiği, İlaç Satma, Suni Tohumlama ve Hayvan Sağlığına İlişkin Faaliyette Bulunması Gerek Serbest Veteriner Hekimliğinin Gelişmesine Gerekse Toplum Sağlığına Zarar Vermektedir

Toplum sağlığını koruyan ve buna hizmet eden veteriner hekimlerin belli mesleki kurallara tabi olarak çalışacağı açık bir durumdur. Bu yapı 6343 sayılı kanun ve buna tabi olarak çıkarılan mevzuatlarla kesin olarak düzenlenmiştir.

Ruhsatlı veteriner hekim muayenehanesi veya polikliniği açmak için öncelikle, bölge veteriner hekimler odasına üye olmak ve aynı zamanda vergi mükellefi olmak gerekmektedir. Muayenehane açma yetkisi 6343 sayılı kanuna göre sadece veteriner hekime verilmiş bir haktır. Veteriner hekim haricinde hiçbir gerçek veya tüzel kişilik veteriner hekim muayenehanesi açamaz. Yine kanunun 33. maddesi a) bendinde (Sanat icrası hakkındaki mevzuatın gereği gibi uygulanmasını temin etmek) olduğu gibi, aynı kanunun 33. maddesi b) bendinde (İş veya hasta sahipleri ile oda azası arasında aracılık yapanları meslek ve sanatın icrasında gayrimeşru menfaat sağlamak gibi mevzuat ve meslek adabına yakışmayacak harekette bulunanları önlemek ve bu kanunda menedilmiş olan her türlü reklam ve propagandaya meydan vermemek) hükmü vardır. Aynı kanunun (Madde 71. Veteriner hekimlerle iş ve hasta sahipleri arasında bir menfaat karşılığında aracılık yapanlar bir aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar) şeklinde hükmetmektedir.

Ancak son yıllarda TKB mesleki düzeni bozacak nitelikte, meslek yasamıza ve odaların işleyişine uymayan bir biçimde ikincil mevzuat düzenlemeleri ile mesleğimizin yasal normlarını bozmaktadır. 19 Aralık 2001 tarihinde Hayvan Islahı Kanunu'na dayanılarak çıkarılan, Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik ile Damızlık Birlikleri'nin kuruluş amaçlarının dışına taşan bir şekilde, hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin yürütülmesi gibi görevleri Yetiştirici Birliklerine vermiştir. O güne kadar kamu ve serbest veteriner hekimleri tarafından mevzuata uygun bir şekilde yürütülmekte olan ve kuralları belirlenmiş yapının dışında, 6343 sayılı ve 3285 sayılı kanunlara aykırı olarak, veteriner sağlık hizmetlerinin disiplinini ve toplum sağlığını bozacak bir yapılanma ortaya çıkarılmıştır.

6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 8. ve 10. maddesinde belirtildiği üzere veteriner hekimler hastane, laboratuvar ve muayenehane açabilirler. Adından da anlaşılacağı üzere veteriner hekimliğinin icrasına dair asıl kanunumuz olan 6343, veteriner hekim olmayan tüzel kişiliklere hastane açma hakkı tanınmamışken, TKB 19.04.1999 tarih 23671 sayılı Hayvan Hastanelerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikle 3285 ve 6343 sayılı kanunlara aykırı bir düzenleme getirmiştir. Bu durum damızlık birliklerinin hastane açarak buralardan ilaç satması ve sağlık hizmetleri vermesi gibi olumsuzluklara sebep olmuştur.

Aynı şekilde 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu'na dayanılarak hazırlanmış olan Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkındaki Yönetmeliğin ilgili bölümleri; 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'a, 3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'na ve bizzatı dayanak aldığı 28 Şubat 2001 tarih ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu'na aykırılıklar içermektedir.

TKB'nin çıkardığı kanunlara aykırı yönetmeliklerdeki bu maddelerin kamu sağlığı adına bir an önce iptali gerekmektedir.

3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'nun biyolojik madde, aşı, serum ve ilaç uygulamaları başlığı altında;

Madde 17

a) Teşhis için kullanılan biyolojik maddelerin uygulaması hükümet veteriner hekimleri veya Bakanlıkça görevlendirilen diğer kamu kuruluşlarındaki veteriner hekimler ile serbest veteriner hekimler tarafından yapılır.

b) Bu kanunun 4 üncü maddesine göre "tespit edilen hastalıkların çıkışında mücadele ve tedavi amacıyla aşı, serum ve ilaç uygulaması hükümet veteriner hekimleri, Bakanlıkça görevlendirilen diğer kamu kuruluşlarındaki veteriner hekimler, serbest veteriner hekimler ve bunların sorumluluğunda veteriner sağlık teknisyenleri tarafından yapılır" demektedir.

Kamu veteriner hekimleri ve serbest hekimler her zaman Bakanlık ve Veteriner Hekim Odalarının kontrolü ve denetimindedir. Aynı zamanda serbest veteriner hekimler arasında bir oto kontrol bulunmakta, veteriner hekim odalarının haysiyet divanlarınca meslekten men'e varan cezalar vermesi denetim ve kontrol açısından bir avantaj oluşturmaktadır. Hastane açılması hakkı gayri yasal bir şekilde sahibi veteriner hekim olmayan kişi ve kuruluşlara verildiğinde bu denetim mekanizması aksayacaktır. Zaten TKB de 02.04.2006 tarihinde Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nde yaptığı değişiklikle bu denetimleri yeterince yapamadığını kabul ederek, mevcut sorunlar sebebiyle yılda üç olan denetim sayısını arttırması beklenirken, denetim sayısını yılda bire indirmiştir.

06.01.1961 tarihli ve 10700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 65. maddesi serbest meslek kazancının tarifinde der ki;

"Her türlü serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır. Serbest meslek faaliyeti sermayeden ziyade, şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin, **işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılır.**"

Serbest veteriner hekim kendi hesabına şahsi mesai yapabilmek için Maliye Bakanlığı'na başvurarak serbest meslek kazanç defteri alır, valilik onayı ile kendi veteriner kliniğini açar. Kazancını da veteriner hekim olmayanlar ile paylaşması yasal değildir. Bu durum, 6343 Sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 71. maddesinde aracılık yaparak menfaat sağlamayı suç olarak tanımlamıştır.

Damızlık İşletmeleri Birlikleri örneğinde olduğu gibi, veteriner hekim olmayanların veteriner klinik hizmetleriyle iştigal etmeleri halinde, bu birlikler bir ticaret şirketi olmasa bile veteriner klinik hizmetleri icra etmekte ve bu yerlerin faaliyetleri dolayısıyla ticari kar elde edecekleri ve böylece, kanunen veteriner hekimlerce verilen bir mesleki faaliyetten veteriner hekim olmayan kimselerin menfaat sağlayacağı tartışmasıdır. Ayrıca böyle bir duruma izin verilmesi halinde, koruyucu sağlık hizmetleriyle doğrudan alakalı olan veteriner hekimlik ile ilgili mesleki disiplin ve prensiplere dayalı, hekimlere ait olan inisiyatifin, Damızlık Birlikleri gibi oluşumların ve mesleğin dışındaki kişilerin idaresine geçmesine neden olacaktır. Bu durum da doğal olarak mesleğin istismarını gündeme getirecektir.

Hayvan sağlığı hizmetlerinin veteriner hekim kontrolünün dışında olması durumunda;

- Veteriner hekimlik, ticari ilişkiler ağının bir parçası haline gelir.
- Çıkar sağlamak için gereksiz ilaç tüketimi sebep olur. Bunun sonucunda hayvansal gıdalardaki ilaç ve hormon kalıntıları artar. Gıdada kalıntı ve ilaçlara karşı hastalık direnci sorununun artışı da beraberinde getirir.
- Damızlık işletmeleri amacının dışında sağlık ticareti yapan kuruluşlar haline gelir.
- Hekim ve hasta sahipleri arasında aracılar türer.

- Daha fazla hasta çekmek, daha fazla hasta yaratmak, gereksiz uygulama yapmak bu kuruluşların amacı haline gelir.
- Mesleki etik çiğnenir, mesleki disiplin bozulur.
- Kalıntı içeren gıda ürünleri ihracatın artışına engel teşkil eder.
- Toplumun genel sağlığının bozulmasıyla sonuçlanır.

Kanun ve yönetmelikler öncelikle kamu yararını gözeterek idari işleyişi bozmamalıdır. Bu açıdan konunun idari işleyiş ve kamu yararı yönünden ele alınarak düzenlenmesi zorunludur.

Yıllardan beri gerek kanunlara ve gerekse yönetmeliklere bağlı kalarak idari işleyiş olarak, serbest veteriner hekimlere suni tohumlama yapma yetkisi verilmektedir. Suni tohumlama yapma yetkisi alabilmek için istenen muayenehane ruhsatı; hukuki dayanağını 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Dair Kanun, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 4631 sayılı Hayvan İslahı Kanunu ile 441 sayılı TKB'nin Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'den almakta olup, Muayenehane ve Poliklinik Açma Yönetmeliği kapsamında verilmektedir. Söz konusu yönetmelikteki belgeleri düzenleyen, veteriner hekimlerin muayenehaneleri illerdeki Hayvan Sağlığı Şubesi'nce mahallinde incelenmesinden sonra, yönetmelik hükümlerine uygun ise Valilik oluru ile ruhsat verilmektedir. Ruhsatlandırılmış muayenehanenin adresi, ruhsat tarihi ve numarası Bölge Veteriner Hekimleri Odasına bir yazıyla bildirilmektedir. Ayrıca gerek 6343 ve 3285 sayılı kanunlar ve gerekse hukuki dayanakları bu kanunlar olan 18 Haziran 2001 tarih ve 24436 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği serbest veteriner hekimlerin faaliyetlerini yürütürken uymaları ve tutmaları gereken kayıtlarla ilgili hususlar 13 Eylül 2006 tarih ve 26288 sayılı TVHB Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği veteriner hekimlerin görev, yetki ve hayvan sahibi ile hayvana karşı olan sorumlulukları, alacakları ücret, veteriner hekimlerin gerek hayvana, hayvan sahibine ve gerekse mesleğinin kanun ve yönetmeliklerle kendisine verdiği görev, yetki ve sorumluluklarını yerine getirmemeleri durumunda alacakları cezalar düzenlenmiştir."

4631 sayılı yasa, hayvan ıslahına yönelik bir yasa olduğu kadar, söz konusu hayvan ıslahı yasasının tıp bilimi ile ilgisi olması ve sağlık açısından 3285 sayılı yasaya ve 6343 sayılı yasaya atıfta bulunması hali ile de özel bir yasa niteliğinde değildir. Ayrıca, kanunlar ve yönetmelikler birbirleri ile uyumlu olmak zorunda olup bir yasa diğeri ile çelişmemelidir. Bu haliyle de 4631 sayılı Hayvan İslahı Kanunu 3285 ve 6343 sayılı yasa ile çelişmemelidir.

Suni tohumlama bir veteriner hekim uygulaması olup birinci derecede veteriner hekimi ve yaptığı uygulamayı ilgilendirdiğinden veteriner hekimlerin mesleğinin icrası kanun ve yönetmelikleri açısından 6343 sayılı Veteriner Hekimlik Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu bağlayıcıdır. Hayvan İslahı Kanunu'na dayanılarak çıkarılan yönetmelikle, Damızlık Birliklerinin, serbest veteriner hekimlerden hizmet almak yerine kanunların yok sayılarak hareket edilmesi usul ve yasaya aykırılık teşkil etmektedir.

4631 sayılı Hayvan İslahı Kanunu'nun amaç ve kapsamında Damızlık İşletmeleri Birlikleri gibi kuruluşların hayvan sağlığı alanında doğrudan yetiştiriciye hizmet vermesi ile ilgili bir yetki verilmemişken, TKB'nin 19.12.2001 tarih ve 24615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İslah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin;

Birinci Bölüm: Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak ve Tanımlar başlığı adı altında yer alan

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmeliğin amacı; hayvan yetiştiricilerinin üstün verimli hayvanlar yetiştirmek için kendi aralarında teşkilatlanarak, gerek yurt dışından ithal edilen, gerek yurt içinde yetiştirilen ve gerekse yerli ırk hayvanların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, bunların soy kütüğü, ön soy kütüğü kayıtlarının tutulması ve bu kayıtlara esas teşkil edecek

verim kontrollerinin yapılması, **hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin yürütülmesi** ve sigorta işlemlerinin yapılması, üyelerin eğitimlerinin sağlanması, üyeler arasında yarışmalar düzenlenmesi, üye ihtiyaçlarının temin ve tedariki ile her türlü üretimin yurt içi ve yurt dışında pazarlanması, ürünlerin değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, kiralanması ve işletilmesi gibi hususlar ile Hayvan Islahı Milli Komitesi'nin önereceği ve Bakanlıkça belirlenecek her türlü hayvan ıslahı çalışmalarının yapılması amacıyla kurulacak birliklerin kuruluş ve hizmetleri ile ilgili esas ve usulleri belirlemektir.

Madde 5 - Birlikler yürütecekleri hizmetlerle ilgili olarak; başlığı altında yer alan

ç) **Üyelerin hayvanlarına sağlık ve suni tohumlama hizmetleri vermek, hayvan sağlığı ve suni tohumlama ile ilgili ilaç, sperma ve benzeri malzemeleri temin etmek, dağıtmak ve pazarlamak,**

Madde 38 - Teknik İşler Şube Müdürlüğü; başlığı ve Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü; alt başlığında yer alan

Hayvan sağlığı ile ilgili faaliyetleri Bakanlığın talimatı ve programları doğrultusunda yürütür, **koruyucu hekimlik, gerekli tedavi ve aşılama hizmetlerini verir veya verir.**

Madde 66 - Birliğin ve Merkez Birliğinin gelirleri şunlardır: başlığı altında yer alan

b) Yapılan hizmetler karşılığı elde edilen gelirler. Bunlar verim kontrol ücreti, soy kütüğüne kayıt ücreti, **yetiştirme hastalıkları ve diğer hastalıkların takibi için alınacak ücretler**, board ve benzerlerinden elde edilecek gelirler, yetiştirici elindeki damızlıkların satışlarından alınacak primler, **tohumlama hizmetlerinden**, sergilerden ve benzeri sağlanan gelirler.

Yukarıda bulunan altı çizili ifadeler mesleki düzene uymamaktadır.

Çözüm: Suni tohumlama bir klinik hizmetidir ve veteriner hekimin suni tohumlama yapabilmesi için mutlaka muayenehane veya poliklinik açması ve serbest veteriner hekim olarak çalışması gerekmektedir. 4631 sayılı 28 Şubat 2001 tarihli Hayvan Islahı Kanunu'na dayanılarak çıkartılan Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkındaki Yönetmeliğin yasalarla çelişen ve Damızlık İşletmeleri gibi birlikler ve diğer tüzel kişiliklere hayvan hastanesi açmasını sağlayacak yönetmelik maddelerinin kamu sağlığı adına derhal iptal edilmesi gerekmektedir.

19.12.2001 tarih ve 24615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin yukarıda belirtilen yasalarla uyumsuz ve kamu sağlığını tehdit eden kısımlarının derhal iptal edilmesi, suni tohumlama ve veteriner sağlık hizmetlerinin yasalarımızda belirtildiği üzere kamu ve serbest hekimler tarafından yürütülmesi gerekmektedir.

18.03.2006 tarihinde yapılan yönetmelik değişikliği ile Damızlık Birlikleri'yle çalışacak serbest veteriner hekimlere oda onayıyla sözleşme yapma mecburiyeti kaldırılmıştır. Bu şart tekrar konulmalı, damızlık birliklerinin serbest veteriner hekimlerden hizmet satın alması sağlanmalıdır.

Yukarıda anlatılan sebepler dolayısıyla gelecekte aynı tür sorunların oluşmasına sebep olacak 17.04.2004 tarihinde eklenen Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu'nun 3.maddesinin (i) fıkrasında yer alan diğer kanunlarla çelişen (veteriner ilaçları - hayvan hastalıkları teşhis ve tedavi hizmetlerinde bulunmak - sağlık personeli istihdam etmek) ifadelerin kaldırılması veteriner halk sağlığı disiplininin bozulmaması açısından zaruridir.

16. Tarım Danışmanları (4/B) ve Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri Uygulama esaslarına ilişkin yönetmelikle ilgili Sorunlar

Tarım Bakanlığı'nın sözleşmeli personel olarak istihdam ettiği Tarım Danışmanları adı altındaki veteriner hekimlerin, sözleşmelerinin 7-8. maddelerinde yer alan kazanç getirici başka işte çalışamayacağı ve sözleşmede belirtilen görev dışında başka bir işte çalıştırılmayacağı hükmü olmasına rağmen, hem devletten maaş alıp hem de serbest çalışarak serbest veteriner hekimliğe zarar vermektedirler.

Ayrıca 08/09/2006 Tarihinde TKB'ce çıkarılan Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri Uygulama esaslarına ilişkin çıkarılan yönetmelikle, tarım danışmanları alanında düzenleme getirmekle birlikte, çıkarılan yönetmelik ziraat mühendisleri işleyişi göz önüne alınarak çıkarılmış ancak veteriner hekimlik mesleğinin icrasına uymayan bir yapı oluşturulmuştur. Çıkarılan yönetmelik birbirinden çok farklı alanlarda ve biçimlerde hizmet veren hekimlik mesleği ile mühendislik mesleğini tarım danışmanı adı altında birleştirilmeye kalkışılmıştır. Bu meslekler birbiriyle yetki ve salahiyet yönünden ve eğitim düzeyi yönünden (lisans–lisansüstü) tamamen ayrı olan icrası ile yapısı uyuşmayan alanlardır. Sadece tarımsal alanda çalışıyor diye bu durum göz önüne alınmadan bahse konu yönetmelikteki şekliyle düzenlemeye çalışılması hatalı bir yaklaşımdır. Zira üreticinin veteriner hekimlerden aldığı sağlık alanıyla ilgili danışmanlık hizmetini bir ziraat mühendisinden alması mümkün değildir. İçinde yaşadığımız yüz yılda artık tüm insanlar sağlıkla ilgili sorunlarının çözüm merci olarak hekimlerin olduğunu herhangi bir sağlık sorununu danışacağı yerin mühendisler olmayacağını bilincinde iken bakanlıkça çıkarılan yönetmelik bu ayrımı göz önüne almamıştır.

Sağlık alanında Mesleki kuralar gözetilmeksizin yönetmelik çıkarmak önce Mesleki yozlaşmaya sonra toplum sağlığını tehdit eder yapılar oluşmasına sebebiyet verecek bir yaklaşımdır. Bu sebeple meslek gruplarına kanunla verilen yetki ve salahiyetlerin alt norm olan yönetmelikler ile kısıtlanmaya çalışılması hatalı bir yaklaşımdır ve hukuka uymaz. Yıllardır serbest veteriner hekimlerce yapılan danışmanlık hizmetleri toplum ve hayvan sağlığına büyük yararları olduğu gibi ülke hayvancılığının gelişmesine de büyük katkıları olmuştur. Bu alanın devlet eliyle geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla teşviklerin yapılması olumlu bir gelişme olmakla birlikte çıkarılan yönetmelik var olan serbest veteriner hekimlik danışmanlık hizmetlerini de bozacak ve yok edecek niteliktedir. Maalesef yönetmelik mesleki danışmanlık işini herhangi tarımla ilgili meslekten olmayan kişilerin kuracakları şirketlere ve bu patronların menfaatlerinin egemenliğine bırakacak bir şekilde düzenlenmiştir. Mühendislik alanıyla ilgili olarak bunda bir sakınca görülmeyebilir ancak bu durum veteriner hekimlik alanıyla uyuşmaz.

Çözüm: 657 sayılı Kanunun 4/B maddesine göre geçici olarak çalışan veteriner hekimler, sözleşmeli statüden çıkartılarak kamunun ihtiyacı olan, açık veteriner hekim kadrolarında istihdam edilmeli ve tarım danışmanlığı görevi, muayenehanesi olan serbest veteriner hekimler tarafından yapılar hale dönüştürülmelidir.

TKB bir an önce işleyiş ve icra bakımından fonksiyonları birbirinden tamamen farklı bu iki mesleği tarım danışmanı adı altında yetki yönünden birleştirmeye son vermelidir. Veteriner hekimlik alanında danışmanlık hizmetlerinin düzenlenmesi veteriner hekimlik mesleği kuralara uygun olarak çıkarılmış bir yönetmelik ile mümkündür. Tarım danışmanlığı işi mesleki bir faaliyet olup tarım danışmanı olacak kişiler meslek edinme sürecini sağlayan fakülte eğitim ve öğretim süreci içerisinde bu nosyonu kazanacak yetkinlikte eğitim almalıdırlar. TKB konuyla ilgili eğitim ve öğretim taleplerini vakit geçirmeden ilgili kurumlara bildirmelidir. Eski mezun ve kendini geliştirmek isteyen meslek erbapları için tabii ki meslek odalarınca kurslar açılabilir. Ancak mesleki hizmet olarak yapılan danışmanlık hizmetleri yetkisi kurs şartına bağlı olmaktan çıkarılması doğru bir yaklaşımdır.

17. Veteriner Hekim Olmayıp, Veteriner Hekim Yetki ve İşlerini Yapan, Veteriner Hekimlik Alanlarına Tecavüz Eden Kişi ve Kurumlar

Veteriner hekim olmayan (teknisyen, tekniker, ziraat mühendisleri, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, dernekler ve ampirikler gibi) kişi veya kuruluşların, veteriner hekim yetkilerini kullanmaları ve muvazaalı klinik işletmeleri, tedavi hizmetleri vermeleri, suni tohumlama yapmaları hem mesleki haklarımıza hem de toplum sağlığına zarar vermektedir.

Veteriner hekimlik hizmetleri, doğrudan insan sağlığını ilgilendiren ve ifa edilmesi mutlak surette kamu yararı ile doğrudan bağlantılı hizmetler olup, bu hizmetlerin veteriner hekimlik disiplini ve mevzuatı çerçevesinde yapılmaması durumunda, toplumun genel sağlığında tamiri imkânsız zararlı sonuçların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Hayvan sağlığı, toplum sağlığı ve ekonomik açıdan böylesine önemli olan bir mesleği, gerekli vasıfları taşımadan yapanlara verilen cezaların caydırıcı olmaması bu kişilere cesaret vermektedir.

Çözüm: 6343 sayılı Kanundaki ceza maddeleri olan 68. ve 71. maddede yer alan cezaların artırılması gerekmektedir. Bunun için bu maddeler aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir.

68. Madde; Veteriner hekim diploması olmadığı halde, menfaat temin etmek amacıyla yönelik olmasa bile, veteriner hekimliği mesleğine ilişkin herhangi bir muayene ve müdahale yapan, hasta tedavi eden, veteriner hekimlik ünvanını takınan, veteriner hekimliği klinik hizmetleri ile ilgili işyeri açanların faaliyetleri durdurulur ve bu şahıslar hakkında 3 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 1000 güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ayrıca Türk Ceza Kanununun 54 ve 55 inci maddesi hükümleri de uygulanır.

71. Madde; Veteriner hekimlerle iş ve hasta sahipleri arasında bir menfaat karşılığında aracılık yapanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ve 1000 güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ayrıca Türk Ceza Kanununun 54 ve 55 inci maddesi hükümleri de uygulanır.

18. Serbest Veteriner Hekimlerin İhtiyaçlarını Karşılamanın Bazı Tedarikçi, Mama ve İlaç Firmalarının Serbest Veteriner Hekimi Zor Durumda Bırakan Davranışları

Bazı tedarikçi firmalar, sadece elde edecekleri kârı düşünerek çeşitli ticari manevralar yapmakta, bunları yaparken de toplum sağlığı ve meslek saygınlığına zarar vermektedir. Bu firmalar veteriner hekimlik alanında kullanılacak bir ürünü, serbest veteriner hekimlerin klinikleri vasıtasıyla piyasaya yerleştirdikten sonra, o ürünü veteriner hekim kontrolü dışında tüketiciye ulaştırarak, veteriner hekimleri dışlamaktadırlar. Başlangıçta ürünün perakende satış fiyatından veteriner hekim üzerinden satılmasını öğütleyen firmalar, sonrasında ürünü tüketiciye toptancı fiyatından özel indirimlerle ulaştırmakta, veteriner hekimleri fahiş fiyat uygulayan kişi pozisyonuna sokmaktadır. Hâlbuki veteriner hekimlerin mesleklerini icra ederken toplum nazarında güvenilir kişi olma özellikleri çok büyük önem taşımaktadır. Tedarikçi firmaların bu güveni sarsacak hareketleri de meslek onurunu zedelemektedir.

Çözüm: Veteriner Fakülteleri'nde veteriner hekim öğrencilerine, mesleğimizin ticari bir meslek olmadığı, hekimlik mesleğinin gerek hayvan sağlığı gerekse toplum sağlığındaki önemi, görevi ve saygınlığı kavratılmalı, mezuniyet sonrasında ticari amaçlar için birçok firmanın mesleğini basamak yapmaya çalışacağını, bunlara izin vermesi halinde mesleki nosyondan uzaklaşacağı, anlatılmalıdır. Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nin 14. Maddesinde, ürün bulundurma ve satma başlığı altında yer alan "Hayvanlara yönelik her türlü malzeme satışı, muayenehane veya polikliniklerin bu yönetmeliğin 6. maddesinde belirtilen bölümlerin dışında, ayrı bir bölümde yapılabilir. Bu bölüm muayenehane veya polikliniğin tüm alanının % 25'inden fazla alana sahip olamaz. Bu bölümlere hasta hayvan girişi ve çıkışına izin verilemez. Satışı yapılan ürünlerin muayenehane veya polikliniğin bölümlerinde teşhiri yapılamaz" hükmü denetlemelerde kesin olarak uygulanmalıdır. Veteriner hekim odaları bu konularla ilgili olarak bölgelerindeki serbest veteriner hekimleri bilgilendirici çalışmalar yapmalıdır.

19. Veteriner Sağlık Ürünleri Alanında Serbest Veteriner Hekimlik Mesleğinin Karşılaştığı Sorunlar

Serbest veteriner hekimlik alanında yaşanan başlıca sorunlar:

- Veteriner ilaçlarının etiket fiyatları üzerinden satılmaması
- İlaç satış yetkisi kanunen, sadece serbest veteriner hekimlerde olmasına rağmen, ecza depoları veya tedarikçiler üzerinden, direkt olarak yetiştirici ve hayvan sahibine ilaç satılması
- Veteriner ilaçlarının muayene yapılmadan veya reçetesiz olarak satılması

- Veteriner ilaçlarının üretim, ithalat, veteriner ecza deposu, serbest veteriner hekimler kanalıyla hastaya ulaşmasını ve tek elden denetimini sağlayacak yasal düzenlemelerin olmaması
- İlaç firmalarının yasak olmasına rağmen veteriner hekimler dışında, tüketiciye yönelik reklam uygulamaları.
- Tüketimi artırmaya yönelik promosyon uygulamaları.
- Eczanelerin veteriner biyolojik ürünlerini satmaları şeklinde özetlenebilir.

Veteriner hekim kontrolünde ve reçetesiyle satılması gereken veteriner ilaçları konusunda Türkiye genelinde tam bir kaos yaşanmaktadır. Bu durum veteriner ilaç ve biyolojik madde alanının mevzuatlarla yeterli düzenlenmemesi ve yeterli denetimin yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Veteriner hekimlerin hastalıklarla mücadelesinde en önemli araç olan veteriner sağlık ürünleri, günümüzde iyileştirici ve koruyucu etkilerinden çok, ticari bir meta olarak kurlsız ve kontrolsüzce kazanç aracı olarak piyasaya sürülmekte ve kullanılmaktadır. Satışını arttıran ilaç üreticileri, ithalatçıları, tedarikçileri, eczaneler, muayene ve reçete olmadan ilaç satan serbest veteriner hekimler bu olumsuzluktan kâr elde etmektedir. Ancak bu durum toplum sağlığına ciddi şekilde zarar verecek bir yapıdır ve serbest veteriner hekimlerin bu kurlsız ortamda mesleklerini, meslek onuruna yaraşır bir şekilde devam ettirmeleri giderek zorlaşmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkabilmesi öncelikle veteriner ilaçlarına ilişkin anlayış değişikliği ile mümkündür. 13.03.1985 tarih ve 18693 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 85/9192 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı veteriner ilaçlarının toplum sağlığı kurallarının değil, piyasa ekonomisi şartlarına göre alınıp satılan bir ticari bir meta olarak görüldüğünün göstergesidir. Bakanlar Kurulu’nun bu kararı nedeniyle veteriner ilaçlarının perakende satış fiyatı “azami” kaydıyla belirlenmektedir ve bu ilaçların etiket fiyatı altında bir değerle satışı mümkün olabilmektedir. Bu durum spot ilaç piyasası dediğimiz durumu yaratmış, ilacın birbirinden çok farklı fiyatlarla, etiket fiyatının altında satılmasına sebep olmuş, veteriner hekimlerin ve mesleğimizin saygınlığına zarar vermiştir.

Bazı üretici firmalar ve tedarikçilerin pazarlarını büyütme faaliyetleri ilacın etiket fiyatı üzerinde yaptıkları oynamalarla sınırlı kalmayıp reçete ile ya da veteriner hekim muayenesi neticesinde, hastaya verilen ilaçların reklamını yasaya aykırı olarak köy kahvelerinde hayvan sahiplerine dahi yapmaktadırlar. Tıbbi İspençiyari Müstahzar Kanunu ilaçta tüketiciye yönelik reklamı yasaklamasına rağmen, veteriner ilaçları alanındaki kontrolsüzlük ve denetimsizlik, bu alanda yaşanan sorunların başlıca sebebidir. Bu durum ilacı veteriner hekim kontrolünden çıkarmakta, tüketicinin talebine göre kontrolsüzce uygulama yapılmasına zemin hazırlamaktadır. Eczaneler de veteriner ilaçlarını reçete olmadan tüketiciye satmaktadırlar. Bazı toptan ilaç satış yerleri, üreticiler ve ithalatçılar serbest veteriner hekim üzerinden, kayıt altına alınarak, tüketiciye ulaşması gereken ilaçları, doğrudan tüketiciye pazarlayarak yasa dışı işler yapmakla birlikte, tüketiciye ilaç satma hakkına sahip olan serbest veteriner hekimlerin hakkına tecavüz etmektedirler. Veteriner ilaçlarının tek elden denetlenememesi de mevcut sorunların kaynaklarından biridir. Sağlık Bakanlığı denetimindeki ecza depoları, TKB’ce denetlenememekte, buradan veteriner ilaçlarının hangi kanallar yoluyla tüketiciye ulaştığı izlenememektedir. İlaçta bütüncül bir yaklaşımla üretici-ithalatçı, veteriner ilaç ecza deposu ve serbest veteriner hekim zincirini kuracak bir mevzuat düzenlemesi ve denetim ağı oluşturulmadıkça mevcut kaosu düzelmesi mümkün görülmemektedir. Son zamanlarda bazı firmalar ürünlerini sattırarak amacıyla veteriner ibareli ürünler piyasaya çıkartmakta, ancak bu ürünler veteriner reçetesi gerekmeden kullanılan ürünler olması sebebiyle her yerde satışa arz edilmektedir. Mesleki adımızda firmaların ticari kar elde etme çabaları etik bir yaklaşım olmadığı gibi tüketiciyi de yanıltıcı bir davranış şeklidir.

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısı’nın 13. Maddesiyle serbest veteriner hekimler dışında hastanelerde, süs kuşları ile akvaryum ve egzotik süs hayvanlarını satan iş yerlerinde de ilaçların satışı mümkün hale getirilecektir. Bu yerlerde insanlarla birebir ilişkide olan bu hayvanlara yönelik ilaçların sattırılmasının toplum sağlığına hizmet etmeyeceği

açıktır. Ayrıca taslak metinle zaten yeterince kontrol altında tutulamayan veteriner tıbbi ürünlerin satışı birtakım tüzel kişilerce de yapılabilir hale getirilmiştir. Bu durum ilaç satışlarının kontrolsüzce yapılmasına yol açacak ve ilaca karşı mikroplar tarafından oluşan direnç sebebiyle insan ölümlerine varan sonuçlar doğurabilecek niteliktedir.

Bunun dışında Tıbbi Müstahzar Kanunu toplumun bilinçsizce ilaç kullanmasını engellemek maksadıyla tüm ilaçların kitlesel iletişim vasıtalarıyla hatırlatıcı ya da bilgilendirici tanıtımı ve reklamını yasaklamış iken; yeni taslakla veteriner tıbbi ürünleri Tıbbi Müstahzar Kanunu kapsamından çıkartılarak, tanıtım yasağı sadece psikotrop ilaçlarla sınırlı tutulmuş, bunun dışındaki ilaçlarla ilgili reklam yapılabilmesinin önü açılmıştır. Veteriner ilaçlarında halka açık reklam yapılması durumunda üreticilerin bu ilaçları bilinçsizce kullanması artacak, kendi sağlığımızın bozulmasına sebep olacak bir süreçte girilecektir.

Beşeri alanda bilinçsizce kullanılan bir ilaç bir insanın sağlığını olumsuz yönde etkilerken, veteriner tıbbi ürünü olan ilaçların bilinçsizce kullanılması bini aşkın insanın hayatını etkileyebilecek niteliktedir. (Bilinçsiz kullanılan bir ilacın bir besi sığına uygulanması ve bu hayvanın kesilerek gıda olarak sunulması halinde elde edilen ortalama 250 kilo etin tüketimi sonucu 1000 kişi civarında insanın sağlığı etkilenecektir).

Çözüm: Avrupa Birliği uyum yasaları gereği çıkarılması gereken veteriner hizmetleri yasal düzenlemelerinde bu kaosu ortadan kaldıracak hükümlere yer verilmelidir. Veteriner hekimlik disiplin kurallarına tabi veteriner hekimler üzerinden mesleğin icra edilmesini sağlayacak yapılanmalara gidilmelidir. Veteriner ecza depoları kurulmalı, buraların mesleki disipline bağlı olan veteriner hekimler tarafından açılması ve işletilmesi sağlanmalıdır. Veteriner ecza deposu açan veteriner hekimlerin başka iş alanlarında çalışması engellenmelidir. Buraların sadece ruhsatlı serbest veteriner hekim kliniklerine veteriner sağlık ürünü temin etmesi mevzuatla düzenlenmelidir. Veteriner ecza depoları nitelik yönünden TKB’ce meslek icrası yönünden meslek odalarına denetlenerek rezidü problemi ve bakteriyel direnç gelişimi tehlikesine karşı veteriner sağlık ürünlerinin kontrol altında tutulması sağlanmalıdır. Serbest veteriner hekimlerce veteriner ilaçlarının satışı ancak veteriner hekim reçetesi ile serbest veteriner hekim, hasta ve hasta sahibi üçlünün tamamlandığı durumlarda mümkün olabilmelidir. “*Veteriner tıbbi sağlık ürünlerinin uygulanması, muayene ve tedavi işlemleri, sadece serbest veteriner hekimler, kamu veteriner hekimleri ya da onların sorumluluğu ve gözetimi altında hayvan sağlık teknisyenlerince yapılır*” hükmünün, 3285 sayılı kanunun yerini alacak Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununda yer alması veteriner hizmetlerinin bir düzen halinde, kontrol altında verilmesini sağlayacaktır. Veteriner ilaçlarının üretici (ithalatçı), veteriner ecza deposu ve serbest veteriner hekimlik zincirinde, muayene veya reçete ile ulaşması sağlanmalıdır. Veteriner tıbbi ürünlerin şu anki yasalarla olduğu gibi Tarım ve Köyşleri Bakanlığı kontrolünde serbest veteriner hekimlerce kayıt altında ihtiyaca sunulmasının ve halka yönelik reklam ve tanıtımın kanunla yasaklanmasının önemi büyüktür. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu Tasarısı toplum sağlığında onarılmaz yaralar açacak maddeleri düzeltilmeli, tasarıda yer alan yardımcı personele veteriner kontrol ve gözetimi olmadan biyolojik madde uygulama yetkisi tasarıdan çıkarılmalıdır. Yardımcı personelin veteriner hekim kontrol ve gözetiminde çalışması çeşitli yorumlara müsaade etmeyecek şekilde yasa hükmüyle net olarak sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra ilaçta tüketiciye yönelik reklam (tanıtım) faaliyetlerine yasa hükmüyle engel olunmalıdır. Yetiştirici birlikleri bünyesinde, ziraat odalarında, hastanelerde ilaç satılmamalıdır.

20. Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri ile Serbest Veteriner Hekimler Arasında Yaşanan Sorunlar

Muayenehane ve poliklinik açacak serbest veteriner hekimler, 6343 sayılı kanun ve buna bağlı çıkarılan yönetmeliğin gereklerini yerine getirmelerine rağmen Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri’nden, ruhsat verilmek üzere masraf adı altında para istenmekte, bu ücretin ödenmemesi halinde ruhsatın verilmeyeceği ifade edilmektedir. Ruhsat ücretinin ödenmesiyle birlikte klinik başvuru sahibinin getirmiş olduğu defterlerin mühürlenerek onaylanması için ayrıca defter başına 50 TL para istenmektedir (tüm defterler için talep edilen tutar 250 TL) .

6343 sayılı yasanın 2. maddesinde yer alan “her veteriner hekim bu kanun hükümlerinde mesleğini serbestçe icra eder” demesine rağmen bu kanunun yükümlülüklerini yerine getiren serbest veteriner hekimlere, ruhsatın kanunda yer almayan ücret ödeme şartına bağlanması ve ruhsat verilen yerlerin ise hasta protokol defterlerinin ücret ödenmemesi halinde onaylanmayacağına ifade edilmesi, yasa hükümleriyle bağdaşmayacağı açıktır.

Çözüm: TKB'nin yayınlayacağı bir genelgeyle, gerek ruhsat alma gerekse defter onaylama işleminde ücret istenmesine son vermelidir. Ayrıca TKB İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı Döner Sermaye Müdürlüğü'nce yayınlanan döner sermaye listesinden ‘veteriner hekim muayenehane ve poliklinik ruhsat ücreti’ kaldırılmalıdır.

Ayrıca Tarım İl Müdürlükleri, serbest veteriner hekimlerin hizmet götürdüğü alanlarda kurmuş olduğu kliniklerle rekabet halindedir. Avrupa ve ABD’de, Hayvan Sağlığı Şubesi Müdürlüklerince verilen klinik hizmetleri, yıllar önce yapılan reformlarla serbest veteriner hekimlere devredilmiştir. Devlet kontrol ve denetim görevini üstlenmiştir. Ülkemizde de kontrol ve denetim görevini devlet üstlenmekle birlikte, bu alanı serbest veteriner hekimlere bırakma kararı almasına rağmen, TKB bünyesindeki klinikleri çalıştırarak çelişik bir durum yaratmaktadır. Mart 2010 verilerine göre 5670 adet muayenehane ve polikliniğin bulunduğu ülkemizde bu durum kaynak israfı ve vergi kaybına da sebebiyet vermektedir.

Mesleğimizin çağdaş uygulamalarının yapıldığı Avrupa, Kanada ve ABD’de olduğu gibi, bu hizmetlerin serbest veteriner hekimlerce verilmesi sağlanmalı, Tarım İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan klinikler kapatılmalıdır.

Ayrıca mevzuatlar gereği Tarım İl Müdürlüklerince yürütülen alanlarda Damızlık Birliklerinin gayri yasal çalışmasına göz yumulması ve desteklenmesi, denetimlerde çifte standart uygulanması, kaçak hayvan ve yasa dışı ilaç satışına göz yumulması gibi sorunlar serbest veteriner hekimler tarafından dile getirilmektedir. Bu sorunlar yetkili idarenin mevzuatın gereğini temin etmesiyle çözüme kavuşacaktır.

21. Serbest Veteriner Hekimlerin Yapmış Oldukları Mesleki Hizmetin Karşılığını Alamamaları

Sorun; serbest veteriner hekimlerin verdikleri hayvan sağlığı hizmetlerinin karşılığı olan ücreti tahsil edememeleri ya da çok düşük fiyatla çalışmalarını yapmak üzere iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tahsilâtta ortaya çıkan sorunların büyük kısmı, veteriner hekimlerin kendilerini bu durumdan koruyacak yeterli bilgiye sahip olamamaları ve hukuki destek bulamamalarından kaynaklanmaktadır. Çok düşük fiyatla çalışma durumu ülkenin ekonomik durumuyla ilintili olmakla birlikte, yapılan işin değerlendirilememesinden de kaynaklanmaktadır.

Çözüm: Veteriner hekim odaları tarafından tahsilât sorunu ile ilgili olarak seminerler verilmeli, bu kişilere odalarca hukuki destek sağlanmalıdır.

İkinci sorun ise veteriner hekimlerin yeterli hekimlik nosyonu kazanamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bazı veteriner hekimler kendilerini meslektaşlarıyla rekabet ortamında zannederek odaların belirlediği fiyatların altında çalışmaktadırlar.

Odalar tarafından, asgari ücret tarifesinin neden uygulanması gerektiği, seminerler ve bölge toplantıları düzenlenerek anlatılmalıdır. Uymayanların tespiti halinde kanunumuzda yer alan cezalar uygulanmalı ve artırılmalıdır.

22. Yıllardır Süren Hatalı Hayvancılık Politikaları Sonucunda Hayvancılık Beklenen Derecede Gelişmemiş, Bu da Serbest Veteriner Hekimlerin Çalışmasını Güçleştirmiş ve İş Hacmini Daraltmıştır

Ülkemizde hayvancılık sektörünün korunamaması, rekabet gücünün ve verimliliği artırıcı yapısal reformların hükümetler tarafından yapılmaması neticesinde, bugün içinde yaşadığımız dengesiz durum ortaya çıkmıştır. Geceli gündüzlü çalışan hayvan üreticileri maalesef uygulanan bu yanlış politikalar sonucunda iflasın eşiğine gelmiş, borçlarını ödeyemez duruma düşmüştür. Veteriner hekimler tarafından yıllardır verimi arttırmaya yönelik suni tohumlama çalışmalarının ürünü olan çok değerli damızlık ırklar, damızlık olarak kullanılamamış, ekonomik krizler neticesinde mezbahalara gönderilmek zorunda kalmıştır. Yıl boyu emek yoğun çalışan hayvan yetiştiricileri, işlerini terk ederek işsiz duruma düşmüşler, ülkede sermaye yaratılmasında en önemli işletmelerden birisi olan hayvancılık işletmeleri kapanmak zorunda kalmış, bunlara hizmet veren serbest veteriner hekimler de zor duruma düşmüşlerdir.

Çözüm: Siyasal iktidarlar, bu konuda yıllardır sürdürdükleri bitkisel üretime dayalı tarım politikalarını terk etmelidir. Ülkemizde yaygın olan küçük aile işletmelerinin, gerek ekonomik destek gerekse ihtiyaç duydukları her tür danışmalık hizmeti devlet tarafından karşılanmalı, bu işletmelerin 40-50 başlık orta ölçekli aile işletmeleri haline getirilmesi sağlanmalıdır. Buraların veteriner hekimlik hizmetinin, ruhsat almış serbest veteriner hekimlerce verilmesi, mesleki disiplinin sağlanması açısından zaruridir. Meslek örgütlerinin hayvancılık politikaları ile ilgili kamuoyu ve siyasileri bilgilendirme çalışmaları arttırılarak sürdürülmelidir.

23. Çiftliklerde Veteriner Hekim veya Teknisyen İstihdam Ederek Tedavi Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Ecza Depoları veya Tedarikçilerin Buralara Doğrudan İlaç Temini

Veteriner hekimlik, koruyucu hekimlik, tedavi ve ilaç temini işlerinin belli bir düzen içerisinde yapılması mevzuatımızın gereğidir ve veteriner hekimlik mesleğinin belli bir disiplin içinde uygulanabilmesi ile mümkündür. Ancak ülkemizde giderek artan bir şekilde çiftliklerde yasalara aykırı olarak veteriner hekim, teknisyen veya tekniker istihdam edilerek buralarda işveren vesayetinde tedavi hizmetlerinde çalıştırılmakta, veteriner hekimlik mesleğinin serbest iradesinin olamayacağı durumlar yaratılmaktadır (bulaşıcı hastalıkların bildirilmemesi gibi). Zaman zaman veteriner hekim reçetesi olmaksızın, hayvan ilaçlarının yasal satış yeri olan serbest veteriner hekim klinikleri dışında, doğrudan ecza depoları ve tedarikçiler, çiftliklere ilaç satmaktadır. Bu durum veteriner hekimlik mesleki disiplinini bozduğu gibi, kayıt dışılığı desteklemekte, toplum sağlığını riske etmektedir. Günümüzde hala yetkili idarelerce serbest veteriner hekimliğin kamu sağlığındaki önemini kavranamaması, serbest veteriner hekimliğin varlığını sağlayacak ortamın yok olmasını da beraberinde getirmektedir.

Çözüm: Büyüklüğü ne olursa olsun çiftlikler ihtiyaçları olan veteriner tedavi hizmetlerini serbest veteriner hekimlerden hizmet satın almak yoluyla karşılamalıdır. Buraların mevzuatın gereği olarak serbest veteriner klinikleri dışında herhangi bir kanaldan ilaç temin edememeleri sağlanmalıdır. Bu şekilde kayıt dışılık önlenecek, veteriner hekim mesleki düzeni ve toplum sağlığının korunması sağlanacaktır. Ayrıca işleyişin bu şekilde sorumlu idarelerce sağlanması yasal mevzuatın gereğidir. Sorumlu kurumlarca mevzuatın gereği temin edilmelidir.

24. Mesleğimizin Adı Olan “Veteriner” Kelimesinin Veteriner Hekim Kontrolü ve Gözetimi Olmayan Alanlarda Kullanılması

Günümüzde meslek adımız zaman zaman kısaltmalara da uğrayarak kuaförlük, hayvan satıcılığı ve bir takım ticari işletmelere, kozmetik ve hayvan yemi gibi ürünlere ad olarak kullanılmakta, buradan veteriner hekimlik eğitimi almamış kişilerce ticari menfaat elde edildiği gibi veteriner kontrol ve gözetimindeymiş gibi izlenim yaratılarak toplum kandırılmaktadır. Oysaki veteriner hekim kontrol ve denetiminde olmayan bu şeyler için veteriner hekim anlamını taşıyacak isimler kullanılmasının engellenmesi gerekmektedir. Bu da sıkı bir denetim ve mevzuat düzenlemeleri ile gerçekleştirilmelidir.

Çözüm: 6343 sayılı kanuna “Veteriner hekimler dışında kurulan ve işletilen işyerleri, ilan ve tabelalarında veteriner hekim unvanını, veteriner hekim klinik hizmetleri ve benzeri ibareleri

kullanamaz. Klinik hizmetlerinin içeriğinde yer alan muayene, tedavi hizmetleri, ameliyat, aşı, biyolojik madde uygulaması, röntgen, suni tohumlama, embriyo transferi gibi her türlü tıbbi uygulamaları yapamayacakları gibi bunlarla ilgili ilan, tanıtım, reklam ve tabela düzenleyemezler. Bu hükme uymayanlar 6343 sayılı kanunun 68. maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55 inci maddeleri uyarınca cezalandırılır.

Veteriner hekim kontrol ve denetiminde olmayan ürünler için veteriner kelimesi ya da anlamını ifade edecek kısaltmalar dahil kullanılamaz. Bu yasağa uymayan ürünler Türk Ceza Kanunu'nun 54 ve 55 inci maddesi uyarınca müsadere edilir" hükmü eklenmelidir.

25. Meslek Etiğiyle İlgili Alanlarda Oda Yönetim Kurulları ve Oda Haysiyet Divanlarının Yeterli Etkinlikte Çalışmaması

6343 sayılı kanun yayınlandığı 1954 yılından bu yana geçen 56 yıllık süre içerisinde, oluşan enflasyon neticesinde 41. maddenin b) fıkrasında yer alan para cezaları caydırıcı niteliğini yitirmiştir. Bu da meslekte işlenen suçlara karşı verilen para cezalarının güncellenmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Ayrıca oda aidatlarının da üst sınırı 6343 sayılı kanunda artırılmalı, kurumların faaliyetlerini yerine getirecek ekonomik kaynaklar sağlanmalıdır.

Çözüm: 6343 sayılı kanunun 41. maddesi b) fıkrasında yer alan para cezaları arttırılmalıdır. Meslek etiğine ve alt ücret fiyat tarifesine uymayan veteriner hekimlere caydırıcı cezaların verilmesi ve bu kişilerin almış olduğu cezaların ilan edilmesi sağlanmalıdır. Oda üye aidatları üst sınırı güncellenmelidir. TVHB'nce haysiyet divanlarının işleyişine yönelik meslek içi mevzuat eğitimleri düzenlenmelidir.

26. Serbest Veteriner Hekimlik Meslek Mevzuatındaki Yetersizlikler

Mesleğimizin özel kanunu niteliğindeki, 6343 sayılı yasamız 1954'de çıkarılmış, ancak aradan geçen 56 yıllık süreç içerisinde mesleki gelişmelere paralel düzenlemeler yapılmaması sebebiyle bazı durumlara karşı yetersiz kalmıştır. Bu kanuna dayalı olarak serbest veteriner hekimliğini düzenleyen mevzuatımızda birçok yetersizliklere rastlanmaktadır. Mevzuatın günümüze uyarlanması konusunda, serbest veteriner hekimlerden haklı talepler gelmekle birlikte, meslek yasamızda gerek toplum sağlığı gerekse veteriner hekimlik alanında hayati öneme sahip hükümlerin, kendi menfaatlerine engel teşkil ettiğini düşünen çıkar grupları da, mesleki mevzuat değişikliğini fırsat olarak görmekte ve menfaatlerine engel teşkil eden hükümlerin kaldırılması için büyük çaba harcamaktadır.

Günümüzde serbest veteriner hekimlik alanında yapılmış mevzuat düzenlemeleri mesleki gelişme ve kamu yararını sağlayacak beklentilerden uzaktadır. Yapılmış düzenlemelerle sistem dışına itilen serbest veteriner hekimler, sistemin içine çekilememiş, ülke şartlarına uymayan, serbest veteriner hekimin düzenleyemeyeceği isteklerle, gereksiz kırtasiyecilikle serbest veteriner hekim sorumlu tutulmuştur.

Toplumla birebir ilişki içinde olan serbest veteriner hekimler birtakım yetersiz kanun ve yönetmeliklerle, mesleklerini icra etmeye çalışmaktadır. Serbest veteriner hekimler mesleklerini icra ederken kamusal fayda doğurmalarına rağmen, yasal olarak hak ve menfaatleri yeterince koruma altında değildir. Yeterince kamusal destek görememekte ve hatta sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette siyasal, ekonomik, sosyal engellere maruz kalabilmekte, kendi maddi ve manevi varlığını geliştirecek mesleğini kurallar içinde sürdürebileceği şartları bulamamaktadır.

Çözüm: Yasalarca koruma altına alınmış mesleki hak ve menfaatlerimizin zarar görmemesi ve veteriner hekimlik mesleğinin yapılacak yeni mevzuat düzenlemeleri ile daha iyi bir geleceğe taşınması için, konunun TVHB ve odaları tarafından sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir. TVHB çatısı altında kurulacak ve profesyonelce mesleki mevzuatı tarayacak, mevzuat önerileri ve tasarımları hakkında ilgili kurumlara görüş bildirecek, mesleki vizyonumuz yolunda yeni

mevzuatlar önerecek, mesleki kurumlardan gelen önerileri inceleyerek, TVHB ve genel kurul kararları doğrultusunda neticelendirecek bir **Meslek Hukuku Sürekli Çalışma Birimi**'ne ihtiyaç vardır.

Devlet anayasal olarak toplum sağlığının korunması ile görevlidir. Veteriner hekim olmayanların klinik hizmeti veren işyerlerine gizli ya da açık sahip olmaları engellenmelidir ve düzenlenecek mevzuatla konu güçlü bir şekilde vurgulanmalı, uymayanlara verilecek cezalar artırılmalıdır. 6343 sayılı yasada değişiklik yapılarak *“Veteriner hekimler gerek mesleklerine gerekse tedavi müesseselerine ticari bir amaçla veremezler. Veteriner hekimler kendileriyle gizli ya da açık ortaklık kurarak klinik hizmeti ile hasta sahipleri arasında aracılık yapıp menfaat sağlamak amacıyla olan kişilere ortam sağlayacak şekilde mesleklerini icra edemezler. Bu hükme uymayanlar kanunun 71. maddesinde yer alan cezaya çarptırılır”* hükmünün yasaya eklenmesi gerekmektedir.

Veteriner hekimlerle ilgili çıkacak yasa ve yönetmeliklerde yöresel farklılıklar sebebiyle serbest veteriner hekimlerin klinik, poliklinik, hastane işletmesinde denetim, açma izni düzenlenmesinde yasal olarak bölge odalarının sayı sınırlandırılmasında genel kurulların yetkili kılınması sağlanmalıdır.

Bu çerçevede TKB’ce 2001 yılında çıkarılan yönetmelik yürürlükten kaldırılmalı, Türk Veteriner Hekimler Birliği’nce çıkarılacak olan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği yeniden düzenlenmelidir.

27. Akredite Veteriner Hekim Sorunu

Avrupa Birliği’nde olduğu üzere, hayvansal gıdaların denetiminde resmi veteriner hekimlerin görevlendirilemediği alanlarda serbest veteriner hekimlerin yetkilendirilerek, kamusal denetimin yürütülmesi sağlanmaktadır. Bu açıdan akredite veteriner hekimliğin, serbest meslek olarak uygulamaya sokulması olumlu bir gelişme olmakla birlikte yasal zemine oturmaması dolayısıyla birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Akredite veteriner hekimliğin Bakanlar Kurulu kararına dayalı olarak yürütülmeye çalışılması ve Bakanlar Kurulu kararının 2-3 ay gecikmesi, bu süre içerisinde kamu sağlığı açısından büyük önem taşıyan et ve et ürünlerinin kontrolünün askıya alınması kabul edilebilir değildir. Akredite veteriner hekimliğin başladığı 2005 yılından bu yana bu sorunların çözülmesi belenirken, veteriner hekimlerin aldıkları ücretlerin hayvancılık desteklemeleri üzerinden ödenerek yürütülmeye çalışılması, akredite veteriner hekimliğin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesini imkânsızlaştırmaktadır. Akredite veteriner hekimlerin kendi namı hesabına çalışarak serbest veteriner hekim olarak hizmet vermeleri, verdikleri kararlarda bağımsız olmaları açısından son derece önemlidir. Kamu sağlığı alanında, devletin hizmet alımı şekliyle görev yapan, bu serbest veteriner hekimlerin, alacakları ücretin devamlılığını sağlayacak düzene kavuşturulamaması, bu alanda çalışacak veteriner hekimlerin mesleki şevkini kırmaktadır. Ayrıca akredite veteriner hekimliğin, meslek kuralları içerisinde icra edilebilmesinin yegâne yolunun, yetkili idarenin denetiminde serbest meslek olarak icra edilmesinin olduğunun iyi bir şekilde görülmesi gerekmektedir. Zira işveren vesayeti altında hayvansal gıda kontrol ve denetimin yapılamayacağı, yapılırsa şu an ülkemizde yaşanan kaos ortamının devam edeceği açıktır. Bu sebeple Avrupa Birliği’nde gıda işyerlerinin sorumluluğu işverenlere ait olup, buraların denetiminin resmi veteriner hekimler ve yetkilendirilmiş serbest veteriner hekimler tarafından kamu adına yürütülmesi ve veteriner hekimlerin ücretlerinin devlet tarafından finanse edilmesi sağlanmıştır. Bu sebeple akredite veteriner hekimliğin şirketleşmesine izin verilmemeli, serbest meslek erbabı veteriner hekim olarak, mesleklerini icra etmeleri sağlanmalıdır.

Çözüm: Akredite veteriner hekimliğin serbest meslek olarak işleyişi yasal zemine oturtulmalı, gerekli yasal düzenlemeler vakit geçirilmeden yapılmalıdır.

28. Serbest Veteriner Hekimlerin Muayenehanelerinin Kayıt Düzenindeki Aksaklıklar, Gereksiz Bürokratik İşlemler

6343 sayılı kanun, serbest veteriner hekimlere hasta kayıtları ile ilgili olarak hasta protokol defterini tutma zorunluluğu getirirken, daha sonradan Tarım Bakanlığı'nca çıkarılan yönetmeliklerle hasta protokol defterinde ayrıntılı olarak tutulan kayıtların diğer başka defterlerde de defaten tutulması zorlamasına gidilmiştir. Bugün serbest veteriner hekimler, hastalarına yapmış oldukları aşıları, hasta protokol defterinde tuttuğu gibi, aynı zamanda gereksiz olarak aşı defterine de kaydetmekte, yazmış olduğu reçeteleri ayrıca reçete defterine mükerrer olarak yazmakta, yine hasta protokol defterinde tuttuğu 1. sınıf ilaçları, ayrıca 1.sınıf ilaç defterinde tutmak zorunda bırakılmakta ve gereksiz kırtasiyecilikle uğraştırılmaktadır. Hasta protokol defterinde kayıt altına alınan bilgilerin defaten başka defterlerde tutulmasının gereği yoktur. Bunun dışında serbest veteriner hekimler aylık raporlar halinde TKB'nin işleyişine fayda sağlamayacak verileri Bakanlığa bildirmekle yükümlü tutulmuş, günümüzde kanadı kırılan kuştan, ayağı topallayan köpeğe kadar veriler, TKB'ye aylık olarak bildirilir hale gelmiştir. Oysaki hayvan hastanelerinde dahi muayene bildirimleri 3 ayda bir istenmektedir. Bu durum hakkaniyete uygun olmayan ortam yarattığı gibi, gereksiz bürokratik işlemlere sebep olmaktadır. Ayrıca her yıl Aralık ayında, gelecek yıl yapılacak aşılamalar için, Bakanlıktan izin istenmesi de pratikte uygulaması mümkün olmayan bir durumdur. Zira serbest veteriner hekimler yapacakları aşıları hayvan sahiplerinin taleplerine göre yapmaktadır ve bir yıl önceden bunu bildirmelerinin uygulanması kabil değildir ve şu an yapılan uygulamalarda kâğıt üzerinde kalmaktadır.

Veteriner hekimlerin, serbest veteriner hekimlik faaliyetleri sırasında yapmış oldukları muayene neticesinde, münhasıran hastalara tatbik edilmek üzere ilaç satışı yapılması, yapmış olduğu serbest meslek faaliyeti niteliğinde olduğundan, bunun için ayrıca ilaç satış ruhsatı istenmesi gereksiz bir uygulamadır. Veteriner hekimler tarafından ifa edilecek muayene hizmeti kapsamında hastaya tedavi amacıyla kullanılan ilaçlar, prensip olarak muayene hizmetinin bir parçasını teşkil etmektedir. Muayenenin yanı sıra münhasıran hastaya tatbik edilmek suretiyle ilaç satışının yapılması halinde de ilaç ruhsatı zorlamasına gidilmemelidir.

Beş yıl eğitim görerek veteriner hekim ünvanı alan, kanunen ilaç satma yetkisine sahip serbest veteriner hekimlerin, muayenehane ruhsatı aldıktan sonra, tedavisini takip ettikleri hastalarının ya da reçete ile ilaç satışının, ayrıca ruhsat adı altındaki belgeye bağlanması doğru değildir ve gereksiz bir bürokratik işlemdir. İlaç satışın veya satmasını, bütün kliniklerde geriye dönük takibi mümkün kılan hasta kayıt düzeniyle ilaç kullanımının kontrol altına alınması mümkündür.

Muayenehane açarak serbest veteriner hekim olma hakkı kazananların, kanunda serbestçe çalışmasına izin verilmesine rağmen, yönetmelikle suni tohumlama yapmalarının kurs şartına bağlanması doğru değildir.

Çözüm: Mevzuatlar taranarak gereksiz kırtasiyecilik anlamı taşıyan uygulamalar kaldırılmalıdır.

29. Su Hayvanları, Kanatlı Hayvanlar, Arıcılık, Zararlılarla Mücadele Konularında Yaşanan Yetersizlikler

Ülkemizde su hayvanları, kanatlı hayvanları, arıcılık ve zararlı hayvanlarla mücadele konularında veteriner hekimlere büyük ihtiyaç olmasına rağmen bu alanlara fakültelerde gerekli ilgi gösterilmemesi sebebiyle temel bilgi yönünden yetişmiş birçok veteriner hekim buralarda iş bulup çalışmamaktadır. Mevcut açığı ise diğer meslek grupları, kendilerine iş alanı olarak değerlendirmekte, ancak veteriner hekim nosyonundan uzak bu kişilerin gerek ve yeter hizmeti vermeleri mümkün görülmemektedir. Mesleğin sorumluluğu altında olması gereken bu alanların meslektaşlarımız tarafından doldurulması için, çağın gereklerine uygun eğitim seviyesine ulaşmış olarak mezun edilmeleri bir zorunluluktur. Zira hayvan hastalıkları ile mücadelenin olmazsa olmazının veteriner hekimler olduğu bugün tüm dünyaca kabul görmektedir. Ayrıca insanlarda gıda ile yaşanan sorunların, neredeyse tamamına yakın bir kısmı hayvansal

gıdalardan olduğu bilinen bir gerçektir. Bu alanda veteriner hekimlerin yeterli oranda bulunmaması toplum sağlığını da tehdit etmektedir.

Çözüm: Veteriner Fakültelerinde Veteriner Zooloji, balık biyolojisi ve balık hastalıkları anabilim dalı kurulmalıdır. Su hayvanları, kanatlı hayvanlar, arıcılık ve zararlılarla mücadele konularında mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimler verilmelidir.

30. Bazı Hayvansever Derneklerinin Mevzuata Aykırı Olarak Veteriner Sağlık Hizmetleri Vermeleri

Sahipli ev ve süs hayvanlarına yönelik, klinik hizmetlerinin ruhsatlı muayenehane ve polikliniği olan serbest veteriner hekimlerce, sahipsiz sokak hayvanları içinse bu hizmetlerin yerel yönetimlerin ilgili birimlerince verileceği mevzuatta açık olarak bildirilmektedir. Mevzuata göre şahıs, kurum ve kuruluşların herhangi bir biçimde klinik faaliyetleri söz konusu değildir. Hayvan koruma dernekleri ve benzeri kuruluşlar, hayvan sağlığı hizmeti vermek amacıyla muayenehane veya poliklinik kuramaz ve bu amaçla veteriner hekim istihdam edemezler. Ancak bazı sözde hayvan sever dernekleri, sokak hayvanlarına yardım sloganıyla yola çıkmakla birlikte, mevzuata aykırı olarak klinik adı altında yerler kurup sahipli ev hayvanlarından rant elde etmektedirler.

Çözüm: TKB İl Müdürlükleri mevzuatın gereğini temin ederek bu tip işyerlerini kapatmalıdır. Ayrıca bu tür yerlerde çalışmak için başvuru yapan veteriner hekimlerin çalışma izin belgeleri odalarca onaylanmamalıdır.

31. Tarım Bakanlığı'nın Veteriner Hekimlik Düzenine Olumsuz Etkileri

Ülkemizde veteriner hekimlikle ilgili alanlarda yapılan düzenlemelerle veteriner hekimlik organizasyonu çağdaş yapıyı yakalayamadığı gibi gelişmelerin de gerisinde kalmıştır. TKB'nin kuruluş amaçlarının, veteriner hekimliğinin tüm uygulama alanlarını kapsayamayacağı, veteriner hekimlikle ilgili olarak ayrı özerk bir teşkilatlanma yapısının oluşturulmasının gerekliliği ortadadır. Sahada yönetmeliklerin uygulatıcısı olan bakanlığın, denetim elemanları da mevzuat hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Veteriner hekimlik alanında düzeni kurması ve işleyişi kolaylaştırması beklenen bakanlıkça çıkarılan yönetmelikler, serbest veteriner hekimlik alanında yaşanan sorunları çözmekten uzaktır. Veteriner hekim bölge odaları ve diğer meslek örgütlerinin görüşü alınmadan, merkeziyetçi bir yapı ile bu sorunların çözümü mümkün görünmemektedir. Mesleğin tüm alanlarında hakim tek kurum olma isteğindeki Bakanlık, bünyesinde bulunan diğer meslek gruplarının taassubuna yenik düşmekte ve serbest veteriner hekimlik mesleği aleyhine mevzuat değişiklikleri yapmaktadır. Örnek olarak, serbest veteriner hekimlerin yıllardır neredeyse bila bedel vermiş oldukları tarım danışmanlığı hizmetini görmezden gelerek, mühendislerle iş alanı yaratacak şekilde, Tarım Danışmanı adı altında eğitim verilerek yetki alan yeni bir meslek grubu yaratılırken, bu alanı işverenlerin kurduğu şirketlere açarak, veteriner hekim tedavi hizmetlerinin kontrolsüzce ve düzen dışı yapılacağı ortamlar yaratılmaktadır. Yine Bakanlıkça yaratılan 4/B'li sözleşmeli kamu veteriner hekimleri dahi kontrol altına alınamayıp, büyük sorunlar yaşanırken, meslek disiplini bozacak düzenlemeler yapılıyor olması, mesleki evrensel kurallarla bağdaşmadığı gibi, toplum sağlığına da zarar vermektedir. Avrupa Birliği'nde olduğu gibi, Bakanlığın gıda denetiminde resmi ve yetkilendirilmiş serbest veteriner hekimleri görevlendirerek maaşını devletten alan denetim elemanları düzenlemesi yapması gerekirken, kurulan akredite veteriner hekimlikle teşviğe dayalı, (teşvik olursa denetim var, olmazsa yok) sistemsizliğini getirmiş bu alanda da geleceği belli olmayan bir meslek grubu yaratılmıştır. Oysaki akredite veteriner hekimlik mesleği yasal zemine oturtularak uygulamaya sokulmalıdır.

Kanunun suç saydığı eylemi engellemekle tüm kamu kurumları gibi sorumlu ve yetkili olan TVHB odalarının meslek icrasındaki sakıncalı durumlarla ilgili, "meslek icrasında sakınca olmadığına dair belge"yi yönetmeliklerden meslek örgütlerinin onayı olmaksızın tek taraflı olarak kaldıran Tarım Köyişleri Bakanlığı, bu alanda ayrıca bir boşluk yaratmıştır.

Çıkardığı yönetmeliklerle Damızlık Birlikleri'ne sağlık hizmeti ve ilaç satış yetkisi vermiş, meslek düzenini bozucu uygulamalara sebep olmuştur. Örneklerden de görüleceği üzere Bakanlık önce hatalı işleyişi oluşturup, sonra kendi yarattığı sorunlarla başa çıkamamaktadır.

Çözüm: Tüm veteriner hekimlik mesleğini kapsayan özerk yapıda veteriner teşkilatlanması oluşturulmalı; TVHB Bölge Veteriner Hekim Odaları ve diğer meslek örgütleriyle birlikte, mesleğin icrasına dair oluşturulan görüşler çerçevesinde, veteriner hekimlik icrasını günümüz şartlarında verimli kılacak düzenlemeler yapılmalı, mevzuatta veteriner hekimlik yapısına uymayan hükümler kaldırılmalıdır.

32. Yardımcı Sağlık Elamanları Olan, Hayvan Sağlık Teknisyen ve Teknikerlerin Veteriner Hekimlik Hizmeti Vermeleri ve Hayvan Sağlık Kabinleri Sorunu

Ülkemizde yardımcı sağlık elemanları olan bazı hayvan sağlık teknisyenleri ve teknikerleri sahada, veteriner hekim kontrol ve gözetimi dışında suni tohumlama başta olmak üzere, yasadışı bir şekilde veteriner hekimlik hizmetleri vermekte, veteriner hak ve yetkilerini kullanarak toplum sağlığını da riske etmektedirler.

Veteriner hekimlik hizmetleri her ne kadar hayvanlar üzerinde icra ediliyormuş gibi görünse de, doğrudan insan sağlığını ilgilendirmektedir. Bu hizmetlerin veteriner hekim olmayanlarca yapılmaya kalkışılması, toplumun genel sağlığında tamiri imkânsız yaralar açabilecek sonuçlar doğurma tehlikesini taşımaktadır. Örneğin insan gıdası olarak tüketilecek bir hayvana, bilinçsizce yapılacak olan bir hormon ya da ilaç uygulaması neticesinde bu ürünleri tüketecek insanların, sağlığı olumsuz etkilenecek, gebe anneler düşük yapma riski taşıyacak, genetiği bozulmuş ceninler ve sakat doğumların gündeme gelmesi ve insan neslinin genetik yapısında bozulmalara sebebiyet verebilecek sonuçlara kadar varan vahim durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bunun dışında bu ilaç ve hormonların veteriner hekim olmayan kişilerce bilinçsizce uygulanmaları da, insanların yediği et ve tükettiği süt ürünleri ile mikroorganizmaların ilaçlara karşı direnç geliştirmesi ve kişilerin bir takım kimyasallara maruz kalarak sağlıklarını bozacak yapıların oluşmasına neden olacaktır. Ayrıca hayvanlardan insanlara geçen hastalıkların taşınma riskinin artması neticesinde can kayıpları ve maddi-manevi kayıplar da meydana gelecektir.

6343 sayılı yasanın 11. maddesi konuyu tartışmasız olarak düzenlemektedir. 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanunun 11. maddesi şu şekildedir;

“Madde 11 - Veteriner hekim bulunan şehir, kasaba ve köylerde Veteriner hekim olmayanların her türlü hayvan hastalıklarını muayene ve tedavi etmeleri, hayvanlar üzerinde ameliyat yapmaları yasaktır.

Ancak; hayvan sağlık memurları ile hayvan sağlığı işlerinde ameli bilgi sahibi oldukları sabit olan kimseler, bu hususta hazırlanacak yönetmeliklerinde gösterilen esaslar dahilinde sanatlarını icra edebilirler.”

Madde gayet net şekilde veteriner hekimin bulunduğu şehir, kasaba ve köyler içinde her türlü veteriner hekimlik hizmetini sadece veteriner hekimlere hak olarak vermiş ve veteriner hekimler dışındaki kişilerin bu faaliyetlerde bulunmasını yasaklamıştır.

Maddenin hemen ikinci fıkrasında ise hayvan sağlık memurları ile hayvan sağlığı işlerinde ameli bilgi sahibi oldukları sabit olan kimselerin kendi sanatlarını icra edebilecekleri ve bu konunun yönetmelik ile düzenleneceği kuralı getirilmiştir. Bu şahısların veteriner hekim olmadıkları ve bu açıdan ancak veteriner hekimlere yardımcı olabilecekleri ve veteriner hekim bulunan şehir, kasaba ve köylerde faaliyette bulunamayacakları çok açıktır.

Hayvan sağlık memurları ve ameli bilgi sahibi oldukları sabit olan kimseler (hayvan sağlık teknisyenleri) yasanın öngördüğü biçimde, düzenlenecek yönetmelik ile çalışabileceklerdir. Bu

çalışmanın hangi esaslara göre yapılacağı ve kapsamının net olarak belirlenmesi zorunludur.

08 Mart 2007 tarihinde çıkarılan, Hayvan Sağlığı Kabini Açılış Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik ile veteriner hekim yardımcı personeli olan teknisyen ve teknikerlere Hayvan Sağlığı Kabini açma yetkisi verilmiştir. Pratikte bu yerlerde teknisyenlerin veteriner hekimlik hak ve yetkilerini kullanacakları aşikârdır. Kesinleşen mahkeme kararları birçok teknisyenin veteriner hekimlik yapmaya kalkıştığını da göstermektedir. Hayvan Sağlık Kabinleri Yönetmeliği her ne kadar Danıştay'ın kararı ile çıkarılmış olsa da, uygar ülkelerde örneği olmayan bu yönetmelik, 6343 sayılı kanunda düzenleme yapılarak iptal edilmelidir. Tedavi uygulamaları sağlığa hizmet edebildiği gibi, yetersiz eğitilmiş insanların eliyle yapılan ilaç uygulamaları neticesinde hayvansal gıdaların kirlenmesi ve insan sağlığı açısından son derece tehlikeli sonuçlar doğurabileceği bilinmektedir. Toplum sağlığının korunması açısından çok büyük önem taşıyan bu durum sıkı kontrol altına alınmalıdır. Bu sebeple uygar ülkelerde olduğu gibi, veteriner yardımcı personele veteriner kontrol ve gözetiminin dışında çalışma izni verilmemelidir.

TKB'ce çıkarılan yönetmelikle hayvan sağlığı kabinlerinin tüm Türkiye'de ve her idari alanda açılabilmesi gibi bir hüküm vardır. Yönetmelik içinde bu mesleğin icra edileceği alan ile ilgili açıkça başka bir kural dahi yoktur. Yönetmeliğin dayanağı olan 6343 sayılı kanunun 11. maddesi iyi incelendiğinde ve maddenin tamamı doğru okunduğunda veteriner hekimlere münhasır bir faaliyet yetkisi verildiği duraksamaya yer bırakmayacak kadar açık ifade edilmiştir.

Hayvan Sağlığı Kabinleri Yönetmeliği ile getirilen kapsam sanki tüm veteriner yardımcı sağlık personelinin, her yerde ve sınırsız şekilde faaliyette bulunmalarını içerir biçimdedir. Diğer yandan özellikle kırsal alanlarda ve eğitim oranının nispeten düşük olduğu bölgelerde vatandaşların veteriner hekim yerine Hayvan Sağlığı Kabinleri Yönetmeliği'nde tanımlanan veteriner teknisyeni veya teknikerlerine başvurması ve **"bütün veteriner hekimlik hizmetlerinin"** bu kişilerden (aynı bölgede veteriner hekim bulunmasına karşın) alınması sonucunu doğurmaktadır.

Hayvan sağlık teknisyenleri ve sağlık teknikerleri açısından, hayvan tedavisine ilişkin konular, 6343 sayılı kanunda düzenlenmemişken, TKB'ce yönetmelik ile bu konularda kural getirmek ve bu kurallar içinde de muğlak bir şekilde belirsiz hükümler koymak özellikle kamu sağlığı açısından son derece sakıncalıdır. Veteriner hekime kıyasla bilgi, eğitim ve yetkileri daha az olduğu açık olan veteriner teknisyen ve teknikerleri uygulamada neredeyse **"veteriner hekimlik"** yapabilecek kadar yetki verilmesi sonucunu doğuracak bir hüküm TKB'ce getirilmiştir.

I. 3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu

08.05.1986 tarih ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanunu'nun Biyolojik madde, aşı, serum ve ilaç uygulamaları başlığı altında incelenen 17. maddesinin b) ve c) fıkralarında veteriner sağlık teknisyenlerinin ancak veteriner hekim sorumluluğu altında söz konusu uygulamaları yapabileceği hükmü yer almaktadır.

II. Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu Yönetmeliği

Bu yönetmelikte 44. maddede 48. maddenin 1. paragrafında 134. maddenin 1. fıkrasının h) bendinde veteriner sağlık teknisyenlerinin ilgili uygulamaları ancak veteriner hekim sorumluluğunda yapabileceği hükmü bulunmaktadır.

III. Hayvanları Koruma Kanunu

Ayrıca 01.07.2004 tarihli 5199 sayılı 25509 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanunu'nun 2. Bölüm Hayvanlara Müdahaleler ana başlığı altında incelenen 7. maddesinde "Hayvanlara tıbbi ve cerrahi müdahaleler sadece veteriner hekimler tarafından yapılır" hükmü vardır.

IV. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği

Bu yönetmeliğin 116. maddesi veteriner hekimler ile ilgili disiplin kural ve cezalarını düzenlerken 3. fıkrasının 10 numaralı bendinde: “Meslekten olmayan bir kişinin ya da veteriner hekim unvanı kazanmamış bir yardımcının veteriner hekimliği faaliyetine izin vermek,” veteriner hekim açısından ceza gerektiren ve haysiyet divanı tarafından yargılama gerektiren bir durum olarak sayılmıştır.

Yine aynı yönetmeliğin 81. maddesinde;

“Madde 81 - (1) Bir veteriner hekimin birden fazla muayenehane açması yasaktır. Veteriner hekim başkası adına, meslek ve uzmanlık unvanlarını kullanarak açacağı işyerinde bir ampiriğin, meslekten olmayan bir kişinin ya da veteriner hekim unvanı kazanmamış bir yardımcının kendi namına veteriner hekimliği faaliyeti göstermesine izin veremez.” denilerek her iki madde ile (116 ve 81) yardımcı şahısların veteriner hekimlik faaliyeti olacak şekilde iş yapamayacağı, aksi durumun, veteriner hekim açısından sorumluluk doğuracağını düzenlemiştir. Yani mevzuat veteriner hekim yanında çalışan yardımcı şahısların veteriner hekim gözetiminde dahi veteriner hekimlik faaliyetleri ve uygulamaları yapmasına izin vermemiş ve bu fiillerin müeyyidesini getirmişken TKB’ce çıkarılan yönetmelik ile tamamen veteriner hekim gözetimi dışında ve fiziken farklı (ve kesinlikle yetersiz) bir mekânda veteriner hekimin yazılı (belki de sözlü) vereceği talimatları ve uygulamaları (!) yapabileceğini kurala bağlamıştır.

V. Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği

Diğer yandan Veteriner Hekim Muayene ve Poliklinik Yönetmeliğinde bu personelin ne şekilde çalışabileceği yani **6343 sayılı yasanın 11. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen yardımcı personelin “gösterilen esaslar dahilinde sanatlarını icra edebilirler”** deyiminin cevabı verilmiştir. Buna göre;

“Madde 12 - Veteriner hekimler açmış oldukları muayenehanelerinde ve polikliniklerde, 657 sayılı kanuna tabi olmayan veteriner sağlık teknikeri, teknisyeni veya laborantı gibi personeli yardımcı sağlık personeli olarak çalıştırabilirler. Yanında yardımcı sağlık personeli çalıştırmak isteyen serbest veteriner hekimler, Valiliğe bir dilekçeyle başvurarak yardımcı sağlık personelinin Noter onaylı diploma sureti veya mezuniyet belgesini, aralarında yaptıkları imzalı protokolün bir nüshasını iki resimle birlikte ibraz ederler. Yardımcı sağlık personeliyle yapılan iş akdi Noter tasdikli olmalıdır. İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şubesi’nce incelenen evraklar uygun bulunduğu takdirde yardımcı sağlık personeli adına, EK-9 daki örneğe uygun olarak Yardımcı Sağlık Personeli Çalışma İzin Belgesi düzenlenir.

*Muayenehanelerde veya polikliniklerde, yardımcı sağlık personeli adı altında görev yapacak olan personel, kendi yetkileri ile sınırlı işleri **veteriner hekimin sorumluluğunda** yürütebilir.*

Muayenehanesinde veya polikliniğinde, İl Müdürlüğü’nce düzenlenmiş Yardımcı Sağlık Personeli Çalışma İzin Belgesi olmadan, veteriner sağlık teknikeri, teknisyeni veya laborantı çalıştıran sorumlu veteriner hekimler hakkında diğer kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla 23 üncü maddede bahsedilen cezai işlemler uygulanır.

Muayenehanelerde veya polikliniklerde, hayvan sağlığı hizmeti dışında yardımcı personel çalıştırılacak ise, veteriner hekim tarafından, personelin hangi işlerde çalıştırılacağını içeren bir yazı ekine, personelin nüfus cüzdanı fotokopisi iliştilererek Valiliğe müracaat edilir.”

kuralı sorunu zaten çözüme kavuşturmaktadır. Kuralın bu şekilde konulmasının sebebi ise konunun yukarıda anlatıldığı üzere kamu sağlığını yakından ilgilendirmesi ve bu tip işlemlerin mutlaka yetkili ve yeterli birilerinin yakın gözetimi altında yapılabilmesidir. Yoksa burada amaçlananın bu kişilerin kendi işletmelerini açarak (ilgili coğrafi alan hariç olmak üzere) hayvan sağlığı ile ilgili uygulamaları yapmalarının sağlanması olmadığı açıktır.

Söz konusu yönetmelik ile veteriner hekimlerin bulunduğu şehir, kasaba ve köylerde sağlık kabini açılması ve faaliyette bulunulması yukarıda anlatılan nedenlerle mümkün olmamakla birlikte, veteriner hekimlik mesleğini icra eden ve konu doğrudan kendilerini ilgilendirdiği halde, konu hakkında verilecek izinler konusunda mesleğin icrası ve veteriner hekimlerin faaliyetleri ile ilgili sorumluluk ve hakları bulunan TVHB Odaları tamamen süreç dışında tutulmuştur. Bunun kabulü ise mümkün değildir.

Bu yönüyle bu maddelerde sadece İl Müdürlüğü'nün yetkilendirilmesi yeterli ve hukuken doğru olmayan bir düzenleme olup, konu hakkında sorumluluk verilen veteriner hekimlerin bağlı bulunduğu meslek örgütünün de (TVHB Veteriner Hekim Odaları) izin konusuna dahil edilmesi şarttır.

Bu madde ile hayvan sağlığı kabinlerini açanların uymaları gereken kurallar ve yasaklamalar düzenlenmiştir. Ancak bu düzenleme içinde yasaklar sayılırken, bu yasaklara uyulmaması halinde müeyyidenin ne olacağı konusu düzenlenmemiştir.

En azından yasak olarak sayılan faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve kuralların ihlali halinde uygulanacak ceza hükümleri, bu yönetmelik içinde düzenlenmesi gerekirdi. Norm üretme tekniği açısından yasağın düzenlenmesi, ancak bu yasağa uyulmaması durumunda uygulanacak müeyyidenin belirlenmemesi düşünülemez. Durum "boşluk" kavramı ile izah edilebilir.

Diğer yandan veteriner hekimlerin bulunduğu şehir, kasaba ve köylerde bu yönetmelikte düzenlenen hayvan sağlığı kabinlerinin açılması durumunun da yasak olduğu ve bu kabinlerin açılmasının müeyyidesinin de düzenlenmesi gerekirdi. Yukarıda izah edildiği üzere sağlık kabini uygulamasının coğrafi olarak sınırı 6343 sayılı yasanın 11. maddesinde (madde tam olarak incelendiğinde) açıkça gösterilmiş olup, buna aykırılık durumunda ne olacağı gene belli değildir.

Yönetmelik incelendiğinde eğitim düzeyleri, yetenekleri ve eğitim türleri farklı üç değişik meslek türü için bütün kurallar, izin, denetim, devir, yapabileceği faaliyetler vs. sanki tek bir meslek grubuymuş gibi değerlendirilerek düzenlendiği görülmektedir. Bu meslek gruplarının birbirine göre farklı liyakat koşulları taşıdığı, aldıkları eğitim ve yapabilecekleri faaliyetlerin türleri bile belirlenmemiş, kısaca bu kişiler için topluca "hayvan sağlığı kabini" adı altında yukarıda sayıldığı üzere dayanak yasa ve yönetmeliklerle çelişir biçimde kurallar getirilmiş olması, yönetmeliğin tamamının uygulanması açısından eşitsizlikler ve adaletsizlikler getirecek niteliktedir.

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısı'nın 14. Maddesinin, yardımcı personele veteriner hekim kontrol ve gözetimi olmaksızın biyolojik madde uygulamasına izin vermesi toplum sağlığını tehdit edebilecek hatalı bir düzenlemedir. Amacı gıda ve yem güvenilirliğini, halk sağlığı, bitki ve hayvan sağlığı ile hayvan ıslahı ve refahını, tüketici menfaatleri ile çevrenin korunması da dikkate alınarak korumak olan bu kanunda yer alan bu hüküm kanunun amacına hizmet etmeyecektir. Ayrıca kanunda yardımcı personelle ilişkin tanımın da yer almaması ileride pek çok hukuki soruna sebep olacaktır.

Çözüm: 08.03.2007 tarih ve 26456 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hayvan Sağlığı Kabini Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'in sayılan nedenlerle tamamı veya mevzuata aykırı maddeleri yönünden, uygulanmaları halinde telafisi güç ve imkânsız zararların doğması kuvvetle muhtemel olduğundan ve söz konusu uygulamaların üst normlara açıkça aykırı olması nedeniyle, yönetmeliğin 2. maddesinin tamamen, 3. maddesi içinde geçen "441 Sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesi" ibaresinin, 7. maddesinin 1. fıkrasının a bendi içinde geçen "veteriner hekim tarafından tarif edilen diğer uygulamaları yapmak" ibaresinin, 5. maddesinin 3. fıkrasının, 12. maddesinin 1 ve 2 nolu fıkrasının, 13. maddesinin tamamen, iptal edilmesi gerekmektedir. Ayrıca Hayvan Sağlığı Kabini Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte yer alan veteriner teknisyen adlandırması hayvan sağlık teknisyeni olarak değiştirilmelidir. Zira veteriner teknisyen ifadesi gerek mevzuatımızda gerekse ABD, Kanada

ve AB'de veteriner kontrol ve gözetiminde çalışanlar için kullanılan bir ifadedir. TKB'de veteriner kontrolünde ve gözetiminde çalışan teknisyenlere kullanılan bu namın bu düzen dışında kullanılması doğru bir yaklaşım değildir. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu Tasarısı'nın 14. Maddesinde yer alan yardımcı personelin biyolojik madde uygulaması veteriner kontrolü ve gözetimi şartına bağlı hale getirilmelidir. Ayrıca kanuna yardımcı personel tanımı eklenmelidir.

33. Serbest Veteriner Hekimlerin Finansal Sorunları

Serbest veteriner hekimler muayenehane açarken finansman yönünden zorlanmaktadır.

Çözüm: İlk kez muayenehane açacak veteriner hekimlerin, hizmet verebilecek şekilde düzenini kurabilmesi için 0 veya düşük faizle 5 yıl süreli kredi kullanacağı ortamlar yaratılmalı, kredi ödeme süresi bitene kadar Gelir Vergisi'nden muaf tutulmalıdır. Bu durum yeni mezun olmuş veteriner hekimlerin bazı yasa dışı çalışma alanlarına meyletmesini de engelleyecektir.

6343 sayılı meslek icra kanunumuzda yer alan yardım sandıkları işlevsel hale getirilmelidir.

34. Yetkilendirilmiş Serbest Veteriner Hekimlik Etkin Bir Şekilde Uygulamaya Sokulamamıştır

Ülkemizde bugün kamu tarafından hizmet olarak verilen küpeleme, kayıt alma, aşılama ve hastalık tarama işlemleri sağlıklı bir şekilde yapılamamaktadır. Hayvancılık desteklemelerinde yapılmış olan mevzuat değişikliği ile hayvan kayıt sistemi daha da önem kazanmıştır. Üreticilerin teşviklerden yararlanmaları için belli şartlara uymaları gerekmektedir. Bu şartlardan biri doğan yavruların 20 gün içerisinde küpelenip kayıt altına alınması gerekliliğidir. Birçok yerde küpeleme işlemleri TKB İl Müdürlükleri'nce yürütülmektedir. Personel ve planlamadaki yetersizlikler nedeniyle zaman zaman sahadaki hayvanların küpelenmesi ve kayıt altına alınması gecikmektedir. Bu sebeple 20 günü geçkin yavruların yaşı küçük gösterilerek kayıt altına alındığı bilinmektedir. Ancak, geç olarak kayıt altına alınan hayvanlara, serbest veteriner hekim tarafından suni tohumlama yapıldığında, kayıtlarda yaşı küçük görünmesi sebebiyle, üreticiler teşvikten yararlanamamaktadır. Oysa ki bu hizmetler başından beri serbest veteriner hekim tarafından veriliyor ve bu durum teşviklerle destekleniyor olsaydı, suni tohumlamasını yapan serbest veteriner hekim, doğurma tarihini de en iyi şekilde bileceğinden, doğum sonrası küpeleme işlemi gecikmeden yapılacak ve yukarıda bahsedilen olumsuzluklar oluşmayacaktı. Ayrıca ilk 20 gün içerisinde küpeleme öncesi buzağı ölümünden kaynaklanan, teşvikten yararlanamama gibi durumlar söz konusu olmayacak ve hayvana ait belirli kayıtlar da ilgili yerlere bildirilmiş olacaktı. Bu olaya benzer bir durum da aşılama olaylarında yaşanmaktadır. Doğum tarihi bilinen hayvanın aşılama tarihi net olarak bilineceği için, koruyucu aşılama uygulamalarının zamanında uygulanması olumlu bir ortam yaratacaktır. Brucella aşımalarının serbest veteriner hekimlere devredilmesiyle zaten serbest veteriner hekimler tarafından hizmet götürülen ahırlarda bu hizmetlerin daha düzgün bir şekilde yapılması mümkün olacaktır. Her ne kadar Türkiye'de tüberküloz hastalığı yaygın da olsa öncelikle pilot eradikasyon noktaları seçilerek buralarda serbest veteriner hekimlerce saha taramaları yapılarak mücadelenin yürütülmesi daha etkin bir sağlık hizmeti götürülmesini sağlayacaktır. Bu hizmetlerin TKB mi, yoksa serbest veteriner hekimlerce mi yapılacağı halen tartışılmakla birlikte AB, ABD ve Kanada'da bu sorunlar yıllar önce çözülmüş, devlet bu alanlardan çekilerek, denetim ve kontrol görevini üstlenmiş, bu alanlar da hizmetin götürülmesi serbest veteriner hekimlere bırakılmıştır. İngiltere'de ortaya çıkan şap hastalığının eradikasyonunda, hastalık saha tarama işlemlerinde, kamu tarafından korunup güçlendirilen serbest veteriner hekim ağı kullanılmış ve salgın başarıyla söndürülmüştür.

Çözüm: Bugün dünyada artan nüfus, gittikçe genişleyen yerleşim alanları, artan hayvansal hareketler dolayısıyla büyük pandemiler çıkması beklenmektedir. Buna hazırlıklı olmak için serbest veteriner hekimlerin entegre edildiği bir veteriner teşkilatlanma yapısının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple bu yapının bir an önce kurulması gerekmektedir. Bakanlık

sadece, denetim ve organizasyon görevini yapmalı, aşılama, küpeleme, eradikasyon, tarama faaliyetlerinde sahadan çekilmeli, serbest veteriner hekimler yetkilendirilerek, yapılan bu hizmetlere ilişkin ücretlendirme teşvik edici nitelikte olmalıdır.

35. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. maddesinin Yargıtay Tarafından Veteriner Hekimler Aleyhine Yorumlanması Neticesinde Muayenehanelerde Yaşanan Sıkıntılar

Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24 üncü maddesi yasak işleri belirler. "Ana gayrimenkulün kütükte mesken, iş veya ticaret yeri niteliğinde olmayan muayenehaneler bu hükmün dışındadır" der. Kanun maddesinden anlaşılacağı üzere, gerek işyeri olsun gerekse mesken olarak tescil ettirilmiş olsun buralarda ancak muayenehaneler açılabilir. Durum böyle olmasına rağmen muayenehane açılan yerler zaman zaman dava konusu olabilmektedir. Ancak açılan davalar bu yerlerde muayenehane kurmuş veteriner hekimlerin tahliyesiyle sonuçlanabilmektedir. Oysa ki 6343 sayılı mesleğin icrasına dair özel kanun niteliğindeki kanunun 9. maddesinde veteriner hekimlerin ikametgahlarında muayenehane açabileceğini gösterir açık hüküm vardır. Ancak bazı muayenehanelerde, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun yasaklı işler tanımına giren faaliyetlerin de yürütüldüğü görülebilmektedir. Ayrıca TKB'nin, çıkardığı yönetmeliklerle muayenehaneleri poliklinik olmaya zorlaması ve buraları Kat Mülkiyeti Kanunu'na aykırı olarak ruhsatlandırması serbest veteriner hekimlerin meslek icralarını zorlaştırmaktadır.

Çözüm: Yeni muayenehane açacak veteriner hekimler, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun yasaklı işler konusunda bilgilendirilmeli ve bu işlerden kaçınması sağlanmalıdır. Mahkemelerin bilirkişi talepleri konusunda yetkin kişilerin görevlendirilmesi önemlidir. Bu sebeple meslek örgütlerince yapılacak bilirkişi talebi karşılanmasında daha titiz davranılmalı, dava konusuna göre bilirkişi görevlendirilmelidir. Meslektaşların yasal haklarının korunması konusunda meslek odaları hukuki destek vermelidir. 6343 sayılı kanuna " *Veteriner hekimler ana gayrimenkulün kütükte mesken iş veya ticaret yeri olarak gösterilen bağımsız bölümünde muayenehane kurabilirler.*" ibaresi eklenerek duruma açıklık getirilecek, gereksiz davaların önüne geçilerek mahkemelerin yükü hafifletilecek, serbest veteriner hekimlerin hakları da korunacaktır

36. Radyoloji ile İlgili Mesleğe Özel Yasal Düzenlemeler Olmamasından Kaynaklanan Sorunlar

Mesleki kanunumuz yürürlüğe girdiği tarihlerde veteriner hekimlik radyolojisinde uygulamaların yok denecek kadar az olması sebebiyle yasa da düzenlenmemiştir. Ancak aradan geçen 56 yıl süre içerisinde veteriner radyoloji uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durum bu alanın düzenlenmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Veteriner hekimlik mesleğinde radyoloji alanında uygulamalar, mesleğin kendine has özellikleri sebebiyle beşeri hekimlikten farklılıklar arz etmektedir. Günümüze kadar yasal anlamda veteriner hekimlikle ilgili veteriner radyoloji konusunda düzenlemeler yapılmaması sebebiyle beşeri alanda bu konudaki düzenlemeleri mesleğimize uygulama yoluna gidilmeye çalışılmakta, bu da mesleğin uygulama biçiminden kaynaklı birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Örneğin veteriner hekimlerin büyük bir kısmı taşınabilir, düşük güçlü röntgen cihazları kullanmakla birlikte, X-Ray çekim yerinin değişik ortamlar olmasına rağmen, kliniklerde kurşunla kaplı odalar şartı getirilmesi alınacak önlem ve sağlayacağı fayda yönünden bir yarar oluşturmamaktadır.

Ayrıca günümüzde yasalar incelendiğinde radyolojik cihazları kullanma yetkisi beşeri doktorlar ve diş hekimleri için düzenlenmiştir. Dışarıdan hasta kabul edilen yerler ile yalnız kendi hastalarına hizmet verenlere uygulanacak tedbirler bir olmayacağı gibi; dış ortamda veya yakın çevrede insan olmayan ortamda düşük güçte cihazların kullanımı ve alınacak önlemler farklıdır. Bütün bu farklılıklara göre beşeri hekimlikten değişik olarak, veteriner hekim radyoloji alanının düzenlenmesi gerekmektedir.

Çözüm: 6343 sayılı yasaya " *Veteriner hekimlikte radyoloji uygulamaları ve esasları TVHB'ce çıkarılan yönetmelikle belirlenir*" maddesi eklenmelidir.

37. Hayvanları Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nde Yer Alan, Veteriner Hekimlik Mevzuatına Aykırı Uygulamalar, Mobil Kısırlaştırma Ünitesi Adı Altındaki Faaliyetler, Meslek Mevzuatına ve Haklarına Aykırı Düzenlemeler

12.05.2006 tarih ve 26166 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği'nin, Tanımlar başlığı altında Madde 4' ün bb) Mobil kısırlaştırma ünitesi, İl Müdürlüğü'nün Görev Sorumlulukları başlıklı 5. maddenin (i) fıkrasından "mobil kısırlaştırma ünitelerini" deyiminin, Geçici bakımevlerinde aranacak şartlar başlığı altındaki 24. maddenin dd) fıkrası, Mobil kısırlaştırma üniteleri başlığı altında incelenen Madde 25 veteriner hekimlik mesleğinin tabiatına aykırı mesleki haklara ve mesleki disipline aykırı durumlar yaratmaktadır.

Şöyle ki;

Madde 4 ün (bb) fıkrası, Madde 5 in (i) fıkrası, Madde 25 ile ilgili olarak

1- Tanımlar başlığı altındaki Madde 4'ün bb) Mobil kısırlaştırma ünitesi: Hayvanların kısırlaştırma ve aşılarının yapıldığı seyyar araçlar olarak tanımlanmakta,

İl Müdürlüğü'nün Görev Sorumlulukları başlıklı 5. maddesinin (i) fıkrasının "Bu Yönetmelik hükümlerine göre, geçici bakımevi ve özel geçici bakımevi açmak isteyenler ile mobil kısırlaştırma ünitelerini açmak isteyenlerin müracaatlarını değerlendirerek izin vermekle yetkilendirmekte,

Mobil kısırlaştırma üniteleri başlığı altında incelenen Madde 25'te ise aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir;

(1) Mobil kısırlaştırma ünitelerinde operasyon yapılabilmesi için uygun hijyenik şartlar, gerekli ameliyat malzemesi ve tesisat bulunur.

(2) Mobil kısırlaştırma ünitelerinde hayvanların aşılama ve kısırlaştırmaları sağlanır. Bu hayvanlardan tedavileri uzayanlar, geçici bakımevine nakledilebilir.

(3) Mobil kısırlaştırma ünitelerinde ameliyat sonrası oluşacak tıbbi atıklar 2872 sayılı kanun ve yürürlükteki ilgili mevzuat çerçevesince bertaraf edilir.

2- Yönetmelikte "mobil kısırlaştırma ünitesi"nin tanımının yapılması, hareketli bir araç içerisinde hayvanların kısırlaştırılması ve dolaşır vaziyette bu tür operasyonların yapılabileceği gibi yanlış bir kanaatten kaynaklanmaktadır. Mobil kısırlaştırma üniteleri gerek kısırlaştırmanın yapılacağı sağlık ve hijyen şartlarının sağlanması, gerekse ameliyat sonrası bakımın mümkün olmaması dolayısıyla yapılacak işlemin tabiatına aykırı, hayvanlara zarar verecek bir yapıdır. Bu da 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacının ifade edildiği 1. maddesine de aykırıdır. 1. maddede hayvanlara iyi, uygun muamele edilmesinin temin edilmesi; hayvanların acı, ıstırap eziyet çekmemelerine karşı korunmaları ve her türlü mağduriyetin önlenmesi sağlanması kanunun amacı olarak hükmedilmiştir. Halbuki şebeke su tesisatı bile olmayan bu yerlerde, ameliyat edilen hayvanların 7-15 gün süre ile operasyon sonrası, iyileşinceye kadar bakım altında tutulması gerekirken, daha önce gayri yasal uygulamalarında da görüldüğü gibi, hayvanlar ameliyat edildikleri gün hijyen ve beslenme şartlarının sağlanamayacağı ortamlara bırakılmaktadır. Bu da işlemin yapılış amacına terstir. Sonuçta hayvanlar gerekli hijyen şartlarına ve operasyon sonrası bakımın yapılamamasına bağlı olarak ölüme karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum mobil kısırlaştırma ünitelerine izin verilmesi halinde hayvanlar üzerinde yapılacak işlemin tabiatına ve 5199 sayılı kanunun 14. maddesinin "a" bendine aykırılık oluşturmaktadır.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda hayvanların hijyen ve sağlık şartlarına aykırı mobil kısırlaştırma ünitesi tanımı vaaz edilmemesine rağmen yönetmelikte yer alması, sağlığa aykırı bu durumun doğuracağı sonuçlar da yine 5199 sayılı hayvanları koruma kanunun 4. maddesine aykırılık teşkil etmekte, hayvanların bu kanunla tespit edilen yaşam haklarına zarar vermekte, bilhassa sahipsiz hayvanların, sahipli hayvanlar gibi yaşamaları desteklenmesi kanunun 4. maddesinin b fıkrasınca gerekirken yeterli tıbbi özenin gösterilemeyeceği bu ortamlarda yine

aynı kanunun 4.maddesinin a fıkrasına, c fıkrasına, g fıkrasına, ı fıkrasına aykırı olup, özellikle g bendinde ifade edilen hijyen sağlık ve güvenlik kurallarına, bu yerlerde uyulması mümkün değildir.

Yukarıda ifade edilen sebeplerle ilgili olarak 15.7.2003 tarihli ve 4934 nolu Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun'un Hayvanların Refahı İçin Temel Kurallar başlığının 1.maddesi;

“Hiç kimse bir ev hayvanının, gereksiz acı, sıkıntı veya ızdırap çekmesine sebep olamaz” demektedir. Bu sebeple yapılacak işlemin tabiatına aykırı, hayvanda acı ve ızdırap çektirecek ortamlarda kısırlaştırma yapılmaması hem tıbbi, hem de sosyal bir sorumluluk olmaktadır.

3- 09.03.1954 tarih ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun veteriner hekimlik mesleğinin nasıl icra edileceğini belirlemektedir. Bu kanuna göre veteriner hekimlerin mesleklerini icra edecekleri mahallerin vasıf ve şartları kanun gereği TKB'ce belirlenir. Ayrıca TKB'nin görev ve yetkilerini belirleyen 441 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 2. maddesinde “hayvanların sağlığı ile ilgili teşhis, tedavi, koruma, tedbir şartlarını tespit etmek, tedavilerini yapmak, gerekli tesisleri kurmak, kurulmalarına izin vermek, sınırlayıcı ve yasaklayıcı tedbirleri almak, denetlemelerde bulunmak” hükmü ile hayvan barınakları ve tesislerini kontrol etmek, veteriner hizmetlerini denetlemek, serbest veteriner hekimlerin ve hayvan hastanelerinin çalışmalarını kontrol etmek hükmü bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere TKB'nin bu alandaki yetkileri ve görevleri kesin olarak tanımlanmıştır. TKB'nin yetkili olduğu veteriner hekimlik alanları ile ilgili olarak çıkartmış olduğu yönetmelikler ile veteriner hekimlik hizmetlerinin nerelerde, hangi adlar altında yapılabileceği Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği ve Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği'nde net ve açık olarak tanımlanmış, veteriner hekimlik sağlık hizmetlerinin verileceği yerlerin içinde hiçbir şekilde mobil kısırlaştırma ünitesi ve benzeri bir tanım yapılmamıştır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 12.05.2006 tarih ve 26166 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği 'mobil kısırlaştırma üniteleri' ve benzeri tanımlamalar yaparak esasen TKB'ce düzenlenmesi teknik açıdan daha yerinde olabilecek bir düzenlemeyi kendisi yapmıştır.

Diğer yönden bu düzenleme TKB'nin 6343 sayılı kanuna dayanarak çıkardığı ve yürürlükte olan Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nin yasaklar başlığı altında incelenen “k” fıkrasına ve Anayasa'nın genel sağlığın korunması ile kuralları ile de çalışmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkisiz bulunduğu bir alanda yasaya aykırı olarak tasarrufta bulunması düşünülemez. Buna karşın Çevre ve Orman Bakanlığı, hem yasaya aykırı olarak, hem de daha önce çıkarılmış olan yönetmelik kurallarına çelişir şekilde bir yönetmelik çıkarmıştır.

Kısırlaştırma uygulamaları belli bir klinik disiplin içerisinde yapılması gereken uygulamalar olduğundan, mevcut mevzuata ve işin tabiatına aykırılık teşkil etmekte ve hâli hazırdaki şekliyle kurumlar arası yetki karmaşalarını ortaya çıkarmakta; aynı zamanda 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun amacına ters düşmektedir.

Bu durum ise 09.03.1954 tarihli ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, TVHB ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun, 08.05.1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 09.08.1991 tarihli ve 20955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan TKB'nin Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 28.02.2001 tarihli ve 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu ile 25.09.1981 tarihli ve bu yönetmeliğin dayandığı 01.07.2004 tarihli 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'na, Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'ne ve Anayasa'nın temel kurallarına aykırılık oluşturmaktadır.

'Mobil kısırlaştırma ünitesi' ifadesi veteriner hekimlik mesleğinin icra kurallarına aykırı bir tanımlamadır. Zira hayvan ve insan sağlığını korumakla görevli olan veteriner hekimlik mesleği gereği kısırlaştırılan bir hayvanın kısırlaştırıldıktan sonra mutlaka operasyon sonrası ortalama

7-15 gün arasında bakılması gereklidir. Aksi durum hayvanın acı çekmesi ve ölümü ile sonuçlanacak bir sürecin başlatılmasından başka bir anlam ifade etmeyecektir. Bu da 5199 sayılı kanunun amacına aykırıdır.

Yönetmelik Madde 24 ün (dd) fıkrası, yönünden ele alındığında:

1- Geçici bakımevlerinde aranacak şartlar, başlığı altındaki 24. maddenin dd) fıkrası; Geçici bakımevlerinde özel kişi, kurum ve kuruluşlara ait hayvanlara tedavi hizmetlerinin gelirinin geçici bakımevinde kullanılması kaydıyla ve makbuz karşılığında verilmesi, demektir.

2- 12.05.2006 tarih ve 26166 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan “Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği”nin, Tanımlar başlığı altındaki geçici bakımevi tanımı; “Hayvanların sahiplendirilinceye veya alındığı ortama geri bırakılıncaya kadar rehabilite edildiği ve bu süre içerisinde geçici olarak kaldığı tesis” şeklindedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere geçici bakımevleri sahihsiz hayvanların rehabilite edilmesi amacıyla kurulan merkezlerdir. Buralarda özel kişi, kurum ve kuruluşlara tedavi hizmetinin verilmesi durumunda, bakımevlerine hasta hayvanların giriş çıkışı artacak, bu durum her ne kadar önlenmeye çalışılsa bile hastalıkların bakımevine girmesine ve bakımevinde bulunması muhtemel hastalıkların da özel kişi ve kurumların elinde bulunan hayvanlara da bulaşmasına, sonuç olarak genel sağlığının bozulmasına da sebep olarak Anayasa da aykırılık teşkil eden bir durum oluşacaktır.

Ayrıca bu durum devlet izni ve yardımı ile kurulacak geçici bakımevlerinde özel kişi ve kurumların kendi iş ya da zevkleri için baktıkları hayvanlarına devlet bütçesinden hizmet verme durumunu yaratacaktır. Bu durum ise kayıt dışı ekonomik faaliyette bulunma sonucuna ve devletin vergi kaybına sebep olacaktır.

3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu’nun 17. maddesinde görüleceği üzere teşhis, tedavi ve biyolojik madde uygulamaları kamu veteriner hekimleri ve serbest veteriner hekimlerle sınırlı tutulmuştur.

Dolayısıyla yönetmelikte yer alan Gelir Vergisi Kanunu’ndan kök alan serbest veteriner hekim tanımı gereğince de geçici bakımevlerinde kamu veteriner hekimleri ya da serbest veteriner hekimler dışında teşhis; özel kişi, kurum ve kuruluşlara ait hayvanlara tedavi ve biyolojik madde uygulama hizmetleri verilemeyeceği ve makbuz karşılığı da olsa ücret alınamayacağı ortadadır.

Ayrıca TKB’nin görev ve yetkilerini belirleyen 441 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 2. maddesinde “hayvanların sağlığı ile ilgili teşhis, tedavi, koruma, tedbir şartlarını tespit etmek, tedavilerini yapmak, gerekli tesisleri kurmak, kurulmalarına izin vermek, sınırlayıcı ve yasaklayıcı tedbirleri almak, denetlemelerde bulunmak” hükmü ile hayvan barınakları ve tesislerini kontrol etmek, veteriner hizmetlerini denetlemek, serbest veteriner hekimlerin hayvan hastanelerinin çalışmalarını kontrol etmek hükmü bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere TKB’nin bu alandaki yetkileri ve görevleri kesin olarak tanımlanmıştır. Tarım ve Köyışleri Bakanlığı’nın yetkili olduğu veteriner hekimlik alanları ile ilgili olarak çıkartmış olduğu yönetmelikler ile özel kişi, kurum ve kuruluşlara ait hayvanlara veteriner hekimlik tedavi hizmetleri Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği ve Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği’nde net ve açık olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple geliri geçici bakımevinde kullanılması kaydıyla da olsa geçici bakımevlerinde özel kişi, kurum ve kuruluşlara ait hayvanlara tedavi hizmetleri verilemez.

Geliri geçici bakımevinde kullanılması kaydıyla özel kişi, kurum ve kuruluşlara ait hayvanlara makbuz karşılığı tedavi hizmetleri verilmesi hali, Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği’nde bu hükmün yer alması ve ayrıca 5199 sayılı yasaya atıf yapılarak yasadaki hükümlerin uygulama alanının genişletilmesi ancak yetki ve usulde paralellik gereği gene yasa ile düzenlenecek bir tasarruf olup, Çevre ve Orman Bakanlığı’nın yetkisi olmadığı halde düzenleyici bir işlemin içine bu kuralı getirmesi Anayasa’ya ve dayanak yasa hükümlerine aykırıdır.

Çözüm: 12.05.2006 tarih ve 26166 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan “Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği”nin, Tanımlar başlığı altında Madde 4’ ün bb) Mobil

kısırlaştırma ünitesi, İl Müdürlüğü'nün Görev Sorumlulukları başlıklı 5. maddenin (i) fıkrasından "mobil kısırlaştırma ünitelerini" deyiminin, geçici bakımevlerinde aranacak şartlar başlığı altındaki 24. maddenin dd) fıkrası, mobil kısırlaştırma üniteleri başlığı altında incelenen madde 25 yürürlükten kaldırılmalıdır.

38. Serbest Veteriner Hekimlerin Yüksek Vergi Oranları Altında Ezilmesi

Her ne kadar 2005 yılı itibariyle sağlık sektöründe KDV oranları %18'lerden %8'lere çekilse de bu oran hala yüksektir. Sağlık sektöründe zaten sağlığını kaybetmiş canlılara hizmet verildiği için ortada bir katma değer oluşmamakta; bilakis can, sağlık ve malda kayıplar şekillenmektedir. Kanaatimizce %8 olan bu oranın da düşürülmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca ülkemizde Gelir Vergisi oranları da birçok Avrupa Birliği ülkesinden daha yüksektir. Bu da bilhassa sağlık hizmetleri veren ve kamu yararının çok yüksek olduğu mesleğimizdeki gelişimin önünde engel oluşturmaktadır.

Çözüm: Bu konuyla ilgili olarak TVHB Merkez Konseyi diğer sağlık meslek birlikleri ile ortak çalışma yürüterek Bakanlar Kurulu'na görüş ve taleplerini bildirmelidir.

39. Maliye Bakanlığı'nın POS Tebliğinden Sonra Zorunlu Hale Gelen, Veteriner Muayenelerinde POS Cihazı Kullanımına Bağlı Olarak, Bankaların Keyfi Uygulamalar Yapıp, Bu POS Makinesi ile Yapılan İşlemlerde Yüksek Komisyon Almaları

05.01.2008 tarih ve 26747 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan 379 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nin 2 numaralı kısmında, serbest meslek faaliyetinde bulunan hekimler (veteriner hekimler dahil) tarafından kullanılacak kredi kartı okuyucularının kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Bu kural her ne kadar vergi sisteminin kayıtlı hale gelmesi amacıyla konulmuş gibi görünse de, esasen binlerce serbest veteriner hekimin zorunlu olarak bankalarla (bankaların şart koştuğu şekilde) sözleşme imzalanması sonucunu doğurmuştur. Bu konunun öncelikle yasa veya yasa gücünde bir metin ile düzenlenmesi ve her halükarda sadece bankaların değil, aynı zamanda serbest veteriner hekimlerin de hukukunun korunması gerekirdi.

Serbest veteriner hekimler, bir anda bu tebliğde öngörülen POS cihazlarını almaya, hiç kullanmasalar bile sözleşme gereği ilgili bankalara komisyon ödemeye mahkûm edilmişler; bankaların zorladığı şartlarda sözleşmeler yaparak, bankaların takdir ettiği süre ve cezai şartlara uymak zorunda bırakılmışlardır. Ayrıca bu sözleşmeleri feshetme imkânları da ortadan kaldırılmıştır. Bankalar bu yaratılan ortamda komisyon ücretlerini aldıkları gibi, bunun dışında veteriner hekimlerin kazancından POS ücreti, düşük ciro ücreti, bildirim ücreti, hesap ücreti, hesap işleme ücreti adı altında kesintiler yapmakta ve bunlara ilişkin ücretleri giderek arttırmaktadır.

Çözüm: Maliye Bakanlığı nezdinde girişimde bulunarak POS cihazı tebliği sonrasında bankaların keyfi uygulamaları hakkında bilgi verilmeli, konunun Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenerek serbest veteriner hekim kazancı bankaların insafına bırakılmamalıdır.

TVHB, komisyonsuz ve kesintisiz POS cihazı kullanılmasını sağlayacak bankalarla görüşmeler yapmalı, komisyon ve kesinti almayacağını taahhüt eden bankalar TVHB Odalarınca serbest veteriner hekimlere duyurulmalıdır.

40. Serbest Veteriner Hekimlerin Meslek İcrasında Karşılaştıkları Şiddet

Serbest veteriner hekimler mesleklerini icra ederken hayati tehdiye varan şiddet olaylarıyla karşılaşabilmektedir. Bu durumlara, hasta sahipleriyle iletişimde yaşanan sorunlar ön ayak olabildiği gibi, teknik bir konu olan hekimlik hizmetlerinin alıcıları tarafından değerlendirilememesinden ve zaman zamanda kişilik bozukluklarından da kaynaklanmaktadır.

Çözüm: Şiddete maruz kalan veteriner hekimlere, hekimlik dayanışması içerisinde başta hukuki olmak üzere, TVHB Odalarınca ve diğer meslek örgütlerince her tür destek verilmelidir. Meslek içi eğitimler yoluyla Veteriner hekimler hasta sahipleriyle iletişim ve karşılaşabilecekleri şiddet konusunda bilgilendirilmelidir.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI
VETERİNER SAĞLIK ÜRÜNLERİ KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr. Sezai KAYA	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Prof.Dr. Müjgan İZGÜR	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Ramazan GÜRBÜZ	Konya Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Prof.Dr. Mehmet AKAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Abdurrahman AKSOY	Ondokuz Mayıs Üniv. Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Emine BAYDAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Zeliha EKİCİ	Konya Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Prof.Dr. Ayhan FİLAZİ	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Adnan ÖZTÜRK	Vet.Kont.Araş.Enst. Konya
Üye	Dr. Halil İbrahim SÖZMEN	İl Tarım Müdürlüğü. Konya
Üye	Prof.Dr. Mehmet ŞAHAL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Rıza TEMİZCİ	Konya Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Prof.Dr. Bünyamin TRAŞ	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Ender YARSAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Prof.Dr. Aşkın YAŞAR	Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Mustafa YIKILMAZ	KKGM Veteriner İlaçları Şube Müdürü
Üye	Dr. Semra YILMAZ	KKGM Laboratuvar Hizmetleri Şube Md.
Üye	Begüm YURDAKÖK	Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Prof.Dr. Sezai KAYA	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Başkan Yard.	Prof.Dr. Müjgan İZGÜR	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Dr. Fatih DOĞAN	ALKE İlaç
Üye	Dr. Gülhan AYNAGÖZ	Şap Enstitüsü Müdürü
Üye	Yunus Emre BARAN	Naturix
Üye	Mevlüt ÇELİK	Çelik-Çesa
Üye	Prof.Dr. Ayhan FİLAZİ	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Leyla GÜLER	Konya Veteriner Kontrol Araştırma Ens.
Üye	Ramazan GÜRBÜZ	Konya Veteriner Hekimleri Odası
Üye	Sinan KESKİN	Alke İlaç
Üye	Mestan ÖZYER	EgeVet
Üye	Mehmet SARIÖZ	Malatya Bölge Veteriner Hekimler Odası
Üye	Prof.Dr. Mehmet ŞAHAL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Murat TOPÇUOĞLU	Mersin Veteriner Hekimler Odası
Üye	Prof.Dr. Ender YARSAN	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Sebahattin YAZICI	Trabzon Veteriner Hekimler Odası Başkanı
Üye	Doç.Dr. Murat YILDIRIM	Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Begüm YURDAKÖK	Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği

İçindekiler

1. Veteriner İlaçları, İlaçlı Yemler, Yem Katkıları, Homeopatik Maddeler, Organik Hayvancılık Ürünleri	279
1.1. Veteriner İlaçları	279
1.1.1. Giriş	279
1.1.2. Mevcut Durum, Sorunlar ve Değerlendirme	281
1.1.2.1. Mevzuat	281
1.1.2.2. İlaç Firması/Üretim/Ruhsatlandırma	288
1.1.2.3. Toptan/Perakende Dağıtım/Satış	290
1.1.2.4. Kontrol/Denetim	293
1.1.2.5. Güvenli Kullanım/Kayıt Tutma/İzleme/Geri Bildirim	293
1.2. İlaçlı Yemler	293
1.3. Yem Katkıları ve Premiksler	294
1.4. Homeopatik Maddeler	294
1.5. Organik Hayvancılık Ürünleri	294
1.6. İlaç Fiyatları	295
1.7. Sonuç ve Öneriler	296
1.7.1. Mevzuat	296
1.7.2. İlaç Firması/Üretim/Ruhsatlandırma	296
1.7.2.1. İlaç Firması	296
1.7.2.2. Üretim	297
1.7.2.3. Ruhsatlandırma	297
1.7.3. İlaçların Toptan/Perakende Dağıtım/Satışı	298
1.7.3.1. Toptan Dağıtım	298
1.7.3.2. Perakende Satış	299
1.7.4. Kontrol/Denetim	300
1.7.5. Güvenli Kullanım/Kayıt Tutma/İzleme/Geri Bildirim	300
1.7.6. İlaç Fiyatları	301
1.7.7. İdari Yapının Güçlendirilmesi/Yeniden Yapılanma	301
1.7.8. Diğer Öneriler	302
1.7.8.1. Veteriner İlaçları Rehberi	302
1.7.8.2. Etkinlik Kontrolü	302
1.7.8.3. Biyoeşdeğerlik Çalışması	302
1.7.8.4. Farmakovijilans/Zehir Danışma	302
1.7.8.5. Diğer Bazı Öneriler	303
2. Aşılar ve Biyolojik Maddeler	303
2.1. Aşılar	304
2.1.1. Giriş	304
2.1.2. Mevcut Durum ve Değerlendirme	304
2.1.2.1. Mevzuat	305
2.1.2.2. Aşı Üretimi	306
2.1.2.3. Aşı İthalatı	306
2.1.3. Sonuç ve Öneriler	307
2.2. Biyolojik Maddeler	308
2.2.1. Giriş	308
2.2.2. Mevcut Durum ve Değerlendirme	308
2.2.3. Sonuç ve Öneriler	308
3. Son Söz	308

Veteriner sağlık ürünleri (veteriner tıbbi ürünler), veteriner ilaçları, ilaçlı ön-karışımlar, premiksler ve yem katkı maddeleri (büyütme faktörleri de dahil), aşılar ve diğer biyolojik maddeleri kapsar. Bu ürünler, hayvan hastalıklarının sağaltımı, koruyucu hekimlik, verimin artırılması gibi yönlerden hayati önem taşırlar. Ev ve süs hayvanları ile hayvan refahı açısından da önemlidirler.

Son 50-60 yıllık süreçte, hayvancılık sektöründe, ilaç, aşı ve büyüme faktörlerinin kullanılması, teşvik ve ıslah çalışmaları ile hayvansal üretim (özellikle beyaz et, yumurta, süt ve süt ürünleri, kültür balıkçılığı) önemli şekilde artmıştır. Bazı ürünlerde (beyaz et, yumurta, balık gibi), dış satım yapabilecek kalite ve miktarda üretim yapılabilir hale gelinmiştir. Türkiye dünyada bal dış satımında önemli bir konumdadır. Aynı şekilde süt ve süt ürünleri açısından da dış satım önem arz etmektedir. Yalnız, ülkeler, hayvansal ürün alırken Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'e dış satım yapan ülkeler listesinde olup olmadığını sorgulamaktadır; AB listesine giriş için de, ülkede Kalıntı İzleme Planının yapılması ve kontrol sonuçlarının uygunluğu gerekmektedir. Hatta, AB Gıda ve Veteriner Ofisi (FVO) uzmanlarınca ilgili ülkelerde incelemeler yapılmaktadır. Türkiye'de 1999'den itibaren kademeli olarak beyaz et, balık, süt ve balda Kalıntı İzleme Planı uygulamaya konulmuştur; plan, ciddi bir şekilde yürütülmektedir. Kalıntı İzleme Planına, yakın zamanda kırmızı et ve yumurtanın da dahil edilmesi beklenmektedir. Zira, gün geçtikçe daha çok bilinçlenen tüketiciler gıda maddelerinin geriye doğru izlenebilir olmasını, özellikle katkı ve kalıntı içermemesini arzu etmektedirler.

Hayvancılık sektöründeki tüm bu olumlu gelişmelere karşılık, veteriner sağlık ürünlerinin üretim-dağıtım-satış zincirinde, mevzuat eksikliğinden kaynaklanan yetki kullanımında karmaşa ve buna bağlı olarak da suistimaller görülmektedir. Mevcut mevzuata göre veteriner ilaçlarının imalat-dağıtım-satışı zincirinde yetki kullanımı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) ve Sağlık Bakanlığı (SB) arasında paylaşılmıştır. Ruhsat ve imalat için TKB, toptan dağıtım için SB (eczacı depoları), perakende satış için TKB (veteriner hekim muayenehane ve poliklinikleri, hayvan hastaneleri) ve SB (eczaneler) yetkilidir. Aşı ve biyolojik maddeler TKB'nın izni ile Bakanlığa bağlı enstitüler ve özel firmalarca üretilmekte ve/veya dış alım yapılmaktadır. Premiksler ve yem katkı maddeleri TKB'nın izni ile özel firmalarca üretilmekte ve/veya dış alım yapılmaktadır.

Mevzuata göre bu şekilde yürütülen çalışmalar, iki bakanlık arasında eşgüdümün olmaması; SB'nın veteriner sağlık ürünlerini görmezden gelen politikası; TKB'nın mevcut yetkisini kullanacak, sektörü doğru yönlendirebilecek amaca yönelik eğitim almış yeterli sayıda personelinin bulunmaması AB uyum sürecini olumsuz etkileyebilecek potansiyele sahip görülmektedir.

Veteriner ilaçları ve büyüme faktörleri, dikkatle ve belli öngörülere göre kullanılmadıklarında, kalıntıları aracılığıyla tüketiciler, mikrobiyal dirençlilik sebebiyle de hayvan ve halk sağlığı bakımından önemli tehlikeler oluştururlar. Özellikle kalıntıların önlenmesi ve kontrolü amacıyla, Türkiye de dahil, çeşitli ülkelerde ulusal ve uluslararası kurumlar/kuruluşlar, genellikle birbirleri ile uyumlu, çeşitli düzenlemeler yapmışlar ve uygulamaya koymuşlardır. Türkiye'de 1999'dan beri Ulusal Kalıntı İzleme Planı uygulanmaktadır; plan, AB ve Kodeks Alimentarius uygulamalarına göre hazırlanmış ve yürütülmektedir.

1. Veteriner İlaçları, Ön-Karışımlar, Homeopatik Maddeler, Organik Hayvancılık Ürünleri

1.1. Veteriner İlaçları

1.1.1. Giriş

Hayvancılığın son 50-60 yıllık süreçte bilimsel ve endüstriyel bir özellik kazanmasıyla, veteriner hekimliği ilaçları, hayvanlarda hastalıkların sağaltımı ve önlenmesi yanında, hayvansal üretimin artırılması ve sürdürülmesi için de vazgeçilmez olmuşlardır. Aynı şekilde, günümüzde giderek önem kazanan ev ve süs hayvanlarının bakım ve beslenmesinde sahiplerinin talebi sürekli artış göstermektedir. Veteriner hekimliği ilaçları ve sağlık ürünleri, işletme şekli ve hayvan türüne göre %3-8 arasında girdi maliyetine yol açarlar; ama, böyle bir uygulamanın üretime/ekonomiye katkısı daha yüksek olmaktadır.

Hayvan kaynaklı gıdalarda ilaç kalıntıları hususunda son yıllarda hem bireysel hem de toplumsal duyarlılık artmıştır; tüketici ilaç kullanılmış hayvandan elde edilen gıda tüketmek istememektedir. Kalıntılar, dış satım bakımından da son derece önemlidir.

Türkiye’de, 22.10.2009 tarihi itibarı ile, veteriner ilaçlarının üretim (fason üretici de dahil), dış alım, dağıtım gibi işlemlerle uğraşan firma sayısı 194’dür; bunların 132’nin ismi TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGM) web-sayfasında geçmektedir. KKGM web-sayfasındaki verilere göre son yıllarda oransal olarak üretici firma sayısında (38 firma) gerileme olurken, fason üretim yaptıran (62 firma) ve dış alımcı firma sayısı (73 firma) ciddi olarak artmıştır (Tablo 1.1.1.1). Bunda, gelişen piyasalarda, pazar koşullarının firmalar üzerinde bu tip etkilere yol açması normal görülse de, ilaç konusunda gerçek sanayinin önünün açılması, teşvik edilmesi, geliştirilmesi gerekirken, üretici firma sayısındaki gerileme çok dikkat çekicidir.

Tablo 1.1.1.1. Türkiye’de ilaç firması ve ruhsatlı ilaç sayısı.

	Ruhsat Sahibi Firmalar/ Ruhsatlı İlaç Sayısı				Faal Firmalar/Üretim Sayısı			
	Üretim	Fason	İthal	Toplam	Üretim	Fason	İthal	Toplam
Firma	38	62	73	132	28	35	55	86
İlaç	883	641	693	2217	592	312	523	1427
1990 öncesi: 335 ithal, 559 yerli, toplam 894 ruhsat (8. Beş Yıllık Kalkınma Planı)								
1990-1994: 63 ithal, 119 yerli, toplam 182 ruhsat (8. Beş Yıllık Kalkınma Planı)								
1995-1999: 167 ithal, 172 yerli, toplam 339 ruhsat (8. Beş Yıllık Kalkınma Planı)								
2000-2004: 232 ithal, 408 yerli, toplam 640 ruhsat (Bakanlık kayıtları)								
2005-2009: 399 ithal, 770 yerli, toplam 1169 ruhsat (Bakanlık kayıtları)								
Genel Toplam: 3224 ruhsat								
İptal edilen: Yaklaşık 900 ruhsat								
Son yıllarda ithal ilaç sayısı oransal olarak artmakta								

TKB’dan ruhsat almış veteriner ilaç sayısı 2387’dir; bunların 784’ü dış alım ruhsatlıdır (Tablo’daki rakamlarla uyum göstermemesi bazılarının TKB web-sayfasına konulmaması ile ilgili diye düşünülmektedir). Çeşitli sebeplerle 900 dolayında ilacın ruhsatı iptal edilmiştir. Ayrıca, 22 Homeopatik ve 9 kültür balıkçılığı müstahzarı (ilaçlı ön-karışım olarak) vardır. Organik hayvancılık için ruhsatlandırılmış ilaç yoktur. Veteriner ilaçlarının 9’u ön-karışım (kanatlı, tavşan, koyun, kuzu, buzağı için) ruhsatlıdır. Ruhsatlı müstahzarların 1/3’ü kullanımda bulunmaktadır. İlaç firması sayısı ve ilgi alanındaki değişiklik, aynen ruhsatlı ilaç sayısında da görülmüştür; son yıllarda, fason üretim ve ithal ilaç sayısı ve oranı yerli üretime göre önemli ölçüde artmıştır (Tablo 1.1.1.1).

Türkiye’de veteriner ilaç sanayi genellikle formülasyon hazırlama esasına dayanmaktadır. Girdileri (etkin madde, yardımcı madde, taşıt madde gibi) bakımından hemen tümüyle dışa bağımlıdır; ülkemizde sadece birkaçı (vitamin K, amitraz gibi) üretilmektedir.

İlaç firmalarının çoğunun imalat tesisi yoktur; bunlar ya yurt içinde fason imalat yaptırmakta veya yurt dışındaki firmaların Türkiye’deki mümessili gibi faaliyet yapmaktadırlar.

Özellikle büyük ve küçükbaş ile kanatlı hayvanlarda olmak üzere, ülkenin her yerinde ihtiyaç duyulan veteriner ilaçlarını piyasada bulmak mümkündür (Tablo 1.1.2.2.1); bunda, ilaç bulundurma ve satma yetkisi olan veteriner klinikleri önemli rol oynamaktadır.

Mevcut haliyle veteriner hekimliği ilaçlarıyla ilgili birçok sorun vardır; bazıları aşağıdaki gibidir.

1.İmalat, dağıtım, satış, tanıtım, kalite kontrolü, güvenli kullanım, izleme, cezalar gibi hususları bir bütün halinde kapsayan mevzuat yoktur.

2.Veteriner ilaç müstahzarlarının dağıtım ve satış kanallarında ciddi kargaşa ve suistimal vardır.

3.Aynı etkin maddeyi ya da maddeleri içeren ve çeşitli firmalar tarafından imal veya ithal edilen aynı veya benzeri müstahzarların perakende satış fiyatları arasında önemli farklar vardır.

4.Aynı etkin maddeyi/maddeleri içeren formülasyonların ruhsatlandırma (imalat, dış alım) aşamasında biyoeşdeğerlilik çalışma bilgeleri istenilmemektedir; bu çalışmalar klinik olarak kullanımda olanlarda da yapılmamaktadır.

5.Piyasada ruhsatsız, kaçak, yasak, sahte ve taklit ilaçlar vardır.

6.Yetkisi olmadığı halde birçok yerde (pazar yerleri, kooperatifler, zirai ilaç satış yerleri gibi) veteriner ilaç satışı yapılmaktadır.

7.Aldığı yetkilerle, hukuki de olsa, bazı uygunsuz yerlerde (yetiştirici birlikleri, ziraat odaları gibi) satış ve kullanım da söz konusudur.

8.Firmalar tarafından yapılan bilgilendirme ve ilaç tanıtımı toplantıları hususunda ciddi suistimal vardır.

9.Zorlamalı satışlar (promosyon) ve spot piyasa vardır.

10.Veteriner ilaçları ruhsatlandırıldıktan sonra, toptan ve perakende dağıtım/satış yerleri yeterince denetlenmemektedir.

11.İlaçların formülasyona uygunluk, kalite kontrolü, etkinlik ve güvenlik analizleri planlı olarak yapılmamaktadır.

12.Özellikle ithal ilaçlar olmak üzere, ilaçlar piyasaya sürülmeden önce sahada etkinlik testleri de yapılmamakta ve belge istenilmemektedir.

13.Böylece, temel hedef olan **hayvan sağlığı, gıda güvenliği, halk sağlığı** alanlarında önemli sorunlar/tehditler/tehlikeler söz konusudur.

Veteriner hekimliği ilaçlarından beklenen yararın sağlanabilmesi üretilmeleri, dağıtılmaları ve kullanılmalarının kontrollü bir şekilde olmasıyla mümkündür; ama, bunlar, bugün garanti edilememektedir.

Veteriner ilaçları ile ilgili bir tartışma söz konusu olduğunda bu konu genellikle 5-6 ana başlıkta incelenir/değerlendirilir; bunlar, **mevzuat, firma/ruhsatlandırma/imalat, toptan/perakende dağıtım/satış, kontrol/denetim, güvenli kullanım/kayıt tutma/izleme/geri bildirim** diye sıralanabilir.

1.1.2. Mevcut Durum, Sorunlar ve Değerlendirme

1.1.2.1. Mevzuat

Veteriner ilaçları alanında tüm faaliyetleri bir bütün halinde (imalat, dağıtım, satış, tanıtım, kalite/etkinlik kontrolü, güvenli kullanım, geri çekme/toplama, cezalar gibi) kapsayan mevzuatı yoktur; bazıları SB ile ilgilidir. Mevcut olanların da ne ölçüde uygulandığı/izlendiği hususunda yeterli bilgi (özellikle gıda değeri olan hayvanlarda kullanıldığında olmak üzere, kayıt/izleme/bildirim/geri bildirim) yoktur veya yeterli değildir.

Veteriner ilaçlarında hem TKB hem de SB mevzuatına göre işlemler/uygulamalar yapılmaktadır. TKB'nın ilaçlarla ilgili 2 temel mevzuatı (441 sayılı KHK, 3940 sayılı kanun) vardır. 441 sayılı KHK'ye göre (Madde 2/o, 10/b, 12/d) ilaçların ruhsatlandırılması ve diğer işlemlerle (ilaçların norm ve özelliklerini belirlemek, imal, hazırlama, ithal, satış, taşıma, muhafaza şartlarını belirlemek, kontrol etmek, kısmen veya tamamen yasaklamak vb) ilgili tüm görev, yetki ve

sorumluluklar TKB'na; 3940 sayılı kanuna göre (Madde 1) bazı görev, yetki ve sorumluluklar TKB'na, bazıları da TKB ve SB'na birlikte verilmiştir. 3940 sayılı kanunun Madde 1/2. fıkrasında "bu müstahzarların fenni tahlil ve tetkikleri ile devai kıymetinin SB tarafından tespitinden sonra kanuni müsaadesi TKB'na aittir"; 1/3. fıkrasında "3203 sayılı kanunla yapılacak kontrol şekli TKB ve SB tarafından birlikte düzenlenir ve tespit edilir" denilmektedir. 3285 sayılı HSZK'nda (Madde 21) benzeri görevler ve düzenlemeler için TKB yetkili kılınmıştır.

Veteriner ilaçlarının toptan dağıtımında SB (984 sayılı kanun), perakende dağıtım ve satışında TKB (4631 sayılı kanun) ve SB (6197) yetkilidir. İlgili yerlerin denetim/kontrolünde de iki başlılık vardır; ecza depoları (984 sayılı kanun) ve eczanelerde (6197 sayılı kanun) SB, veteriner hekim muayenehaneleri ve poliklinikleri ile hayvan hastanelerinde (3285 ve 4631 sayılı kanunlar) TKB yetkilidir. TKB ve SB arasında yetki dağılımı, yetkinin birlikte kullanılamaması ve mevzuat eksikliği uygulamada ciddi sıkıntılara yol açmaktadır.

Veteriner ilaçlarında, özellikle AB ile uyum çalışmaları kapsamında Türkiye'de birçok düzenleme yapılmıştır; ama, hem mevzuat hem de mevcut mevzuatın içeriği yönünden önemli eksiklikleri bulunmaktadır. Türk ve AB ilaç mevzuatının karşılaştırılması Tablo 1.1.2.1.1'de verilmiştir. Aynı şekilde, konuyla doğrudan ve dolaylı olarak ilgili ulusal mevzuatın bazılarının isimleri (kanun, KHK, BKK, yönetmelik, tebliğ, genelge, talimat gibi) de aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.1.2.1.1. AB ve Türkiye ilaç mevzuatının karşılaştırılması.

AB	Türkiye
Ruhsat	
2001/82/EC, 2004/28/EC, 2009/9/EC. Veteriner ilaçları ile ilgili Direktifler (Veteriner sağlık ürünleri ile ilgili her şeyi kapsayan mevzuat)	Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği (RG: 23.10.2002/24915) Prospektüs Düzenleme Talimatı (2003/22)
98/8. Biyosidal ürünlerle ilgili Konsey Direktifi	Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği (RG: 23.10.2002/24915)
96/22. Hormonal etkili, antitiroid etkili ve β -agonistlerin yasaklanması ile ilgili Konsey Direktifi	2003/18. Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasaklanan ve Belli Başlı Şartlara Bağlanan Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkında Tebliğ (RG: 19.6.2003/25143) 2002/68. Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasak Olan Maddeler Hakkında Tebliğ (RG: 19.12.2002/24968) 2007/18. Ruhsatsız İlaç Kullanımı ve Yasaklanmış Maddeler Genelgesi (23.02.2007 tarihli)
99/879/EC. Sığır somatotropinin yasaklanması ile ilgili Konsey Kararı	2003/21. Sığır Somatotropin Hormonunun Yasaklanması Hakkında Tebliğ (RG: 26.7.2003/25180)
90/167/EEC. İlaçlı yemler ile ilgili Direktif 70/524/EEC. Yem katkı maddeleri ile ilgili Direktif	2005/12. İlaçlı Yem Tebliği (RG: 24.03.2005/25765) 2002/66. Yem Katkıları ve Premikslerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Satışı ve Kullanımı Hakkındaki Tebliğ (RG: 18.12.2002/24967); Değişiklikler: Tebliğ No: 2005/1 (RG: 12.01.2005/25689); Tebliğ No: 2007/9 (RG: 03.05.2007/26511)
92/74/EEC. Homeopatik maddeler 2001/82/EC 2004/28/EC	Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği (RG: 23.10.2005/24915) 2007/17. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (RG: 09.03.2007/26457)
2821/98/EC. 70/525/EEC. Bazı antibiyotiklerin yasaklanması ile ilgili Direktif	1999/25. Bazı Büyütme Faktörlerinin Yem Katkı Maddesi Olarak Kullanılmasının Yasaklanması (9.7.1999/014428)
93/041/EEC. Biyoteknoloji ürünleri ile ilgili Direktif	Yok

Veteriner Sağlık Ürünleri Komisyonu Sonuç Raporu

84/539. Veteriner tıbbi elektronik cihazlarla ilgili Direktif	Yok
78/25. Renklendiricilerle ilgili Direktif	Beşeri ve Veteriner Tıbbi Ürünlerde Kullanılan Renklendiricilerle İlgili Tebliği (RG: 18.01.2005/25704)
1084/2003/EEC ve 1085/2003/EEC. Ulusal ve merkezi ticaretin ruhsatlandırılması Tüzüğü	Yok
EMA/CVMP/016/00. Veteriner ilaçlarında biyoeşdeğerlik	Yok
2006/130/EC. Gıda değeri olan hayvanlarda kullanılan bazı ilaçların reçete dışı bırakılması ile ilgili Direktif	Yok
2004/217/EEC. Karma yemlere katılması yasak maddeler ile ilgili Direktif	2005/24. Karma Yemlere Katılması ve Hayvanlara Yedirilmesi Yasak Olan Maddeler Hakkında Tebliğ (RG: 16.6.2005/25847)
İmalat	
91/412/EEC. İyi İmalat Uygulamaları ile ilgili Konsey Direktifi (2 sayfa direktif + 325 sayfa klavuz)	Yok
Dağıtım/Satış (Toptan/Perakende)	
2001/82. Veteriner ilaçları ile ilgili Direktif	4631. Hayvan Islah Kanunu (RG: 10.3.2001/24338) 2002/5. Veteriner İlaç Satışı Genelgesi (25.1.2002/2229)
Kontrol/İzleme	
2309/93/EEC. İlaçların ruhsatlandırılması ve izlenmesi/kontrolü ile Avrupa İlaç Değerlendirme Ajansı (EMA) kuruluşu hakkında Konsey Tüzüğü	1262 sayılı Kanun, 3285 sayılı Kanun, 4631 sayılı Kanun, 984 sayılı Kanun, 6197 sayılı Kanun Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Yönetmeliği (RG: 23.10.2002/24915) 2005/74. Gıda Olarak Değerlendirilen Hayvanların Bulundurulduğu Hayvancılık İşletmelerinde İlaç Kullanım Kontrolleri Genelgesi (09.12.2005 tarih ve 15597/027676 sayılı yazı) 2007/18. Ruhsatsız İlaç Kullanımı ve Yasaklanmış Maddeler Genelgesi (23.02.2007 tarih ve 2144 sayılı yazı) 2000/15. Muayenehane ve Kliniklerin Kontrol Edilmesi Genelgesi
Farmakovijilans (2001/82/EC, 2004/28/EC Direktifler)	Yok
Laboratuvar	
88/320/EEC. İyi Laboratuvar Uygulamaları ile ilgili Konsey Direktifi	İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarlarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik (RG: 25.06.2002/24794) İyi Laboratuvar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmelik (RG: 25.6.2002/24794)
İdari Yapı	
2309/93/EEC. EMA	Veteriner İlaçları Şb Md.
İlgili Diğer Mevzuat	
86/609. Deney hayvanları ile ilgili Konsey Direktifi	Deneysel ve diğer bilimsel amaçlar için kullanılan deney hayvanlarının korunması, deney hayvanlarının üretim yerleri ile deney yapacak olan laboratuvarların kuruluş, çalışma, denetleme usul ve esaslarına dair yönetmelik (RG: 16.5.2004/25464) Hayvan deneyleri etik kurullarının çalışma usul ve esaslarına dair yönetmelik (RG: 6.7.2006/26220)

Kalıntı İzleme/Kontrol	
2377/90/EEC. Hayvan kaynaklı gıdalarda kalıntı seviyeleri ile ilgili Konsey Tüzüğü	Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği (RG: 16.11.1997/23172)
	Tebliğ No: 2007/17. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (RG: 09.03.2007/26457)
	2003/11. İlaç kalıntıları arınma süreleri talimatı
96/23/EC. Kalıntıların izlenmesi ile ilgili Konsey Direktifi	5179. Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (RG: 05.6.2004/25483)
	Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik (RG: 19.1.2005/25705)
	2006/05. Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan ve Etleri, Bal ve Çiğ Sütte Kalıntı İzleme Genelgesi

Ulusal mevzuat listesi/Kalkınma planları

Kanunlar

- 1.İşpençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu: 15.05.1928 Tarih ve 1262 sayılı; 26.05.1928 tarih ve 898 sayılı RG.
- 2.İşpençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanununa Yeniden Bazı Maddeler İlavesine Dair Kanun: 3940 sayılı. 29.11.1940 tarih ve 4691 sayılı RG.
- 3.İşpençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Aynı Kanuna Bazı Hükümlerin Eklenmesi Hakkında Kanun: Kanun 04.01.1943 tarih ve 4348 sayılıdır.
- 4.Hayvan Islah Kanunu. 4631 sayılı. 10.03.2001 tarih ve 24338 sayılı RG.
- 5.Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu (HSZK). 3285 sayılı. 08.05.1986 kabul tarihli.
- 6.Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. 5179 sayılı. 05.06.2004 tarih ve 25483 sayılı RG.
- 7.Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun. Sağlık Bakanlığı. 18.12.1953 tarih ve 6197 sayılı. 24.12.1953 tarih ve 8591 sayılı RG.
- 8.Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Kanun. Sağlık Bakanlığı. 984 sayılı; 12.03.1927 tarih ve 575 sayılı RG.
- 9.Veteriner Hekimleri Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimler Birliği ve Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun: 09.03.1954 tarih ve 6343 sayılı; 18.03.1954 tarih ve 8661 sayılı RG.
10. Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun: 1918 sayılı Kanun.
11. Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu. 6964 sayılı; 23.05.1957 tarih ve 9614 sayılı RG.

12. Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 5234 sayılı; 21.09.2004 tarih ve 25590 sayılı RG.

13. Organik Tarım Kanunu. 5262 sayılı. 03.12.2004 tarih ve 25659 sayılı RG.

14. Tarım Sigortası Kanunu. 5363 sayılı. 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı RG.

15. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun: 4077 sayılı. 08.02.1995 tarih ve 22221 sayılı RG.

16. Türk Ceza Kanunu. 5237 sayılı. 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı RG.

17. Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun: 5728 sayılı. 08.02.2008 tarih 26781 sayılı RG.

Kanun Hükmünde Kararname (KHK)

1.441 Sayılı Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki KHK: 09.08.1991 tarih ve 20955 sayılı RG.

Bakanlar Kurulu Kararı (BKK)

1.Türkiye'de İmal veya İthal Edilen Veteriner ve Zirai Mücadele İlaçlarının Fiyatlarına Dair 85/9192 sayılı BKK. 13.03.1985 tarih ve 18693 sayılı RG.

Yönetmelikler

1. Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği. 23.10.2002 tarih ve 24915 sayılı RG.

2.Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliğinin Geçici 1 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik. 02.03.2004 tarih ve 25390 sayılı RG.

3. Özel Veteriner Laboratuvarları Yönetmeliği. 19.09.1999 tarih ve 23821 sayılı RG.

4.Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği. 18.06.2001 tarih ve 24436 sayılı RG.

5.Özel Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği. 05.11.1985 tarih ve 18919 sayılı RG.

6.Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği (HSZY). Bakanlar Kurulunca 22.02.1989'da kabul edilmiştir.

7.Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği. 16.11.1997 tarih ve 23172 sayılı RG.

8.İslah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. 19.12.2002 tarih ve 24164 sayılı RG.

9.Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik. 19.01.2005 tarih ve 25705 sayılı RG.

10.Türkiye'de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik: 10.06.2005 tarih ve 25841 sayılı RG.

11.Deneyisel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan Laboratuvarların Kuruluş, Çalışma, Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. 16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı RG.

12.İyi Laboratuar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuarlarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik. Çevre Bakanlığı. 25.06.2002 tarih ve 24794 sayılı RG.

13.İyi Laboratuar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmelik. Çevre Bakanlığı. 25.6.2002 tarih 24794 ve sayılı RG

14.Zirai Mücadele İlaçlarının Toptan ve Perakende Satılması ile Depolanması Hakkında Yönetmelik. 08.05.1998 tarih ve 23336 sayılı RG.

15.Eczaneler ve Eczacı Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. Sağlık Bakanlığı. 13.10.1992 tarih ve 21374 sayılı RG.

16.Beşeri Tıbbi Ürünler İmalathaneleri Yönetmeliği. Sağlık Bakanlığı. 23.10.2003 tarih ve 25268 sayılı RG.

17.Beşeri Tıbbi Ürünlerin Tanıtım Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik. Sağlık Bakanlığı. 23.10.2003 tarih ve 25268 sayılı RG.

18.Ecza Depoları ve Eczacı Depolarında Bulundurulacak Ürünler Hakkında Yönetmelik. Sağlık Bakanlığı. 20.10.1999 tarih ve 23852 sayılı RG (Değişiklik: 24.09.2008 tarih 27007 sayılı RG).

19.Farmasötik ve Tıbbi Müstahzarlar, Madde, Malzeme, Tertipler ile Bitkisel Preparatların Geri Çekilmesi ve Toplatılması Hakkında Yönetmelik. Sağlık Bakanlığı. 15.08.1986 tarih ve 19196 sayılı RG.

20.Ulusal Gıda Referans Laboratuar Müdürlüğü Kuruluşu ve Görev Esaslarına Dair Yönetmelik. 14.01.2009 tarih ve 27110 sayılı RG.

Tebliğler

1.Tebliğ No: 2005/12. İlaçlı Yem Tebliği. 24.03.2005 tarih ve 25765 sayılı RG.

2.Tebliğ No: 2002/68. Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasak Olan Maddeler Hakkında Tebliğ. 19.12.2002 tarih ve 24968 sayılı RG.

3.Tebliğ No: 2003/18. Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasaklanan ve Belli Başlı Şartlara Bağlanan Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkında Tebliğ. 19.06.2003 tarih ve 25143 sayılı RG.

4.Tebliğ No: 2002/66. Yem Katkıları ve Premikslerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Satışı ve Kullanımı Hakkındaki Tebliğ. 18.12.2002 tarih ve 24967 sayılı RG.

5.Tebliğ No: 2007/9. Yem Katkıları ve Premikslerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Satışı ve Kullanımı Hakkındaki Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. 12.01.2005 tarih ve 25689 sayılı RG.

6.Tebliğ No: 2007/9. Yem Katkıları ve Premikslerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Satışı ve Kullanımı Hakkındaki Tebliğde (2002/66; 18.12.2002/24967 sayılı RG) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. 03.05.2007 tarih ve 26511 sayılı RG.

7.Tebliğ No: 2005/24. Karma Yemlere Katılması ve Hayvanlara Yedirilmesi Yasak Olan Maddeler Hakkında Tebliğ. 16.06.2005 tarih ve 25847 sayılı RG.

8.Tebliğ No: 2005/3. Yemlerde İstenmeyen Maddeler Hakkında Tebliğ. 05.02.2005 tarih ve 25718 sayılı RG.

9.Tebliğ No: 2002/30. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğ. 28.04.2002 tarih ve 24739 sayılı RG.

10.Tebliğ No: 2004/4. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ. 11.02.2004 tarih ve 25370 sayılı RG.

11.Tebliğ No: 2007/17. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ. 09.03.2007 tarih ve 26457 sayılı RG.

12.Tebliğ No: 2009/23. Türk Gıda Kodeksi Hayvansal Kökenli Gıdalarda Veteriner İlaçları Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ. 16.02.2009 tarih ve 27143 sayılı RG.

13.Tebliğ No: 2005/49. Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği. 17.12.2005 tarih ve 26026 sayılı RG.

14.Tebliğ No: 2003/21. Sığır Somatotropin Hormonunun Yasaklanması Hakkında Tebliğ. 26.07.2003 tarih ve 25180 sayılı RG.

15.Veteriner ve Zirai Mücadele İlaç Fiyatları Hakkında Tebliğ. 15.06.1985 tarih ve 18785 sayılı RG.

16.Beşeri ve Veteriner Tıbbi Ürünlerde Kullanılan Renklendiricilerle İlgili Tebliği. 18.01.2005 tarih ve 25704 sayılı RG.

17.Tebliğ No: 2009/11. İhracı Yasak ve Ön İzne Bağlı Mallara İlişkin Tebliğ. 18.09.2009 tarih ve 27353 sayılı RG.

Genelgeler

1.Genelge No: 2000/15. Muayenehane ve Klinik Hizmetleri. 07.04.2000 tarih ve HHKH-SVH-883 sayılı yazı ile.

2.Genelge No: 2002/5. Veteriner İlaç Satışı. 25.01.2002 tarih ve 2002/2229 sayılı yazı.

3.Genelge No: 2005/74. Gıda Olarak Değerlendirilen Hayvanların Bulundurulduğu Hayvancılık İşletmelerinde İlaç Kullanımı Kontrolleri. 09.12.2005 tarih ve 15597/027676 sayılı yazı.

4.Genelge No: 2006/05. Su Ürünleri, Kanatlı Hayvan ve Etleri, Bal ve Çiğ Sütte Kalıntı İzleme Genelgesi.

5.Genelge No: 2007/18. Ruhsatsız İlaç Kullanımı ve Yasaklanmış Maddeler. 23.02.2007 tarih ve 2144 sayılı yazı.

Talimatlar (Tamimler)

1.Talimat No: 98/6. Veteriner İlaç Satışı. 27.01.1998 tarih ve 1796 sayılı yazı ile.

2.Talimat No: 2000/25. Veteriner İlaçlarının Kontrolü. 22.06.2000 tarih ve 17811 sayılı yazı ile.

3.Tamim No 2002/11.Gıdalarda İlaç Kalıntı Uyarıları Talimatı.

4.Tamim No 2002/51. Veteriner Farmakope Terimleri.

5.Tamim No: 2003/11. İlaç Kalıntıları Arınma Süreleri.

6.Talimat No: 2003/22. Prospektüs Düzenleme.

7.Tamim No: 2007/25. Ruhsatsız Veteriner İlacı Satış Yerleri.

8.Ulusal Kalıntı Kontrol Planı (2009)

9.Tamim No: 36. Kaçak ve İllegal İlaç. 21.10.2009 tarih ve 036396 sayılı yazı.

Kalkınma Planları

1. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı. İlaç Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara 2001.

2. 9. Kalkınma Planı (2007-2013). İlaç Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara 2007.

1.1.2.2. İlaç Firması/Üretim/Ruhsatlandırma

1.1.2.2.1. İlaç Firması

Türkiye’de ilaç firması kuruluş ve çalışma usullerini belirleyen herhangi bir mevzuat yoktur. Bünyesinde sorumlu bir veteriner hekim çalıştıran her tüzel ya da özel kuruluş bildirilen evrakları hazırlayıp bakanlıktan “Veteriner İspençiyari veya Tıbbi Müstahzarlar İştigal İzin Belgesi” alarak ilaç firması kurabilir. Bir ofis ve 2 kişi ilaç firması kurmak için yeterlidir.

1.1.2.2.2. Üretim

Veteriner ilaçlarının üretim tesisi (imalat tesisi) için TKB tarafından hazırlanmış imalathaneler mevzuatı yoktur. Veteriner ilaçları üretim tesisi için TKB tarafından hazırlanmış “Veteriner Müstahzar Üretim Tesisi İzin Belgesi Verilmesi İçin Bakanlık Tarafından Talep Edilen Belgeler” formu dışında herhangi bir mevzuat yoktur. Bu formun 12. maddesi TKB’nin bu işe ne kadar az önem verdiğini göstermektedir (Madde 12. Üretim yerine ait kalite kontrol laboratuvarı yok ise, kalite kontrollerinin yapılacağı yer hakkında bilgi-anlaşma koşullarının belirtildiği sözleşme). TKB üretim izni verdiği tesislere **İyi İmalat Uygulamaları** (İİU, GMP) ve **İyi Laboratuvar Uygulamaları** (İLU, GLP) belgeleri verememektedir. TKB’nin veteriner ilaç üretim tesislerine İİU ölçütlerinde üretim izini vermek üzere herhangi bir hazırlığının olduğu da bilinmemektedir.

TKB’dan ruhsatlı 54 imalathane vardır; bunların 7’i enjeksiyonluk çözelti ve tablet, 2’si akvaryum balıkları, diğerleri de toz ve sıvı ilaç (dezenfektanlar da dahil) üretmektedir; bunlardan 30 kadarı üretim faaliyeti yapmaktadır.

SB tarafından ruhsatlı imalathanelerde veteriner ilaçları da üretilmektedir; fason veteriner ilacı üretimi yapanlar da dahil, 12 üretim tesisinde SB’nın izni ile veteriner ilaçları da üretilmektedir. SB’dan ruhsatlı tüm tesisler İİU ve İLU’na göre faaliyet yapmaktadır.

1.1.2.2.3. Ruhsatlandırma

Veteriner ilaçlarının (İlaçlı Yem Tebliğine göre ilaçlı yem hazırlamak için kullanılan ilaçlı ön-karışımlar da dahil) ruhsatlandırılması/üretimi “Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Yönetmeliğine” göre yapılmaktadır. Ruhsatlandırma yönetmeliği ve İlaçlı Yem Tebliği, esasta AB mevzuatı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak, Yönetmelik, 1262 sayılı Kanun hükümlerine aykırı olarak kamunun kontrol ve men yetkisini ortadan kaldıran hükümler içermektedir.

İlaç ruhsatında, ruhsat sahibi ve üretim yeri kavramları tamamen göz ardı edilerek, üretim tesisine sahip firmalara yaptırım uygulanırken, fason üretim yapan firmalar aynı formül ve farmasötik şekilde birden çok ürünü TKB ilaç ruhsatı ile tesislerinde üreterek haksız rekabete sebep olmaktadır (Madde 9. Bakanlıkça ruhsatlandırılan aynı formül ve farmasötik şekilde bir müstahzar için bir gerçek veya tüzel kişiliğe farklı bir ticari isimle de olsa ikinci bir yerli ya da ithal ruhsatı verilemez).

Ruhsatlandırma sürecinde, bir formaliteden öteye gitmeyen incelemeler yapılmaktadır. Ülkemizde daha ziyade jenerik ilaçların ruhsatlandırılması yapılmaktadır. Jenerik ürünlerde de kimyasal-farmasötik incelemeler yapılmaktadır; kimyasal analizler de etkin maddeye/maddelere sınırlı kalmaktadır.

İthal ilaç ruhsatlandırmasının kolaylaşması ülkeyi hızla kalitesiz standart dışı ürünlerin satılabildiği cennete çevirmiştir. Her geçen gün ithal ürün ruhsat talebi artarak vergi avantajları ile birlikte cazip bir yatırım haline gelmiştir.

AB ve pek çok gelişmiş ülkede ruhsatlandırma sürecinde yürütülen incelemeler ürün analizi ve saha kontrol çalışmalarına da yansımıştır. İlaçlar, etkin maddeler yanında, yardımcı/taşıyıcı maddeler yönünden de analiz edilmekte ve karar verilmektedir.

Ruhsatlı ilaçlar 6 ana gruba ayrılarak her gruptaki firma ve ayrıntılı ürün ruhsatı (üretici, fason, ithal) ve pazarda kullanımda bulunan ürün sayısı Tablo 1.1.2.2.1'de verilmiştir.

Tablo 1.1.2.2.1. Türkiye'de ilaç firması ve ürün profili.

		Ruhsatlı Firma ve İlaç Sayısı				Faal Firma ve Kullanılan Ruhsatlı İlaç Sayısı			
		Üretici	Fason	İthal	Toplam	Üretici	Fason	İthal	Toplam
Tüm İlaçlar	F.S.	25	49	50	92	17	22	32	48
	Ü.S.	793	546	572	1.911	517	238	409	1.164
Pet İlaçları	F.S.	0	1	4	4	0	1	4	4
	Ü.S.	0	1	26	27	0	1	26	27
Kanatlı İlaçları	F.S.	1	5	4	6	1	5	4	6
	Ü.S.	10	75	26	111	10	54	22	86
Homeopatik İlaçlar	F.S.	0	1	3	4	0	1	3	4
	Ü.S.	0	1	21	22	0	1	21	22
Arı İlaçları	F.S.	2	0	2	4	2	0	2	4
	Ü.S.	5	0	2	7	5	0	2	7
Diğer İlaçlar	F.S.	10	6	10	22	8	6	10	20
	Ü.S.	75	18	46	139	60	18	43	121
Toplam	F.S.	38	62	73	132	28	35	55	86
	Ü.S.	883	641	693	2.217	592	312	523	1.427

F.S. Firma sayısı.

Ü.S. Ürün sayısı.

Diğer ilaçlar. Dezenfektan, at ürünleri, serum ve pomatlar.

Diğer ilaçlar. Dezenfektan, at ürünleri, serum ve pomatlar.

Tablo incelendiğinde, kendi üretim tesislerinde toplam 883 veteriner ilaç ruhsatı ile üretim yapan firma sayısı 38 iken, bugün çeşitli nedenlerle 592 ruhsatlı ilaç (Tablo 1.1.1.1) 28 tesiste üretilebilir duruma gerilemiştir.

Güncel olarak 35 firma 312 ruhsatlı ürününü fason anlaşıma ile fason üretim tesislerinde üretmektedir. Çok sayıda firma (25'den çok), TKB'den aldıkları 186 ilaç ruhsatı ile fason üretim tesislerinde üretim yaptırarak pazara girmek üzere hazırlık yapmaktadır.

İthal ürünler ile pazarda yer alan firma sayısı 55 ve ruhsatlı ürün sayısı 523'dir. Genellikle ithal/yerli üretim oranı %30-35 arasındadır; ama, son yıllarda ithal ürün oranı dikkati çeker ölçüde artmıştır; 2009'da 77'si ithal 185, 2008'de 80'i ithal 231, 2007'de 72'si ithal 253 ruhsat verilmiştir. Çok sayıda (20'den fazla) ithalatçı firmanın daha 170 ilaç ruhsatı ile pazara giriş hazırlıkları yapmaktadır.

Tablo 1.1.1.1 ve 1.1.1.2'de görüldüğü gibi Türkiye Veteriner ilaç pazarında eğilim, ithal ürünler ve fason ürettirip satmaktan yana gelişmektedir; üretmek, kaynak oluşturmak yerine, Türk veteriner ilaç sanayi her geçen gün yok oluşa bir adım daha yaklaşmaktadır.

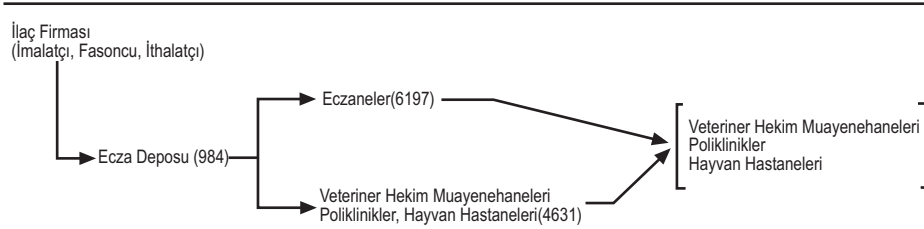
Tablo 1.1.1.2. Yıllara göre mamul ürün ve hammadde ithalatı.

Yıl	Mamul Ürün, Dolar	Hammadde, Dolar	Toplam, Dolar	Değişim, %
2006	41.039.261	42.028.302	83.067.563	
2007	36.823.703	32.532.000	69.355.703	16.5
2008	43.518.904	33.870.953	77.389.857	-11.6
2009	35.441.732	29.145.152	64.586.884	16.5
2006-2009 Azalış	%13.6	%30.7		
2008-2009 Fark	%18.6	%14.0		
		İthal	Yerli	
	Ciro	%55	%45	
	Ruhsat sayısı	%32	%68	

Kaynak. KKGGM web-sayfası.

1.1.2.3. Toptan/Perakende Dağıtım/Satış

Mevzuata göre, veteriner ilaçları, İlaç Firması (imalatçı, ithalatçı) Ecza Deposu Eczane ve Veteriner Klinikleri (muayenehane, poliklinik, hayvan hastanesi) kanalıyla dağıtılması gerekmektedir; ancak sahadaki mevcut durum Şekil 1.1.2.3.1'deki gibidir.

Şekil.1.1.2.3.1.Türkiye’de veteriner ilaçlarının toptan ve perakende dağıtım ve satış kanalları

VİSAD tarafından “Türkiye’de Veteriner Sağlık Ürünlerine Yönelik Uygulamalar” isimli bir toplantıda (24.02.2004. Sheraton Oteli. Ankara) ve TVHB tarafından Konya’da yapılan “Serbest Veteriner Hekimlik ve Veteriner Sağlık Ürünleri Sempozyumu’nda (17-18.03.2007. Rixos Hotel. Konya) verilen bilgilerden dağıtımın genel olarak yukarıdaki sırayı izlediği ve oransal dağılım da aşağıda olduğu gibidir.

- İmalatçı/ithalatçı firmalardan ilaç çıkışının izlediği yol

- 1.Ecza depoları: %90
- 2.Ev ve süs hayvanı bayileri: %2
- 3.Entegrasyonlar: %5
- 4.Veteriner klinikleri: %3

- Ecza depolarından ilaç çıkışının izlediği yol

- 1.Veteriner klinikleri: %80
- 2.Entegrasyonlar: %10

3.Eczaneler: %5

4.Yetiştiriciler/çiftçiler: %5

- Veteriner kliniklerinden ilaç çıkışının izlediği yol

1.Yetiştiriciler/çiftçiler: %77

1.1.2.3.1. Toptan Dağıtım/Satış

Veteriner ilaçlarının toptan dağıtımı ile ilgili kendi mevzuatı yoktur; toptan dağıtım SB tarafından hazırlanıp/yayınlanan 984 sayılı Ecza Depoları Kanuna göre yapılmaktadır. Ecza Depoları ve Ecza Depolarında Bulundurulacak Ürünler Hakkında Yönetmelik'te 24.09.2008 tarih ve 27007 sayılı RG'de yapılan değişiklikle (Madde 9/l) ecza deposundan "yalnızca veteriner tababette kullanılan ilaçlar için, veteriner ilaçları satmaya yetkili veteriner hekim muayenehaneleri, poliklinikleri ve hayvan hastanelerine" madde ve ürünlerin toptan alım satımı yapılacağı belirtilmiştir.

SB, beşeri ilaç dağıtım sürecini gayet olumlu yürütürken (ecza depolarının kuruluş, ilaç stoklama ve dağıtımı, geri çekme, genel çalışma sistemlerine yönelik tüm mevzuatı hazırlamış ve uygulamaya geçirmiştir), **Veteriner Ecza Deposu** kavramını görmezden gelerek veteriner ecza depoları ile ilgisi sadece 5 eczanenin ihtiyacına yetecek beşeri ilaç bulundurup bulundurmadıkları ve psikotrop ilaç defterlerinin kontrolünün ötesine geçmemektedir.

Dağıtım pazarı incelendiğinde perakendeci (veteriner hekim muayenehanesi, eczane, işletme) sayısının yaklaşık 8000'e ulaştığını ve veteriner ilaçları dağıtımı konusunda faaliyet gösteren 40 civarında ecza deposunun bu alıcılara hizmet verdiğini görüyoruz. Ne var ki, mevcut depoların yeterince kurumsallaşmaması yaşanan kurlsız rekabet ve denetimsizlik hizmet sürecinde ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Sektör bu noktada genellikle ilaç satış ruhsatına sahip veteriner hekimlerin "**yerel dağıtım hizmeti**" vererek açıklarını kapatmaktadır. Ülke genelinde sayıları 100'e ulaşan yerel klinik toptan dağıtım hizmeti vermekte ve dağıtım pazarındaki toplam payı %50'ye yaklaşmaktadır. Yerel dağıtım kanalları ilaç tedariklerini çoğunlukla ecza depolarından yapmakta olup sistemde belirleyicilikleri artmaktadır.

Bazı üretici veya ithalatçı firmaların bazı bölge veya illerde ecza deposu olmayan, gerçek veya tüzel kişiliğe sahip şahıs ve şirketlere "**bayilik**" adı altında veteriner sağlık ürünlerini toptan bir şekilde sattıkları bilinmektedir. İlaçla ilgili mevzuatta yer almayan, ancak yürürlükteki ticaret yasalarına da aykırı olmayan bu durum dağıtım ve satış kanallarında karmaşaya yol açmaktadır. Bunlarla ilgili bir düzenleme getirilmelidir.

Öte yandan, plansız stok ve pazar talebinin üzerindeki planlanamayan arz, çoğu kez ürünlerin son kullanım tarihine kadar dağıtımının stoklarında kalmalarına ve tedavinin başarısı üzerinde ciddi baskıya neden olmaktadır.

1.1.2.3.2. Perakende Dağıtım/Satış

Veteriner ilaçlarının perakende satışında iki kanal vardır. Bunlardan birisi beşeri Eczaneler (Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun. 6197 sayılı), diğeri de Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinikleridir (Hayvan Islah Kanunu. 4631 sayılı). İki kanalın dışındaki dağıtım ve satış mevzuata uygun değildir; kaçak satış olarak değerlendirilir. Yalnız, Yetiştirici birliklerinin ".....ilaç, sperma ve benzeri maddeleri temin etmek, dağıtmak, pazarlamak.....(Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. Madde 5/ç)", Ziraat Odalarının "...veteriner ilaçları.... gibi girdi satış yerleri,hayvan hastalıkları teşhis-tedavi hizmetlerinde bulunmak.....(Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu. Madde 3/i "5234 sayılı Kanunla değişik)" yetkileri vardır.

Toptan ve perakende dağıtım/satış kanallarında ciddi ihmaller/suistimaller (kargaşa) vardır. Bu

hususdaki sorunlar kamu ve herkes tarafından aslında bilinmektedir; bunların başlıcaları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- a. Veteriner ilaçlarının bulundurulması/taşıması/satılması/kullanılması/kayıtların tutulmasıyla ilgili mevzuata pek uyulmamaktadır.
- b. İlaç firması/ruhsatlandırma/üretim/dağıtım/satış zincirinde yaşanan olumsuzluklar özellikle perakende dağıtım sürecine büyük zararlar vermektedir.
- c. Mevzuat ve kontrollerdeki boşluklar sebebiyle, ilaçların dağıtım ve pazarlanmasında haksız rekabet ve gereksiz ilaç kullanımına zemin hazırlayan aşırı ve ahlaki olmayan promosyon ve doğru olmayan ticari faaliyetler söz konusudur.
- d. İlaçta spot piyasa vardır; bu piyasada ilaçlar etiket fiyatının 1/2-1/5'ine kadar satılmaktadır; bu durum hekime, ilaca ve kamuya güveni sarsmaktadır.
- e. İlaçların reçeteye yazılmasında ve reçetenin düzenlenmesinde gerekli özen gösterilmemektedir; özellikle psikotrop madde (kırmızı ve yeşil reçete) ve gıda değeri olan hayvanlarda kullanılan ilaç reçetelerinin (Veteriner Hekimin İlaç Tavsiye, Uygulama ve Teslim Belgesi) düzenlenmesi, kayıtların tutulması ve saklanmasına pek özen gösterilmemektedir.
- f. İlaç, hastalıklarda büyük ölçüde sağaltım ve korunma aracıdır; ticari bir mal olsa da, piyasaya sunulması ve kullanılmasında ticari ve mesleki ahlak kuralları gözetilmeli; kamu tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmeli ve izlenmelidir.
- g. Veteriner Fakültesi'nden mezun olan her veteriner hekim yasal işlemleri yerine getirmek şartı ile klinik açmaktadır. Bu uygulama teşhis ve tedavi konusunda yetersiz ve tecrübesiz, az sayıda da olsa, kimi veteriner hekimleri ilaç satarak yaşamlarını idame ettirmeye mahkûm hale getirmektedir.
- h. Aynı etkin maddeyi ya da maddeleri içeren ve çeşitli firmalar tarafından imal/ithal edilen müstahzarların veteriner hekime ve yetiştiricilere maliyet fiyatları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu durum, firmalar tarafından beyan edilen ilaç fiyatlarının aynen uygulandığını, TKB'nın bu fiyatlara pek itiraz etmediğini; bunun ise etkin madde eksikliği veya etkin ve yardımcı-taşıt maddeler arasında kalite farkının bulunabileceğini akla getirmektedir.
- i. Piyasada kaçak/sahte/yasak/ruhsatsız ilaçlar bulunmaktadır.
- j. Yetkisi olmadığı halde birçok yerde (köye hizmet götürme birlikleri, kooperatifler, zirai ilaç satış yerleri gibi) kaçak ilaç satışı yapılmaktadır.
- k. Yetiştirici birlikleri ve ziraat odaları esas amacı dışında faaliyette bulunmakta ve ilaç satışı yapmaktadır.
- l. Firmalar tarafından yapılan bilgilendirme ve ilaç tanıtım toplantılarında ciddi suistimal vardır; reçeteyi gerektiren ilaçlarda tanıtımın, doğrudan veteriner hekimlere yapılacağına, yetiştiriciye/çiftçiye de yapılmaktadır. Abartılı, yanlış ve yanıltıcı bilgilerle tanıtım yapılmaktadır.
- m. Aynı etkin maddeyi içeren benzer formülasyonlardaki bazı ilaçların birbirine benzerliği (birbirinin yerine kullanılma, eşdeğer ilaç) ile ilgili çalışmalar (biyoeşdeğerlik çalışmaları) yapılmamaktadır.
- n. Sürekli gelişen koruma ve tedavi yöntemlerine ulaşmada her türlü ticari kaygıdan uzak hizmet-içi ve sürekli-eğitim programlarının olmaması sahada hekimleri kendilerini yenilemek konusunda ciddi sıkıntılar yaşamasına ve istismar edilmelerine sebep olmaktadır.
- o. Özellikle balıkçılık sektörü ile az da olsa kanatlı sektöründe yaşanan ilaç hammaddesi kullanımı söz konusudur; bunların tedariki TKB'dan alınan kontrol belgeleri ile gümrüklerden yasal olarak ithal edilmektedir. Bu durum düşündürücü ve halk sağlığı için son derece tehlikelidir.

p.Mevzuat gereği veteriner hekim odaları ilaç konusunda pazarda yaşanan gelişmelere müdahil olamamaktadır.

1.1.2.4. Kontrol/Denetim

Kamu tarafından veteriner ilaçları ile ilgili gerek imalat, dağıtım, satış/kullanım noktalarında yerlerinde **formol kontroller** (fiziki kontrol) gerekse de buralardan alınacak ilaç örneklerinde **kalite** (farmasötik), **etkinlik** (farmakolojik) ve **güvenlik kontrolleri** (toksikolojik) ile ilgili yeterli kontrollerin yapılmadığı genel bir kabuldür. Bunda, mevzuattan kaynaklanan sorunlar kısmen sorumludur; zira, ecza depoları ve eczanelerin kontrolünde SB yetkilidir. Aslında, özellikle gıda değeri olanlarda olmak üzere, hayvanlarda ilaç kullanımının tümüyle kontrollü/izlenebilir şekilde olması; bunun da, kamu tarafından sürekli kontrolü/izlenmesi zorunlu kılınmıştır; bu hususta çok sayıda mevzuatta hüküm vardır. Türkiye'deki tüm hayvanlar ve işletmelerin kayıt altına alınmadan, buralardaki hizmetlerin tam olarak kayıt altına alınması da mümkün görülmemektedir.

Veteriner ilaçları ruhsatlandırıldıktan sonra, toptan ve perakende satış yerlerinin yeterince denetlenmemesi sebebiyle, ilaçların formülasyona uygunluk, kalite, etkinlik ve güvenlik kontrolü bir sistem çerçevesinde yapılmamaktadır. Tüm bu etmenler veteriner hekimliği ilaçlarının değerlendirilmesinde çağdaş ölçütler olan farmasötik kalite, **farmakolojik etkinlik**, **güvenli kullanım** gibi kavramların anlamını yitirmesine yol açmaktadır.

1.1.2.5. Güvenli Kullanım/Kayıt Tutma/İzleme/Geri Bildirim

Güvenli kullanım terimi ilacın hayvana, insana, çevreye ve kalıntıları aracılığıyla da tüketicilere yönelik olabilecek istenmeyen/olumsuz etkilerini öngören bir uygulama şeklidir. İlaçların imalat, dağıtım, satış ve kullanılmaları sırasında hem mesleki hem de mevzuat yönlü uygulamalara titizlikle dikkat edilmesi ve uyulması gerektiğini gösterir. Bunun en önemli ayağını imalat-kullanımın her aşamasında kayıtların tutulması/izlenmesi/geri bildirim oluşturur. Bu ise, zincirde yer alan herkes (kişi, kurum, tüzel kişilik gibi) yanında, özellikle kamunun görevidir; kamu, hazırladığı/yayınladığı mevzuatın gereğini her aşamada yerine getirmelidir. Burada, özellikle gıda elde edilen çiftlikler olmak üzere, ilaç kullanımının söz konusu olduğu hallerle ilgili gerekli mevzuat vardır; önemli olan, mevzuatın öngördüklerinin uygulanması, kontrolü ve izlenmesidir.

Ulusal Kalıntı İzleme Planı kırmızı et ve yumurtayı da kapsayacak şekilde genişletilmeli; kalıntısı aranan maddelerin (ilaç ve bulaşan olarak) sayısı artırılmalıdır. İletişim araçları ve tüketici duyarlılığı sebebiyle, bugün insanların/tüketicilerin çoğu aldığı/tükettiği et, süt, yumurta gibi çok değerli ve pahalı hayvansal gıdaların doğal olmadıklarını; eskisi kadar güvenli olmadıklarını; bunların elde edildiği hayvanların nasıl yetiştirildiği ve ne ile beslendiklerini merak ettiklerini; genellikle de yetiştirilmeleri sırasında ilaç veya hormon kullanıldığını; dolayısıyla, bunlardan elde edilen gıdaların veteriner ve tarım ilacı, hormon, çevre kirleticisi/bulaşan madde kalıntıları içerebileceklerini; kalıntıların da kendileri için çok tehlikeli olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, tüketicilerin ruhsal durumunu, sosyal yaşamını ve beslenmesini olumsuz etkilemekte, böylece, **psikolojik/ruhi doyumun** olmadığını göstermektedir.

1.2. İlaçlı Yemler

İlaçlı yemler, 2005/12 numaralı İlaçlı Yem Tebliği'ne göre hastalıkların sağaltımı için veteriner hekimin reçetesi ile ön-karışım halinde hazırlanmış ruhsatlı formülasyonların TKB'nca ruhsatlı yem fabrikalarında yemlere katılarak hazırlanırlar. İlaçlı yemler, Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliğine göre ruhsatlandırılmaktadır (Madde 28. Bakanlık, veteriner ilaç premiksi olarak kullanılabilir ilaç etkin maddelerini de ayrıca belirleyebilir ve bunların ruhsatlandırılmasını, imalini, ithalini, satışını ve kullanımını özel şart ve kayıt altına alabilir).

Önceden büyüme faktörleri listesinde yer alan ve bu amaçla kullanılan maddelerin birçoğu (basitrasin, tilozin gibi) bugün sağaltım amaçlı ilaçlı yem hazırlamak için ön-karışım formülasyonu halinde ruhsatlandırılmaktadır. Özellikle ön-karışımla ilaçlı yemin hazırlanması, tekdüze bir karışımın sağlanması/bunun garanti edilmesi, yem fabrikasında çapraz bulaşmanın önlenmesi, kayıtların tutulması, bildirim, reçete düzenlemesi gibi hususlar son derece yüksek dikkati isteyen

konulardır. Gıda değeri olan hayvanlarda reçete 2005/74 numaralı genelgeye göre düzenlenir. Türkiye için henüz yeni bir ilaç kullanma şeklidir; uygulamadaki durum ve karşılaşılan sorunlar hakkında yeterli bilgi yoktur.

1.3. Yem Katkıları ve Premiksler

Yem katkıları ve Premiksler (2002/66, 2005/1, 2007/9 numaralı tebliğler) 3285 sayılı HSZK, 1734 sayılı Yem Kanunu ve 441 sayılı KHK'ye göre TKB'nın izni ile özel firmalarca üretilmekte ve/veya dış alımı yapılmaktadır. Bu kapsamda bulunan büyütme faktörlerinin kullanılması önemli ölçüde kısıtlanmıştır. Hayvan ve insan sağlığını ve işletme ekonomisini etkileyecek ölçüde özellikle vitamin ve mineral madde kullanımını suistimal edilmektedir.

1.4. Homeopatik Maddeler

Homeopatik veteriner tıbbi ürünlerde kullanılan maddeler 2007/17 numaralı Tebliğ'de Ek 2'de yer almıştır. Ruhsatlandırma yönünden, bu maddeler Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği (Madde 28/e) kapsamında değerlendirilmiştir. Bu maddeler, organik hayvancılıkta da kullanılmaları sebebiyle, son derece cezbedici görülmektedir. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te "homeopatik tedavi yöntemleri uygulanır" ifadesi vardır (Madde 17/c.1).

Yalnız, bunlarda, etkin madde içerikleri (formül belgesine uygunluk gibi) ve kullanımları yönünden (özellikle yan etkiler, zararlı etkiler) normal müstahzarlara göre önemli ayırım vardır. Bazen öyle seyreltmeler yapılmaktadır ki, ortamdaki etkin madde analizinin yapılması mümkün olmamaktadır; D23 veya C12 seyreltmede ortamdaki etkin madde miktarı sıfırdır. Bu sebeple, firmalar ruhsat başvurusunda önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Onun için, homeopatik maddelerin ruhsatlandırılmasında, Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Yönetmeliği'nin ilgili maddesi (Madde 27/g. Homeopatik müstahzarlar ile bazı bitkisel terkipler ve bazı beslenme ürünleri "a" bendi açısından kendi niteliklerine uygun olarak ayrı değerlendirilir) ve AB'nin ilgili mevzuatı da (2001/82/EC, 2004/28/EC, 2009/9/EC) dikkate alınarak, müracaat dosyası bilgileri, ruhsatlandırma usulleri, dağıtım, satış ve temin şekilleri TKB tarafından ayrıca belirlenmelidir.

1.5. Organik Hayvancılık Ürünleri

Bu amaçla genellikle tıbbi bitkiler/ürünler kullanılır. Türkiye'de hayvanlarda kullanılmak için ruhsatlandırılmış bir bitki/bitkisel ürün veya müstahzar yoktur. Yalnız, gıda değeri olan hayvanlarda kullanılmasına izin verilen bitki kaynaklı maddeler (bitkiler ve/veya bitki kısımları) KKGm tarafından belirlenmiş ve 2007/17 numaralı Tebliğ'de Ek 2'de yayınlanmıştır.

Tıbbi bitkiler ve droglar organik tarım/hayvancılık bakımından son derece önemlidir. Bu hususta Organik Tarım Kanunu (5262 sayılı) ve Türkiye'de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayınlanmıştır. Yönetmeliğin hayvan sağlığı ve veteriner müdahalesi ile ilgili 17. maddenin ilgili bendleri aşağıdaki gibidir.

"Madde 17. Organik hayvan yetiştiriciliğinde hayvan sağlığı ve veteriner hekim müdahalesi kuralları aşağıda belirtilmiştir.

b. Tüm önleyici tedbirlere rağmen bir hayvanın hastalanması veya yaralanması durumunda, gerekiyorsa uygun bir barınakta izole edilerek, **derhal tedavi edilmelidir.**

c. Organik hayvancılıkta veteriner hekim gözetiminde veteriner tıbbi ilaçlarının kullanım usul ve esasları:

- 1. Tedaviye alınan hayvan türü üzerinde tedavi edici etkisinin bulunması ve tedavi koşullarına uygun olması kaydıyla kimyasal sentezlenmiş veteriner tıbbi ürünler yerine, **bitki alıntıları ve bitki özleri** gibi bitkisel ilaçlar, probiyotikler, organik asitler, bitki, hayvan veya mineral kaynaklı maddeler, eser maddeler ve ürünleri ve homeopat tedavi yöntemleri kullanılır.

- 2. Yukarıda bahsedilen maddelerin kullanımının hastalıkla veya yaralanmayla mücadelede yetersiz kalması durumlarında ve hayvanın acı çekmemesi için tedavi amacı ile kimyasal bileşimli ilaçlar veya antibiyotikler yetkilendirilmiş kuruluşun izni ile kontrollü olarak kullanılabilir.
- 3. Kimyasal olarak sentezlenmiş veteriner tıbbi müstahzarlar veya antibiyotikler, hastalık önleyici uygulamalar için kullanılamaz.

d. Organik hayvan yetiştiriciliğinde, hayvanların genetik yapısı değiştirilemez ve genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar organik hayvansal üretimde girdi olarak kullanılamaz. Gen teknolojisi metotları ile hayvan ıslahına izin verilmez. Büyüme veya üretimi artırıcı maddelerin kullanımı ve üremeyi kontrol etmek amacıyla veya diğer amaçlarla hormon ya da benzeri maddelerin kullanımı yasaktır. Ancak hormonlar, tedavi amaçlı veteriner hekim uygulaması olarak hasta hayvana verilebilir.

e. Veteriner ilaçlarının kullanılacağı zaman konulan teşhis, müdahale yöntemi, ilacın dozu, tedavi süresi ve ilacın yasal kesilme süresi ile birlikte kullanılan ürün kayıt edilmelidir.

f. Bir hayvana normal koşullarda verilen veteriner ilaçlarının son uygulandığı tarih ile bu hayvanlardan organik ürün elde edilme tarihi arasındaki süre, yani ilacın tanımlanmış yasal arınma süresi organik yetiştiricilikte, konvansiyonel yetiştiricilikteki uygulamanın **iki katı** veya yasal arınma süresi belirtilmemiş hallerde **ise 48 saat** olmalıdır.

g. Aşı uygulamaları, parazit tedavisi veya ülkemizce zorunlu olarak belirlenen hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele programları haricinde, bir hayvanın veya hayvan grubunun bir yıl içerisinde ikiden fazla kimyasal sentezlenmiş veteriner tıbbi müstahzarlar veya antibiyotiklerin uygulanması halinde, söz konusu hayvanlar veya bu hayvanlardan elde edilen ürünler **organik ürün olarak satılamaz** ve yetkilendirilmiş kuruluşun izni ile yeniden geçiş sürecine alınır.

h. Ülkesel zorunlu mücadele programları dışında işletmenin bulunduğu alanda ihbari mecburi bulaşıcı ve salgın bir hastalığın ortaya çıkması halinde, 8.5.1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine uyulur ve bağışıklık sağlayan veteriner biyolojik maddeleri kullanılabilir.”

1.6. İlaç Fiyatları

Veteriner ilaçlarının fiyatları 85/9192 sayılı BKK'na göre belirlenmektedir; bu kararın 6 ncı maddesine göre TKB tarafında hazırlanan Veteriner ve Zirai Mücadele İlaç Fiyatları Hakkında Tebliğ 15.06.1985 tarih ve 18785 sayılı RG'de yayınlanmıştır.

Tebliğde ilaç imalatçılarının yıllık karı firmanın yıllık satış gelirinin azami %15'ini, münferit ilaçlar için ise ilacın yıllık satış tutarının azami %20'sini geçemez denilmektedir. Yurt içinde imal edilen veteriner ilaç müstahzarlarında imalatçı firma için azami %15 ve tamamen hazır halde ithal edilen ilaç müstahzarlarında ithalatçı firma ise azami %14 kar sınırı vardır. Kar hadleri ecza depoları için en çok %7, eczaneler, veteriner hekim muayenahaneleri, poliklinikler ve özel hayvan hastaneleri için azami %20'dir. Tüm veteriner ilaçlarında, %8 KDV eklenerek, satış fiyatı tespit edilmektedir. Bu uygulamanın esas gerekçesi o yıllarda çiftçilere yapılan ilaç desteklemeleri sebebiyle, firmaların yüksek fiyat göstermelerini engellemektir. Bu kapsamda, etkin ve yardımcı maddeler ile ambalaj maliyet hesapları ve belgelerin fotokopileri firmalarda istenmektedir. Bakanlık tarafından belgeler incelenerek beyana uygunluğu kontrol edilmektedir. Firma beyanlarının bir örnek olmaması, yoğun iş gücü, personel yetersizliği gibi sebeplerle fiyat tespiti sağlıklı yapılamamakta ve uygulanamamaktadır.

Bu karara göre ilaç imalatçı veya ithalatçı firmaları tespit ettikleri fiyatlarını ilacı piyasaya arz etmeden 10 iş günü önce KKGM bildirmekte ve ret edilmediği takdirde bu süre sonunda uygulanmaktadır.

Fiyatlarda, imalatçı-ithalatçı firmalar tarafından çeşitli iskонтolar (90-120 gün vadelerde %7

faturalı ödeme iskontosu, %3-5 ciro iskontosu, %10-30 mal fazlası iskontosu; 30-45 gün vadede ek %15-20 erken ödeme iskontosu gibi) yapılmaktadır. Bu durum kendisini spot piyasa (peşin piyasa) olarak göstermekte ve ilaç etiket fiyatının 1/2-1/5'i fiyatlarda satılabilmektedir.

İlaç firmalarının daha fazla satış yapmak için daha fazla üretim yaparak mal fazlası vermeleri, zorlamalı (promosyon) satışlar ile depolar ve veteriner kliniklerini ilaç almaya zorlamaları, raf ömrü yaklaşmış ilaçları elden çıkartma gayretleri ilaçların maliyetinin de altında satılmasının başlıca sebepleri arasındadır.

Veteriner ilaçlarında ikili fiyat durumu kabul edilemez. Bu, benzer formülasyonların farklı fiyatlarda olması sebebiyle ilaçlar arasında bir yandan kalite farklılığının bulunduğu şüphesine yol açmakta, diğer yandan da etiket fiyatı ve piyasa fiyatı arasındaki önemli fark Bakanlık tarafından fiyatlandırmada konunun yeterince incelenmediği ve ciddiye alınmadığı düşüncesine sebep olmaktadır.

1.7. Sonuç ve Öneriler

Son 15 yıl içinde hızla büyüyen veteriner ilaçları pazarı daha emekleme döneminde. Aşağıda belirtilen hususlarda mevzuat eksikliğinin giderilmesi, denetleme/kayıt tutma/izleme planlarının yapılması ve bunların titizlikle uygulanması, bazı idari yapılanmalara gidilmesi, mevcut idari yapının güçlendirilmesi bu husustaki aksaklıklar/yetersizlikler belli bir süreçte azaltacak ve büyük ölçüde giderecektir.

1.7.1. Mevzuat

Veteriner ilaçları ile ilgili mevzuat 1.1.2.1'de verilmiştir; mevzuatın bir kısmı TKB, bir kısmı, SB, bir kısmı da Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Ama, veteriner ilaçları, diğer tıbbi maddeler ve malzemelerle ilgili birçok mevzuat eksikliği bulunmaktadır. TKB tarafından başlıcaları aşağıda belirtilen mevzuat (yönetmelik, tebliğ, genelge, talimat gibi) hazırlanmalı ve yayınlanmalıdır.

- a.Veteriner İlaçları İmalathaneleri
- b.Veteriner Tıbbi Cihazlar (elektronik)
- c.Veteriner Kozmetik Maddeler
- d.Veteriner İlaçlarının Toptan ve Perakende Dağıtım/Satışı
- e.Veteriner İlaçları Tanıtımı
- f.Veteriner İlaçları, Madde, Malzeme, Terkiplerin Geri Çekilmesi/Toplatılması
- g.Zehir Danışma/Farmakovijilans
- h.Veteriner İlaçlarında Biyoyararlanım/Biyoeşdeğerlik
- i.İyi İmalat Uygulamaları (İİU, GMP)
- j.İyi Laboratuvar uygulamaları (İLÜ, GLP)
- k.İyi Klinik Uygulamaları (İKU, GCP)

TKB tarafından, hazırlanan Çerçeve Kanunu taslağının kanunlaşması ile veteriner tıbbi ürünlerin müstakil bir kanuna kavuşacağı; bundan sonra, ruhsatlandırma, üretim yerleri, satış, kontrol, tanıtım gibi konularda ilgili mevzuatın çıkarılacağı; böylece, bahsedilen eksikliklerin pek çoğu için yasal dayanağın hazır olacağı; tüm bu işlemler için kesinlikle **idari yapının güçlendirilmesi** ve bir **enstitünün kurulması** gerektiği ifade edilmiştir.

1.7.2. İlaç Firması/Üretim/Ruhsatlandırma

1.7.2.1. İlaç Firması

Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Yönetmeliği'nin 6. maddesi yeniden düzenlenerek bir ilaç firması için yaşamsal öneme sahip kalite kontrol laboratuvarları; şahit numune saklama odası; kontrollü iklimlendirmeye sahip mamul ürün stok deposu; lot takibi temelinde sahada ürün takip ve geri çekme planlarını yürütebilecek sertifikalı yazılımlar; tüm bu alanlarda konu ile ilgili eğitim almış çalışanları yürütebilecek personel zorunlu hale getirilerek AB mevzuatı ile uyum sağlanmalıdır.

İlaç firmaları yürüttükleri ticari çalışmalarda ürün satışlarını lot takibi esasına göre yeniden düzenleyerek, TKB'na iletmelidirler. Kare barkot çalışmaları sistemin güvenliği açısından gereklidir.

Her firma, sürekli olarak farmakovijilanstan sorumlu uzman bir eleman istihdam etmeli ve kamuya belli aralıklarla rapor vermelidir. Bu durum Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği'nin de bir gereğidir (Madde 7/h. Veteriner ilaç müstahzarlarının kullanıma arz edildikten sonra önceden bilinen ve beklenmeyen, özellikle olumsuz farmakotoksikolojik etkileri yönünden izlemek, bulguları ve şikayetleri kaydetmek, raporları ve bulguları değerlendirerek sonuçları Bakanlığa ve şikayet sahibine bildirmek).

1.7.2.2. Üretim

Veteriner ilaçları üretim tesislerinin ruhsatlandırılması AB mevzuatına uyumlu hale getirilmelidir. TKB acilen İİU esas alan veteriner ilaçları üretim tesisleri yönetmeliğini hazırlayarak uygulamaya koymalıdır. Bu sebeple, öncelikle farmasötik teknoloji konusunda uzman kadrolar oluşturmalı veya mevcut kadrolarını hizmet-içi eğitim programları ile yetkin hale getirmelidir.

İmalat, İİU'na göre yapılmalıdır; İİU, veteriner ilaçlarının ve kullanım amaçları ile tutarlı şekilde üretilmelerini ve kontrolünü öngören kalite güvencesidir; İİU, kalite yönetimi, personel, ekipman, üretim, belgeleme, kalite kontrol, şikayetler, ürünün piyasadan çekilmesi, ihale edilen işler, iç denetim gibi ana başlıklardan oluşur. İİU, AB'ne uyum/müzakere sürecini de kolaylaştıracaktır; zira, üçüncü ülkelerden alınan veteriner tıbbi ürünlerle ilgili olarak, ithalatçı firma, bu maddelerin resmi olarak yetkilendirilmiş imalatçılar tarafından İİU'na veya en azından Topluluk tarafından belirlenen standartlara denk standartlarda üretilmiş olmalarını sağlamalıdır.

Fason ilaç üretiminde mevzuata aykırı olarak otoritenin denetim ve men yetkisini tartışmalı hale getiren ve haksız rekabete yol açan fason üretim anlaşması yeniden düzenlemelidir. Fason üretim yapan firmaların mevzuata aykırı olarak aynı farmasötik şekil ve içerikte birden fazla ürün üretimi için fason üretim anlaşması yapmalarının ve bunun TKB tarafından kabulünün önüne geçilmelidir.

İthal ilaç müracaatlarında üretici firmanın ihraç edeceği ürünün tesisinde üretimine uygunluğu yerinde incelenmesi sonrası onayı yasal bir zorunluluk olarak yapılmalıdır; bu husus aslında mevzuat gereğidir (Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği Madde 18).

1.7.2.3. Ruhsatlandırma

Veteriner ilaçlarının ruhsatlandırılması esasta AB ile uyumludur. Ama, gelişmeler ışığında, ilaç ruhsatlandırma mevzuatı yeniden ele alınarak günümüz ihtiyaçlarına cevap veren AB mevzuatına uyumlu hale getirilmelidir. Bu konuda öncelikle ilaç ruhsatlandırma müracaatları;

- Jenerik ürün ruhsat müracaatı,
- Patent ürün ruhsat müracaatı,
- Faydalı model patent ürün ruhsat müracaatı olarak kabul edilmeli,
- Kabul sonrasında her grup için ayrı ruhsatlandırma işlemleri oluşturulmalıdır.

İlaçların gerek ruhsatlandırma, gerekse saha kontrollerinde kimyasal ve farmasötik eşdeğerlilik analizler ile aranması gerekmektedir.

İlaçların ruhsatlandırılmasında görev yapmak üzere aşağıdaki komisyon(lar), gerekirse ön-

komisyonlar oluşturulması; Veteriner İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği'ndeki İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Değerlendirme Komisyonu (Madde 70) yapısının değiştirilmesi önerilir.

- Komisyonunda, TKB yanında, farmakolog, farmasötik teknolog, veteriner klinisyen gibi bilim dalları elemanları da bulunmalıdır.
- Gerekirse, Ön-Komisyon(lar) oluşturulmalıdır.
- 1998'de olduğu gibi "**Veteriner İlaçları Bilimsel Danışma ve Değerlendirme Kurulu**" oluşturulmalıdır; Kurulda, bakanlık, üniversite, mesleki ve sivil toplum örgütü temsilcileri yer almalıdır.

Mevcut Komisyonun değerlendirmelerine esas açık bir kriter dökümü yoktur; ne zaman tekrara kalır ne zaman kabul edilir net değildir. Komisyon kararları gerekçeleri ile yayınlanmalıdır. Ruhsatlandırmada, formülasyon ve prospektüs bilgilerinin değerlendirilmesinde bazı bilim kurumlarından (Veteriner Fakülteleri) da görüş alınmaktadır; yalnız, tecrübeler alınan görüşler arasında tekdüzelik olmadığını göstermiştir. Bir bilim kurumunun verdiği olumsuz görüşe diğeri olumlu bakabilmekte ve ilaç ruhsatlandırılabilir. Bu sebeple, Ruhsatlandırma Komisyonu'nun yukarıda belirtildiği gibi oluşturulması ve Komisyonun Bakanlıkta toplanması önerilir.

Ruhsatlandırmada, benzer etkin madde taşıyan müstahzarların prospektüs ve etiket bilgilerinin benzerlik taşıması; özellikle farmakokinetik ve farmakodinamik kısımları olmak üzere, prospektüs bilgilerinin hedef hayvanı/hayvanları yansıtacak şekilde olması; istenmeyen etkiler, yan etkiler, gebelerde kullanılma/kullanılmama durumu, ilaç etkileşimleri vb kısımlarda kapsamlı bilgi verilmesi gibi yönler dikkate alınmalıdır. TKB, prospektüslerde ilaç kalıntı arınma süreleri ile ilgili bir örneklik sağlamak için yaptığı düzenlemeye olduğu gibi (02.03.2004 tarih ve 25390 sayılı RG'de yayınlanan değişiklik), bu yönlerden de düzenleme yapmalıdır.

1.7.3. İlaçların Toptan/Perakende Dağıtım/Satışı

Veteriner ilaçları, son derece stratejik maddelerdir. İlaçların toptan ve perakende dağıtım/satışındaki kargaşa giderilmelidir. Kullanan veteriner hekim, hayvan, çevre ve kalıntıları aracılığıyla da tüketiciler için tehlikeli olan bu kargaşa ilaçların hangi şartlarda taşındığı, depolandığı, kimin tarafından nasıl kullanıldığının bilinmemesine, büyük ölçüde kontrolsüz kalmasına yol açmaktadır.

1.7.3.1. Toptan Dağıtım

a.TKB tarafından Veteriner Ecza Deposu mevzuatı hazırlanmalıdır; mevzuat, veteriner hekimin sorumluluğunda, İyi Depolama Uygulamaları/İyi Dağıtım Uygulamalarını (İDU/İDU; GDP/GSP) esas almalıdır.

b.İlaç geri çekme ve toplatma sürecinin sağlıklı işletilebilmesi, faturasız ürün satışına engel olunması, iyi depolama ve dağıtım uygulamaları çerçevesinde ecza depolarına tüm mal giriş ve çıkışında ürün ticari ismi ile lot takibi zorunlu hale getirilmelidir. Ecza depolarının satışları lot takibi esasına göre aylık raporlar halinde ilgili ilaç firmasına ve bir kopyası da TKB'na gönderilmelidir.

c.İyi dağıtım uygulamaları çerçevesinde ecza depoları irsaliyelerinde sevk tarihi ve saati yer almalı ve alıcı, ürün sevk işlemini takip edebilir hale gelmelidir.

d.Beşeri ecza depolarında uygulanan ve müşteri memnuniyeti ve güvenini geliştirmeye yönelik depo alım maliyetinin alıcılara fatura üzerinde bildirilmesi veteriner ecza depoları için de zorunlu hale getirilmelidir.

e.İlaç firmaları ile ecza depoları arasında kurulan ticari ilişkiler şeffaf hale getirilerek anlaşma kopyalarının TKB tarafından arşivlenmesi ve denetlemelerde yasal kanıt taşıması için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.

f.Veteriner Hekim Odaları içinde ecza depoları faaliyetlerini izleyerek mevzuata aykırı çalışmalara meslek adına yasal çerçevede müdahale edecek komisyonlar oluşturulmalıdır.

g.Veteriner hekimin ürün tercihini engellemeye yönelik dağıtım faaliyetlerine izin verilmemelidir.

h.Ecza depolarında kaçak/sahte/yasak/ruhsatsız ilaç bulundurulmamalı; bunların dağıtım/satışı engellenmelidir.

1.7.3.2. Perakende Satış

a.Veteriner ilaçlarının perakende dağıtım/satışında karşılaşılan sorunlar giderilmelidir.

b.İlaçların üretim-kullanım zinciri arasındaki hareketi lot takip esasına dayanan ve barkod sistemi ile çalışan yazılımlarla yürütülmesi zorun hale getirilmelidir.

c.Veteriner ilaçlarının reçetesiz satışı engellenmelidir; Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği'nin 19. Maddesine göre **1. sınıf ilaçlar kayıt defteri, reçete kayıt defteri** tutulması sağlanmalıdır.

d.Kaçak/sahte/yasak/ruhsatsız ilaç dağıtım/satışı engellenmelidir.

1.Bu durum, hayvan sağlığını tehlikeye sokmakta, hasta sahibinin hekime güvenini sarsmakta, halk sağlığı ve gıda güvenliği bakımından da son derece önemli sakıncalar taşımaktadır.

2.Tüketiciler tarafından, bu durum kamunun yeterince kontrol/denetleme görevini yapmadığı şeklinde değerlendirilmektedir.

e.Yetiştirici Birlikleri Yönetmeliği (Madde 5/ç. ".....ilaç, sperma ve benzeri maddeleri temin etmek, dağıtmak, pazarlamak.....") ve Ziraat Odaları Kanunu'na (Madde 3/i. ".....**veteriner ilaçları.... gibi girdi satış yerleri,hayvan hastalıkları teşhis-tedavi hizmetlerinde bulunmak**") göre alınan yetkiler kaldırılmalıdır.

1.Bu yetkilerle Yetiştirici Birlikleri ve Ziraat Odaları esas amacı dışında faaliyette bulunmakta, ilaç dağıtım/satışı ve hatta hayvan hastalıklarında teşhis-tedavi hizmetleri yapmaktadır.

2.Bu bakış açısından ilaç sadece ticari bir eşya/mal gibi düşünülmüştür; bu son derece sakıncalı ve tehlikelidir. Bu durum, ilacın gerekli-gereksiz ve kontrolsüz şekilde dağıtım ve satışı yanında, ilaç kullanımının, veteriner hekimler dışında, yetkisiz kişiler tarafından (hayvan sahipleri, bakıcılar gibi) da yapılabileceğini göstermektedir. Bu ise hem **hayvan sağlığını tehlikeye sokacağı**, hem **ilaçtan beklene yararı azaltacağı**, hem **ilaç ömrünün kısalmasına**, hem de hayvan kaynaklı gıdalarda ilaç **kalıntılarına yol açabileceği** ve böylece halk **sağlığını tehlikeye sokabileceği** için, son derece sakıncalı ve tehlikelidir.

3.İlaçlar, sıradan ürünleri gibi değerlendirilmemeli ve birincil mevzuat dışı ticareti engellenmelidir.

f.Yetkisiz yerlerde (köye hizmet götürme birlikleri, kooperatifler, zirai ilaç satış yerleri gibi) yapılan ilaç satışı engellenmelidir.

g.Aynı etkin maddeyi ya da maddeleri içeren ve çeşitli firmalar tarafından imal/ithal edilen aynı veya benzeri müstahzarların perakende satış fiyatları arasında önemli farklar bulunmaktadır. İlaç fiyatları arasındaki bu fark makul seviyeye indirilmelidir.

h.İlaçtaki spot piyasa önlenmelidir. Bu piyasada ilaçlar etiket fiyatının 1/2-1/5'ine kadar satılmaktadır; ilaca, hekime, kamuya güveni sarsan bu durum engellenmelidir.

i.İlaçlardaki promosyonlar dikkatle izlenmeli ve gerekli tedbirler alınmalıdır.

j.İlaç bilgilendirme ve tanıtımında meslek ahlakına uygun hareket edilmesi sağlanmalıdır. Reçeteyi gerektiren ilaçlarda tanıtım, doğrudan veteriner hekimlere yapılmalıdır. Yanlış ve yanıltıcı tanıtım yapanlara yaptırım uygulanmalıdır.

k.Teknik hammadde kullanımının (özellikle balıkçılık ve kanatlı sektöründe kullanılmakta) önüne geçmek için bakanlık kontrol belgeleri ile ilaç imal etmek için yapılan ithalatın Gümrük Müsteşarlığı kayıtları ile izlenmesi sağlanmalı ve ithalatı yapan firmanın bu hammaddeyi hangi lot numaralı ürünlerin üretiminde kullandığı takip edilmelidir.

I. Veteriner ilaç kullanım ve satış ruhsatına sahip tüm veteriner hekimler farmasötik teknoloji, farmakovijilans ve mevzuatla ilgili bir eğitim programına katılarak sertifika almaları zorunlu hale getirilmelidir.

m.TKB, TVHB ve Üniversitelerin birlikte oluşturacakları komisyon tarafından hazırlanan eğitim programı öğretim görevlileri tarafından Veteriner Hekim Odaları organizasyonunda hekimlere aktarılmalıdır.

Eczane satışlarında veteriner ilaçları reçeteli satış zorunluluğu denetimleri SB ve TKB arasında düzenlenecek bir protokolle TKB'na devri sağlanmalı, veteriner ilacı satacak eczanelere veteriner ilacı satış ruhsatı TKB tarafından verilmelidir. Farmakovijilans, ilaç geri çekme ve toplatma protokollerinin sağlıklı yürütülebilmesi için bu düzenlemeler zorunlu görülmektedir.

1.7.4. Kontrol/Denetim

Veteriner ilacı ruhsatı sahipleri, imalathaneler, ecza depoları (toptan dağıtım/satış), perakende satış yerleri (eczaneler, veteriner hekim muayenehane ve poliklinikleri, hayvan hastaneleri), hayvancılık işletmelerinde (küçük ve büyük baş hayvan çiftlikleri, tavukçuluk çiftlikleri, balık çiftlikleri, arıcılık işletmeleri gibi) planlı/düzenli kontroller (gerekirse habersiz kontroller) yapılmalıdır; kontrol, teknik ve hammadde üretim tesislerinde de yapılabilir.

Bu kontrollerde, çiftlik/firma/tesis/işletme/birlik/kooperatif/muayenehane gibi yerlere göre tutulması zorunlu kayıtlar/deFTERler yanında, özellikle ilaçlarla ilgili kayıtlar (giriş, çıkış, stok kayıtları), alış/satış işlemleri, muhafaza ve ilaç düzeni, prospektüs/etiket bilgilerinin uygunluğu, alınan müstahzar örneklerinde kalite, etkinlik ve güvenlik kontrolleri, ilaç fiyatı, bulundurulması zorunlu ilaçlar, satış şekli gibi hususlar dikkate alınmalı; bunlar meslek ahlakı yönünden değerlendirilmelidir. Kontrollerde, ruhsatsız/kaçak/sahte/yasak ilaçlar/maddeler gibi yönler de dikkate alınmalıdır. Kontrollere, bakanlık yanında, veteriner hekim odası temsilcileri de dahil edilmeli ve yetkilendirilmelidir.

1.7.5. Güvenli Kullanım/Kayıt Tutma/İzleme/Geri Bildirim

Veteriner ilaçlarının imalat-dağıtım-satış-kullanımı ile ilgili her aşamada kayıt tutulmalıdır. Özellikle gıda elde edilen veya gıda değeri olan hayvanlarda/hayvancılık işletmelerinde olmak üzere, ilaç kullanımı söz konusu olduğunda, TKB'nın, ilaç kullanımının kayıt altına alınması, izlenmesi ve geri bildiriyle ilgili mevzuatı vardır. Esas olan, bunlara, muhataplarının (veteriner hekim, hayvan sahibi, hayvancılık işletmeleri gibi) ne kadar uyduğu ve kamu tarafından ne kadar kontrol edildiğidir.

Bu uygulamalar, zincirde yer alan herkes (kişi, kurum, tüzel kişilik gibi) yanında, özellikle kamunun görevidir; kamu, yayınladığı mevzuatın (Gıda Kanunu, Kalıntı İzleme Yönetmeliği, Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği, İlaçlı Yem Tebliği, İlaç Kullanım Kontrolleri Genelgesi, Kalıntı İzleme Genelgesi gibi) gereğini her aşamada yerine getirmelidir. Kalıntı İzleme Planı kırmızı et ve yumurtayı da kapsayacak şekilde genişletilmeli; kalıntısı aranan maddelerin (ilaç ve bulaşan olarak) sayısı artırılmalıdır.

Burada, veteriner hekimler aldıkları eğitimin gereğini yapmalı; mesleki görevini, topluma/tüketicie sorumluluğunu ve gıda güvenliği yönünden **onların sigortası** olduğunu unutmamalıdır. Türkiye'de veteriner ilaçlarıyla ilgili en önemli sorun da aslında buradadır. Klinik yapan (ilaç kullanan, satan, tavsiye eden) veteriner hekimler kısaca;

a. Ruhsatsız/yasak/kaçak hiçbir tıbbi müstahzar/madde bulundurmamalı, kullanmamalı ve tavsiye etmemelidir.

b. Ruhsatlı ilaçları sadece etiketinde belirtilen hayvanda/yetiştirme amacına göre kullanmalıdır.

c. Reçeteyi gerektiren ilaçlar için reçete yazmalı, reçetenin bir nüshasını hayvan sahibine vermelidir.

d. Hayvan sahibine/bakıcısına ilacın vücuttan arınma süresi ve buna uyulması için uyarıda bulunmalıdır.

e. Gıda değeri olan hayvanlarda yasaklamalara uymalıdır.

f. Geri-izlemeyi sağlayacak biçimde kayıtları tutmalı ve geri bildirim yapmalıdır.

Veteriner ilaçlarının normal koşullar altında kullanıldığında karşılaşılan şüpheli ters tepkimelerle ilgili kayıtlar tutulmalıdır. Kamu, bir veteriner farmakovijilans sistemi oluşturmalıdır; sistem, kamuyu, ilaç firmasını (imalatçı, fason üretici, ithalatçı), pazarlamacıyı, veteriner hekimi kapsamalıdır.

Kamu, meslek örgütleri ile birlikte, güvenli ilaç kullanımı, ilaç kalıntıları ve gıda güvenliği konusunda hem meslek adamları hem de çiftliklerde hayvan sahipleri/yetiştiriciler/çalışanlar için sürekli ve düzenli eğitim programları yapmalı ve uygulamalıdır.

1.7.6. İlaç Fiyatları

1. İlaç fiyatları ile ilgili BKK (85/9192 sayılı) ve buna göre çıkarılan tebliğ Bakanlık, ilgili meslek ve sektörel sivil toplum kuruluşları tarafından yapılacak bir çalışmayla ihtiyaca cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

1.7.7. İdari Yapının Güçlendirilmesi/Yeniden Yapılanma

TKB tarafından ruhsatlandırılan veteriner hekimliği ilaçlarının kalite, etkinlik ve güvenli kullanım ile bu yönlerden güvence altında olmaları; yetiştiriciye ekonomik şekilde ulaştırılması; dağıtım/satış kanalları ve kullanılmalarının kontrolü; hayvansal gıdalarda ilaç kalıntıları ve tüketiciler yönünden gıda güvenliğinin sağlanması gerekir. Bu düzenlemelerin, veteriner ilaç müstahzarlarının ruhsatlandırılma, imalat veya dış alım, toptan ve perakende satış, kontrol, tanıtım, geri çekme/toplama, suçlar ve cezaları kapsayan mevzuat (İlaç Kanunu ve ilgili diğer mevzuat) ile bunları sağlayacak kurumsal yapılanmayı kapsamaması gerekir. Bunun için kısa ve orta/uzun dönemde hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Türkiye'de veteriner ilaçları KKG'de İlaç Alet Hizmetleri Daire Başkanlığı'nda İlaç Şube Müdürlüğü'nün sorumluluğundadır; yukarıda sayılan görevlerin önemli bir kısmı da bu sorumluluk kapsamındadır. Mevcut yapılanması ve personel sayısı ile İlaç Şube Müdürlüğü'nün görevlerini yapması mümkün görülmemektedir. Bu sebeple, kısa sürede bu şubenin daha üst düzeyde bir idari yapılanmaya (Veteriner Tıbbi Ürünler Daire Başkanlığı gibi) dönüştürülmesi; bunun için yeterli idari birimlerden oluşturulması; idari ve teknik personel (veteriner hekim, eczacı, kimyager gibi) ihtiyacının giderilmesi gerekir. İdari yapılanmanın aşağıdaki birimlerden oluşması önerilir.

a. Ruhsatlandırma

b. İmalat/Üretim Yerleri

c. Dağıtım/Satış Yerleri

d. Bilgi Toplama/Alma/Reklam/Tanıtım

e. Farmakovijilans/Zehir Danışma

f. Veteriner İlaçları/Aşı ve Biyolojik Maddeler Kontrol Laboratuvarı

Orta/Uzun dönemde, AB ve ABD'de olduğu gibi, Türkiye'de veteriner, zirai ve beşeri ilaçların (tıbbi alet ve araçlar da dahil) mevzuat ve kurumsal olarak **özerk bir çatı altında** yapılanması önerilir; yapılanmanın 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda olduğu gibi **Türk İlaç Kurumu (TİK)** veya 9. Yedi Yıllık Kalkınma Planı'nda önerildiği şekilde **Ulusal İlaç ve Tıbbi Gereç Kurumu (UİK)** şeklinde de olabilir. Yapılanma, hangi şekilde olursa olsun, kurum, beşeri, veteriner ilaçları, aşı ve biyolojik ürünler ve zirai ilaçları kapsayacak şekilde olmalıdır. Kurulması önerilen özerk kurumun bazıları aşağıda sayılan görev ve yetkilerle donatılması öngörülmüştür.

- a. Beşeri, veteriner ve zirai ilaçların ruhsatlandırılmasıyla ilgili bütün işlemlerin takip edilmesi.
- b. Kullanıma girmiş ilaçların etkinlik ve güvenli kullanım ölçütleri yönünden izlenmesi.
- c. Yeni keşfedilen veya ülkeye ilk defa girecek olan ilaç etkin maddeler ve gen teknolojisi yöntemleri ile elde edilen etkin maddeler hakkında karar verilmesi.
- d. İlaç etkin maddesi içeren ön-karışımlara ilişkin ruhsat ve denetim hizmetlerinin verilmesi.
- e. İlaç imalat yerlerinin açılışı ve denetimine ilişkin çalışmaların yapılması ve sürdürülmesi.
- f. Ecza depolarının açılması ve denetlenmesi.
- g. İmal, depo, dağıtım ve perakende satış yerlerinden alınan ilaç örneklerinin kontrolü.
- h. Her çeşitten perakende ilaç satış yerleri, hastane ve kliniklerin (ilaç kullanımı açısından) denetlenmesi.
- i. Dünyada ve ülkemizde ilaç sektörü ile ilgili mevzuatlar ve değişikliklerin izlenmesi, AB ile uyum ve ülke ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanması gereken yeni mevzuat ve mevzuat değişikliklerinin yapılması.

Kurum hizmetlerinin gereklerine uygun elemanları yetiştirmek için eğitim-öğretim programlarının düzenlenmesi.

1.7.8. Diğer Öneriler

1.7.8.1. Veteriner İlaçları Rehberi

TKB tarafından, belli aralıklarla, özellikle Veteriner İlaç Rehberi olmak üzere, aşağıdaki listelerin hazırlanıp yayınlaması bu maddeleri kullananlar/gerek duyanlar yönünden yararlı olacaktır.

- a. Veteriner İlaçları Rehberi
- b. Ruhsatı iptal edilen ilaçlar listesi
- c. Değişiklikler listesi

1.7.8.2. Etkinlik Kontrolü

Türkiye’de bazı veteriner ilaçlarının (bazı penisilinler, streptomisin, albendazol, oksitetrasiklin, ivermektin, levamizol gibi) çok sayıda müstahzarı vardır; uzun süredir ve geniş şekilde kullanılmaktadırlar. Ama, bunların hedef mikroorganizmalara (bakteri, protozoa, iç ve dış parazit gibi) etkinliği veya bunların ilaçlara duyarlılığı ile ilgili çalışmalar yok gibidir. Belki de bazıları, kullanılmalarını gerektirmeyecek ölçüde yetersiz hale gelmişlerdir. Bu sebeple, özellikle geniş şekilde ve uzun süredir kullanılmakta olanlar olmak üzere, yukarıda sayılanlar da dahil, bazı veteriner ilaçları ile ilgili ulusal ölçekte etkinlik çalışmaları yapılmalı; alınacak sonuçlara göre de kullanılmaları durumu (ruhsatlar) değerlendirilmelidir. Ayrıca, özellikle ithal ilaçlar olmak üzere, ilaçlar piyasaya sürülmeden önce sahada etkinlik testleri yapılmalı ve belgeleri istenilmelidir.

1.7.8.3. Biyoeşdeğerlik Çalışması

Birbirinin yerine geçebilen/kullanılabilen ilaçlarla ilgili çalışmadır. Bu, beşeri ilaçlarda olduğu kadar kolay olmayan zor bir uygulamadır; zira, veteriner ilaç müstahzarı prospektüslerine bakıldığında kullanılması kısmı genellikle çoklu hayvanları (hedef hayvanlar) kapsamaktadır. Biyoeşdeğerlik çalışmaları hedef hayvanların tümünü kapsayacak şekilde yapılması gerekir; bu ise çok pahalı ve zaman alıcıdır. Bu konuyla ilgili mevzuatın hazırlanması, laboratuvarların (kamu veya özel) yetkilendirilmesi ve belli bir geçiş dönemini takiben de biyoeşdeğerlik belgeleri istenmeli ve/veya bu çalışmalar yapılmalıdır.

1.7.8.4. Farmakovijilans/Zehir Danışma

Veteriner ilaçların normal şartlarda/sahada kullanıldıklarında karşılaşılabilecek olası ters tepkimelerle ilgili olarak elde edilen bilgiler/kayıtlardır; bilgi toplanması, değerlendirilmesi,

sınıflandırılması başlıca ilgi alanıdır. Kamu, bir veteriner farmakovijilans sistemi oluşturmaldır; sistem, pazarlama ruhsatı sahibi firmayı ve veteriner hekimi de (ilaç kullanan hayvan/çiftlik sahibi de dahil) kapsamalıdır. Her firma bir farmakovijilans programı oluşturmali, programın uygulanmasına yönelik konusunda eğitim almış personel istihdam etmeli ve kamuya belli aralıklarla raporlar vermesi sağlanmalıdır. Aslında böyle bir program yapılması ruhsat sahibinin sorumlulukları (Veteriner ispençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Ruhsat Yönetmeliği. Madde 7/h) içinde sayılmıştır. Yalnız, nasıl işlediği hakkında bilgi yoktur.

Farmakovijilans sistemi sayesinde ilacın beklenen etkinlikte olmaması, etiket dışı kullanılması, kullanılmasına bağlı olarak ortaya çıkan potansiyel çevre sorunları, geri çekme sürecinin geçerliliği ile ilgili incelemeler, kayıt tutma-izleme-geri bildirim ve uygulamayla ilgili son derece kullanışlı bilgiler sağlanır. Böylece, ilacın kullanılmasına bağlı olarak sağlanan yarar ve taşıdığı riskin değerlendirilmesi yapılabilir.

1.7.8.5. Diğer Bazı Öneriler

a. Hayvan hastalıklarından korunma, sağaltım uygulamalarına göre daha ekonomik ve etkili olduğu için, koruma amaçlı ürünlerin üretilmesi ve kullanılması desteklenmelidir.

b. Aşırı ve gereksiz ilaç kullanımı sınırlandırılmalıdır; gıda elde edilen hayvanlarda ilaç kullanımı ve bunlarda elde edilen gıdalarda kalıntıların önlenmesi için TKB, TVHB, meslek odası ve diğer mesleki-sivil toplum kuruluşları ile birlikte klinik yapan ve çeşitli kurum/kuruluşlarda (yetiştirici birlikleri gibi) çalışan veteriner hekimler için meslek-içi ve sürekli eğitim programları düzenlenmelidir; programa katılmanın puanlanması, katılmamanın mesleki yaptırımının olması gibi düzenlemeler yapılmalıdır.

c. AB uyum çalışmasında, Malların Serbest Dolaşımı Faslında yer alan veteriner sağlık ürünleri konusunda müzakere pozisyonunu belirleyebilmek, geçerli sebeplerle yeterli geçiş süreleri ve istisnalar talep edebilmek için bir strateji belirlenmeli; bu başlık altında müsaade edilen geçiş sürelerinin zaman ve kapsam bakımından oldukça sınırlı tutulduğu dikkate alınarak mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulamaya aktarılması sağlanmalı; ihtiyaç duyulan idari ve kurumsal yapılar oluşturulmalı, mevcut olanların alt yapısı güçlendirilmeli; yeterli sayıda ve donanımlı personel istihdam edilmeli; konuyla ilgili merkez ve taşra teşkilatında görevli personele sürekli eğitim verilmelidir.

d. İİU ve İLU için yetkili birim kurulmalıdır; birimde, yeterli mesleki deneyime sahip, konuyla ilgili ulusal, AB ve diğer ülkelerin mevzuatına ve uygulamalara hakim yeterli sayıda veteriner hekim, İİU ve İLU denetçisi ve müfettiş olarak istihdam edilmelidir.

e. AB'ye üye ülkeler, kendi yapılarında EMEA ile beşeri ve veteriner sağlık ürünlerle ilgili her konuda muhatap olacak bir "Ulusal Ajans" oluşturmuştur. Ajans, çok disiplinli çalışmaktadır. İİU ve İLU yetkili birim de bu ajansta yer almaktadır. Türkiye'de de benzer bir yapı oluşturulmalıdır.

f. AB ve EMEA çalışmalarında olduğu gibi veteriner ilaçları ve biyolojik ürünler Veteriner Sağlık Ürünleri başlığı altında değerlendirilmeli, idari yapı ve mevzuat hazırlıkları bu bakışla ele alınmalıdır.

g. İlaç komisyonu ve aşı komisyonu çalışmalarında verimliliğin sağlanması için üyelere oturum ve huzur hakkı benzeri bir ödeme sistemi geliştirilmelidir.

Bakanlık merkez teşkilatı ile veteriner sağlık ürünlerinin kalite kontrolünü yapan resmi laboratuvarlarda yeterli sayıda ve nitelikli personel istihdam edilmelidir. Bu laboratuvarlarda analizler konusundaki yetersizlikler giderilmelidir.

2. Aşılar ve Diğer Biyolojik Maddeler

Hayvan sağlığının korunmasında ve hastalıkların teşhisinde kullanılan aşı ve biyolojik maddeler özel bir öneme sahiptir. Bu nedenle bu ürünlerin ülkemizde üretimi ve ithalatında gerekli hassasiyetin gösterilmesi, sağlıklı hayvansal üretim için temel bileşendir. Genel olarak bu

kapsamda, canlı ve inaktif aşılar (bakterin ve toksoid), serum, sulandırma sıvısı, rekombinant DNA ve hibridoma teknolojisi ile üretilen ürünler, immun modülatörler, mikroorganizma kültürleri (probiotikler, yarışla dışlama (competative exlusion) ürünleri), tedavi amaçla kullanılmayan kimyasal maddeler ve teşhis kitleri değerlendirilebilir. Konunun daha iyi açıklanabilmesi için aşılar ve biyolojik maddeler olmak üzere iki farklı bölüm de değerlendirmeler yapılacaktır.

İthalatta mutlaka İİU kurallarına uygun üretilmiş aşılardan girişine izin verilmelidir. Aynı şekilde yerli üreticinin gelecekte problem yaşamaması ve ülkemiz hayvancılığının zarar görmemesi için bir plan dahilinde İİU kurallarına uygun üretim yapımları sağlanmalı ve bir strateji belirlenmelidir.

2.1. Aşılar

2.1.1. Giriş

Hastalıkların kontrolünde, koruyucu hekimliğin önemi tartışılmaz. Bu nedenle aşılardan seçimi ve aşılama programlarının iyi oluşturulması, etkin koruma için temel oluşturmaktadır. Ülkemizde hayvan aşılardan büyük bir bölümü ithalatla karşılanmaktadır. Son 10 yıl içerisinde özellikle kamu sektörüne ilave olarak özel sektörün de üretime yatırım yaptığı görülmektedir. Bu gelişmeler sevindirici olmakla birlikte, henüz pazar payı bakımından düşük düzeydedir. Kamu ve özel sektörün üretimde temel olarak ruminant aşılardan üretimine yoğunlaştığı görülmektedir. Şu anda kanatlı aşılardan tamamı yurt dışından karşılanmaktadır. Yine pet hayvanların ve balıkların aşılarda kullanılan aşılardan tamamına yakını da ithalatla karşılanır durumdadır. Kısaca ülkemizde aşı üretimi sınırlı düzeydedir ve bu alanda yatırımların artması, ülkemiz için avantajlar sağlayacaktır.

2.1.2. Mevcut Durum ve Değerlendirme

Ülkemizde aşı ithalatı ve üretimi ile ilgili mevzuatlar bulunmaktadır ve bu işlemler belirli bir sistem dahilinde yürütülmektedir. Bu aşamada önemli olan konu, işlemlerin olumlu yönde gelişen bir sistem haline getirilmesi için ilave çalışmalar yapılmasıdır. Günümüzde yurt dışında üretilen aşılardan/aşı markalarının büyük bir oranda ülkemizde de satılır olduğunu görmekteyiz. İlgili mevzuata göre, aşılarda ithal ön izinlerinin verilmesinde komisyonlar bulunmakta ve komisyon oluru ile aşılardan ülkemize getirilebilmektedir. Bu aşamada, komisyonun karar vermesinde etkili olacak kriterlerin iyi belirlenmesi ve sonuçta hastalıkların kontrolünde önemli olan aşılardan ülkemize girmesi ve hastalık kontrolünde bu aşılardan yarar sağlanması da ayrıca beklenmelidir. Yerli üretim için ülkemizde ihtiyaç duyulan aşılardan ve kullanımları ile ilgili bilgilerin sağlanması yarar sağlayacaktır. Bu amaçla ciddi hastalıklardan, özellikle önemli ekonomik kayıplara neden olan enfeksiyöz hastalıkların etiyolojilerinin iyi belirlenmesi ve etkenlerin tiplendirilmeleri ile temel bilgiler sağlanması, üretim ve yeni aşılardan geliştirilmesine önemli avantajlar sağlayacaktır.

Ruminant aşılardan üretiminde kamu ve özel sektörün yer alması, ithal aşılardan hem rekabeti hem de kaliteyi arttırdığı görülmektedir. Bunun sonucunda, üreticinin uygun fiyatlarla kaliteli aşıyı kullanabilmesi sağlanmaktadır.

AB'de Malların Serbest Dolaşımı Faslında yer alan biyolojik ürünler, ilaçlarla birlikte oldukça fazla sayıda ve kapsamlı bir mevzuat yüküne sahiptir. Bu yüzden konuyla ilgili mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulamaya aktarılması aşamasında bir takım geçiş sürelerinin talep edilmesi düşünülebilir. Ancak, malların serbest dolaşımı, iç pazarın temel yapıtaşlarından birini oluşturmaktadır. AB entegrasyonunun başından itibaren güvence altına alınan malların serbest dolaşımı alanında aday ülkelerin tam uyum sağlanması beklenmekte ve müzakere süreci bu doğrultuda ilerlemektedir. Bu başlık altında müsaade edilen geçiş süreleri zaman ve kapsam bakımından oldukça sınırlı tutulmaktadır. Bu nedenle, geçiş süresi ve istisna taleplerinin kapsam bakımından sınırlı tutularak, çok iyi gerekçelendirilmesi gerekmektedir.

AB veteriner ilaçları ile biyolojik ürünleri aynı mevzuatta ele almaktadır. AB'ye Üye Devletler,

kendi bünyelerinde EMEA ile beşeri ve veteriner sağlık ürünleri ile ilgili her konuda muhatap olacak bir ulusal ajans kurmuşlardır. Bu ajanslar multidisipliner olarak çalışmaktadır. İİU ve İLU otoriteleri de bu ajansların bünyesinde yer almaktadır. Ülkemizde de benzer bir yapı bir an önce oluşturulmalıdır.

2.1.2.1. Mevzuat

Burada aşı ve biyolojik maddelerle ilgili mevzuat listelenmiştir.

Kanun

- 1.Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu (HSZK): 3285 sayılı. 08.05.1986 kabul tarihli.
- 2.Veteriner Hekimleri Mesleğinin İcrasına, Veteriner Hekimler Birliği ve Odalarının Teşekkül Tazına ve Göreceği İşlere Dair Kanun: 09.03.1954 tarih ve 6343 sayılı; 18.03.1954 tarih ve 8661 sayılı RG.
- 3.Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun: 1918 sayılı Kanun.
- 4.Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 17.09.2004 tarih ve 5234 sayılı; 21.09.2004 tarih ve 25590 sayılı RG.
- 5.Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun: 4077 sayılı. 08.02.1995 tarih ve 22221 sayılı RG.
- 6.Türk Ceza Kanunu: 5237 sayılı. 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı RG.
- 7.Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun: 5728 sayılı. 08.02.2008 tarih 26781 sayılı RG.

Kanun Hükmünde Kararname (KHK)

- 1.441 Sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki KHK: 09.08.1991 tarih ve 20955 sayılı RG.

Yönetmelik

- 1.Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği (15.03.1989 tarih ve 20109 sayılı RG) ve değişiklikleri.
- 2.Aşılama ve Serumlama Ücret Yönetmeliği (24.06.1989 tarih ve 20205 sayılı RG).
- 3.Özel Veteriner Laboratuvarları Yönetmeliği. 19.09.1999 tarih ve 23821 sayılı RG.
- 4.Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği. 18.06.2001 tarih ve 24436 sayılı RG.
- 5.Özel Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği: 05.11.1985 tarih ve 18919 sayılı RG.
- 6.Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan Laboratuvarların Kuruluş, Çalışma, Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. 16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı RG.
- 7.İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarlarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik. Çevre Bakanlığı. 25.06.2002 tarih ve 24794 sayılı RG.
- 8.İyi Laboratuvar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmelik. Çevre Bakanlığı. 25.6.2002 tarih 24794 ve sayılı RG.

Tebliğ

- 1.09.07.2002 tarih ve 24810 sayılı RG.
- 2.19.11.2003 tarih ve 25294 sayılı RG.
- 3.17.12.2005 tarih ve 8503 sayılı RG.

Genelge

1.Genelge No:2008/27. Özel Veteriner Laboratuvarlarının Çalışmaları. 28.07.2008 tarih ve 28178 sayılı yazı ile.

Talimat (Tamimler)

- 1.İthal Veteriner Biyolojik Ürünler İçin Protokol Formatı.
- 2.Yerli Veteriner Biyolojik Ürünler İçin Protokol Formatı.
- 3.İthal Teşhis Kitleri İçin İstenen Bilgi ve Belgeler.
- 4.Veteriner Biyolojik Ürün Kalite Kontrol Programı. 27.08.2009 tarih ve 030306 sayılı yazı.

2.1.2.2. Aşı Üretimi

Aşı üretiminde mevcut durum kısaca özetlendiğinde; hem kamu sektörü hem de özel sektörde üretim yapılmaktadır. Kamu sektöründe üretim Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitülerinde gerçekleştirilmektedir. Bu amaçla Şap Enstitüsü, Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü, Pendik, Konya, Samsun ve Adana Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüleri üretim yapmaktadır. Elazığ Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü'nde yapılan üretim 2009 yılında yapılmamıştır ve şu an için gelecekte bir üretim yapılması da planlanmamaktadır. Enstitülerde biyolojik ürün için 41 adet üretim izni bulunmaktadır.

Özel sektörde üretim yapan firmalar genel olarak ruminant aşılara yoğunlaşmıştır. Ancak son dönemde balık aşısı üretim izni de alınmıştır. Özel sektörde üretim yeri izni almış 6 firma bulunmaktadır ancak 4 firmanın ürünleri ruhsatlandırılmıştır. Yoğun üretim yapan ve ürünleri sahada bulunan ruminant sektörüne yönelik olarak üretim izni bulunan üç firma bulunmaktadır. Bu firmalar tarafından üretilen aşılar hem yerli hem de yurt dışı pazarlarda satışa sunulmuştur. Bu firmaların biyolojik ürün için 49 adet üretim izni vardır. Ayrıca 2 adet de antijen üretmektedirler.

Ülkemizde aşı üretimi yapılabilmesi için gerekli temel koşullar bulunmaktadır. Bu amaçla hem kamu hem de özel sektörde, kuruluş izni, işletme izni, üretim izni ve satış izninin alınması zorunludur. Ülkemizde üretilen aşılar için sterilite, zararsızlık ve bağışıklık testleri uygulanmaktadır. Bu analizler Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü tarafından yapılmaktadır.

2.1.2.3. Aşı İthalatı

Ülkemizde ihtiyaç duyulan aşılardan büyük bir bölümü ithalatla yurt dışından karşılanmaktadır. Bu amaçla yurt dışında üretim yapan firmaların kendilerinin organize ettiği firmalar tarafından ithalat yapıldığı gibi distribütör firmalar tarafından da ithalat gerçekleştirilebilmektedir. İthal edilen aşılar üreticilere, depolar ve/veya veteriner klinikleri kanalı ile ya da direkt olarak üretici firmalara mevzuata uygun olarak dağıtılmaktadır. İthal edilen aşılarda, temel olarak ithal öz izninin alınması ve satış/pazarlama aşamasında ise depolama izninin alınması zorunludur. İthalat yapmak isteyen firmalar, ürüne ait ilgili belgeleri ile müracaat ettikten sonra dosyalar uzmanlarca incelenmekte ve ithal ön izin komisyonu tarafından son değerlendirme yapılarak ürünün ithalatının yapılmasına/yapılmamasına karar verilmektedir. Bu aşamadan sonra ürünün fiili ithalatı yapılmakta ve bu aşamada gerekli kontrol işlemleri, komisyon tarafından alınan numuneler üzerinden sterilite ve zararsızlık testleri rutin olarak uygulanmaktadır. İlave olarak Marek aşıları için titre değerleri analiz edilmektedir. Ayrıca ithal edilen biyolojik ürünlerde gerektiği durumlarda bağışıklık testi yapılabileceği ilgili Tebliğ'de yer almaktadır. Veteriner biyolojik ürün ithalatında 31 firma faaliyet göstermekte ve bu firmaların ithal ön izni bulunan ürün sayısı 301 adet olup, bunlardan 18 tanesi teşhis kitidir. Ülkemizde kullanılan kanatlı aşılarının tamamı ile balık, kedi ve köpek aşılarının tamamına yakını ithal edilmektedir. İthal edilen aşılardan kontrol testleri de Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü tarafından yapılmaktadır.

2.1.3. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak koruyucu hekimlikte önemli olan aşılardan uygun şartlarda ve fiyatlarda üreticiye ulaştırılmasındaki tüm aşamalar büyük oranda sağlanmıştır. Bu aşamadan sonra, yapılması gereken konular aşağıda açıklanmıştır.

a. Yerli özel firmalar tarafından yapılan üretimin artması önemli bir gelişmedir. Bu gelişimin devamlılığının sağlanması, ürünlerin ve ürün kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, gelecekte rekabeti artıracığından önemli avantajlar sağlayacaktır. Ancak bir takvim çerçevesinde İİU şartı aranmalıdır. Gerekirse AB ve diğer fonlardan yararlanma düşünülmelidir.

b. Özel sektörde üretim aşamasında çalışan personelin eğitimine yönelik çalışmaların desteklenmesi yararlı olacaktır.

c. Özel ve kamu sektöründe üretilen aşılardan yurtdışı pazarlarında yer alması için gerekli desteğin/kolaylıkların sağlanması ve ihracat teşviklerinin artırılması, üretimdeki kaliteyi indirekt olarak destekleyeceğinden önemlidir ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

d. Ülkemizde kamu sektörünün aşı üretimi ile ilgili gelecek planları yapılmalıdır. Bu kapsamda üretim yerlerinin ve ürünlerinin, üretim kalite standartları ve kapasiteleri ile ilgili çalışmaların yapılması gerekmektedir.

e. Kamu sektöründe üretim yapan Enstitülerde çalışan personelin devamlılığının sağlanması ve teşvik edilmesi, üretimin devamlılığı açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle üretim planlarının gözden geçirilerek ilave düzenlemeler yapılması yararlı olacaktır.

f. İthal edilen aşılar genel düzenlemeler yeterlidir. Ancak, yurt dışında herhangi bir ülkede üretilen tüm aşıların ülkemize getirilmesi gibi bir konunun önüne geçilmesi için, ürün kalitesi ile ilgili yapılan analizler ve değerlendirmeler daha detaylı yapılmalıdır. Bu amaçla aşıların kontrollerinin yapıldığı Bornova Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün hem teknik hem de personel altyapısının güçlendirilmesi yarar sağlayacaktır.

g. İthalat ön izinleri ile uygulanan işlemler düzenli bir şekilde yapılmaktadır. Bu işlemlerle ilgili mevzuatlarda bu işlemler yeterince açıklanmıştır. Ancak bu konuda seçilen uzman ve komisyonların sadece Enstitülerden değil ilgili Üniversitelerden konusunda uzman öğretim elemanlarından da yararlanılması önemli avantajlar sağlayacaktır. Ayrıca, mesleki ve sektörel sivil toplum kuruluşları ile özel sektörde çalışan uzmanlardan da yararlanılmalıdır.

h. Ülkemizde hastalıkların detaylı bir şekilde izlenmesi ve epidemiyolojik verilere ulaşılması mutlaka sağlanmalıdır. Bu bilgiler hem aşı üretiminde hem de ithalatta yararlı olacaktır. Ayrıca bu çalışmalar sonrasında aşılanmanın başarısı ile ilgili bilgiler de sağlanacaktır.

i. Bazı hastalıklarda (daha çok zoonoz) aşı uygulamaları mutlaka resmi otorite tarafından izlenmelidir ve sonuçlar tartışılmalıdır. Eğer yoğun aşılamalara karşın bazı hastalıkların insidensinde bir azalma görülüyorsa, kullanılan aşı(lar), aşılama programı ve ilave faktörler gözden geçirilmeli ve alternatif aşı/aşılama ve yöntemler geliştirilmelidir.

j. Aşıların dağıtımı/kullanılması ile ilgili izleme programlarına başlanmıştır. Bu işlemlerin yararlı olabilmesi için uzman personel ve bilgi ağının güçlendirilmesi yarar sağlayacaktır.

k. Resmi otorite tarafından hayvan türlerine ve yetiştirme tiplerine göre aşı programları önerilmelidir. Bu öneriler, hastalıkların durumuna göre güncellenmelidir.

l. TKB ait laboratuvarlarda hayvan hastalıklarının teşhisi ile biyolojik ürünlerin üretiminin aynı çatı altında yapılması risk oluşturmaktadır.

m. "Biyolojik Ürünler **Bilimsel Danışma ve Değerlendirme Kurulu**" oluşturulmalıdır; Kurulda, bakanlık, üniversite, mesleki ve sivil toplum örgütü temsilcileri yer almalıdır.

n. Ürün kalitesi açısından önem arz eden İİU ve İLU otoritesi ve denetçileri konusunda mevzuat bulunmamakta olup gecikmeksizin hazırlanmalıdır.

o. AB'ne tam üyelikte Malların Serbest Dolaşımı Faslında yer alan biyolojik ürünleri sanayicileri mevzuat ve uygulama yönünden şimdiden hazırlanmaz ise gelecekte ciddi sorunlarla karşılaşacaktır.

2.2. Biyolojik Maddeler

2.2.1. Giriş

Veteriner biyolojik maddeler/ürünler kapsamında, genel olarak hastalıkların kontrolünde kullanılan immün serumlar ile hastalıkların teşhisinde kullanılan ürünler ve teşhis kitleri başta olmak üzere, sulandırma sıvısı, rekombinant DNA ve hibridoma teknolojisi ile üretilen ürünler, immün modülatörler, mikroorganizma kültürleri (probiotikler, yarışla dışlama (competitive exclusion) ürünleri) ve tedavi amaçla kullanılmayan kimyasal maddeler yer almaktadır. Ülkemizde hastalıkların teşhisi ve kontrol programlarının doğru ve etkin şekilde yürütülebilmesi için başta teşhis kitleri olmak üzere, teşhiste kullanılan biyolojik ürünlerin üretilmesi ve/veya tedariki oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca son yıllarda mikroorganizma kültürleri ve ürünleri, hayvansal üretimde kullanılmaktadır. Tüm sektörlerde probiyotik, prebiyotik ve yarışla dışlama ürünlerinin farklı amaçlarla kullanımında gelecekte bir artış olması beklenmektedir.

2.2.2. Mevcut Durum ve Değerlendirme

Ülkemizde Veteriner biyolojik ürünlerin üretiminde hem kamu hem de özel sektör hizmet sunmaktadır. Ancak bu ürünler, bazı hastalıkların teşhisinde kullanılan antijenler, alerjenler ve immün serumlarla sınırlı düzeydedir. Bu sektörde kullanım alanı fazla olan teşhis kitleri özellikle yoğun laboratuvar kullanımına uygun sistemler, yurt dışından ithal edilmektedir. Bu ürünlerin, ülkemizdeki üretimi, ithalatı ve ruhsatlandırma işlemleri yukarıda aşılar bölümünde ifade edilen şekilde gerçekleştirilmekte ve daha sonra satışa sunulmaktadır.

2.2.3. Sonuç ve Öneriler

Veteriner biyolojik maddelerin üretiminde ve ithalatında bu güne kadar gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu aşamadan sonra bu düzenlemelerde görülen aksaklıkların giderilmesi hem üretimi teşvik edecek hem de ithalat için temel bilgiler sağlayacaktır. Genel olarak konu ile ilgili öneriler aşağıda sunulmuştur.

- a. Teşhiste kullanılan biyolojik ürünlerin özellikle saha koşullarında ve laboratuvarlarda kullanımı ile ilgili düzenlemeler gözden geçirilmeli ve etkin kontrol sağlanmalıdır.
- b. Ürün ve üretim kalite standartlarının kontrolü için temel analiz ve altyapı sağlanmalıdır.
- c. Yurt içi üretimin artırılması için gerekli teşvikler için düzenlemeler yapılmalıdır.

3. Son Söz

Sonuç olarak, Türk veteriner hekimliği açısından veteriner sağlık ürünlerinin mevzuat ve uygulama kapasitesi yönlerinden iyileştirilmesi, uzun vadeli stratejik plan/programlarla idare edilmesi, bütçe ve kalifiye insan kaynağı ile desteklenmesi gerekmekte, dünyanın her yerinde çıkarlarımız mesleki politikamız olmalıdır.

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI

VETERİNER HALK SAĞLIĞI VE GIDA GÜVENLİĞİ KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Komisyon Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Dr.Can DEMİR	Gıda Güvenliği ve Hijyen Akademisi Yönetim Kurulu Başkanı
Başkan Yard.	Prof.Dr. Mustafa TAYAR	Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Raportör	Prof.Dr. Mehmet ÇALICIOĞLU	Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Levent AKKAYA	Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Didem Hilkat AKSAKAL	Tarım Bakanlığı İl Kontrol Lab., İstanbul
Üye	Doç.Dr. Özge Özgen ARUN	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Doç.Dr. Ali AYDIN	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Yunus BAYRAK	Tarım Bakanlığı İl Kontrol Lab., İstanbul, Müdür
Üye	Prof.Dr. Kamil BOSTAN	İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Dr. Gültekin BİLGİN	Sağlık Bakanlığı Hıfzısıhha Lab. İstanbul
Üye	Prof.Dr. İrfan EROL	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Gıda Uzm.Vet.Hekim Kd.Albay Gökse NURSOY	Gemlik Askeri Veteriner Okul Komutanı
Üye	Dr. Muhsin ÖZTÜRK	İstanbul Büyükşehir Bel. Sağlık Dai.Başkanlığı
Üye	Yrd.Doç.Dr. Şebnem PAMUK	Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Üye	Adnan SERPEN	İzmir Veteriner Hekimler Odası
Üye	Dr. Gülay YILDIRIM	Tarım Bakanlığı İl Kontrol Lab. İstanbul
Üye	Dr. Ahmet YÜCESAN	ETBİR Yönetim Kurulu Üyesi

Çalışma Grubu Üyeleri

Görev	İsim	Temsil Ettiği Kurum
Başkan	Dr. Can DEMİR	Gıda Güvenliği ve Hijyen Akademisi Yönetim Kurulu Başkanı
Başkan Yard.	Uzm. Veteriner Hekim Bnb. Halit SOYKAN	Gemlik Veteriner Askeri Okulu
Raportör	Prof.Dr. Mehmet ÇALICIOĞLU	Fırat Üniversitesi Vet. Fakültesi
Üye	Dr. Ömer AKINEDEN	Giessen Üniversitesi Gıda Bilimleri Est. Araş.& Öğretim Görevlisi / Almanya
Üye	Dr. Yunus BAYRAK	Tarım Bakanlığı İl Kontrol Lab., İstanbul, Müdür
Üye	Hüdaî ÇOMAK	Denizli Tarım İl Müdürlüğü
Üye	Hüseyin DEDE	Çankaya Belediyesi
Üye	Dr.Leyla GENCER	Mersin Bölgesi Veteriner Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Prof.Dr. Ersin İSTANBULLUOĞLU	Emekli Öğretim Üyesi
Üye	Tamer KARAMAN	Emekli Veteriner Hekim, Albay
Üye	Gökse NURSOY	Gemlik Askeri Veteriner Okul Komutanı
Üye	Muhsin ÖZTÜRK	İstanbul Büyükşehir Bel. Sağlık Dai.Bşk.
Üye	Galip SEÇKİNER	Kahramanmaraş Vet. Hekimleri Odası Başkanı
Üye	Adnan SERPEN	İzmir Veteriner Hekimler Odası
Üye	Adnan TEPE	İstanbul Tarım İl Müdürlüğü
Üye	Azmi YÜKSEL	İstanbul Veteriner Hekimleri Odası

İçindekiler

1. Veteriner Halk Sağlığının Tanımı ve Kapsamı	311
2. Çiftlikten Sofraya Gıda Güvenliği	311
3. Tek Dünya Tek Sağlık.....	314
4. Tarım ve Köyişleri Bakanlığında Veteriner Hekimlerin halk sağlığı ile ilgili görevleri	317
5. Sağlık Bakanlığında Veteriner Hekimlerin halk sağlığı faaliyetlerinin durumu	318
6. Yerel Yönetimlerde Veteriner Hekimlerin Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği faaliyetleri	318
7. Gıda Laboratuvarları ve Akreditasyon	319
8. Gıda Laboratuvarlarında Veteriner Hekimlerin Rolü	319
9. Hayvan kökenli Gıdalar ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)	320
10. Veteriner Hekimlik Eğitiminde Gıda Güvenliği	321

1. Veteriner Halk Sağlığının Tanımı ve Kapsamı

Veteriner halk sağlığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Uluslararası Salgın Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE) ile bir araya gelen ve 18 ülkeden 28 uzmanı bünyesinde barındıran veteriner halk sağlığı çalışma grubu tarafından “veteriner hekimlik biliminin uygulaması yoluyla insanlığın fiziksel, zihinsel ve sosyal refah ve sağlığına hizmet etmesi” olarak tanımlanmıştır. Veteriner hekimlik mesleği hayvan sağlığı, halk sağlığı ve hayvan refahı temelleri üzerine inşa edilen ve faaliyetlerini sürdüren bir meslektir. Veteriner halk sağlığı, genel halk sağlığının önemli bir bileşeni olup aşağıdaki ana faaliyet alanlarını kapsar.

1. Zoonoz hastalıklarla mücadele
2. Gıda güvenliğinin sağlanması
3. Çevre Sağlığı,
4. Epidemiyoloji
5. Risk Analizi,
6. Laboratuvar hayvanları çalışmaları ve yönetimi
7. Afet hekimliği,
8. İnsan sağlığının korunmasına yönelik biyomedikal araştırmalar
9. Halk Sağlığı Yönetimi
10. Veteriner Hekimliği mesleğinde iş güvenliği ve sağlığının sağlanması

Bu faaliyetlerin pek çoğu günümüzün modern Gıda güvenliği anlayışını ortaya koyan “Çiftlikten Sofraya Gıda Güvenliği” kavramında birleşmekte ve bireyin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesi hedeflenmektedir.

2. Çiftlikten Sofraya Gıda Güvenliği

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini sağlayabilmeleri için yeterli gıdaya ulaşmaları ve bu gıdaların sağlık yönünden güvenli olması gerekmektedir. Bu gereksinim insanların temel hakkıdır. Dünyadaki kaynaklar mevcut nüfusu beslemeye yetecek kadar olmasına karşın, dünyanın birçok bölgesinde milyonlarca insan açlıkla mücadele etmektedir. Bunun yanında hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde başta Hayvan kökenli gıdalar olmak üzere, gıdalara ilişkin hastalıkların insidensi artmakta, önemli kayıplara neden olmakta ve insanlar için büyük bir tehlike oluşturmaktadır.

Dünyada görülen gıda kaynaklı enfeksiyon ve intoksikasyonlar içerisinde hayvan kaynaklı olguların çok önemli bir yere sahip olduğu özellikle gelişmiş ülkelerde yapılan epidemiyolojik çalışmalarla ortaya konmuştur. Yine çeşitli ülkelerde ortaya çıkan BSE, melamin ve dioksin gibi krizlerde tüketici güvenliğini sarsarak, gıda güvenliği ve halk sağlığının, tüm ülkelerde insanlar ve gıda kontrol birimleri için stratejik önemini bir kez daha göstermiştir.

Gıdalardan kaynaklanan enfeksiyon ve intoksikasyonların sağlık üzerine etkilerinin yanında, gıdalardan kaynaklanan enfeksiyon ve intoksikasyonlara bağlı şekillenen işgücü kaybı, tedavi masrafları, hatalı ürünlerin toplanması, imhası ve hastalıkların saptanmasına ilişkin masraflar önemli ekonomik kayıplara da neden olmaktadır.

Yetersiz sanitasyon koşulları, yetersiz beslenme, gıda üretim teknolojileri ile tüketim alışkanlıklarındaki değişiklikler, halk sağlığı alt yapısının yetersiz oluşu, hükümetlerin katkısının

ve mevzuatın yetersizliği, patojen izleme ve rapor sisteminin yetersizliği, yeni veya yeniden önem kazanan gıda kaynaklı patojenler, patojen olmayan bakterilerin virülens ve antibiyotik direnç genlerine sahip olması, patojenlerin gıdalara adaptasyonu ve gıdada canlı kalma potansiyelinin yükselmesi, tüketicinin bilgi eksikliği, gıda kaynaklı hastalıkların görülme sıklığını arttıran global faktörler arasında bulunmaktadır.

Avrupa Komisyonu, 1996 yılında şu görüşü benimsemiştir 'Gıda zehirlenmesine yol açan biyolojik ve kimyasal maddeler çok sayıda ve çeşitlidir fakat hemen hemen tümünün ortak özelliği, bu maddelerin hayvanla birlikte olması ve ahırda başlayıp, gıda ile sofraya kadar gelmesidir'. Bu nedenle, tüketicinin gereği gibi korunması amaçlı bir girişimin başarılı olabilmesi için, üretim zincirinin tüm halkalarının tek tek ele alınması gerekmektedir.

Gıda güvenliği, FAO/WHO tarafından sağlıklı ve kusursuz gıda üretimini sağlamak amacıyla gıdaların üretim, işleme, muhafaza, taşıma ve dağıtım aşamalarında gerekli kurallara uyulması ve önlemlerin alınması olarak tanımlanmıştır.

Gıda güvenliğinde asıl amaç gıdaların sağlık açısından kusursuz olarak elde edilmesi ve kaliteyi olumsuz yönde etkileyen faktörlerin ortadan kaldırılması ya da en az düzeye indirilmesidir. Bu hedefe ulaşılması, ham materyalden başlayarak tüketiciye ulaşana kadar her aşamanın etkin bir kontrolden geçmesi ve gerekli önlemlerin alınması yani çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımı ile mümkün olabilmektedir.

Çiftlikten sofraya gıda güvenliğinin ilk aşaması sağlıklı hammadde elde edilmesi; gıda üretiminde kullanılacak sağlıklı hayvanların yetiştirilmesidir. Bu kapsamda sağlıklı et ve et ürünleri üretimi için öncelikle etin, uygun hijyenik ve teknolojik koşullara sahip mezbahalarda veteriner hekim kontrolünde kesilen sağlıklı kasaplık hayvanlardan sağlanmış olması gerekmektedir. Aynı şekilde kanatlı eti, yumurta ve süt sağlıklı hayvanlardan elde edilmelidir. Yine balıklar ve diğer su ürünleri tüketici sağlığını olumsuz yönde etkileyecek çevresel kirlenme faktörlerini, patojen mikroorganizmaları ve parazitleri içermemelidir.

Gıdaların hijyenik kalitesini etkileyen mikrobiyolojik ve biyolojik tehlikeler arasında bakteriyel (*Salmonella* spp., *Campylobacter jejuni*, *Listeria monocytogenes*, *E.coli* O157:H7, *Staphylococcus aureus*, *Shigella dysenteriae*, *Brucella* spp., *Bacillus cereus*, *Vibrio* spp., *Clostridium perfringens*, *Clostridium botulinum*, *Yersinia enterocolitica*) paraziter (*Entamoeba histolytica*, *Giardia duodenalis*, *Sarcocystis hominis*, *Toxoplasma gondii*, *Cryptosporidium parvum*, *Taenia solium*, *Taenia saginata*, *Trichinella spiralis*, *Echinococcus* spp.) viral (Hepatit A, Hepatit E, Norwalk virüs, Avian influenza, Calicivirus), fungal, prion etkenler yer almakta, bu etkenler arasında en yaygın olanının bakteriler olduğu bilinmektedir.

Bunların yanında antibiyotikler, pestisitler, dioksin, hayvan beslemede kullanılan yemlerdeki ağır metaller, mikotoksinler, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların merada beslenmeleri sırasında topraktan aldıkları ağır metaller, hayvancılıkta tedavi amaçlı kullanılan veteriner ilaçları, farklı kaynaklardan maruz kaldıkları radyoaktif kontaminantlar gelişmede kullanılan hormonlar, gıda katkı maddelerinin aşırı ve bilinçsiz kullanılması, insan ve hayvan sağlığını olumsuz yönde etkileyen kimyasal tehlikeler arasında yer almaktadır.

İyi üretim uygulamaları (GMP), iyi hijyen uygulamaları (GHP) ve HACCP gibi risk analizine dayalı sistemler ile gıdaların üretimden tüketime kadar yukarıda belirtilen tehlikelerden korunması ve üretim kayıplarının en az düzeye indirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin entegrasyon sürecinde olduğu AB başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde gıda güvenliği ve veteriner halk sağlığına ilişkin konular çiftlikten sofraya gıda güvenliği konseptinde bütünsel bir anlayışla ve risk değerlendirmesini esas alan bir yaklaşım içerisinde değerlendirilmektedir.

Bu noktadan hareketle, çiftlikten sofraya gıda güvenliğinin temel prensiplerini; hayvan sağlığı

(hayvan hastalıklarını önleme ve kontrolü), hayvan refahı, bitki sağlığı (pestisit güvenliği), hayvan yemlerinin güvenliği, gıda ürünlerinin güvenliği, gıdaların etiketlenmesi, kayıt ve kimliklendirme, uluslararası gıda güvenliği konuları oluşturmaktadır.

Sağlıklı gıda üretimi için, gıda güvenliğini yem güvenliğinden ayırmak mümkün değildir. İnsan tüketimine sunulan Hayvan kökenli gıdaların sağlıklı olması hayvanların yedikleri yemle yakından ilgilidir. Birçok hastalık yemlerden hayvanlara, hayvanlardan da insanlara geçebilmektedir. Geçmiş yıllarda bu tip hastalıkların neden olduğu önemli salgınlar rapor edilmiştir. Hastalıklar dışında, patojen mikroorganizmalar üzerinde direnç oluşturabilen bazı antibiyotiklerin yem katkı maddesi olarak kullanılması da diğer bir problemidir.

Halk sağlığı, hayvan sağlığı ve hayvan refahı arasında da yakın ilişkiler vardır. Stres, hayvanları hastalıklara açık hale getiren en önemli faktörlerdendir. Bu nedenle refah kurallarına uyulması ile gıda elde edilecek hayvanlarda zoonoz hastalık etkenlerini taşıma veya ilaç kalıntısı bulundurma riski azalacaktır. Hayvan refahı kalite üzerine de doğrudan etkilidir. Daha üstün kalitede gıda üretmek için yetiştirme, taşıma ve kesim gibi üretimin her aşamasında refah kurallarına uyulması gerekmektedir.

Gıda üretimi sürecinde ortaya çıkan atık ve artıkların çevreyi kirlilemeyecek şekilde kontrolü ve ortamdan uzaklaştırılması da gıda güvenliği ve çevre hijyeni açısından büyük önem taşımaktadır.

Gıda güvenliği zincirinde birincil üretimden sofraya kadar olan tüm aşamalarda izlenebilirliğin sağlanması önemli unsurlardan birisidir. Her ürün için birincil üretim aşamasından başlamak üzere son tüketim aşamasına kadar izlenebilirlik zinciri kurulmalıdır. Gerektiğinde denetim sonucu oluşan bilgiler ilgili mercilere iletilmelidir. Tüketime sunulan gıdaların izlenebilirliğini kolaylaştırmak amacı ile gerekli bilgileri içerecek şekilde etiketlenmesi ve tanımlanması gereklidir.

Gıdalardan kaynaklanan enfeksiyon ve intoksikasyonlara ilişkin epidemiyolojik çalışmalar düzenli olarak yapılmalı ve bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Birçok hastalık etkeni hayvanlardan direk olarak ya da gıda gibi araçlar yolu ile insanlara bulaşabildiği için sürü sağlığı ile epidemiyolojik denetim programları arasında da etkin bir ilişkinin kurulmuş olması gereklidir. Bu noktalardan hareketle kontrol stratejileri geliştirilebilmektedir. Ayrıca düzenli oluşturulan veriler ile global olarak hastalık etkenleriyle mücadele ve etkenlerin taşınmasının da önlemesi mümkündür.

Çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımı ile tüketicinin mümkün olan en üst düzeyde korunması amaçlanmaktadır. Gıda güvenliği zincirinde en son halkayı tüketiciler oluşturmaktadır. Tüketici yiyeceklerin doğru olarak depolanması, taşınması ve pişirilmesinden sorumludur. En güvenilir gıda dahi uygun şekillerde depolanıp, işlenip, gereği gibi pişirilmez ise sakıncalı şekle dönüşebilir. Bu nedenle tüketicinin alım gücü ve bilinçli olması gıda güvenliğini sağlamada önemli faktörlerden biridir.

Gıda güvenliği ve kontrolünde veteriner hekimler hayvan hastalıkları ve Hayvan kökenli gıda üretimleri konularında bilgi ve birikimlerinden dolayı önemli bir konuma sahiptirler. Bu amaçla tüketicinin güvenli ve doğru beslenmesinin sağlanması, uluslar arası gıda ticaretinin geliştirilmesi için veteriner hekimlerin de çiftlikten sofraya gıda güvenliğinin her aşamasında başlıca sorumlu olarak yer alması sağlanmalıdır.

Gıda güvenliğinin sağlanmasında, piyasa gözetimi ve denetiminin, en etkin bir şekilde yapılması önem taşımaktadır. Gıdaların, birincil üretiminden son satış noktasına kadar üretim, işleme, depolama nakliye, sunum gibi tüm aşamalarında denetimi yapılmalıdır. Bu denetimin laboratuvar boyutunda, gerekli analizleri yapabilecek modern cihaz ve yetiştirilmiş uzman personel ile desteklenmiş yeteri miktarda laboratuvar bulunmalıdır.

Piyasa gözetimi ve denetimi Tarım ve Köyşleri Bakanlığının koordinasyonunda, gıda konusunda

tecrübe, personel, araç, gereç ve laboratuvar gibi alt yapısı olan resmi ve özel kuruluşlar ile yerel yönetimlerden istifade edilip imkânları değerlendirilmelidir.

Çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımıyla gerek bitkisel üretim, gerekse Hayvan kökenli üretim, nakliye ve depolama, güvenli gıda üretimi, dağıtımı ve satışı, gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemelerin analizleri, tüketiciler bir bütün olarak düşünülmeli ve ilgili konularda gelişmeler bir bütünlük içinde ele alınmalıdır.

Ülkemizde gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla; yeni politikaların geliştirilmesi, gıda kontrol organizasyon sisteminin etkin bir yapıya dönüştürülmesi, ulusal mevzuatın AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi, HACCP ve risk analizlerinin yapılması, epidemiyolojik veritabanının oluşturulması, ARGE çalışmalarına önem verilmesi, bürokratik, akademik ve endüstriyel işbirliğinin sağlanması ve tüketicinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

3. Tek Dünya Tek Sağlık

İnsanlar, dünyada değişen koşullara bağlı olarak ortaya çıkan ve global çözümler gerektiren önemli halk sağlığı sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunların en önemlilerinden birisi insanlar, hayvanlar ve bunların yaşadıkları eko-sistemler arasında yeni veya yeniden önem kazanan (emerging and reemerging infectious disease: EID) enfeksiyon hastalıklarının yayılmasıdır.

Tek Dünya Tek Sağlık (TDTS) konsepti; insan, hayvan ve çevre sağlığının korunması için özellikle zoonotik hastalıklarla mücadelede yerel, ülkesel ve uluslararası düzeyde beşeri ve veteriner hekimlerin işbirliği içerisinde çalışması yaklaşımıdır. Tek dünya tek sağlık konsepti aslında yeni bir yaklaşım olmayıp, özellikle son yıllarda ortaya çıkan yeni zoonotik hastalıkların insan, hayvan ve çevre sağlığı ile uluslararası ticaret ve ekonomi üzerine oluşturduğu global etkiler sonucu gerek ABD gerekse AB'deki girişimler doğrultusunda önem kazanmıştır.

Tek sağlık, tek tıp yaklaşımının kısa tarihsel gelişimi irdelendiğinde, modern patoloji ve komparatif tıbbın kurucusu olan Alman patolog Dr. Rudolf Virchow'un (1821-1902) domuz kas dokusunda *Trichinella spiralis*'in yaşam siklusu ve zoonotik önemi ile sığırlarda sistiserkoz ve tüberküloz üzerine deneysel çalışmaları yürüttüğü ve hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar için **zoonozis** tanımını kullandığı görülmektedir. Yine modern tıbbın ve veteriner patolojinin öncü isimlerinden Kanadalı Dr. Sir William Osler'de (1849-1919), Dr. Virchow ile birlikte Berlin'de zoonotik hastalıklar üzerine yaptığı çalışmalar sonucu, tıp ve veteriner hekimliği arasındaki çok yakın ilişkiden dolayı tek tıp tanımını kullanmıştır. Dr. Virchow'un çalışmalarının etkisi ve veteriner hekimliğe olan desteği sonucu önce Avrupa'da daha sonra ABD'de veteriner hekimler tarafından düzenli et muayenesi uygulaması başlamıştır. Louis Pasteur ve Robert Koch'un 19. yüzyılda komparatif tıp ve biyomedikal araştırma alanında yaptıkları ve bilim tarihine damga vuran çalışmaları tek sağlık konseptinin önemli örneklerindendir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası ABD ve birçok Avrupa ülkesinde veteriner halk sağlığı organizasyonları geliştirilmiş ve 1949 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nde (WHO) Veteriner Halk Sağlığı Seksiyonu kurulmuştur. Bu bölüm başta zoonotik hastalıklar olmak üzere veteriner halk sağlığı alanına giren konularda Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) ve Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE; Office Internationale Epizootie) ile yakın işbirliği içerisinde çalışmıştır. FAO/WHO ortak teknik raporunda (1975) veteriner halk sağlığı (*Veterinary Public Health; VPH*) veteriner biliminin uygulanması yoluyla insanların fiziksel, mental ve sosyal refahına katkıda bulunmak olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği de zoonozlara ilişkin geniş kapsamlı düzenlemeleri 2003/99 EC numaralı direktifinde yapmıştır.

Veteriner hekimler tek sağlık konsepti kapsamında halk sağlığı ve refahının korunması ile iyileştirilmesinde; zoonozlar, yeni veya yeniden önem kazanan enfeksiyon hastalıklar, gıda güvenliği ve güvencesi, antibiyotik direnç sorunu, ekosistemin korunması, komparatif medikal ve biyomedikal araştırmalar, insanların fiziksel ve mental sağlıklarına yardım gibi birçok konuda

görev ve sorumluluklara sahiptir. Veteriner hekimlerin popülasyon sağlığı, karşılaştırmalı tıp ve koruyucu hekimlik alanında sahip oldukları güçlü eğitim altyapısı söz konusu hizmetlerin verilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Tek dünya tek sağlık konsepti son yıllarda özellikle ABD’de Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği (AVMA) tarafından gündeme getirilmiştir. Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği TDTS yaklaşımını “İnsan, hayvan ve çevrenin optimal sağlığı için yerel, ülkesel ve global olarak çalışan değişik disiplinlerin işbirliği faaliyetleri” olarak tanımlamıştır. Daha sonra Amerikan Veteriner Hekimleri Birliği ile Amerikan Tabipleri Birliği (AMA) 2007 yılında iki meslek grubunu birbirine bağlayan tek sağlık konsepti kararını kabul etmiştir. Bu çalışmaların yapılmasında veteriner hekim ve doktorlardan Dr. Roger Mahr (eski AVMA Başkanı), James W. Steele, Laura H. Kahn, Lonnie King ve Bruce Kaplan’ın önemli katkıları olmuştur. Tek sağlık konseptine katkısı bulunan ve isimlerine burada atıfta bulunulamayan dünyanın değişik ülkelerinden çok sayıda doktor ve veteriner hekim meslektaşımızın olduğu kuşkusuzdur. Dünya Veteriner Hekimleri Birliği’nin (WVA) temel faaliyetlerinden biri olan ve sonuncusu Kanada Veteriner Hekimler Birliği organizasyonunda 27-31 Temmuz 2008’de Kanada’da (Vancouver, BC) düzenlenen 29. Dünya Veteriner Kongresinin (WVC) ana temalarından birini yine tek dünya tek sağlık konsepti oluşturmuştur.

Tek dünya tek sağlık yaklaşımı Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu (FVE) tarafından da kabul görerek bununla ilgili faaliyetler yapılmıştır. Avrupa Veteriner Hekimliği Haftası, “Tek Sağlık: Sağlıklı Hayvan = Sağlıklı İnsan” teması ile 10 Kasım 2008 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen konferans ile kutlanmıştır. Avrupa Konseyi ile Avrupa Veteriner Hekimleri Federasyonu tarafından ortaklaşa düzenlenen konferansın amacı; tek sağlık konsepti kapsamında yüksek standartlardaki hayvan sağlığının insan sağlığı ve refahı üzerine etkileri olmuştur. Ayrıca paydaşlar arasında bilgi değişimi vasıtasıyla Avrupa’da hayvan sağlığı ve insan sağlığının iyileştirilmesinde biyogüvenlik önlemlerine ve uygulanmasına dikkatin çekilmesi amaçlanmıştır.

Ülkemizde de bu konseptin özüne uygun şekilde Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB) organizasyonunda 14-15 Kasım 2006 ve 27-28 Kasım 2008’de tıp doktorlarıyla birlikte Ankara’da düzenlenen Türkiye I. ve II. Zoonotik Hastalıklar Sempozyumu (düzenli olarak yapılan bu sempozyumun ikincisine 180 doktor ve 100 veteriner hekim olmak üzere 280 kişi katılmıştır), 2-5 Eylül 2007 tarihinde Antalya’da düzenlenen Uluslararası Kuş Gribi Sempozyumu, 12-13 Nisan 2008’de Antalya’da FAO, WHO, OIE, EU, WVA, FVE gibi uluslararası kuruluşlar ile Veteriner ve Tıp fakültelerinden bilim insanlarının katıldığı Uluslararası Veteriner Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği Kongresi, 3-4 Aralık 2008’de Antalya’da FVE ve TAİEX işbirliğiyle düzenlenen Uluslararası Kuduz Hastalığı Çalıştayı bu alanda gerçekleştirilen önemli faaliyetlerdir.

Tüm bu gelişmelere karşın günümüzde beşeri ve veteriner hekimler arasında eğitim ve araştırma alanında, özellikle zoonotik hastalıkların izleme, tarama ve epidemiyolojik değerlendirilmesine yönelik entegre multidisipliner çalışmalar yapılması yerine, bu iki meslek grubunun birbirinden çok ayrı olduğu ve aralarında yalnızca sınırlı bir işbirliğinin bulunduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, TDTS konsepti multidisipliner çalışma alanlarına yönelik düzenlemelerin yapılması, yeni birimlerin kurulması, fonların oluşturulması ve meslek kuruluşları arasında işbirliğinin geliştirilmesi gibi süreklilik arz eden önemli çalışmaları gerektirmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün tahmini verilerine göre dünyada yıllık yaklaşık 1,5 milyar insanda diyare vakası görülmekte ve etkilenenlerden büyük bölümü 5 yaşın altında olmak üzere 2,2 milyon çocuk gıda ve su kaynaklı zoonotik bakteriyel etkenlere bağlı olarak yaşamını kaybetmektedir. Yine dünyada yıllık yaklaşık 1,5 milyon insanın tüberkülozdan ölmesi ve her 10-15 dakikada bir kişinin kuduzdan yaşamını kaybetmesi zoonotik hastalıkların önemini ve kontrolünde veteriner ve beşeri hekimlerin birlikte çalışmalarının gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, önemli bakteriyel etkenlerin tüm dünyada yaygın olarak kullanılan antibiyotiklere karşı geliştirdikleri çoklu direnç sorunu dikkatle takip edilmesi gereken ortak küresel tehditlerden biridir.

Son zamanlarda görülen Batı Nil virüsü, Ebola hemorajik ateşi, SARS, BSE, maymun çiçeği, yüksek patojeniteli kuş gribi H5N1 ve Domuz gribi (H1N1) gibi hastalıklar toplumsal korkuya, küresel ticaretin bozulmasına ve büyük ekonomik kayıplara neden olmuştur. Bu hastalıklar ve yol açtıkları zararın boyutları aynı zamanda insan ve hayvan sağlığının çok yakın ilişki içerisinde olduğunun hatırlanmasını da sağlamıştır. Sağlık ve hastalığın daha geniş bir perspektifle anlaşılması insan, evcil ve yabani hayvan sağlığını içeren ortak bir yaklaşım olan tek sağlık konseptini gerektirmektedir. Yeni veya yeniden önem kazanan enfeksiyon hastalıklar yalnızca insan sağlığını, gıda kaynaklarını (gıda güvenliği ve güvencesi) ve ülkelerin ekonomilerini tehdit etmekle kalmamakta, aynı zamanda dünyamızda hepimizin ihtiyaç duyduğu sağlıklı çevre ve fonksiyonel ekosistem altyapısını koruyan fauna, flora ve biyoçeşitliliği de olumsuz etkilemektedir.

İnfeksiyöz hastalıklar yalnızca gelişmekte olan ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de insanların en önemli hastalık ve ölüm nedenlerinden biridir. Bu etkenlerden bazılarının çevresel faktörlere hızlı adaptasyonu, oluşturduğu nazokomiyal enfeksiyonlar ve özellikle immun sistemi baskılanmış bireylerdeki etkileri ciddi boyutlara ulaşmıştır.

İnfeksiyon hastalıklarının hayvan ve insanlar arasında artışında;

- İnsan nüfusu ve hayvan popülasyonundaki hızlı artış,
- Toplumlarda demografik yapının değişmesi,
- Hızlı kentleşme,
- Hayvan kökenli ve bitkisel üretim sistemlerindeki temel değişimler,
- Çiftlik hayvanları ve yabani hayvanların daha yakın ortamlarda bulunması,
- Ormanlık alanların azalması,
- İklim değişikliği başta olmak üzere ekosistemdeki değişiklikler,
- Su kaynaklarının kirlenmesi,
- Kimyasal bulaşanlar,
- Evcil, yabani hayvan ve Hayvan kökenli ürün ticaretinin küreselleşmesi,
- Turizmin artması gibi nedenler yer almaktadır.

İnfeksiyon hastalıklarının değişen epidemiyolojisi ve buna neden olan global faktörler dikkate alındığında, halk sağlığını yalnızca insan hekimlerinin faaliyet alanı veya tek disiplin olarak görmek doğru değildir. Hayvan sağlığı, gıda güvenliği ve güvencesi ile birlikte halk sağlığının korunmasındaki en önemli bileşenlerinden biridir. Hayvan sağlığının güvence altında olmadığı bir dünyada insan sağlığını, gıda güvenliğini ve çiftlik hayvanlarının insanların en önemli besin kaynağı olması nedeniyle, sürdürülebilir gıda güvencesini temin etmek de mümkün değildir.

Yeni veya yeniden önem kazanan enfeksiyon hastalıklarının büyük bölümünün zoonotik özellikte olması ve son zamanlarda görülen yeni enfeksiyon hastalıklarının büyük çoğunluğunun yabani hayvan kökenli olması insanlar, evcil ve yabani hayvanlar ile içinde bulundukları ekosisteme yönelik global önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada AB'de yabani hayvanlar sağlığı ve yabani hayvan kaynaklı gıda maddeleri hijyeni ile ilgili tüm uygulamalar yoğun biçimde Veteriner hekimler tarafından yerine getirilmekte olup bu konu ile ilgili gelişmeler AB tarafından özel olarak takip edilmektedir. Nitekim son yıllarda ülkemizde görülme insidensi giderek artan doğrudan yada dolaylı yabani hayvan kaynaklı salgınlara (Tularem, kuş gribi, kuduz, vb.) ilişkin önemli veriler ortaya konmakta olup, klinik olarak da önem taşıyan bu hastalıklara ilgi gösteren tıp hekimlerine veteriner hekimler tarafından daha fazla destek sağlanmaktadır. Özellikle ülkemizde Ancak TDTS yaklaşımına ilişkin olarak yeni veya yeniden önem kazanan hastalıkların

kontrolünde özellikle yabani yaşamla ilgili kuruluşlar ile hayvan ve halk sağlığıyla ilgili kuruluşlar arasında yeterli işbirliğinin olmadığı da bilinmektedir. Bu noktada öncelikle yabani yaşam ile doğrudan ve dolaylı ilişkili Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile Veteriner Fakülteleri gibi kamu kurumları arasında bir koordinasyon oluşturulmalıdır.

Veteriner hekimler geçmişten beri Hayvan kökenli gıdaların üretimi, inspeksiyonu ve güvenliğine ilişkin görev ve sorumlulukları ile halk sağlığının korunmasında önemli rol oynamışlardır ve bu rolün önemi gelecekte küresel anlamda daha da artacaktır. Veteriner hekimlerin gıda güvenliğine ilişkin misyonları bu konseptin ortaya çıktığı Dr. Virchow'un çalışmalarından beri tek sağlık konseptinin temel unsurlarından biri olmuştur.

İnsanlarda gıda enfeksiyon ve intoksikasyonlarına neden olan bakteri, virüs ve fungus türlerinin sayısının yaklaşık 50 civarında olduğu ve bu etkenler arasında en yaygın olanının bakteriler olduğu bilinmektedir. Patojen bakterilerin oluşturduğu gıda enfeksiyon ve intoksikasyonları tüm dünyada önemli bir halk sağlığı problemi olarak önemini korumaktadır. Epidemiyolojik çalışmalar ile veri tabanının iyi yapıldığı gelişmiş ülkelerde gıda kaynaklı hastalıkların ciddi ekonomik kayıplara neden olduğu da bildirilmektedir. Gıda kaynaklı patojenler içerisinde tüm dünyada *Salmonella* ve *Campylobacter* enfeksiyonları en sıklıkla hastalıklara neden olan bakteriyel patojenlerdir. *E. coli* O157:H7, *Listeria monocytogenes*, Norovirüsler, bazı gıda ve su kaynaklı parazitler tüm dünyada önemli halk sağlığı sorunlarına neden olmaktadır. Bu etkenler arasında özellikle kontamine kırmızı et tüketimine bağlı olarak çocuklarda hemorajik kolit, hemolitik üremik sendrom ve ölüme neden olan *E. coli* O157:H7 ile tüketime hazır gıdalara bağlı olarak immün sistemi baskılanmış bireylerde yüksek mortalite oranı ile seyreden *L. monocytogenes* enfeksiyonları birçok ülkede ciddi halk sağlığı problemi olmaya devam etmektedir.

Dünyada 1900'lü yılların başında insan ölümlerinin yaklaşık yarısının enfeksiyon hastalıklarından kaynaklandığı ve tedavide antibiyotiklerin kullanılmaya başlamasına kadar geçen süreçte yalnızca tüberküloz, pnömoni ve diyareten çok sayıda insanın yaşamını kaybettiği bilinmektedir. Dolayısıyla antibiyotiklerin keşfi ve geliştirilerek enfeksiyon hastalıklarının tedavisinde kullanılması sağlığın korunmasında büyük rol oynamıştır. Buna karşın zaman içerisinde değişik faktörlere bağlı olarak gelişen antimikrobiyel direnç sorunu tüm dünyada beşeri ve veteriner hekimliğin önemli ve ortak sorunlarından biri olmuştur.

Zoonotik hastalıklara ilişkin mevcut durum ve projeksiyonlar lokal, bölgesel ve küresel bazda insan sağlığının güvence altına alınmasında, hayvan sağlığının ve bunun önemli bir parçası olan gıda güvenliğinin büyük öneme sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle hayvan sağlığı insan sağlığının vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu misyonun yerine getirilmesinde tek dünya tek sağlık konsepti önemli bir yaklaşımdır. Tek sağlık konseptinde hedeflenen başarıya ulaşılabilmesi için hayvan sağlığı ve refahı, gıda güvenliği ve halk sağlığı konularında ulusal ve uluslararası düzeyde insan hekimleri ile işbirliği içerisinde, eğitim, mevzuat ve uygulamaya ilişkin çalışmalar yapılarak sonuca ulaşılmalıdır.

4. Tarım ve Köyişleri Bakanlığında Veteriner Hekimlerin Halk Sağlığı İle İlgili Görevleri

- Gıda mevzuatının hazırlanmasına katkı sağlamak,
- Gıda mevzuatının uygulanmasında görev üstlenmek,
- Denetim programlarının hazırlanmasında rol almak,
- Üretim zincirinin her aşamasında değişmeyen, etkili kontrol ve denetimi sağlamak
- Gıda endüstrisini kayıt altına alarak, çalışma izni vermek,
- Gıda maddeleri endüstrisi ile işbirliği içerisinde doğru ürün etiketlenmesini sağlamak
- Tüketicileri sağlık risklerine karşı korumak ve gıda güvenliğini geliştirmek

- Gıda ve yem sanayi ürünlerinin normlara uygunluğunu denetlemek,
- Ruhsatlı yem imal işletmelerini teknik ve sağlık şartları bakımından kontrol etmek,
- Özel ve resmi mezbaha ve kombinaları kontrol etmek,
- Su ürünleri kanunu ile ilgili kontrol hizmetlerini yürütmek,
- Gıda güvenliği, besinsel kalite, uygun olmayan etiketleme, , yurt içi denetim, ithalat ve ihracat işlemleri için numune alma ve laboratuvar analizleri sonrası sertifika düzenlemek,
- Gıda güvenliği yönetim sistemlerinin uygulanmasının teşvik edilmesi,
- Hayvan ve ürünlerinden insanlara geçebilen zoonoz hastalıkların önlenmesi amacıyla plan, program ve projeler hazırlamak ve uygulamak,
- Hayvan hareketlerinin kontrol edilmesi,
- Çiftlik hayvanlarının sağlık ve refahını korumak, hayvan sağlığı ile ilgili karantina tedbirleri almak
- Tüketiciler, çiftçiler, endüstri şirketlerine bilgi ve tavsiye sağlamak,

Gıda güvenliği konuları ve uygulamalarına dair tüketici bilincinin artırılmasına katkı sağlamak.

5. Sağlık Bakanlığında Veteriner Hekimlerin Halk Sağlığı Faaliyetlerinin Durumu

Gıda Kontrol Hizmetleri tamamen Tarım Bakanlığına devredildikten sonra Sağlık bakanlığında istihdam edilen Veteriner hekim sayısı oldukça azalmıştır. Ancak Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı ve bağlı kuruluşlarında bir kısmı TUS kökenli mikrobiyoloji uzmanı ve biyokimya uzmanı olan yetersiz sayıda veteriner hekim istihdam edilmektedir. Bunların birçoğu da doktora yapmış veteriner hekimlerdir. Ancak bu sayı yetersizdir. Halbuki Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığına bağlı aşı ve serum çiftliğinde yalnız başına en az 20-25 veteriner hekim istihdam edilmelidir. Hatta bu birimde idari ve yardımcı personelinin dışındaki personel veteriner hekim ve veteriner sağlık teknikerinden oluşmalıdır.

Ayrıca Merkez Başkanlığı bünyesindeki salgın hastalıklar, zehir araştırma, gıda güvenliği ve tüberküloz referans laboratuvarlarında da veteriner hekimler istihdam edilmelidir. Özellikle salgın hastalıkların bir kısmının zoonoz olduğu düşünülürse bu bölümde veteriner hekim istihdamı kaçınılmazdır.

Sağlık Bakanlığında daha önce mevcut olan Veteriner Halk Sağlığı Daire Başkanlığı tekrar kurulmalı ve veteriner hekimlerin kontrolünde olmalıdır. Yine Sağlık Bakanlığındaki Salgın Hastalıklar biriminde zoonoz hastalıklar birimi de kurulmalı ve veteriner hekim kontrolünde olmalıdır.

Ayrıca Tüm Eğitim ve Araştırma Hastanelerinde çok önemli bir ihtiyaç olan “deney hayvanları ünitesi” kurulmalı ve veteriner hekim istihdamı edilerek veteriner hekim kontrolünde olmalıdır.

Yine Hudut Sahilleri Sağlık Genel Müdürlüğü bünyesinde de işin doğası gereği veteriner hekim istihdam edilmelidir.

Tüm bunların ötesinde, RSHM'nin Sağlık Bakanlığından ayrılarak, hayvan, insan ve çevre sağlığı ile ilgili epidemiyolojik araştırmalar ve risk analizi yapan özerk bir yapıya kavuşturulması Tek Dünya Tek Sağlık konseptine uygun bir adım olacaktır.

6. Yerel Yönetimlerde Veteriner Hekimlerin Halk Sağlığı ve Gıda Güvenliği Faaliyetleri

1930 yılından beri gıda güvenliği ve halk sağlığı görevlerini aktif olarak sürdüren belediyeler ve İl Özel idarelerinin yetkilerini devam ettirmesi gerekir. Gıda denetiminde personel, laboratuvar, araç-gereç ve tecrübe gibi alt yapı unsurlarına sahip belediyelerin halk sağlığının sağlanması

konusunda önemli katkıları olmaktadır. Yeterli Teşkilat yapısı olan ve veteriner hekim kadrolarında sahip olan Büyükşehir Belediyeleri ve bağlı ilçelerde, Gıda güvenliği konusunda tek otorite olan Tarım Bakanlığının yönetiminde, gıda denetim ve kontrolü hizmetlerinde yetkilendirilmesi uygun olur. Bu kapsamda Büyükşehir Belediyelerinde, denetime destek olacak analiz hizmetleri bakımından gıda kontrol laboratuvarlarının kurulması gerekir. Ayrıca, Akredite Veteriner Hekim uygulamalarına Belediyelere ait mezbahaların da dahil edilmesi gereklidir. Küçük belediyelere ait 2-3 mezbahaya 1 akredite Veteriner Hekim düşecek şekilde atama yapılabilir. Belediyelerin gelirlerinden oluşturulacak bir fon ile bu uygulama finanse edilebilir.

7. Gıda Laboratuvarları ve Akreditasyon

Gıda laboratuvarları gıda güvenliği zinciri ve gıda kontrolünde bilimsel/teknik verilere dayalı önemli bir halkayı teşkil eder. Laboratuvar desteği olmayan bir gıda güvenliği sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı laboratuvarların çalışmalarıyla ülkemizin gıda güvenliğine, halk sağlığının korunmasına, gıda ve yem sektörüne: ithalat, ihracat, özel istek ve denetim hizmetleri kapsamında yapılan analizlerle önemli hizmetler verilmektedir. Bu hizmetler Bakanlığa bağlı 39 İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüğü, 1 Gıda Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 1 Ulusal Gıda Referans Laboratuvar Müdürlüğü ile Bakanlıktan faaliyet izni almış 56 özel gıda kontrol laboratuvarları aracılığıyla yürütülmektedir.

Gıda güvenliği kapsamında bu derece önemli olan laboratuvarların ISO 17025'e göre akredite olmaları önemli olup bu konuda 2004 yılından beri önemli sayıda laboratuvar akredite olmuş ve teknik alt yapılarını geliştirmişlerdir. Bugün itibarıyla, önemli sayıda Laboratuvar TÜRKAK' tan akredite olmuştur. Akreditasyon; laboratuvarların itibarının artmasına, laboratuvarların analizlerin kalitesinin teminine, analizlerin güvenliğinin artmasına, analiz raporlarının yurtdışında kabul görmesi yönüyle ülkemizin ihracatçıları açısından avantajlar sağlamasına, ithalat, ihracat, özel istek ve denetim analizlerinde müşteri memnuniyetinin artmasına neden olmuştur.

Türk Gıda Kodeksi kapsamında hazırlanan tebliğlerde belirlenen analizlerin laboratuvarda yapılabilirliğinin sağlanması amacıyla, üniversite ve araştırma kuruluşlarının batıdaki örneklerinde olduğu gibi metot geliştirilmesi çalışmalarını yürütüp laboratuvarları desteklemeleri gerekmektedir.

TURKAK'ın güncellenmekte olan Özel Kuruluş Kanunun genel kurul üyeliğine Veteriner Hekimleri temsilen TVHB konseyinin delege olarak yer alması sağlanmalıdır.

8. Gıda Laboratuvarlarında Veteriner Hekimlerin Rolü

Gıda laboratuvarlarında birçok meslek mensubu bir arada çalışmaktadır. Bunlar gıda, ziraat, kimya mühendisi, kimyager, biyolog ve veteriner hekimler ile laborant, teknisyen ve teknikerlerden oluşmaktadır. Laboratuvarlardaki çalışma birimleri kendi içerisinde birçok alt dala ayrılrsa da temelde fizikokimyasal analizler ve mikrobiyolojik analizler olmak üzere iki temelden oluşmaktadır.

Kontrol Laboratuvarlarının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Yönetmelik'te gıda analizi yapma yetkisi verilen mesleklerde yüksek lisans, uzmanlık veya doktora derecesi aranmaksızın her mesleğe gıdaların her türlü analizini yapma yetkisini vermektedir ve mesleki eğitim formatları incelendiğinde bu uygulama doğru değildir. Mikrobiyolojik, histolojik ve serolojik analizler öncelikle veteriner hekim veya mevzuatında yetkilendirilmiş diğer mesleklerden uzmanlık yapmış olan personel tarafından yapılmalıdır.

Fakültede alınan genel gıda hijyeni, hayvan kökenli gıdalara ve gıda ile temas eden maddelere yönelik hijyen ve teknoloji eğitimi, genel ve özel mikrobiyoloji bilgisi veteriner hekimlerin bu alanda tercih edilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca temel hekimlik bilgileri, morfoloji, patoloji, enfeksiyöz hastalıklar, hayvan beslenmesi ve beslenme hastalıkları, hayvanlardan insanlara geçebilen zoonoz enfeksiyonlar konularında eğitim almakla birlikte oluşan koruyucu hekimlik bilincinin Laboratuvar teknikleriyle birleştirilmesi geniş bir bakış açısını teşekkül ettirmektedir.

Bu bakış açısı gıda hijyen kalitesini olumsuz etkileyen mikroorganizmalar, patojen mikroorganizmalar ve mikotoksinlerin çiftlikten sofraya gelene kadar gösterecekleri gelişim süreci ve canlı organizma üzerindeki tesirlerinin bilinmesi laboratuarda yürütülecek çalışmalarda yön verici olmaktadır.

Bu konulara ilaveten, hayvan kökenli gıdalara çeşitli nedenlerle tespit edilebilecek kimyasal kalıntı ve bulaşanlar, GDO'lu ürün tespiti, ağır metaller, katkı maddeleri, boya ve koruyucu maddelerin, koruyucu hekimlik perspektifiyle yaklaşılarak Laboratuvar ortamında analiz edilmesinin sağlanması için analiz çeşitliliğinin artırılmasına ve buna yönelik yönetim sisteminin tesis edilmesine yön verici olmaktadır.

Laboratuvarlar içindeki ifade edilen rolün dışında, gıda işletmelerine yönelik eğitici hijyen desteği ile üretici-laboratuvar-tüketici arasında etkin bir fonksiyon işleyerek, gıda güvenliği sisteminin tüm basamaklarında yer almaktadır.

9. Hayvan Kökenli Gıdalar ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)

Genetiği değiştirilmiş (GD) gıdalar gen teknolojisi kullanılarak genetik yapıları değiştirilmiş ve yeni nitelikler kazandırılmış ürünlerden yapılmış veya bu ürünleri içeren gıdaları ifade etmektedir. Bu teknoloji ile üretilen ürünler genel yapı itibarıyla doğal benzerleri ile birebir aynı olan ancak kazandırılmış olan üstün özellikleri (Herbisite tolerans, pestisite resistans v.b.) ile üretimde ekonomi ve yüksek verim sağlayan ürünlerdir. İlk kez 1994'lerde piyasaya çıkmış bulunan bu ürünler tüketime sunulduklarından beri çok yoğun tüketici reaksiyonu ile karşılaşmışlardır. Bu ürünlerden kaynaklanabileceği iddia edilen kanserojen, toksik, allerjik gibi sağlık ve çevresel etki benzeri etkileri neden gösterilerek ülkemiz dahil bir çok ülkede yoğun lobi faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu tüketici reaksiyonun dikkate alınması ve GDO'ların şu ana kadar tespit edilmiş bir sağlık riski taşımamasına rağmen gelecekteki muhtemel risklerinin göz önüne alınması ile gelişmiş ülkelerin birçoğunda bu ürünlerin kullanımlarının kontrol altına alınması ve tüketim kararını tüketiciye bırakılması yaklaşımı doğrultusunda izleme ve etiketleme ile ilgili mevzuatlar oluşturulmuştur. Nitekim 27.Ekim 2009 tarihli resmi gazetede yayınlanan "Gıda Ve Yem Amaçlı Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar Ve Ürünlerinin İthalatı, İşlenmesi, İhracatı, Kontrol Ve Denetimine Dair Yönetmelik" ile GDO'ların ülkemizde de benzer bir yaklaşım ile kontrol altına alınması hedeflenmektedir.

Genetik modifikasyon uygulamalarının yürütüldüğü ve ticari ürünlerini vermiş ürünlerin başında tahıllar ve en önce de soya ve mısır gelmektedir. 2008 yılı raporlarına göre dünya üzerinde ekilen soyanın %72'si, mısırın % 25'i GD soya olarak ekilmiş. ABD ve Arjantin gibi dünyanın soya ambarı olarak sayılabilecek ülkelerde GDO soyanın doğal soyaya göre ekim oranı %95'lere varmıştır. Soya ve mısır gibi hayvan yemlerinde çok yüksek oranlarda kullanılan tahıllar söz konusu olduğunda Veteriner Hekimliğin konudan uzak kalması mümkün olamamaktadır.

AB Gıda Güvenliği otoritesi 20.Temmuz.2007'de yayınlamış olduğu raporda yapılan çalışmaların GD yemlerle beslenen hayvanların et,süt yumurta gibi ürünlerinde GD genlerin bulunmadığını gösterdiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda AB mevzuatında ve gerekse yeni yayınlanmış bulunan ülkemize ait yönetmelikte GD yemlerle beslenen hayvanların ürünlerinin etiketlenmesine dair bir hüküm yoktur. Ancak her iki mevzuatta da yemlerde GDO'un izlenmesi ve GD yemlerin etiketlenmesine dair hükümler mevcuttur. Nitekim gelişmiş birçok ülkede müşteri ve tüketici talebi GDO'suz yemle beslenmiş hayvanlara yönelik olmaktadır. Ülkemizde de bu tür bir talebin oluşması durumunda sektörün gerekli hazırlıklılık durumun sağlanması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Nitekim uzun yıllardır devam etmekte olan ancak henüz ticari üretim izinleri bulunmayan genetiği değiştirilmiş hayvanların (balık) gelecek piyasaya çıkması durumunda tahıllarda yürütülene benzer bir izleme ve etiketleme sistemi GD hayvanlar için söz konusu olacaktır. Bu doğrultuda mesleğimiz açısından GD'lerle ilgili çalışma alanlarımızın belirlenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Özellikle “GDO’suz yemle beslenmiş hayvan ürünleri” konusunun gündeme gelmesi durumunda çok etkin izlenebilirlik sistemlerine ihtiyaç duyulacaktır. Bu amaçla çiftlikten çatala kadar GDO’yu da kapsayan izlenebilirlik sistemleri oluşturulmak üzere gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.

10. Veteriner Hekimlik Eğitiminde Gıda Güvenliği

Günümüzde koruyucu hekimlik hizmetleri giderek artan bir şekilde önem kazanmaktadır. Halk sağlığının korunmasına yönelik koruyucu hekimlik hizmetlerinin önemli halkasını ise gıda hijyeni oluşturmaktadır. Gıda hijyeni bir koruyucu hekimlik hizmeti olduğuna göre bu işin uygulayıcılarının da hekim olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla gıda güvenliği adına gıdaların üretiminden tüketime kadar tüm aşamalarında Veteriner Hekimler aktif olarak rol almalıdır.

İnsanlarda hastalık oluşturan mikroorganizmaların çoğunluğuna yakın kısmı Hayvan kökenli olduğu için özellikle Hayvan kökenli gıdaları güvenli bir şekilde tüketime verilmesinde Veteriner Hekimler birinci derecede görev almaktadır. Et, süt, kanatlı eti, su ürünleri, yumurta ve ürünlerini işleyen işletmelerde Veteriner Hekimlerin görev alması şüphesiz kaçınılmazdır. Ancak Hayvan kökenli gıdalar sadece et ve et ürünleri, süt ve süt ürünlerinden ibaret değildir. Etin, sütün, yumurtanın girdiği her gıda (pasta, dolma, börek vs) potansiyel risklerden dolayı veteriner hekimlerin ilgi alanı içinde olmalıdır. Dolayısıyla Veteriner Hekimlik eğitiminde müfredat kapsamının işlenecek gıda yelpazesinin genişletilmesi gerekmektedir.

Mevcut müfredat programlarına bakıldığında Veteriner Fakültelerinde gıda ile direkt ilgili üç dersin verildiği görülmektedir (Besin Hijyeni, Et Muayenesi ve Et Teknolojisi; Süt ve Süt Ürünleri Teknolojisi). Veteriner hekimlerin gıda sektöründeki öncelikli rolü ürün elde etmekten ziyade elde edilen ürünlerin güvenliğini sağlamaktır. Teknoloji bilgisi olası tehlikelerin bilinmesi ve gerekli önlemlerin alınması açısından şüphesiz son derece faydalıdır. Ancak bu bilgilerin daha yüzeysel olarak verilmesinde ve bunun yerine koruyucu önlemlerin ağırlıklı olarak anlatılmasında büyük yarar vardır.

Veteriner fakültelerinde öğrenime başlayan öğrenciler mesleğimizin gıda hijyeni ve kontrolündeki rolünü ilk yıllardan itibaren bilgilendirilmesi, Veteriner Hekim adaylarının önceden gelecek planlaması yapabilmesi açısından önemlidir.

Verilen derslerin içeriği gıda sektörünün gereksinimlerini karşılayacak şekilde sürekli güncellenmelidir. Veteriner Fakültesi öğrencisi mezun olmadan özellikle ISO 22000 (HACCP) ve ISO 9000 vb. kalite sistemleri konusunda güncel ve yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Çok sayıda hastalık etkeni için taşıyıcı olarak rol oynayan ve aynı zamanda bir gıda ingredient olan su ile riskli ürünler arasında yer alan su ürünlerinin hijyeni konularında yetersizlik söz konusudur.

Fakülte son sınıf öğrencilerine yönelik olarak mesleki mevcut yasal düzenlemeler hakkında bilgi verilmelidir. Gıda güvenliği ile ilgili olarak yeni mezun bir veteriner hekim gıdalarla ilgili hangi yasa/tüzük ve yönetmelikle muhatap olunacağını bilmelidir. İlgili bakanlıkların yönetimi ve işleyişi hakkında da bilgi sahibi olmalıdır.

Mezun olmuş öğrencilerde yaşanan en önemli problemlerden birisi de iş dünyası karşısında yaşadıkları sıkıntılardır. Veteriner Hekimlik eğitiminde mesleki bilgilerin yanı sıra öğrencilerin kişisel özgüvenini ve sosyalliğini artıracak faaliyetleri de yer verilmelidir. Bundan başka işletme bilgisi ve yöneticilik gibi konulara da değinilmelidir. Özetle gıda alanında görev alacak genç veteriner hekim meslektaşlarımızın hali hazırda fakültelerimizde aldıkları eğitim yeterlidir. Ancak gıda alanında çalışacak veteriner Hekimler öncelikle aşağıda ana başlıklarda belirtilen konularda da bilgi sahibi olmaları ve meslek için eğitimlerle kendilerini geliştirmeleri sektörde güçlü olmalarını sağlayacağını değerlendirmekteyiz.

Güncel Mevzuat

Gelişmiş Ülkelerdeki Eşitinin Görev Alanı İle Yetkinliği

Kalite Sistem Ve Sistem Denetimi Kavramları

Laboratuar Akreditasyon

Deney Metod Belirleme, Hazırlama,

Metod Validasyon, Ölçüm Belirsizliği

Gmp Ve Genel Hijyen Denetimi, Raporlama Ve Eğitimlik

Gıda Mikrobiyoloji ve Viroloji,

Gıda Seroloji,

Gıda Histoloji,

Gıda Kimyası,

Gıda Toksikoloji Ve Deney Hayvanı Uygulamaları,

Nükleer Gıda Analizleri,

Kalibrasyon

Su Hayvanları Muayenesi, Depolama, Sevkiyat Ve İzleme

İçme, Çiftlik Ve Üretim Suyu Analizleri

İşletme, Yönetim, Kazanım, Verimlilik eğitimleri

ÜÇÜNCÜ TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI DİVAN TUTANAĞI

1. III.Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı 23 Nisan 2010 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Kurultay ile ilgili ayrıntı aşağıda sunulmuştur.
2. Kurultay delegelerine, katılan milletvekilleri ve Dünya veteriner Hekimleri Birliği başkanı Dr.Tjeerd JORNA'ya hitaben Kurultay Düzenleme Kurulu adına hoş geldiniz denilmesini takiben katılımcılar Yüce Önder ATATÜRK ve şehitlerimiz anısına bir dakikalık saygı duruşunda bulunulup, İstiklal Marşımız okunmuştur.
3. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Başkanı Dr.Mehmet ALKAN Kurultayı başarı dilekleriyle açmış (23 Nisan 2010, saat 9.00) ve kurultayın toplanma amacını, çalışma ve hazırlık yöntemini açıklamıştır. Daha sonra sırasıyla Dünya veteriner Hekimleri Birliği başkanı Dr.Tjeerd JORNA, MHP Afyonkarahisar milletvekili Prof.Dr.Abdülkadir AKCAN, CHP Burdur Milletvekili Ramazan Kerim ÖZKAN, AKP Adıyaman Milletvekili Mehmet ERDOĞAN açılış konuşmalarını yapmışlardır.
4. Daha sonra Gündemin ilk konusu olarak Divan Heyetinin seçimi yapılmıştır. TVHB Merkez Konseyi Başkanı Dr.Mehmet ALKAN tarafından Divan Başkanı olarak Prof.Dr.Abdülkadir AKCAN, Divan Başkan Vekilleri olarak Prof.Dr.Necmettin TEKİN ve Prof.Dr.Ender YARSAN, Divan Katipleri olarak da Araş.Gör. Begüm YURDAKÖK ve Yasemin SAATÇİ önerilmiş; öneri açık oylama ile oylanmış ve oybirliği ile Divan Üyeleri onaylanmıştır.
5. Komisyon raporları; komisyon başkanı, yardımcısı, raportör yada ilgili komisyon üyesi tarafından sunulmuştur. Buna göre; Eğitim-öğretim ve araştırma komisyonu raporu Prof.Dr.Hasan BATMAZ, Mesleki politikalar komisyonu raporu Doç.Dr.Orhan ÖZBEY, Mesleki örgütlenme komisyonu raporu Yalçın KÖKSAL, Mesleki etik ve mevzuat komisyonu raporu Prof.Dr.Aşkın YAŞAR, AB uyum komisyonu raporu Uzm. Tuna ÖZGÜL, Veteriner hekimliğinde yeni vizyon ve yeni konseptler komisyonu raporu Şaban AYDEMİR, Serbest veteriner hekimlik komisyonu raporu Dr.Leyla GENCER, Veteriner sağlık ürünleri komisyonu raporu Prof.Dr.Sezai KAYA ve Prof.Dr.Müjgan İZGÜR, Veteriner halk sağlığı ve gıda güvenliği komisyonu raporu Prof.Dr.Mehmet ÇALICIOĞLU tarafından kendilerine ayrılan süre içinde sunulmuştur.
6. Komisyon raporları söz almak ve görüş bildirmek isteyen delegelere, ayrılan zaman süresi içerisinde ve her komisyon raporu için ayrı ayrı olacak şekilde söz verilmiştir.
7. Komisyon raporlarıyla ilgili çalışma gruplarında görev almak isteyen üyelerin adları belirlenmiş ve hazırlanan listeler delegelere ilan edilmiştir.
8. 24 Nisan 2010 tarihinde (Dünya Veteriner Hekimleri Günü) çalışma grupları ayrı ayrı toplanarak; raporlar üzerinde görüşmelerde saptanan konuları tartışmış, raporlardan çıkarılacak ya da raporlara dahil edilecek hususlarda görüş birliği sağlayarak sonuç raporları konusunda hazırlıklarını yapmışlardır.
9. Kurultay gündeminde olacak şekilde TVHB 2010 yılı Hizmet ve Onur Ödüllerinin dağıtım töreni gerçekleştirilmiştir. TVHB 2010 yılı Onur ödülü merhum Muhsin YAZICIOĞLU'na verilmiştir. Muhsin YAZICIOĞLU'na ilişkin görsel sunumu takiben, özgeçmişi ve ödül verilme gerekçesi belirtilmiş ve ödülü merhumun adına saygıdeğer eşi Gülafer YAZICIOĞLU'na TBMM Başkan Vekili Sayın Nevzat PAKDİL tarafından verilmiştir. TVHB 2010 yılı Hizmet ödülleri ise Dr.M.Yücel AKINCI, Prof.Dr.Nihat BAYŞU, Dr.Yakup HAMZAÇEBİ ve Ramazan Kerim ÖZKAN'a verilmiştir.

10. Dünya veteriner hekimleri günü kapsamında katılımcılarla birlikte Anıtkabir ziyareti yapılmış ve TVHB adına mozaleye çelenk konularak Anıtkabir defteri imzalanmıştır. Yine bu etkinlikler kapsamında olacak şekilde Dünya veteriner hekimleri günü koşusu Ankara hipodromunda gerçekleştirilmiştir.
11. Çalışma gruplarının raporları ayrı ayrı kurultaya sunulmuş; söz almak isteyenlerin görüş ve önerileri değerlendirilmiş; kabul edilen konuların rapora geçirilmesi ve raporların düzenlenmesi amacıyla çalışma gruplarının temsilcileri görevlendirilmiştir.
12. Kurultay kapsamında oluşturulan komisyondan birer temsilci ve katkıda bulunmak isteyen delegelerden oluşturulan komisyon “Kurultay Sonuç Bildirgesi” üzerinde çalışmıştır. Bununla birlikte yapılan kapsamlı değerlendirmeler ve ayrıntılı ifadelerin “Kurultay Sonuç Bildirgesi” haline getirilmesi için TVHB’nin yetkili kılınması ve raporun kısa sürede hazırlanarak duyurulması oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Kurultay kapsamında yapılan görüşmelerde ve gündemin “Dilekler” kısmında divan tarafından belirlenen konular kurultay delegelerinin görüşüne ve onayına sunulurak aşağıda 12.1-12.6 maddelerde belirtildiği şekilde oybirliğiyle kabul edilmiştir.

- 12.1. Kurultay raporunun “III.Türk Veteriner Hekimliği Kurultay Sonuç Raporu” adı altında yayımlanması,
- 12.2. IV.Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı’nın en az dört yılda olacak şekilde ve Dünya Veteriner Hekimleri Kongresi ve Dünya Veteriner Hekimleri Günü tarihi de dikkate alınarak Türk Veteriner Hekimleri Birliği’nce düzenlenmesi,
- 12.3. “Kurultay Sonuç Raporu” kitabının bastırılarak ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlara dağıtılması,
- 12.4. Kurultay tutanağının Divan tarafından hazırlanması,
- 12.5. “Kurultay Sonuç Raporu” kitabına “Kurultay Sonuç Bildirgesi” ile “Divan Tutanağı”nın da eklenmesi,
- 12.6. Üçüncü Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Sonuç raporları ve bildirgesindeki hususları takip etmek üzere TVHB tarafından bir “İzleme Kurulu” oluşturulması.

Yukarıda 12 maddede belirtilen “Üçüncü Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Tutanağı” Kurultay Divanı olarak tarafımızdan düzenlenmiş ve imzalanmıştır. 25 Nisan 2010 – ANKARA.

Prof.Dr. Abdülkadir AKCAN
(Divan Kurulu Başkanı)

Prof.Dr. Necmettin TEKİN
(Divan Kurulu Başkan Yardımcısı)

Prof.Dr. Ender YARSAN
(Divan Kurulu Başkan Yardımcısı)

Araş.Gör. Begüm YURDAKÖK
(Yazman)

Yasemin SAATÇİ
(Yazman)

III. TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ KURULTAYI

SONUÇ BİLDİRGESİ

23-25 Nisan 2010 - Ankara

III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı, (TVHB) Türk Veteriner Hekimleri Birliğinin öncülüğünde, veteriner hekim milletvekilleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra teşkilatı bürokratları, Dünya Veteriner Hekimleri Birliği Başkanı, TVHB Merkez Konseyi Başkanı, veteriner fakülteleri dekanları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, Veteriner hekim odaları başkanları, meslek örgütleri ve ihtisas dernekleri başkanları ile ilgili özel sektör temsilcilerinden oluşan 500 Kurultay Delegatesinin katılımıyla 23-25 Nisan 2010 tarihleri arasında Ankara'da toplanmıştır.

1- Yapılan genel değerlendirmede, aşağıda yer verilen konulara dikkat çekilmiştir.

Sağlıklı nesillerin oluşturulmasında hayvansal ürünlerin vazgeçilmez stratejik ürünler olması gerçeği göz önünde bulundurularak, ülkemizde hayvansal ürünlerin yeterli ve sağlıklı olarak tüketilebilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Dünyada, tarım ve hayvancılığını geliştirmeden ekonomik kalkınmasını başarmış ülke yoktur. Bu gerçek dikkate alınarak, ülkemizde kişi başına düşen hayvansal ürün tüketiminin gelişmiş ülkelerdeki düzeye ulaşabilmesi için hayvansal üretim artırılmalı ve hayvancılığın tarım içindeki payı % 50'lere çıkarılmalıdır. Bunu sağlamak için hükümetlerden bağımsız “**Sürdürülebilir Ulusal Hayvancılık Politikaları**” oluşturulmalı; bu amaca ivme kazandırmak için de 2011 yılı “**Hayvancılık Yılı**” olarak ilan edilmelidir. Bu çalışmalarda hayvan sağlığı temel alınmadan yapılacak desteklemelerin hayvancılığın gelişmesine fazla bir katkı sağlamayacağı dikkate alınmalıdır.

Günümüzde küresel pandemik tehditlere neden olan **Kuş Gribi, Domuz Gribi, SARS** gibi hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklarla (zoonozlar) mücadelede, sağlıklı yaşam için insanların vazgeçilmez temel hakkı olan gıda güvenliği ve güvencesi ile yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevrenin sağlanmasında veteriner hekimlerin rolü **Mesleğimizi Stratejik** bir konuma getirmiştir. Nitekim zoonotik hastalıkların küresel güvenliği tehdit edecek boyutlara ulaşacağı, ülkelerde sosyal ve siyasal istikrarsızlığa yol açacağı bazı ülkelerin istihbarat raporlarında yer almıştır.

İnsanlık tarihi bugüne kadar Tarım Devrimi, Sanayi Devrimi, Genetik Devrimi ve 21'inci yüzyıla birlikte başlayan Bilgi Devrimi olmak üzere dört büyük devrim yaşamıştır. Bu devrimlerin her biri ulusları, toplum katmanlarını, her türlü sosyal yapıyı etkilediği gibi veteriner hekimliği mesleğini de derinden etkilemiştir. Başlangıçta ön planda olan klasik veteriner hekimlik yaklaşımı, yerini **sürü sağlığını ve işletme yönetimini öngören koruyucu hekimliğe** bırakmıştır. Gelişmiş ülkeler, bu yaklaşımla ilgili plan ve projeleri uygulamaya koymuşlardır.

Çevre kirliliği ve ekolojik dengedeki bozulma birçok mikroorganizmaya tür barajını aşarak yeni konakçıları enfekte etme yeteneği kazandırmış; bu durum, veteriner hekimliğinde kapsamlı çalışmaların yapılabileceği yeni bir hastalık tanımı olan “**Ekodemik**” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Mesleğimiz açısından ortaya çıkan bu değişim ve gelişmeler, önümüzdeki dönemde yapılacak çalışmalarda ön planda tutulmalıdır.

2- Komisyon Raporları ile ilgili değerlendirmelerde, aşağıdaki hususların kamuya açıklanması kararlaştırılmıştır.

Türkiye’de ülke nüfusu ve hayvan varlığı göz önünde alınmadan ihtiyacından fazla veteriner

fakültesi açılmış ve veteriner fakültesi sayısı bugün 21'e ulaşmıştır. Bu nedenle yeni fakülte açılmamalı, veteriner fakültelerinde ve sağlık bilimleri enstitülerinde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim, çağdaş ölçütler ve yeni yönelimler dikkate alınarak düzenlenmelidir.

Veteriner hekimliği hizmetlerinin kalitesi açısından yaşamsal öneme sahip olan uzmanlık eğitimi yasal zemine oturtularak, en kısa zamanda yeniden başlatılmalıdır.

Veteriner hekimlerin mezuniyet sonrası sürekli eğitimleri yasal düzenlemeler ile zorunlu hale getirilmeli, sürekli eğitim TVHB koordinasyonunda, veteriner fakülteleri, diğer ilgili eğitim kurumları, Bakanlık ve meslek örgütleri tarafından verilmelidir.

Muayenehane açarak serbest veteriner hekimlik yapacak veteriner hekimlerin bilgi, beceri ve meslek mevzuatı konularında belli bir mesleki tecrübe kazanmalarını sağlamak için 6 aydan az olmamak üzere bir staj dönemi geçirmeleri konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Türk Veteriner Hekimleri olarak, Cumhuriyetimizin 100. yılında, 2023 vizyonu olan “**Dünyanın En Saygın Mesleği Olmak**” hedefini gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar en önemli ve öncelikli mesleki politikamız olmalıdır.

Ülkemizin veteriner hekimliği hizmetleri, hayvancılık politikaları ve gıda güvenliği açısından dünya ile bütünleşmesi için meslek mevzuatımız, uluslar arası kurallara uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

Değişen ve gelişen dünyada, veteriner hekimliği mesleğinin vizyonu da değişmiştir. **Çiftlikten – Sofraya Gıda Güvenliği, veteriner halk sağlığı, genetiği değiştirilmiş organizmalar, klonlama, kültür balıkçılığı, antimikrobiyel direnç, ev ve süs hayvancılığı, hayvan refahı, yaban hayatı** vb. alanlar mesleğimiz açısından ön plana çıkmıştır. Eğitim kurumları, meslek örgütleri ve veteriner hekimler değişen bu rol modeli çerçevesinde kendilerini yenilemeli; stratejilerini ve çalışmalarını buna göre yapılandırmalıdır.

Ülkemiz hayvancılık işletmelerinin çoğunluğunu oluşturan küçük ölçekli işletmeler ile tarım ve hayvancılıkla geçinen ve artı değer üreten toplum kesimlerinin, küresel sermayenin karşısında yok olmadan yaşamlarını sürdürebilmesi için örgütlenmeleri desteklenmelidir.

Saygın bir meslek kimliğinin oluşturulması ve mesleki aidiyet duygusunun geliştirilmesi için eğitim-öğretimden mesleki uygulamalara kadar her alana yönelik **etik-deontolojik** ilke ve kurallar çağdaş ölçütler çerçevesinde yeniden düzenlenmeli ve bu ilke ve kurallara uyulması sağlanmalıdır.

AB'nin uyguladığı kurallar, **(OIE)** Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatının hayvan sağlığı, halk sağlığı ve gıda güvenliği açısından ortaya koyduğu kuralların mevzuata aktararak uygulamaya konmuş şeklidir. **OIE** kuralları aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü **(DTÖ)** tarafından da uygulanmakta olup, uluslar arası ticarette tüm ülkeler için bağlayıcı hükümler içermektedir. Bu nedenle ülkemizdeki ilgili mevzuat ve uygulamaların **AB** müktesebatına uyumlaştırılması, veteriner hekimlik hizmetleri, halk sağlığı ve uluslar arası ticaret açısından gereklidir.

Yaban hayatı ve hastalıkları konuları veteriner hekimliği eğitim programlarına dahil edilmeli, bu alandaki araştırmalar desteklenmeli, Çevre ve Orman Bakanlığında yaban hayatı ile ilgili yetersiz olan yapılanma geliştirilmeli, bunun için yeterli sayıda veteriner hekim istihdamı sağlanmalıdır.

Ülkemizin coğrafi konumu nedeniyle yaygın olarak görülen salgın hayvan hastalıklarının kontrol altına alınması veya eradikasyonu için epidemiyolojik çalışmalara etkinlik ve süreklilik kazandırılmalıdır.

Serbest veteriner hekimliğinde rekabete yol açan koşullar giderilmeli; muayene, tedavi ve

kontrol ücretleri, veteriner hekim odalarının belirlediği asgari ücretlerin altında olmamalıdır.

Hayvan hastalıkları ve gıda güvenliğinin sağlıklı bir şekilde takibi ve disiplini açısından Bakanlık dışında veteriner hekimlik hizmetlerinin sadece serbest veteriner hekimler tarafından verilmesi sağlanmalıdır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığında 3000 veteriner hekimin görev yapmasına karşın; 6000 dolayında muayenehane, poliklinik ve hastanede serbest çalışan klinisyen veteriner hekim sayısı 8500'e ulaşmıştır. Böylesine güçlü bir potansiyele sahip serbest veteriner hekimlerden, hayvan sağlığı ve gıda güvenliği alanında yürütülen kamu hizmetleri açısından **“yetkilendirilmiş veteriner hekim”** olarak yararlanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

İşyeri veteriner hekimliğine yönelik günün koşullarına göre yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Veteriner sağlık ürünleri ile ilgili firma, üretim, ruhsat, dağıtım, satış, güvenli kullanım, kayıt, izleme, ilaç güvenliği gibi son derece önemli süreçler, öngörülen düzenlemeler kapsamında olmalı; sahada kalite ve etkinlik kontrolleri yapılmalı; Bakanlıktaki veteriner sağlık ürünleriyle ilgili birim en az daire başkanlığı seviyesinde yapılandırılmalıdır. Veteriner ilaçlarının kontrol dışı kullanımının engellenmesi için üretici (ithalatçı), veteriner ecza deposu ve serbest veteriner hekim kanalıyla kayıt altında kullanımı sağlanmalıdır.

Veteriner aşı ve biyolojik ürünlerin üretim kalitesi ve izlenebilirliği açısından **İİU** (İyi İmalat Uygulamaları) ve **İLÜ** (İyi Laboratuvar Uygulamaları) için gerekli mevzuat hazırlanmalı, resmi otorite oluşturulmalı ve denetçiler yetiştirilmelidir.

Çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımıyla hayvan kökenli gıdaların üretiminden tüketimine kadar gıda zincirinin her aşamasında veteriner hekim etkin olarak yer almalıdır. Bu amaçla Tarım ve Köyişleri Bakanlığında yeterli sayıda veteriner hekim istihdamı sağlanmalıdır.

3- Kurultayda yukarıda yer verilen hususlara ek olarak;

Bundan sonraki Kurultayların 5 yılda bir yapılması, Dünya Veteriner Hekimleri Birliğinin 2015 yılı Genel Kurulunun ülkemizde düzenlenmesi için yapılan çalışmalara hız verilmesi ve kurultay kararlarının takibi için bir Kurultay Sonuçlarını izleme komitesi kurulması kararlaştırılmıştır.

Tüm ilgililere ve kamuoyuna saygı ile duyurulur.

Kurultay Düzenleme Kurulu Adına

Dr. Mehmet ALKAN

Türk Veteriner Hekimleri Birliği

Merkez Konseyi Başkanı

KURULTAY SONUÇLARINI İZLEME KOMİTESİ

Dr. Mehmet ALKAN	- TVHB Merkez Konseyi Başkanı (TVHB)
Prof.Dr.Ender YARSAN	- Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Başkanı (TVHB)
İsmet ÇOLAKEL	- Serbest Veteriner Hekim, İstanbul
Dr. Tahir GONCAGÜL	- Türk Veteriner Hekimleri Birliği Vakfı II. Başkanı
Prof Dr. Sezai KAYA	- Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi
Yalçın KÖKSAL	- Veteriner Hekimler Derneği Genel Sekreteri
Abdullah KÖSE	- Ankara Büyükşehir Belediyesi
Beytullah OKAY	- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (KKGM Genel Müdür Yardımcısı)
Prof.Dr.Necmettin TEKİN	- Reprodüksiyon ve Suni Tohumlama Bilim Derneği Başkanı
Prof. Dr. Şinasi UMUR	- 19 Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Aşkın YAŞAR	- Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi